लक्षणम् । दृष्टान्तमाह—दीप इव प्रदीपवत् कज्जलं प्रतीतरूपमेव, सुनिहितोऽनिवातस्थाननिवेशित इति कृत्वा कार्यान्तरसमर्थं प्रस्तुतप्रकाशमपेक्ष्य यत् कार्यान्तरं तरुणीनयननिर्मलताप्रधानादि तत्सम्पादकमिति । यथा—प्रदीपः सुनिहितोऽवश्यं कार्यान्तरसमर्थं कज्जलमनुबध्नाति तथा प्रस्तुतमनुष्ठानमप्यनुष्ठानान्तरमिति ॥ २५९ ॥

इति समासो मुद्रणसौकर्यायास्मन्मतिकल्पितः प्रथमो विभागः ।

इति श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमालायां पुष्पम् १९.

प्राप्तिस्थानम्—श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनज्ञानमन्दिरम्—कोठीपोल—वडोदरा.

गई गउत्ति ॥ १०२ ॥ परक्कमं पोढमिहारुहित्ता खणेण कम्माइं निहोडइत्ता । सवुत्तमं णाणसिरिं लहित्ता तिन्नो भवं सो भरहो नरिंदो ॥ १०३ ॥ जो एत्थ वीओ पुण बंभदत्तो नियाणओ चिक्कणमज्जणित्ता । मिच्छत्तचारित्तविघाइकम्मं सो तवसो दुक्खपहे पविट्ठो ॥ १०४ ॥ इति ॥ ३५७ ॥

उपसंहरन्नाह;—

कयमेत्थ पसंगेणं सुद्धाणाजोगतो सदा मतिमं । वट्टेज धम्मठाणे तस्सियरपसाहगत्तेण ॥ ३५८ ॥

कृतं पर्याप्तमत्राज्ञामाहात्म्यवर्णने प्रस्तुते प्रसङ्गेन दैवपुरुषकारस्वरूपनिरूपणादिना, शुद्धाज्ञायोगादुक्तस्वभावात् सदा सर्वकालं मतिमान् अतिशयबुद्धिधनो वर्त्तेत प्रवृत्तिमान् भवेद् धर्म्मस्थाने सम्यक्त्वादिप्रतिपत्तिलक्षणे । अथ हेतुमाह—तस्य शुद्धाज्ञानुसारिणो धर्म्मानुष्ठानस्य स्वल्पस्यापीतरप्रसाधकत्वेनोत्तरोत्तरदेशविरत्यादिधर्म्मानुष्ठाननिष्पाद-कत्वेन ॥ ३५८ ॥

एतदेव भावयति;—

तस्सेसो उ सहावो जमियरमणुबंधई उ नियमेण । दीवोव्व कज्जलं सुणिहिउत्ति कज्जंतरसमत्थं ॥३५९॥

तस्योक्तलक्षणस्य धर्म्मानुष्ठानस्यैष त्वेष एव वक्ष्यमाणस्वभावलक्षणं यदितरधर्म्मानुष्ठानमनुबध्नाति न केवलं स्वयं भवतीति चकारार्थः, नियमेनाव्यभिचारेण कार्यान्तरसमर्थमित्यत्रापि संबध्यते, ततः कार्यान्तरसमर्थमुत्तरोत्तरसुगतिलाभ-

पष्ठिका जातिरन्योन्याभ्यां वियुक्तयोः" । तं सोच्चा सो लहुमेव रायपासे पढेइ गंतूण । मुच्छाविगरालच्छो झत्ति महीए निवो पडइ ॥ ८८ ॥ सवणाणंतरमुवलब्भ तस्स वसणं हणेउमारद्धो । तं जाव परियणो भणइ समणओ एयमुवलद्धं ॥ ८९ ॥ उत्तरमद्धं सण्णालाभे राया भणेइ सो कत्थ । उज्जाणे देव ! मम्मं तो हरिसपरवसो राया ॥ ९० ॥ सवनियरिद्धिसहिओ तद्दंसणहेउमागओ जाओ । कमलवणं पिव सूरालोए सवियासमुहकमलो ॥ ९१ ॥ वंदित्ता उवविट्ठो पुट्ठो वुत्तंतमाइमं सवं । भणिओ तहा जह इमं रज्जं सममेव भुंजामो ॥ ९२ ॥ धम्मस्सविफलमेयं जमेरिसा गरुयरज्जसंपत्ती । ता एयभोगकाले न सुंदरा दुक्करा किरिया ॥ ९३ ॥ मुणिणावि मुणियदुविसहभोगपरिणामदुक्खलक्खेण । विहिया विसयाण विसोवमाण निंदा जहा एए ॥ ९४ ॥ सल्लं कामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा । कामे पत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ ९५ ॥ सवं गीयं विलवियं सवं नट्टं विडंबणा । सवे आभरणा भारा सवे कामा दुहावहा ॥ ९६ ॥ इय उवमागब्भेहिं चित्तेहिं तेहिं तेहिं वयणेहिं । चक्की लद्धविरागो मणागमिय जंपिउं लग्गो ॥ ९७ ॥ अहंपि जाणामि जहेह साहू जं मे तुमं अक्खसि वक्कमेयं । भोगा इमे संगकरा भवंति जे दुज्जया अज्जो अम्हारिसेहिं ॥ ९८ ॥ मुनिः—जइ तासि भोए चइउं असत्तो अज्जाइं कम्माइं करेहि रायं ! । धम्मे ठिओ सवपयाणुकंपी जं होहिसी देव इओ विउवी ॥ ९९ ॥ नो तुज्झ भोगे चइऊण बुद्धी गिद्धोसि आरंभपरिग्गहेसु । मुहा कओ एत्तियविप्पलावो गच्छामु रायं आमंतिओ सि ॥ १०० ॥ पंचालरायावि य बंभदत्तो साहुस्स तस्सा वयणं अकाउं । अणुत्तरे भुंजिय कामभोगे अणुत्तरे सो नरए पविट्ठो ॥ १०१ ॥ चित्तोवि कामेहिं विरत्तकामो उदग्गचारित्ततवो महेसी । अणुत्तरं संजम पालइत्ता अणुत्तरं सिद्धि-

णम्मि। सो पुरिमतालनामम्मि इब्भपुत्तो समुप्पन्नो ॥ ७२ ॥ निसुणिय धम्मो भवचारगाओ दूरं विरत्तओ संतो।
निक्खंतो संपन्नो खंतो दंतो मुणी पवरो ॥ ७३ ॥ पत्तो कंपिल्लपुरम्मि चक्किणो बंभदत्तनामस्स। जायं जाईसरणं तं
पुण इय वइयरवसाओ ॥ ७४ ॥ किल एगया नडेणं विन्नत्तो अज्ज महुयरीगीयं। नामेण नाडगविही देव! मए नच्च-
णिज्जोत्ति ॥ ७५ ॥ अइउब्भडेण कुसलेण विहियणाणापयारवेसेण। नियपरियणेण सहिओ पच्छिमदिवसम्मि पारद्धो
॥ ७६ ॥ नच्चेउं हयचित्तो जाओ सो नरवई इमम्मि खणे। सव्वोउयसुरहिपहाणकुसुमनिम्मियमइसुगंधं ॥ ७७ ॥ दासीए
उवणीयं एगं सुमहं तयं कुसुमदामं। गंडागारपरिट्ठियमलिमालारावरमणीयं ॥ ७८ ॥ तो तं नट्टस्स विहिं पेच्छंतो कुसु-
मदामगंधं च। अग्घायंतो जाओ जाइस्सरणो जहा आसि ॥ ७९ ॥ नलिणीगुम्मविमाणे सोहम्मे सुरवरो अहं तत्थ।
अणुभूयमिणं सव्वं तक्खणमेवागओ मुच्छं ॥ ८० ॥ सीयलजलेण चंदणरसेण सित्तो समीवलोएण। पुणरागयचेयन्नो
नियपुव्वसहोयरस्स तओ ॥ ८१ ॥ अन्नेसणानिमित्तं भणिओ नियहिययनिव्विसेसत्तं। पत्तो वरधणुमंती गोवायंतेण जण-
मज्झे ॥ ८२ ॥ नियचरियरहस्सं राउलस्स बंधाहिदारदेसम्मि। एयं सिलोगखंडं पत्तगमुल्लंबियं ताहे ॥ ८३ ॥ यथा—
"आस्वदासौ[1] मृगौ[2] हंसौ[3] मातंगावमरौ[4] तथा"। एयस्स उत्तरद्धं जो पूरइ तस्स हं पयच्छामि। अद्धं रज्जस्स लिहावियं
चिय पत्तयं तम्मि ॥ ८४ ॥ रज्जाभिलासुगो अह लोओ तं पूरिउं समाढत्तो। तियचच्चराइसु तहा पढिज्जए पत्तलिहियं तं
॥ ८५ ॥ अह चित्तजीवसाहू विहरंतो जायजाइसरणो सो। कंपिल्लपुरुज्जाणे समागओ संठिओ य तहिं ॥ ८६ ॥ अर-
हट्टवाहगेणं पढिज्जमाणं सुणेइ पत्तगयं। तो तक्खणेण मुणिणा इमो सिलोगो कओ पुन्नो ॥ ८७ ॥ यथा—"एषा नौ

चरियं न जुज्जए काउं ॥ ५६ ॥ जइ नाम विसहरो कहवि कस्स लग्गेज्ज किं पुणो तस्स । भक्खणममूढमणसो घडेज्ज मणुयस्स, इय भणिरे ॥ ५७ ॥ जा न निवम्मि पसीयइ ता चित्तो लद्धवइयरो ज्झत्ति । तस्स समीवमुवगओ भणइ जह उवसमं कुणसु ॥ ५८ ॥ एसो कोवहुयासो निरंकुसो पजलिओ गुणवणाइं । निद्दहइ चंडतावो खणेण सुत्ते जओ भणियं ॥ ५९ ॥ जह वणदवो वणं दवदमस्स जलिओ खणेण निद्दहइ । एवं कसायपरिणओ जीवो तवसंजमं डहइ ॥ ६० ॥ तहा—कोहो कद्दमकोहोव्व कस्स मो होइ कद्दवित्थारो । उवेपकारणं दारुणाण दुक्खाण मूलखणी ॥ ६१ ॥ एमाइदेसणावारिवाहधाराहिं वरिसिओ संतो । विज्झावियकोहग्गी वेरग्गमुदग्गमह स गओ ॥ ६२ ॥ नमुई अमच्चो वि नराहिवेण वंधाविऊण तम्मूले । आणविओ तेणवि साणुकोसचित्तेण मोयविओ ॥ ६३ ॥ तो दोवि विरागाओ पवन्नपज्जंतकालकरणिज्जा । जा चिट्ठंति नरवई अहन्नया वंदणनिमित्तं ॥ ६४ ॥ पत्तो तयंतिए तेसिं चेव पयपज्जुवासणपरम्मि । तम्मी तक्खणपच्छागएण तस्सित्थिरयणेण ॥ ६५ ॥ संभंतपणामकरेण कहवि पाएसु अग्गकेसेहिं । छुत्तो पमत्तचित्तो संजाओ ज्झत्ति संभूओ ॥ ६६ ॥ जइ अग्गकेसफासो इमीए एयारिसो सुहो मन्ने । सवंगसंगसमए कोवि अपुवो धुवं होही ॥ ६७ ॥ इय भावंता चित्ते नियाणमेयारिसं कुणइ सहसा । जइ मे तवाणुभावो समत्थि जम्मंतरे होज्जा ॥ ६८ ॥ एयारिसित्थिलाभो वारिज्जंतो वि भाउणा वाढं । कागिणीकज्जे कोडी न फेडिउं तुज्झ जुत्तत्ति ॥ ६९ ॥ तत्तो मुया समाणा जाया सोहम्मदेवलोगम्मि । नलिणीगुम्मविमाणे सोहग्गमहोयही देवा ॥ ७० ॥ कालेण विमाणाओ तओ चुया भारहम्मि इह खित्ते । संभूओ जाओ वंभदत्तनामा जहा चक्की ॥ ७१ ॥ तह पुवंचिय कहियं जो पुण चित्तो पुरे पुरा-

आणंदिया य पुट्ठा य किंनिमित्तं इहागया तुब्भे । कहिओऽभिप्पाओ जह इमम्मि सेलम्मि मरणकए ॥ ४१ ॥ सवाह-
माओ चंडालजाईओ जं दढं समुव्विग्गा । लद्धावि गुणा दोसीभूया जम्हा इहम्हाणं ॥ ४२ ॥ भणिया मुणिया न भव-
न्तरेवि कल्लाणमप्पघाईण । अत्थि न जुत्तो तम्हा मणोरहो एस तुम्हाण ॥ ४३ ॥ सयलभवदुक्खवाहिविरेयणोसहसमं
जिणिंदमयं । धम्मं कुणह समीहियसिद्धीए कप्परुक्खंव ॥ ४४ ॥ तो मुणिवराओ ताओ मुणिदिक्खा लग्गिओवलद्धा
य । जम्हा ते तेण तया तदुचियभावेण परिकलिया ॥ ४५ ॥ कालक्कमेण जाया गीयत्था छट्ठमाइतवनिरया । अनिय-
यविहारचरियापरायणा गयउरम्मि गया ॥ ४६ ॥ वहिरुज्जाणम्मि ठिया मासक्खवणस्स पारणगदिवसे । संभूओ तत्थ
गओ भिक्खट्ठा नयरमज्झम्मि ॥ ४७ ॥ गेहाणुगेहमिरियासमिओ हिंडंतओ पहापडिओ । सचिवेणसो दिट्ठो णमुइयणा-
मेण तेण तओ ॥ ४८ ॥ नाओ चंडालसुओ जह सो एसो भएण अजसस्स । नियपुरिसपेसणेणं पच्छन्नं हंतुमारद्धो
॥ ४९ ॥ तवसोसियतणुणो निरवराहचरियस्स हंममाणस्स । कोवाणलो पजलिओ तस्सुज्झियधम्मकज्जस्स ॥ ५० ॥ पढ-
मम्मि पाउसे जहा नहम्मि घणमंडलाइं रेहंति । तह तस्स वयणकुहरा विणिग्गया धूममालाओ ॥ ५१ ॥ उद्दंडा तडि-
दंडा घणेसु जह सवओ विसप्पंति । तह तेउलेसदेसा वियंभिया धूममालासु ॥ ५२ ॥ तो पलयकालजलवाहकलिय-
मिव नहयलं विलोयंतो । जाओ संखुद्धमणो सवालवुड्ढो नयरलोओ ॥ ५३ ॥ तो चक्कहरो सिरिमं सणंकुमारो सपरि-
यरो तस्स । उवलद्धवइयरो तप्पसायहेउं समायाओ ॥ ५४ ॥ भालयलमिलियधरणीयलेण पणमेत्तु जोडियकरेण ।
विन्नत्तमणेण जहा खमापहाणा मुणी होंति ॥ ५५ ॥ जइ अप्पदोहएणं केणावि अणज्जचेट्ठिएणं तुमं । अवरद्धं तत्तुल्लं

जोगओ सवमंतिवरो ॥ २४ ॥ ते य पुण पाणपुत्ता जोवणलायन्नरूवमाईहिं । तह नट्टगेयवाइयपमुहेण कलाकलावेण
॥ २५ ॥ जाया जणाण णयरीए माणसाणंदकारिणो वाढं । अह अन्नया महूसवसमए तरुणाण मणहरणे ॥ २६ ॥ चि-
त्ताओ चच्चरीओ पुरमज्झे गिज्झमाणिगा जाया । णच्चंतो तरुणाणं णराण णारीण य समूहो ॥ २७ ॥ ते पाणसुए पमुहे
काऊणं चच्चरीविणिक्खंतो । पाणतरुणाण सोऊण वियंभमाणा पुरस्संतो ॥ २८ ॥ पत्ता तग्गीयसरेण मोहिओ सेसचच्च-
रीलोओ । भत्तचरीओ सवो समागओ माहणेहिं ओ ॥ २९ ॥ ईसालुयत्तणाओ रायाणं विन्नवेत्तु जह देव ! एसो चंडाल-
जणो विट्टालइनगरमिणमेवं ॥ ३० ॥ पडिहणिया ते नगरिं पविसंता अन्नया गते काले । केवइए कोमुइसमयसंपयट्टे महे
परमे ॥ ३१ ॥ ते भूयदिन्नपुत्ता समंतओ परिगया नियजणेण । कोऊहलतरलमणा विस्सुमरियसासणा संता ॥ ३२ ॥ नयरं-
तरे पविट्ठा जणपेच्छणगे नियच्छिउं लग्गा । सोउं च चच्चरीओ हरिणा इव गोरिगीयाइं ॥ ३३ ॥ अह वत्थेणं ठइऊण
वयणमुग्गाइउं च पारद्धा । मिलिओ य सयललोओ तग्गीयाखित्तओ ज्झत्ति ॥ ३४ ॥ अमयरसनिविसेसं केणेदं गिज्ज-
ए भणंतेण । जाव निहालियमवलोइया तओ भूयदिन्नसुया ॥ ३५ ॥ हण २ भणिरेहिं तओ माहणलोएहिं धाइयसरी-
रा । निद्धाडिया पुराओ ठिया तओ वाहिरुज्जाणे ॥ ३६ ॥ धी धी कलाकलावो कुलदोसाओ जहन्नओ जाओ । तो
अम्हाण ण मरणं मोत्तूणं परा गई अत्थि ॥ ३७ ॥ लग्गा गंतुं दाहिणदिसाए देसंतरं गया दूरं । दिट्ठो गिरी महंतो
एगो तत्थारुहंतेहिं ॥ ३८ ॥ एगाए सिलाए तले ओलंवियभुयजुगो विगिट्ठतवो । दिट्ठो महामुणी काउसग्गपरिसंठिओ
तेहिं ॥ ३९ ॥ सप्पणयं च पणमिओ तेणावि य ज्झाणपरिसमत्तीए । अइमहुरगहीरसरेण सायरं धम्मलाभेण ॥ ४० ॥

ल्लगनामगेण विप्पेण । पुत्ता जमलगरूवा कमेण ते जोव्वणं पत्ता ॥ ८ ॥ अरछेत्तरक्खणट्ठा वणं गया पायवस्स निसि हेट्ठा । वडनामगस्स सुत्ता तत्थेगो कुत्थराहिंतो ॥ ९ ॥ अहिणा निग्गंतूणं डक्को बीओवि तस्स उवलंभं । काउमडंतो तेणेव भक्खिओ तक्खणं फणिणा ॥ १० ॥ तो अकयपडियारा कालिंजरनामगे नगम्मि वरे । जमलत्तेण मिगीए मया समाणा सुया जाया ॥ ११ ॥ पुव्वभवसिणेहाओ पच्चासन्नं चरंतया संता । वाहेणेगसरेणेव घाइया मरणमणुपत्ता ॥ १२ ॥ मयगंगाए तीरे दोवि मरालत्तणेण एगाए । हंसीए उप्पन्ना जमलगभावेण ते तत्तो ॥ १३ ॥ पत्ता जोयणमेगेण मच्छबंधेण पासियावडिया । गिह्वित्तु कंधरं वालिऊण पंचत्तमुवणीया ॥ १४ ॥ वाणारसीपुरीए पाणस्स भूयदिन्ननामस्स । तप्पाडगाहिवइणो पुत्तत्ताए समुप्पन्ना ॥ १५ ॥ अच्चंतणेहणिब्भरचित्ता नामेण चित्तसंभूया । तीए नयरीए संखो नामेणं नराहिवो तइया ॥ १६ ॥ नमुई य तस्स सचिवो सो अवराहे तहाविहे जाए । पच्छन्नो वहणट्ठा समप्पिओ भूयदिन्नस्स ॥ १७ ॥ तेणावेस पहाणो त्ति य नो तओ मारणिज्जओ होइ । किंतु रहस्से काउं धरणिज्जो इय विचिंतेउं ॥ १८ ॥ भणिओ जइ मम पुत्ते भूमीहरसंठिए तुमं भद्द ! । पाढेसि जीवियव्वं तुह अत्थि न अन्नहा कहवि ॥ १९ ॥ अवगन्निऊण जाइं कुलं च विज्जाण पारगत्तं च । नियजीवियत्थिणा तक्खणेण सव्वंपि पडिवन्नं ॥ २० ॥ तो भूयदिन्नपुत्ते कलाकलावकुसले करेंतस्स । गच्छंति जाव दिवसा अहन्नया भूयदिन्नेण ॥ २१ ॥ विन्नायं मम पत्ती जह एएणं समं विणट्ठत्ति । चंडालभावसहजेण परिगओ चंडकोवेण ॥ २२ ॥ तं मारिउमाढत्तो अम्हं ओज्झावगोत्ति चित्तम्मि । संभाविऊण पच्छन्नमेव पुत्तेहिं नासविओ ॥ २३ ॥ सो हत्थिणाउरे नरवइस्स सिरिमंसणंकुमारस्स । जाओ मंती नियबुद्धि-

णूणं ण निया सोहा देहस्स इमस्स जं गया छाया । जाया झत्ति करंगुलिरेसा नियभूसणविहीणा ॥ ७ ॥ ता पज्जत्तमि-मेहिं जणियाए मज्झ देहसोहाए । मोत्तुं कमेण लग्गो ताइं स उदग्गवेरग्गो ॥ ८ ॥ एसा य रायलच्छी पवलानिलदोलि-यंबुरुहसरिसा । तुच्छा वोच्छेयफला अलाहि इण्हिं ममेईए ॥ ९ ॥ इह सुद्धज्झाणपरो जा वट्टइ ताव संजमट्ठाणं । पढमं पत्तो तत्तो खणेण सो केवली जाओ ॥ १० ॥ संजमठाणेसु असंखलोगमाणेसु जो जिओ पढमं । (ठाणं) चिय पावइ सो खणेण परिवुड्ढपरिणामो ॥ ११ ॥ गंतुं संजमसेढीसीसं संपत्तकेवलालोओ । होइ जह भरहचक्की भणियमिणं कप्पभासम्मि ॥ १२ ॥ अह उज्झियगिहिलिंगो विसिट्ठमुणिवेसधारगो होउं । सुरसामिणा सयं चिय संपाडियपयडपरम-महो ॥ १३ ॥ सुरनिम्मियपउमोयरनिसन्नओ सो जिणोव्व परिसाए । आढत्तो परिकहिउं धम्मं नवमेहगहिरसरो ॥ १४ ॥ पुव्वाण लक्खमक्खंडमेगमेवं महिं विहरिऊण । अट्ठावयम्मि सिद्धो निद्धूयरओ स भगवंति ॥ १५ ॥

जो एस बंभदत्तो चक्की जम्मंतराइं तस्सेह । निसुणिज्जंति इमाइं नियाणवंधो फलं चेव ॥ १ ॥ सागेयम्मि पुरवरे साव-गलोगावतंसओ आसि । चंदावतंसनामा नराहिवो निम्मलनयट्ठो ॥ २ ॥ तस्स सुपवित्तचित्तो पुत्तो मुणिचंदनामगो सो य । निव्विन्नकामभोगो सागरचंदंतिए दिक्खं ॥ ३ ॥ अइतिक्खं पडिवन्नो विहरंतो तेसु तेसु देसेसु । गुरुचरणमूललीणो अहन्नया भिक्खणट्ठाए ॥ ४ ॥ गामम्मि पविट्ठो विहरिओ य सत्थेण वियडअडवीए । पब्भट्ठो तं तन्हाछुहाकिलंतं निय-च्छंति ॥ ५ ॥ चत्तारि गोवपुत्ता तं पइ संजायभत्तिबहुमाणा । पडिजागरंति तद्देसणाए बुद्धाय पवइया ॥ ६ ॥ तत्थ दुवे मोहुदया धम्मदुगंछं करित्तु किंचि मया । सुरलोगम्मि गयाओ दसपुरनयरे जसमईए ॥ ७ ॥ दासीए उप्पन्ना संडि-

लगनामगेण विप्पेण । पुत्ता जमलगरूवा कमेण ते जोव्वणं पत्ता ॥ ८ ॥ अरछेत्तरक्खणट्ठा वणं गया पायवस्स निसि हेट्ठा । वडनामगस्स सुत्ता तत्थेगो कुत्थराहिंतो ॥ ९ ॥ अहिणा निग्गंतूणं डक्को बीओवि तस्स उवलंभं । काउमडंतो तेणेव भक्खिओ तक्खणं फणिणा ॥ १० ॥ तो अकयपडियारा कालिंजरनामगे नगम्मि वरे । जमलत्तेण मिगीए मया समाणा सुया जाया ॥ ११ ॥ पुव्वभवसिणेहाओ पच्चासन्नं चरंतया संता । वाहेणेगसरेणेव घाइया मरणमणुपत्ता ॥ १२ ॥ मयगंगाए तीरे दोवि मरालत्तणेण एगाए । हंसीए उप्पन्ना जमलगभावेण ते तत्तो ॥ १३ ॥ पत्ता जोयणमेगेण मच्छबंधेण पासियावडिया । गिह्वित्तु कंधरं वालिऊण पंचत्तमुवणीया ॥ १४ ॥ वाणारसीपुरीए पाणस्स भूयदिन्ननामस्स । तप्पाडगाहिवइणो पुत्तत्ताए समुप्पन्ना ॥ १५ ॥ अच्चंतणेहणिब्भरचित्ता नामेण चित्तसंभूया । तीए नयरीए संखो नामेणं नराहिवो तइया ॥ १६ ॥ नमुई य तस्स सचिवो सो अवराहे तहाविहे जाए । पच्छन्नो वहणट्ठा समप्पिओ भूयदिन्नस्स ॥ १७ ॥ तेणावेस पहाणो त्ति य नो तओ मारणिज्जओ होइ । किंतु रहस्से काउं धरणिज्जो इय विचिंतेउं ॥ १८ ॥ भणिओ जइ मम पुत्ते भूमीहरसंठिए तुमं भद्द ! । पाढेसि जीवियव्वं तुह अत्थि न अन्नहा कहवि ॥ १९ ॥ अवगन्निऊण जाइं कुलं च विज्जाण पारगत्तं च । नियजीवियत्थिणा तक्खणेण सव्वंपि पडिवन्नं ॥ २० ॥ तो भूयदिन्नपुत्ते कलाकलावकुसले करेंतस्स । गच्छंति जाव दिवसा अहन्नया भूयदिन्नेण ॥ २१ ॥ विन्नायं मम पत्ती जह एएणं समं विणट्ठत्ति । चंडालभावसहजेण परिगओ चंडकोवेण ॥ २२ ॥ तं मारिउमाढत्तो अम्हं ओज्झावगोत्ति चित्तम्मि । संभाविऊण पच्छन्नमेव पुत्तेहिं नासविओ ॥ २३ ॥ सो हत्थिणाउरे नरवइस्स सिरिमंसणंकुमारस्स । जाओ मंती नियबुद्धि-

णूणं ण निया सोहा देहस्स इमस्स जं गया छाया । जाया झत्ति करंगुलिरेसा नियभूसणविहीणा ॥ ७ ॥ ता पज्जत्तमिमेहिं जणियाए मज्झ देहसोहाए । मोत्तुं कमेण लग्गो ताइं स उदग्गवेरग्गो ॥ ८ ॥ एसा य रायलच्छी पवलानिलदोलियंबुरुहसरिसा । तुच्छा वोच्छेयफला अलाहि इण्हिं ममेईए ॥ ९ ॥ इह सुद्धज्झाणपरो जा वट्टइ ताव संजमट्ठाणं । पढमं पत्तो तत्तो खणेण सो केवली जाओ ॥ १० ॥ संजमठाणेसु असंखलोगमाणेसु जो जिओ पढमं । (ठाणं) चिय पावइ सो खणेण परिवुड्ढपरिणामो ॥ ११ ॥ गंतुं संजमसेढीसीसं संपत्तकेवलालोओ । होइ जह भरहचक्की भणियमिणं कप्पभासम्मि ॥ १२ ॥ अह उज्झियगिहिलिंगो विसिट्ठमुणिवेसधारगो होउं । सुरसामिणा सयं चिय संपाडियपयडपरममहो ॥ १३ ॥ सुरनिम्मियपउमोयरनिसन्नओ सो जिणोव्व परिसाए । आढत्तो परिकहिउं धम्मं नवमेहगहिरसरो ॥ १४ ॥ पुव्वाण लक्खमक्खंडमेगमेवं महिं विहरिऊण । अट्ठावयम्मि सिद्धो निद्धूयरओ स भगवंति ॥ १५ ॥

जो एस बंभदत्तो चक्की जम्मंतराइं तस्सेह । निसुणिज्जंति इमाइं नियाणबंधो फलं चेव ॥ १ ॥ सागेयम्मि पुरवरे सावगलोगावतंसओ आसि । चंदावतंसनामा नराहिवो निम्मलनयट्ठो ॥ २ ॥ तस्स सुपवित्तचित्तो पुत्तो मुणिचंदनामगो सो य । निविन्नकामभोगो सागरचंदंतिए दिक्खं ॥ ३ ॥ अइतिक्खं पडिवन्नो विहरंतो तेसु तेसु देसेसु । गुरुचरणमूललीणो अहन्नया भिक्खणट्ठाए ॥ ४ ॥ गामम्मि पविट्ठो विहरिओ य सत्थेण वियडअडवीए । पब्भट्ठो तं तन्हाछुहाकिलंतं नियच्छंति ॥ ५ ॥ चत्तारि गोवपुत्ता तं पइ संजायभँत्तिवहुमाणा । पडिजागरंति तद्देसणाए वुद्धाय पव्वइया ॥ ६ ॥ तत्थ दुवे मोहुदया धम्मदुगंछं करित्तु किंचि मया । सुरलोगम्मि गयाओ दसपुरनयरे जसमईए ॥ ७ ॥ दासीए उप्पन्ना संडि-

अन्यस्य विक्रमसारस्य व्यत्ययः खलु विपर्यास एव विकलभोजनसाधनयोगरूपो जातो भोगेऽपि भोजनस्य । कस्मादित्याह—पुरुषकारभावात्, पुरुषकारमेव भावयति 'रायसुयहारतुट्टणरुयणे' इति राजसुताहारत्रोटने रोदने च तस्यास्तत्प्रोतनातः त्रुटितहारप्रोतनादेव ॥ ३५६ ॥ ५ ॥

इत्थं लौकिकयोर्दैवपुरुषकारयोर्ज्ञातमभिधाय सम्प्रति लोकोत्तरयोस्तदभिधातुमाह;—

पक्खंतर णायं पुण लोउत्तरियं इमं मुणेयव्वं । पढमंतचक्कवट्टी संगणियलच्छेदणे पयडं ॥ ३५७ ॥

पक्षान्तरे प्राक्पक्षापेक्षया पक्षविशेषे ज्ञातमुदाहरणं लोकोत्तरिकं लोकोत्तरसमयसिद्धमिदमुपरि भणिष्यमाणं मुणितव्यम् । किमित्याह—प्रथमान्त्यचक्रवर्त्तिनौ भरतब्रह्मदत्तनामानौ । क ज्ञातं तावित्याह—सङ्गनिगडच्छेदने विषयाभिष्वङ्गान्दुकत्रोटने प्रकटं जनप्रतीतमेव ॥ ३५७ ॥

अत एवाचार्येण संसूच्य न तद्व्याख्यानादरः कृतः, तथापि स्थानाशून्यार्थं किञ्चिदुच्यते;—

भरहो भारहभूमीसामी सिरिरिसहनंदणो आसि। विक्कंतविपक्खजओवज्जियनिरवज्जसामज्जो ॥ १ ॥ नवनिहिवई समग्गलसोहग्गाणं अभग्गमाणाणं । चउसट्ठिसहस्साणं रमणो रंमाण रामाणं ॥ २ ॥ संभंतनमंतमहंतभत्तसामंतसहससीसेहिं । विगलंतकुसुममालेहिं निच्चमच्चिज्जमाणकमो ॥ ३ ॥ छप्पुवलक्खपरिभुत्तरज्जलच्छी पवन्नसिंगारो । अहअन्नया समुज्जलफलिहोवलघडियमइरुइरं ॥ ४ ॥ नियतणुसोहासंदंसणत्थमादरिसमंदिरं विसइ । कप्पदुमं व पुप्फियमप्पाणं सो निभालेइ ॥ ५ ॥ जा ताव एगमंगुलिमवगयनियभूसणं नियइ हत्थे । दिट्ठा विणट्ठसोहा मणागमह चिंतए एवं ॥ ६ ॥

तीए। विक्कमसारमुहं जा पलोयए नरवई ताव ॥ २६ ॥ उज्झियभोयणकज्जेण तेण दत्तक्खणं वहंतेण। नवसुत्ततंतुसज्जो खणेण हारो कओ पउणो ॥ २७ ॥ पच्छा दोवि जहत्थियविहिए तं भोयणं सुहं भुत्ता। परिभावियं निवइणा णूणं सच्चो जणपवाओ ॥ २८ ॥ (ग्रन्थाग्रं–७०००) ॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः–ज्ञातमुदाहरणमिह दैवपुरुषकारयोर्गुणप्रधानभावे पुण्यसारो विक्रमसारश्च द्वौ वणिक्सुतौ। कथमित्याह—'निहिपरतीरधणागम'त्ति निधिपरतीरधनागमाभ्यां कृत्वा तथा सुखिनावक्लेशक्लेशलभ्यशर्म्मसमन्वितौ संतौ। तत्र प्रथमपक्षे दैवप्राधान्यरूपे–॥ ३५२ ॥ १ ॥

दानोपभोगौ दानं कृपणादीनां भोगो वस्त्रताम्बूलादीनां प्रवृत्तौ निधिलाभतो निधानलाभाद् दृढमतिशयेनाविकलौ तु परिपूर्णावेव एकस्य पुण्यसारस्य। तथा, परतीरक्लेशागमेन लाभात् परतीरात् क्लेशागमेन यो लाभो धनस्य तस्मादेवं पुण्यसारवद् द्वितीयस्य विक्रमसारस्य दानोपभोगौ जातावविकलाविति ॥ ३५३ ॥ २ ॥

अथैतद्वृत्तान्तस्य राजश्रवणे सति पृच्छा तेन कृता। निवेदनमवितथं यथावद् द्वाभ्यामपि कृतम्। ततो दैवेतरसंयुक्ताविति प्रवादविन्यासना तत्परीक्षारूपा राज्ञः समपद्यत ॥ ३५४ ॥ ३ ॥

कथमित्याह–एकं निमंत्रणं पुण्यसारस्य भोजनार्थं स्वगृहे निरूपणमकारि। तत्राविकलसाधनयोगः परिपूर्णभोजनाङ्गयोगोऽक्लेशत एव लीलयैव, भोगोऽपि च भोजनस्यैकस्य पुण्यसारस्यैवाक्लेशादेव व्यापारान्तरस्य तदानीमनुपस्थानात्। दैवयोगेन परिपक्वप्रौढपुण्यसम्बन्धेन ॥ ३५५ ॥ ४ ॥

गेहं समागओ तदुचिएसु कज्जेसु । लग्गो वीओ पुण जलहिपारगमणेण लद्धधणो ॥ १० ॥ केत्तियकालाओ तुलाए जीव-मारोविऊण नियगेहं । पत्तो सोवि य सधणोचियासु किरियासु परिलग्गो ॥ ११ ॥ जाओ पुरे पवाओ जह एगो पोढपु-न्नपब्भारो । संपत्तसयलवंछियलच्छीविच्छड्डुओ सुहिओ ॥ १२ ॥ वीओ पुण दारुणजलहितरणसंजायगरुयधणरिद्धी । अइनिद्धवंधुसंवंधवंधुरो भुंजइ भोगे ॥ १३ ॥ ता एएसिं मज्झा पढमो देवेण संजुओ वाढं । अखलियपसरो वीओ वि संजुओ पुरिसगारेण ॥ १४ ॥ निसुओ रन्ना अइकोउगाओ सद्दाविया सहाए ते । पुट्ठा एस पवाओ किमन्नहा वा तहा-वत्ति ॥ १५ ॥ भणियं देव ! न वितहो जणप्पवाओ जओ पायं । अइपच्छन्नं पि कयं कज्जं सज्जो वियाणाइ ॥ १६ ॥ सयमेव तओ तेसिं रन्नाविन्नासणा समारद्धा । पढमो एगागि च्चिय निमंतिओ भोयणस्सं कए ॥ १७ ॥ भणिया महाण-सणरा जह अज्ज उ वक्खडो न कायव्वो । एयस्स पुन्नवसजायपत्तमम्हेहिं भोत्तव्वं ॥ १८ ॥ पत्ते भोयणसमए देवीसंपे-सिओ अह महल्लो । विन्नवइ जहा देवीगिहम्मि तुम्हेहिं भोत्तव्वं ॥ १९ ॥ किं पुण निमित्तमिण्हिं पत्तो जामाउओ निय-पुराओ । सुओयणाइभेयं पसाहियं भोयणं तस्स ॥ २० ॥ ता देव ! तए सद्धिं सो सोहग्गं लहेइ भुंजंतो । तो भुत्ता वीसत्था संता तं भोयणं सव्वे ॥ २१ ॥ वीओ य अन्नदियहे निमंतिओ भोयणत्थमह भणिया । सव्वेवि रसवईए पसाहगा जह लहुं चेव ॥ २२ ॥ सव्वायरेण भोयणमुवट्ठियं कुणह भोयणावसरे । पत्तम्मि आसणेसुं दिन्नेसु उवट्ठिए भत्ते ॥ २३ ॥ तुट्ठो रायसुयाए अट्ठारससरसमन्निओ हारो । आमलगथूलमुत्ताहलुब्भडो निन्निमित्तंपि ॥ २४ ॥ सा रुयमाणा दीणाणणा य पत्ता पिउस्स पासम्मि । भासइ जहा इमो मे हारो पोइज्जउ इण्हिं ॥ २५ ॥ नाहं काहं भोयणमहमन्नह इय पयंपिए

णायमिह पुण्णसारो विक्कमसारो य दोण्णि वणियसुया। णिहिपरतीरधणागम तह सुहिणो पढमपक्खम्मि
दाणुवभोगा णिहिलाभओ दढं अविगलाउ एक्कस्स। परतीरकिलेसागमलाभाओ एवं बीयस्स ॥३५३॥
रायसवणम्मि पुच्छा णिवेयणं अवितहं दुविण्हंपि। दइवेयरसंजुत्ता पवायविण्णासणा रण्णो ॥३५४॥३॥
एगणिमंतणमविगलसाहणजोगोऽकिलेसओ चेव। भोगोवि य एयस्स उ एवं चिय दइवजोगेण ॥३५५॥
अण्णस्स वच्चओ खलु भोगम्मिवि पुरिसगारभावाओ। रायसुयहारतुट्टणरुयणे तप्पोयणाभोओ ॥३५६॥

इय आसि खिइपइट्ठियनगरं नगतुंगचंगसुरभुवणं। अइगरुयविपक्खमरट्टकुट्टणुप्पन्नपुन्नजसो ॥ १ ॥ पुन्नजसो नाम निवो तत्थासि पिया य तस्स सुहगंगी। सो रायन्नजणोच्चियववसायपरो गमइ कालं ॥ २ ॥ अह तत्थ धणड्ढसुओ पुरम्मि नामेण पुन्नसारोत्ति। बीओ विक्कमसारो विक्कमवणिणो सुओ आसि ॥ ३ ॥ अहिगयकलाकलावा तारुण्णमणण्णसरिसमणुपत्ता। ते दोवि धणाकंखी एवं चिन्ताउरा जाया ॥ ४ ॥ जइ नाम न तारुण्णे पुण्णे पत्तेवि होज्ज लच्छीए। अज्जणमणज्जचरीयस्स तस्स को पोरिसुग्गारो? ॥ ५ ॥ ताव कुलं ताव जसो ता जणसोहग्गमग्गलं तस्स। जस्स न लच्छी वोच्छेयमेइ दाणाइकिरियासु ॥ ६ ॥ ता एत्तो तह जत्तो कायव्वो जह सिरी समुग्घडइ। पणयजणवंछियत्थाण करणओ कयचमक्कारा ॥ ७ ॥ अणुसरिमो देसंतरमारोहेमो परक्कमगिरिम्मि। नो दुल्लहा भविस्सइ अम्हं जणवल्लहा लच्छी ॥ ८ ॥ कयपत्थाणा जा सत्थसन्निवेसं गया पढमगस्स। समुवट्ठिओ महंतो विहिणो वसओ खणेण निही ॥ ९ ॥ तं गिण्हिऊण

प्रधानगुणमेव भावयन्नाह;—

जमुदग्गं थेवेणं कम्मं परिणमइ इह पयासेण । तं दइवं विवरीयं तु पुरिसगारो मुणेयव्वो ॥ ३५० ॥

यदुदग्रमुत्कटरसतया प्राक्समुपार्जितं स्तोकेनापि कालेन परिमितेन कर्म सद्वेद्यादि परिणमति फलप्रदानं प्रति प्रह्वीभवति, इह जने प्रयासेन राजसेवादिना पुरुषकारेण, तद्दैवं लोके समुद्धुष्यते। विपरीतं तु यदनुदग्रं बहुना प्रयासेन परिणमति पुनस्तत्पुरुषकारो मुणितव्य इति ॥ ३५० ॥

अहवप्पकम्महेऊ ववसाओ होइ पुरिसगारोत्ति।बहुकम्मणिमित्तो पुण अज्झवसाओ उ दइवोत्ति ॥३५१॥

अथवेति पक्षान्तरद्योतनार्थः। अल्पं तुच्छं कर्म दैवं पुरुषकारापेक्षया हेतुर्निमित्तं फलसिद्धौ यत्र स तथाविधो व्यवसायः पुरुषप्रयत्नो भवति पुरुषकार इति। बहु प्रभूतं पुरुषकारमाश्रित्य कर्म निमित्तं यत्र स पुनरध्यवसाय इहनञोऽल्पार्थत्वादल्पो व्यवसायः पुनर्दैवमिति। यत्र हि कार्यसिद्धावल्पः कर्मणो भावो बहुश्च पुरुषप्रयासस्तत्कार्यं पुरुषकारसाध्यमुच्यते। यत्र पुनरेतद्विपर्ययस्तत्कर्मकृतमिति। पूर्वगाथायामल्पप्रयाससाहाय्येन फलमुपनयमानं कर्म दैवमुपदिष्टं विपर्ययेण पुरुषकारः, इह तु पुरुषकार एवाल्पकर्मसाहाय्योपेतः पुरुषकारः प्रज्ञप्तो बहुकर्मसाहाय्योपगृहीतस्तु स एव पुरुषकारोऽदृष्टमित्यनयोः प्रज्ञापनयोर्भेद इति ॥ ३५१ ॥

अमुमेवार्थमुदाहरणेन साधयन्नाह;—

पुनरप्याशंक्य परिहरति;—

एत्थ परंपरयाए कम्मंपि हु तारिसंति वत्तवं । एवं पुरिसं चिय एरिसन्तमणिवारियप्पसरं ॥ ३४८ ॥

अत्र केवलकर्मवादिमते परंपरयाऽनादिसन्तानरूपया 'कम्मं पि हु'त्ति कर्मैव तादृश्यमुत्पत्स्यमानकर्मसदृशमिति वक्तव्यं कर्मवादिना । नहि परंपराकारणानामपि कालव्यवधानेन भविष्यत्कार्येष्वनुकूलतामन्तरेण कदाचित् कार्योत्पत्तिं संभावयंति संत इति । एवं कर्मणीव पुरुषेऽपि पुरुषकारेऽपि परंपरया ईदृशत्वमुत्पत्स्यमानफलसदृशत्वं पुरुषकारवादिना स्थाप्यमानमनिवारितप्रसरं, न्यायस्योभयत्राऽपि समानत्वात् । ततः पुरुषकारादेव समीहितसिद्धिर्भविष्यति, किं कर्मणा कार्यमिति ॥ ३४८ ॥

इत्थं दैवपुरुषकारयोः प्रत्येकपक्षदोषमभिधाय सिद्धान्तमाह;—

उभयतहाभावो पुण एत्थं णायण्णसम्मओ णवरं । ववहारोवि हु दोण्ह विइय पाहण्णाइनिप्फण्णो ३४९

उभयतथाभाव उभयोर्दैवपुरुषकारयोस्तथा परस्परानुवर्त्तनेन कार्यकारको भावः स्वभावः पुनरत्र कार्यसिद्धौ न्यायज्ञसम्मतो नीतिज्ञलोकबहुमतः नवरं केवलं वर्त्तत इति प्रथमत एवासौ बुद्धिमतामभ्युपगन्तुं युक्त इति । तथा, व्यवहारो दैवकृतमिदं पुरुषकारकृतमिदमिति विभागेन यः प्रवर्त्तमान उपलभ्यते सोऽपि द्वयोरपि दैवपुरुकारयोरित्येवमुभयतथाभावे सति प्राधान्यादिनिष्पन्नः प्रधानगुणभावनिष्पन्नो वा वर्त्तते ॥ ३४९ ॥

एवं परोपन्यस्ताऽप्रतिमामिव यदि चेत् कर्मैव दैवसंज्ञितं चित्रं नानारूपमाक्षिपति स्वोपग्रहकारितया सन्निहितं करोति गलगृहीततथाविधकिंकरवत् पुरुषकारमुक्तरूपं पुनः । तदा नो दानादिषु परलोकफलेषु क्रियाविशेषेषु शुभाशुभरूपेषु पुण्यादिभेदः पुण्यपापनानात्वं स्यात् । मो पूर्ववत् । अध्यात्मभेदतोऽध्यवसायभेदात् । यदि हि दैवायत्त एव पुरुषकारः क्रियासु शुभाशुभरूपासु व्याप्रियते प्रकृतिरेव करोतीति सांख्यमतमास्थितानां, तदा योऽयं दानादिक्रियासु शुभाशुभरूपकर्ममात्रहेतुकास्वध्यात्मभेदात् पुण्यपापयोरुत्कर्षापकर्षकृतो भेदः सर्वास्तिकसम्मतः स कथं संगच्छते इति । तथाच पठ्यते—"अभिसन्धिः फलं भिन्नमनुष्ठाने समेऽपि हि । परमोऽतः स एवेह वारीव कृषिकर्मणि ॥ १ ॥" इति ॥ २४६ ॥

पुनरपि परमतमाशंक्य परिहरति;—

तारिसयं चिय अह तं सुहाणुबंधि अज्झप्पकारिति।पुरिसस्स एरिसत्ते तदुवक्कमणम्मि को दोसो ?॥२४७॥

तादृशकं विवक्षितभविष्यदध्यवसायसदृशमेव सत् । अथेति परिप्रश्नार्थः। तत्कर्म शुभानुबन्ध्यध्यात्मकारीति । उपलक्षणमिदं, ततः शुभानुबंधिनोऽशुभानुबंधिनश्चाध्यात्मस्य मनः—परिणामस्य कारणं वर्त्तत इति । आचार्यः—पुरुषस्येदृशत्वे तथाविधचित्रस्वभावत्वे सति तदुपक्रमणे तस्य कर्मण उपक्रमणं परिकर्म मूलनाशो वा तत्र साध्ये को दोषः सम्पद्यत इति । यथा हि कर्मवादिनः कर्मैव कार्यकारि, पुरुषकारस्तु तदाक्षिप्तत्वाद् न किञ्चिदेव, तथा यदि पुरुषकारवादी ब्रूयाद् एष एव तादृश स्वभावत्वात्कर्मोपक्रमशुभमशुभं वा फलमुपनेष्यतीति न कर्मणा किञ्चित्साध्यमस्तीति तदा को निषेधायकस्तस्य स्यादिति ॥ २४७ ॥

मानिष्पादनक्रियासदृशः पुरुषकारः। यथा हि योग्यमपि दारु न स्वयमेव प्रतिमात्वेन परिणमति, किंतु पुरुषकारादेव एवं पुरुषकारापेक्षं दैवमपि स्वफलकारणमिति ॥ ३४३ ॥

अत्रैव प्रतिपक्षे बाधामाह;—

जइ दारुं चिय पडिमं अक्खिवइ तओ य हंत णियमेण। पावइ सव्वत्थ इमा अहवा जोग्गं पजोग्गंति॥३४४॥

यदि दार्वेव प्रतिमामाक्षिपति साध्यकोटीमानयति, ततश्च तस्मादेव प्रतिमाक्षेपात् 'हंतेति' पूर्ववत्, नियमेन प्राप्नोत्यापद्यते सर्वत्र दारुणि इयं प्रतिमा। प्रतिज्ञान्तरमाह—अथवा प्रतिमाऽनाक्षेपे योग्यमपि दारु अयोग्यं स्यादिति ॥३४४॥

नन्वेवमप्यस्तु को दोष इत्याशंक्याह;—

नय एव लोगणीई जम्हा जोगम्मि जोगववहारो। पडिमाणुप्पत्तीयवि अविगाणेणं ठिओ एत्थ ॥ ३४५ ॥

नच नैवैवं योग्यस्याप्ययोग्यतया लोकनीतिः शिष्टव्यवहारो दृश्यते, यस्माद्योग्ये योग्यव्यवहारो योग्यमिदमिति शब्दज्ञानप्रवृत्तिरूपः प्रतिमानुत्पत्तावपि कुतोऽपि हेतोः पुरुषकारवैगुण्येन प्रतिमायामनुत्पन्नायामप्यविगानेन बालाबलादिजनाविप्रतिपत्त्या स्थितोऽत्र दारुणि ॥ ३४५ ॥

एवं योग्यं दार्वेव प्रतिमामाक्षिपतीति निरस्तं प्रस्तुते योजयन्नाह;—

एवं जइ कम्मं चिय चित्तं अक्खिवइ पुरिसगारं तु। णो दाणाइसु पुण्णाइभेय मोऽज्झप्पभेएण ॥ ३४६ ॥

योग्यभावतुल्यमिति। कीदृशं सदित्याह—प्रत्यक्षादिप्रसिद्धं प्रत्यक्षानुमानोपमानादिप्रमाणप्रतिष्ठितं विभावयितव्यं बुधजनेन विपश्चिता लोकेन। तथा हि—यथा दार्वादीनां सूत्रधाराद्यः प्रत्यक्षत एव विवक्षितं प्रतिमादिफलं प्रति योग्यतां निश्चिन्वन्ति, कृषीवलादयस्तु मुद्गादिषु सामान्येन विवक्षितकार्यं प्रति योग्यतया रूढेषु कुतोऽपि निमित्तात्सम्पन्नसंदेहा अंकुरोद्गमादिभिस्तैस्तैरुपायैः कार्ययोग्यतां समवधारयन्ति एवं दिव्यदृशः साक्षादेव कर्म भाविफलयोग्यं निश्चिन्वन्ति। शेषास्तु तैस्तैः शकुनाद्युपायैरिति इत्युक्तं दैवलक्षणम्॥ २४२॥

अथ योग्यतयैव भावानां स्वफलोदयो भविष्यति किमन्तर्गडुकल्पेन पुरुषकारेण कल्पितेनेत्याशंक्य पुरुषकारं समर्थयंस्तल्लक्षणमाह;—

न हि जोगे नियमेणं जायइ पडिमादि णय अजोगत्तं। तल्लक्खणविरहाओ पडिमातुल्लो पुरिसगारो॥२४३॥

न नैव हि यस्माद् योग्ये दलभावापन्ने दार्वादौ नियमेनावश्यंतया जायते प्रतिमादि, किंतु कस्मिंश्चिदेव पुरुषकारोपगृहीते। न च वक्तव्यं "शक्तयः सर्वभावानां कार्यार्थापत्तिगोचराः" इति वचनात् कार्यानुदये कथं योग्यता समस्तीति ज्ञातुं शक्यत इत्याशंक्याह—नच नैवायोग्यत्वं योग्यतया संभावितानां समस्ति। कुत इत्याह—तल्लक्षणविरहादयोग्यतालक्षणविपर्ययात्। न हि फलानुदयेऽपि व्यवहारिणः कारणमकारणतया व्यपदिशन्ति, भिन्नलक्षणतया योग्यायोग्ययोः रूढत्वात्। यद्येवं शुभाशुभकार्यानुकूलतया स्थिते दैवे किंरूपस्तत्र पुरुषकारः प्रवर्त्तते इत्याशंक्याह—प्रतिमातुल्यः प्रति-

कारसहस्य कर्मणोऽसद्वेद्यायशःकीर्त्तिलाभान्तरायादिलक्षणस्य स्वरूपं तु स्वलक्षणं पुनः । यदि नामैवं ततः किमित्याह—परिशुद्धाज्ञायोगो यः प्राक् "परिसुद्धाणाजोगा पाएणं आयचित्तजुत्ताणं । अइघोरंपि हु कम्मं न फलइ तहभावओ चेव ॥ १ ॥" अनेन ग्रन्थेन सर्वकर्मोपक्रमकारणतया सामान्येन निरूपितः सोऽत्रानियतस्वभावे कर्मस्वरूपे, खलुरवधारणे, भवति सफल उपक्रमरूपः स्वफलप्रसाधक इति ॥ ३४० ॥

अथ प्रस्तावादेव कर्मसंज्ञकस्य दैवस्यात्मवीर्यरूपस्य च पुरुषकारस्य समस्कंधतां दर्शयन्नाह;—

एत्तो उ दोवितुल्ला विण्णेया दिव्वपुरिसकारत्ति । इहरा उ णिप्फलत्तं पावइ णियमेण एक्कस्स ॥ ३४१ ॥

इतस्त्वित एव कर्म्मोपक्रमाद् द्वावपि तुल्यौ सर्वकार्याणां तदधीनत्वाच्च सदृशसामर्थ्यौ वर्त्तेते दैवपुरुषकारौ । इतिः पूरणार्थः । विपर्यये बाधकमाह—इतरथा त्वतुल्यतायां पुनर्निष्फलत्वमकिंचित्करत्वं प्राप्नोति नियमेनावश्यंभावेनैकस्यानयोर्मध्ये । यदि ह्येकस्यैव कार्यमायत्तं स्यात् तदा द्वितीयस्याकिञ्चित्करत्वेन वन्ध्यासुतादिवद् निष्फलभावेनावस्तुत्वमेव प्रसज्यत इति ॥ ३४१ ॥

अथानयोरेव स्वरूपं व्याचष्टे;—

दारुयमाईणमिणं पडिमाइसु जोग्गयासमाणत्तं । पच्चक्खादिपसिद्धं विहावियवं बुहजणेण ॥ ३४२ ॥

दारुकादीनां काष्ठोपलाश्मादीनामिदं दैवं प्रतिमादिषु प्रतिमादेवकुलपाकादिषु चित्ररूपेषु साध्यवस्तुषु योग्यतासमानं

साध्वसं भयं तद्दर्शने किमिदमित्थमसंभाव्यं दृश्यते । एवं मीमांसयितुमारब्धे मंत्रिणोक्तं देवो जानाति तत्त्वं योऽस्या रक्षकत्वेन व्यवस्थित इति । तस्माद् विस्मयस्त्वाश्चर्यं च सर्वेषामहोऽदृष्टाऽश्रुतपूर्वमिदमिति । ततः 'तप्पुच्छ'त्ति मंत्रिपृच्छा, पूजना च तस्य राज्ञा कृता । मंत्रिणोक्तं–देव ! सर्वनाशस्ते पुत्राद्भविष्यतीति एतावदेव नैमित्तिकादुपलब्धं नो वेणिच्छेदादिति ॥ ३३८ ॥ ९ ॥

इतस्त्वेतस्मादेव नैमित्तिकवचनात् किलेत्याप्तप्रवादरूपात् प्रवृत्तोऽत्र पुत्रसंगोपनेऽहं यावत्तावदेतद् नैमित्तिकोक्तं संवृत्तम् । इतिरर्थपरिसमाप्तौ । अथ निगमयन्नाह–एवमुक्तनीत्याऽचिन्त्यमचिन्त्यसामर्थ्यं कर्म यदित्थं विहितप्रतीकारमपि फलाय समुपस्थितम् वीर्यमपि च पराक्रमोऽपि बुद्धिमतोऽचिन्त्य एव य इत्थं समुपस्थितमपि कर्म विफलीकरोतीति ॥ ३३९ ॥ १० ॥ समाप्तं ज्ञानगर्भोदाहरणम् ।

आह—"अवश्यमेव हि भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् । नाभुक्तं क्षीयते कर्म्म कल्पकोटिशतैरपि" ॥ १ ॥ इति सर्वलोकप्रवादप्रामाण्यात् कथं तत्कर्म फलदानाभिमुखमप्यदत्तफलमेव निवृत्तमित्याशंक्याह;—

अणिययसहावमेयं सोवक्कमकम्मुणो सरूवं तु । परिसुद्धाणाजोगो एत्थ खलु होइ सफलो त्ति ॥ ३४० ॥

इहाध्यवसायवैचित्र्यात् प्रथमतोऽपि जीवा द्विप्रकारं कर्म्म बध्नन्ति । तत्रैकं शिथिलपरिणामतया फलं प्रत्यनियतरूपम्, अन्यच्चात्यन्तदृढपरिणामनिबद्धतयाऽवश्यं स्वफलसम्पादकत्वेनावंध्यसामर्थ्यमिति । एवं कर्मणो द्वैविध्ये व्यवस्थितेऽनियतस्वभावं फलं प्रत्येतदनन्तरदृष्टान्तनिरूपितम्, सोपक्रमकर्मणः सोपक्रमस्य तत्तद्द्रव्यादिसामग्रीमपेक्ष्य प्रती-

केत्याह—मंजूषायां तथा पक्षस्य भोजनं पानकं च पुत्रनिमित्तं निरूपितं । तालाश्च तालकानि दत्तानि । ततो मंत्रिणा अर्थं संहर स्वीकुर्विति राज्ञो भणनमकारि । अनिच्छे नृपतौ कथंचिदुपरुध्य तदानयनं मंजूषानयनं राजकुले कृतम् ॥ २३३ ॥ ४ ॥

उक्तं च—देव इह मंजूषायां सर्वसारं तिष्ठति । राजा—किमनेन सर्वसारेण त्वद्व्यसनपाते सति कार्यम्? मंत्री—तथापि देवपक्षमेकं रक्षयत रक्षां कारयत । ततो राज्ञा द्वारान्यतालशीर्षमुद्रास्तथा 'अट्ठट्ठ'त्ति अष्टौ दिनेऽष्टौ निशि प्राहरिका निरूपिताः ॥ २३४ ॥ ५ ॥

एवं व्यवस्थापिते त्रयोदशे च दिवसे राज्ञो दुहितुरकस्मादेव वेणिच्छेदो जातः । इत्येतन्मंत्रिसुतात् किलेति जनप्रवादात् स्फुटितं प्रकाशीभूतं रोदने दुहितुः स्वयमेव दृष्टे राज्ञो जितशत्रोर्महाकोपः समजनीति ॥ २३५ ॥ ६ ॥

भणितं च तेन यथा घातयत तकं मंत्रिसुतमथवा किमनेनैकेन घातितेन सर्वाण्येव मंत्रिमानुषाणि दहत भस्मीकुरुत । येनोन्मत्तकान्येतानि वर्त्तन्त इति । ततः किंकरणमो मंत्रिगृहे । ग्रहणं कुटुंवस्य प्रारब्धं । भण्डना च मंत्रिपरिवारेण सह लग्ना । मंत्रिणोक्तं प्रेक्षामहे तावद्देव? इति ॥ २३६ ॥ ७ ॥

दृष्टे चात्र राज्ञि मंत्री प्राह—योगाद् मञ्जूषासम्बन्धात् समुद्धाट्येत्यर्थः । तत्त्वं मत्पुत्रकृतोऽन्यकृतो वाऽयमनर्थ इत्येवंलक्षणं जानीहि समवबुध्यस्व स्वात्मनैव । ततो गतो राजा मञ्जूषोद्घाटनार्थम् । दृष्टायां च तस्यां मुद्रासंवादे उद्घाटने कृते सति निरूपणानि भालना यावत् क्रियते, तावत् क्षुरिकायुक्तया वेण्या समुपलक्षितो मंत्रिसुतो दृष्टः ॥ २३७ ॥ ८ ॥

मन्नहेवमेसो सुरक्खिओ कुणइ कज्जमिणं ॥ ६४ ॥ देव ! अचिंतं कम्मं कयपडियारंपि जं फलइ एवं । चरियंपि बुद्धिमंताण हरइ जं पसरमेयस्स ॥ ६५ ॥ लद्धावसरं कत्थइ वलियं कम्मं तहा पुरिसयारो । एवं चियपरिणयवणीण जारिसं चरियमेएसिं ॥ ६६ ॥ यथोक्तम्—"कत्थइ जीवो वलिओ कत्थइ कम्माइं होंति वलियाइं । कत्थइ धणिओ वलवं धारणओ कत्थइ वलवं ॥ १ ॥" एवं स णाणगब्भो नियनामसमाणचेट्ठिओ होउं । पत्तो सिरिं तह जसं ससंककिरणुज्जलं लोए ॥ ६७ ॥

अथ संग्रहगाथागमनिका;—वेसाली नगरी, जितशत्रू राजा, सचिवस्तु ज्ञानगर्भस्तस्य । अन्यदा सभास्थस्य राज्ञो 'नेमित्तागम'त्ति नैमित्तिकागमने पृच्छा राज्ञोऽभूत् । 'अत्थक्कत्थाणे' इति अतिकुतूहलपरतया अनवसरे आस्थाने सभायां किं सुखं दुःखं वा कस्यापूर्वं भविष्यतीति ॥ ३३० ॥ १ ॥

नैमित्तिकः प्राहः—मंत्रिणो मारीपतनं । राजा—कदा ? नैमित्तिकः—पक्षादारत इति । ततस्तूष्णीका वद्धमौनाः सर्वेऽपि राजादयो वभूवुः । 'मंतिनिग्गम'त्ति तत आस्थानाद् निर्गमे कृते मंत्रिणा काले प्रस्तावे नैमित्तिकाह्वानमकारि स्वगृहे ॥ ३३१ ॥ २ ॥

ततः 'पइरिक्के' एकान्ते पृच्छा कथमियं मारी पतिष्यतीति । नैमित्तिकः—सुतदोषात् प्रत्ययस्तव कुस्वप्न इति । ततः पूजा नैमित्तिकस्य, वारणा प्रकाशननिषेधरूपा च कृता । 'संवायत्ति' संवादे स्वप्नस्य 'पुत्तमालोय'त्ति पुत्रेण सहालोचनं विधाय निरोधः कृतस्तस्य ॥ ३३२ ॥ ३ ॥

कुडुंबं जा । ताव परिमुक्कहक्का समुट्ठिया मंतिणोवि भडा ॥ ४८ ॥ उड्डुंडभंडणपरे ते दट्ठुं मंतिणा थिरमणेण । विणिवारिय रायनरा पुट्ठा किं कारणं जेण ॥ ४९ ॥ एयारिसमसमंजसमुवट्ठियं ते भणंति पुत्तेण । तुह निवइकन्नगाए वेणीच्छेओ कओ अज्ज ॥ ५० ॥ तो चिंतेइ अचिंतं कम्मं जं तारिसम्मि पडियारे । विहिएवि चोज्जहेउम्मि दारुणं वसणमेयं ति ॥ ५१ ॥ एयारिसमवराहं सेवंताणं न विज्जए दंडो । अन्नो जइवि तहावि हु पेच्छामि पहुंति ते भणिया ॥ ५२ ॥ सो तन्निरुद्धगोवियविलक्खादिट्ठिं सभागयं दट्ठुं । पणमित्ता णरणाहं भणइ जहा देव ! दिट्ठम्मि ॥ ५३ ॥ मज्झे मंजूसाए तत्तम्मि वियारिए तओ दंडो । जुज्जइ मज्झ महंतो सुविचारियकारिणो जेण ॥ ५४ ॥ एवंति मन्निए जाव जंति पासम्मि तीए मुद्दाओ । पेच्छंति ता तह च्चिय ताओ तह तालगाइं च ॥ ५५ ॥ पुरपरियणपच्चक्खं तालुग्घाडणाकए निभालंति । छुरिया वेणीहत्थं सुपसन्नमुहं सचिवपुत्तं ॥ ५६ ॥ सव्वेवि तओ सज्झसमज्झसरूवं परं परिवहंता । अन्नोन्नमुहनिवेसियदिट्ठी परिजंपिउं लग्गा ॥ ५७ ॥ भणसु अमच्च ! किमेयं दीसइ अच्छेरयं स पडिभणइ । देवो च्चिय परमत्थं एत्थ वियाणाइ न उण अन्नो ॥ ५८ ॥ जस्स गिहे मंजूसा पाहरिया जस्स दत्तमुद्दाओ । तालाण जस्स अन्नो को तत्थ वियाणगो होउ ॥ ५९ ॥ रायावि मूढपत्तो भणइ ता तुज्झणाणविसओऽयं । सवालंकारे तो दिन्ने रन्ना भणइ सचिवो ॥ ६० ॥ देव ! मए विन्नायं एत्तियमेआओ जह सुयाओ मे । होही सव्वविणासो ण उणो इय वेणिछेयाओ ॥ ६१ ॥ तो पुत्तो संगुत्तो मंजूसाए तुहं समुवणीओ । जेणावराहठाणं ण होमि तुह पच्चए जणिए ॥ ६२ ॥ पुव्वभवंतरवेरी कोवि सुरो णूण मज्झ वसणकए । एयागारधरेणं जेणेयमणुट्ठियं सव्वं ॥ ६३ ॥ संजायपच्चएहिं भणियं सव्वेहिं एवमेयंति । कह-

ज्ञानगर्भमंत्रिनिदर्शनम्

एयमणिच्छंतोवि हु
सपरंपरपत्तं वित्तं कज्जओ नियायत्तं ॥ ३२ ॥ भणियं रन्ना मा बीहसुत्ति को जाणई भविस्सइ किं । एयमणिच्छंतोवि हु
तेण पडिच्छाविओ राया ॥ ३३ ॥ नीया सा मंजूसा भंडारगिहम्मि राइणो भणियं । इह देव ! सवसारं संचिट्ठइ पक्ख-
मेगंते ॥ ३४ ॥ संरक्खिज्जउ सवायरेण मज्झोवरोहओ चेव । निविडाइं तालगाइं दिन्नाइं सवओ तीसे ॥ ३५ ॥ तह
सीसगमुद्दाओ पइपहरं तह य दुण्णि पाहरिया । एवं कयसुविहाणो सो सचिवो विम्हएण खणं ॥ ३६ ॥ किं एसो विह-
डेज्जा मज्झ पओगो अचिंतचरियं च । दिवं किंच न होज्जा खणं विसाएण छुप्पंतो ॥ ३७ ॥ जा चिट्ठइ तेरसमम्मि
वासरे ता पभायसमयम्मि । कण्णंतेउरपरिसंठियाए कण्णाए णरवइणो ॥ ३८ ॥ जाओ वेणीछेओ केण कओ इय निमि-
त्तचिंताए । जाओ कत्ति पवाओ जह मंतिसुएण जेट्ठेण ॥ ३९ ॥ एसा किल नियमंदिरसेज्जापरिसंठिया समागम्म ।
विन्नत्ता रमसु मए सममुम्मीलियकमलणयणे ! ॥ ४० ॥ भणिया बहुंपि णेच्छइ जावेसा ताव रोसवसगेण । वेणी
छुरियाहत्थेण कत्ति छिण्णा अणेणत्ति ॥ ४१ ॥ तो अंसुपुण्णणयणा कलुणमुही विस्सरं विरुयमाणा । पिउणो पासम्मि
गया णिवेइओ सववुत्तंतो ॥ ४२ ॥ राया उब्भडियपयंडकोवदावानलारुणियदेहो । भणइ पुरारक्खगलोगमेरिसं जह स
मंतिसुओ ॥ ४३ ॥ सूलारोवणपमुहेण दुक्खमारेण मारिओ होइ । जह सो तहा लहुं चिय करेह अहवा दहह सवे
॥ ४४ ॥ सवत्तो वेढित्ता तणेहिं छगणेहिं दारुयभरेहिं । सचिवाहमस्स गेहं काऊण जलंतजलणं च ॥ ४५ ॥ जं जाया
उम्मत्ता मज्झ पसायं परं लहित्ताणं । कहमन्नहा इमेरिसमायरणं होज्ज एएसिं ! ॥ ४६ ॥ उब्भडनिलाडभिउडीभंगा
जमभडसमा करालच्छा । तक्खणमेव निउत्ता पुरिसा पत्ता अमच्चगिहे ॥ ४७ ॥ हत्थग्गाहं गिण्हिउमाढत्तं मंतिणो

पक्खाओ ॥ १६ ॥ आरेण तओ वज्जाहयव्व सव्वा सहा खणा चेव । सावाहा तुण्हिक्का थक्का मंती तओ ज्झत्ति ॥ १७ ॥ ताओ सहादेसाओ विणिग्गओ धीरमाणसो धणियं । केणइ अलक्खिओ आणवेइ नेमित्तियं सगिहे ॥ १८ ॥ कयगरुयगोरवो वत्थपुप्फवरभोयणाइदाणेण । वहुपणयपुव्वसंभासणाओ संपन्नसंतोसो ॥ १९ ॥ ठाउं पइरिक्कारणाउ कत्तो भविस्सई एसा । इय पडिपुट्ठो भणियं जहा इओ जेट्ठपुत्ताओ ॥ २० ॥ (मंत्री–)को पच्चओ इमा जं होही नियमेण मज्झ सकुलस्स ? । (नैमित्तिकः–)अमुगदिवसम्मि सुमिणो असुंदरो निसि तुमं होही ॥ २१ ॥ एवमुवलद्धसारो कज्जस्स स पूइऊण देवण्णुं । परमायरेण वारेइ सवहा नो पयासमिमं ॥ २२ ॥ कायव्वमुवगए नियपएसमह तम्मि अन्नदिवसम्मि । दिट्ठो सुमिणो जह मज्झमंदिरं धूमजालाहिं ॥ २३ ॥ अइवहलतिमिरनिउरंवसामलाहिं समंतओ ठइउं । ता मंतिणा सपच्चयमुत्तं तं पुत्तकुलमूलं ॥ २४ ॥ जोइसविऊहिं तज्जम्मकालमिलिएहिं सुट्ठु पण्णत्तो । इण्हिं पुण तप्पलओ हुंतो दीसइ तुमाहिंतो ॥ २५ ॥ सुविसुद्धवुद्धिपुव्वं वट्टिज्जउ ताव पक्खमिममेगं । जइ नाम वसणमेयं उवट्ठियं कहवि वंचेमो ॥ २६ ॥ को वा तहा मईए इमाए मे सयलजयपसिद्धाए । होज्जा गुणो ण खलणं करेमि जइ अस्स वसणस्स ? ॥ २७ ॥ अइचित्तं गहचरियं सुमिणो सउणाइयं निमित्तं च । देवो व जाइयाइं फलंति जइ कस्सइ कयाइ ॥ २८ ॥ ता णो वुद्धिधणेहिं तसियव्वं धीरिमं वहंतेहिं । उचिओवायपरेहिं होयव्वं तहवि निच्चंपि ॥ २९ ॥ परिघडियणिउणनीईण दूरओ मुक्कुपहगमणाण । दिव्वाउ विहडिओवि हु कज्जारंभो न दोसाय ॥ ३० ॥ मंजूसाए ता पुत्त ! पविस पक्खस्स भोयणजलाणि । एयाणि तणुट्ठिईए ठाणाणि य तो तहा विहिए ॥ ३१ ॥ उवगम्म रायपासे निवेइयं मंतिणा जहा एत्तो । पुरि-

वेसालीए सिरिवद्धमाणसामिस्स माउसालाए। सुविसालकुलीणसुविसुद्धसीलसालीए लोयाए ॥ १ ॥ हिमसेलुत्तुंगसुचंगसिंगरुयरंपियंवरतलेण। सिरिमुणिसुव्वयथूभेण मज्झभागे सुरम्माए ॥ २ ॥ पुरपवराए पुरीए पोराणकहासु विस्सुयजसाए। आसि निवो जियसत्तू नियसत्तायत्तविहियधरो ॥ ३ ॥ तस्सासि जहावसरं पवत्तगो साम पमुहनीईणं। निववंससहुग्गयमंतिवंससंपन्नसुइजम्मो ॥ ४ ॥ सयलनिवकज्जसज्जो चोज्जकरो तेसु २ चरिएसु। तवंसवुड्ढिमूलं सूलं सव्वाण वेरीण ॥ ५ ॥ चक्खुव्व दुक्खविन्नेयभावगब्भोवलंभकज्जेसु। जणवयजणाण जणगोव्व निच्च हियचिंतगत्तेण ॥ ६ ॥ णामेण णाणगब्भो मंती सामंतपमुहलोयमओ। निच्चोवलद्धरायप्पसायपडिपुन्नसव्वत्थो ॥ ७ ॥ सुविसालसुसीलकुलो निस्सेसाणुच्चियचरियपरिहारी। रन्ना समाणचित्तो जा कालवइक्कमं करइ ॥ ८ ॥ ता अन्नया सभाए नियठाणनिविट्ठपरियणजणाए। आसीणस्स निवइणो सक्कस्सव सारसोहस्स ॥ ९ ॥ दोवारिएण धरणीमिलियसिरेणं स पणमिऊणेवं। विन्नत्तो जह सामी! एगो नेमित्तिओ दारे ॥ १० ॥ कत्तोऽवि आगओ चिट्ठइत्ति पहुपायदंसणसयण्हो। लद्धाणुन्नेण पवेसिओ य तेणं निवससीवे ॥ ११ ॥ विहिउच्चियपडिवत्ती पुट्ठो य सकोउगेण नरवइणा। तण्णाणजाणण कए सुहासणत्थो जहा किमिह ॥ १२ ॥ कस्साऽपुव्वं होही सुहं च दुक्खं च थोवदिणमज्झे? । तो तेणट्ठंगनिमित्तसत्थविउणा भणियमेयं ॥ १३ ॥ दोसं जामि न सामिय! साहंतो सत्थभणियमत्थमिहं। सच्छंदत्तविरहिओ तुब्भेहिं पुच्छिओ संतो ॥ १४ ॥ जो एस तुम्ह मंतीपंतीण सिरोमणित्तणं पत्तो । तस्स सकुलस्स मारी उवट्ठिया अत्थि अइघोरा ॥ १५ ॥ (राजा—)केत्तियकालस्संतो सा तुमए निच्छिया भविस्संती। (नैमित्तिकः—)नो वरिसाओ न मासाओ किंतु एयाओ

इदमेवोदाहरणं भावयितुं गाथादशकमाह;—

वेसाली जियसत्तू राया सचिवो उ णाणगब्भो से । णेमित्तागम पुच्छा अत्थक्कत्थाणि किं कस्स ॥३३०॥१॥
मंतिस्स सारिपडणं कइया पक्खारउत्ति तुसिणीया । सव्वेवि मंतिणिग्गम काले णेमित्तिगाहवणं॥३३१॥२॥
पइरिक्के पुच्छा कह सुयदोसा पच्चओ कुसुमिणोत्ति । पूजा वारण संवाय पुत्तमालोचण णिरोहो ॥३३२॥३॥
मंजूसाए पक्खस्स भोयणं पाणगं च ताला य । अत्थं साहर रण्णो भणणमणिच्छे तयाणयणं ॥ ३३३ ॥४॥
देव इह सव्वसारं किमणेणं पक्खमेगरक्खावे । दारणतालसीसगमुद्दा अट्ठट्ठ पाहरिया ॥ ३३४ ॥ ५ ॥
तेरसमम्मि य दियहे रण्णो धूयाए वेणिछेओत्ति । मंतिसुया किल फुट्टं रुवणे रण्णो महाकोवो ॥३३५॥६॥
घाएह तयं अहवा सव्वेच्चिय डहह मत्तगा एए । किंकरगम गेण्हण भंडणाय पेच्छामु देवत्ति ॥ ३३६ ॥ ७ ॥
दिट्ठम्मि एत्थ जोगा तत्तं जाणाहि मुद्दसंवाओ । उग्घाडणे णिरूवण छुरियावेणीय मंतिसुओ ॥३३७॥८॥
सज्झस किमिदं देवो जाणइ तह विम्हओ उ सव्वेसिं । तप्पुच्छ पूयणा सवणास णो वेणिछेयाउ ॥३३८॥९॥
एत्तो उ किल पयट्टो एत्थाहं जाव एवमेव त्ति । एवमचिंत कम्मं विरियंपि य वुद्धिमंतस्स ॥ ३३९ ॥ १० ॥

एतत् तद् दुर्विज्ञेयं यद् मोह-
गोऽत्र प्रस्तुते कर्म्मोपक्रमे पुरुषकारो, न पुनरन्यो धावनवल्गनादिरूपः। इति पूरणार्थः। एतत् तद् दुर्विज्ञेयं यद् मोह-
बहुले जीवलोके प्रायेणेत्यर्थः प्रचारिण्ययमेव शुद्धाज्ञायोगो विवेकिना जनेनानुष्ठीयते, न पुनर्गतानुगतिकलक्षणा लोक-
हेरिः। तथैष एव विभागोपलक्षणारूपो ज्ञानविषयोऽपि गहनपदार्थविवेचकतया ज्ञानस्य निश्चयतः स्वरूपलाभात्।
पठ्यते च 'बुद्धेः फलं तत्त्वविचारणं स्याद्' इति। इदमुक्तं भवति यः खलु भिन्नग्रन्थेर्जीवस्य परिशुद्धाज्ञालाभः प्रादुर्भवति,
स औदयिकभावनिरोधादात्मवीर्यमुच्यते। एष एव च पुरुषकारः, सर्वकर्म्मविकारविलक्षणेन मोक्षेण कथञ्चिद् एकात्म-
भावादस्य अत एवैष एव च कर्मोपक्रमहेतुरिति निश्चीयते, अनेनैवोपक्रान्तानां कर्म्मणां पुनरुद्भवाभावात्। दुर्विज्ञेयश्चायं
मूढमतीनाम्। अत एव च प्रौढज्ञानविषयतया व्यवस्थित इति ॥ २२८ ॥

साम्प्रतमुक्तमर्थं प्रसाधयन् दृष्टान्तमाह,—

आहरणं पुण एत्थं सवणयविसारओ महामंती। मारिणिवारणखाओ णामेणं नाणगब्भोत्ति ॥ २२९ ॥

आहरणं दृष्टान्तः पुनरत्र पुरुषकारात् कर्म्मोपक्रमे सामान्येन साध्ये सर्वनयविशारदः सर्वेषामान्वीक्षिकीत्रयीवार्त्तादण्ड-
नीतिलक्षणानां नयानां विचारणे न विचक्षणो महामंत्री सर्वराज्यकार्यचिन्ताकरत्वेन शेषमंत्रिणामुपरिभागवर्त्ती मारीनिवा-
रणाख्यातः सहसैव समुपस्थितसर्वकुटुंबमरणस्य निवारणात् प्रसिद्धिमुपगतो नाम्नाऽभिधानेन प्राग्नामान्तरतया रूढोऽपि
ज्ञानगर्भ इति। इहान्वीक्षिकी नीतिः जिनजैमिन्यादिप्रणीतन्यायशास्त्राणां विचारणा, त्रयी सामवेदऋग्वेदयजुर्वेदलक्षणा,
वार्त्ता तु लोकनिर्वाहहेतुः कृषिपाशुपाल्यादिवृत्तिरूपा, दण्डनीतिस्तु नृपनीतिः सामभेदोपप्रदाननिग्रहरूपेति ॥ २२९ ॥

विशिष्टज्ञानातिशययुक्तपुरुषविशेषविषयत्वात् । किमित्याह–निश्चयनयभावयोगाद् निश्चयनयेन निश्चयनयप्रवृत्त्या यो भावः साध्यरूपतामापन्नः पदार्थः तेन योगाद् घटनात् । तथाहि–कृषीवलादयो बीजशुद्ध्यादिपूर्वकमसति प्रतिबन्धे नियमादितोऽभिलषितफललाभः सम्पत्स्यत इति व्यवहारतो निश्चितोपायाः प्रवृत्तमानाः प्रायेण विवक्षितफललाभभाजो भवन्तो दृश्यन्त इति ॥ ३२६ ॥

अथैनमेवार्थं प्रकृते योजयति;—

एवमिहाहिगयम्मिवि परिसुद्धाणाउ कम्मुवक्कमणं। जुज्जइ तब्भावम्मि य भावारोग्गं तहाभिमयं॥३२७॥

एवं यथाऽजीर्णदोषस्य इह जने निदानपरिहारादुपक्रमोऽध्यक्षसिद्धः समुपलभ्यते, तथाऽधिकृतेऽप्याज्ञामाहात्म्यख्यापने वक्तुमुपक्रान्ते परिशुद्धाज्ञातः सर्वोपाधिशुद्धसम्यग्दर्शनादिमोक्षमार्गाराधनात् कर्म्मोपक्रमणं ज्ञानावरणादिदुष्टादृष्टनष्टभावापादनं युज्यते, जलानलयोरिवानयोरनिशं विरोधात् । तद्भावे च कर्मोपक्रमसद्भावे पुनर्भावारोग्यं सर्वव्याध्यधिकसंसाररोगक्षयात् तथा क्षपकश्रेण्यादिलाभप्रकारेणाभिमतं सर्वास्तिकप्रवादिसम्मतं सम्पद्यत इति ॥ ३२७ ॥

अथाज्ञायोगमेव तथा तथा स्तुवन्नाह;—

एयमिह होइ विरियं एसो खलु एत्थ पुरिसगारो त्ति । एयं तं दुण्णेयं एसो च्चिय णाणविसओवि ॥३२८॥

एतदिह कर्म्मोपक्रमे भवति वीर्यमात्मसामर्थ्यम् । यः प्रागुक्तः परिशुद्धाज्ञायोगस्तथैष खलु एष एव परिशुद्धाज्ञायो-

भुक्तान्नाजरणलक्षणे सति; आमादयश्चाजीर्णभेदाः, यथोक्तं—"अजीर्णप्रभवा रोगास्तच्चाजीर्णं चतुर्विधम् । आमं विदग्धं
विष्टब्धं रसशेषं तथैव च ॥ १ ॥" तथा परिहारादुपस्थितरोगनिदानपरित्यागाद् आरोग्यं नीरोगता एकस्य जायते ।
द्वितीयस्य त्वन्यस्यातोऽज्ञानादिदोषादन्यथा निदानापरिहाराद् व्याधिभावस्तूपस्थितव्याधिसमुद्भव एव सम्पद्यते । यो
हि यन्निमित्तो दोषः स तत्प्रतिपक्षसेवात एव निवर्त्तते, यथा शीतासेवनादुत्पन्नं जाड्यमुष्णसेवात इति ॥ ३२५ ॥

ननु कारणभेदपूर्वकः कार्यभेद इति सर्वलोकसिद्धो व्यवहारः । तत् कथं भोजनादिनिमित्ततुल्यतायामपि द्वयोरयं
निष्फलसफलभावरूपो व्याधेर्विशेषः सम्पन्न इत्याशंक्याह;—

ववहारओ णिमित्तं तुल्लं एसोवि एत्थ तत्तंगं । एत्तो पवित्तिओ खलु णिच्छयनयभावजोगाओ ॥३२६॥

व्यवहारतो व्यवहारनयादेशाद् बहुसदृशतायां भावानामेकत्वप्रतिपत्तिरूपात्, निमित्तं भोजनादिव्याधेस्तुल्यं समा-
नं, न तु निश्चयतः, तस्य तुल्यकार्यानुमेयत्वेनातुल्यफलोदये कथञ्चिदभावात् । तथा चैतन्मतं—"नाकारणं भवेत्
कार्यं, नान्यकारणकारणम् । अन्यथा न व्यवस्था स्यात् कार्यकारणयोः क्वचित् ॥ १ ॥" तत्र सोपक्रमनिरुपक्रमकर्म-
साहाय्यकृतो व्याधिनिदानानामन्तरंगो भेदो विद्यते, यतोऽयं व्याधिः सफलनिष्फलभाव इति । न च वक्तव्यं व्यव-
हारस्यासांवृतरूपतया असंवृतत्वात् कथं तन्मताश्रयेण प्रकृतव्याधौ निमित्ततुल्यतोद्घुष्यत इति । यत एषोऽपि व्यव-
हारो न केवलं निश्चयोऽत्र जगति तत्त्वाङ्गं तात्त्विकपक्षलाभकरणं वर्त्तते । कुतः । यतः इतो व्यवहारनयादनन्तरमेवो-
क्तरूपाद् या प्रवृत्तिः कार्यार्थिनां छद्मस्थानां चेष्टा, खलुरवधारणे, ततस्तस्या एव न तु निश्चयपूर्विकाया अपि, तस्या

तथा परिशुद्धाज्ञाभ्यासात् सुप्रणिहितमानसानामत्यन्तनिर्गुणभवभ्रान्तिपरिश्रान्तानां जन्तूनां दारुणपरिणाममिथ्यात्वादिनिमित्तोपात्तमप्यशुभकर्म्म न स्वफलमुपधातुं समर्थं स्यादिति ॥ २२३ ॥

एतदेव प्रतिवस्तूपमया भावयति;—

वाहिम्मि दीसइ इमं लिंगेहिं अणागयं जयंताणं । परिहारेतरभावा तुल्लनिमित्ताणवि विसेसो ॥ ३२४ ॥

व्याधौ कुष्ठज्वरादौ समुद्भवितुकामे दृश्यतेऽध्यक्षत एवावलोक्यत इदमफलत्वम् । कुतः । यतः, लिङ्गैः रोगोत्पत्तिगमकैः शरीरास्वास्थ्यादिभिरुपस्थितैर्ज्ञातैश्च सद्भिरनागतं रोगोत्पत्तेः प्रागेव यतमानानामतियत्नं कुर्वताम् । कुत इत्याह—परिहारेतरभावात् । परिहारभावात् पिशितघृतादीनामुत्पित्सुरोगनिदानभावापन्नानामनासेवनात् । रोगनिदानपरिहारश्चैवं पठ्यते, यथा—"वर्जयेद् द्विदलं शूली कुष्ठी मांसं ज्वरी घृतम् । नवमन्नमतीसारी नेत्ररोगी च मैथुनम् ॥१॥" इतरभावादन्येषां केषांचिदनागतमयतमानानां तन्निमित्तापरिहारात् । उभयेषामपि कीदृशानां तुल्यनिमित्तानामपि प्राक् समानरोगोत्पादककारणानां विशेष उद्भवानुद्भवरूपः प्रत्यक्षसिद्धो वर्त्तत इति ॥ ३२४ ॥

एनमेवार्थं विशेषेण भावयति;—

एगम्मि भोयणे भुंजिऊण जाए मणागमज्जिण्णे । सइ परिहारारोग्गं अउण्णहा वाहिभावो उ ॥ ३२५ ॥

एकस्मिन्नभिन्नजातीये भोजने सूपोदनादौ 'भुंजिऊण'त्ति भुक्त्वा भुक्ते सतीत्यर्थः । जाते समुत्पन्ने मनाग् ईषदजीर्णे

एवं णाऊण इमं परिसुद्धं धम्मबीयमहिगिच्च । बुद्धिमया कायव्वो जत्तो सति अप्पमत्तेण ॥ ३२२ ॥

एवं मेघकुमारादिज्ञातानुसारेण ज्ञात्वेमं धर्म्मप्रतिबन्धं दारुणपरिणामं परिशुद्धं सर्वातिचारपरिहारेण धर्म एव श्रुत-चारित्राराधनारूपो बीजमनेककल्याणकलापकल्पपादपस्य प्ररोहहेतुर्धर्मबीजं तदधिकृत्यापेक्ष्य विधेयतया बुद्धिमता निरूपितबुद्धिरूपधनेन पुंसा कर्त्तव्यो यत्न आदरः, सदा सर्वावस्थास्वपि, अप्रमत्तेनाज्ञानसंशयमिथ्याज्ञानादिप्रमादाष्टकपरिहारवता । न ह्यशुद्धबीजवसारः कृषीवलाः कृतयत्ना अपि कृपावविकलं फलं कदाचिदुपलभन्त इति । यथा ते तच्छुद्धावधिकं यत्नमवलम्बन्ते, तथा प्रस्तुतधर्मबीजशुद्धौ भवभीरुभिर्भव्यैरादरपरैर्भाव्यमिति भावः ॥ ३२२ ॥

अथ धर्मबीजशुद्धेः साक्षादेव फलमभिधित्सुराह;—

परिसुद्धाणाजोगा पाएणं आयचित्तजुत्ताणं । अइरोद्दंपि हु कम्मं ण फलइ तहभावओ चेव ॥ ३२३ ॥

आत्मपरिशुद्धाज्ञायोगात् सर्वातिचारपरिहारेण धर्म्माराधनात् प्रायेणात्यन्तनिकाचनावस्थाप्राप्तं कर्म परिहृत्येत्यर्थः, आत्म-चित्तयुक्तानां आत्मन्येव परवृत्तान्तेष्वन्धबधिरमूकभावापन्नतया यद् मनश्चित्तं तेन युक्तानां बहिर्व्याक्षेपपरिहारेण सदा आत्मन्येव निक्षिप्तशुद्धचित्तानामित्यर्थः, अतिरौद्रमपि नरकादिविडम्बनादायकत्वेन दारुणमपि कर्म ज्ञानावरणादि न नैव फलति स्वविपाकेन पच्यते । कुत इत्याह—तथा भावतश्चैव तत्प्रकारस्वाभाव्यादेव । यथा ह्याम्रतरवः समुद्गतनिरन्तर-कुसुमभरभ्राजिष्णुशाखासंदोहा अपि बहलविद्युदुद्द्योतपरामृष्टपुष्पाः निष्फलीभावं दर्शयन्ति, तथास्वाभाव्यनियमात्,

तृणविध्यापनादिषु यथाक्रमं प्रदीप्तग्रामस्य तृणैर्विध्यापने, आदिशब्दादुन्मार्गे गमने वैद्येन क्रियमाणे, यक्षस्य पूज्यमानस्याप्यधः परिपतने, कुडंगपरिहारेण सूकरस्य विष्ठोपजीवनेन, गोश्च जुंजमचारिपरिहारेण कूपे दूर्वासमीपे जल्पन्नर्हद्दत्तः । अहो ! अयुक्तमेषामेतदाचरितमिति ब्रुवाणः, किञ्चेति पुनः सुरेण प्रेरितो निपुणं निस्पृहवृत्त्या परिभावितवान्, न मानुषोऽयं वैद्यस्ततो मनाक् संवेगे सम्पन्ने साधितं सर्वं पूर्वचेष्टितमिति ॥ ३१९ ॥ ३६ ॥

ततस्तस्य वैताढ्यनयनमकारि कूटे सिद्धनाम्नि कुण्डलजुगले दर्शिते भावतः सम्बोधिः संवृत्तः । ततः क्रमेण प्रव्रज्या । तत्रापि गुरुभक्त्यभिग्रहाराधनात् सुरेषूदपद्यतेति ॥ ३२० ॥ ३७ ॥

उपसंहरन्नाह;—

मोहक्खलणसमाणो एसो एयस्स एत्थ पडिबंधो । णेओ तओ उ गमणं सम्मं चिय मुत्तिमग्गेण ॥३२१॥

मोहस्खलनासमानो दिग्मोहादिमोहविघ्नसमः, एष प्रथमतोऽत्यन्तधर्म्मारुचिरूपः । एतस्यार्हद्दत्तस्यात्र मोक्षमार्गे प्रतिबन्धो निरूपितरूपो ज्ञेयः । ततस्तु तदुत्तरकालमेव गमनं सम्यगेव सर्वातिचारपरिहारं मुक्तिमार्गेण सम्यग्दर्शनादिना ॥ ३२१ ॥

इत्थं भिन्नग्रन्थेरप्यवश्यवेद्यचित्रकर्मवशात् त्रिविधः प्रतिबन्धो भवतीति दृष्टान्तैः प्रतिपाद्य साम्प्रतमुक्तमर्थमुपसंहरन् यथासौ न सम्पद्यते तथोपदिशन्नाह;—

एवं णाऊण इमं परिसुद्धं धम्मबीयमहिगिच्च । बुद्धिमया कायव्वो जत्तो सति अप्पमत्तेण ॥ ३२२ ॥

एवं मेघकुमारादिज्ञातानुसारेण ज्ञात्वेमं धर्मप्रतिवन्धं दारुणपरिणामं परिशुद्धं सर्वातिचारपरिहारेण धर्म एव श्रुत-
चारित्राराधनारूपो बीजमनेककल्याणकलापकल्पपादपस्य प्ररोहहेतुर्धर्मबीजं तदधिकृत्यापेक्ष्य विधेयतया बुद्धिमता
निरूपितबुद्धिरूपधनेन पुंसा कर्त्तव्यो यत्न आदरः, सदा सर्वावस्थास्वपि, अप्रमत्तेनाज्ञानसंशयमिथ्याज्ञानादिप्रमादा-
ष्टकपरिहारवता । न ह्यशुद्धबीजवप्तारः कृषीवलाः कृतयत्ना अपि कृषावविकलं फलं कदाचिदुपलभन्त इति । यथा ते
तच्छुद्धावधिकं यत्नमवलम्बन्ते, तथा प्रस्तुतधर्मबीजशुद्धौ भवभीरुभिर्भव्यैरादरपरैर्भाव्यमिति भावः ॥ ३२२ ॥

अथ धर्मबीजशुद्धेः साक्षादेव फलमभिधित्सुराह;—

परिसुद्धाणाजोगा पाएणं आयचित्तजुत्ताणं । अइरोद्दंपि हु कम्मं ण फलइ तहभावओ चेव ॥ ३२३ ॥

परिशुद्धाज्ञायोगात् सर्वातिचारपरिहारेण धर्माराधनात् प्रायेणात्यन्तनिकाचनावस्थाप्राप्तं कर्म परिहृत्येत्यर्थः, आत्म-
चित्तयुक्तानां आत्मन्येव परवृत्तान्तेष्वन्धवधिरमूकभावापन्नतया यद् मनश्चित्तं तेन युक्तानां वहिर्व्याक्षेपपरिहारेण सदा
आत्मन्येव निक्षिप्तशुद्धचित्तानामित्यर्थः, अतिरौद्रमपि नरकादिविडम्बनादायकत्वेन दारुणमपि कर्म ज्ञानावरणादि न
नैव फलति स्वविपाकेन पच्यते । कुत इत्याह—तथा भावतश्चैव तत्प्रकारस्वाभाव्यादेव । यथा ह्याम्रतरवः समुद्गतनिरन्तर-
कुसुमभरभ्राजिष्णुशाखासंदोहा अपि वहलविद्युदुद्द्योतपरामृष्टपुष्पाः निष्फलीभावं दर्शयन्ति, तथास्वाभाव्यनियमात्,

तृणविध्यापनादिषु यथाक्रमं प्रदीप्तग्रामस्य तृणैर्विध्यापने, आदिशब्दादुन्मार्गे गमने वैद्येन क्रियमाणे, यक्षस्य पूज्यमानस्याप्यधः परिपतने, कुडंगपरिहारेण सूकरस्य विष्ठोपजीवनेन, गोश्च जुंजमचारिपरिहारेण कूपे दूर्वासमीपे जलपन्नर्हद्दत्तः । अहो ! अयुक्तमेषामेतदाचरितमिति ब्रुवाणः, किञ्चेति पुनः सुरेण प्रेरितो निपुणं निस्पृहवृत्त्या परिभावितवान्, न मानुषोऽयं वैद्यस्ततो मनाक् संवेगे सम्पन्ने साधितं सर्वं पूर्वचेष्टितमिति ॥ ३१९ ॥ ३६ ॥

ततस्तस्य वैताढ्यनयनमकारि कूटे सिद्धनाम्नि कुण्डलजुगले दर्शिते भावतः सम्बोधिः संवृत्तः । ततः क्रमेण प्रव्रज्या । तत्रापि गुरुभक्त्यभिग्रहाराधनात् सुरेषूदपद्यतेति ॥ ३२० ॥ ३७ ॥

उपसंहरन्नाह;—

मोहक्खलणसमाणो एसो एयस्स एत्थ पडिबंधो । णेओ तओ उ गमणं सम्मं चिय मुत्तिमग्गेण ॥३२१॥

मोहस्खलनासमानो दिग्मोहादिमोहविघ्नसमः, एष प्रथमतोऽत्यन्तधर्म्मारुचिरूपः । एतस्यार्हद्दत्तस्यात्र मोक्षमार्गे प्रतिवन्धो निरूपितरूपो ज्ञेयः । ततस्तु तदुत्तरकालमेव गमनं सम्यगेव सर्वातिचारपरिहारं मुक्तिमार्गेण सम्यग्दर्शनादिना ॥ ३२१ ॥

इत्थं भिन्नग्रन्थेरप्यवश्यवेद्यचित्रकर्मवशात् त्रिविधः प्रतिवन्धो भवतीति दृष्टान्तैः प्रतिपाद्य साम्प्रतमुक्तमर्थमुपसंहरन् यथासौ न सम्पद्यते तथोपदिशन्नाह;—

ममाप्येष व्याधिरासीत् । तस्मादेवं निःसंगरूपोऽटामि ग्रामनगरादिषु यापनाहेतोर्बाधानिवृत्तिनिमित्तम् । 'एसोवि हु'त्ति एषोऽपि यद्येवमहमिवाटति ततः स्फुटयामि व्याधिमित्येवमुक्ते प्रतिपत्तिरङ्गीकारोऽनेन कृतः ॥ २१४ ॥ ३१ ॥

ततश्चत्वरं नीत्वा मातृस्थानं मायारूपं कृतम्, यथा—चत्वरपूजा तत्र तस्योपवेशनं तथाविधमंत्रौषधादिप्रयोगः, ततो व्याधिनिर्गमनं प्रत्यक्षरूपस्य दर्शितं तत्क्षणमेवावेदना वेदनापगमः । ततश्च प्रगुणः समजनि । ततो 'असमय'त्ति असमयोऽयं प्रव्रज्याया इत्यात्मनि साधुविकुर्वणं साधुरूपकरणम् । 'उवाय मो'त्ति उपायोऽयमिति कृत्वा द्रव्यप्रव्रज्यालिङ्गग्रहणरूपा तस्य तदा तेन दत्ता ॥ २१५ ॥ ३२ ॥

सुरे च स्वस्थानं गते तत्त्यागात् प्रव्रज्या परित्यागाद् गृहमागमोऽनेन कृतः । एवमनेन विधिना आदिप्रतिपत्तिरादाविव कलत्राद्यङ्गीकाररूपा जाता । तथा पुनर्द्वितीयवारं स एव व्याधिरुत्पादितः । विद्रावणाः स्वजनाः । वैद्यस्य सवररूपधारिणः 'पासणे' इति दर्शने सैव प्रज्ञापना ॥ २१६ ॥ ३३ ॥

एवं प्राग्वत् पुनरपि प्रव्रज्या दत्ता, भणितं च नवरं मया सममटत्वेवं प्रतिपन्ने तेन 'गोणत्तगहणं' कारितो गोणतश्च तच्छस्त्रकोशः । निर्गमस्ततः स्थानात् । उक्तश्च सदापि मत्तुल्या क्रिया कर्त्तव्या ॥ २१७ ॥ ३४ ॥

अन्यदा देवेन 'गामपलित्तविउव्वण'त्ति ग्रामस्य प्रदीप्तस्य विकुर्वाणमुन्मार्गे गमनं च, यक्षपूज्यपतनं च यक्षस्य पूज्यस्य सतः पतनं, कुडङ्गत्यागी सूकरो विष्ठालग्नो दर्शितः । तथा, कूपे गोर्बलीवर्दस्य 'जुंजम'त्ति जुंजमाख्यचारिपरिहारेण दूर्वाभिलापविषयी कृता दर्शितेति ॥ २१८ ॥ ३५ ॥

गमनं सुरस्य स्वस्थाने च्यवने सत्युत्पादश्च्यवनोत्पादः । आम्रेष्वकालदोहदो जनन्याः समजनि । तदसम्प्राप्तौ कृशता । ततः शंका मूकस्य विमर्शो जातः । किमयं स उत्पन्नोऽन्यो वेति । निश्चितं च तेन, यथा सत्या एव जिनाः । ततोऽसौ सुरजीवो गर्भतयोत्पन्न इति चिन्तारत्नात् सकाशात् तत्सिद्धिरकालदोहदसिद्धिः ॥ ३१० ॥ २७ ॥

निष्पत्तिर्गर्भस्य । प्रसवश्च समये । नमस्कारपीठकः प्रतीतरूपेण नमस्कारेण युक्तः पीठको नवजातशिशुयोग्यपातव्यवस्तुरूपो दत्तः । अर्हद्दत्तो नामेति कृतम् । अर्हतां भगवतां पुनः पुनर्नामस्मरणार्थम् । 'चेइयसाहूनयणं'त्ति चैत्यानां साधूनां च समीपे नयनं तस्य यदा क्रियतेऽभक्तिरटनेऽबहुमानाद् आक्रन्दने परिज्ञातधर्म्मनिस्पृहचित्तस्य सम्पन्नयौवनस्य च 'चउकन्ना' इति पितृभ्यां चतसृणां कन्यकानां परिणयनं कारितः ॥ ३११ ॥ २८ ॥

साधनं च मूककेन प्राच्यवृत्तान्तस्य कृतम् । अप्रत्ययनमश्रद्धानमर्हद्दत्तस्योत्पन्नम् । ततो वैराग्याद् मूककप्रव्रज्या जाता । मृतस्य च देवलोके स्वर्ग्गलाभः समजनीति । तत्रस्थस्य च तस्यावधेः प्रयोजनम् । 'जाणण'त्ति ज्ञातं च यथा गाढं निबिडं 'मिच्छंति' मिथ्यात्वमित्येतस्मात् कारणात् संक्लेशो मार्गाश्रद्धानरूपः सम्पन्नोऽस्य ॥ ३१२ ॥ २९ ॥

ततः प्रतिबोधार्थं व्याधिविधानं जलोदरादिमहारोगकरणम् । तस्य सम्पन्नव्याधेर्वैद्याः पितृभ्यामाकारिताः तैश्च प्रत्याख्यानं तदनादरणीयतालक्षणं कृतमिति वेदना महती जाता । निर्विण्णेनाग्निः साधयितुमारब्धः । देवस्य 'सवरघोसण'त्ति सवररूपकरणं, घोषणा च यथाहं सर्वव्याधिवैद्यः । दृष्टोऽसौ तेन, भणितं च रौद्रोऽयं व्याधिः प्रयत्नेनापगमिष्यति ॥ ३१३ ॥ ३० ॥

तस्य च क्षेत्राभोगे कृते ज्ञानमभूत्, यथा—समय एष एतस्य बोधिलाभे विधेये इत्यालोच्य साधुसंघाटकप्रेषणं विहितम् । तेन च तद्वृत्तान्तगतः पाठः कृतः ॥ २०४ ॥ २१ ॥

कथमित्याह—तापस ? किमनेन निरर्थकेन मौनव्रतेन, प्रतिपद्यस्व ज्ञात्वा धर्मं जिनप्रणीतम् । कुतो, यतो मृत्वा 'सूयरोरग'त्ति सूकर उरगश्च जातस्तथा पुत्रस्य पुत्रस्त्वमसीति ॥ २०५ ॥ २२ ॥

'विस्मयवन्दनपृच्छा' प्रथमतो विस्मयस्ततो वन्दनं तदनुपृच्छा जाता कथमिदं भवद्भ्यां मम चरितं ज्ञातमिति ? । गुरुर्जानाति, न पुनरावां किञ्चनेति । कुत्र स महाभागस्तिष्ठति ? । उक्तं च ताभ्यामुद्याने । तद्गमनं मूककगमनमुद्याने । तत्र वन्दना कृता, कथना च धर्मस्य गुरुणा । सम्बोधिः सम्यक्त्वरूपा ॥ २०६ ॥ २३ ॥

तथावासनातो लोकेऽस्य नाम नापगतं तत्, ततस्तु तत एव मूक इति । एवमनेन विधिना द्वितीयं नाम एतद् मूक इति एतस्य विज्ञेयमिति ॥ २०७ ॥ २४ ॥

सुरः—इतोऽपि भ्रातृजीवात् कुत्रस्थाने बोधिः ? जिनः—रम्ये वैताढ्यसिद्धकूटे सर्वकूटश्रेणिप्रथमस्थानभाविनीति । सुरः—कथं केन विधिना पुनः ? जिनः—जातिस्मरणात् । सुरः—तज्जातिस्मरणं कुत इति ? जिनः—कुण्डलयुगात् ॥२०८॥

ततः कोशाम्ब्यागमो मूककसाधनं तीर्थकृत् कथितवृत्तान्तनिवेदनं मूककाग्रतस्तेन विहितम् । संगारः संकेतस्ततो द्वयोरपि गमनं वैताढ्ये कूटे सिद्धनाम्नि । कुण्डलस्थापना । तथा, स्मृतिफलं चिन्तारत्नदानं स्मृत्या स्मरणमात्रेण फलं यस्मात् तत्तथा तच्च तच्चिन्तारत्नं चेति ॥ २०९ ॥ २६ ॥

सुरः—किन्तु किं प्रमाणं पुनस्तन्निमित्तं दुर्लभबोधिकत्वे ? । जिनः—स्तोकं गुरुप्रद्वेषमात्रलक्षणं निमित्तं न महाविषयं नात्यन्तमनुबन्धि । सुरः—'कता णु' कदा पुनर्लाभो बोधेरिति ? । जिनः—अत्र स्तोकदिनमध्य एवं लभ्यत्वेन समीपवर्त्तिनि सुरभवादनन्तरजन्मनि । सुरः—कुतः सकाशात् ? । जिनः—निजभ्रातृजीवात् ॥ २०० ॥ १७ ॥

सुरः—कुत्रासौ भ्रातृजीवः ? । कौशाम्ब्याम् । सुरः—किंनामा सः ? जिनः—मूकस्तु तुशब्दस्य क्रमभेदेन योजनाद् द्वितीयेन तु नाम्ना मूककः प्रथमेनाशोकदन्त इति । सुरः—किमेतद् नामद्वयम् ? इत्येवमुक्तरूपेण ततो जिनेन पूर्वभवकथना कृतेति ॥ २०१ ॥ १८ ॥

यथात्र चास्यामेव कौशाम्ब्यां पुरि तापसश्रेष्ठी आरम्भयुक्तः सदैवासीत् । स मृतः सन् गृहे स्वकीये एव कोलः शूकरो बभूव । स्मरणं पूर्वजन्मनस्तस्य सम्पन्नम् । ततः सूपकार्या निहतो मारितः । कीदृशः सन्नित्याह—मार्जारीमन्युहतो बिरालीरोषेण हतस्ताडितः सन् ॥ २०२ ॥ १९ ॥

'तत्थोरग'त्ति तत्र निजगृहे एव उरगः सर्प्पो जातः । 'सूयारीभय सरणं बोलघाइओ' इति यथायोग्यं पदयोजनाज्जातिस्मरणमभूत् । सूपकार्या भयेन बोले कोलाहले कृते घातितो व्यापादितः सन् जातः निजपुत्रसुतः । स्मरणं तत्रापि प्रागूजातेः । ततो 'मूयवय कुमर चउणाणी' इति मूकव्रतं लज्जितेन कृतम् । ततः कुमारस्याकृतपरिणयनस्यैव सतश्चतुर्ज्ञानी मुनिः समवससारेति ॥ २०३ ॥ २० ॥

समजायत, यथा—योजयत प्रगुणीकुरुत तौ कुमारौ । मुनिराह—गुणैः सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रैर्योजयितुमिच्छामः । पृच्छत च तौ कुमारौ । इत्येवं मुनिनोक्ते युवराजः प्राह ॥ २९६ ॥ १३ ॥

न शक्नुतस्तौ वक्तुम् । ततश्च तत्र कुमारस्थाने गमनमकारि साधुना । ततो मुखयोजना कथना च धर्मस्य । पश्चात् पृच्छायां संवेगः संजातस्तयोः । कुत इत्याह—तथा बीजाभ्यासात् तत्प्रकाराज्जन्मान्तरविहितगुणज्ञप्रमोदादिधर्मकल्पतरुमूलानुशीलनरूपात् । ततश्च संयोजने शरीरावयवानां चर्यायां च भिक्षाभ्रमणरूपायां मुनिना कृतायां निष्क्रमणं व्रतमभूत् तयोः ॥ २९७ ॥ १४ ॥

तत्र राजकुमारे चिन्ता उपकारे चिन्ता—उपकारी सुष्ठ्वावयोर्भगवान् अयमित्येवंलक्षणा संजाता, इतरस्यापि पुरोहितपुत्रस्य एषैव राजपुत्रसम्बन्धिनी चिन्ता, परं मनाक् अविधौ तु प्रव्रज्यादानकालभाविनि पुनर्विषये गुरौ प्रद्वेषो जातः ॥ २९८ ॥ १५ ॥

अप्रतिक्रमणं गुरुप्रद्वेषलक्षणस्यापराधस्यानालोचनं यावज्जीवमपि तस्य सम्पन्नम् । कालो मरणं तदवस्थस्यैव । देवोत्पादः । तत्र चोदारा उग्राः, मोकारः पूरणे, भोगाः शब्दादयः । च्यवननिमित्ते माल्यम्लान्यादिके सम्पन्ने सति; पठ्यते—"माल्यम्लानिः कल्पवृक्षप्रकम्पः श्रीह्रीनाशो वाससां चोपरागः । दैन्यं तन्द्रा कामरागाङ्गभङ्गौ दृष्टिभ्रान्तिर्वेपथुश्चारतिश्च ॥ १ ॥" पृच्छा महाविदेहे जिनान्तिके बोधाबोधविषये तेन पुरोहितपुत्रसुरेण कृता किमहं सुलभबोधिरितरो वेति बोधिस्ते तव दुर्लभेति भगवान् आह ॥ २९९ ॥ १६ ॥

पस्य साधोर्यः कोपस्तत्र सति तेनोक्तं न नैव एवं विषमतालतायां नृत्यामि, विडम्बनारूपत्वाद् अस्य नृत्यस्य। ततः कर्षणे हस्तपादादिशरीरावयवेषु तस्य ताभ्यां क्रियमाणे यतनयात्यन्तपीडापरिहारेण यन्नियुद्धं बाहुयुद्धं तद्विधाय यत्नेन तेन चित्रलिखिताविव तौ कृतौ। ततः साधोस्ततः स्थानाद् गमोऽपसरो जातः ॥ २९२ ॥ ९ ॥

'पीडंतराय'त्ति पीडा तच्छरीरगताऽन्तरायश्च भोजनादिविघ्नरूपोऽनयोर्वर्त्तत इति परिभाव्य न नैवाटनं कृतं भिक्षानिमित्तं तेन साधुनेति, किन्तु 'पइरिके'त्ति एकान्तेऽवस्थानं कृतम्। तत्र तस्य चिन्ता—कथमिदं मच्चेष्टितं सुंदरपरिणामं स्यादिति। तत्काले च शोभननिमित्तमङ्गस्फुरणादि किञ्चिन्निमित्तं सुन्दरं प्रवृत्तम्। ततो भविष्यति चरणमिति धृतियोगस्तस्य सम्पन्नः। स्वाध्यायकरणं तु स्वाध्यायकरणमेव प्रारब्धम् ॥ २९३ ॥ १० ॥

राज्ञः समरकेतोः कुमारावेदनं परिजनेन कुमारवृत्तान्तकथनं कृतम्। स च गुरुमूलागमनं विधाय क्षमस्वापराधं कुमारकृतमित्युक्तवान्। तं प्रति गुरुराह—न वि जाने न वेद्मि साधुभिर्यथा स्तम्भितौ कुमारौ ॥ २९४ ॥ ११ ॥

तदनुपृच्छा कृता साधूनां, तैरप्यूचे—नास्माकं केनचित् कस्यापि किञ्चित्कृतम्। ततो राजा आह—नैतत्कुमारस्तम्भनमन्यथा साधून् विहाय भदन्त कल्याणकारक!। तत आगन्तुके साधौ शंका जाता, मा तेन कृतं कुमारस्तम्भनमिति। ततः साधनं निवेदनं प्राघूर्णकसाधो राज्ञः कृतं गुरुणा। ततो राज्ञा गमनं तस्य साधोः समीपे कृतम्। ततश्च ज्ञानं प्रत्यभिज्ञानं समजनि ॥ २९५ ॥ १२ ॥

व्रीडितो लज्जावान् राजा जातः। ततोऽनुशासने मुनीनां शिक्षणे कृते मिथ्यादुष्कृते च तेन दत्ते कुमारविज्ञापनं

निग्रहीतुमसौ मम युज्यते । तथा चैव कुमारयोरप्यनुकम्पा दया कर्तुमुचिता । अस्ति मे शक्तिः सामर्थ्यं प्रस्तुतनिग्रहे ॥ २८८ ॥ ५ ॥

'गुरुपुच्छ'त्ति गुरुमापृच्छयेत्यर्थः । गमनमुज्जयिनीं प्रति । सम्प्राप्तिश्च । तत्र प्रवेशश्च साधूपाश्रये । कृता च वन्दनादिका उचिता स्थितिः । सति काले भिक्षाभ्रमणरूपे उद्ग्राहणं पात्रप्रगुणीकरणरूपं यदा तेनविहितं तदा साधुभिः 'अच्छणं खु'त्ति आसनमेव आद्ध्वं यूयमित्येवं प्रज्ञापनं कृतम् । तेन चोक्तमहमात्मलब्धिको न परलब्धिमुपजीवामि ॥ २८९ ॥ ६ ॥

ततः स्थापनाकुलानि प्रतीतानि । आदिशब्दाद् दानश्रद्धालुश्रावकसम्यक्त्वदृष्टादिकुलग्रहः । यतः पठ्यते—"दाणे अभिगमसड्ढे सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छत्ते । मामाए अचियत्ते कुलाइं जयणाए दाइंति ॥१॥ सागारिवणिगमुणए गोणे पुत्ते दुगंछियकुलाइं । हिंसागं मामागं सव्वपयत्तेण वज्जेज्जा ॥ २ ॥" एवमुपलब्धस्थापनादिकुलविभागः स साधुः प्रत्यनीकगृहे प्रविष्टः, भणितं च धर्म्मलाभ इति । ततोऽन्तःपुरिकासंज्ञानमन्तःपुरिकाभिस्तस्य संज्ञा अकारि यथापसरेति 'अवहेरि'त्ति अवधीरणा तेन कृता । धर्मलाभशब्दश्रवणे कुमारकागमनं तत्पार्श्वे सम्प्रवृत्तम् ॥ २९० ॥ ७ ॥

ताभ्यां च प्रथमं 'दुवारघट्टण'त्ति द्वारकपाटपुटस्थगनं कृतम् । 'वंदण णच्चाहि'त्ति वंदितोऽसौ, भणितश्च नृत्य त्वं तत्रेत्येवं भणिते सति स आह—कथं गीतवादितेन विना 'नृत्यते' इति गम्यते । ततो भणतस्तौ कुमारौ—आवामिदं गीतादि कुर्व इति ॥ २९१ ॥ ८ ॥

'आरम्भविषमतालम्' आरम्भे एव विषमो विसंस्थुलस्तालो गीतवादितसंयोगरूपो यत्र तत्तथा नृत्यं प्रवृत्तम् । तदाऽको-

लंतसद्धा समन्निओ बहुविहं सुयमहीओ । अपुवापुवअभिग्गहेसु निच्चं चिय पसत्तो ॥ १४६ ॥ इय सामन्नं काउं अणन्नसामन्नमंतिमे काले । संलिहियकसायतणू णिस्सल्लो सव्वहा होउं ॥ १४७ ॥ सुद्धसमाहाणपरो मरिउं वेमाणिओ तओ जाओ । तत्थवि चेइयजिणवंदणाइवावारवद्धरसो ॥ १४८ ॥ ठिच्चा चइत्तु तत्तो महाविदेहे कुले विसालम्मि । आराहिय जिणधम्मो संपत्तो सासयं ठाणं ॥ १४९ ॥ इति ॥

अथैतत्संग्रहगाथाक्षरार्थः;—एलपुरं नाम नगरमासीत् । तत्र जितशत्रू राजा, पुत्रोऽपराजितश्च युवराजो बभूव । द्वितीयश्च पुत्रः समरकेतुर्नाम । तस्य च कुमारभुक्तावुज्जयिनी समजायत ॥ २८४ ॥ १ ॥ अन्यदा च प्रत्यन्तविग्रहजये निजदेशसीमापालभूपालस्य विग्रहे व्युत्थाने सति यो जयः परिभवस्तस्मिन् समुपलब्धे । आगच्छतः स्वदेशाभिमुखं 'नवरि'त्ति नवरं केवलं युवराजस्यापराजितस्य राधाचार्यसमीपे धर्म्माभिव्यक्तौ सत्यां निष्क्रमणं व्रतमभूत् ॥ २८५ ॥२॥

अन्यदा च 'तगराविहार'त्ति तगरा नाम नगरी, तस्यां राधाचार्याणां विहारः सम्प्रवृत्तः । प्रस्तावे चोज्जयिनीतस्तत्र तगरायामार्यराधसाधूनामागमनं समजनि । विहिता प्रतिपत्तिः प्राघूर्णकोचिता विहारपृच्छा उचितकाले समुचितसमये सन्ध्यादौ कृता सूरिभिः ॥ २८६ ॥ ३ ॥

भणितं च तैः राजपुरोहितपुत्रावभद्रकौ, तत्कृतस्तु तत्कृत एवोपसर्गः साधूनाम् । शेषस्त्वन्नपानादिशुद्धिस्तल्लाभादिरूपो निरुपसर्गो बाधाविरहितस्तत्रोज्जयिन्यां विहारः सदा सर्वेषु प्रावृडादिकालेषु यतीनां साधूनामिति ॥ २८७ ॥ ४ ॥

ततोऽपराजितस्य चिन्ता संजाता । प्रमत्तता कुमारोपेक्षालक्षणा भ्रातुर्मम महादोषो बोधिलाभघातकत्वात्, तद्

वेज्जं संपट्ठियमन्नया उ दट्ठूण सो वेइ ॥ १३० ॥ कम्हा इमो सुमग्गो मुक्को चुक्कोव तं सि पडिहासि । (वैद्यः—) तंपि कहं सिद्धिपहं मोत्तुं भवपंथमोइन्नो ? ॥ १३१ ॥ पुणरवि देउलियाए एगाए जक्खपडिममेयस्स । दंसेइ पुज्जमाणिं अहोमुहिं ज्झत्ति निवडंतिं ॥ १३२ ॥ विहियंपि उवरिहुत्तं परिवत्तिय पच्छहुत्तमित्थंति । (अर्हद्दत्तः—) अवो ! बहु विवरीया एसा जा चिट्ठए एवं ? ॥ १३३ ॥ (वैद्यः—) सयलजणपूयणिज्जं पवज्जं वज्जिऊण सावज्जं । जो घरकज्जं पडिवज्जसित्ति सो तं न विवरीओ ॥ १३४ ॥ पुणरवि गड्डाकोलं विउवई सालिकुक्कुसे चइउं । गाढमणिट्ठं विट्ठंगसंतयं निट्ठयं स सुरो ॥ १३५ ॥ (अर्हद्दत्तः—) अइकुच्छणिज्जपगई एसो कोलो सुई इमे मोत्तुं । जो कुक्कुसे निसेवइ पुरीसमेयारिससरूवं ॥ १३६ ॥ (वैद्यः—) तं एत्तो च्चिय कुच्छाठाणं जो मुत्तु संजमं रमसि । नारीसु विलीणवसंतमुत्तमंसाइभत्थासु ॥१३७॥ एक्कं पुणरवि वसहं स विउवई जुजमं सुगंधड्ढं । वज्जित्तु अईवगहीरकूववहुवियडतडरूढं ॥ १३८ ॥ दुवंकुरमइतुच्छं समीहमाणं मुहं तओहुत्तं । तह निक्खिवंतमंतो कूवम्मि निहित्तणेसूजुगं ॥ १३९ ॥ (अर्हद्दत्तः—) सच्चं चिय एस पसू कहमन्नहमेरिसं तणं सुलहं । मोत्तूणमइदुरंतं दुवंकुरमेयमभिलसइ ॥ १४० ॥ (वैद्यः—) एत्तो वि पसू तुममसि सुहेक्कफलपव्वए चइत्ताणं । नरगाइदुग्गइफले जो विसयसुहे पसत्तोसि ॥१४१॥ एवं तं जंपंतं तह चोयंतं पए पए निउणं । जायासंको पुच्छइ ण माणुसो होसि सो ताहे ॥ १४२ ॥ संवेगमागयं जाणिऊण तं किंपि अह निवेएइ । सवं पुव्वभवगयं वुत्तंतं बोहिलाभकए ॥ १४३ ॥ वेयड्ढम्मि गिरिंदे सो नीओ तेण सिद्धकूडम्मि । तं निययकुंडलजुगं दंसियमह तक्खणा चेव ॥ १४४ ॥ संपन्नजाइसरणो संबुद्धो भावओ य पवइओ । जाओ खंतो दंतो दूरं गुरुभत्तिविणयपरो ॥ १४५ ॥ सुट्ठुच्छ-

उव्विग्गो सो नियजीवियाओ अग्गीपवेसमभिलसइ । जा ताव सवररूवो होउं स सुरो समणुपत्तो ॥ ११५ ॥ उग्घोसण-
मारद्धं जह विज्जो हं समत्थवाहीण । दिट्ठो स तेण जंपियमेसो वाही वहुं रुद्दो ॥ ११६ ॥ किच्छेण चिगिच्छिज्जइ
ममावि एसो जओ पुरा आसि । परिचत्तसव्वसंगो तेणेवमडामि पइनगरं ॥ ११७ ॥ एयस्स जावणकए एसो च्चिय इय
अडेइ जइ ता हं । फेडेमि तेण दुक्खद्दुएण अंगीकयं सव्वं ॥ ११८ ॥ नीओ च्चच्चरदेसे माइट्ठाणेण ठाविओ तत्थ ।
विहिया चच्चरपूया पदंसिओ वाहिनिस्सारो ॥११९॥ अवणीया वियणा पाविओ य पउणत्तणं खणा चेव । पव्वज्जादाणकए
स तस्स सयमवि य मणिरूवो ॥ १२० ॥ संजाओ दिन्ना दिव्वरूवदिक्खा मुणीणमायारो । कहिओ सट्ठाणगओ स सुरो
तो सो वि पव्वज्जं ॥ १२१ ॥ उज्झित्तु गओ गेहं तहेव भज्जाइयाण पडिवत्ती । जा विहिया ता वाही तहेव देवेण से
विहिओ ॥ १२२ ॥ विद्दाणो सयणजणो तं तहमइदूरमाउरं दट्ठुं । पेच्छेइ य तं वेज्जं सवरागारं भणेई य ॥ १२३ ॥
सो वि तह च्चिय तं पन्नवेइ पडिवज्जई अह इमोवि । णवरिमिमोवि मए सममडउ महिं तेण पडिवन्नं ॥ १२४ ॥ तो
गोणगाभिहाणो समप्पिओ सत्थकोसओ तस्स । विहियायरेण तेणवि गहिओ सुपसन्नवयणेण ॥ १२५ ॥ तत्तो कय-
निग्गमणेण भासिओ सो सुरेण जह निच्चं । मम तुल्ला कायव्वा किरिया अह अन्नया गामे ॥ १२६ ॥ जालामालकरालो
विउव्विओ संपयट्टअट्टरवो । तत्तोहुत्तं विज्झावणहेउं जाव सो विज्जो ॥ १२७ ॥ थूलतणपूलहत्थो गच्छइ ता तेण एस
पन्नविओ । जलसंजोगसमुचिए इमम्मि कह पूलगकरोसि? ॥ १२८ ॥ (वैद्यः—) तंपि कहं जम्मजराजलणे एयम्मि
भीमभवरन्ने । उम्मुक्कवओ वच्चसि ण सच्चरिओ धुवं होसि? ॥ १२९ ॥ तो तुण्हिक्को थक्को सम्मं मग्गं चइत्तु उम्मग्गे ।

वोही मज्झ लहुं चिय समुब्भवइ ॥ ९९ ॥ तो नीओ वेयड्ढम्मि पव्वए सिद्धकूडजिणभवणे ॥ नियकुंडलजुगठावणमिह विहियं पस्सओ तस्स ॥ १०० ॥ दाणं चिंतारयणस्स तस्स उवणीयचिंतियफलस्स । कयमेएण स सग्गं गओ सुरो, ताओ रयणाओ ॥ १०१ ॥ तस्स समीहियसिद्धी सव्वा संपज्जइ अह कयाई । अंवफलाण अकाले जणणीए डोहलो जाओ ॥ १०२ ॥ जाया भिसं किसंगी सा एसो संकिओ तओ नायं । सच्चं चिय जिणवयणं सो तियसो इह समुप्पन्नो ॥ १०३ ॥ तत्तो च्चिय रयणाओ फलिया अंवयतरू अकालेवि । संमाणियदोहलगा सा गब्भं वोढुमाढत्ता ॥ १०४ ॥ मासेसु नवसु वोलीणएसु अहिएसु किंचि रविविंवं । पुव्वदिसिव्व मणोहररूवं पुत्तं पसूया सा ॥ १०५ ॥ नवकारसारपीहगदाणं जायस्सिमस्स परिविहियं । तह जम्ममहो सुमहं जाओ कुलनंदिविद्धिकरो ॥ १०६ ॥ णामकरणम्मि पत्तो ठवियं नामं जहा अरिहदत्तो । एसो होउत्ति कमेण वड्ढमाणो जिणिंदाणं ॥ १०७ ॥ तह साहूण सयासे निज्जंतो तेसि पायकमलेसु । पाडिज्जंतो ताडिज्जंतो जह रडइ अइकडुयं ॥१०८॥ पत्तम्मि जोव्वणभरे वहुलायन्नाओ तेण कन्नाओ । चउरो विवाहियाओ अवाहचित्तो समं ताहिं ॥ १०९ ॥ अह सेवइ विसयसुहं अविसेसीकयनिसादिवसभागो । समए असोगदत्तेण साहिओ पुव्वसंगारो ॥ ११० ॥ तिलतुसमेत्तंपि न जा पडिवज्जइ ताव तिव्वसंवेगो । सो पव्वइओ काउं तवमुग्गं सुरवरो जाओ ॥ १११ ॥ समए ओहिपओगो तेण कओ नायमेस अइगाढं । मिच्छत्तं पडिवन्नो तेणस्स असद्दहाणमिणं ॥ ११२ ॥ जाव न विहुरसरीरो विहिओ एसो न ताव पडिवोहो । होही एयस्स विभाविऊण वाही तओ जणिओ ॥ ११३ ॥ घोरो जलोदरो नाम विज्जपरिवज्जणिज्जओ तेण । वियणा जंतनिपीडणतुल्ला सव्वंगिया जाया ॥ ११४ ॥

कयाइ । तह चेव जाइसरणो संपन्नो लज्जिओ संतो ॥ ८४ ॥ ण तरइ तणयं वप्पं ति भाणिउं न य बहुंपि जणणिंति । तो मोणवयपरमो ठिओ स मूयत्तणं पत्तो ॥ ८५ ॥ कुमरत्तेण ठियस्स उ एगंतेणेव विसयविमुहस्स । तस्सन्नया मुणिंदो निम्मलचउणाणसंपन्नो ॥ ८६ ॥ गामागरनगरसमाउलम्मि भूमंडलम्मि विहरंतो । णामेणं धम्मरहो समोसढो वाहिरुज्जाणे ॥ ८७ ॥ उवओगोऽणेण कओ जह वोही कस्स होहिही एत्थ । णायं जहेस तावसजीवो मूयत्तणं पत्तो ॥ ८८ ॥ लद्धावसरो संपइ वोहीलाभस्स पेसिओ ताहे । संघाडगो तयग्गम्मि गाहमेयं पढेइ जहा ॥ ८९ ॥ तावस ! किमिहा मोणवएण पडिवज्ज जाणिउं धम्मं । मरिऊण सूयरोरग जाओ पुत्तस्स पुत्तोत्ति ॥ ९० ॥ तं सोऊण विम्हियचित्तो ते साहुणोऽभिवंदेइ । पुच्छइ तह कहमेसो मम वुत्तंतो अहिगओ त्ति ॥ ९१ ॥ तो भासंत वियाणइ अम्हाण गुरू वयं न उण किंचि । सो भयवं कत्थच्छइ पुट्ठो तेणं भणंति जहा ॥ ९२ ॥ उज्जाणम्मि मणोरमणामे कयसंभमो तओ जाइ । वंदणनिमित्तमेसो सुणेइ जिणभासियं धम्मं ॥ ९३ ॥ लद्धा वोही सयलाहिवाहिसंदोहसेलकुलिससमा । परिचत्तमूयभावो तत्तो सो जंपिउं लग्गो ॥ ९४ ॥ नवरि न मूयगनामं लोगपरूढं इमस्स ओसरियं । इय मूयगोत्ति नामं जणम्मि एयस्स विक्खायं ॥ ९५ ॥ (सुरः)एत्तो वि मूयगाओ वोही मे कत्थ होहिई भयवं ! । (जिनः–)सिहरड्ढे वेयड्ढे गिरिम्मि कूडम्मि सिद्धम्मि ॥ ९६ ॥ (सुरः–)केणोवाएण इमा भविस्सइ, (जिनः)पुव्वजाइसरणाओ । (सुरः–) तंपि य कत्तो होही (जिनः–) नियकुंडलजुयलदरिसणओ ॥ ९७ ॥ एवमुलवद्धवोहोवाओ वहुमाणओ जिणं नमिउं । कोसंवीए उवगओ सो तियसो मूयगसमीवं ॥ ९८ ॥ दाविय नियरूवसिरिं साहइ तव चुलभाउगो होहं । तह कज्जं जह

याए। किमवोहीए भणियं जिणपहुणा गुरुपओसोत्ति ॥ ६९ ॥ थेवमिणं तो भयवं कया णु लाभो पुणोवि वोहीए। होही, (जिनः—)अग्गिमजम्मे (सुरः—) कत्तो (जिनः—)नियभाइजीवाओ ॥ ७० ॥ (सुरः—) सो कत्थ संपयं (जिनः) पुरवरीए कोसंवियाए परिवसइ। (सुरः—) किंनामगो स भगवं (जिनः)मूयगा नामा दुइज्जेण ॥ ७१ ॥ नामेण पढमगेण उ असोगदत्तोत्ति (सुरः)कहमिमं जायं। लोए नामं जह मूयगोत्ति (जिनः—) सुण एगचित्तो तं ॥ ७२ ॥ कोसंवीए पुरीए नियसोहोवहसियामरपुरीए। सेट्ठी तावसनामा धणकणयड्ढो पुरा आसि ॥ ७३ ॥ भज्जा अणवज्जंगी विस्सासपयं अहेसि तस्सपहा। तग्गब्भसंभवो कुलधरो त्ति पुत्तो पगब्भगुणो ॥ ७४ ॥ सेट्ठी सुट्ठु परिग्गहसत्तो णाणापयट्टियारंभो। धम्मपरंमुहचित्तो कालेण मओ गिहे चेव ॥ ७५ ॥ गड्डासूयरमत्ताए जड्डभावोवगओ समुप्पन्नो। दट्ठुं कुडुंवयं नियगमेव पोराणिया जाई ॥ ७६ ॥ सरिया जह अस्स पहू आसि अहं पेमपासवडिवद्धो। पायं तत्थेव गिहे इओ तओ अच्छइ भमंतो ॥ ७७ ॥ संवच्छरिए तस्सेव माहणाईण भोयणनिमित्तं। पिसियं पभूयमुवकप्पियं तओ सूयगारीए ॥ ७८ ॥ कहमवि पमत्तभावं गयाए गसियं तयं विरालीए। तत्तो कोवपराए तीए पिसियस्सणुवलंभे ॥ ७९ ॥ अन्नस्स सुच्चिय हओ पसाहियमिमस्स तं लहुं मंसं। सो पुण रोसपरवसो तत्थेव गिहे अही जाओ ॥ ८० ॥ जाओ य जाइसरणो णेहाओ गिहे तहिं चिय भमंतो। अच्छइ अविसंकमणो पलोयमाणो नियकुडुंवं ॥ ८१ ॥ दिट्ठो सूयारीए कोलाहलवाउलीकयगलाए। भीयाए अइदढलउडताडणा मरणमुवणीओ ॥ ८२ ॥ संपन्नसुद्धिलेसो नियपुत्तस्सेव सो सुओ जाओ। ठवियं असोगदत्तो त्ति तस्स नामं पिइजणेणं ॥ ८३ ॥ पइदिवसमुवचयं सो लहंतओ अह सिसुच्चिय

रक्खिउं जो तयं तरइ ॥ ५३ ॥ पायविलग्गो सो तस्स खामणं कुणइ भणइ य जहेए। सज्जा जायंति तहा कुणेहि काऊ-
णमणुकंपं ॥ ५४ ॥ भणइ मुणी पव्वज्जं जइ मे गिण्हंति वेइ तो राया। दिन्ना तुहच्चिय परं मणोवियप्पं उवलभामि
॥ ५५ न चयंति परं वोत्तुं तह कुणह जह भासगा खणं होंति। इय विन्नत्ते रन्ना गओ मुणी तस्समीवम्मि ॥ ५६ ॥
पगुणीकयमुहजंताण ताण कहिओ सवित्थरो धम्मो। पुट्ठा पव्वज्जाए कज्जे संवेगगयचित्ता ॥ ५७ ॥ पडिवज्जंति भणंति
य जोएहिं गुणेहिं खंतिमाईहि। पुव्वभवब्भासाओ तहाविहाओ य इय भासा ॥ ५८ ॥ सव्वंगं कयसंजोयणेसु पुव्वं व
निरुयदेहेसुं। जाएसु मुणी चरियाए निग्गओ अन्नदिवसम्मि ॥ ५९ ॥ सुमुहुत्ते निवकुलसमुचियाए नीईए दोवि नि-
क्खंता। चिंतेइ रायपुत्तो ममोवगारी इमो एस ॥ ६० ॥ दुट्ठज्झवसाणाओ इमाओ मोयाविया दढं जेण। णूणं ण
णरयपडणा विणा फलं अस्स होज्जत्ति ॥ ६१ ॥ एओवायाउ विणा अन्नोवाओ ण होंतओ णूणं। ता ओसहंव एसा
विडंबणा ण उण तत्तेण ॥ ६२ ॥ एवं पुरोहियसुओ विचिंतइ नवरि जं विडंवेउं। पव्वइया विहिया नेव सुंदरं तं कय-
मणेण ॥ ६३ ॥ अकलंकपालियवया समाहिसारा तओ मरेऊण। तियसेसु समुप्पन्ना गुरुप्पओसो तओ चेव ॥ ६४ ॥
नवरि पुरोहियपुत्तस्स चित्तओ नो कहिंचिवि नियत्तो। तदणुगएणं चिय तेण चरमकिरिया कया सव्वा ॥ ६५ ॥ जाया
तत्थ उदारा भोगा विहिया जिणाइ महिमाओ। पत्तम्मि चवणकाले कप्पद्दुमकंपणाईहिं ॥ ६६ ॥ मुणिए महाविदेहे
वासम्मि जिणंतिगम्मि पुच्छंति। सुयधम्मा उवलद्धावसरा संता जहा अम्हे ॥ ६७ ॥ किं सुलहबोहिया अहव अन्नहा
अग्गिमे भवे होमो। एवं पसिणे विहियम्मि तेहिं, भगवं तओ भणइ ॥ ६८ ॥ एस पुरोहियपुत्तो दुल्लहबोही निमित्तमे-

॥ २७ ॥ तो ते भणंति अम्हे गीयाइ कुणेसु तं तह कुणंति । उत्तालविसमतालं अकोवकोवो मुणी भणइ ॥ २८ ॥ एयारिसम्मि गीए पवाइए मुक्खलोगजोगम्मि । णो णच्चामि सरोसा तं कट्ठेउं समाढत्ता ॥ २९ ॥ जयणाए वाहुजुद्धम्मि कुसलभावाओ चित्तलिहियव्व । वियलंगसंधिबंधे तत्तो काउं गओ सोवि ॥ ४० ॥ तेसिं पीडं अह भोयणाइपचूहमणुसरंतस्स । णो भिक्खायरियाए अडणं जायं नगरबाहिं ॥ ४१ ॥ पइरिक्के ठाणे संठियस्स चिंताउरस्स तक्कालं । सोहणनिमित्तलाभे होही चरणं धुवं तेसिं ॥ ४२ ॥ जाया धिई विसुज्झंतमाणसो कुणइ ताव सज्झायं । ताहे कुमारपरियणजणेण कहियं नरवइस्स ॥ ४३ ॥ सव्वं कुमारचरियं तो गुरुमूलं निवो गओ भणइ । मुणिणो खमापहाणा जं होंति कयावराहे वि ॥ ४४ ॥ एस कुमरावराहो खमिज्जऊ संपयं तओ मज्झ । भणइ गुरू नवि जाणे साहूणं केणई कुमरा ॥ ४५ ॥ जं थंभिया मुणी तो पुच्छइ तेवि य भणंति केणावि । णम्हाण विहियमेयं निवो भणइ नत्थह इमंति ॥ ४६ ॥ णूणं तेणं आगंतुएण मुणिणा कयंति भणिऊण । जाओ तस्सन्नेसणपरायणो अहिगए तम्मि ॥ ४७ ॥ तस्स समीवमुवगओ जा पासइ ताव परिगयमिमस्स । एसो पराजिओ नाम जेट्ठभाया ममं, दुट्ठु ॥ ४८ ॥ अवो ! विचिट्ठियं जं न मए साहुपराभविज्जंता । कुमरेहिं रक्खिया इय लज्जामलिणाणणो राया ॥ ४९ ॥ पडइ चलणेसु दोसुं स तस्स भूमीनिहित्तनयणजुओ । मुणिणोवालंभपरेण भणियमह निप्पिहमणेण ॥ ५० ॥ सारयतारापहुमंडलुज्जले तह कुलम्मि जाएण । एयारिसो पमाओ उवेहिओ अहमजणजोग्गो ॥ ५१ ॥ जलणो अलिंजराओ जइ जलइ करालजालसंवलिओ । ता किं तमत्थि सलिलं सो जेण जए नियत्तेज्जा ? ॥ ५२ ॥ ता एयाओ कुलाओ साहूण पराभवो समुप्पन्नो । न य सो समत्थि थेवंपि

कयपरमपयासंघो संघोवि य विग्घविरहिओ कुणइ । गुरुसुस्सूसणाइकिरियाओ निययवत्थासमुचियाओ ॥ २२ ॥ नवरमभद्दगरूवा रायपुरोहियसुया परिहवंति । साहू, वहिं विहारो गओवसग्गो तहिं सेसो ॥ २३ ॥ तं सोच्चा अपराजिय साहू चिंतापरो दढं जाओ । कह मह सहोयरो वि य होउं राया इय पमत्तो ॥ २४ ॥ जं ण कुमारे दुविण-यकारिणोऽसमाणकिरियाण । साहूण सव्वजयवच्छलाण दूरं निवारेइ ॥२५॥ अरहंत चेइयाणं पडणीयं तह अवन्नवायं च । जिणपवयणस्स अहियं सव्वथामेण वारेइ ॥ २६ ॥ इय आणाणुसरणओ सो परिभावेइ निग्गहे तेसिं । सत्ती ममत्थि एवं दया य महई कया होइ ॥ २७ ॥ अन्नह साहुपओसा वज्जियदुज्जयतमोभरालीढा । जच्चंधव्व अणंतं भमिहंति भवं दुहकिलंता ॥ २८ ॥ आपुच्छिऊण सूरिं परेण विणएण पट्ठिओ नयरिं । उज्जेणिं पइ पत्तो कमेण साहूण वसहीए ॥ २९ ॥ विहिया वंदणगाई उचियठिई पायसोहणाई य । पत्ते भिक्खाकाले पत्तुग्गाहणपरो भणिओ ॥ ३० ॥ साहूहिं अज्ज अम्हं पाहूणगो तं विलंवसु भणाइ । अहमत्तलद्धिओ मे ण अन्नलद्धी उवगरेइ ॥ ३१ ॥ ता ठवणकुलाणि अभद्दयाणि लोगे दुगुंछणिज्जाणि । तह जाइं ताइं दंसह दंसिज्जंतेसु तेसु कमा ॥ ३२ ॥ एगेण साहुणा दंसियं च तं पच्चणीयकुमरगिहं । तो नायतग्गिहेणं विसज्जिओ सो मुणी तेण ॥ ३३ ॥ तग्गेहम्मि अइगओ महया सद्देण धम्मलाभो त्ति । भणिए भयाउराओ अंतेउरियाओ निहुएण ॥ ३४ ॥ सन्नं करेंति सद्देण हत्थसंचालणाइणा चेव । सो अवहेरिपहाणो जा चिट्ठइ ताव ते कुमरा ॥ ३५ ॥ आयन्नियतस्सद्दा उवगम्म दुवारघट्टणं काउं । उवहासपरा अभिवंदिऊण भासंति तं भयवं ! ॥ ३६ ॥ णच्चसु सो भणइ कहं गीएण विणा पवाइएणं च । नच्चिज्जइ सुक्खत्तणमहो कहं तुम्ह जायं ति ?

कमेण अपराइओ य तह समरकेऊ य ॥ ५ ॥ अहिसित्तो जुवरज्जे सयलकलाजलहिपारमणुपत्तो । अपराइओ कुमारो
मारोवमसुन्दरागारो ॥ ६ ॥ दिन्ना पुण उज्जेणी कुमारभुत्तीए समरकेउस्स । एवं गच्छंतेसुं दिणेसु कइयावि भूवालो ॥ ७ ॥
एक्को तद्देसविलोलकारओ भूरिरोसओ जाओ । रन्नो लद्धाणुन्नो अपराइओ य तज्जयनिमित्तं ॥ ८ ॥ चउरंगवलसमेओ
गओ रणं तेण दारुणं लग्गं । परिखुद्धजलहिकल्लोलसरिससेन्नस्स तस्स लहुं ॥ ९ ॥ उद्दंडकंडपक्खेवठइयनहमंडलं
भिडंतभडं । उब्भडकरडिघडाडोवविहडियासेसपरचक्कं ॥ १० ॥ निसियद्धचंदसंदोहवाहच्छिज्जंतचिंधझयछत्तं । उम्मुक्कभेर-
वारावनियरसद्दीकयदिसोहं ॥ ११ ॥ अच्चुग्गखग्गपरिहम्ममाणनच्चंतउद्धुरकवंधं । जमनयरपरिसरसमं वीभच्छमपेच्छ-
णीयं च ॥ १२ ॥ तत्थोवलद्धजयसिरिसंगो तत्तो नियत्तमाणो सो । पासइ खिईपइट्ठियनयरे सूरिं कयविहारं ॥ १३ ॥
राहाभिहाणमुज्जलचरणं सुविसुद्धसुयमणिनिहाणं । तस्संते सुयधम्मो सम्मं च भवा विरत्तमणो ॥ १४ ॥ वत्थंचलग्ग-
लग्गं व तणमसेसंपि रज्जसिरिमिसो । परिवज्जइ सज्जो वज्जसारचित्तो विहियकज्जे ॥ १५ ॥ उवलद्धदुविहसिक्खो णिच्चं
गुरुचरणतामरसभसलो । कुसलासओ विहारं धरायले कुणइ सवत्थ ॥ १६ ॥ राहायरिया तगराए आगया अन्नया
विहारेण । तइया नयरी नवघणधारासित्तव गिम्हमही ॥ १७ ॥ उग्गयवेरग्गंकुरपूरा वाढं मणोहरा जाया । विज्झायक-
साय दवग्गिदाहवाहा तहा झत्ति ॥ १८ ॥ उज्जेणीओ पुरीओ तस्संतियमागयं च साहुजुयं । तगराए पडिवत्ती साहूहिं
जहोचिया विहिया ॥ १९ ॥ समयम्मि सूरिणा पुच्छिया तच्चेइयाण संघस्स । कुसलपउत्ती तेहि य निवेइयं जिणघरेसु
जहा ॥२०॥ उस्सप्पंति वराओ पूयाओ निक्खमंति य रहाओ । ठाविज्जंति नवाओ जिणपडिमाओ य सुगुरूहिं ॥२१॥

वाहिविहाणं वेज्जा पच्चक्खाणंति वेयणा अग्गी । देवस्स सबरघोसण दिट्ठो रुद्दो पयत्तेण ॥३१३॥३०॥
मज्झंपि एस वाही ता एवमडामि जावणाहेउं । एसोवि हु जति एवं ता फेडेमित्ति पडिवत्ती ॥ ३१४॥
चच्चरमादिट्ठाणं वाही निग्गमणऽवेयणा पउणो । असमय साहू विउव्वण मुवाय मो दव्वपवज्जा ॥ ३१५॥
तच्चागगिहागमणेवमादिपडिवत्ति तह पुणो वाही । विद्दाण सयण वेज्जस्स पासणा सेव पण्णवणा ३१६
एवं पुणोवि नवरं मए समं अडतु एव पडिवन्ने । गोणत्तगहण निग्गम सदावि मत्तुल्लमो किरिया॥३१७॥
गामपलित्तविउव्वणमुम्मगो जक्खपूयपडणं च । कुंडगचाई सूयरकूवे गो जुंजम दुरुवा ॥ ३१८॥ ३५॥
तणविज्झवणादीसुं जंपंतो किंच चोदितो णिउणं । णो माणुसो मणागं संवेगे साहियं सव्वं ॥३१९॥३६॥
वेयड्ढनयण कूडे कुंडलजुयलम्मि भावसंबोही । पवज्जा गुरुभत्तीअभिग्गहाराहण सुरेसु ॥ ३२० ॥ ३७ ॥

परितुलिएलविलालयविहवं नयरं अहेसि एलउरं । बलवंतविपक्खपरिक्खयाउ तत्थासि जितसत्तू ॥ १ ॥ राया जहत्थनामा सुइणा सामाइनीइमग्गेण । सयलधरायलपरिपालणओ लद्धुज्जलपसिद्धी ॥ २ ॥ कमलमुही नाम पिया पियपुव्वाभासिरी सिरीव सयं । रूवेण जोव्वणेण य विणयाइमणीखणी तस्स ॥ ३ ॥ विसयसुहं सेवंतस्स तस्स तीए समं समंताओ । दूरोसरियविसायस्स वासरा वासवसमस्स ॥ ४ ॥ लच्छीविलासकलियस्स जाव गच्छंति तावदो पुत्ता । जाया

एत्थउ तावससेट्ठी आरंभजुओ मओ गिहे कोलो। सरणं सूवारीए णिहओ मज्जारिमन्नुहतो ॥ ३०२॥ १९ ॥
तत्थोरग सूयारी भय सरणं बोल घातितो जातो। नियपुत्तसुओ सरणं मूयव्वय कुमर चउणाणी ॥३०३॥
खेत्ताभोगे णाणं समओ एयस्स बोहिलाभम्मि। आलोचिऊण साहूसंघाडगपेसणं पाढो ॥ ३०४ ॥ २१ ॥
तावसं! किमिणा मूयव्वएण पडिवज्ज जाणिउं धम्मं। मरिऊण सूयरोरग जातो पुत्तस्स पुत्तोत्ति॥३०५॥
विम्हय वंदण पुच्छा गुरु जाणति कत्थ सो महाभागो। उज्जाणे तग्गमणं वंदण कहणा य संबोही ३०६
तहवासणातो णामं णावगयं तं ततो उ मूओत्ति। एवं बितियं णामं एयं एयस्स विन्नेयं ॥ ३०७॥२४॥
एत्तोवि कत्थ बोही रम्मे वेयड्ढसिद्धकूडम्मि। कह पुण जाईसरणा तं कत्तो कुंडलजुयाओ ॥३०८॥२५॥
कोसंबागम मूयगसाहण संगार गमण वेयड्ढे। कूडे कुंडलठावण सतिफलचिंतारयणदाणं ॥३०९॥२६॥
गमणं चवणुप्पाओ अंबेसु अकालडोहलो किसया। संका सच्चा उ जिणा चिंतारयणाओ तस्सिद्धी ३१०
निप्फत्ति पसव नवकारपीहगो अरहदत्तनामंति। चेतियसाहूणयणं अभत्तिरडणम्मि चउकन्ना ॥३११॥
साहणमप्पत्तियणं मूयगपव्वज्ज देवलोगो त्ति। ओहिपउंजण जाणण गाढं मिच्छंति संकेसो॥ ३१२ ॥

अर्हद्दत्तो-
दाहरण-
गाथाः

पढमं दुवारघट्टण वंदण णच्चाहि तत्थ सो आह । कह गीयवाइएणं भणंति अम्हे इमं कुणिमो ॥ २९१ ॥८॥
आरंभविसमतालं अकोवकोवे ण एवं णच्चामि । कड्ढण जयण निउद्धं चित्तालिहियव्व साहुगमो ॥२९२॥९॥
पीडंतराय न अडण पइरिक्के चिंत सोहणनिमित्तं । होहिति चरणंति धितीजोगो सज्झायकरणं तु ॥२९३॥
रायकुमारावेयण गुरुमूलागमण खमसु अवराहं । आह गुरु नवि जाणे साहूहिं थंभिया कुमरा ॥२९४॥११॥
पुच्छा ण केणइ ततो रायाह न एयमन्नहा भंते ! । आगंतुगम्मि संका साहण रायागमण जाणं २९५॥१२
विलितो रायणुसासण मिच्छादुक्कड कुमारविन्नवणं । जोएह ते गुणेहिं इच्छामो पुच्छह ततेत्ति ॥२९६॥१३
न चएंति तत्थ गमणं मुहुजोयण कहण पुच्छ संवेगो । तहबीजब्भासाओ संजोयण चरिय निक्खमणं२९७
रायकुमारे चिंता उवगारी सुट्ठु अम्ह भगवंति । इयरस्स वि एस च्चिय मणागमविहिम्मि उ पओसो २९८
अपडिक्कमणं कालो देवोववाओ उदार मो भोगा । चवणनिमित्ते पुच्छा बोही ते दुल्लहा भयवं ! ॥२९९॥१६
किंतु निमित्तं थेवं न महाविसयं कता णु लाभत्ति । एत्थाणंतरजम्मे कत्तो नियभाति जीवाओ ॥३००॥१७
कहिं सो कोसंबीए किंनामो मूयगो उ बितिएणं । पढमेणऽसोगदत्तो किमेयमिति पुव्वभवकहणा ॥ ३०१ ॥

जरखलणाए सरिसं पडिवन्धमिमस्स आहु समयण्णू। तत्तो भावाराहण संजोगा अविगलं गमणं॥२८३॥

ज्वरस्खलनया तथाविधपथप्रवृत्तपथिकस्य ज्वरकृतविघ्नेन सदृशं प्रतिवन्धं प्रतिघातमस्य दहनजीवस्याहुर्ब्रुवते समयज्ञाः सिद्धान्तविदः। कुतः। यतस्ततः प्रतिवन्धादुत्तरकालं भावाराधनसंयोगात् तात्त्विकसम्यग्दर्शनादिसमासेवनारूपात् अविकलमखण्डं गमनं निर्वाणे भविष्यतीति ॥ २८३ ॥

अथार्हद्दत्तोदाहरणम्;—

एलउरं जियसत्तू पुत्तो अवराजिओ य जुवराया। विदिओ य समरकेऊ कुमारभुत्तीए उज्जेणी ॥ २८४ ॥१॥

पच्चंत विग्गहजए आगच्छंतस्स नवरि जुवरन्नो। राहायरियसमीवे धम्मभिवत्तीए णिक्खमणं ॥ २८५ ॥२॥

तगरा विहार उज्जेणीओ तत्थऽज्जराह साहूणं। आगमणं पडिवत्ती विहारपुच्छा उचियकाले ॥ २८६ ॥ ३ ॥

रायपुरोहियपुत्ता अभद्दगा तक्कओ उ उवसग्गो। सेसो उ निरुवसग्गो तत्थ विहारो सति जईणं ॥ २८७ ॥

अवराजियस्स चिंता पमत्तया भाउणो महादोसो। तह चेव कुमाराणं अणुकंपा अत्थि मे सत्ती ॥२८८॥५॥

गुरुपुच्छ गमण संपत्ति पवेस वंदणादि उचियट्ठिई। सति कालुग्गाहणमच्छणं खु अहमत्तलद्धी उ ॥२८९॥

ठवणकुलादिनिदंसण पडणीयगिहम्मि धम्मलाभो त्ति। अंतेउरियासन्नणमवहेरि कुमारगागमणं ॥२९०॥

इति विपरीतरूपनिष्पत्तिरूपः । अनुगमिकश्चानुगमनशीलः पुनः प्रायो वाहुल्येन सर्वक्रियास्वेवमेव नाव्यविधिन्यायेन कतिचित् कियन्त्यपि भवग्रहणानि । अयमत्राभिप्रायः—वोधिविपर्यासेन ह्याभवमनुशीलितेनानेकेषु भवेषु वोधिविपर्यासः सम्पद्यते मायापूर्वकेण च क्रियाविपर्यासेन क्रियाविपर्यास इति ॥ २८० ॥ ६ ॥

एतदेव भावयितुमाह;—

विवरीयविगलकिरियानिबंधणं जं इमस्स कम्मंति । एवंविहकिरियाओ उ हंदि एतं तदुप्पन्नं ॥ २८१ ॥

विपरीतविकलक्रियानिवन्धनं विपर्यस्ताऽसम्पूर्णचेष्टाकारणं यद्यस्मादस्य दहनसुरस्य कर्म वैक्रियशरीरनामकर्म्मादि, इत्यस्माद्धेतोरेवंविधक्रियातस्त्वेवंरूपक्रियात एव 'हंदी' ति पूर्ववत्, एतत् कर्म्म तदा दहनभवे उत्पन्नमिति ॥ २८१ ॥

ता कइयवि भवगहणे सबलं एयस्स धम्मणुट्ठाणं । थेवोवि सदब्भासो दुक्खेणमवेति कालेणं ॥ २८२ ॥

यंत एवं सानुवन्धमस्य कर्म 'ता' इत्यादि तत्तस्मात् कतिचिद् भवग्रहणानि कियन्त्यपि जन्मान्तराणि सवलं दोषवहुलतया कर्वुरमेतस्य दहनजीवस्य धर्म्मानुष्ठानं स्वर्गापवर्गा लाभफला क्रिया । कुतः । यतः, स्तोकोऽप्यणीयानपि किं पुनर्वहुरित्यपिशब्दार्थः, असदभ्यासोऽसतोऽसुंदरस्य मार्गप्रतिकूलतयार्थस्याभ्यासः पुनः पुनरनुशीलनमसदभ्यासजन्यं कर्मेत्यर्थः, दुःखेन महता यत्नेनापैति कालेन भूयसेति ॥ २८२ ॥

अथ प्रस्तुते योजयन्नाह;—

प्रव्रज्यां च करोति । द्वितीयः पुनः दहननामा मायावी शाठ्यवहुलः सन् क्रियायुक्तस्तु प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनादिसामाचारी सम्पन्नस्तथैव ज्वलनवदेव ॥ २७६ ॥ २ ॥

ततः किमित्याह—क्रियया एप आगच्छामीत्यादि प्रतिपद्यापि स्थानादिकरणलक्षणयाऽतिसन्धयते वञ्चयति इतरं ज्येष्ठं भ्रातरम् । किमनाभोगादिनेत्याशंक्याह—मायया तृतीयकषायरूपया तद्गतया तु क्रियागतयैव न पुनः पदार्थप्रज्ञापनादिगतयापि । एवं क्रियावञ्चनेन प्रायो वाहुल्येन कालः प्रव्रज्यापरिपालनरूपो व्रजति । 'संलेहणमोड' इति पर्यन्ते च संलेखना द्रव्यभावकृशीकरणलक्षणा द्वयोरप्यजनि अनशनं च । ततः सौधर्मदेवलोके ॥ २७७ ॥ ३ ॥

अभ्यन्तरपर्षदि पञ्चपल्यायुषौ महर्द्धिकौ देवौ जातौ । अन्यदा च भगवतो महावीरस्य 'आमलकप्पो सरणे' इति आमलकल्पायां नगर्यामाम्रशालवने समवसरणं समपद्यत । तत्र च वन्दनार्थं गतयोर्नाट्यविधिविपर्ययो नृत्यक्रियाविपर्यासः सञ्जातस्तयोः ॥ २७८ ॥ ४ ॥

कथमित्याह—एवं स्त्रीपुरुषादितया विकुर्विष्यामि वैकुर्विकं रूपं करिष्यामीति चिन्तयतः सत एवमेव यथाभिलषितमेव तत्र तयोर्मध्ये भवति एकस्य ज्वलनसुरस्य । द्वितीयस्य का वार्त्तेत्याह—इतरस्य तु द्वितीयस्य पुनर्विपरीतं चिन्तितरूपप्रतिकूलं भवति । ततो ज्ञायकपृच्छा जानतो गणधरस्य पृच्छा सम्पन्ना—कथमस्य भगवन्! विपर्यासो जायते ? इति ॥ २७९ ॥ ५ ॥

भगवत्कथना भगवता प्रज्ञापितं, यथा—मायादोषो वंचनापराधोऽस्य क्रियागतस्तु क्रियागत एव प्राग्भवविहित एष

कज्जमहेयराए सद्धिं दढं तयं कुणइ । कज्जादेसो तइयाए होइ अवियप्पकरणिज्जो ॥ १७ ॥ आहूय च्चिय समिया समेइ मज्झा दुहावि जयणाओ । सयमेव सक्कपासे संतोसवसुम्मणा संता ॥ १८ ॥ अब्भिंतरपरिसाए जाया ते दोवि देवरायस्स । पंचपलिओवमाऊ महिड्ढिया अन्नया दोवि ॥ १९ ॥ पुव्वभवपणयवसओ जुगवं च्चिय अंबसालवणसंडे । आमलकप्पाए पुरीए भगवओ वद्धमाणस्स ॥ २० ॥ जायम्मि समोसरणे समागया निययपरियणसमेया । विहियतिपयाहिणे हिं तेहिं तओ वंदिओ भयवं ॥ २१ ॥ अइभत्तिनिब्भरत्तेण तेहिं नट्टं पयट्टियं तत्थ । जलणस्स जहाचिंतियनिप्फत्ती होइ रूवाणं ॥ २२ ॥ इयरस्स उ विवरीया, भगवं गणसामिओ विदंतोवि । अबुहजणबोहणत्थं पुच्छइ किंकारणो एस ॥ २३ ॥ एगस्स विवज्जासो रूवाण जिणो भणाइ पणिहिकयं । जं पुव्वजम्मकम्मं तहा निम्माणमियरूवं ॥ २४ ॥ कहिओ य निरवसेसो वुत्तंतो पुव्वजम्मसंवद्धो । अणुवंधो च्चिय कइवयभवगहणे दारुणो अस्स ॥ २५ ॥ तं सोऊण अणेगे पडिबुद्धा पाणिणो पडिनियत्ता । मायादोसाओ विसहरगइविसवेगविसमाओ ॥ २६ ॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—

'संघाडग'त्ति संघाटको हुताशनज्वलनशिखालक्षणो भर्तृभार्याभावरूपः । 'सज्झिलग'त्ति भ्रातरौ ज्वलनदहननामकौ । कुटुम्बकमित्थं जनचतुष्टयरूपं सम्पन्नभववैराग्यं पाटलिपुत्रपुरे धर्मघोषगुरुपार्श्वे प्रव्रजितं सत् करोति तपोऽनशनादिप्रव्रज्यां चैवाशेषां साधुसामाचारीरूपां यथाशक्ति स्वसामर्थ्यानुरूपमिति ॥ २७ ॥ १ ॥

ज्वलनदहनयोर्मध्ये नवरं केवलमृजुभावः सरलाशयः सन् तयोर्द्वयोर्भ्रात्रोः प्रथमको ज्वलननामा सम्यग् यथावत्तपः

पाडलिफुल्लसुगन्धेण जत्थ सीलेण वन्धुरो लोओ। लोयणमणहरणसहो सुभोगतुलियामरसमूहो ॥ १ ॥ पाडलिपु-
त्तम्मि पुरे तत्थासि हुयासणो त्ति नामेण। सुहुयहुयासणसरिसो विप्पो दुव्विणयदारूणं ॥ २ ॥ तस्सासि विणयमाणिक्क-
भायणं भारिया य जलणसिहा। दुस्सीललोयमाणसवियप्पभसलोलिजलणसिहा ॥ ३ ॥ सावगधम्मपराणं ताणं कुलस-
मुच्चियक्कमरयाणं। वोलीणेसु दिणेसुं केवइएसुं सुहसरूवा ॥ ४ ॥ जाया कमेण पुत्ता जलणो डहणो य वुड्ढिमणुपत्ता।
अम्मापिऊण चित्ताणुसारिणो सव्वकज्जेसु ॥ ५ ॥ अह धम्मघोससूरी सूरोव्व समत्थभव्वकमलाणं। संपत्तोविहरंतो ठिओ य
मुणिसमुचिए ठाणे ॥ ६ ॥ पोठसमुग्गयतोसेण वंदिओ पुरजणेण सो भयवं। निसुओ धम्मो भवचारगाओ निस्सारगो
धणियं ॥ ७ ॥ विहुयासणो समुट्ठिय वंदित्तु हुयासणो भणइ एवं। भयवं! भवभीयमणो सकुडुंवो दिक्खिउमणो हं
॥ ८ ॥ तुह पायपंकयंते न विलंवो सोम! एत्थजुत्तो ते। इय उवलद्धगुरुमणो कयजिणपूयाइकरणिज्जो ॥ ९ ॥ अइचो-
ज्जकरणसज्जं पव्वज्जं संपवइज्जई एसो। सकुडंवसंपरिवुडो संवुडसव्वासवदुवारो ॥ १० ॥ अच्चुग्गभवविरागं तं कुणइ कुडुं-
वयं तवं घोरं। पव्वज्जं चणवज्जं सुद्धज्झवसायसंजुत्तं ॥ ११ ॥ नवरि दहणो पवंचइ जलणं मायाइ सव्वकिरियासु।
एसागच्छामि अहं इच्चाइ भणित्तु ठाणाइ ॥ १२ ॥ आयरइ ण उण अन्नं विवरीयपयत्थपन्नवणपमुहं। इय पायं सो
जम्मो एयस्स गओ पमाएण ॥ १३ ॥ णो तं मायासल्लं गुरुणो आलोइयं कयाइयवि। संलेहणाइ विहिणा विहियाणसणो
मओ संतो ॥ १४ ॥ सोहम्मे उववन्नो जलणोवि य उज्जुभावओ चेव। तव्विहकिरियानिरओ तत्थेव सुरत्तणं पत्तो ॥ १५ ॥
सक्कस्स तिन्नि परिसा वज्झा मज्झा तहंतरा चेव। जवणा–चंडा–समिया–नामाओ अंतराए समं ॥ १६ ॥ परिभावइ

पाडलिपुत्त हुयासण जलणसिहा चेव जलणडहणाय। सोहम्मपलियपणगं आमलकप्पाय णट्टत्थे॥२७४॥

पाटलिपुत्रे नगरे 'हुयासण'त्ति हुताशनो नाम ब्राह्मणोऽभवत्। तस्य ज्वलनशिखा चैव जाया समजायत। श्रावके चैते। तयोश्च 'जलणडहणाय'त्ति ज्वलनो दहनश्च पुत्रौ जातौ। तयोश्च कृतप्रव्रज्ययोः 'सोहम्म'त्ति सौधर्मे देवलोके पल्यपञ्चकमायुरजनि। आमलकल्पायां नगर्यामवतीर्णयोर्भगवतो महावीरस्य पुरतो नाट्यार्थे नाट्यनिमित्तं कृतवैक्रिययोर्गणधरेण पृच्छा कृतेति॥ २७४॥

अथैनामेव गाथां गाथाषट्केन भावयन्नाह:—

संघाडग सज्झिलगा कुडुंवगं धम्मघोसगुरुपासे। पव्वइयं कुणति तवं पव्वज्जं चेव जहसत्तिं॥ २७५॥ १॥
जलणडहणाण णवरं रिजुभावो तत्थ पढमगो सम्मं। बिदिओ पुण मायावी किरियाजुत्तो उ तह चेव २७६
किरियाण अइसंधति इतरं मायाए तग्गयाए उ। एवं पायं कालो संलेहण मो उ सोहम्मे॥ २७७॥ ३॥
अब्भितरपरिसाए पणपलियाऊ महिड्ढिया जाया। आमलकप्पोसरणे णट्टविहिविवज्जओ तेसिं॥२७८॥४॥
एवंविउव्वइस्सं एवं चिय तत्थ होति एक्कस्स। इयरस्स उ विवरीयं जाणगपुच्छा गणहरस्स॥ २७९॥ ५॥
भगवंत कहण मायादोसो किरियागतो उ एसोत्ति। अणुगामिओ य पायं एवं चिय कइचि भवगहणे२८०

भिन्नक्रमश्च । ततो भवपरीत्तकरणं संसारतुच्छभावसम्पादनं 'मणुयाउय'त्ति मनुष्यायुश्च निबद्धम् । तृतीये दिने पतनं भूमौ सम्पन्नमिति ॥ २७० ॥ ७ ॥

ततोऽत्र राजगृहे जन्म । धर्म्मश्चारित्रभावलक्षणः । तस्मिन् मृगकलेवरे मृगस्याटव्यजन्तोः सतः, अथवा मृगस्याप्रबुद्धस्य सतो यत् कलेवरं तत्र ये शृगालादयो जीवा भक्षकतया लग्नाः प्राग्भवे, तेषामिति गम्यते, तथासहनतो यथा लग्नाधिसहनाच्चकाराच्छशकानुकम्पया च गुण उपकार एषः प्रव्रज्यालाभलक्षण इत्येतच्छ्रुत्वा गतस्तु गतश्च संवेगम् ॥२७१॥

मिथ्यादुष्कृतशुद्धं 'मिथ्यादुष्कृतं शुद्धं मेऽस्तु' एवंरूपप्रायश्चित्ताद् निर्मलं चरणमन्तश्चारित्रपरिणतिरूपं कृत्वा तथैव प्रव्रज्यां यावज्जीवमेव शुद्धप्रवृत्तिरूपाम्, विजयोपपातो विजयविमानोपपत्तिर्जन्मान्तरे तथा 'सिज्झणा चेव'त्ति सिद्धिश्च सम्पत्स्यत एव ॥ २७२ ॥ ९ ॥

कंटगखलणातुल्लो इमस्स एसो त्ति थेवपडिबंधो । तत्तो य आभवंपि हु गमणं चिय सिद्धिमग्गेण ॥ २७३ ॥

कण्टकस्खलनातुल्यो मार्गे प्रवृत्तपथिककण्टकवेधसमोऽस्य मेघमुनेरेष इति चित्तसंक्लेशः । 'कीदृश' इत्याह—स्तोकप्रतिबन्धः परिमितविघ्नकारी । ततश्च प्रतिबन्धाद् उद्वृत्ताद् उत्तरकालं आभवमपि च गमनमेव सिद्धिमार्गेण सम्यग्दर्शनादिरूपेण ॥ २७३ ॥

अथ दहनसुरोदाहरणमभिधित्सुराह;—

‘संकुडवसति’ द्वारे संकीर्णायां वसतौ द्वारदेशे शय्या संस्तारकभूमिरस्य संजाता ततो रात्रौ पादादिघट्टनया हेतुभूतया २६५॥२

कर्म्मोदयसंक्लेशश्चारित्रमोहोदयात् संक्लेशो मालिन्यरूपो जातः। कथं ‘गिहिगोरव’त्ति गृहिणो मम सत एते मे गौरवमकार्षुस्ततो व्रजामि ‘तहिं’त्ति गृहे। इति चिन्ता समुत्पन्ना। ‘गोसे वीराभासण’त्ति प्रभाते वीरेणाभाषणं कृतं यथा रात्रावित्थं भवांश्चिन्तितवानिति। सत्यमिति प्रतिपन्नं च तेनेति। उक्तं च भगवता न युक्तमेतत्तु इदं पुनस्ते इति ॥२६६॥३॥

यद्यस्मादितस्तु इत एव भवात् तृतीयजन्मनि त्वमासीर्हस्ती सुमेरुप्रभनामा। ततो वृद्धः सन् वनदवदग्धः सरोऽतीर्थेऽल्पसलिलेऽवतीर्ण्णः सन् ॥ २६७ ॥ ४ ॥

गजभिन्नः दशनाभ्यां वेदनया ‘सत्त दिण’त्ति सप्तदिनानि यावत् स्थित्वा मृतः। पुनर्गजो हस्ती जातः मेरुप्रभनामा यूथपतिः। ‘वणदव’त्ति पुनर्दवे प्रवृत्ते जातिस्मरो जातः। ततो विभाषा विविधार्थभाषणरूपा वक्तव्या, यथा मया पूर्वभवे इतो वनदवाद् मरणं प्राप्तं ततः करोमि प्रतिविधानमिति ॥ २६८ ॥ ५ ॥

वर्षे वर्षाकाले सञ्जाते स्थण्डिलकरणं तृणकाष्ठाद्यपनयनेन कालेन चोष्णकाललक्षणेन वनदवे प्रवृत्ते तत्र स्थण्डिले स्थानं स्थितिः सञ्जाता तस्य। अन्येषामपि जीवानां तत्र स्थानमिति सम्बध्यते। ततः संवर्त्तेऽत्यन्तसम्बाधलक्षणे वर्त्तमाने पादकण्डूयनं निजाङ्गस्य पादेन कण्डूयनमारब्धं भवतेति ॥ २६९ ॥ ६ ॥

तद्देशे पादप्रदेशे शशस्थानं शशकजीवस्थितिर्जाता। अनुकम्पया त्वया पादसंवरणं विहितम्। तथेति समुच्चयार्थो

मेहकुमारो नामं सावगसंवेगओ य पव्वज्जा । संकुडवसहीसेज्जा राओ पादादिघट्टणया ॥ २६५ ॥ २ ॥
कम्मोदयसंकेसो गिहिगोरव तीमि तहिं चिंता । गोसे वीराभासण सच्चंति न जुत्तमेयं ते ॥२६६॥३॥
जमिओ उ तइय जम्मे तमासि हत्थी सुमेरुपहनामा । वुड्ढो वणदवदड्ढो सरतित्थे अप्पसलिलम्मि ॥२६७
गयभिन्नो वियणाए सत्तदिण मओ पुणो गजो जाओ । मेरुप्पभजूहवईवणदव जातीसर विभासा ॥२६८॥
वासे थंडिलकरणं कालेण वणदवे तहिं ठाणं । अन्नाण वि जीवाणं संवट्टे पायकंडूयणं ॥ २६९ ॥ ६ ॥
तद्देसे ससठाणे अणुकंपाए य पायसंवरणं । तह भवपरित्तकरणं मणुयाउ य ततियदिणपडणं ॥ २७० ॥ ७
एत्थं जम्मो धम्मो तम्मि मयकलेवरे सिगालाई । तह सहणाओ जह गुणो एसोत्ति गओय संवेगं ॥२७१॥८
मिच्छादुक्कडसुद्धं चरणं काउं तहेव पव्वज्जं । विजओववाओ जम्मंतरम्मि तह सिज्झणा चेव ॥२७२॥९

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—राजगृहे नगरे श्रेणिको नाम राजा धारिणी च तद्देवी 'गयसुमिण'त्ति गजस्वप्नस्तया दृष्टः ततस्तृतीये मासे दोहदो मेघविषयः समजायत । ततः 'अभए' इति अभयकुमारेण 'देवाराधनसंपत्ति' देवताराधनेन प्राप्तिस्तस्य कृता । पुत्रजन्म कालेन बभूव ॥ २६४ ॥ १ ॥ मेघकुमारो नाम तस्य कृतम् । श्रावकसंवेगतस्तु श्रावकस्य भगवदन्तिके धर्मं श्रुतवतः सतः प्रथमवेलायामपि यः संवेगो मोक्षाभिलाषलक्षणस्तस्मादेव प्रव्रज्या जातेति ।

अड्ढाइज्जदिणंते उवसंते वणदवम्मि जीवगणे । निस्सरियम्मि पएसा ताओ पायं तुमं मोत्तुं ॥ १२८ ॥ जा चेट्ठसि ता
थेरत्तणेण परिजुन्नपुन्नसव्वंगो । रुहिराऊरियसंधिट्ठाणो दूरं परिकिलंतो ॥ १२९ ॥ वज्जाहउव्व सेलो धसत्ति धरणीयले
तओ पडसि । दाहजराउरदेहो कागसिगालाइभक्खणओ ॥ १३० ॥ तिक्खं वियणमुवगओ तिन्नि य राइंदियाणि जीवि-
त्ता । वाससयमाउयं पालिऊण सुहभावणोवगओ ॥ १३१ ॥ कालं किच्चा इह धारिणीए कुच्छिंसि पुत्तभावेण । उववन्नो
ता मेहा ! तुमए एयारिसा वियणा ॥ १३२ ॥ सोढा तिरिएणावि हु अमुणियदुत्तरभवस्सरूवेण । ता अज्ज किमंग
सहेसि नेव मुणिदेहसंघट्टं ? ॥ १३३ ॥ सुयपुव्वभवो जाओ जाईसरणो खणेण सो ताहे । दूरुग्गयवेरग्गो हरिसंसुजलाउ-
लच्छो य ॥ १३४ ॥ काउं पयाहिणतिगं वंदित्ता भावओ य भयवंतं । मिच्छादुक्कडपुव्वं भणइ मोत्तु ममच्छिजुगं ॥ १३५ ॥
जं सेसमंगमेयं दिन्नं साहूण तो जहिच्छाए । संघट्टंतु अभिग्गहमिय गिण्हइ सो मुणी मेहो ॥ १३६ ॥ एक्कारस अंगाइं
अहिज्जिउं विहियभिक्खुपडिमो सो । गुणरयणवच्छरतवं काउं संलिहियसव्वंगो ॥१३७॥ परिचिंतइ जाव जिणो सवसुहत्थी
विहारमायरइ । ता चरमकालकिरिया काउं मे जुज्जए तत्तो ॥१३८॥ आपुच्छइ भगवंतं जह अहयं सामि ! तवविसेसेण ।
एएणुट्ठाणणिसीयणाइकट्ठेण काहामि ॥ १३९ ॥ तुम्हाणुन्नाए गिरिम्मि विउलनामम्मि रायगिहबाहिं । एयम्मि अणसण-
विहिं विहेउमिच्छा मम समत्थि ॥ १४० ॥ तो लद्धाणुन्नाओ खामित्ता समणसंघमन्नेहिं । कडजोगीहिं समेओ मुणीहिं
सणियं समारुहइ ॥१४१॥ तत्थ गिरिम्मि विसुद्धे सिलायले सयलसल्लविमुक्को । पालियपक्खाणसणो विजयविमाणे समुप्पन्नो
॥ १४२ ॥ तस्स दुवालसवरिसो परियाओ सो तओ चुओ संतो । वासे महाविदेहम्मि सिज्झिही बुज्झिहीं झत्ति ॥१४३॥

भिन्नो पिट्ठपएसे दुव्विसहं वेयणं तओ पत्तो। जा सत्तदिणे वीसासमहियमेगं च वाससयं ॥ ११२ ॥ जीवित्ता अट्टवस-
ट्टमाणसो मरिउमह समुप्पन्नो। एत्थेव भारहे विंझसेलमूले गयत्ताए ॥ ११३ ॥ चउदसणो उक्कुरनिययगंधपडिबद्धसेस-
करिदप्पो। सत्तंगपइट्ठाणो सरयब्भसमुज्जलसरीरो ॥ ११४ ॥ कालेण जोयणभरं पत्तो सत्तयसयाइं दंतीणं। सबरजणेणं
मेरुप्पहो त्ति संठवियनियनामो ॥ ११५ ॥ लीलाए चंकमंतो नियपरियणपरिगओ वणे तत्थ। पेच्छेसि तुमं कइयावि
गिम्हकाले वणदवग्गिं ॥ ११६ ॥ लग्गमुदग्गं, जाईसरिया तक्कालमेव पुव्विल्ला। अप्पा महया किच्छेण रक्खिओ ताओ
दावाओ ॥ ११७ ॥ परिभावियं तुमे तो दावो एसो सयावि गिम्हम्मि। होही ता पडियारं चिंतेमि अणागयं किंपि
॥ ११८ ॥ पढमे पाउससमए नियपरियणपरिगएण तो तुमए। गंगादाहिणकूले सव्वं रुक्खाइ फेडित्ता ॥ ११९ ॥ एगंते
सुमहंतं थंडिलमेग्गं कयं वणदवस्स। एगंतेणाजोग्गं पुणोवि तो पाउसस्संतो ॥ १२० ॥ तं चेव नियपरियणसमन्निओ
सव्वओ विसोहेसि। वासारत्तस्संते तं चेव पुणोवि तह चेव ॥ १२१ ॥ इय विहियसुत्थभावो पइवरिसं अन्नया तहेव
दवे। जाए तुमं अइगओ सपरियणो थंडिले तत्थ ॥ १२२ ॥ अन्नेवि रण्णजीवा तत्थ पविट्ठा दवाओ संतट्ठा। तह जह
कत्थइ कोइवि थेवंपि सहो न फंदेउं ॥ १२३ ॥ एगबिलम्मि जह गओ परोप्परं मुक्कमच्छरो वसइ। पाणिसमूहो तह
च्चेव तेवि भयभूरिभावाओ ॥ १२४ ॥ तणुकंडुयणनिमित्तं अहन्नया ते कमो समुक्खित्तो। बलवंतपेल्लिओ तप्पएस
मेक्को गओ ससओ ॥ १२५ दिट्ठो तए दयाए तक्खणमापूरियं मणं तुज्झ। धरिओ उक्खित्तो वि य पाओ नियपीड-
गणणाओ ॥ १२६ ॥ तीए दयाए अइदुक्कराए तुच्छीकओ भवो तुमए। मणुयाउयं निबद्धं लद्धं सम्मत्तवीयं च ॥ १२७ ॥

यस्स दढं ॥ ९५ ॥ अच्छिनिमीजणमेत्तंपि नेव जायं निसाए चिंतेइ । जइया गिहवासगओ सगउरवो आसि एएसिं ॥ ९६ ॥ इण्हिं वितण्हचित्ता एवमिमे परिभवंति मं मुणिणो । तो दुक्करं मुणित्तणमसक्कणिज्जं ममं भाइ ॥ ९७ ॥ पुच्छित्ता भयवंतं पभायसमए गिहं पुणो जामि । अह साहूहिं समेओ सूरुग्गमणे जिणसयासे ॥ ९८ ॥ भत्तीए वंदित्ता सामिं ठाणे नियम्मि उवविट्ठो । संभासिओ य अरहा जह मेह ! इमेरिसो राओ ॥ ९९ ॥ जाओ मणे वियप्पो जह गेहमईमि नेव ते जोग्गं । चिंतेउमिमं जं तं तइयभवे कुंजरो आसि ॥१००॥ एत्थेव भरहवासे वेयड्ढगिरिस्स पायमूलम्मि । वणवासिकयसुमेरुप्पहनामो पुन्नसवंगो ॥ १०१ ॥ जूहसहस्साहिवई निच्चं चिय रइपसत्तचित्तो य । कलभेहिं कलभियाहि य अच्चंतमणप्पियाहिं समं ॥ १०२ ॥ गिरिकुहरेसु वणेसुं नईसु तह उज्झरेसु सरसीसु । अखंडचंडभावो आहिंडंतो अह कयाइ ॥ १०३ ॥ पत्तम्मि गिह्मकाले खरेसु फरुसेसु दारुणेसु तहा । उच्छलियातुच्छरओभरेसु वाएसु सवत्तो ॥ १०४ ॥ वायंतेसु परोप्परसंघरिसाभासुरं तरुगणेसु । दावानलमुप्पन्नं पाससि पलयानल सरिच्छं ॥ १०५ ॥ डज्झंतेसु वणेसुं सरणविहीणे पलायमाणे य । सवम्मि सावयगणे भीमारवभरियभुवणयले ॥ १०६ ॥ वहु धूमधूमलासुं दिसासु वणवण्हिणा समारद्धे । सवम्मि भासरासिं काउं तणकट्ठनियरम्मि ॥ १०७ ॥ तज्जालावलिदूमियदेहो संकुचियघोरकरपसरो । उम्मुक्कभेरवरवो च्छड्डुंतो लिंडपिंडेय ॥ १०८ ॥ छिंदंतो वलिवियाणगाइ तण्हापरद्धसवंगो । परिचत्तजूहतत्ती पलायमाणो सरं एक्कं ॥ १०९ ॥ पत्तो अइतुच्छजलं कद्दमवहुलं अतित्थमोइन्नो । तत्थ जलमलभमाणो पंके खुत्तो अचायंतो ॥ ११० ॥ चलिउं पयमेत्तं पि हु दिट्ठो निवासिएण एक्केण । तरुणकरिणा सरोसं दसणेहिं सियग्गभागेहिं ॥ १११ ॥

लज्जामज्जायगुणमणोज्जाओ । सरइंदुसमसुहीओ नीलुप्पलपत्तनयणाओ ॥ ८० ॥ एयाओ अट्ठ वीवाहियाओ जायाओ तए निवसुयाओ । उवणीयनिउणविणयाओ, ताहिं सद्धिं तुमं विसए ॥ ८१ ॥ पंचपयारे सारे परिभुंजसु वट्टिए नियकुलम्मि । एगंतेण वितण्हो पच्छा पवज्जमणुसरसु ॥ ८२ ॥ (मेघः–)असुइट्ठाणमिमाओ असुईओ च्चिय पवत्तजम्माओ । असुइकओवट्ठंभाओ चेव को मुणियपरमत्थो ॥ ८३ ॥ एयासु रमेज्ज अणज्जकज्जसज्जासु पायमित्थीसु । तह रोगजरापरिजज्जरासु मरणवसाणेसु ? ॥ ८४ ॥(धारिणी–)पुरिसपरंपरपत्तं वित्तमिणं पुत्त! ताव माणेहि । दिन्ने दीणाईणं भुत्ते सह वंधुलोएणं ॥ ८५ ॥ उच्छलियातुच्छजसो वंदिजणुग्गीयमाणगुणनिवहो । पच्छा वयं पवज्जसु विमुक्कतरुणत्तणो संतो ॥ ८६ ॥ (मेघः–) दाइयजलग्गिसाहारणेसु तह सरितरंगतुल्लेसु । मइमं अत्थेसु न कोइ एत्थ पडिबंधमुबहइ ॥ ८७ ॥ (धारिणी–)जह खग्गग्गसिहाए चंकमणं दुक्करं तहा पुत्त ! । वयपरिपालणमेवं विसेसओ तुज्झ सरिसाणं ॥ ८८ ॥ (मेघः–)जा अकयववसाओ पुरिसो ता दुक्करं परं सवं । उज्जमधणाण धणियं सवं सज्झंतु पडिहाइ ॥ ८९ ॥ एवं कयनिब्बंधं जणणिं वंधवजणं तहा सवं । पवज्जापडिकूलं भासंतमणुत्तरं काउं ॥ ९० ॥ चित्तेहिं जुत्तिसयसंजुएहिं विणओवयार कलिएहिं । पच्चुत्तरेहिं एत्तो अप्पा मोयाविओ तेणं ॥ ९१ ॥ संतपरिच्चायकरी कायरजणजणियविम्हउक्करिसा । दिक्खा समत्थभवदुक्खमोक्खदक्खा तओ गहिया ॥ ९२ ॥ विहिया जिणेण करणिज्जवत्थुविसया मणोहरा रावा । पण्णवणा जह एवं सोम ! तए चिट्ठणिज्जंति ॥ ९३ ॥ उवणीओ गणवइणो संज्झासमए कमाणुसारेण । संथारगभूमीसुं विभज्जमाणीसु मेहस्स ॥ ९४ ॥ जाया दुवारदेसे सा साहूणं अइंतनिंताणं । कारणवसेण पायाइएहिं संघट्टि-

देसणावसाणे पडिबुद्धेसुं बहूसु पाणीसु । अंसुजलकलियनयणो रोमंचंकुरियसव्वंगो ॥ ६५ ॥ दाउं पयाहिणातिगमभिवं-
दिय भासए इमं मेहो । जं तुब्भे वयह न सव्वहेव तं किंचि अलियंति ॥ ६६ ॥ इच्छामि तुम्हमंते निक्खमिउमिमाओ
भवमसाणाओ । जं नवरि जणगलोयं पुच्छामि तओ गओ सगिहं ॥ ६७ ॥ भणइ जणणिं अहम्मो ! भगवं अभिवंदि-
ओजिणो वीरो । निसुओ य तस्स धम्मो कन्नसुहो अमयसारिच्छो ॥ ६८ ॥ सा तं पडिभणइ तओ जाया ! कयलक्खणो
तुमं एगो । तं चेव य सकयत्थो अज्जं संपत्तपुण्णिच्छो ॥ ६९ ॥ जेण जगदेक्कगुरुणो तिलोयचूडामणिस्स गुणनिहिणो ।
पयकमलं वच्छ ! तए निहालियं वियसियमणेण ॥ ७० ॥ भणियं मेहेण तओ इच्छामी भयवओ चरणमूलं । गिहवा-
साओ इमाओ निक्खमिउं तिक्खदुक्खाओ ॥ ७१ ॥ खरपरसुपहयचंपयलयव्व सा ज्झत्ति धरणिवीढम्मि । पडिया विह-
डियसव्वंगभूसणा भग्गसोहग्गा ॥ ७२ ॥ पवणेण सीयलजलेहिं तह य बहलेहिं चंदणरसेहिं । सित्ता सुबुहुं तह तालविं-
टपरिवीइया संती ॥ ७३ ॥ उम्मीलियनयणजुया पच्चागयचेयणा भणइ तणयं । उंबरपुप्फंव तुमं सुदुल्लहो कहवि मे
लद्धो ॥ ७४ ॥ ता जाव अहं जीवामि ताव एत्थेव निव्वओ वससु । तुह विरहे जेण लहुं जीयं मे जाति कुलतिलय !
॥ ७५ ॥ परलोयंतरियाए मइ पवज्जं तुमं करेज्जासि । एवं च कए सुंदर ! कयन्नुयत्तं कयं होइ ॥ ७६ ॥ (मेघः—)
जलबुब्बुयविज्जुलयाकुसग्गजलधयवडोवमाणम्मि । मणुयाण जीविए मरणमग्गओ पच्छओ वावि ॥ ७७ ॥ को जाणइ
कस्स कहं होही वोही सुदुल्लहो एसो । ता धरियधीरिमाए अंबाए अहं विमोत्तव्वो ॥ ७८ ॥ (धारिणी—)सुकुलुग्गयाओ
सुमणोहराओ लायन्नसलिलसरियाओ । निम्मलकलालयाओ सुवन्नतारुन्नपुन्नाओ ॥ ७९ ॥ पियमहुरभासिणीओ

करं भडपवेससुन्नं अदंडिमकुदंडं । मुत्ताहलविरइयसत्थियं व जायं पुरं सवं ॥ ४९ ॥ पत्ते दसाहदिवसे संमाणियबंधवे सुहिगणे य । अम्मापिऊहिं मेहोत्ति नामं संठावियं तस्स ॥ ५० ॥ चंकमणाइमहूसवसहस्सपरिलालिओ गिरिगव्व । चंपयतरू स लग्गो वित्थरिउं देहसोहाए ॥ ५१ ॥ सो समए सयलकलाकलावकुसलो विसालसिरिनिलयं । पत्तो तारुण्णमणूणपुण्णलायण्णजलरासिं ॥ ५२ ॥ तत्तो तुल्लकलाओ तुल्लगुणाओ य तुल्लकायाओ । कन्नासु अट्ठसु सिलिट्ठएण वीवाहिओ विहिणा ॥ ५३ ॥ एक्केक्को पासाओ सेणियरन्ना विइन्नओ तासिं । तह रूप्पसुवन्नाणं कोडी पत्तेयमन्नं च ॥ ५४ ॥ ईसरजणगिहजोग्गं जं किंचि होइ वत्थु तं सवं । अट्ठगदाएण खणे पणामियं तम्मि नरवइणा ॥ ५५ ॥ ताहिं समं सो विसए विसायविसवेगविरहिओ संतो । भुंजइ देवो दोगुंदुगोव देवालए जाव ॥ ५६ ॥ ताव भुवणेक्कभाणू साणुक्कोसो जियाण सवाण । अरिहा अपच्छिमो वद्धमाणसामी समोसरिओ ॥ ५७ ॥ उज्जाणे गुणसिलए लद्धपउत्ती सपरियणो राया । वंदणहेउं नयराओ निग्गओ सग्गसामीव ॥ ५८ ॥ तह मेहोवि कुमारो अस्सरहं चारुघंटमारूढो । पप्फुल्ललोयणेणं दिट्ठो नमिओ तिलोयगुरू ॥ ५९ ॥ कहिओ धम्मो जह जलियजलणजालासमाउले गेहे । नो जुत्तमवट्ठाणं सुबुद्धिणो तह इमम्मि भवे ॥ ६० ॥ जम्मजरामरणकरालियम्मि पियविप्पओगविरसम्मि । विज्जुज्जोइव चले तुसखंडणम्मि व असारम्मि ॥ ६१ ॥ अइदुलहं नरजम्मं रम्मं तहवि विसमा इमे विसया । सविंदियनिग्गहपुवमायरो समुचिओ धम्मे ॥ ६२ ॥ पहियसमागमसरिसा सवेवि य संगमा दुरंता य । जीवियमवि मरणंतं विज्झावणमस्स तो जुत्तं ॥ ६३ ॥ एयं विज्झावेउं तत्तो जिणधम्मवारिवाहाओ ! अत्थि समत्थो कत्थइ ता सो सम्मं गहेयवो ॥ ६४ ॥ इय

सपोसपडिघायगेसु एएसु ते असंतेसु । उवेयकारणं किं कहेसु सरइंदुसोममुहि ! ॥ ३३ ॥ इय सेणिएण पुट्ठा सा देवी परिकहेइ जह सामि ! । मज्झं अकालजलवाहगोयरो डोहलो जाओ ॥ ३४ ॥ मा तम्मसु जह सज्जो संपज्जइ एस तह जइस्सामि । चिंतासल्लपिसल्लो तस्स महल्लो तओ लग्गो ॥ ३५ ॥ अत्थाणे य निविट्ठो दूरं स विलक्खदिट्ठिसंचारो । दिट्ठोऽभएण पुट्ठो किं विमणा संपयं तुज्झे ? ॥ ३६ ॥ परिकहियं जह एसो असज्झरूवो मणोरहो जाओ । तव चुल्लमाउयाए तस्सोवाओ न कोइत्ति ॥ ३७ ॥ तक्खणलद्धोवाएण तेण भणियं लहुं पसाहेमि । तुब्भे अच्छह उच्छिन्नकज्जचिंताभरा संता ॥ ३८ ॥ तक्खणमेव पविट्ठो पोसहसालाए विहियउववासो । कुससंथारोवगओ परिवूढपगब्भबंभवओ ॥ ३९ ॥ सो पुव्वस्संगयामरआराहणकारणा तओ तइए । दिवसे पभायसमयम्मि सो सुरो पयडियसरूवो ॥ ४० ॥ दिव्वंबरनेवत्थो रयणाभरणंसुपूरियदिसोहो । चलचारुकुंडलधरो ससिव्व सणिमंगलसहाओ ॥ ४१ ॥ दिप्पंतवियडमउडो सूरुद्धासियसिरो हिमगिरिव्व । आजाणुविलंबिरदिव्वकुसुमवणमालसोहिल्लो ॥ ४२ ॥ जंपइ सप्पणयमओ किं कज्जं तोऽभओ पडिभणेइ । मम चुल्लमाउयाए इमेरिसो डोहलो जाओ ॥ ४३ ॥ ता जह पडिपुन्निच्छा संजायइ तह तुमं लहु करेहि । आमंति भणिय तक्खणविउव्विउद्दामघणमालो ॥ ४४ ॥ निस्सेसपाउससिरिं दाविय संमाणियम्मि डोहलए । देवीए सो पडिगओ जहागयं सावि नव मासे ॥ ४५ ॥ किंचहिए अतिवाहियवाहिविओगाइएहिं परिहीणा । सव्वंगोवंगविरायमाणमंगुब्भवं जणइ ॥ ४६ ॥ उच्चट्ठाणठिएसु गहेसु संतासु वाउधूलीसु । एत्तोच्चियसुपसन्ने नहम्मि सव्वासुविदिसासु ॥ ४७ ॥ वद्धावएणं पारद्धमुद्धुरं सयलनगरसामन्नं । दिज्जंतभूरिदाणं वज्जंतणवज्जतूरगणं ॥ ४८ ॥ उस्सुक्कमु-

जा पुण केसवजणणी सा सत्त इमेसिमन्नतरगे उ। बलजणणी पुण चउरो एगं मंडलियमायाओ ॥ १७ ॥ तग्गब्भला-
भकाले ता एयाए सुओ वरो होही। समयम्मि रज्जसामी राया होही मुणी अहवा ॥ १८ ॥ लद्धपोढजीवणवित्ति तो
ते गया सगेहेसु। सा पुण धारिणी देवी सुहेण तं गब्भमुवहइ ॥ १९ ॥ मासेसु तिसु गएसुं अकालजलवाहडोहलो
जाओ। तीसे जहा अहं हत्थिरायसेयणगमारूढा ॥ २० ॥ उवरि धरियायवत्ता सेणियरायन्निया सपरिवारा। पाउसल-
च्छीविच्छड्डुमंडिए नगरमज्झम्मि ॥ २१ ॥ वइभारगिरिपरिसरे तह बाहिं सवओ वहंतीसु। गिरिनिन्नगासु नच्चंतएसु
सिहिमंडलेसु तहा ॥ २२ ॥ उद्दंडविज्जुदंडाडंबरपरिमंडिए दिसाचक्के। दद्दुरकुलारवाऊरिएसु नहविवरभागेसु ॥ २३ ॥
सुयपिच्छसच्छएहिं समंतओ मालिए धरणिवलए। हरियंकुरेहिं वित्थारिएहिं जह नीलवत्थेहिं ॥ २४ ॥ धवलवलाहयपं-
तीसंचरणालंकियासु य दिसासु। सवालंकारधरा हिंडामि अहं जइ, कयत्थं ॥ २५ ॥ मन्नामि जम्ममेयं, अपूरमाणम्मि
तम्मि संदेहे। जाया दुब्बलदेहा दूरं विच्छायवयणा य ॥ २६ ॥ अंगपडिचारियाहिं तं तदवत्थं पलोइय निवस्स।
साहियमज्ज जहा देव! देवी दीसइ निरभिरामा ॥ २७ ॥ इय देवीवुत्तंतं सोउं राया ससंभमो संतो। गंतुं तीए
समीवे एवं भणिउं समाढत्तो ॥ २८ ॥ दुवारवेरियपराजिएसु वइरीसु मइ फुरंतम्मि। कोणु पराभवमिहकाउमीसरो
तुज्झ सुविणेवि ? ॥ २९ ॥ पणयब्भंसो वि ममाउ नत्थि सइ जीवियाओ अहियाए। इच्छामेत्ताणंतरसंपाइयचिंतिय-
त्थाए ॥ ३० ॥ तव चरणकमलभसरे सयले सयलाभिलासकरणसहे। देवि! सहीलोगम्मि वि दढं सढत्तं न पेच्छामो
॥ ३१ ॥ तव आणाभंगोवि हु संभाविज्जइ न बंधुलोगम्मि। तह किंकरेसु किं किं करेसु इय जंपमाणेसु ॥ ३२ ॥ संतो-

उत्तुंग धवलपासायपंतिमालियनहंगणाभोयं । भोयपरलोयसंवासतुलियसुरलोयसिरिसोहं ॥ १ ॥ रायगिहं नाम पुरं पुराण-
मइरम्मयं पुराणं च । अत्थि समत्थमहीयलमज्झपवित्थरियगुणसत्थं ॥ २ ॥ तत्थासि सेणिओ नाम नरवई रायलक्खण-
सणाहो । नियभुयालाणनिलीणजणियपरसंपयकरेणू ॥ ३ ॥ सव्वगुणधारिणी तस्स धारिणी णामिगा पिया आसि ।
ससिमण्डलामलमुही अहीणनिस्सेसचंगंगी ॥ ४ ॥ सा अन्नया रइहरे गंगापुलिणुज्जले विसालम्मि । सिज्जातले पसुत्ता
पासइ निसिमज्झभागम्मि ॥ ५ ॥ चउदंतमुम्मयं तं संतं मयसलिलमविरलपवाहं । रययगिरिगोरकायं गरुयं गयणादवत-
रंतं ॥ ६ ॥ नियवयणे पविसंतं सिंधुरमुद्धुरकरं सुरम्मतणू । तक्खणमेव विउद्धा तं सुमिणं माणसे ठविउं ॥ ७ ॥
सेणियसमीवमुवगम्म कोइलालावकोमलगिराहिं । तं पडिबोहिय साहइ जहा मए एरिसो सुमिणो ॥ ८ ॥ उवलद्धो तत्थ
फलं केरिसमेसो सभावबुद्धीए । आलोचिऊण भासइ मन्ने ते पियमे ! होही ॥ ९ ॥ कुलमउलिमणी कुलकप्पपायवो
कुलणिहाणमणहं च । पुत्तो पवित्तचरियत्तणेण संपत्तवरकित्ती ॥ १० ॥ इय जंपियाऽवसाणे विसज्जिया पडिगया नियं
सेज्जं । कुसुमिणदंसणभीया विमुक्कनिद्दा रयणिसेसं ॥ ११ ॥ धम्मियकहाहिं संखुज्जलाहिं चित्ताहिं नेउमारद्धा । पत्ते
पभायसमए सुमिणवियाणगजणे अट्ठ ॥ १२ ॥ सद्दावेइ नरवई सुहासणेसुं कओवयारेसु । सव्वेवि सुहनिसन्ने पुच्छइ जह
एयसुविणस्स ॥ १३ ॥ धारिणीदेवीदिट्ठस्स किं फलं तेवि सुमिणसत्थाइं । निययाइं परोप्परमूहिऊण उप्फुल्लमुहकमला
॥ १४ ॥ भासंति सामि ! माया जिणाण चक्कीण करिवराईए । पासेइ चउदस इमे सुमिणे कयमंगलकलावे ॥ १५ ॥
गय–वसह–सीह–अभिसेय–दाम–ससि–दिणयरं झयं कुंभं । पउमसर–सागर–विमाणभवण–रयणुच्चय सिंहिं च ॥ १६ ॥

कस्यचित् पथिकस्य ये कण्टकज्वरमोहाः प्रतिबन्धहेतुत्वात् प्रतिबन्धा जघन्यमध्यमोत्कृष्टरूपास्तैः समस्तुल्यः कण्टकज्वरमोहसमो विज्ञेयो धीरपुरुषैः ॥ २६१ ॥

तथा—

जह पावणिज्जगुणणाणतो इमो अवगमम्मि एतेसिं । तत्थेव संपयट्टति तह एसो सिद्धिकज्जम्मि ॥ २६२ ॥

यथा प्रापणीयस्य प्रापयितव्यस्य पुरग्रामादेर्गुणाः सौराज्यसुभिक्षजनक्षेमादयस्तेषां ज्ञानतस्तेषु परिज्ञातेषु सत्स्वित्यर्थः, अयं पथिकोऽपगमेऽभावे जाते एतेषां कण्टकादीनां तत्रैव प्रापणीये संप्रवर्त्तते न पुनरन्यत्रापि, तथा निरूपितपथिकवदेष भावाज्ञावान् सिद्धिकार्ये सिद्धिलक्षणेऽभिधेयेऽर्थेऽजरामरत्वादितद्गुणपरिज्ञानादिति ॥ २६२ ॥

अधुना प्राक्प्रतिपादितप्रतिबन्धानधिकृत्य दृष्टान्तेनाह;—

मेहकुमारो एत्थं डहणसुरो चेव अरिहदत्तो य । आहरणा जहसंखं विन्नेया समयनीतीए ॥ २६३ ॥

मेघकुमारोऽत्र प्रतिबन्धे प्रतिज्ञापयितुमुपक्रान्ते, तथा, दहनसुरश्चैव द्वितीयः, अर्हद्दत्तश्च तृतीयः 'आहरण'त्ति उदाहरणानि यथासंख्यं कण्टकादिप्रतिबन्धेषु विज्ञेयाः समयनीत्या ज्ञाताधर्मकथादिसिद्धान्तस्थित्या ॥ २६३ ॥

तत्र मेघकुमारोदाहरणमादावभिधित्सुर्गाथानवकमाह;—

रायगिहे सेणिए धारणी य गयसुमिण दोहलो मेहे । अभए देवाराहण संपत्ती पुत्तजम्मो य ॥ २६४ ॥ १ ॥

नियमेनावश्यतया । कीदृशीत्याह—प्रशमादिहेतुभावात् प्रशमसंवेगनिर्वेदानुकम्पास्तिक्यमोक्षकारणसद्भावाद् निर्वाणप्रसाधनी चैव निवृतिसंपादिकैवेति ॥ २५९ ॥

ततोऽस्यां यदसौ करोति तदाह;—

एयाए आलोचइ हियाहियाइमतिनिउणनीतीए । किच्चे य संपयट्टति पायं कज्जं च साहेति ॥ २६० ॥

एतस्यां भावाज्ञायां सत्यां आलोचयति जीवः । किमित्याह—हिताहितानि इहलोकपरलोकयोर्हितानि नीतिव्यवहारादिलक्षणानि, अहितानि च तद्विपरीतानि परद्रव्यापहारादीनि । कथमित्याह—अतिनिपुणनीत्यावज्रसूचेरप्यतितीक्ष्णयोहापोहयुक्त्या । तथा कृत्ये च कर्त्तव्येऽर्थे धर्मश्रवणादौ संप्रवर्त्तते सम्यक् चेष्टावान् भवति प्रायो बाहुल्येन । तथा, कार्यं च धर्मार्थादिरूपं साधयति निर्वर्त्तयति प्राय एवावन्ध्यबुद्धित्वेन सफलचेष्टत्वात् ॥ २६० ॥

आह—किं कदाचिदन्यथाभावोऽपि स्याद् येनात्र प्रायोग्रहणं कृतमिति । उच्यते—सत्यमेवैतत्, कदाचित् कस्यचित् प्रतिबन्धसम्भवात् । तमेव दर्शयन्नाह;—

पडिबंधो वि य एत्थं सोहणपंथम्मि संपयट्टस्स । कंटगजरमोहसमो विन्नेओ धीरपुरिसेहिं ॥ २६१ ॥

प्रतिबन्धोऽपि च स्खलनारूपः किं पुनरप्रतिबन्ध इत्यपिचशब्दार्थः, अत्र भावाज्ञायां लब्धायां सत्यां तथाविधावश्यंवेद्यकर्मविपाकात् शोभनपथे सर्वसमीहितसिद्धिसम्पादकत्वेन सुन्दरे पथि पाटलिपुत्रकादिपुरसम्बन्धिनि सम्प्रवृत्तस्य

गत्वा प्रव्रज्याधीत्य चागमम् ॥ १८ ॥ किञ्चित्तथैव समदः प्रपेदे वादवाञ्छया । तमेव सूरिं, तेनापि शक्त्या नीतो वि-
लक्षताम् ॥ १९ ॥ भूयस्तृतीयवारां स दूरदेशान्तराश्रयात् । गृहीतदीक्ष आचारे आद्याध्ययनसंश्रिते ॥ २० ॥ वनस्प-
तीनामुद्देशे पपाठालापकानिमान् । वनस्पतीनां जीवत्वसाधकान् शुद्धयुक्तिभिः ॥ २१ ॥ यथा—"इमंपि जाइधम्मयं
एयंपि जाइधम्मयं । इमंपि वुड्ढिधम्मयं एयंपि वुड्ढिधम्मयं । इमंपि चित्तमंतयं एयंपि चित्तमंतयं । इमंपि छिन्नं मिलाइ
एयंपि छिन्नं मिलाइ । इमंपि आहारयं एयंपि आहारगं । इमंपि अणिययं एयंपि अणिययं । इमंपि असासयं एयंपि असा-
सयं । इमंपि चउवचइयं एयंपि चउवचइयं । इमंपि विपरिणामयं एयंपि विप्परिणामयमिति ॥" स शाक्यमतसंस्कारात्
पूर्वं जीवतया तरून् । न श्रद्दधे तदानीं तु कथञ्चिन्मोहह्रासतः ॥ २२ ॥ जात्यन्ध इव दृष्ट्याप्तौ लग्नो द्रष्टुं वनस्पतीन् ।
जीवत्वेन स्फुटीभूय स आचख्यौ निजाशयम् ॥ २३ ॥ गुरोस्तेनापि दीक्षास्मै पुनः प्रादीयतादितः । जातो युगप्रधानो-
ऽसौ वाचकत्वोपलब्धितः ॥ २४ ॥ एवं चास्य पुरा जज्ञे द्रव्याज्ञा केवलं परा । ततः सैव गता तस्य भावाज्ञामृतरूप-
ताम् ॥ २५ ॥ इति ॥ २५८ ॥

अथ भावाज्ञामधिकृत्याधिकारिणमाह;—

भावाणा पुण एसा सम्मदिट्ठिस्स होति नियमेण । पसमादिहेउभावा णिवाणपसाहणी चेव ॥ २५९ ॥

भावाज्ञा पुनरेषा सद्भूतआज्ञापरिणामः पुनरयं सम्यग्दृष्टेर्भिन्नग्रन्थितया यथावद्दृष्टवस्तुतत्त्वस्य भवति जायते

गोविन्दवाचकस्यायं वृत्तान्त उपलभ्यते। यथासीन्नगरे क्वापि सूरिभिर्दुष्कृतास्पदे ॥१॥ गोविन्दो नाम निःशेषविद्वज्जनमदापहः। शाक्यभिक्षुर्महावादी दानवोद्धुरचेष्टितः ॥२॥ युग्मम् ॥ तत्रायय‍ौ विहारेण कदाचिन्मुनिभिर्वृतः। सिद्धान्तशब्दसाहित्यच्छन्दस्तर्कविचक्षणैः ॥ ३ ॥ श्रीगुप्तनामकः सूरिर्भूरिभव्यकजांशुमान्। साधुलोकोचितस्थाने तस्थौ स्थास्नुयशोभरः ॥ ४ ॥ ग्रहतारागणैरिन्दुरुद्द्योतितनभस्तलैः। यथा बभस्त्येष भृशं तथान्तेवासिभिर्निजैः ॥ ५ ॥ यथा सौरभसंभारभरिताखिलदिङ्मुखे। भवेयुरलिनो लीनाः पद्मसद्मनि मानसे ॥ ६ ॥ तथा गुणज्ञस्तत्रत्यो जनः सम्मदसङ्गतः। तस्य सूरेः पदाम्भोजमालिल्ये शल्यसूदिनः ॥ ७ ॥ शुश्राव च जिनैरुक्तं धर्म्मं कर्मक्षयावहम्। तेनोच्यमानमानन्दध्वानव्याप्तविहायसा ॥ ८ ॥ जातः प्रवादो नगरे श्रुतरत्नमहोदधिः। न समस्ति जने मन्ये सूरेरस्माद्गतस्मयः ॥ ९ ॥ यथा सप्तच्छदामोदाद्वारणो मदमश्नुते। तत्प्रवादश्रुतेस्तद्वद् गोविन्दो विह्वलोऽभवत् ॥ १० ॥ को नाम मयि पाण्डित्यमहासागरपारगे। विजृम्भमाणे लभतामिलायामुज्वलं यशः ? ॥ ११ ॥ गर्वोद्ग्रीवतया सम्यक् किञ्चिदग्रेऽनिभालयन्। सूरेः समीपे संप्राप संश्रितो वादसङ्गरम् ॥ १२ ॥ वाचोयुक्तिभिरुच्चाभिश्चित्राभिरचिरादपि। रेणुवद् मेघधाराभिः सूरिणा निस्फुरीकृतः ॥ १३ ॥ विलक्षभावं भूयांसं स सम्पन्नो व्यचिन्तयत्। न यावदेतत्सिद्धान्तमध्यं लब्धं कथञ्चन ॥ १४ ॥ तावन्न जीयते तस्मादपक्रम्य प्रदेशतः। दूरदेशान्तरप्राप्तौ सत्यां सूर्यन्तरान्तिके ॥ १५ ॥ समुत्पादितविश्वासो दिदीक्षे दक्षभावतः। लग्नः सिद्धान्तमध्येतुं परं सत्वरमानसः ॥ १६ ॥ विपर्यासाच्च नो सम्यक्तं बोद्धुं पारयत्यसौ। कतिचिद्दिनात्यये जाते भूयः सम्भूय सौगतः ॥ १७ ॥ उपतस्थे तथैवासौ सूरिणाऽनुत्तरीकृतः। भूयोऽप्यन्यां दिशं

विनिर्दिष्टाः प्रमाणैर्न्यत्कृता अपि ॥ १४ ॥ वास्तव्यसाधुभिर्दृष्टो यथादृष्टं च साधितम् । सूरेर्विजयसेनस्य तेनापि गदितं ततः ॥ १५ ॥ स एष सूकरो भद्रास्त एते वरहस्तिनः । स्वप्ने च सूचिता ये वो न विधेयोऽत्र संशयः ॥ १६ ॥ तैः प्रभातेऽथ तच्छिष्या बोधितास्तूपपत्तिभिः । यथैवं चेष्टितेनायमभव्य इति बुध्यताम् ॥ १७ ॥ त्याज्यो वोऽयं यतो घोरसंसारतरुकारणम् । ततस्तैरप्युपायेन क्रमेणासौ विवर्जितः ॥ १८ ॥ ते चाकलङ्कसाधुत्वं विधायाथ दिवं गताः । ततोऽपि प्रच्युताः सन्तः क्षेत्रेऽत्रैव च भारते ॥ १९ ॥ श्रीवसन्तपुरे जाता जितशत्रोर्महीपतेः । पुत्राः सर्वेऽपि कालेन ते प्राप्ता यौवनश्रियम् ॥ २० ॥ अन्यदा तान् सुरूपत्वात् कलाकौशलयोगतः । सर्वत्र ख्यातकीर्तित्वात् सर्वानेवं न्यमन्त्रयत् ॥ २१ ॥ हस्तिनागपुरे राजा कनकध्वजसंज्ञितः । स्वकन्याया वरार्थाय तत्स्वयंवरमण्डपे ॥ २२ ॥ तत्रायातैः स तैर्दृष्टो गुरुरङ्गारमर्दकः । उष्ट्रत्वेन समुत्पन्नः पृष्ठारूढमहाभरः ॥ २३ ॥ गलावलम्बितस्थूलकुतुपो पेशलं रसन् । पामनः सर्वजीर्णाङ्गो गतत्राणोऽतिदुःखितः ॥ २४ ॥ तमुष्ट्रमीक्षमाणानां तेषां कारुण्यतो भृशम् । जातिस्मरणमुत्पन्नं सर्वेषां शुभभावतः ॥ २५ ॥ देवजन्मोद्भवज्ञानज्ञातत्वात्तैरसौ स्फुटम् । करभकः प्रत्यभिज्ञातो यथाऽयं बत नो गुरुः ॥ २६ ॥ ततस्ते चिन्तयामासुर्धिक् संसारस्य चेष्टितम् । येनैष तादृशं ज्ञानमवाप्यापि कुभावतः ॥ २७ ॥ अवस्थामीदृशीं प्राप्तः संसारं च भ्रमिष्यति । ततोऽसौ मोचितस्तेभ्यस्तत्स्वामिभ्यः कृपापरैः ॥ २८ ॥ ततस्तदेव ते प्राप्य भवनिर्वेदकारणम् । कामभोगपरित्यागात् प्रव्रज्यां प्रतिपेदिरे ॥ २९ ॥ ततः सुगतिसन्तानाच्छिवं यास्यन्त्यचिरादमी । इतरः पुनरभव्यत्वाद् भवारण्ये भ्रमिष्यति ॥ ३० ॥ इति ॥

अंगारमद्दगो च्चिय आहरणं तत्थ पढमपक्खम्मि । गोविंदवायगो पुण बीए खलु होति णायव्वो ॥ २५८ ॥

अङ्गारमर्द्दक इहाज्ञाविचारपक्षे आहरणं तयोर्द्वयोर्द्रव्यशब्दयोः प्रथमपक्षेऽप्रधानार्थतालक्षणे । गोविन्दवाचकः पुनर्द्वितीये प्रधानार्थतालक्षणे । खलु पूर्ववत् । भवति ज्ञातव्य उदाहरणतयेति ॥

इहाङ्गारकामर्द्दकोदाहरणमेवं वाच्यम्;—सूरिर्विजयसेनाख्यो मासकल्पविहारतः । समायातो महाभागः पुरे गर्जनकाभिधे ॥ १ ॥ अथात्र तिष्ठतस्तस्य कदाचिन्मुनिपुङ्गवैः । गवां विसर्गवेलायां स्वप्नोऽयं किल वीक्षितः ॥ २ ॥ कलभानां शतैः शूरैः सूकरः परिवारितः । पञ्चभिर्भद्रजातीनामस्मदाश्रयमागतः ॥ ३ ॥ ततस्ते कथयामासुः सूरेः स्वप्नं तमद्भुतम् । (ग्रन्थाग्रन्थ ६०००) । सूरिरुवाच तस्यार्थं साधूनां पृच्छताममुम् ॥ ४ ॥ सुसाधुपरिवारोऽद्य सूरिरेष्यति कोऽपि वः । प्राघूर्णकः परं भव्यो नासाविति विनिश्चयः ॥ ५ ॥ यावज्जल्पत्यसौ तेषां साधूनामग्रतः कृती । रुद्रदेवाभिधः सूरिस्तावत्तत्र समागतः ॥ ६ ॥ शनैश्चर इव स्फारसौम्यग्रहगणान्वितः । एरण्डतरुवत्कान्तकल्पवृक्षगणावृतः ॥ ७ ॥ कृता च तस्य तैस्तूर्णमभ्युत्थानादिका क्रिया । आतिथेयी यथायोग्यं सगच्छस्य यथागमम् ॥ ८ ॥ ततो विकलवेलायां कोलाकारस्य तस्य तैः । परीक्षणाय निक्षिप्ता अङ्गाराः कायिका भुवि ॥९॥ स्वकीयाचार्यनिर्देशात् प्रच्छन्नैश्च तकैः स्थितैः । वास्तव्यसाधुभिर्द्दष्टास्ते प्राघूर्णकसाधवः ॥ १० ॥ पादसंचूर्णिताङ्गारकुशत्कारवश्रुतौ । मिथ्यादुष्कृतमित्येतद् ब्रुवाणाः प्राणिशङ्कया ॥ ११ ॥ कुशत्कारवस्थाने कृतचिह्ना इतीच्छया । दिने निभालयिष्यामः कुशत्कारः किमुद्भवः? ॥ १२ ॥ आचार्यो रुद्रदेवस्तु प्रस्थितः कायिकाभुवम् । कुशत्कारवं कुर्वन्नङ्गारपरिमर्द्दनात् ॥ १३ ॥ जीवाश्रद्धानतो मूढोऽवदंश्चैतजिनैः किल । जन्तवोऽमी

तत्र तयोर्द्रव्यशब्दयोर्मध्येऽभव्यादीनामभव्यसकृद्बन्धकादीनां ग्रन्थिकसत्त्वानां द्रव्यत आज्ञाभ्यासपराणामप्रधानोऽप्रधानार्थो द्रव्यशब्दो वर्त्तते । इति वाक्यालंकारे । भवति चाभव्यानामपि ग्रन्थिस्थानप्राप्तानां केषाञ्चिद् आज्ञालाभो द्रव्यतः । यथोक्तम्—"तित्थकराइपूयं दट्ठूणण्णेण वावि कज्जेण । सुयसामाइयलंभो होज्जाऽभवस्स गंठिम्मि ॥१॥" इतरेषामपुनर्बन्धकादीनां योग्यतायां द्रव्यशब्दो वर्त्तते । कथमित्याह—भावाज्ञाकारणत्वेन सद्भूताज्ञाहेतुभावेनेति ॥२५६॥

अथ प्रधानाप्रधानयोर्द्रव्याज्ञयोश्चिह्नान्यभिधातुमाह;—

लिंगाण तीए भावो न तदत्थालोयणं ण गुणरागो । णो विम्हओ ण भवभयमिय वच्चासो य दोण्हंपि २५७

तत्राप्रधानायां स लिङ्गानां चिह्नानां तस्यामाज्ञायां सत्यां भावः सत्तालक्षणो वाच्यः । द्वयोरपीत्युत्तरेण योगः । तावदुच्यते । न नैव तदर्थालोचनमाज्ञाभिधेयार्थपर्यालोचनं, न गुणरागः—नाज्ञाप्ररूपकाध्यापकादिपुरुषगुणपक्षपातः, तथा न विस्मयोऽहो ! मयाऽप्राप्तपूर्वेयं जिनाज्ञाऽनादौ संसारे कथंचित् प्राप्तेत्येवंरूपः; तथा न भवभयं संसारभीतिः, सामान्येनाज्ञाविराधनायां वा एतावन्त्यप्रधानद्रव्याज्ञाया लिङ्गानि प्रधानद्रव्याज्ञाया इति विपर्यासश्च पूर्वोक्तलिङ्गव्यत्ययः पुनः, यथा, तदर्थालोचनगुणरागो विस्मयो भवभयं चेति द्वयोरपि प्रधानाप्रधानार्थयोर्द्रव्यशब्दयोः प्रयोगे सतीति ॥ २५७ ॥

प्रागप्रधानार्थद्रव्यशब्दप्रयोगचिन्तायामङ्गारमर्दकः केवल एवोक्तः । साम्प्रतं यौगपद्येन प्रधानाप्रधानार्थद्रव्यशब्दं नियोजयन्नङ्गारमर्दकगोविन्दवाचकावुररीकृत्याह;—

एगो अप्पाहन्ने केवलए चेव वट्टती एत्थ । अंगारमद्दगो जह दव्वायरिओ सयाऽभव्वो ॥ २५४ ॥

एको द्रव्यशब्दोऽप्राधान्येऽप्रधानभावे केवलके चैव प्रधानभावकारणभावांशविकले एव वर्त्तते । अत्रानयोर्द्रव्यशब्दयोर्मध्ये दृष्टान्तमाह—अङ्गारमर्द्दको यथा द्रव्याचार्योऽभूत—भविष्यद्भावाचार्ययोग्यभावः सदा सर्वकालमभव्यो वक्ष्यमाणरूपः सन् ॥ २५४ ॥

अन्नो पुण जोगत्ते चित्ते णयभेदओ मुणेयव्वो । वेमाणिओववाउत्ति दव्वदेवो जहा साहू ॥ २५५ ॥

अन्यः पुनर्द्रव्यशब्दो योग्यत्वे तत्पर्यायसमुचितभावरूपे चित्रे नानारूपे एकभविकबद्धायुष्काभिमुखनामगोत्रलक्षणे नयभेदतः संग्रहव्यवहारनयविशेषाद् मुणितव्यो बोद्धव्यः । यथोक्तं—"नामाइतियं दव्वट्ठियस्स भावो उ पज्जवनयस्स । संगहववहारा पढमगस्स सेसा उ इयरस्स ॥ १ ॥" द्वितीयार्द्धस्यायमर्थः—संग्रहव्यवहारौ प्रथमकस्य द्रव्यास्तिकस्य प्रतिवद्धौ, शेषास्तु ऋजुसूत्रादय इतरस्य पर्यायास्तिकस्यायत्ता इति । एतदेव प्रयोगत आह—वैमानिकेषु देवेषूपपातो यस्य स तथेत्येवं कृत्वा द्रव्यदेवो यथा साधुर्मुनिर्देवत्वकारणभावापन्न इति । अन्यत्राप्युक्तम्—"मिउपिंडो दव्वघडो सुसावगो तह य दव्वसाहुत्ति । साहू य दव्वदेवो एमाइ सुए जओ भणियं ॥ १ ॥" ॥ २५५ ॥

इत्थं द्रव्यशब्दं द्व्यर्थमभिधाय यथायोग्यं योजयति;—

तत्थाभवादीणं गंठिगसत्ताणमप्पहाण त्ति । इयरेसि जोगताए भावाणाकारणत्तेण ॥ २५६ ॥

द्रव्यशब्दस्य प्रधानाप्रधानत्वस०

स्रोतो निर्वृतिस्रोतश्च, तत्र संसारस्रोत इन्द्रियाणामनुकूलतया प्रवृत्तिरनुस्रोत उच्यते, । द्वितीयं च तत्प्रतीपतया प्रति-
स्रोत इति । ततः किञ्चित् परिपक्वभव्यतया तृणवत्तुलितधनजीवितव्यादीनां संसारप्रतीपप्रारब्धचेष्टानामपि तथाविध-
वालतपस्विनां प्रायो—बाहुल्येनानाभोगभावात्—तथाविधप्रज्ञापकाभावेनालब्धाज्ञास्वरूपत्वात् । तथा हि तीर्थान्तरीया
अपि केचिद् निर्विण्णभवाभिसन्धयो निर्वाणं प्रति दृढबद्धाभिलाषा उपलभ्यन्ते, परमभिन्नग्रन्थितया आज्ञास्वरूपम-
विकलमजानाना न तत्परतन्त्रा भवितुमर्हन्ति । न च वक्तव्यमभिन्नग्रन्थीनामाज्ञालाभ एव नास्ति ॥ २५२ ॥

कीदृशी तेषां तत्परतन्त्रतेह चिन्त्येत्याशंक्याह;—

गंठिगसत्तापुणबंधगाइयाणंपि दव्वतो आणा । नवरमिह दवसद्दो भइयव्वो समयणीतीए ॥ २५३ ॥

इह ग्रन्थिरिव ग्रन्थिः—घनो रागद्वेषपरिणामः । एतदुक्तम्—"गंठित्ति सुदुब्भेओ कक्खडघणरूढगूढगंठिव । जीवस्स
कम्मजणिओ घणरागद्दोसपरिणामो ॥ १ ॥" ततो ग्रन्थिकसत्त्वा ग्रन्थिस्थानप्राप्ताः प्राणिनः, ग्रन्थिकसत्त्वाश्च तेऽपुनर्ब-
न्धकादिकाश्च ग्रन्थिकसत्त्वापुनर्बन्धकादिकास्तेषामपि द्रव्यतो द्रव्यरूपा आज्ञा भवति । तत्रापुनर्बन्धकः 'पावं न
तिव्वभावा कुणइ' इत्यादिलक्षणः आदिशब्दाद् मार्गाभिमुखमार्गपतितौ यथा—प्रवृत्तकरणचरमभागजौ सन्निहितग्रन्थि-
भेदौ, अभव्या दूरभव्याश्च सकृद्बन्धकादयो गृह्यन्ते । नवरं केवलमिह विचारे द्रव्यशब्दो भक्तव्यो विकल्पयितव्योऽ-
र्थमपेक्ष्य समयनीत्या सिद्धान्तस्थित्या द्वयोरर्थयोः सिद्धान्ते द्रव्यशब्दो वर्त्तत इत्यर्थः ॥ २५३ ॥

भजनामेवाह;—

लौकिकैरप्याज्ञाप्रामाण्यमेवाश्रितमिति दर्शयन् भीष्मवक्तव्यतामाह;—

अन्ने गयपिंडो दब्भहत्थगाणातो दब्भदाणेणं । भीमं पियामहं खलु पाएणेवं चियं कहेंति ॥ २५१ ॥

अन्ये—अपरे सूरयो भीष्मपितामहमेव कथयन्तीत्युत्तरेण योगः । स च किल कदाचिद् गयायां पुरि लोकप्रसिद्धायां पितृपिण्डप्रदानार्थं जगाम । तत्र च तेन कृत्येषु जलाभिषेकाग्निकर्म्मादिषु पिण्डप्रदानोचितेषु कृतेषूपस्थापिते पिण्डदाने पितृभिरेको हस्तो दर्भाङ्कुरकलिततया दर्भहस्तकः सर्वापरपिण्डप्रदातृसाधारणो वटाद् निःसार्य पिण्डग्रहणार्थं प्रगुणीकृतः । द्वितीयस्तु तदीयब्रह्मचर्यादिगुणावर्जितैस्तैरेव नानामणिखण्डमण्डितकनकचूडालंकृत इति । ततस्तेनेतरहस्तापहस्तितेन दर्भहस्तकाज्ञाया "दर्भहस्तके पिण्डः प्रदातव्यः" इत्येवंरूपायाः सकाशाद् दर्भदानेनेति—दर्भहस्ते यद्दानं पिण्डस्य विहितं तेनोपलक्षितं सन्तं भीष्मं—सान्त्वनुसूनुं गाङ्गेयापरनामकं पितामहं—पाण्डवकौरवाणां पित्रोरपि पितृभूतं, खलु वाक्यालङ्कारे, प्रायो बाहुल्येन, एवमेव—भीमकुमारवदाज्ञाबहुमानवन्तं कथयन्तीति ॥ २५१ ॥

अथ 'आणापरतंतेहिं ता बीयाहाणमेत्थ कायव्वं' एतत् प्रपञ्चय साम्प्रतं येषामिदमाज्ञापारतन्त्र्यं न स्यात् तानाह;—

एवं च पारतंतं आणाए णो अभिन्नगंठीणं । पडिसोतोभिमुहाणवि पायमणाभोगभावाओ ॥ २५२ ॥

एवं च—भीमकुमारवत् पारतन्त्र्यं—परवशभावलक्षणमाज्ञाया नो—नैवाभिन्नग्रन्थीनाम्—अविदारितघनरागद्वेषमोहपरिणामानां जीवानाम् । कीदृशानामपीत्याह—प्रतिस्रोतोऽभिमुखानामपि । इह द्विधा जीवनदीपरिणतिरूपं स्रोतः—संसार-

ह्यविरतिविनाशे ध्रुवं पापं स्यात्, यथोक्तम्—"वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, न चापि भग्नं चिरसञ्चितं व्रतम्। वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणा, न चापि शीलस्खलितस्य जीवितम् ॥ १ ॥" तस्माद् व्रतरक्षणे एव यत्नो विधेयः। 'वावत्ति-रक्खणे सुकरुणाधम्मो' इति एतस्या मय्यनुरक्ताया व्यापत्तावपि न मे बन्धः। यत इत्थमागमः—"अणुमेत्तोऽवि न कस्सवि बन्धो परवत्थुपच्चयो भणिओ। तहवि य जयंति जइणो परिणामविसुद्धिमिच्छंता ॥ १ ॥" तथापि व्यापत्तिरक्षणेऽस्याः शोभना करुणा सुकरुणा जैनधर्मकथनरूपा कर्त्तुं युक्तेति दुस्सहानङ्गदावानलविध्यापनाम्भोधरप्रतिमस्तेन धर्मो जगदे तस्यै। यथा—"मूलमेतदधर्म्मस्य, भवभावप्रवर्द्धनम्। यस्मान्निदर्शितं शास्त्रे, ततस्त्यागोऽस्य युज्यते ॥ १ ॥ धन्यास्ते वन्दनीयास्ते, तैस्त्रैलोक्यं पवित्रितम्। यैरेष भुवनक्लेशी, काममल्लो निपातितः ॥ २ ॥" तदनु तस्यामरगिरेरिवाप्रकम्पतां ज्ञात्वा निजरूपमादर्श्य देवो द्यामगच्छत् ॥ २४९ ॥

भीमोऽपि यदकरोत्, तदाह—आत्मैवारामो—नन्दनवनलक्षो यस्य स तथा बाह्यवस्तुविषयरतिरहित इत्यर्थः, जातः—सम्पन्नः, आज्ञाम्—"अप्पहियं कायव्वं जइ सक्का परहियं च कायव्वं। अप्पहियपरहियाणं अप्पहियं चेव कायव्वं ॥ १ ॥" इति लक्षणामाज्ञां स्मृत्वा अवधार्य वीतरागाणाम्—अर्हताम्। साम्प्रतमेतन्मुखेनान्येषामुपदेशमाह—इति अनेन प्रकारेण धर्मः श्रुतचारित्ररूपः शेषाणामपि प्रस्तुतभीमव्यतिरिक्तानां स्यात्, विषये यो यदा कर्त्तुमुचितोऽर्थः तत्रैवं भीमन्यायेन कुर्वतामाज्ञाम्—उचितप्रवृत्तिरूपाम्। तदुक्तम्—"उचियं खलु कायव्वं सव्वत्थ सया नरेण बुद्धिमया। एवं च्चिय फलसिद्धी एसच्चिय भगवओ आणा ॥ १ ॥" ॥ २५० ॥

भावितात्माऽपारसंसारपातभीतो निष्कलङ्कमब्रह्मविरतिव्रतं परिपालयन् दिनान्यनैषीत् । 'सक्कथुइ आणा' इति अथ कदाचिच्छक्रस्तदीयदृढव्रताभिप्रायमवेत्य सौधर्म्मसभायामुपविष्टस्त्रिविष्टपसदामग्रतः तस्य स्तुतिं श्लाघालक्षणां चकार—यथैष भीमकुमारः संक्रन्दनसहायैः सुरैरपि जगज्जनताचित्तचमत्कारकारणसौभाग्यादिगुणान्वितोऽपि ब्रह्मचर्यपरिपालनारूपायाः सर्वज्ञाज्ञायाश्चालयितुं न शक्यः, किं पुनर्मानवादिभिर्वराकैः । 'देवायल्लगगणिया' इति । ततो देवेन 'आयल्लग'त्ति देशीभाषया मदनज्वरातुरशरीरा वेश्या विकुर्व्य दर्शिता । भणितश्च तज्जननीरूपधारिणा तेन—ममात्यन्तवल्लभेयं सुता त्वया असंपाद्यमानसमीहितसिद्धिरितिकष्टकालदशां प्राप्ता नियतं व्यापद्यते । निष्कृप! स्त्रीहत्योपेक्षकत्वेन हे निर्दय ? अधर्मस्तथाविधानुष्ठानेनाप्यसाध्यसिद्धिः सम्पत्स्यत इति ॥ २४८ ॥ ४ ॥

एवमुक्तस्यास्य व्याघ्रदुस्तटीन्यायमाकलय्य आज्ञावहुमानकरणाद् यदभूत् तदाह—'आणाभावणजोगा' इति । आज्ञायास्तीर्थकृद्वचसो भावनाऽऽलोचना, यथा—"अपकारपरा एव, योषितः केन निर्मिताः । नरकागाधकूपस्य, समाः सोपानपंक्तयः ? ॥ १ ॥ दोषाणां राशयो ह्येताः, पराभूतेः परं पदम् । मोक्षाध्वध्वंसकारिण्यः, प्रत्यक्षा नूनमापदः ॥ २ ॥ एता हसन्ति च रुदन्ति च कार्यहेतोर्विश्वासयन्ति च परं न च विश्वसन्ति । तस्मान्नरेण कुलशीलसमन्वितेन, नार्यः श्मशानघटिका इव वर्ज्जनीयाः ॥ ३ ॥ सल्लं कामा विसं कामा, कामा आसीविसोवमा । कामे पत्थेमाणा, अकामा जंति दुग्गइं ॥ ४ ॥" इत्यादि, ततस्तया आज्ञाभावनया योगः—सम्बन्धस्तस्मात् सकाशात् किमित्याह—रागाभावः—अभिष्वङ्गनाशोऽस्य धीरस्य वर्त्तते । तथा; आज्ञाबहुमानादेवैवं विचारितवानसौ, यथा—'वयभंगपाव'त्ति व्रतभ्रंशे—व्र-

भीमस्य यातिकालः। 'वणिकन्नरायराय'त्ति वणिजः—

एवं प्रतिवासरमपूर्वापूर्वपवित्रपरिणामपरंपरामधिरोहतः सतो भीमस्य यातिकालः। 'वणिकन्नरायराय'त्ति वणिजः—
सागरदत्तनामधेयस्य कन्या चन्द्रलेखाभिधाना शृङ्गारक्षीरनीरधिलहरी सुभगलावण्योपहसितामरसुन्दरीका हर्म्यतलगता काञ्चनकन्दुकक्रीडारसमनुभवन्ती वातायनस्थितस्य राज्ञो रतिसारस्य लोचनमार्गमागता। ततस्तदीयराजहंसानुसारि-सलीलगमनादिगुणाक्षिप्तमानसोऽसौ तद्गोचरे रागे अभिष्वंगलक्षणो सम्पन्ने संति दारुणां मदनावस्थामाससाद। तद्-वस्थं च तं समुपलभ्याऽवोचद् मन्त्री—देव! किमिदमकाण्ड एव युष्मच्छरीरस्यापाटवम्?, तेनापि नास्य गोप्यमस्तीति परिभाव्य निवेदितं निजस्वरूपं, ततो मन्त्री सागरदत्तगृहं गत्वा वरणं चन्द्रलेखायाः कर्तुमारब्धः। सागरदत्तेन चोक्तं 'नो पुत्तरज्ज'त्ति नो—नैवाहं राज्ञे स्वपुत्रीं प्रयच्छामि, यतस्तस्य भीमनामा राज्यार्हः पुत्रोऽस्ति स राजा भविष्यति न मत्पुत्रीपुत्र इति। ततो ज्ञातवृत्तान्तेन भीमेनोक्तम्—'न करेमि'त्ति नाहं राज्यं करोमीति देहि राज्ञे कन्याम्। ततः पुनरपि वणिजोक्तं—यदि त्वं पितुरप्रियं परिजिहीर्षुर्न करिष्यसि राज्यं, तथापि तव पुत्रो विधास्यतीति। एवं निविड-निबन्धं वणिजं ज्ञात्वा भूयोऽपि भीमो जगाद—यद्येवं त्वं निपुणदर्शी तर्हि 'न परिणेमि'त्ति नाहं परिणेष्यामि काञ्चित् कुलबालिकाम्। अतो नास्त्येव मत्पुत्रसम्भव इति प्रतिज्ञाय कालेन व्रजता ब्रह्मचारी भीमकुमारः समजनि। इतिः परिसमाप्त्यर्थः॥ २४७॥ २॥

एवं सम्पूर्णमनोरथेन वणिजा राज्ञे दत्ता चन्द्रलेखा। परिणीता च प्रशस्ते वासरे प्रचुरद्रविणव्ययेन। तया च समं विषयशर्म्मानुभवतस्तस्य पुत्रः समभूत्। कृतश्च समुचितसमये स राजा। 'भीमोगिहबंभ' त्ति भीमोऽपि गृहस्थित एवाज्ञा-

परमुवयारी ताओ इमस्स सति अप्पियं ण कायव्वं । घेत्तूणऽभिग्गहं तो सावगधम्मं सुहं चरति ॥२४६॥२॥
वणिकन्न राय रागे वरणं णो पुत्तरज्ज न करेमि । तुह पुत्त न परिणेमी कालेणं बंभयारित्ति ॥ २४७ ॥ ३ ॥
दिन्ना पुत्तो राया भीमो गिहबंभ सक्कथुति आणा । देवाऽऽयल्लग गणिया वावज्जति निक्किपाऽधम्मो॥२४८॥
आणाभावणजोगा रागाभावो इमस्स धीरस्स । वयभंसपाव वावत्ति रक्खणे सुकरुणा धम्मो ॥ २४९॥५ ॥
आयारामो जाओ आणं सरिऊण वीयरागाणं । इय धम्मो सेसाणवि विसए एयं करेंताणं ॥ २५० ॥ ६ ॥

तगरायां पुरि प्रतिहतापरपुरीसमृद्ध्यभिमानतगरायां निजलावण्यजितरतिपत्याकारो रतिसारो नाम राजा समभूत् । पुत्रस्तस्य भीम इति समजायत । स च मुक्तबालभावः साधुसकाशं—तथाविधधर्म्माचार्यान्तिकं पित्रा नीतः सन् धर्मम्—उक्तरूपं श्रुत्वा प्रतिबुद्धो—लब्धबोधिः सम्पन्नः ॥ २४५ ॥ १ ॥

चिन्तितं चानेन परमोपकारी, अत्यन्तहितविधायी मे तातो येनाहं सकलत्रिलोकसारभूते जैनधर्मे नियोजितः । ततोऽस्य प्राणप्रदानेनापि प्रत्युपकर्त्तुमशक्यमिति सदा—सर्वकालमप्रियम्—अनिष्टं न कर्त्तव्यं मया । एवंरूपं गृहीत्वाऽभिग्रहं—नियमम् । ततः—तदनन्तरं गृहस्थित एव श्रावकधर्म्मं—श्रमणोपासकजनोचितानुष्ठानं शरच्छशधरकरनिकरप्राग्भारनिर्मलं सम्यग्दर्शनमूलानुव्रतगुणव्रतशिक्षाव्रतलक्षणम्, कीदृशमित्याह—सुखं स्वर्गापवर्गसमुद्भवशर्महेतुत्वात् सुखं वा यथा भवत्येवं, चरति—आसेवते, वर्त्तमानकालादेशस्तत्कालापेक्षयेति ॥ २४६ ॥ २ ॥

कायव्वो बुद्धिमया आणोवगजोगतो णिच्चं ॥ २४३ ॥
तह्मा भावो सुद्धो सव्वपयत्तेण हंदि परलोए। सर्वप्रयत्नेन—सर्व-
यस्मादेवं क्रियामात्रं निरनुबन्धफलं तस्माद्—भावो—मनःपरिणामः शुद्धो—रागद्वेषमोहमलविकलः बुद्धिमता—प्रश-
स्वसामर्थ्यागोपनरूपेण; हंदीत्युपप्रदर्शने, परलोके—स्वर्गापवर्गादिलक्षणे साध्ये कर्त्तव्यो—घटयितव्यो ते योगा-
स्तमतिना पुरुषेण । कथमित्याह—'आज्ञोपगयोगतो' आज्ञामुपगच्छन्ति—अनुवर्त्तन्ते ये ते आज्ञोपगास्ते च ॥ २४३ ॥
श्च—अनुष्ठानभेदाः तेभ्यो, जिनाज्ञानुसारिणो धर्मारम्भान् प्रतीत्येत्यर्थः, नित्यम्—अहर्निशमिति

सम्प्रत्याज्ञामेव पुरस्कुर्वन् दृष्टान्तमाह;—

साहेति य हियमत्थं एत्थं भीमेण दिट्ठंतो ॥२४४॥
जो आणं बहु मन्नति सो तित्थयरं गुरुं च धम्मं च। धर्मा-
यो जन्तुरासन्नभव्य आज्ञाम्—उक्तरूपां बहु मन्यते—पुरस्करोति, स—आज्ञाबहुमन्ता तीर्थंकरम्—अर्हन्तं गुरुं च चः
चार्यं धर्मं च श्रुतचारित्ररूपं बहु मन्यते, आज्ञाबहुमानस्य तीर्थंकरादिबहुमानाविनाभूतत्वात्। साधयति, घटयति, उदाहरणं
समुच्चये, हितं—कल्याणरूपमर्थं—पुरुषार्थलक्षणम् । अत्र—अस्मिन्नाज्ञाबहुमाने भीमेन राजसूनुना दृष्टान्तः—
वाच्यम् ॥ २४४ ॥

एनमेव भावयति;—

साहुसगासं णीओ धम्मं सोऊण पडिबुद्धो ॥२४५॥
तगराए रतिसारो राया पुत्तो य तस्स भीमो त्ति।

गुरुपूजनम् । विशुद्धा शीलवृद्धिश्च, पुण्यं पुण्यानुवन्ध्यदः ॥ १ ॥" सम्यग्-यथावद् अवसेयमिदम् । न हि पूर्णकारणारब्धा भावाः कदाचिद् निरनुवन्धा भवितुमर्हन्ति, अन्यथा तत्तयाऽनुपपत्तेः ॥ २४० ॥

शुद्धाज्ञाविहीनानां क्रियाफलशून्यता।

ननु क्रियामात्रमप्याज्ञावहुमानशून्यानां कथं ज्ञायते? इत्याशंक्याह;—

किरियामेत्तं तु इहं जायति लद्धादवेक्खयाएऽवि । गुरुलाघवादिसन्नाणवज्जियं पायमियरेसिं ॥२४१॥

क्रियामात्रं पुनरुक्तरूपमिह—दूरभव्येष्वभव्येषु च जायते लब्ध्याद्यपेक्षयापि, इह लब्धिर्वस्त्रपात्रकीर्त्यादिलाभलक्षणा गृह्यते, आदिशब्दात् स्वजनाद्यविरोधकुललज्जादिग्रहः, तान्यप्यपेक्ष्य स्यात् । गुरुलाघवादिसंज्ञानवर्जितं गुणदोषयोः प्रवृत्तौ गुरुलाघवमादिशब्दात् सत्त्वादिषु मैत्र्यादिभावग्रहस्तेषु यत्संज्ञानं शुद्धसंवेदनरूपं तेन विनिर्मुक्तं, प्रायो-बाहुल्येनेतरेषां—शुद्धाज्ञाबहुमानविहीनानामिति ॥ २४१ ॥

एत्तो उ निरणुबंधं मिम्मयघडसरिसमो फलं णेयं । कुलडादियदाणाइसु जहा तहा हंत एयंपि ॥२४२॥

इतस्तु—क्रियामात्रात् पुनर्निरनुवन्धम्—उत्तरोत्तरानुवन्धशून्यम्, अत एव 'मिम्मयघडसरिसमो' इति मृत्तिकामयघटसदृक्षं फलं पुण्यवन्धलक्षणं ज्ञेयम् । पुनरपि दृष्टान्तान्तरेण भावयति—कुलटाया—दुश्चारिण्याः स्त्रिया द्विजदानादयो—ब्राह्मणविभववितरण—पर्वदिवसोपवास—तीर्थस्नानप्रभृतयो धर्मक्रियाविशेषास्तेषु यथा निरनुवन्धं फलं, तथा, हन्तेति कोमलामंत्रणे, एतदपि क्रियामात्रजन्यं पुण्यमिति ॥ २४२ ॥

॥ १७४ ॥

यदाहुस्तदेव गाथाद्वयेन दर्शयति;—

भावाणाबहुमाणाओ सत्तिओ सुकिरियापवित्तीवि । नियमेणं चिय इहरा ण तको सुद्धोत्ति इट्ठा सा ॥२३९

भावाद्—अन्तःपरिणामाद् य आज्ञाबहुमानः—उक्तरूपः तस्मात् कथंचिज्जातात् । किमित्याह—शक्तितः—स्वसामर्थ्यानुरूपं 'सुक्रियाप्रवृत्तिरपि' सुक्रियायां—मार्गानुसारसारायां दर्शनप्रभावनादिकायां चित्ररूपायां प्रवृत्तिः—उत्साहरूपा भवतीति, भावाज्ञाबहुमानस्तावत् सम्पन्न एवेत्यपिशब्दार्थः, नियमेनैव, शुद्धभावाज्ञाबहुमानस्य तथाविधमेघोन्नतेरिव जलवृष्टिक्रिया(याः सुक्रिया)या व्यभिचाराभावात् । विपक्षे बाधकमाह—इतरथा सुक्रियायाः प्रवृत्तिनिरोधेन नैव तको—भावाज्ञा—बहुमानरूपः शुद्धो वर्त्तते, स्वकार्यसाधकस्यैव कारणस्य निश्चयतः कारणभावात् । इत्यस्मात् कारणाच्छुद्धे भावाज्ञाबहुमाने इष्टा सा सुक्रिया ॥ २३९ ॥

ततोऽपि किमित्याह;—

एईए उ विसिट्ठं सुवन्नघडतुल्लमिह फलं नवरं । अणुबंधजुयं संपुन्नहेउओ सम्ममवसेयं ॥ २४० ॥

एतस्याः पुनः—सुक्रियायाः सकाशाद् विशिष्टम्—अपरक्रियाजन्यपुण्यविलक्षणम् । अत एवाह—सुवर्णघटतुल्यं—शातकुम्भकुम्भसन्निभमिह—जगति फलं—पुण्यलक्षणं नवरं—केवलं जायते अनुबन्धयुतम्—उत्तरोत्तरानुगमरूपवत् । कुत इत्याह—'सम्पूर्णहेतुतः' सम्पूर्णेभ्यो हेतुभ्यो भावाद्, हेतवश्चास्य प्राणिकरुणादयः । यथोक्तम्—"दया भूतेषु संवेगो, विधिवद्

अत एव पौर्वापर्यशुद्धां वैयावृत्त्यविषयामाज्ञां दर्शयति;—

पुरिसं तस्सुवयारं अवयारं वऽप्पणो य णाऊणं । कुज्जा वेयावडियं आणं काउं निरासंसो ॥ २३७ ॥

पुरुषम्—आचार्योपाध्यायप्रवर्त्तकस्थविरगणावच्छेदकलक्षणपदस्थपुरुषपञ्चकरूपं ग्लानादिरूपं च, तथा तस्य—पुरुषस्योपकारम्—उपष्टम्भं ज्ञानादिवृद्धिलक्षणम्, अपकारं च—तथाविधावस्थावैगुण्यात् श्लेष्मादिप्रकोपलक्षणम्, तथाऽऽत्मनश्च—स्वस्यापि शुद्धसमाधिलाभरूपमुपकारमपकारं च शेषावश्यककृत्यान्तरहानिस्वभावं वा ज्ञात्वा सूक्ष्माभोगपूर्वकं कुर्याद्—विदध्यात् । वैयावृत्यम्—उक्तरूपमाज्ञां कृत्वा—सर्वज्ञोपदेशोऽयमिति मनसि व्यवस्थाप्य निराशंसः—कीर्त्यादिफलाभिलाषविकलः सन्निति ॥ २३७ ॥

न च वक्तव्यं क्रियात एव फलसिद्धिर्भविष्यतीति किं पुनः पुनराज्ञोद्घोषणेनेत्याह;—

आणावहुमाणाओ सुद्धाओ इह फलं विसिट्ठंति । ण तु किरियामेत्ताओ पुव्वायरिया तहा चाहु ॥२३८॥

आज्ञावहुमानाद्—वचनपक्षपाताच्छुद्धात्—कुग्रहादिदोषरहितात्, इह—वैयावृत्त्यादिकृत्येषु फलं विशिष्टं—पुण्यानुवन्धिपुण्यरूपं निरनुवन्धाशुभकर्म्मरूपं च सम्पद्यत इति । न पुनः क्रियामात्राद्—मन्त्रविवर्जितसर्पदष्टापमार्जनक्रियाकल्पात् साधुसमाचारासेवनादेः केवलाद् विशिष्टं फलमस्ति । एतदेव दृढीकुर्वन्नाह—पूर्वाचार्यास्तथा च—तथैव यथोच्यतेऽस्माभिस्तथाहुः—ब्रुवते ॥ २३८ ॥

वैयावृत्त्यम्—अन्नपानौषधभैषजदानादिना पादधावनशरीरसंवाहनशयनासनरचनादिना च साधुजनोपकारिणा चित्ररूपेण क्रियाविशेषेण व्यावृत्तभावो न—नैव पतति—भज्यते। अत्र हेतुमाह—'अणुवंधेलं' ति अनुवन्धोऽनुगमोऽव्यवच्छेद इत्येकोऽर्थस्तदस्यास्तीत्यनुवन्धवत्, तथा चोक्तम्—"पडिभग्गस्स मयस्स व नासइ चरणं सुयं अगुणणाए। न उ वेयावच्चकयं सुहोदयं नासए कम्मं॥१॥" इत्यस्मात् कारणात् सहर्ष—प्रकटितप्रमोदमेकः कश्चित् स्वभावत एव वैयावृत्त्यरुचिरितो—वैयावृत्त्यं न पततीति लक्षणात् सर्वज्ञवचनादत्र—वैयावृत्त्ये प्रवर्त्तते धनिकम्—अत्यर्थम्। इदमेव व्याचष्टे—निजशक्तिनिरपेक्षं स्वल्पबुद्धि तया स्वसामर्थ्यानपेक्षणेन। यथा हि कश्चिदपरिणतप्रज्ञः सञ्जाततीव्रबुभुक्षः स्वजठरानलबलोल्लङ्घनेन भुञ्जानो न कञ्चन गुणमवाप्नोति, किन्त्वग्निमान्द्यापादनेन दोषमेव। एवं प्रस्तुतवैयावृत्त्येऽपि भावनाकार्या॥ २३५॥

इत्थमल्पमतिविषयं वैयावृत्त्यमभिधाय, अधुना तद्विपर्ययेणाभिधातुमाह;—

अन्नो उ किं इमं भन्नतित्ति वयणाओ कह व कायवं। सत्तीए तह पयट्टति जह साहति बहुगमेयं तु॥२३६॥

अन्यः पुनः—वैयावृत्त्यरुचिरेव धार्मिकविशेषो बहुमतिः किमिदं—वैयावृत्त्यं भण्यते शास्त्रेष्विति वैयावृत्त्यस्वरूपं प्रथमतो मीमांसते, अज्ञातस्य तु कर्त्तुमशक्यत्वात्। ततो वचनाज्जानीते संयतलोकस्योचितार्थसम्पादनरूपमेतदिति। तथा, कथं वा—केन वा प्रकारेण गुरुबालवृद्धादिजनोचितप्रवृत्तिरूपेण कर्त्तव्यमिति। इत्यूहापोहयोगेन शक्त्या—स्वसामर्थ्यानुरूपं तथा प्रवर्त्तते प्रस्तुत एव वैयावृत्त्ये यथा साधयति बहुकमेतत्तु—इदमेव वैयावृत्त्यं, शक्तेरत्रोटनेन प्रतिदिनं वृद्धिभावादिति भावः॥ २३६॥

योग्याः प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनादिकाश्चेष्टाः, किमित्याह अनन्ताः—अनन्तनामकसंख्याविशेषानुगता अतीताः—व्यतिक्रान्ता भवे—संसारे सकला अपि—तथाविधसामग्रीवशात् परिपूर्णा अपि सर्वेषां भवभाजां प्रायेण, अव्यवहारिकराशिगतानल्पकालतन्निर्गतांश्च मुक्त्वेत्यर्थः। ततोऽपि किमित्याह—न च—नैव तत्रापि—तास्वपि सकलासु द्रव्यलिङ्गक्रियासु जातमेतत्—सद्धर्म्मबीजमिति। कथञ्चित् कषाया प्रवृत्तिलक्षणलेश्याशुद्धावपि निरवधिभवभ्रमणयोग्यतालक्षणस्य सहजस्य भावमलस्य प्रभूतस्याद्यापि भावात्। यथोक्तम्—"एतद् भावमले क्षीणे, प्रभूते जायते नृणाम्। करोत्यव्यक्तचैतन्यो, महत् कार्यं न यत् क्वचित् ॥ १ ॥ २३३ ॥

ता एयम्मि पयत्तो ओहेणं वीयरायवयणम्मि। बहुमाणो कायव्वो धीरेहिं कयं पसंगेण ॥ २३४ ॥

तत्—तस्मादेतस्मिन्—धर्मबीजे प्रयत्नो—यत्नातिशयः कर्तव्यो धीरैरित्युत्तरेण योगः। किंलक्षणः प्रयत्नः कर्त्तव्य इत्याशंक्याह—ओघेन—सामान्येन वीतरागवचने—वीतरागागमप्रतिपादितेऽपुनर्बन्धकचेष्टाप्रभृत्ययोगिकेवलिपर्यवसाने तत्तच्चित्तशुद्धसमाचारे बहुमानो भावप्रतिबन्धः क्षयोपशमवैचित्र्याद् मृदुमध्याधिमात्रः कर्त्तव्यो धीरैः—बुद्धिमद्भिः। उपसंहरन्नाह—कृतं प्रसङ्गेन—पर्याप्तं धर्मबीजप्रख्यापनेनेति ॥ २३४ ॥

अथाज्ञापूर्वकप्रवृत्तावपि प्राक्प्रपञ्चितबुद्धिपरिणतिरूपा मीमांसैव कार्यसाधिकेति प्रपञ्चयितुमिच्छुराह;—

वेयावच्चं न पडति अणुबंधेल्लंति सहरिसं एक्को। एत्तो एत्थ पयट्टति धणियं णिय सत्तिनिरवेक्खं ॥२३५॥

एतस्मिन्—कर्म्मोपशमे, कीदृशमित्याह—इहलोकाद्यनपेक्षम्—ऐहलौकिकपारलौकिकफलाभिलाषविकलम् । तथा, लोकोत्तरभावरुचिसारं—जैनशासनसूचितदयादानाद्यनवद्यभावश्रद्धानप्रधानम्, लौकिकभावेषु हि दृढविपर्यासानुगतेषु श्रद्धायां व्यावृत्तविपर्याससद्धर्मबीजभावानुपपत्तेरिति ॥ २३१ ॥

एतदेवाधिकृत्याह;—

पायमणक्खेयमिणं अणुहवगम्मं तु सुद्धभावाणं । भवखयकरंति गरुयं बुहेहिं सयमेव विन्नेयं ॥ २३२ ॥

प्रायो—बाहुल्येन बहुमानस्वरूपेणेत्यर्थः, अनाख्येयम्—आख्यातुमशक्यमिदं—धर्मबीजं परेभ्यः । एवं तर्ह्यसंवेद्यमप्येतत्स्यादित्याशंक्याह—अनुभवगम्यं तु—स्वसंवेदनप्रत्यक्षपरिच्छेद्यं पुनः शुद्धभावानाम्—अमलीमसमानसानाम् । तथा, भवक्षयकरं—संसारव्याधिविच्छेदहेतुरिति-अस्मात् कारणाद् गुरुकं—सर्वजनाभिमतचिन्तारत्नादिभ्योऽपि महद् बुधैः स्वयमेव निजोहापोहयोगतो विज्ञेयम्, इक्षुक्षीरादिरसमाधुर्यविशेषाणामिवानुभवेऽप्यनाख्येयत्वात् । उक्तं च—"इक्षुक्षीरगुडादीनां, माधुर्यस्यान्तरं महत् । तथापि न तदाख्यातुं, सरस्वत्याऽपि शक्यते ॥ १ ॥ २३२ ॥

अथैतद् गुरुकत्वमेव भावयति;—

जं दव्वलिंगकिरियाऽणंता तीया भवम्मि सगलावि । सव्वेसिं पाएणं णय तत्थवि जायमेयंति ॥२३३॥

यद् यस्माद् द्रव्यलिङ्गक्रियाः—पूजाद्यभिलाषेणाव्यावृत्तमिथ्यात्वादिमोहमलतया द्रव्यलिङ्गप्रधानाः शुद्धश्रमणभाव-

गवां हरणे कृते सति, दण्डपाशिकैः 'पच्छ खेडणग'त्ति पश्चात्–पृष्ठतः खेटनकं–त्रासनमारब्धम् । ततः पलायमानाभ्यां भवद्भ्यां शैलगुहायां साधुरेको दृष्टः । तत्र धर्मप्रशंसाप्रद्वेषौ भवतोः प्रवृत्तौ । ततो 'बीयाबीय'त्ति बीजमबीजं च द्वयोरपि यथाक्रमं सम्पन्नमिति ॥ २२९ ॥ ३ ॥

अथ पूर्वोक्तमुदाहरणं निगमयन् बीजशुद्धिं दर्शयति;—

एवं कम्मोवसमा सद्धम्मगयं उवाहिपरिसुद्धं । थेवं पणिहाणादिवि बीजं तस्सेव अणहंति ॥ २३० ॥

एवं–द्रङ्गिकप्रथमपुत्रवत् कर्मोपशमाद्–बहलतमःपटलप्रवर्त्तकमिथ्यात्वमोहमान्द्यात् सद्धर्मगतं–शुद्धधर्म्मानुसारि, उपाधिपरिशुद्धम्–उपाधिभिः–उपादेयताबुद्धि–आहारादिदशसंज्ञाविष्कम्भफलाभिसन्धिरहितत्वलक्षणैर्निर्मलभावमानीतं, स्तोकं–वक्ष्यमाणापिशब्दस्येहाभिसम्बन्धात् स्तोकमपि 'प्रणिधानादि प्रणिधानं–कुशलचित्तन्यासः, आदिशब्दात् प्रशस्तोचितकृत्यकरणग्रहो बीजं–प्ररोहहेतुस्तस्यैव–सद्धर्मस्यानघम्–अवन्ध्यमिति ॥ २३० ॥

इदमेव किञ्चिद् विशेषत आह;—

एयं च एत्थ णेयं जहा कहिंचि जायम्मि एयम्मि । इहलोगादणवेक्खं लोगुत्तरभावरुइसारं ॥ २३१ ॥

एतच्च–धर्मबीजमत्र–लोकोत्तरधर्म्माराधनप्रक्रमे ज्ञेयं, यथाकथञ्चित्–काकतालीयान्धकण्टकीयादिज्ञातप्रकारेण जाते

१ ख. प्रशंसोचित. ।

वणिग्धर्मपरायणौ ॥ २३ ॥ एकस्येह तदेतस्य, जातं वीजस्य तत्फलम् । सद्बोधरूपमन्यस्य, निर्बीजत्वेन नाभवत्
॥ २४ ॥ एवं पूर्वभवासेवां, जिनेनोक्तां सविस्तराम् । निशम्यैकस्य सञ्जातं, जातेः संस्मरणं क्षणात् ॥ २५ ॥ ततोऽसौ
प्रत्यये जाते, जातः संवेगभावितः । भावतश्च जिनोद्दिष्टं, प्रपेदे शासनं शुभम् ॥ २६ ॥ तत्प्रतिपत्तिसामर्थ्याच्छुभक-
र्मानुवन्धतः । सिद्धिं यास्यत्यसौ काले परः संसारमेव हि ॥ २७ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'कोसंबि'त्ति कौशांब्यां पुरि 'सेट्ठिसुय'त्ति श्रेष्ठिनोः सुतौ गाढप्रीतौ परस्परं प्रायेण—बहून्
वारान् 'तुल्लफलसिद्धी' व्यवहारप्रवृत्तौ समानफललाभौ च प्रवर्त्तेते। अन्यदा च 'वीरोसरणे' इति वीरसमवसरणे श्रवणं—
धर्मसमाकर्णनमभूत् । तयोर्बोध्यभावयोश्च—बोधावभावे च सति विशेषः संवृत्तः ॥ २२७ ॥ १ ॥

तमेव दर्शयति—'हरिसो मज्झत्थत्तं' इत्यादि, हर्षः सन्तोष एकस्य धर्मपालजीवस्य, मध्यस्थत्वम्—उदासीनत्वमन्यस्य
परस्परम्—अन्योऽन्यस्य चित्तज्ञानमभूत् । ततो भेदश्चित्तस्य संवृत्तः ततः 'पुच्छा अवोहि'त्ति अबोधिगोचरा पृच्छा कृता
ज्येष्ठेन भगवतः पार्श्वे । 'नेहे बहुजोगो' इति भगवान्! स्नेहे सत्यावयोर्बहुः प्रभूतो योगः सदा व्यवहारकारणादिस-
म्बन्ध एकचित्तयोरभूत् । ततः वीजं—मुक्तिकल्पतरोः सम्यक्त्वं तद्यस्य नास्ति सोऽवीजकः कथं केन हेतुनैष मत्सखा
सम्पन्नः? नु वितर्के इति ॥ २२८ ॥ २ ॥

'दंगियपुत्ता' इत्यादि । ततो भगवता प्राच्यवृत्तान्तः कथयितुमारब्धस्तयोः, यथा—द्रङ्गिकपुत्रौ, द्रङ्गो नाम गोधनब-
हुलः सन्निवेशविशेषः सोऽस्यास्तीति द्रङ्गिको—ग्राममहत्तरकस्तत्सुतौ युवां भूतवन्तौ । 'गोहरण'त्ति कदाचिद् भवद्भ्यां

॥ १६ ॥ जिनवाचा न चार्हं भोस्तदत्र किमु कारणम् । एकचित्ततया ख्यातावावां लोके इयच्चिरम् ॥ १७ ॥ इदानीमत्र संजातं, विभिन्नं चित्तमावयोः । तदत्र कारणं किं स्यादन्यो वक्ति स्म विस्मितः ॥ १८ ॥ सत्यमेवं ममाप्यत्र-विकल्पः संप्रवर्त्तते । केवलं केवली नूनं, निश्चयं नौ करिष्यति ॥ १९ ॥ स एव प्रश्नितोऽत्रार्थे, तद्यातास्वस्तदन्तिके । एवं तौ निश्चयं कृत्वा, प्रातर्यातौ तदन्तिके ॥ २० ॥ पप्रच्छतुस्तमाराध्यं, विनयेन स्वसंशयम् । सोऽप्युवाच पुरैकेन, श्लाघितो युवयोर्मुनिः ॥ २१ ॥ तथाहि—आस्तां युवां क्वचिद्ग्रामे, द्रङ्गिकस्य तनूद्भवौ । कालक्रमेण तारुण्यं, लावण्य-पदमागतौ ॥ २२ ॥ संजाततद्विकारौ च, जातौ भूतेरभावतः । तथा मनोरथाः किञ्चिन्न पूर्यन्ते कथञ्चन ॥ २३ ॥ अनार्यकार्यमारब्धौ, कर्त्तुं चौर्यं ततोऽन्यदा । ग्रामान्तरे हृता गावो, गत्वा रात्रावतित्वरौ ॥ २४ ॥ दण्डपाशिकलोकेन, भवन्तौ त्रासितौ ततः । प्रारब्धौ नंष्टुमेकोऽथ, साधुः शैलगुहागतः ॥ २५ ॥ ध्यानमौनक्रियालग्नो, युवाभ्यां समदृश्यत । ततश्च धर्मपालस्य, जीवेनेदं व्यचिन्त्यत ॥ २६ ॥ अहो सुलब्धजन्मास्य, प्रशस्याचारसद्मनः । यदित्थं निर्भयः शान्तस्त्यक्तसङ्गोऽवतिष्ठते ॥ २७ ॥ वयं पुनरधन्यानामधन्या धनकांक्षया । विदधाना विरुद्धानि, पराभवपदं गताः ॥ २८ ॥ धिक्कारोपहतात्मानो, यास्यामः कां गतिं मृताः ? । ही जाता दुःस्वभावेन, लोकद्वयविराधकाः ॥ २९ ॥ तदेवं निर्मलं साधोर्वृत्तं वारितकल्मषम् । विपरीतमतोऽस्माकमस्मात् कल्याणकं कुतः ? ॥ ३० ॥ अन्यः पुनरुदासीनः, समभूत्तं मुनिं प्रति । गुणरागादवापैको बोधिबीजं न चापरः ॥ ३१ ॥ ततस्तनुकषायत्वाद्, भवन्तौ दानतत्परौ । नरजन्मोचितं कर्म, बद्धवन्तावनिन्दितम् ॥ ३२ ॥ मृत्वा युवां समुत्पन्नावेतावत्र वणिक्सुतौ । जातावनिन्दिताचारौ,

दंगियपुत्ता गोहरण पच्छखेडणग सेलगुहसाहू । धम्मपसंसपओसा बीयाबीया दुवेण्हंपि ॥ २२९ ॥

समस्ति निखिलक्षोणीकामिनीमण्डनोपमा । कौशांब्याख्या पुरी शम्ब—पाणिपत्तनभूतिभाक् ॥ १ ॥ तत्रैक—च्छत्रवसुधापरिपालनविश्रुतः । राजा जितारिनामाऽभूत्, सद्भूतगुणसन्निधिः ॥ २ ॥ श्रेष्ठिनौ तत्र सुष्ठुश्रीभाजनं जनपूजितौ । अभूतां धनयक्षाह्वावौदार्यादिगुणान्वितौ ॥ ३ ॥ धनस्य धर्मपालोऽभून्नन्दनः कुलनन्दनः । वसुपालश्च यक्षस्य, वसुवृद्धिविधायकः ॥ ४ ॥ जन्मान्तरीयसंस्कारादावालत्वात्तयोरभूत् । अत्यन्तमित्रताभावो, लोकाश्चर्यविधायकः ॥ ५ ॥ रोचते च यदेकस्य, तदन्यस्यापि रोचते । ततो लोके गतौ ख्यातिमेकचित्ताविमाविति ॥ ६ ॥ ततः कुलोचितं कर्म, कुर्वतोर्यान्ति वासराः । अन्यदा भुवनानन्दी, प्राप्तस्तत्र जिनेश्वरः ॥ ७ ॥ भगवान् श्रीमहावीर—इक्ष्वाकुकुलनन्दनः । गीर्जलैर्जनसन्तापशमनेऽम्भोदसन्निभः ॥ ८ ॥ विदधुस्तस्य गीर्वाणा, व्याख्याभूमिं मनोहराम् । तत्रासौ धर्ममाचख्यौ, ससुरासुरपर्षदि ॥ ९ ॥ तमागतं समाकर्ण्य, कौशाम्बीवासिनो जनाः । राजादयः समाजग्मुर्वन्दितुं तत्पदाम्बुजम् ॥ १० ॥ तावपि श्रेष्ठिनोः सूनू, कुतूहलपरायणौ । जनेन सार्द्धमायातौ, जिननायकसन्निधौ ॥ ११ ॥ जिनस्तु देशयामास, मोक्षमार्गं सनातनम् । सत्त्वानां सर्वकल्याणकारणं करुणापरः ॥ १२ ॥ ततस्तयोर्वणिक्सून्वोरेकस्य तज्जिनोदितम् । श्रद्धानमार्गमायाति, भाव्यते च स मानसे ॥ १३ ॥ स्फाराक्षो मस्तकं धुन्वन्, कर्णपर्णपुटार्पितम् । रोमाञ्चितः पिबत्युच्चैर्जिनवाक्यं यथाऽमृतम् ॥ १४ ॥ तदन्यस्य तदाभाति, वालुकाकवलोपमम् । अन्योऽन्यस्य च तौ भावं, लक्षयामासतुस्तराम् ॥ १५ ॥ व्याख्याभुवः समुत्थाय, जग्मतुर्भवनं निजम् । तत्रैको व्याजहारैवं, भ्रातस्त्वं भावितः किल

चित्तं, तन्नमस्कार एव च । प्रणामादि च संशुद्धं, धर्मबीजमनुत्तमम् ॥ १ ॥ उपादेयधियाऽत्यन्तं, संज्ञाविष्कम्भणान्वितम् । फलाभिसन्धिरहितं, संशुद्धं ह्येतदीदृशम् ॥ २ ॥ आचार्यादिष्वपि ह्येतद्विशुद्धं भावयोगिषु । वैयावृत्त्यं च विधिवच्छुद्धाशयविशेषतः ॥ ३ ॥ भवोद्वेगश्च सहजो, द्रव्याभिग्रहपालनम् । तथा सिद्धान्तमाश्रित्य, विधिना लेखनादि च ॥ ४ ॥ लेखना पूजना दानं, श्रवणं वाचनोद्ग्रहः । प्रकाशनाऽथ स्वाध्यायश्चिन्तना भावनेति च ॥ ५ ॥ दुःखितेषु दयाऽत्यन्तमद्वेषो गुणवत्सु च । औचित्यासेवनं चैव, सर्वत्रैवाविशेषतः ॥ ६ ॥" इत्यादि ॥ २२५ ॥

अत्रैव दृष्टान्तमाह;—

सुव्वइ य तेणणायं एत्थं बोहीएँ पत्तिविग्घकरं । तं चेव उ कुसलेहिं भावेयव्वं पयत्तेणं ॥ २२६ ॥

श्रूयते च—निशम्यते पुनः सर्वज्ञप्रणीतागमे स्तेनज्ञातं—चौरोदाहरणमत्र—प्रस्तुते बीजाधाने वक्तुमारब्धे सति 'बोधिप्राप्तिविघ्नकरं' बोधिप्राप्तेर्बोधिविघ्नस्य च कारकपुरुषद्वयसूचकत्वेन तत्कारकं । तदेव तुशब्दाद् अन्यानि च धनसार्थवाहादिज्ञातानि कुशलैः—विद्वद्भिर्भावयितव्यं—मीमांसनीयं प्रयत्नेनेति ॥ २२६ ॥

तदेव गाथात्रयेणाह;—

कोसंबिसेट्ठिसुय गाढपीती पाएण तुच्छफलसिद्धी । वीरोसरणे सवणं बोहि-अभावेसु य विसेसो ॥२२७॥
हरिसो मज्झत्थत्तं परोप्परं चित्तजाणणा भेओ । पुच्छा अबोहि नेहे बहु जोगोऽबीजगो कह णु ? ॥२२८॥

एनमेवार्थं व्यतिरेकमुखेनाह;—

अकए बीजक्खेवे जहा सुवासेऽवि न भवती सस्सं। तह धम्मबीयविरहे ण सुस्समाएवि तस्सस्सं ॥२२४॥

अकृते—अविहिते बीजक्षेपे—शालिमुद्गादेर्बीजस्य वपने यथा सुवर्षेऽपि—जलभारमेदुरजलधरधाराप्राग्भारनिपातलक्षणेऽपि न नैव भवति सस्यं—धान्यं तथा 'धर्मबीजविरहे' धर्मबीजानां—सम्यक्त्वादिसमुत्पादकानां धर्मप्रशंसादिकानां हेतूनां परिहारे न सुषमायामपि समा नाम कालविभागः सुष्ठु—तीर्थकरजन्मादिमहामहसहायत्वेनातिशयवती समा सुषमा तस्यां, किं पुनरितरसमासु दुष्षमादिलक्षणास्वित्यपिशब्दार्थः, तत् सस्यं—स एव धर्म एव विषयाकांक्षाबुभुक्षाक्षयावहत्वेन सस्यं भवतीति। यथोक्तम् "नाकारणं भवेत् कार्यं, नान्यकारणकारणम्। अन्यथा न व्यवस्था स्यात्, कार्यकारणयोः क्वचित् ॥ १ ॥" ॥ २२४ ॥

यस्मादेवं ततः किं कर्त्तव्यमित्याह;—

आणापरतंतेहिं ता बीजाधाणमेत्थ कायवं। धम्मम्मि जहासत्ती परमसुहं इच्छमाणेहिं ॥ २२५ ॥

आज्ञापरतंत्रैः—सर्वज्ञवचनायत्तीकृतात्मभिः 'ता' इति तस्माद् बीजाधानं-जिनमुनिप्रभृतिपवित्रपदार्थकुशलचित्तादिलक्षणम्, अत्र—प्रस्तुते कर्त्तव्यं धर्मे—साध्यत्वेनाभिमते सति यथाशक्ति—स्वसामर्थ्यानुरूपं, परमसुखम्—एकान्तिकात्यन्तिकानन्दसंदोहमयं शर्म इच्छद्भिः—वाञ्छद्भिरिति। धर्मबीजानि चैवं शास्त्रान्तरे परिपठितानि दृश्यन्ते—यथा "जिनेषु कुशलं

भवति–सम्पद्यते वीजम्–उत्पत्तिहेतुः प्रतिपूर्णायाः तस्यास्तु–तस्या एवोचितप्रवृत्तेः, यथा हि शुक्लपक्षप्रवेशात् प्रतिपच्चन्द्रमाः परिपूर्णचन्द्रमण्डलहेतुः सम्पद्यते तथा सर्वज्ञाऽऽज्ञानुप्रवेशात् तुच्छमप्यनुष्ठानं क्रमेण परिपूर्णानुष्ठानहेतुः सम्पद्यत इति ॥ २२२ ॥

एतदेव भावयति;—

संथारपरावत्तं अभिग्गहं चेव चित्तरूवं तु । एत्तो य(उ) कुसलबुद्धी विहारपडिमाइसु करेंति ॥२२३॥

यदा–"आचेलकुद्देसिय सेज्जायर रायपिंड किइकम्मे । वय जेट्ठ पडिक्कमणे मासं पज्जोसवणकप्पे" ॥१॥ इति वचनात् स्थितकल्पतया–आदिष्टमासकल्पविहारा अपि साधवः कालक्षेत्रदोषात् तथा विहरमाणा ज्ञानादिवृद्धिं न लभन्ते तदा एकत्र क्षेत्रे नवविभागीकृते वसतिपरावर्त्तनेन भिक्षाचर्यापरिवर्त्तनेन च यतन्ते, यदा च कुतोऽपि वैगुण्यात् तदपि कर्त्तुं न पार्यते तदा एकस्यामपि वसतौ नवविभागायां संस्तारपरावर्त्त-संस्तारकभूमिपरिवृत्तिलक्षणं प्रतिमासं कुर्वन्ति, इत्थमपि तत्कल्पः परिपूर्ण आराधितो भवति । तथा जिनकल्पादिविशेषानुष्ठानाऽसहिष्णुतायामभिग्रहं चैव–द्रव्याद्यभिग्रहलक्षणं चित्ररूपं तु–नाना–रूपमेवैकैकस्यानेकरूपत्वात्, इतस्तु–इत एव स्तोकाया अप्युचितप्रवृत्तेः परिपूर्णानुष्ठानबीजत्वाद्धेतोः कुशलबुद्धयः–उत्सर्गापवादशुद्धबुद्धजिनमतत्वेन निपुणमतयो 'विहार–प्रतिमादिषु' विहारे मासकल्पादौ प्रतिमादिषु च–भिक्षुप्रतिमादिषु कर्त्तव्यतामापन्नासु कुर्वन्ति–आ सेवन्त इति । द्रव्याद्यभिग्रहरूपं च "लेवडमलेवडं वा अमुगं दव्वं च अज्ज घेच्छामि । अमुगेणव दव्वेणं अह दव्वाभिग्गहो एस" ॥ १ ॥ इत्यादिग्रन्थादवसेयमिति ॥ २२२ ॥

रयितव्या विमर्शनीया पुनः कुशलेन । अन्यत्राप्युक्तम्—“यस्माद् यो यस्य योग्यः स्यात्, तत्तेनालोच्य सर्वथा । प्रारब्धव्यमुपायेन, सम्यगेष सतां नयः” ॥ १ ॥ २२० ॥ ७ ॥

योग्यारंभमेवानयोर्भावयति;—

कप्पेऽतीते तक्किरियजोगया फासिया महागिरिणा । तह गच्छपालणेणं सुहत्थिणा चेव जतितव्वं ॥ २२१ ॥

कल्पे—जिनकल्पे जम्बूनाममहामुनिकालव्यवच्छिन्नत्वेनातीते सति तत् क्रियायोग्यता—जिनकल्पानुकाररूपा स्पृष्टा-निषेविता महागिरिणा । तथेति पक्षान्तरोपक्षेपार्थः । गच्छपालनेन—सारणावारणादिना गच्छानुग्रहकरणरूपेण सुहस्तिना च तत्क्रियायोग्यता स्पृष्टा । सम्यक्परिपालितगच्छो हि पुमान् जिनकल्पयोग्यो भवतीति गच्छपरिपालनमपि परमार्थतो जिनकल्पयोग्यतैवेति । निगमयन्नाह—एवेत्यनुस्वारलोपादेवं—भणितपुरुषन्यायेन यतितव्यम् उद्यमः कार्यः सर्वप्रयोजनेषु ॥ २२१ ॥

सम्प्रतीत्थं प्रवृत्तौ फलमाह;—

एवं उचियपवित्ती आणाआराहणा सुपरिसुद्धा । थेवावि होति बीयं पडिपुन्नाए ततीए उ ॥ २२२ ॥

एवम् आर्यमहागिरि—आर्यसुहस्तिन्यायेन उचितप्रवृत्तिः—स्वावस्थोचितानुष्ठानारम्भरूपा, आज्ञाराधनाद्-अर्हद् वचनानुपालनात् सुपरिशुद्धा—अत्यन्तममलीमसा स्तोकाऽपि—तथाविधकालक्षेत्रादिवलविकलतयाऽल्पापि, किं पुनः प्रभूता;

द्वितीयतृतीयचतुर्थेषु 'जाणूरपोट्ट'त्ति क्रमेण जानुनोरूर्वोः पोट्टे-उदरे च भक्षिते मृतः-परासुर्जात इति ॥ २१६ ॥ ३ ॥

ततोऽधिसह्य तद्भक्षणव्यथां तद्गतचित्तो-मनाग् नलिनीगुल्मविमानगतचित्तः उपपन्नकस्तत्र-नलिनीगुल्मे स तु स चेति । तेन च निजशरीरस्य गन्धोदकादिः गन्धजलावर्षणसुरभिपुष्पप्रकिरणगोशीर्षचंदनसमालभनादिको देहसत्कारः कृतः । गुरुसाधनं च-गुरुणा च कथितं तस्य वृत्तं भद्रायास्तथा वधूनाम् ॥ २१७ ॥ ४ ॥

गोसे-प्रत्युषसि तत्र गमनं भद्राया एव सवधूकायाः । तत्र च मृतक्रिया-शरीरसत्कारादिका तस्य विहिता । देशना भवस्वरूपविषया गुरूणाम् आचार्यसुहस्तिनां पुनः प्रवृत्ता । ततः प्रव्रजनं सुभद्रायाः सवधूकायाः सम्पन्नम् । परं न नैवापन्नायाः-आपन्नसत्त्वाया एकस्याः । तस्याः पुत्रो जात इति । अनेनायतनं-देवकुललक्षणं पितृपक्षपातात् तत्र स्थाने कृतमिति ॥ २१८ ॥ ५ ॥

एवमाद्युचितक्रमेण-एवमादिना सम्प्रति नृपति-अवन्तीसुकुमालं प्रतिबोधप्रभृतिना उचितक्रमेण-स्वावस्थोचितप्रवृत्तिरूपेणानेकसत्त्वानां-ग्रामनगरादिषु नानाविधानां भव्यजीवानां चरणादीनि चरणं-चारित्रं देशतः सर्वतश्च, आदिशब्दात् सम्यक्त्वबीजाधानग्रहः, कृत्वा-विधाय तत्तदुपायप्रयोगेण तकोऽपि-आर्यसुहस्तिसूरिरपि गतः-प्राप्तो विधिना-पण्डितमरणाराधनरूपेण कालेन-सर्वगच्छप्रयोजननिष्पादनावसानरूपेण सुरलोकं-त्रिदशभवनमिति ॥ २१९ ॥ ६ ॥

अथोपसंहरन्नाह;—द्वयोरपि प्रस्तुताचार्ययोर्न पुनरेकस्यैव, यथायोग्यत्वं निजनिजयोग्यत्वानतिक्रमेण तथा-तत्प्रकारा प्रवृत्तिः गच्छप्रतिपालनादिलक्षणा अनेकधा एषा निरूपितरूपा भणिता पूर्वसूरिभिः, परं निपुणमत्या-सूक्ष्माभोगेन विचा-

सुहत्थिपयंतिगम्मि पडिवन्नदिक्खाओ ॥ ४९ ॥ जायाओ नवरिमेका आसि सगब्भा वहूं तयं मोत्तुं । जाओ कालेण सुओ तीसे बहुलक्खणोवेओ ॥ ५० ॥ तेण पिउपक्खवाया निसीहियाए मणाभिरामेल्लं । पिउपडिमासमणुगयं कारियमायपणमुत्तुंगं ॥ ५१ ॥ कालंतरेण ससरक्खभिक्खुलोगेण तिव्वरोसेणं । पडिवन्नमह महाकालणामगं जायमिणमिण्हि ॥ ५२ ॥ इति ॥

अथ पूर्वोल्लिङ्गितगाथासप्तकाक्षरार्थः—इतरः सुहस्ती उज्जयिन्यां विहृतः 'जियवंदण'त्ति जीवत्स्वामिकप्रतिमावंदनार्थम् । तत्र च वसतियाञ्चा कृता 'साहु' त्ति साधुभिर्भद्रागेहे । ततः यानशालास्थानं-यानशालासु समवस्थितिर्विहिता । नलिनीगुल्माध्ययने सुहस्तिना रात्रौ परिवर्त्त्यमाने ॥ २१४ ॥ १ ॥ श्रवणम् आकर्णनं 'अवंतिसुकुमाले' इति अवन्तिसुकुमालेन—भद्रापुत्रेण तस्य कृतम् । ततो विस्मयः संजातः—अहो किमेतद् गीयते इति । ततोऽपि स्मरणं पूर्वभवस्य, तदनन्तरं विरागो मनुष्यभवात् । तदन्वेव समागम्य गुरोः—श्रीमदार्यसुहस्तिनः कथनास्ववृत्तान्तस्य विहिता । भणितं च 'पवामि'त्ति प्रव्रजामि सद्य एव उत्सुकोऽहं प्रव्रज्यां प्रति । चिरकालं प्रव्रज्याप्रतिपालनाऽसहिष्णुत्वात् करोमि, तथेति समुच्चये अनशनं शीघ्रमिदानीमेव ॥ २१५ ॥ २ ॥

गुरुणा स उक्तः जननीपृच्छाकर्त्तुमुचिता तव, ततोऽनिच्छे-अनभिलाषे जननी पृच्छाविषये । तस्मिन् सति 'माहुसयंगहियलिंगमो दाणं'ति मा स्वयं गृहीतलिङ्ग एष सम्पद्यतामिति दानं लिङ्गस्य तस्य गुरुणा कृतम् ततः 'कंथारिंगिणि'त्ति कंथारिकुडंगे गत्वा इंगिनीमरणमधिष्ठितं तेन । 'सिवपेल्ल'त्ति शिवया—शृगाल्या पिल्लैश्च—तदपत्यैः 'जाम'त्ति यामेषु रजन्या

फलमत्थु ॥ ३३ ॥ उदरप्पएसभक्खणसमए मरिउं स णलिणिगुम्मम्मि । देवत्तणमणुपत्तो तत्थ विभूइं पभूइं च ॥ ३४ ॥ दुक्करविणिग्गहाओ णलिणीगुम्माभिलासलेसाओ । भूरिकयमोक्खकंखापक्खोवि तहिं स संजाओ ॥ ३५ ॥ जइ पुण तदेगचित्तो सो होज्ज मओ कहं महरिसित्ति । पढिओ घडेज्ज सत्थंतरेसु वुत्तं जओ एवं ॥ ३६ ॥ दुक्करमुद्धोसकरं अवंतिसुकुमालमहरिसीचरियं । अप्पावि नाम तह तज्जइत्ति अच्छेरयं एयं ॥ ३७ ॥ अच्चंतुवगारकरं सरीरमेयंति मन्नमाणो सो । परिवज्जियसुरकज्जो सज्जो च्चिय एत्थमागम्म ॥ ३८ ॥ गंधोदगवुड्ढिसुगंधिपुप्फपगरणाइणा तमच्चेइ । पच्चक्खीकयरूवो अज्जसुहत्थिं नमंसित्ता ॥ ३९ ॥ जहआगयं पडिगओ उदिए सूरम्मि जा न जणणीए । पायपणामनिमित्तं समागओ ताव संभालो ॥ ४० ॥ जाओ तस्स न कत्थवि जाव पउत्ती कहिंचि उवलद्धा । वज्जाहउव्व सेलो बंधुजणो वाउलीहूओ ॥ ४१ ॥ तो अज्जसुहत्थिमुणीसरेण भद्दा सपरियणा भणिया । जहरयणीएँ अवंतीसुकुमालो लद्धपवज्जो ॥ ४२ ॥ विहियाणसणो कंथारतरुवणे मुक्ककायपडिवंधो । णलिणीगुम्मविमाणे सुरो पहाणो समुप्पन्नो ॥ ४३ ॥ भद्दा वहूसमेया तत्थ गया विहियमयगकायव्वा । तट्ठाणाओ नियत्ता पन्नत्ता सूरिणा एवं ॥ ४४ ॥ नइपूरे पडियाणं दारूण समागमो जहा होइ । तत्तो जहा विओगो तह जीवाणंपि संसारे ॥ ४५ ॥ जह सुमिणो जह माइणिहयाउ जह इंदजालकीलाउ । जह बालधूलिहरविलसियाइं तह एस जियलोओ ॥ ४६ ॥ एत्थ विहवी अविहवी असुहीवि सुही गुणीवि किल अगुणी । बंधूवि सिय अबंधू धी अणवत्थो भवत्थजणो ॥ ४७ ॥ तहा जस्समयस्सेगयरो सग्गो मोक्खो च होज्ज नियमेण । मरणंपि तस्स मन्ने ऊसवभूयं मणुस्सस्स ॥ ४८ ॥ एवमवणीयसोगा भद्दा वहुया उदग्गवेरग्गा । सव्वाओ

॥ १७ ॥ ता नियपासायपरिट्ठिएण तन्नलिंणिगुम्ममज्झयणं । सोऊणं विम्हियमाणसेण किं किन्नरो कोई ॥ १८ ॥ उग्गायइ परिचिंतियमेयं च मए कहिंचि किल दिट्ठं । एवं वियक्कमाणो जाओ जाइस्सरो सहसा ॥ १९ ॥ केणावि अणुवलक्खियचेट्ठो पत्तो सुहत्थिगुरुपासे । नाओ जहा अवंतीसुकुमालो विहियपयपणई ॥ २० ॥ भयवं ! अस्स विमाणस्स वइयरो दुक्करं इहं नाउं । ता कहणाओ तुम्भेहिं भद्द ! जिणनाहवयणाओ ॥ २१ ॥ तत्तोऽहमागओ सिज्झमाणसंविदियत्थवग्गोऽवि । न लहामि तं सरंतो इहं रइं कत्थइ पयत्थे ॥ २२ ॥ विट्ठाकोट्ठगकिमिओ कहिंचि लद्धुं नरत्तणं रम्मं । पुणरवि तट्ठाणगओ जहाहियं दुक्खमणुहवइ ॥ २३ ॥ तह सुरलोगाओ अहं इहागओ सुमरिऊण तच्चरियं । अच्चंतुव्विग्गमणो न निव्वुइं किंचिवि लहामि ॥ २४ ॥ ता मे कुणसु पसायं पव्वज्जादाणओ तयणु चेव । नियहत्थाओ अणसणदाणेण तओ गुरू भणइ ॥ २५ ॥ पुच्छामि सत्थवाहिं भद्दं तह परियणं कलत्ताई । अच्चंतमुस्सुओऽहं न सहामि विलंबिउं किंचि ॥ २६ ॥ कालाणुवत्तणाओ तह सुत्तप्परिणईपमाणाओ । मा होउ सयं पडिवन्नसाहुनेवत्थओ एस ॥ २७ ॥ तक्खणमेव विदिन्ना दिक्खा तह अणसणं निरागारं । सुद्धोवओगगुरुणा सयमेव सुहत्थिणा गुरुणा ॥ २८ ॥ कंथारतरुकुडंगे तवेलं चिय गमो कओ तेणं । इंगियदेसनिविट्ठो दिट्ठो तग्गयसियालीए ॥ २९ ॥ नियपेल्लएहिं सज्जोसंजाएहिं समन्नियाएँ तओ । अहियं छुहाकिलंता लग्गा सा एगजाणुम्मि ॥ ३० ॥ बीयम्मि पेल्लगाइं पहरम्मि दुइज्जगम्मि रयणीए । तइयम्मि दोसु ऊरुसु चउत्थए उदरदेसम्मि ॥ ३१ ॥ स महप्पा मेरुगिरिव निच्चलो नियसमाहिलाभम्मि । एत्तो च्चिय नियदेहा अप्पाणं भिन्नमिच्छंतो ॥ ३२ ॥ इहलोगे परलोगे अप्पडिबद्धो वयाओ एयाओ । जं होइ तं सयं चिय सग्गो मोक्खो व

सुहत्थिनामा उज्जेणीए ठिओ वहिं तेण। भणिया मुणिणो सव्वे गोयरगमणुम्मणा संता ॥ २ ॥ जाएज्जह अज्ज जणालयाण मज्झम्मि साहुजणजोग्गं। वसहिं तेसिमहेगो संघाडो मंदिरम्मि गओ ॥ ३ ॥ भद्दाएँ सत्थवाहीएँ भिक्खणट्ठा सगउरवं तीए। अब्भुट्ठिओ य णमिओ य पुच्छिओ कस्स भे सीसा? ॥ ४ ॥ अज्जसुहत्थी अम्हं सामी वसहिं तयत्थमत्थेमो। इय भणिए पुलयंकुरविसट्टदेहाएँ तीएँ मुणी ॥ ५ ॥ अप्पाणं कयकिच्चं च मन्नमाणाएँ जाणसालाओ। अन्नावाराओ बहुप्पयारमुणिजण समुचियाओ ॥ ६ ॥ संति च्चिय एयाओ अणुगिण्हह इय भणेउमुचिएणं। पडिलाभिया पभूयं भोयणपाणाइदाणेणं ॥ ७ ॥ साहूवि गुरुसगासे पडिक्कंतिरियावही निवेइंति। भयवं! भद्दाएँ गिहे उवलद्धा जाणसालाओ ॥ ८ ॥ कयभोयणा दिणंते संकंता वसहिमज्जहत्थिगुरू । बहुबालवुड्ढभिक्खगभिक्खुप्पामोक्खगणजुत्ता ॥ ९ ॥ पडिमाएँ कमेण जियंतसामिणीए कयम्मि वंदणए । पारद्धो जणबोहो अइदूरं महियसंमोहो ॥ १० ॥ इओ य-अत्थि सुभद्दाएँ सुओ सुकुमारो पउरभोगदुल्ललिओ । तत्तोवंतीविसए सुकुमालतमस्सऽभावाओ ॥ ११ ॥ अन्नया (त्थं) तस्सनामं अवंतिसुकुमालगो तओ जायं। अंतरियमूलनामं सव्वत्थुवलद्धवित्थारं ॥ १२ ॥ समजोव्वणाउ समधणगेहेहिंतो समाणियेल्लाओ । समलावन्नगुणाओ समदेहपमाणजुत्ताओ ॥ १३ ॥ बत्तीसकन्नगाओ महाविभूईएँ तेण परिणीया। सुपसन्नवयणकमलाउ पुन्नपब्भारलंभाओ ॥ १४ ॥ जुम्मं दोगुंदुगोव्व देवो जणणीचिंतिज्जमाणगिहकज्जो। ताहिं समं विसयसुहं परिभुंजइ बुहजणाणुमयं ॥ १५ ॥ कइयाइ सो सुहत्थी मुणीसरो रयणिपढमपहरम्मि । वसहिविवित्तपएसे ठिओ विमाणस्स वुत्तंतं ॥ १६ ॥ नलिणीगुम्मस्स नवंबुवाहरवमणहरेण सद्देणं। परियत्तिउं पयट्टो पूरियतद्देसदिसिभागो

आराध्य-आराधनामानीय तृतीयं-'भत्तपरिन्ना इंगिणि पाउवगमणं च होइ कायवं' इत्यनशनक्रममपेक्ष्य पादपोपगमननामकमनशनविधिं सः महागिरिः कालगतस्तत्र-गजाग्रपदके महासत्त्वः-प्रशस्तवीर्यः वैमानिकेषु देवेषु मतिमान्-प्राज्यप्रज्ञाधनप्रधानः उपपन्नो-लब्धजन्मो जातः ऋद्धियुकेषु-परिवारादिविभूतिभाजनेषु ॥ २१३ ॥

अथार्यसुहस्तिशेषवक्तव्यतामाह;—

इयरो उज्जेणीए जियवंदण वसहिजायणा साहू। भद्दागेहम्मी जाणसालत्थाणं णलिणिगुम्मे ॥२१४॥ १ ॥
सवणमवंतिसुकुमाल विम्हय सरणं विराग गुरुकहणा। पव्वमि उस्सुगोऽहं करेमि तह अणसणं सिग्घं२१५
जणणीपुच्छमणिच्छे मा हु सयंगहियलिंगमो दाणं। कंथारिंगिणि सिवपेल्ल जाम जाणूरुपोट्ट मओ ॥ २१६
अहियासिऊण तग्गयचित्तो उववन्नगो तहिं सो उ। गंधोदगादि गुरुसाहणं च भद्दाए वहुयाणं ॥२१७॥ ४॥
गोसम्मि तहिं गमणं मयकिरीया देसणा गुरूणं च। पव्वयणं णावन्नातीएपुत्तोत्ति आयतणं ॥ २१८ ॥ ५ ॥
एमादुच्चियकमेणं अणेगसत्ताण चरणमाईणि। काऊण तओऽवि गतो विहिणा कालेण सुरलोयं ॥२१९॥६॥
दुण्हवि जहजोगत्तं तहा पवित्ती अणेगहा एसा। भणिया णिउणमतीए वियारियवा य कुसलेण ॥२२०

सुरी-कालगयम्मि महागिरिमुणिवसहे अह कयाइ विहरंतो। जियपडिमवंदणहेउमागओ दुत्थियत्थकरो ॥ १ ॥

समाधिः सानुबन्धसमाधिलाभफलत्वेन पुनरपि जन्मान्तरे समाधिलाभफलः सम्पद्यत इति कृत्वा तेन तत्र कालः कृतः ॥ २११ ॥ ९ ॥

अयं च गजाग्रपदकपर्वतस्तीर्थमिति प्रस्तावात् तीर्थं व्याचिख्यासुराह;—

जस्स जहिं गुणलाभो खेत्ते कम्मोदयाइहेऊओ । तस्स तयं किल तित्थं तहासहावत्तओ केई ॥२१२॥

यस्य-मुमुक्षोर्जीवस्य यत्र गुणलाभो-ज्ञानादिगुणावाप्तिः क्षेत्रे-गजाग्रपदकादौ जायते । कुत इत्याह—'कर्मोदयादिहेतुतः' कर्मणः-सद्वेद्यादेः शुभस्योदयो-विपाकः, आदिशब्दाद् अशुभस्य घातिकर्मादेः क्षय-क्षयोपशमोपशमा गृह्यन्ते, कर्मोदयादीनां हेतुः-कारणं क्षेत्रमेव तस्मात् कर्मोदयादिहेतुतः सकाशात् । किमित्याह—तस्य तत्, किलेति आप्तप्रवादसूचनार्थः, तीर्थं व्यसनसलिलतरणहेतुः सम्पद्यते, उक्तं च "उदयक्खयक्खओवसमोवसमा जंच कम्मुणो भणिया । दवं खेत्तं कालं भवं च भावं च संपप्प ॥ १ ॥" इति । अत्रापि मतान्तरमाह—तथास्वभावत्वतः केचित्तीर्थं व्याकुर्वते । इहेदमैदंपर्यम्-किल मनुष्यक्षेत्राभ्यन्तरे स कश्चित् क्षेत्रविभागो नास्ति यत्रास्मिन् अनाद्यनन्ते कालेऽनन्ता न सिद्धाः, नापि सेत्स्यन्ति, अतः किं नाम नियतं तीर्थं वक्तुमुचितं, किंतु तथास्वभावत्वनियमाद्यो जीवो यत्र विशिष्टगुणलाभवांस्तस्य तदेव तीर्थमिति ॥ २१२ ॥

आराहिऊण ततियं सो कालगतो तहिं महासत्तो । वेमाणिएसु मतिमं उववन्नो इड्ढिजुत्तेसु ॥ २१३ ॥

सकलकुशलप्ररोहहेतोर्धर्मबीजस्य दाहो-भस्मीकरणमुदाहः समभूत् । ततः 'एलगच्छ'त्ति एडकस्य तत्कालव्यापद्यमानस्याक्षिणी तदक्षिस्थाने नियोजिते । लग्ने च ते । तदनु बोधिः-जिनधर्मावाप्तिर्लब्धप्रत्याख्यानभङ्गप्रत्ययाऽस्य संजाता । नगरं ततश्च-तस्मादेव निमित्तात् तद् दशार्णपुरं एडकाक्षमिति प्रसिद्धम् ॥ २०८ ॥ ६ ॥

तत्र चैडकाक्षे नगरे दशार्णकूटो नाम पर्वत आसीत् । स च गजाग्रपदक इति यथा जातस्तथोच्यते । दशार्णराजे-दशार्णदेशनायके दशार्णभद्रनाम्नि राज्यं पालयति सति वीरे चरमतीर्थपतौ दशार्णकूटे शिखरिणि समवसृते, ऋद्धिः शक्रसम्बन्धिनी यदा दशार्णभद्रेण दृष्टा तदा स्वसमृद्धावनादरेण 'बोहण'त्ति बोधनं सर्वचारित्रप्रतिपत्तिलक्षणं संवृत्तं दशार्णभद्रराजस्य । तथा ऐरावणपदसुयोगेन गजाग्रपदकः स पर्वतो रूढः ॥ २०९ ॥ ७ ॥

अथ शक्रविभूतिमेव दर्शयति;—तत्र शक्राध्यासिते ऐरावणे दन्ता अभवन् । तेषु च पुष्करिण्यः, तासु च पद्माः, तेषु च पत्राणि, अष्टौ अष्टसंख्यया प्रत्येकं एकैकं दन्तपुष्करण्यादिकं जातम् । तत्रैकैकस्मिन् पत्रे रम्यप्रेक्षणकं द्वात्रिंशत्पात्रबद्धं दृष्ट्वा नरेन्द्रसंवेगो-दशार्णभद्रराज्यस्य संवेगो जातः । ततस्तत्क्षणादेव प्रव्रज्या समजनीति ॥ २१० ॥ ८ ॥

अथ प्रस्तुते योजयन्नाह;—एतस्मिन् गजाग्रपदकनामके शिखरिणि पुण्यक्षेत्रे शुभकारिणि प्रदेशे तेन-महागिरिणा सूरिणा कालो देहत्यागलक्षणः कृतः सुविहितेन शुभचरितेन । कुतः ?, यतः ततः-क्षेत्रात् समाधिलाभो जातस्तस्य, अन्येत्वाचार्या आचक्षते—पुनरपि भूयोऽपि तल्लाभात्-समाधिलाभात् तत्र कालः कृतः, इदमुक्तं भवति—तत्र क्षेत्रे लब्धः

मानश्च तत्र जातः श्रेष्ठिनः । 'ठिइसवणुज्झियधम्मं' इति स्थितिश्रवणेन—तदीयसमाचाराकर्ण्णनेन भक्तपानकं उज्झितधर्मकं प्रवर्त्तितम् । ननु वसुभूतिरार्यसुहस्तिसमीपे श्रुतसाधुसमाचारः कथमित्थमनेषणां प्रवर्त्तितवानित्याशंक्याह;—प्रायो—बाहुल्येनानाभोगेन—शास्त्रार्थापर्यालोचनेन उपलक्षिता या श्रद्धा दानाभिलाषरूपा तया विहितमिति ॥२०५॥३॥

उपयोगेन—मनोविमर्शरूपेण, परिज्ञानं उज्झितधर्मकस्योपेत्यकृतस्यावबोधोऽभूत् । अस्य कथना संध्यायाम्—आवश्यककाले सुहस्तिनोऽनेषणायाः कृता । ततोऽपक्रमणं ततः पुराद् विहितं तेन 'वइदिसं'ति अवंतीविषये उज्जयिनीं गतः । तत्र च जीवत्स्वामिनीं प्रतिमां वंदित्वा तत उज्जयिन्याः संभाष्य—सम्बोध्य श्रमणसंघं गमनं कालार्थं—चरमकालाराधनानिमित्तमेलकाक्षं नगरं प्रति । इति परिसमाप्तौ ॥ २०६ ॥ ४ ॥

अथास्योत्पत्तिनिमित्तमाह;—'मिच्छत्तसड्ढिहासो' इति मिथ्यात्वाद्-विपर्यासाद् भर्त्रा कस्याश्चिच्छ्राद्धायाः सन्ध्याकाले उपहासः प्रत्याख्याने विषयभूते क्रियमाणे कृतः । कदाचिच्च दुर्विनीततया तथा यथा सा श्राद्धा गृह्णाति तथा स्वयमात्मनैव तया अप्रेरितेनेत्यर्थः ग्रहणं कृतं प्रत्याख्यानस्य, तेन । 'वारण'त्ति वारणं प्रत्याचक्षाणस्य तया विहितं, तथापि न स्थितोऽसौ । ततः 'पवयणदेवय'त्ति तस्मिन्नुपहासे कृते सरोषया प्रवचनदेवतया 'सज्झिलगोगाहिमा' इति भगिनीरूपया भूत्वा उद्ग्राहिमा मोदकादयः पक्वान्नभेदाः समर्पिताः । तेन च तेषां भोगे-भोजने कृते सति ॥ २०७ ॥ ५ ॥

देवतया 'तलघायअच्छिपाडण'त्ति तलघातेन-हस्ततलप्रहारलक्षणेनाक्षिपातना नयनपातरूपा कृता । 'सड्ढीउस्सग्ग'त्ति श्राद्धया उत्सर्गः-कायोत्सर्गलक्षणो 'देव'त्ति देवतायाः आराधनाय कृतः । 'उड्डाहो' इति उत्कृष्टः सर्वापरदाहातिशायी

इहैषणाः सप्त भक्तगोचराः पानगोचराश्च, तत्रासंसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं निरवशेषं च देयद्रव्यं यत्र सा प्रथमा १ एतद्विलक्षणा द्वितीया २ पाकस्थानादुद्धृत्य स्थानान्तरनिक्षिप्तदेयद्रव्यगोचरत्वेनोद्धृतानामिका तृतीया ३ तस्यैव चाल्पलेपस्य वल्लचणकादेर्ग्रहणरूपा चतुर्थी ४ भोजनशालानिक्षेपणभोक्तृलोकावग्रहायातस्य भक्तादेर्ग्रहणलक्षणाऽवगृहीता नाम पञ्चमी ५ भोजनभाजननिक्षिप्तलक्षणा प्रगृहीता नाम षष्ठी ६ भोजनशालाप्रवृत्तस्य भोक्तृलोकेनानिष्यमाणस्यात एव वोज्झितकनामकस्यान्नादेर्ग्रहणरूपा उज्झितानामिका सप्तमी ७ तत्र जिनकल्पिकस्याद्याभ्यामेषणाभ्यां भक्तपानयोरग्रह एव, उपरितनीषु पञ्चस्वेषणासु योग्यरूपतया ग्रहो वर्त्तते, परं तास्वपि एकत्र दिवसे द्वयोरभिग्रहो यथैकया कयाचिद् भक्तमेकया च पानकं ग्राह्यमिति, तदुक्तम्—"संसट्ठमसंसट्ठा उद्धड तह अप्पलेवडा चेव। उग्गहिया पग्गहिया उज्झियधम्मा य सत्तमिया ॥ १" तथा 'पंचसु गह दोसभिग्गहो भिक्खा' इति। अत्र प्रथमतः संसट्ठपदोपादानं छन्दोभङ्गभयात्, तत आसामेषणानां शुद्धिः निर्दोषता आदिशब्दात् "तवेण सत्तेण सुत्तेण एगत्तेण बलेण य। तुलणा पंचहा वुत्ता, जिणकप्पं पडिवज्जउ" ॥ १ ॥ इत्येवंरूपतुलनापञ्चकग्रहः, तद्युक्तः सन् वसुभूतिश्रेष्ठिगृहे कारणगतेन—कुटुम्बप्रतिबोधप्रयोजनप्राप्तेन दृष्टोऽवलोकितो गोचरवर्ती, भिक्षां भ्राम्यन्नित्यर्थः, इतरेण—सुहस्तिनाऽभ्युत्थानविषयः कृतो विधिना संभ्रमप्रकाशनालक्षणेन ॥ २०४ ॥ २ ॥

—'सेट्ठिस्स विम्महो' इत्यादि, श्रेष्ठिनो वसुभूतेर्विस्मयः—आश्चर्यमभूत्—अहो! एभ्यः किं कश्चिद् अयं महान् वर्त्तते? इति। खलु वाक्यालंकारे। तद्गुणकथनायां सुहस्तिना कृतायां, तथा चेतिसमुच्चये, भिन्नक्रमश्च, ततो बहु-

णाइं सयसहस्ससंखाइं ॥ १६८ ॥ इय एवंविहरिद्धीरेहिल्लं तेण उब्भडं रज्जं । मुक्कं तणंव विन्नायभवसरूवेण धीरेणं ॥ १६९ ॥ सवजगजीवखेमंकरिं च दिक्खं खणेण पडिवन्नं । दट्ठुं तं सवियक्को सक्को परिचिन्तए एवं ॥ १७० ॥ जमणेण पुन्नपुरिसेण चिंतियं जह मए भुवणबंधू । तह नमणिज्जो जह नो केणावि कयावि नमिओ त्ति ॥ १७१ ॥ तं सवं संपाडियमेएण महाणुभावचरिएणं । को अन्नो एयाओ एवं दिक्खं पवज्जेइ? ॥ १७२ ॥ सो सुद्धचरणसंसेवणेण संपत्तकेवलालोओ । सिवमपुणागममपुणब्भवं च निवाणमणुपत्तो ॥ १७३ ॥ सुरवारणग्गपयपडिबिंबपभावाओ तप्पभी सेलो । सो लोए सवत्थवि गयग्गपयनामगो जाओ ॥ १७४ ॥ तम्मि पवित्ते खित्ते महागिरी सुत्तवुत्तविहिसारो । काऊण कालमकलंकमुवगओ देवलोगम्मि ॥ १७५ ॥ कालादविक्खया तह इय अन्नेणावि सुविहियजणेणं । सम्मं पयट्टियवं नियसत्तिमनिण्हवंतेणं ॥ १७६ ॥ ॥ (नमो नमः शारदायै) ॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—द्वौ स्थूलभद्रशिष्यौ प्रागुक्तनामानौ यथोदितौ सत्यरूपावभूतां, तत्र 'आइमो य'त्ति आदिमो महागिरिः, पुनः इतरम्—आर्यसुहस्तिनं, इति पूरणार्थः, स्थापयित्वा नायकत्वेन गच्छे, अतीतकल्पो जिनकल्पसंज्ञ इतिकृत्वा तां जिनकल्पसम्बन्धिनीमाश्रितः प्रतिपन्नः क्रियां वचनगुरुत्वादिकां सामाचारीम् । यथोक्तं धर्मबिन्दौ "वचनगुरुता, अल्पोपधित्वं, निष्पूतिकर्मशरीरता, अपवादत्यागः, ग्रामैकरात्र्यादिविहरणं, नियतकालचारिता, प्राय ऊर्ध्वं स्थानं, देशनायामप्रबन्धः, ध्यानैकतानत्वमिति" 'वचनगुरुता' इति वचनमेवागम एव गुरुः धर्माचार्यो यस्य स तथा तद्भावो वचनगुरुता ॥ २०३ ॥ १ ॥

केणावि न कयावि ॥ १५२ ॥ आणत्तो नयरजणो उग्घोसणपुव्वगं तहा चउरो । सेणाओ अंतेउरजणो य जह सव्वरिद्धीए ॥ १५३ ॥ नमणिज्जो जिणनाहो कयम्मि पगुणम्मि कत्ति सव्वम्मि । तम्मि स ण्हाओ संतो सवालंकारपरिकलिओ ॥ १५४ ॥ हिमसेलुत्तुरकुंजरमारूढो सेययछत्तछन्ननहो । हिमरयरययसमुज्जलचउचामरवीइयसरीरो ॥ १५५ ॥ गरुडमयरायगयसरभचिंधसयवंधुरग्गमग्गो य । चारणसहस्सपरिगिज्जमाणहरहारसरिसजसो ॥ १५६ ॥ तूररवापरिपूरियनिस्सेसदियंतनहयलाभोओ । पलयानिलसंखोहियजलनिहिसलिलाणुकारेणं ॥ १५७ ॥ पुरपरियणेण सव्वायरेण अणुगम्ममाणमग्गो सो । सग्गाओ वज्जपाणि व कत्ति लीलाए निक्खंतो ॥ १५८ ॥ जा नगराओ सुरिंदो ता तस्स मणोगयं वियाणित्ता । सरयब्भतणुं अट्ठहिं दसणेहिं मणोरमं तुंगं ॥ १५९ ॥ पइदसणमट्ठवावीजुत्तं पइवावि अट्ठकमलजुयं । अट्ठट्ठदले कमले एक्केक्के नाडएहिं जुयं ॥ १६० ॥ बत्तीसपत्तबद्धेहिं पउमपत्तप्पमाणमिणिएहिं । एरावणं विलग्गो सुरसेणाछन्नदिसिचक्को ॥ १६१ ॥ पत्तो जिणस्स पासे आगासे च्चिय पयाहिणं काउं । अग्गपउण्णामियनिययकुंजरो वंदिउं लग्गो ॥ १६२ ॥ दिट्ठो तद्देससमागएण रन्ना दसन्नभद्देणं । अवो अच्चब्भुयमेयमेरिसं मे न दिट्ठंति ॥ १६३ ॥ णूणमणेण महंतो धम्मो विहिओ जओ सिरी जाया । अम्हाणमकयपुन्नाण को णु गव्वो नियसिरीए ? ॥ १६४ ॥ ता उज्जमेमि धम्मं काउं जेणिच्छियं लहुं घडइ । तक्खणमेव विरत्तो सव्वं संगं परिच्चयइ ॥ १६५ ॥ तस्स तया पन्नासं सहस्स आसी रहाण पवराणं । निज्जियरइरूवाणं सत्त सया सुंदरीणं च ॥ १६६ ॥ तहऽणेगसहस्सा हयगयाण पत्तीण पुण अणेगाओ । कोडीओ उब्भडरिउभडेसु सोंडीरचरियाओ ॥ १६७ ॥ धणधन्नमणुन्नाइं गामागरखेडकव्वडपुराइं । सीसारोवियतस्सा-

तं । भत्ता उवहसइ जहा किं कोइ निसाएँ भुंजेइ? ॥ १३७ ॥ पच्चक्खाणपरा जं तमेवमप्पाणयं किलिस्सेसि । न हु निप्फलकज्जारंभभाइणो होंति वुद्धिधणा ॥ १३८ ॥ अह अन्नया पलत्तं तेण जहा होइ जइ इहं धम्मो । ता मज्झवि पच्चक्खाणमत्थु एयाएँ रयणीए ॥ १३९ ॥ भणिओ सो तीए सावियाए मा गिण्ह भंजसि तुमंति । मुद्धे! किं रयणीए भुंजंतोऽहं तए दिट्ठो? ॥ १४० ॥ तो पवयणदेवीए अमरिसमाणाइ तस्स उवहासं । भगिणीनेवत्थधराए भक्खभाणं करेऊणं ॥ १४१ ॥ जा उवणीयं ता तक्खणेण सो भुंजिउं जया लग्गो । भणियं भज्जाएँ किमेयमप्पणा नियमुहेण कयं ॥ १४२ ॥ भंजसि पच्चक्खाणं?, अलाहि एएणऽसप्पलावेणं । जा भणइ ताव पहओ तलप्पहारेण देवीए ॥ १४३ ॥ पडियाणि दोवि अच्छीणि दट्ठुमसमंजसं तया झत्ति । विच्छायत्तमुवगया ममेस दोसो जणो भणिही ॥ १४४ ॥ इय भावेंती एसा सासणदेविं पडुच्च उरसग्गे । परिसंठिया न पवयणदोसो जह होइ तह जयसु ॥ १४५ ॥ तक्खणमरमाणस्सेलगस्स अच्छीणि सजियदेसाणि । तस्सच्छिपएसे निवेसियाणि विहियाणि तीएँ तया ॥ १४६ ॥ पेच्छइ जणो पभाए तमेलगच्छं सविम्हओ संतो । तप्पभिई तन्नगरं विक्खायं एलगच्छं ति ॥ १४७ ॥ तत्थ य दसण्णकूडो सेलो सिहरग्गभग्गरविमग्गो । जह सो गयग्गपयनामगो त्ति जाओ तहा सुणह ॥ १४८ ॥ किल एगया जिणवरो वीरो विहरंतओ तहिं पत्तो । विहियं च समोसरणं सरणं जीवाण तियसेहिं ॥ १४९ ॥ वीरपउत्तिनिउत्तयनरेहिं वद्धाविओ पुरे राया । सिरिमं दसण्णभद्दो दसण्णकूडेजहा भयवं! ॥ १५० ॥ सवसढभावमुक्को समोसढो सुदिढरूढपोढजसो । तोसिं च पारितोसियदाणं दाउं विचिंतेइ ॥ १५१ ॥ सुरअसुरवंदणिज्जो तहा मए सव्वपरियणजुएणं । नमणिज्जो जह पुव्विं नमिओ

॥ १२१ ॥ पत्तो बोहिं नियगेहलोयसंबोहणत्थमह सूरी । भणिओ भयवं! मह मंदिरम्मि धम्मं कहं कुणह ॥ १२२ ॥ कइया तह च्चिय तीए तत्थ किज्जंतियाएँ भिक्खट्ठा । पत्तो महागिरी संभमेण अब्भुट्ठिओ झत्ति ॥ १२३ ॥ मुणिवइणा अज्जसुहत्थिणा, तओ सेट्ठिणा स तुट्ठेण । पुट्ठो भयवं! को एस जेण अब्भुट्ठिया तुम्हे? ॥ १२४ ॥ भणियं सो अम्ह गुरू विसेसकिरियापरो परं जाओ । उज्झिज्जमाणमन्नं गिण्हइ पाणं च नो अन्नं ॥ १२५ ॥ एमाइगुणनिहाणं वुत्तंतं तस्स समणसीहस्स । अइवित्थरेण कहिउं समए नियवसहिमणुपत्तो ॥ १२६ ॥ तत्तो बीयम्मि दिणे सव्वो वसुभूइणा निओ लोओ । पन्नविओ जह भत्तं पाणं च अणायरपरेहिं ॥ १२७ ॥ ववहरणिज्जं देज्जं अणिच्छमाणस्स अन्नमन्नस्स । जइया स गुरूण गुरू एज्जा भिक्खाकए कहवि ॥ १२८ ॥ पत्तम्मि तम्मंदिरम्मि तं तह विहेउमारद्धा । परिचिंतियं न एसो सब्भावोऽलद्धभत्तो सो ॥ १२९ ॥ वसहिं तेण नियत्तो संज्झासमए सुहत्थिणो कहियं । अज्जो! अणेसणा कीस अज्ज मज्झं तए विहिया? ॥ १३० ॥ कहमेयं संभंतो पुच्छइ संसाहियं जहा तुमए । अब्भुट्ठाणं जं मे विहियं कहिओ य वुत्तंतो ॥ १३१ ॥ तत्तो कुसुमपुराओ उज्जेणीए पुरीएँ संपत्तो । जीयंतसामिणीए पडिमाए वंदणनिमित्तं ॥ १३२ ॥ सिरिमं महागिरी परिमिएहिं समणेहिं समणुगम्मं तो । अभिवंदियजिणबिंबो संबोहियसाहुसंघाओ ॥ १३३ ॥ तत्तो दसण्णदेसे नगरं नामेण एलगच्छं ति । तत्थ गओ स महप्पा अणसणविहिणा मरणहेउं ॥ १३४ ॥ तं आसि दसन्नपुरं पुरा जहा एलगच्छमुप्पन्नं । तह संपइ भन्नइ मिच्छदिट्ठिणा साविया एगा ॥१३५॥ दुट्ठाभिसंधिणा कहवि तत्थ केणावि कुलपसूएण । परिणीया जिणधम्मं विमलं सम्मं च सा कुणइ ॥ १३६ ॥ सूरत्थमणम्मि सया पच्चक्खाणं पवज्जमाणिं

नाउं, कओवओगेण मणेण सम्मं । सूरी सुहत्थी भणिओ किमेवं, निवस्स पिंडो तहऽणेसणिज्जो ॥ १०७ ॥ निकारणं घेप्पइ?, सोवि आह, निवम्मि भत्तम्मि न भत्तिमंतो । को नाम? अज्जो! पउरत्तणेण, सवत्थ भिक्खं मुणिणो लहंति ॥ १०८ ॥ सिस्साणुराएण निवारमेसो, जया सुहत्थी न करेइ ताव । माइत्ति नाऊण स भिन्नवासी, होउं विसंभोगपरो पयाओ ॥ १०९ ॥ यतः पठ्यते;—करिकप्पे सरिछंदे तुल्लचरित्ते विसिट्ठतरए वा । साहूहिँ संथवं कुज्ज णाणीहिं चरित्तजुत्तेहिं ॥ ११० ॥ सरिकप्पे सरिछंदे तुल्लचरित्ते विसिट्ठतरए वा । आएज्ज भत्तपाणं सएण लाभेण वा तुस्से ॥ १११ ॥ तयणु विसंभोगविही इमम्मि तित्थे मुणीण संजाओ । पच्छायावपरद्धो महागिरीणं गुरूण तओ ॥ ११२ ॥ मिच्छादुक्कडमज्जसुहत्थी वंदिय कमुप्पले देइ । संभोगं उवणीओ जहपुवं विहरिउं लग्गा ॥ ११३ ॥ जह मज्झम्मि महंतो होइ जवो तह इमो मुरियवंसो । तवति रइरज्जमाणो संपइणा भूमिणाहेणं ॥ ११४ ॥ सो सुस्सावयधम्मं सम्मं काऊण भूमिवलयं च । जिणभवणसेणिरमणिज्जमुवगओ देवलोगम्मि ॥ ११५ ॥ पत्तम्मि पच्छिमवए महागिरी विहियगच्छकायवो । अज्जसुहत्थिम्मि गणं ठविऊण इमं विचिंतेइ ॥ ११६ ॥ परिवालिओ सुदीहो परियाओ वायणा तहा दिन्ना । णिप्फाइया य सीसा सेयं मे अप्पणो काउं ॥ ११७ ॥ किंतु विहारेणब्भुज्जुएण विहरामणुत्तरगुणेणं । किंवा अब्भुज्जुयसाहणेण विहिणा अणुमरामि ॥ ११८ ॥ सक्को न ताव काउं जिणकप्पो संपयं तयब्भासो । जुज्जइ विहेउमेत्तो सत्तीए गच्छपडिबद्धो ॥ ११९ ॥ पारद्धो जिणकप्पाणुट्ठाणं णिट्ठुरं तवो काउं । विहरंता कुसुमपुरे वरे गया दोऽवि कइया वि ॥ १२० ॥ संपत्ता साहुजणा नियम्मि ठाणे ठिया नवर सेट्ठी । वसुभूई नाम सुहत्थिसूरिणा तत्थ पण्णविओ

सुहविहारा जाया पच्चंतिया देसा ॥ ९२ ॥ रहजत्तासणुजंती(ण्हाणजत्ता)पुप्फारुहणाइं उक्किरणगाइं । पूइं च चेइयाइं तेवि सरज्जेसु कारेंति ॥ ९३ ॥ अह कइयाइ सुहत्थी संपइरन्ना नमंतसीसेण । पुट्ठो भयवमणारियदेसेसु न साहुणो कीस? ॥ ९४ ॥ विहरंति तुम्ह मुणिपुंगवेण पण्णत्तमज्जदेसेसु । साहू जं विहरंता लहंति गुणमाह जं वीरो ॥ ९५ ॥ एत्थ किल सन्निसावय जाणंति अभिग्गहे सुविहियाणं । आरियदेसम्मि गुणा णाणचरण गच्छवुड्ढी य ॥ ९६ ॥ लद्धाभिप्पाएणं निरूविया तेण साहुनेवत्था । नियपुरिसा साहुसमायारीदंसावणनिमित्तं ॥ ९७ ॥ गंतूण जहा साहूभत्तं पाणं उवस्सयाई य । गिण्हंति य भासंति य जहा तहा तेहिं ववहरियं ॥ ९८ ॥ समणभडभाविएसु तेसु देसेसु एसणाईहिं । साहू सुहं विहरिया तेणं ते भद्दया जाया ॥ ९९ ॥ उदिण्णजोहाउलसिट्ठसेणो, स पत्थिवो निज्जियसत्तुसेणो । समंतओ साहुसुहप्पयारे, अकासि अंधे दमिले य घोरे ॥ १०० ॥ स पुव्वजम्मोदरियत्तदोसं, सरित्तु दारेसु पुरस्स तत्तो । सत्ते करावेइ महंतचित्तो, भत्तं दवावेइ य भिच्छुयाणं ॥ १०१ ॥ जे तेसु सत्तेसु करेंति तत्तिं, सगोरवं ते भणिया निवेणं । तुम्हाण देंताण जमुव्वरेइ, देज्जाह साहूण तमायरेणं ॥ १०२ ॥ तं तुम्हसंतं जमिमेसि जोग्गं, न रायपिंडो त्ति ममच्चयं तु । जं तस्स मोल्लं तमहं दलामि, मणोवियप्पोऽत्थ न कोइ कज्जो ॥ १०३ ॥ ते देंति भत्तं तह पाणगं च, पज्जत्तभावेण मुणीण तेसिं । अन्नोऽवि जो कंदवियाइलोगो, निरूविओ सो नरनायगेणं ॥ १०४ ॥ जं जत्थ साहूण भवेइ जोग्गं, तं सव्वमेएसि जहोवओगं । तहा तहा सप्पणिहाणचित्ता, करेह मग्गेज्जह तस्स मोल्लं ॥ १०५ ॥ एवं सुभिक्खे गरुयम्मि जाए, महागिरी अज्जसुहत्थिपासे । समागओ गामपुरागराईविहारमाणाएँ समायरंतो ॥ १०६ ॥ भिक्खासरूवं सयलंपि

भवामि निच्चमहं । ता जं एयावत्थाजोग्गं तं देह आएसं ॥ ७६ ॥ तो गिण्ह सावयवए जिणचेइयसाहुसावयजणाणं । अइसच्छातुच्छमणो वच्छल्लपरो सया भवसु ॥ ७७ ॥ कुणसु य सबपयत्तेण खीरसायरजलुज्जलं कित्तिं । परमत्थबंधुणो भगवओ तुमं समणसंघस्स ॥ ७८ ॥ तह गामागरपुरपट्टणेसु सवत्थ वट्टमाणाणं । धम्मारंभा धम्मियजणाण पसरंति तह कज्जं ॥ ७९ ॥ उग्घडिउब्भडसावगधम्मो मुणिवइपए पणमिऊणं । नियपासायमुवगओ परं मुणेंतो कयत्थत्तं ॥८०॥ तप्पभिई जिणबिम्बे उदारपूयापुरस्सरविहीए । वंदेइ पज्जुवासइ गुरुणा विणएण गुरुचलणे ॥ ८१ ॥ दीणाणाहाइजणाण देइ दाणं कुणेइ जीवदयं । हिमगिरिसिहरुत्तुंगे कारवइ जिणालए रम्मे ॥ ८२ ॥ पच्चंतियरायाणो सवे सद्दाविऊणमह कहिओ । तेणमिमेसिं धम्मो केई पत्ता य सम्मत्तं ॥ ८३ ॥ समणाण सुविहियाण अरहंताणं च विहियबहुमाणा । ते जाया मायारहियमाणसा परियणसमेया ॥ ८४ ॥ अह अन्नया जिणहरे महामहो वरविभूइजोगेण । पारद्धो रन्ना धन्नपुण्णजणपेच्छणिज्जो जो ॥ ८५ ॥ नियसिहरुल्लिहियनहो रहो समूसियमहल्लझयमालो । जत्तानिमित्तमखिलम्मि पुरवरे भमिउमारद्धो ॥ ८६ ॥ भेरीभंकाररवापूरियनहमंडलो रवमयं व । कुणमाणो जियलोयं तिरोहियाऽसेस लोयरवो ॥ ८७ ॥ अग्घे दूरमहग्घे पइगेहमणेगहा पडिच्छंतो । पत्तो कमेण नरवइगिहंगणे आयरपरेणं ॥ ८८ ॥ अच्चुत्तमपूयापुबमेव इमिणा पडिच्छिओ लग्गो । अणुमग्गेणं भमिउं नियपरियणपरिगओ राया ॥ ८९ ॥ समए सम्माणित्ता सामंता पणयगब्भवयणेहिं । भणिया मन्नह जइ मं सामंता! निययरज्जेसुं ॥ ९० ॥ कारावेह जिणहरे जिणरहजत्ताउ तहा महंतीउ । अत्थेण मे न कज्जं एयं खु ममं पियं णवरं ॥ ९१ ॥ वीसज्जिया य तेणं गमणं घोसावणं सरज्जेसुं । साहूण

अज्जसुहत्थी पत्तो पाडलिपुत्ते पवित्तगुणो ॥ ६० ॥ वहिमुज्जाणम्मि ठिओ पभूयवरसाहुनियरपरियरिओ । दिट्ठो कयाइ
पासायसंठिएणं निवेणेसो ॥ ६१ ॥ ओइन्नो रायपहं चउविहसंघाणुगो जहा गयणे । गहतारागणमज्झे जणियपमोओ
सरयसोमो ॥ ६२ ॥ अवलोइयपुव्वो एस मज्झ इय माणसे वियक्कंतो । सहसा महीएँ पडिओ सित्तो य जलेण सिसिरेणं
॥ ६३ ॥ वीयणगपवणपरिवीइओ य मुच्छाविरामसमयम्मि । जाओ जाइस्सरणो मुणिओ पुव्वो य वुत्तंतो ॥ ६४ ॥
तक्खणमेव समीवे मुणिवइणो आगओ परं हरिसं । रोमंचुक्केरकरं सव्वंगेसुवि परिवहंतो ॥ ६५ ॥ वंदित्ता विन्नत्तो सूरी
किं जिणवराण धम्मस्स । फलमत्थि? सग्ग मोक्खो मुणिवइणा भासिए एवं ॥ ६६ ॥ सामाइयस्स किं फलमाह मुणी
जं पगिट्ठपयपत्तं । तं सग्गनिव्वुइफलं रज्जाइफलं जमवत्तं ॥ ६७ ॥ संजायपच्चओ एवमेयमिह नत्थि संसओ भणइ ।
किंभयवं! परियाणह मुणिवइणा सोवओगेणं ॥ ६८ ॥ आमन्ति वोत्तुमुत्तो कोसंवीवइयरो तओ सव्वो । जइ दिन्नो
आहारो विसूइगाए जहा मरणं ॥ ६९ ॥ उप्फुल्लवयणकमलो हरिसंसुपवाहउल्लनयणिल्लो । धरणियलमिलियमउली पुणो
पुणो पणमइ मुणिंदं ॥ ७० ॥ सजलजलवाहमालानिग्घोसमणोहरेण सद्देण । पारद्धो जिणधम्मो कहेउ निम्महियमि-
च्छत्तो ॥ ७१ ॥ दुग्गयनराण व निही जच्चंधाण व निसाकरालोओ । वाहिविहुराण परमोसहं व भीयाण सरणंव ॥७२॥
जलहिजलंतोबुड्डाण झत्ति निच्छिड्डपोयलाभो व । पुन्नेहिं अणन्नसमेहिं कहवि जइ घडइ जिणधम्मो ॥ ७३ ॥ ता एय-
म्मुवलद्धे सुद्धं सद्धं मणे धरंतेण । मोक्खेक्कफलादिक्खा दक्खेण णरेण कायवा ॥ ७४ ॥ इय जंपियावसाणे भालय-
लनिवेसियंजली राया । भणइ ममऽत्थि न सत्ती सा जीए दिक्खिओ होउं ॥ ७५ ॥ तुहपयपंकयभमरायमाणसीसो

भमिउं ॥ ४४ ॥ लग्गो गंधव्वियगव्वसेलमेसो पविव विदलंतो । एत्तोच्चिय उच्छलियातुच्छजसो सोहमणुपत्तो ॥ ४५ ॥ कालेण कुसुमनयरे गओ तओ गाइउं समाढत्तो । नगरपहाणजणाणं सहासु अइभूरिभेयासु ॥ ४६ ॥ जाओ पुरे पवाओ जह सुरगंधव्विओ धुवं एसो । न सुओ जं न सुणिज्जइ कहिंचि एयारिसो अन्नो ॥ ४७ ॥ कहिओ अत्थाणीए एस पवाओ निवस्स मंतीहिं । ता कोऊहलतरलेण तेण नियपरियणो भणिओ ॥ ४८ ॥ सद्दाविज्जउ एसो तेणुत्तं देव ! नयणरहिओ सो । णो तुम्ह दट्ठुमुचिओ तो ठविओ जवणिअंतरिओ ॥ ४९ ॥ आपूरियसुद्धसरो जाव पगीओ नराहिवो ताव । हरिणोव्व गोरीगीएण तक्खणा हयमणो जाओ ॥ ५० ॥ अइतोसमुवगएणं तेणुत्तो सो वरं वरेहित्ति । लद्धावसरेण तओ पढिओ एसो सिलोगो त्ति ॥ ५१ ॥ चंदगुत्तप्पपुत्तो उ, विंदुसारस्स नत्तुओ । असोगसिरिणो पुत्तो, अंधो जायइ कागिणिं ॥ ५२ ॥ तो सवियक्कमणेणं नरवइणा भणियमह तुमं होसि । किं मम सुओ कुणालो आमंति तओ जवणियाओ ॥ ५३ ॥ आकड्ढिऊण सव्वंगसंगमालिंगिओ निउच्छंगे । आरोविय संलत्तो किमित्तियं मग्गियं तुमए ? ॥ ५४ ॥ पासट्ठियमंतिजणेण भासियं देव ! मुरियवंसम्मि । रज्जं कागिणिसद्देण वुच्चई मग्गइ तमेसो ॥ ५५ ॥ पुत्त ! तमंधो रज्जस्स नोचिओ ता किमत्थि ते पुत्तो ? । अत्थि च्चिय, केवइओ ?, संपइ जाओ तओ नामं ॥ ५६ ॥ ठवियं संपइ इय तक्खणम्मि सो पुण दमगनरजीवो । मरिऊण समुप्पन्नो वुत्तम्मि दसाहववहारे ॥ ५७ ॥ रज्जाभिसेयसारं ठविओ रज्जम्मि मंतिपमुहाणं । उवणित्तु असोगसिरी जाओ परलोयकज्जपरो ॥ ५८ ॥ पुव्वावज्जियपुन्नाणुभावओ पइदिणं पवड्ढंतो । देहेण रायलच्छीए चेव जोव्वणमणुप्पत्तो ॥ ५९ ॥ अप्पडिबद्धविहारो विहरंतो अह कयाइ मुणिनाहो ।

आर्यमहागिरि-आर्यसुहास्ति-नि०

यणगुणाओ सम्पत्ता । तिवा विसूइगा लद्धसुद्धभावो मओ एत्तो ॥ २९ ॥ पाडलिपुत्ते नयरे मोरियवंसम्मि विन्दुसा-
रस्स । नरवइणो पुव्वनिवेइयस्स पुत्तो असोयसिरी ॥ ३० ॥ राया तस्सवि पुत्तो बालत्ते च्चिय पवन्नजुवरज्जो । आसि
कुणालो नामेण जीवियाओवि अब्भहिओ ॥ ३१ ॥ उज्जेणी नाम पुरी दिन्ना तस्स य कुमारभुत्तीए । सहिओ परि-
वारजणेण वसइ सो तत्थ संतुट्ठो ॥ ३२ ॥ सयलकलाकलणखमं णाउं पिउणा तमण्णया लेहो । लिहिओ नियहत्थेणं
जहा अहिज्जउ कुमारो त्ति ॥ ३३ ॥ तमणुवाणं मोत्तुं तहाविहे नरवई खणं कज्जे । जावुट्ठिओ सवत्तीजणणीए ताव
पावाए ॥ ३४ ॥ नयणग्गओ नहग्गेण कज्जलं घेत्तुमुवरिभागम्मि । किरियापयस्स दिन्नं अंधिज्जउ तो कुमारोत्ति ॥ ३५ ॥
संजायमपडिवाइयमुस्सुयभावाउ मुद्दिओ लेहो । पत्तो कुमरसमीवे सयमेव य वाइओ तेण ॥ ३६ ॥ अवधारिओ
तयत्थो तत्तं काऊणमयसलागं जा । अंजेइ दोवि अच्छीणि ताव भणिओ परियणेणं ॥ ३७ ॥ कुमर! न एसा आणा
पिउणो मन्निज्जए तए कइवि । दिवसे विभवं (लंव) लब्भइ परमत्थो जेण एयस्स ॥ ३८ ॥ कुमरो वज्जरइ तओ
अम्हाणं मुरियवंसजायाणं । सव्वनिवईण मुज्झे आणा तिक्खा समक्खाया ॥ ३९ ॥ ता कह वियारमेयं णेऊण कुलं
कलंकमाणेमि । पव्वेंदुविम्बधवलं अच्छेरकरेहिं चरिएहिं ॥ ४० ॥ अगणियपरिवारनिवारणेण जावंजियाणि अच्छीणि ।
ताव पउत्ती पत्ता पिउणा सोगो कओ गरुओ ॥ ४१ ॥ णायं जणणि सवत्तीचरियमिणं चिंतियं गए कज्जे । किं कीरउ,
उज्जेणी हरिउं एगो तओ पिउणा ॥ ४२ ॥ दिन्नो मणाभिरामो गामो तत्थ ट्ठिओ परिहरित्ता । ववसाये सेसे गीयवि-
ज्जमणवज्जमाढत्तो ॥ ४३ ॥ सिक्खिअमइदक्खत्ता लहुमेव परं गओ स तप्पारं । मिलियापरगंधवियलोगो महिमण्डलं

वग्गो । परिसुद्धाणसणपरो परासु दिवं समुप्पन्नो ॥ १३ ॥ अणहीयसेससुत्तस्स सूरिणो अह सुहत्थिनामस्स । पत्तो उवज्झायत्तं महागिरी विणयनयनिहिणो ॥ १४ ॥ अह अन्नया सुहत्थी मुणिवसहो सिवपयट्टसत्थाहो । कोसंवीएँ पुरीए विहरित्था समणसंघजुओ ॥ १५ ॥ तत्थ पहाणो लोओ नरनाहाई पभूयभत्तीए । पइदिवसं वंदणधम्मसवणपूयणपरो जाओ ॥ १६ ॥ एगो य तत्थ दमगो सो सूरिसमीवमागओ संतो । पुरलोएण सहुग्गयरोमंचे तोसमुवहइ ॥ १७ ॥ अइतिक्खं दुब्भिक्खं देसे सवत्थ वट्टए तइया । पाएण जणो सयलो अइदुलहभोयणो जाओ ॥ १८ ॥ एगत्थ धणवइगिहे भिक्खट्ठा साहुसूरिसंघाडो । दिट्ठो तेण पविट्ठो दमगेणं कहवि चिरकाला ॥ १९ ॥ तम्मग्गेणऽणुलग्गो ते साहू सिंहकेसराईहिं । पडिलाभियासपणयं निरिक्खमाणस्स तस्स तओ ॥ २० ॥ तग्गिहनिग्गयमित्ता ते तेण पणामपुवगं भणिया । एत्तो लद्धाओ भोयणाओ देहेह मे किंचि ॥ २१ ॥ तेहिँ तओ पडिभणियं भद्दपहूसूरिणो परं एत्थ । अम्हमुच्चियं न दाउं सूरिसमीवं समं चेव ॥ २२ ॥ गंतूण जाव जायइ मग्गे अम्हेऽवि मग्गिया आसि । साहूहिं कहियमत्तो तह भिक्खा लाभवुत्तंतो ॥ २३ ॥ भणइ गुरू न गिहीणं कप्पइ दाउं करेसि पवज्जं । जइ ता गिण्हहि (ण)तण्हा भवाहि पडिवन्नमेयं ति ॥ २४ ॥ एसो किं आराहणमुवलहिहीजा गुरू निरूवेइ । ता निच्छियं पहाणो पवयणपुरिसो इमो होही ॥ २५ ॥ तत्तोऽवत्तगसामइयदिक्खमारोविऊण पज्जत्तं । भुंजाविओ स भत्तं तं चिय जाओ समाहिपरो ॥ २६ ॥ अबो दयावरत्तं मज्झ जमेए पसन्नपरिणामा । पियबंधवस्स वऽट्ठं सवे वट्टंति कज्जम्मि ॥ २७ ॥ एमाइ चित्तचिन्ता सुहारसासिच्चमाणसवंगो । लग्गो नेउं तद्दिणसेसं वहुजायगुरुभत्ती ॥ २८ ॥ पत्तम्मि निसासमए अणुच्चियभो-

आर्यमहागिरि-आर्यसुहास्तिनि०

दंता पुक्खरिणीओ पउमा पत्ता य अट्ठ पत्तेयं । एक्केक्क रम्मपेच्छण नरेंदसंवेग पव्वज्जा ॥ २१० ॥ ८ ॥
एयम्मि पुन्नखेत्ते तेणं कालो कओ सुविहिएणं । तत्तो समाहिलाभो अन्ने उ पुणोवि तल्लाभा ॥ २११ ॥ ९ ॥

इह वीराओ सुहम्मो सुहम्मनामा गणाहिवो जाओ । जंबुव साहुसाहुणीण (साहण) जंबूनामो तओ सूरी ॥ १ ॥ दुद्धरपरिस्सहिं-पभवो गुणाण पभवो तत्तो सेज्जंभवो भवोहहरो । सुइसीलजसो भद्दो जाओ तत्तो य जसोभद्दो ॥ २ ॥ दुद्धरपरिस्सहिं-... पुरफुरिह(य)भद्दबाहू बीओ जाओ य दियविजउब्भूय(जय)पभूयमाहप्पो । संभूयविजयनामा एगो गुणिगउरवट्ठाणं ॥३॥ पुरफुरिह(य)भद्दबाहू बीओ जाओ य भद्दबाहु त्ति । सीसा सीसारोवियमाणं गुरुणो पडिच्छंता ॥ ४ ॥ अइविमलथूलभद्दो मुणीसरोऽहेसि थूलभद्दो तो । संभूयविजयपासोवलद्धदिक्खो महादक्खो ॥ ५ ॥ सिरिभद्दबाहुगुरुणो समीवसंपत्तदिट्ठिवायसुओ । तत्तो च्चिय चोद्द-सपुव्वपारगत्तेण जणियजसो ॥ ६ ॥ एगो महागिरी विव विसमपरीसहसमीरणगणाणं । सूरी महागिरी गरुयगरिमगु-णजियनहाभोगो ॥ ७ ॥ सव्वजियाण सुहत्थी सुहत्थिगइगमणरंजियजणोहो । दुइओ अज्जसुहत्थी होत्था मुणिपुंगवो तत्तो ॥ ८ ॥ दुद्धोदहिजलसारिच्छकित्तिपब्भारपूरियदियंता । दोन्निवि हरहारतुसारतारयाकारसीलगुणा ॥ ९ ॥ णाणा-विहगामागरपुरसंठियभव्वकमलसंडाणं । मायंडमंडलसमा दोण्णिवि पडिबोहकरणम्मि ॥ १० ॥ अगणियमाहप्पाणं सुय-रयणाणं जणम्मि दुलहाणं । ते दोन्नि वि रोहणसेलखाणिभूया गुणपभूया ॥ ११ ॥ पत्तम्मि चरमकाले भयवं सिरि-थूलभद्दगणनाहो । जुगवमणुओगणुन्नं दुभागकयगच्छणुन्नं च ॥ १२ ॥ दाऊणमेसिमेत्तो खमित्तु खामियसमत्तजिय-

पाडलिपुत्ति महागिरि अज्जसुहत्थी य सेट्ठिवसुभूती। वइदिस उज्जेणीए जियपडिमा एलगच्छं च ॥२०२॥

पाटलिपुत्रे नगरे 'महागिरि अज्जसुहत्थि'त्ति आर्यमहागिरिरार्यसुहस्ती च द्वावाचार्यौ कदाचिद् विहारं चक्रतुः। तत्र श्रेष्ठी वसुभूतिरार्यसुहस्तिना सम्बोधितः ततो 'वइदिस'त्ति अवन्ती विषये उज्जयिन्यां 'जियपडिम'त्ति जीवत् स्वामिकप्रतिमाया वर्द्धमानजिनसम्बन्धिन्या वन्दनार्थं गतौ। तत एलकाक्षं च दशार्णभद्रापरनामकं गतौ ॥ २०२ ॥

अथैतत्संग्रहगाथां स्वयमेव शास्त्रकारः गाथानवकेन व्याख्यानयन्नाह;—

दो थूलभद्दसीसा जहोइया आइमो य इयरत्ति। ठविउं गच्छेऽतीओ कप्पोत्ति तमासिओ किरियं २०३॥१
एसणसुद्धातिजुओ वसुभूतिगिहम्मि कारणगएण। दिट्ठो गोयरवत्ती इयरेणऽब्भुट्ठिओ विहिणा॥२०४॥२
सेट्ठिस्स विम्हओ खलु तग्गुणकहणाएँ तह य बहुमाणो॥ठितिसवणुज्झियधम्मं पायमणाभोगसद्धाए॥३
उवओगपरिन्नाणं कहणाऽवक्कमण वइदिसं तत्तो। संभासिऊण गमणं कालट्ठा एलगच्छं ति ॥ २०६ ॥ ४॥
मिच्छत्त सड्ढिहासो पच्चक्खाणम्मि तह सयग्गहणं॥वारण पवयणदेवय सज्झिलगोगाहिमा भोगे२०७॥५
तलघायअच्छिपाडण सड्ढीउस्सग्ग देव उद्दाहो। एलच्छि बोहि नगरं तओ यतं एलगच्छंति ॥ २०८ ॥ ६॥
तत्थ य दसन्नकूडो गयग्गपयगो दसन्नरायम्मि। वीरे इड्ढी बोहण एरावयपयसुजोगेणं ॥ २०९ ॥ ७ ॥

यदि नामैवं साधुलक्षणमुक्तं, तथापि प्रस्तुते किमायातमित्याह;—

एयं च अत्थि लक्खणमिमस्सनिस्सेसमेव धन्नस्स । तहगुरुआणासंपाडणं उ गमगं इहं लिंगं॥२००॥

एतच्चैतदपि मार्गानुसारित्वादि, किं पुनर्गुरुविषयोऽभ्रमः, अस्ति विद्यते लक्षणमस्य माषतुषादेर्निःशेषमेव धन्यस्य धर्मधनार्हस्य । किमत्र लिङ्गमित्याह—तथा यथा गुरुसन्निधाने तथैव तद्व्यवधानेऽपि गुर्वाज्ञासम्पादनं प्रतिलेखनाप्रमार्जनादि साधुसामाचारीपालनरूपं पुनर्गमकं ज्ञापकम् । इह मार्गानुसारित्वादौ लिङ्गं चिह्नमिति ॥ २०० ॥

ननु चारित्रिणो मोक्षं प्रत्यतिदृढानुरागत्वेनात्यन्तादौत्सुक्यादशक्यारम्भोऽपि न दुष्टः स्याद् इत्याशंक्याह;—

सत्तीए जतितवं उचियपवित्तीएँ अन्नहा दोसो । महगिरिअज्जसुहत्थी दिट्ठंतो कालमासज्ज ॥ २०१ ॥

शक्तौ—सामर्थ्ये चिकीर्षितप्रयोजनानुकूले सति यतितव्यं—प्रयत्नः कार्यः, किमविशेषेणेत्याह—'उचितप्रवृत्त्या' तत्तद्द्रव्यक्षेत्रकालभावैरबाध्यमानचेष्टारूपया । विपक्षे दोषमाह—अन्यथाउक्तप्रकारद्वयविरहे यत्ने क्रियमाणेऽपि दोषो—वन्ध्यचेष्टालक्षणः सम्पद्यते, सफलारम्भसारत्वाद् महापुरुषाणामिति । अत्र 'महगिरि—अज्जसुहत्थी' इति आर्यमहागिरिरार्यसुहस्ती च दृष्टान्तः—उदाहरणं 'कालं' व्यवच्छिन्नपरिपूर्णजिनकल्पाराधनायोग्यजीवं दुष्षमालक्षणमाश्रित्य, शक्तौ सत्यामुचितप्रवृत्त्या यत्ने कर्त्तव्यतयोपदिश्यमाने इति ॥ २०१ ॥

एतयोरेव वक्तव्यतां संगृह्णन्नाह;—

त्वसमो रोगो न मिथ्यात्वसमं तमः ॥ १ ॥ द्विषद्विषतमोरोगैर्दुःखमेकत्र दीयते । मिथ्यात्वेन दुरन्तेन जन्तोर्जन्मनि जन्मनि ॥ २ ॥" अनाभोगसंशयतो जाताप्येषा तत्वाभिनिवेशाभावात् सुखसाध्यत्वेन नात्यन्तमनर्थं सम्पादिकेति १९८

अन्यदपि चारित्रिलक्षणमत्र योजयितुमिच्छुराह;—

मग्गणुसारी सद्धो पन्नवणिज्जो कियावरो चेव । गुणरागी सक्कारंभसंगओ जो तमाहु मुणिं ॥१९९॥

मार्गं तत्त्वपथमनुसरत्यनुयातीत्येवंशीलो मार्गानुसारी, निसर्गतस्तत्रानुकूलप्रवृत्तिश्चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमात् । एतच्च तत्त्वावाप्तिं प्रत्यवन्ध्यं कारणम्, कान्तारगतविवक्षितपुरप्राप्तिसद्योग्यतायुक्तान्धस्येव । तथा, श्राद्धस्तत्त्वं प्रति श्रद्धावांस्तत्प्रत्यनीकक्लेशह्रासातिशयादवाप्तव्यमहानिधानतद्ग्रहणविधानोपदेशश्रद्धालुनरवत् विहितानुष्ठानकारिरुचिर्वा । तथा, अत एव कारणद्वयात् प्रज्ञापनीयः कथञ्चिदनाभोगादन्यथाप्रवृत्तावपि तथाविधगीतार्थेन सम्बोधयितुं शक्यः, तथाविधकर्मक्षयोपशमादविद्यमानासदभिनिवेशः प्राप्तव्यमहानिधितद्ग्रहणान्यथाप्रवृत्तसुकरसम्बोधनरवत् । तथात एव कारणात् क्रियापरश्चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमाद् मुक्तिसाधनानुष्ठानकरणपरायणः, तथाविध निधिग्राहकवत् । चशब्दः समुच्चये । एवशब्दोऽवधारणे । एवं चानयोः प्रयोगः—क्रियापर एव च नाक्रियापरोऽपि, सत्क्रियारूपत्वाच्चारित्रस्य । तथा, गुणरागी विशुद्धाध्यवसायतया स्वगतेषु वा परगतेषु वा गुणेषु ज्ञानादिषु रागः प्रमोदो यस्यास्त्यसौ गुणरागी निर्मत्सर इत्यर्थः । तथा, शक्यारंभसंगतः कर्तुं शकनीयानुष्ठानयुक्तो, न शक्ये प्रमाद्यति न चाशक्यमारभत इति भावः । यः कश्चिदेवंविधगुणोपेतस्तमाहुर्ब्रुवते समयज्ञा मुनिं साधुमिति ॥ १९९ ॥

अन्यत्रापि गुरुव्यतिरिक्तेऽपि जीवादौ विषये गुरौ तावदविभ्रम एवेत्यपिशब्दार्थः, अनाभोगश्चैवानुपयोग एव नवरं केवलं निविडश्रुतावरणप्रतिघाताद् एतस्य माषतुषादेरत्यन्ततत्त्वजिज्ञासावतोऽपि नीलपीतादिरूपोपारूढदृढदिदृक्षापरिणामस्य यथा कस्यचिद् अन्धस्य दृश्येष्वर्थेषु, व्यवच्छेद्यमाह—न नैव विपर्ययो विपर्यासः। इति पदपरिसमाप्तौ। नियमाद् निश्चयेनात्र हेतुर्मिथ्यात्वादीनां मिथ्यात्वमोहनीयस्यादिशब्दाद् अनन्तानुबन्धिनां च बोधविपर्यासकारिणां, तथा क्रियाव्यत्ययहेतूनाम् अप्रत्याख्यानावरणानां प्रत्याख्यानावरणानां च कषायाणामभावादनुदयात्। एतदुदयो हि हृत्पूरकोपयोगवत्, मद्यादिकुद्रव्योपयोगवद् वा नियमाद् आत्मानं भ्रममानयति। तद्वतश्च न तात्त्विकी काचित् कार्यनिष्पत्तिरिति ॥ १९७ ॥

अत एवाह;—

एसो य एत्थ गरुओ णाणज्झवसाय संसया एवं। जम्हा असप्पवित्ती एत्तो सव्वत्थणत्थफला ॥१९८॥

एष एव विपर्यय एव अत्रैषु बोधदोषेषु मध्ये गुरुको महान् दोषः। व्यवच्छेद्यमाह—न नैवानध्यवसायसंशयौ एवं गुरुकौ दोषौ। तत्रानध्यवसायः सुप्तमत्तपुरुषवत् क्वचिदप्यर्थे बोधस्याप्रवृत्तिः, संशयश्चानेकस्मिन् विषयेऽनिश्चायकतया प्रवृत्तिः, यथोक्तम्—"जमणेगत्थलंवणमपरिदोसपरिकुंठियं चित्तं। सयइव सव्वप्पयओ तं संसयरूवमण्णाणं ॥ १ ॥" इति। यस्माद् असत्प्रवृत्तिः परिशुद्धन्यायमार्गानवतारिणी चेष्टा, इतो विपर्यासात् सर्वत्र सर्वेष्वैहलौकिकपारलौकिकेष्वर्थेष्वनर्थफला व्यसनशतप्रसविनी प्रादुरस्ति। यदाऽवाचि—"न मिथ्यात्वसमः शत्रुर्न मिथ्यात्वसमं विषम्। न मिथ्या-

तदेवाह;—

जह चेव चंदउत्तस्स विब्भमो सव्वहा ण चाणक्के। सव्वत्थ तहेतस्सवि एत्तो अहिगो सुहगुरुम्मि॥१९६॥

यथा चैव यथैवेत्यर्थः, चन्द्रगुप्तस्य मौर्यवंशप्रसवप्रथमहेतो राजविशेषस्य प्राक्कथितस्य विभ्रमो विपर्यासः संशयो वा सर्वथा सर्वैः प्रकारैर्न नैव चाणक्ये प्रागुक्तलक्षणे मंत्रिणि सर्वत्र सर्वेषु प्रयोजनेषु समादिश्यमानेषु, तथैतस्यापि माषतुषादेर्यतेरितश्चन्द्रगुप्तादधिकः समर्गलो विश्वासः शुभगुरौ विजृम्भते। यथा हि चन्द्रगुप्तस्य पाटलिपुरोपरोधकाले नन्दवलनिर्द्धाटितेन चाणक्येन नीयमानस्य पश्चादनुलग्ने नन्दसैन्ये अनन्योपायां चन्द्रगुप्तरक्षां परिभावयता महति सरसि निविष्टपद्मिनीषण्डमण्डिते निक्षिप्तस्य नन्दाश्ववारेणैकेन क्व चन्द्रगुप्तस्तिष्ठतीति पृष्टेनाङ्गुल्यग्रेण दर्श्यमानस्यापि नाविश्वासो जातः, किंत्वार्य एव युक्तमयुक्तं वा जानातीति प्रतिपत्तिः, तथाऽस्य माषतुषादेः सर्वथा व्यावृत्तविपर्यासस्य संसारविषविकारनिराकरणकारिणी गुरोरस्य सेवेति मन्यमानस्य चन्द्रगुप्तस्य विश्वासादिह राज्यमात्रफलादनन्तगुणः शुभगुरौ प्रत्ययः प्रवर्त्तत इति ॥ १९६ ॥

ननु गुरुमात्रगोचरविभ्रमाभावेऽपि विशेपतत्त्वविषयविभ्रमसद्भावात् कथमस्य कृत्यं भ्रान्तिगर्भं सत् शुद्धचरित्रतया व्यवहृतमित्याशंक्याह;—

अन्नत्थवि विन्नेओऽनाभोगो चेव नवरमेयस्स। न विवज्जउत्ति नियमा मिच्छत्ताईणभावातो ॥ १९७॥

गुर्वाज्ञानु-
लंघने चंद्र-
गु० दृ०

रौद्रो विषविकारादिवद्दारुणः, खलुरवधारणे, संसारो नरनारकादिभ्रमणरूपः सर्वशरीरसाधारणः पारमार्थिकव्याधिस्वभावतामापन्नो यतः, ततः शुद्धो धर्म एव पञ्चनमस्कारस्मरणादिरूप औषधं निवृत्तिहेतुरस्य संसारस्य । यथोक्तम्—"पंचनमोक्कारो खलु विहिदाणं सत्तिओ अहिंसा य । इंदियकसायविजओ एसो धम्मो सुहपओगो ॥ १ ॥" एवमवगते यदेष पुनर्निर्णीतवान्, तदाह—गुरुकुलसंवासे गुरोरुक्तलक्षणस्य कुलं परिवारस्तत्रसम्यक् तद्गतमर्यादया वासे सति स शुद्धो धर्म्मो निश्चयतः परमार्थवृत्त्या सम्पद्यते । अनिश्चयरूपस्तु कृत्रिमसुवर्णसदृशः परीक्षामक्षममाणोऽन्यथापि स्यात् । न च तेन किञ्चित्, संसारफलत्वेनासारत्वादिति ज्ञातमेतेन माषतुषादिना साधुजडेनापि सता ॥ १९४ ॥

कुत एतदेवमिति चेदुच्यते;—

जं कुणति एवमेवं तस्साणं सव्वहा अलंघंतो । एगागिमोयणम्मिवि तदखंडण मो इहं णायं ॥१९५॥

यद्यस्मात् कुरुते एवं निश्चयतः, एवं गुरुकुलसंवासं माषतुषादिः । कीदृश इत्याह—तस्य गुरोराज्ञामिच्छामिथ्याकारादिपरिपालनरूपां सर्वथा मनसा वाचा कायेन च अलंघयन्ननतिक्रामन् । नन्वेकाकिनस्तस्य किमित्याह—एकाकिमोचनेऽपि कुतोऽप्यशिवादिपर्यायादेकाकिनोऽपरसाधुसाहाय्यरहितस्य क्वचिद् ग्रामनगरादौ गुरुणा स्थापने सत्यपि तदखण्डना गुर्वाज्ञानुलंघना वर्त्तते 'मो इति प्राग्वत् । अयमत्राभिप्रायः—बहुसाधुमध्ये लज्जाभयादिभिरपि भवत्येव गुर्वाज्ञानुलंघनम् । यदा त्वसौ एकाकितया युक्तोऽपि गुरुकुलवासप्रवृत्तां सामाचारीं सर्वामनुवर्त्तते, तदा ज्ञायते निश्चयतो गुरुकुलसंवासवानसौ, तत्साध्यस्य क्रियाकलापस्य सर्वथाऽखण्डनात्, इह गुर्वाज्ञानुलंघने ज्ञातं दृष्टान्तो ज्ञेयम् ॥१९५॥

कर्म सूरिणा । ज्ञानावरणमत्युग्रमज्ञानादिनिमित्ततः ॥ ८ ॥ नालोचितं च तत्तेन ततो मृत्वा दिवं गतः । ततोऽप्यसौ च्युतः क्वापि सत्कुले जन्म लब्धवान् ॥ ९ ॥ कालेन साधुसम्पर्काद् बुद्धोऽसौ जिनशासने । सद्गुरूणां समीपेऽथ प्रवव्राज विरागतः ॥ १० ॥ ततोऽसौ सूरिपादान्तेऽधीते सामायिकश्रुतम् । उदीर्णं च तकत् तस्य कर्म जन्मान्तरार्जितम् ॥ ११ ॥ तस्योदयाद् न शक्नोति ग्रहीतुं पदमप्यसौ । प्रपठन्नप्यविश्रामं वहुमानयुतोऽपि सन् ॥ १२ ॥ ततः सूरिरशक्तं तं पाठे ज्ञात्वा तपोधनम् । सामायिकश्रुतस्यार्थं तं संक्षेपादपीपठत् ॥ १३ ॥ यथा मा रुष्य मा तुष्येत्येवमेव स भक्तितः । घोषयामास तत्रापि विस्मृतिस्तस्य जायते ॥ १४ ॥ ततो महाप्रयत्नेन संस्मृत्य किल किञ्चन । तत्रासौ घोषयामास तुष्टो मासतुषेत्यलम् ॥ १५ ॥ ततस्तद्घोषणान्नित्यं मापतुषेत्यभिख्यया । ख्यातिं नीतो महात्मासौ बालिशैः क्रीडनापरैः ॥ १६ ॥ अदोऽपि विस्मरत्येष यदा मोहात्तदा तकम् । शून्यचित्तमवाचं च हसन्तो बालका जगुः ॥ १७ ॥ अहो मापतुषः साधुरेष मौनेन तिष्ठति । एवमुक्तः स तैर्मेने साधु भो स्मारितं मम ॥ १८ ॥ ततोऽधीते तदेवासौ मन्यमानोऽत्यनुग्रहम् । साधवस्तु तथा श्रुत्वा वारयन्तिस्म सादराः ॥ १९ ॥ शिक्षयन्ति स्म तं साधो मारुष्येत्यादि घोषय । अतः प्रमोदमापन्नो घोषयामास तत्तथा ॥ २० ॥ एवं सामायिकाद्यर्थेऽप्यशक्तो गुरुभक्तितः । ज्ञानकार्यमसौ लेभे कालतः केवलश्रियम् ॥ २१ ॥ १९३ ॥

अथामुमेव शुभौघसंज्ञानयोगमेषां भावयन्नाह;—

रुद्दो खलु संसारो सुद्धो धम्मो तु ओसहमिमस्स । गुरुकुलसंवासे सो निच्छयओ णायमेतेणं ॥ १९४ ॥

रित्वतस्तीव्रमिथ्यात्वमोहनीयक्षयोपशमभावात्, इह च मार्गश्चेतसोऽवक्रगमनं भुजङ्गमननलिकायामतुल्यो विशिष्टगुणस्थानावाप्तिप्रगुणः स्वरसवाही जीवपरिणतिविशेषस्तमनुसरति तच्छीलश्च यः स तथा तद्भावस्तत्त्वं तस्मात्, शुभश्चैव परिशुद्ध एव व्यावृत्तविपर्यासदुःख एव परिणामो विज्ञेयः। ननु मार्गानुसारित्वेऽपि वठरतया कथं तत्परिणामशुद्धिरित्याशंक्याह—शुभौघसंज्ञानयोगात् शुभमविपर्यस्तमोघेन सामान्येन सुवहुविशेषावधारणाक्षमं यत्संज्ञानं वस्तुतत्त्वसंवेदनरूपं तस्य योगात्। ते हि वहिर्वहुश्रुतमपठन्तोऽपि अतितीक्ष्णसूक्ष्मप्रज्ञतया वहुपाठकस्थूलप्रज्ञपुरुषानुपलब्धं तत्त्वमवबुध्यन्त इति। तदुक्तं—"स्पृशन्ति शरवत्तीक्ष्णाः स्वल्पमन्तर्विशन्ति च। वहुस्पृशापि स्थूलेन स्थीयते वहिरश्मवत् ॥ १ ॥"

कथानकसम्प्रदायश्चैवम्;—

वभूव कश्चिदाचार्यो गुणरत्नमहानिधिः। श्रुतमत्यर्थिशिष्यालि सेव्यमानक्रमाम्बुजः ॥ १ ॥ सूत्रार्थपाथसां दाने महाम्भोद इवाश्रमः। संघादिकार्यभाराणां निस्तारे धुर्यसन्निभः ॥ २ ॥ तस्यैवान्योऽभवद् भ्राता विशिष्टश्रुतवर्जितः। स्वेच्छया स्थाननिद्रादेः कर्त्ता स्वार्थपरायणः ॥ ३ ॥ तत्र सूरिः क्वचित्कार्ये श्रान्तः सन् मुग्धबुद्धिभिः। अज्ञातावसरैः शिष्यैर्व्याख्यानं कारितः किल ॥ ४ ॥ ततोऽसौ श्रान्तदेहत्वाद् व्याख्यायामक्षमत्वतः। चित्तखेदं जगामात्र चिन्तयाभास चेदृशम् ॥ ५ ॥ धन्योऽयं पुण्यवानेष मद्भ्राता निर्गुणो यतः। सुखमास्ते सुखं शेते पारतंत्र्यविवर्जितः ॥ ६ ॥ वयं पुनरधन्या ये स्वगुणैरेव वश्यताम्। परेषां प्रापिताः स्थातुं सुखेन न लभामहे ॥ ७ ॥ एवं चिन्तयता तेन निवद्धं

सम्मकिरियाए जे पुण ते अपुणब्भावजोगओ चेव । णेयग्गिदड्ढतच्चुन्नतुल्ल मो सुवयणणिओगा॥१९२॥

सम्यक् क्रियया सर्वार्थेष्वभ्रान्तबोधगर्भया तथाविधव्रतादिसेवनरूपया ये पुनरपनीताः क्लेशाः, तेऽपुनर्भावयोगतश्चैव, पुनर्भावयोगः—अपनीतानामपि तथाविधसामग्रीवशात् पुनरुन्मीलनं, तत्प्रतिषेधादपुनर्भावयोगस्तस्मादेव ज्ञेयाः, अग्निदग्धतच्चूर्णतुल्या वैश्वानरप्लुष्टप्लवककायचूर्णाकाराः । 'मो' इति पादपूरणार्थः । कुत इत्याह—सुवचननियोगात् कषच्छेदतापताडनशुद्धाप्तवचनव्यापारणात् । यथा हि मण्डूकचूर्णो दाहमन्तरेण निर्जीवतामापन्नोऽपि तथाविधप्रावृडादि समयसमुपलब्धावनेकप्रमाणदर्दुररूपतया सद्य एवोद्भवति, तथा कायक्रियामात्रेण क्लेशाः प्रलयमानीता अपि भवान्तरप्राप्तौ तथाविधराज्यादिलाभकालेऽसह्यरूपतामादाय नरकादिफलाः सम्पद्यन्ते । स एव यथा चूर्णो दग्धः सन्निर्वीजतामागतस्तथाविधसामग्रीसंभवेऽपि नोन्मीलितुमुत्सहते, तथा सर्वज्ञाज्ञासम्पर्ककर्कशक्रियायोगतः क्लेशाः क्षयमुपनीताश्चक्रवर्त्त्यादिपदप्राप्तावपि नात्मानं लब्धुमलमिति ॥ १९२ ॥

नन्वविज्ञातसुवचनविनियोगानामपि केषांचिच्छास्त्रे चारित्ररूपः शुभपरिणामः श्रूयते, स कथं तेषां जातः? इत्याशंक्याह;—

मासतुसादीयाण उ मग्गणुसारित्तओ सुहो चेव। परिणामो विन्नेओ सुहोहसण्णाणजोगाओ॥१९३॥

माषतुषादिकानां त्वागमप्रसिद्धानां जडसाधूनां पुनर्जीवाजीवादितत्त्वगोचरव्यक्तश्रुतोपयोगाभावेऽपि मार्गानुसा-

कर्मक्षयार्थं द्रव्यभावत्वयोर्मण्डूकचूर्णदृ०

'आणावज्झसमाओ' इति आज्ञाबाह्यात् शमाद् रागद्वेषमन्दतालक्षणात् तथाविधदेवभवैश्वर्यमनुष्यजन्मराज्यादिसुखस्य
किञ्चित्कालं लाभेऽपि पापानुबन्धिपुण्यवशाद् भगवतोऽपि सद्धर्मबीजवपनविधावेकान्तेन खीलीभूतात्मनां कुणिकब्रह्मद-
त्तादीनामिवोपात्तदुरन्तपापप्राग्भाराणां एतादृशकः सुसंमोहः स्वस्थतोत्तरकालभाविदुःखपरिणामतुल्य एव विज्ञेयो मु-
णितव्यः। तौ हि रागद्वेषावव्यावृत्तप्रबलविपर्यासौ सन्तौ पापानुबन्धिनः सातवेद्यादेः कर्मणो मिथ्यात्वमोहनीयस्य च
बन्धहेतू भवतः। ततो भवान्तरे प्राप्तौ तत्पुण्यपाकेन समुदीर्णमिथ्यात्वमोहा अतएव हिताहितकृत्येषु मूढतामुपगता
मलिनकर्मकारिणः प्रागुपात्तपुण्याभासकर्म्मोपरमे निष्पारनारकादिदुःखजलधिमध्यमज्जिनो जीवा जायन्त इति ॥१९०॥

एतदेव तीर्थान्तरीयमतेन संवादयन्नाह;—

एत्तो च्चिय अवणीया किरियामेत्तेण जे किलेसा उ। मंडुक्कचुन्नकप्पा अन्नेहिवि वन्निया णवरं ॥ १९१ ॥

इत एवाज्ञाबाह्यशमस्य दुःखपरिणामफलत्वाद् हेतोः। किमित्याह—अपनीता इवापनीताः समुद्भूतावस्थां त्याजिताः,
क्रियामात्रेण क्रिययैव बालतपश्चरणाऽकामशीतोष्णाद्यधिसहनरूपया सम्यग् विवेकविकलत्वेन केवलया वक्ष्यमाणतुश-
ब्दस्य पुनरर्थस्येहाभिसम्बन्धाद् ये तु ये पुनः क्लेशाः कामक्रोधलोभाभिमानादयो दोषाः, ते मण्डूकस्य भेकस्य मृतकस्य
सतस्तथाविधप्रयोगाद्यश्चूर्णः अतिसूक्ष्मखण्डसमूहलक्षणो मण्डूकचूर्णस्तस्मात् किञ्चिदूना मण्डूकचूर्णकल्पा वर्त्तन्ते। इत्य-
न्यैरपि तीर्थान्तरीयैः सौगतादिभिर्वर्णिताः स्वशास्त्रेषु निरूपिता नवरं केवलम्। तदुक्तं—"क्रियामात्रतः कर्म्मक्षयो
मण्डूकचूर्णवत्, भावनातस्तु तद्भस्मवत्" इत्यादि ॥ १९१ ॥

जनकादिस्वजनलोकालम्बनः। कामरागः प्रियप्रमदादिविषयसाधनवस्तुगोचरः । दृष्टिरागः पुनर्योऽयं दर्शनिनां निज-निजदर्शनेषु युक्तिपथावतारासहेष्वपि कम्बललाक्षारागवत् प्रायेणोत्तारयितुमशक्यः पूर्वरागद्वयापेक्षयातिदृढस्वभावः प्रतिबन्धो विजृम्भते स इति । द्वेषो मत्सरः। अयमपि तत्तत्कार्यमपेक्ष्य सचित्ताचित्तद्रव्यगोचरतया द्विभेदः । ततो मन्दौ निर्बीजीभूतौ निर्बीजीभावाभिमुखौ वा रागद्वेषौ यस्मिन् स तथा परिणामो निरूपितरूपः शुद्धकः परिशुद्धस्वभावः 'तउ'त्ति तको भवति जायते। यत एवं, ततो मोहे च विपर्यासे मिथ्यात्वमोहनीयोदयजन्ये पुनः प्रबले गुणवत्पुरुषप्रज्ञापनाया अप्यसाध्यत्वेन बलीयसि विजृम्भमाणे सति न नैव मन्दता निहतशक्तिरूपता । हंदीति सन्निहितसभ्यजनस्य पश्यतः स्वयमेव प्रयोजनं पश्यतु भवानेव यदि मन्दता स्याद् एतयोः रागद्वेषयोः। न हि कारणमन्दताम-न्तरेण कार्यमल्पीभवितुमर्हति, महाहिमपातसमये इव रोमोद्धुषणादयः शरीरिणां शरीरविकारा इति ॥ १८९ ॥

ननु मिथ्यादृशामपि केषाञ्चित् स्वपक्षनिबद्धोद्धुरानुबन्धानामपि भूयानुपशमः प्रबलमोहत्वेऽपि दृश्यते, स कथं जातः? इत्याह;—

संमोहसत्थयाए जहाहिओ हंत दुक्खपरिणामो। आणावज्झसमाओ एयारिसओ वि विन्नेओ ॥१९०॥

संमोहः सन्निपातो युगपद्वातपित्तश्लेष्मसंक्षोभजन्यो व्याधिविशेषः, तस्य स्वस्थता देहादनुत्तारेऽपि कुतोऽपि वेलाबलादनुद्रेकावस्था संमोहस्वस्थता तस्यां सत्यामपि, यथा अधिकः प्रभूतः भूयः संक्षोभात् प्रागवस्थामपेक्ष्य जायते, हन्तेति प्रत्यवधारणे, ततोऽस्माभिरवधार्य निगद्यमानमेतत् प्रत्यवधारयन्तु भवन्तः। दुःखपरिणामो मूर्च्छाप्रलापाङ्गभङ्गादिः

शुभपरिणामस्याशुभताप्रापकताहेतुः

गलमच्छभवविमोयगविसन्नभोईण जारिसो एसो। मोहा सुहो वि असुहो तप्फलओ एवमेसो वि॥१८८॥

गलो नाम प्रान्तन्यस्तामिषो लोहमयः कण्टको मत्स्यग्रहणार्थं जलमध्ये सञ्चारितः, तद्ग्रसनप्रवृत्तो मत्स्यस्तु प्रतीत एव। ततो गलेनोपलक्षितो मत्स्यो गलमत्स्यः। भवाद् दुःखबहुलकुयोनिलक्षणाद् दुःखितजीवान् काकशृगालपिपीलिकामक्षिकादींस्तथाविधकुत्सितवचनसंस्कारात् प्राणव्यपरोपणेन मोचयत्युत्तारयतीति भवविमोचकः पाखण्डिविशेषः। विषेण मिश्रमन्नं विषान्नं तद् भुंक्ते तच्छीलश्च यः स तथाविधः। ततो गलमत्स्यश्च भवविमोचकश्च विषान्नभोजी चेति द्वंद्वस्तेषां यादृश एष परिणामः प्रत्यपायफल एव। कुतः, मोहादज्ञानात् पर्यन्तदारुणतया शुभोऽपि स्वकल्पनया स्वरुचिमन्तरेण तेषां तथा प्रवृत्तेरयोगात् सुन्दरोऽपि सन् अशुभः संक्लिष्ट एव। कुत इत्याह;—तत्फलतः भावप्रधानत्वाद् निर्देशस्य तत्फलत्वाद् अशुभपरिणामफलत्वात्। अथ प्रकृते योजयन्नाह;—एवं गलमत्स्यादिपरिणामवत् एषोऽपि जिनाज्ञोल्लङ्घनेन धर्मचारिपरिणामस्तत्फलत्वादशुभ एव। आज्ञापरिणामशून्यतया उभयत्रापि समानत्वेन तुल्यमेव किल फलमिति ॥ १८८ ॥

आह—कस्माच्छुभोऽपि परिणामो मोहादशुभतां प्रतिपद्यत इत्याशंक्याह;—

जो मंदरागदोसो परिणामो सुद्धओ तओ होति। मोहम्मि य पबलम्मी ण मंदया हंदि एएसिं॥१८९॥

यः कश्चिद् रागश्च द्वेषश्च रागद्वेषौ। तत्र रागोऽभिष्वङ्गः स च स्नेहकामदृष्टिरागभेदात् त्रिप्रकारः। तत्र स्नेहरागो

निर्दिष्टं प्रथमसाधोरिव । तदबाधया त्वाज्ञाया अबाधया पुनर्गृह्यमाणं स्फुटं निर्व्याजमेव तदपि च आधाकर्मादि दोषदुष्टं भक्तादि शुद्धं द्वितीयसाधोरिव । इत्येषा आज्ञा जैनी वर्त्तते । लौकिका अपि पठन्ति "भावशुद्धिर्मनुष्यस्य विज्ञेया कार्यसाधनी । अन्यथाऽऽलिङ्ग्यते कान्ता दुहिता पुनरन्यथा ॥ १ ॥" ॥ १८६ ॥

आह—"यस्य बुद्धिर्न लिप्येत हत्वा सर्वमिदं जगत् । आकाशमिव पङ्केन नासौ पापेन लिप्यते ॥ १ ॥" इत्यादिवचनप्रामाण्याद् भावशुद्धिरेव गवेषणीया, किमाज्ञायोगेनेत्याशङ्क्याह—

तन्निरवेक्खो नियमा परिणामोवि हु असुद्धओ चेव। तित्थगरेऽबहुमाणासग्गहरूवो मुणेयव्वो ॥ १८७॥

तन्निरपेक्ष आज्ञाबाह्यः स्वेच्छामात्रप्रवृत्तो नियमाद् निश्चयेन 'परिणामोवि हु'त्ति प्रस्तावात् शुभोऽपि परिणामोऽन्तःकरणपरिणतिरूपोऽशुद्ध एव मलिन एव । कुतः, यतः स तीर्थङ्करे भगवति सर्वजगज्जीववत्सले विषयभूतेऽबहुमानाद् बहुः प्रभूतः स्वात्मापेक्षया मानो मननं बहुमानस्तत्प्रतिषेधादबहुमानस्तस्माद्धेतुभूतात् सकाशाद् असद्ग्रहरूपोऽसुन्दराग्रहरूपो भुणितव्यो ज्ञेयः । यद्वक्ष्यति,—"सुद्धुंछाइसु जत्तो गुरुकुलचागाइणेह विन्नेओ । पिच्छत्थं सवरसरक्खवहणपायच्छिवणतुल्लो ॥ १ ॥ इत्यादि । नहि यो यद्वचननिरपेक्षः प्रवर्त्तते स तत्र बहुमानवान् भवति, यथा कपिलादिः सुगतशिवादौ देवताविशेषे, जिनवचननिरपेक्षश्च गुरुकुलवासादिपरित्यागेन शुद्धपिण्डैषणादिकारी साधुः, तस्माद् न भगवति बहुमानवानिति ॥ १८७ ॥

अथास्य शुभलेश्यत्वमपि दृष्टान्तोपन्यासेन तिरस्कुर्वन्नाह;—

दरेण दीयमानं सञ्जातशङ्को नूनं न ग्रहीष्यति एतदिति तद्ग्रहणस्यानन्योपायतां पश्यन्त्या शिक्षितानि डिम्भरूपाणि यथा—क्षपकभिक्षोर्भिक्षार्थमागतस्य समक्षमिदं क्षीरान्नं मया परिवेष्यमाणमरुचिसारैर्वचनैरनादेयतामानीय प्रतिषेधनीयम् । तथा विहितं च तैः । क्षपकेणापि दत्तद्रव्यादितीव्रोपयोगेन सर्वोपधा शुद्धिरिति कृत्वा सर्वविद्वचनाराधनाप्रधानेन प्रतिगृहीतम् । तद् भोक्तुमारब्धस्य च "बायालीसेसणसंकडम्मि गहणम्मि जीव ! न हु छलिओ । इण्हिं जह न छलिज्जसि भुंजंतो रागदोसेहिं ॥ १ ॥" इत्यादिशुभभावनाभावतः क्षपकश्रेणिप्राप्तौ केवलज्ञानमजनीति । एवं प्रथमस्य सर्वज्ञाज्ञोपयोगाभावेन शुद्धमपि पिण्डमुपाददानस्य क्लिष्टकर्मबन्धः । द्वितीयस्य तु विहितनिपुणोपयोगस्य तदशुद्धोपादानेऽपि केवलज्ञानफलो निर्जरालाभः संवृत्त इति । अत एवोक्तं समये "आहाकम्मपरिणओ फासुयभोईवि बंधओ भणिओ । सुद्धं गवेसमाणो आहाकम्मेऽवि सो सुद्धो ॥ १ ॥" तत्तस्मादेतस्मिन्नागमे प्रयत्नः शुश्रूषाश्रवणग्रहणादिः सर्वस्य मुमुक्षोर्विज्ञेयो मोक्षहेतुरिति, एतत्प्रयत्नमन्तरेण मोक्षाभावात् । तथा च पठन्ति "मलिनस्य यथाऽत्यन्तं जलं वस्त्रस्य शोधनम् । अन्तःकरणरत्नस्य तथा शास्त्रं विदुर्बुधाः ॥ १ ॥ शास्त्रे भक्तिर्जगद्वन्द्यैर्मुक्तिदूती परोदिता । अत्रैवेयमतो न्याय्या तत्प्राप्त्यासन्नभावतः ॥ २ ॥" ॥ १८५ ॥

एतदेव स्फुटवृत्त्या भावयन्नाह;—

आणाबाहाए जओ सुद्धंपि य कम्ममादि निदिट्ठं । तद्बाहाए उ फुडं तंपि य सुद्धंति एसाणा ॥ १८६ ॥

आज्ञाबाधया जिनवचनोल्लङ्घनरूपया शुद्धमपि च सत्पिण्डादिवस्तु 'कम्ममादि' आधाकर्मादिसर्वैषणा दोषभाग्

जं आणाए चरणं आहाकम्मादिणायतो सिद्धं । ता एयम्मि पयत्तो विन्नेओ मोक्खहेउत्ति ॥ १८५ ॥

यद्यस्मादाज्ञायाः सकाशाच्चरणं चारित्रं देशतः सर्वतो वा जीवानां सम्पद्यते, न पुनरन्यथा । अन्यत्राप्युक्तम्— "वचनाराधनया खलु धर्म्मस्तद्बाधया त्वधर्म्म इति । इदमत्र धर्मगुह्यं सर्वस्वं चैतदेवास्य ॥ १ ॥ अस्मिन् हृदयस्थे सति हृदयस्थस्तत्त्वतो मुनीन्द्र इति । हृदयस्थिते च तस्मिन्नियमात् सर्वार्थसंसिद्धिः ॥ २ ॥" एतच्चाधाकर्मादिज्ञाततः सिद्धम् । इहाधाकर्म—"सच्चित्तं जमचित्तं साहूणट्ठाए कीरई जं च । अच्चित्तमेव पच्चइ आहाकम्मं तयं विंति ॥ १ ॥" इत्यादिसूत्रोक्तलक्षणमन्नपानादि, आदिशब्दात् प्रासुकैषणीयस्यास्यैव ग्रहः, ततस्तदेतद् ज्ञातमुदाहरणम् । ततः सिद्धं पिण्डनिर्युक्तौ प्रतिष्ठितम् । तथा हि—क्वचित् सन्निवेशे केनचिद् मुग्धबुद्धिना दानश्रद्धालुना जैनशासनानुगतेन क्वचित् समये सर्वसङ्घभक्तमुपकल्पितम् । वितीर्णं च पात्रपूरपूर्वकं तद्ग्राहकसाध्वाभासानाम् । श्रुतश्चायं दानव्यतिकरोऽत्यौदार्यसूचकः सन्निहितग्रामवासिना लिङ्गमात्रोपजीविना केनचित् साध्वाभासेन । प्राप्तश्चासावन्यस्मिन् दिने तत्र । पृष्टश्च तेन श्रावकेणागमनप्रयोजनम् । भणितं च तेन, भवदौदार्यमन्तरेण नान्यत् किञ्चित् । तद्दिने च जामातृकादिः सुबहुः प्राघुणकलोकस्तद्गृहे समागतः । उपस्कृतश्च सूपौदनपकान्नादिस्तन्निमित्तमाहारः । संविभागितश्च तेन पात्रपूरमसौ भुक्तवांश्चेति ॥

तथा क्वचिन्नगरे कश्चित् क्षपको मुनिर्विहितमासदिवसोपवासः पारणकदिने तत्रानेषणां सम्भावयन् अज्ञातोञ्छवाञ्छया सन्निहितग्रामे जगाम । तत्र चैकया कुटुम्बिन्या यथाभद्रिकयाऽत्यन्तसाधुदानश्रद्धानयाऽतिभूरिक्षीरान्नमुपस्कृत्या-

सावविषवृक्षस्य प्रोच्यते सकलं फलम् ॥ १ ॥ एतद्वैलक्षण्येन चाहिंसाया योजना कार्या । 'सो गुरूउ' इति स आगमः
सूत्रार्थोभयरूपः सर्वहिताहितप्रवृत्तिनिवृत्तिहेतुः 'गुरूउ' इति गुरुभ्यः सकाशाल्लभ्यते । गुरुलक्षणं चेदं, यथा—"गुरुर्गृ-
हीतशास्त्रार्थः परां निःसङ्गतां गतः । मार्त्तण्डमण्डलसमो भव्याम्भोजविकाशने ॥ १ ॥ गुणानां पालनं चैव तथा वृद्धिश्च
जायते । यस्मात्सदैव स गुरुर्भवकान्तारनायकः ॥ २ ॥" अत एवान्यत्रोच्यते—"गुर्वायत्ता यस्माच्छास्त्रारम्भा भवन्ति
सर्वेऽपि । तस्माद् गुर्वाराधनपरेण हितकाङ्क्षिणा भाव्यम् ॥ १ ॥ संसारसमुद्भूतकषायदोषं लिलङ्घिषन्ते गुरुणा विना
ये । विभीमनक्रादिगणं ध्रुवं ते वार्धिं तितीर्षन्ति विना तरण्डम् ॥ २ ॥" इति ॥ कथमित्याह—विधिना तु विधिनैव
कालविनयबहुमानादिना, अविधिलब्धस्य श्रुतस्य प्रत्युतापायफलत्वेनालब्धकल्पत्वात् । अपायाश्चामी—"उम्मायं च
लभेज्जा रोगायंकं व पाढणे दीहं । तित्थयरभासियाओ धम्माओ वावि भंसेज्जा" ॥ १ ॥" इति । तत एतस्मिन्
विधिना गुरुभ्यो लभ्यमाने आगमे कुरुते यत्नमादरं शुश्रूषाश्रवणग्रहणादिरूपं लोकोत्तरनीत्या लोकाद् गतिकानुगति-
करूपलोकहेरिप्रवृत्तात् कुतीर्थिकादिभेदभिन्नादुत्तरा उपरिवर्त्तिनी नीतिर्न्यायस्तस्याः सर्वविद्वचनानुसारेणेत्यर्थः ।
मतिमान् प्रकृतबुद्धिधनो जनः । एवं चास्य महात्मनस्तुच्छीभूतभवभ्रमणरोगस्य सुप्रयुक्तमिवौषधं असावागमः सर्वाङ्गं
परिणमते । मुच्यते चासौ तैस्तैर्भवविकारैरिति ॥ १८४ ॥

आह—किमित्यसावत्यन्तमागमे यत्नं करोति, न पुनरहिंसायामेवेत्याशङ्क्याह—

१ क. वै भीम—।

जीवदया वर्त्तते । ततः सारः परमार्थः सर्वधर्मस्थानमध्ये एषोऽहिंसारूपो धर्मः । इत्यस्मात् कारणाद् उद्यच्छति प्रोत्साहमवलम्बतेऽस्यामेव । कथमित्याह—इतोऽहिंसायाः सकाशात् सर्वपरित्यागेन सर्वस्य गुरुकुलवासतद्विनयकरणशास्त्राभ्यासादेः शेषधर्म्मस्थानस्याहिंसाया एव स्वरूपपरिज्ञानाभ्युपगमपरिपालनोपायभूतस्य परित्यागेन परिहारेण, एकः कश्चन प्रासुकपुष्पफलशैवालादिभोक्ता निर्विजनारण्यवासी बालतपस्वी अगीतार्थो वा लोकोत्तरयतिः । इहापरधार्मिकजनमध्ये लोकनीत्या "श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधार्यताम् । आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत् ॥ १ ॥" एवंरूपलौकिकशास्त्रानुसारेण ॥ १८३ ॥

अथैतदेवान्वयत आह;—

अन्नो उ का अहिंसा आगमओ सो गुरूउ विहिणा उ।एयम्मि कुणति जत्तं लोउत्तरणीतितो मतिमं १८४

अन्यस्तु प्रागुक्तधार्मिकविलक्षणः पुनः धार्मिक एव 'मीमांसते' इति गम्यते । कथमित्याह—का कीदृशी हेतुतः, स्वरूपतोऽनुबन्धतश्च अहिंसा निखिलकुशललोकाभिनन्दनीया वर्त्तते । न चासावन्यथा यथावदवगन्तुं शक्यते, किन्त्वागमतः । आगमादाप्तवचनरूपात् । यथोक्तं—"परलोकविधौ शास्त्रात् प्रायो नान्यदपेक्षते । आसन्नभव्यो मतिमान् श्रद्धाधनसमन्वितः ॥ १ ॥ उपदेशं विनाऽप्यर्थकामौ प्रतिपदुर्जनाः । धर्म्मस्तु न विना शास्त्रादिति तत्रादरो हितः ॥ २ ॥ पापामयौषधं शास्त्रं शास्त्रं पुण्यनिबन्धनम् । चक्षुः सर्वत्रगं शास्त्रं शास्त्रं सर्वार्थसाधकम् ॥ ३ ॥" तथा "प्रमत्तयोगात् प्राणव्यपरोपणं हिंसा" इति हिंसाहेतोः । स्वरूपस्य च निर्देशः—"यदस्ति दुःखं त्रैलोक्ये व्याधितश्चाधितस्तथा । तद्धिं-

काभ्यां द्वाभ्यां पृथग् विधिप्रतिषेधौ कृतौ लाभस्य, एकेनैकस्य लाभोऽन्यस्य चान्येन प्रतिषेधो भणित इत्यर्थः। प्रेषितं चैकेन देशान्तरे मलयविषयादौ निजभाण्डम्। संवृत्तश्च भूयान् लाभः। समागता च तत्र लाभवार्त्ता। ततः कोपस्तु असंतोषः पुनरितरस्याप्रहितभाण्डस्य बभूव ज्योतिषिकं प्रति ॥ १८१ ॥

ततः—

मा रूस णत्थि एत्थं आगमणं सत्थघायनासो त्ति। तुट्ठनिवेयणमम्हे सवत्थणुबंधसार त्ति ॥ १८२ ॥

मा रूसेत्यादि। ज्योतिषिकः प्राह (ग्रन्थ ५०००) मा रुष्य मां प्रति, यतो नास्ति न विद्यतेऽत्र नगरे आगमनं करकृत्तस्य। कुत इति चेदुच्यते—'सत्थघातनासत्ति' इति। सार्थस्य पथि समागच्छतश्चोरैर्घातेन करकृत्तस्य नाशो भविष्यतीति हेतोः। ततः कालेन तथैव संवृत्ते सति 'तुट्ठनिवेयणं'ति तुष्टस्य निजभाण्डोपघाताभावेन वणिजो निवेदनं कृतं ज्योतिषिकेण, यथा वयमनुबन्धसारा वर्त्तामह इति, अमुना प्रकारेण निरनुबन्धकार्यस्य तत्त्वतोऽकार्यत्वात् ॥१८२॥

इत्थं प्रसङ्गाद् बुद्धिगुणांस्तज्ज्ञातानि चाभिधाय साम्प्रतं 'बुद्धिजुओ आलोयइ' इत्यादिगाथोक्तमर्थं विशेषतो भावयितुमिच्छुरवगतविपक्षोऽन्वयः सुगमो भवतीति तद्विपक्षमेवाश्रित्य तावदाह;—

धम्मट्ठाणमहिंसा सारो एसोत्ति उज्झति एत्तो। सवपरिच्चाएणं एगो इह लोगनीतीए ॥ १८३ ॥

धर्मस्थानं धर्मस्य दुर्गतिप्रवृत्तजन्तुवारनिवारणकरणप्रवणस्य जीवपरिणतिविशेषरूपस्य स्थानं विशेषोऽहिंसा सर्व-

अणुबंधं च निरूवइ पगिट्ठफलसाहगं इमो चेव। एत्थंपि वणियपुच्छियजोइसियदुगं उदाहरणं॥१८०॥

'अनुबंधं' चेत्यादि । अनुबन्धं चानुगमनमपि च निरूपयति गवेषते, न केवलं सम्यग् आरभते । कीदृशमित्याह—प्रकृष्टफलसाधकं, आनुषङ्गिकफलत्यागेन लब्धुमिष्टसर्वान्तिमफलनिष्पादकं पलालादिपरित्यागेन कृषौ धान्याप्तिसमानम्, अयमेव बुद्धिमान् जनः, प्रधानफलस्यैव फलत्वात् । यथोक्तं—"फलं प्रधानमेवाहुर्नानुषङ्गिकमित्यपि । पलालादिपरित्यागात् कृषौ धान्याप्तिवद् बुधाः ॥ १ ॥" इति ॥ अत्राप्यनुबन्धनिरूपणे वणिक्पृष्टज्योतिषिकद्विकं वणिग्भ्यां द्वाभ्यां पृष्टं तथाविधव्यवहारारम्भकाले यज्ज्योतिषिकद्वयं यद्दैवज्ञयुगं तदुदाहरणं दृष्टान्तः । न केवलं सम्यगारम्भे धनवणिगुक्तरूप इति ॥ १८० ॥

प्रकृष्टफलसाधने अनुबन्धमुख्यता

एतदेवाह;—

करकट्टलाभपुच्छा जोतिसियदुगम्मि दुण्हवणियाण। विहिपडिसेहा लाहो वत्ता कोवो उ इयरस्स १८१

करो राजदेयो भागः शुल्कमित्यर्थः स कृत्तः छिन्नः पृथक् कृतो यस्मात् तद् भवति करकृत्तं, करेण कृत्तं 'कृती वेष्टने' इति वचनाद् वेष्टितमुपरुद्धमवश्यदेयत्वात् तस्य, तच्च व्यवहारप्रयुक्तं धनधान्यादि तस्माल्लाभोऽपूर्वधनागमः, तस्य पृच्छा प्रवृत्ता, क्वचिद् नगरे ज्योतिषिकद्विके द्वयोर्ज्योतिषिकयोः समीप इत्यर्थः । द्वयोर्वणिजोरावयोरस्मिन् देशान्तरव्यवहारे निरूप्यमाणे किं लाभः समस्ति नवा इति पृच्छा एकैकस्य ज्योतिषिकस्यैकैकेन कृतेत्यर्थः । तत्र ज्योतिषि-

कालेन बहुकेन पञ्चवर्षकलक्षणेन गतेन सता भोजनपूर्वं तथैव समर्प्पणकाल इव सर्वस्वबन्धुलोकप्रत्यक्षं याञ्चा कृता शालिकणानाम्। तत्र च प्रथमा उज्झिका वधूः स्मरणविलक्षा प्राक्कालार्प्पितानां तदैव स्मरणेन विलक्षा तदवस्थसमर्प्पणीयाभावात् किंकर्त्तव्यतामूढा संजाता। तथेति प्राग्वत् स्मरणविलक्षैव द्वितीया भोगवती समभूत्। तृतीयया रक्षिकया समर्प्पणं रत्नकरण्डाद् आकृष्य शालिकणानां कृतम्॥ १७६॥ ५॥

चरमया रोहिण्यभिधानया च वध्वा कुञ्चिकाः शालिकोष्ठागारसम्बन्धिन्यः क्षिप्ताः धनश्रेष्ठिचलनकमलयुगलान्ते। भणितं च तया युष्मद्वचनपालना मया कर्त्तव्या, सा 'एवं चिय'त्ति एवमेव कृता भवति, प्रतिवर्षं वपनेन वृद्धिं नयनात्। इतरथा शक्तिविनाशात् प्ररोहसामर्थ्यक्षयाद् न सम्यक् तव वचनपालना कृता भवतीति॥ १७७॥ ६॥

तद्बन्धूनां वधूस्वजनानामभिधानं भणनं कृतं धनेन, यथा—यूयं कल्याणसाधका मे मम इत्यस्माद् हेतोः, किं युक्तमत्रैवंविधे वधूसमाचारे मम कर्त्तुम्? ततस्ते वधूस्वजनाः 'आहु'त्ति आहुरुक्तवन्तः यथा त्वं मुणसि यद् अत्रोचितमिति॥ १७८॥ ७॥

ततश्च कज्जवोज्झन—जट्टन—भाण्डागार—गृहसमर्प्पणा यथासङ्ख्यमासां वधूनां निजकार्यं श्रेष्ठिना कृतम्। तत्र कज्जवोज्झनं गृहकचवरशोधनम्। शेषं सुगमम्। साधुवादश्च जनश्लाघारूपः सर्वत्र विजृम्भितः श्रेष्ठिन इति॥ १७९॥ ८॥

अनुबन्धप्रधानानि शुभप्रयोजनानि स्वं स्वरूपं लभन्त इति मनसि समाधाय 'अणुवंधं चेव जत्तेणं' इति गाथावयवं विशेषेण भावयन्नाह;—

एवं जहजोग्गनिजोजणेण आराहणं परं पत्तो । सो सूरी तह गच्छो सव्वो गुणभायणीभूओ ॥ ५९ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—राजगृहे नगरे धनदत्तो श्रेष्ठी समभूत् । तस्य च सुभद्राभार्याकुक्ष्युद्भवा धनपालादयो धनपाल–धनदेव–धनगोप–धनरक्षिताः सुतासुसूनवश्चत्वारः समजायन्त । 'उज्झिय'त्ति उज्झिका, भोगवती, रक्षिका, च तथा रोहिणी 'वहुगा' इति वधूव्यः समपद्यन्त ॥ १७२ ॥ १ ॥

"वयपरिणामे चिंता गिहं समप्पेमि तासि पारिच्छा । भोयणसयणनिमंतणभुत्ते तव्वंधुपच्चक्खं" ॥ १७३ ॥ २ ॥ वयःपरिणामे स्थविरभावलक्षणे धनस्य चिन्ता विमर्शरूपा समुदपद्यत, यथा–गृहं समर्प्पयामि आसां वधूनां मध्ये कस्याः? इति । ततस्तासां परीक्षा प्रारब्धा । कथमित्याह–भोजनाय स्वजनानां उपलक्षणत्वाद् वधूसम्बन्धिनां च निमन्त्रणा आकारणरूपा भोजनस्वजननिमन्त्रणा कृता । ततो भुक्ते स्वजनलोके सति तद्वन्धुसमक्षं वधूवन्धुप्रत्यक्षम्॥१७३॥२॥

किमित्याह;—प्रत्येकमेकैकस्या इत्यर्थः, 'अप्पिणणंति' अर्प्पणं स चकार पञ्चानां शालिकणानाम् इत्युत्तरेण योगः । कथमित्याह;—'पालयध्वं, यूयं मार्गिताश्च सत्यो दद्ध्वमिति' । इति भणित्वा आदरेण यत्नेन स्वहस्तसमर्प्पणरूपेण पञ्चानां पञ्चसङ्ख्यानां शालिकणानां शालिवीजरूपाणाम् ॥ १७४ ॥ ३ ॥

तत्र च प्रथमया वध्वा उज्झितास्ते शालिकणाः, द्वितीयया 'छोल्लिय'त्ति निस्तुषीकृता उपलक्षणत्वाद् भक्षिताश्च ते, इति पूरणार्थः । तृतीयया 'वद्धकरंडीरक्खण'त्ति वद्धानां शुचिवस्त्रेण करण्ड्यां निजालङ्कारसम्बन्धिन्यां क्षिप्त्वा रक्षणमारब्धम् । चरमया रोहिण्या रोहिताः प्रतिवर्षं वपनमानीता विधिना कर्षकलोकप्रसिद्धेनेति ॥ १७५ ॥ ४ ॥

गउरवट्ठाणं ॥ ४२ ॥ जो पुण तओ वि अन्नो रोहिणिवहुयव बुड्ढिमाणेइ । पंच वि वयाइं जायइ संघपहाणो गणधरो वा ॥ ४३ ॥ अन्नोवि इओ दीसइ ववहारे उवणओ इहं नाए । जह किल कस्सइ गुरुणो सीसा चत्तारि निप्पण्णा ॥४४॥ आयरियत्तणजोगा पज्जाएणं सुएण य समिद्धा । तो चिंतिउं पवत्तो एस समप्पेमि कस्स गणं ॥ ४५ ॥ पुव्वं ताव परिच्छं करेमि देसंतरे विहाराय । उचियपरिवारसारा विसज्जिया कस्स का सिद्धी ॥ ४६ ॥ इह होइ, तेवि य गया खेमाइगुणण्णिएसु देसेसु । जो तत्थ सव्वजेट्ठो मायाबहुलो कडुयवयणो ॥ ४७ ॥ एगंताणुवगारी निव्वेयं तिव्वमेवमाणीओ । सव्वो परिवारो जह अचिरा तस्सुज्झगो जाओ ॥ ४८ ॥ बीओ वि सायबहुलत्तणेण णियदेहसंठियं चेव । कारेइ सादरं सीसवग्गमवरं न उण किरियं ॥ ४९ ॥ तइओ पुण सारणवारणाइकरणेण निच्चमुज्जुत्तो । रक्खइ पमत्तभावं गच्छंतं तं परीवारं ॥ ५० ॥ जो पुण चउत्थगो सो सयलधरामंडलोवलद्धजसो । जिणसमयामयमेहो दुक्करसामन्ननिरओ य ॥ ५१ ॥ ओइन्नदेवलोगं व भूरिसंतोसपोसमणुपत्तं । निययविहारमहीयलमुवजणयंतो नियगुणेहिं ॥ ५२ ॥ देसण्णू कालण्णू परचित्तण्णू जहेव कालाओ । जाओ पभूयपरिवारपरिगओ विहियजणबोहो ॥ ५३ ॥ पत्ता गुरुणो पासे उवलद्धो तेण तेसिं वुत्तंतो । तो नियगच्छमेलणपुव्वो दिन्नो य अहिगारो ॥ ५४ ॥ सच्चित्तमचित्तं वा जं गच्छे छड्डुणारिहं किंचि । पढमेण परिट्ठावणमिमस्स कज्जं त्ति संठवियं ॥ ५५ ॥ जं भत्तं जं पाणं उवगरणं वा गणस्स पाउग्गं । तं दुइएणापरितंतएण उप्पाइयव्वंति ॥ ५६ ॥ उप्पन्नस्स गिलाणसेहाइयाण य मुणीण । रक्खादक्खवियक्खणजोगा तइयम्मि संठविया ॥ ५७ ॥ जो पुण तेसिं कणिट्ठो गुरुभाया तस्स नियगणो सव्वो । बहुपणयपरायणमाणसेण गुरुणा समुवणीओ ॥ ५८ ॥

चउत्थी वहुया सा मग्गिया भणइ ताय! । ते एवमेवमइभूरिभावमिण्हिं समणुपत्ता ॥ २७ ॥ खित्ताओ कुंचियाओ कुट्ठाराणं धणस्स अग्घम्मि । एए मम जणगगिहे चिट्ठंति अणेगसालासु ॥ २८ ॥ एवं भवंति एए कयरक्खा ताव वाविया संता । सत्तिक्खयाओ नो किंचि हुंति जं निप्फला संता ॥ २९ ॥ तो वहुणा सगडगमाइवाहणेणं विणा न तीरंति । इहमाणेउं ता तप्पयाणकरणाओ आणेह ॥ ३० ॥ तो उद्धसमायारो तासिं वहुयाण सो धणो कुणइ । नियगेहमज्झकज्जेसु चित्तरूवेसु विनिओगं ॥ ३१ ॥ तण्णायबंधवाणं पुरओ च्चिय तेसिं संमएणेव । पढमाए छारछगणाइछड्डणेणं कया वित्ती ॥ ३२ ॥ बीयाए महाणसरंधणेण तह कंडणाइणा चेव । तइयाए नियघरसाररक्खणेणं चउत्थीए ॥ ३३ ॥ गिहनायगत्तणेणं सयेसुवि पुच्छणिज्जकज्जेसु । तह परिणयम्मि सयले अणुक्कमणिज्जणत्तेण ॥ ३४ ॥ बुद्धिपभावो एसो धणस्स जं तेण जाणियसरूवा । अणुरूवकज्जकरणे निजोजियाओ नियवहूओ ॥ ३५ ॥ सरयसमयेंदुमंडलधवला बहला महीयले सयले । उच्छलिया जा कित्ती धणवणिणो सावि बुद्धिफलं ॥ ३६ ॥ अह अन्नो वि उवणओ छट्ठंगे रोहिणीए नायम्मि । भणिओ सुधम्मगणनायगेण एवं मुणेह जहा ॥ ३७ ॥ जह सो धणो तह गुरू जह णायजणो तहा समणसंघो । जह वहुया तह भया जह सालिकणा तह वयाइं ॥ ३८ ॥ जह सा उज्झियनामा ते सालिकणे समुज्झिऊण परं । पत्ता णाइज्जंतं तह कोइ जिओ कुकम्मवसा ॥ ३९ ॥ सयलसनीहियसंतिद्धिकारए तारए भवदुहाओ । वज्जेत्तु वए मरणाइआवयाओ नियच्छेइ ॥ ४० ॥ अन्नो उण वीयवहुय वत्थभोयणजलाइलाभेणं । भोत्तुं ताइं परलोयदुक्खलक्खक्खणी होइ ॥ ४१ ॥ तत्तो च्चिय जो अन्नो सो ताइं जीवियंव रक्खेत्ता । तइयावहुय जायइ सयेसिं

अइमइया । भुंजावियमि तम्मी कओवयारे सुहासीणे ॥ ११ ॥ तो कलमसालिकणे पुढो पुढो ताण पंच वहुयाण । नियहृत्थेण समप्पइ भणाइ तह जम्मि समयम्मि ॥ १२ ॥ मग्गामि तम्मि खिप्पं समप्पणिज्जा ममं इमे ताहिं । अंजलिपसारपुवं पडिवन्ना पामिरसीसाहिं ॥ १३ ॥ सट्ठाणगए वंधवणाइजणे तम्मि आइमा वहुया । ते उज्झेइ किमेए मम गेहे दुल्लहा हुंति ? ॥ १४ ॥ जइया मग्गणमेयाण होज्ज तइया जओ कुओ ठाणा । गेण्हेत्तुमहं तायस्स अप्पइस्सामि अचिरेण ॥ १५ ॥ वीयाए पुण निच्चुसभावं आणेत्तु भक्खिया विहिया । तइयाए तायसमप्पियत्ति गउरवपरमणाए ॥ १६ ॥ उज्जलवसणेणं गोविऊण णिययम्मि भूसणकरण्डे । बूढा तिकालमणुदिवसमेव पडिजग्गए सम्मं ॥ १७ ॥ चरमाए पुण नियजणगगेहओ सद्दिऊण वंधुजणो । भणिओ पइवरिसमिमे जह वुड्ढिं जंति तह कज्जं ॥ १८ ॥ पत्ते वासारत्ते वाविया तेण वंधवजणेण । सुइसलिलपूरियम्मी वप्पम्मि परोहमणुपत्ता ॥ १९ ॥ सव्वेवि उक्खणित्ता पुणरवि आरोविया तओ जाओ । सरयसमयम्मि एगो पसत्थओ पत्थओ तेहिं ॥ २० ॥ वीयम्मि आढगा वच्छरम्मि खारी तइज्जगे जाया । कुंभा चउत्थे पंचमम्मि कुंभसहसाणि ॥ २१ ॥ पत्ते पंचमवरिसे तहेव भोयणपुरस्सरं तेण । मिलियाण ताण वंधवजणाण सद्दाविया वहुया ॥ २२ ॥ भणियाओ मम समप्पह सालिकणे पंच जे पुरा तुम्ह । नियहत्थेण समप्पियपुव्वा वरिसम्मि पंचमए ॥ २३ ॥ पढमा सरणविलक्खा जाया कुट्ठारओ गहेऊण । जा ते तस्स समप्पइ नियसावपुरस्सरं भणिया ॥ २४ ॥ किं ते च्चिय उय अन्ने इमे कणा ताय ! णेव ते भणइ । पुट्ठा ते कत्थ गया तइय च्चिय उज्झिया ताहिं ॥२५॥ वीयावि मग्गिया पुण भणेइ ते भक्खिया इमे अन्ने । तइया रयणकरंडगमज्झाओ कड्ढिउं देइ ॥ २६ ॥ जा पुण ताण

कालेणं बहुएणं भोयणपुव्वं तहेव जायणया। पढमा सरणविलक्खा तह बितिया ततिय अप्पिणणं॥१७६॥
चरिमाए कोंचिगाओ खेत्ताओ तुम्ह वयणपालणया। सा एवं चिय इहरा सत्तिविणासा ण सम्मं ति१७७
तब्बंधूणभिहाणं तुब्भे कल्लाणसाहगा मेत्ति। किं जुत्तमेत्थ मज्झं ते आहु तुमं मुणेसि त्ति ॥ १७८ ॥
तत्तो य कज्जवुज्झण–कोट्टण–भंडार–गिहसमप्पणया। जाहासंखमिमीणं नियकज्जं साहुवाओ य॥१७९॥

रायगिहं नाम पुरं समत्थि तत्थासि हसियवेसमणो। निययविहवेण भणिओ णायभिहाणं धणो नाम ॥ १ ॥ लज्जा-लुत्तकुलीणत्तसीलपमुहेण भूरिणा धणियं। गुणभूसणेण हयदूसणेण भूसं परं पत्ता ॥ २ ॥ भद्दा अहेसि भज्जा तीए य समं मणोरमे विसए। सेवंतस्स कमेणं चत्तारि इमे सुया जाया ॥ ३ ॥ धणपालो धणदेवो धणगोवो तह चउत्थओ एसो। धणरक्खिउत्ति पियमाइपमुहगुरुलोयविणयपरा ॥ ४ ॥ नियमायरणवसाओ संजाया उज्झियाइनामाणो। पुव्विं नामंतरओ लोगेणुक्कित्तियाओ वि ॥ ५ ॥ चत्तारि वहूओ उज्झिया इमा दुइया भोगवइनामा। तइया रक्खियसन्ना चउत्थिया रोहिणी होइ ॥ ६ ॥ वच्चंति ताण दिवसा नियकुलसीलाणुवत्तणपहाणा। पत्तम्मि थेरभावे कुडुंबचिंतापरो स धणो ॥ ७ ॥ चिंतेइ मए कालं गयम्मि ठाणंतरमुवगयम्मि। का नाम कुडुंबभरं वोढुं होज्जाहि वहुयासु ॥ ८ ॥ ता जुज्जइ परिक्खा इमासि नियबंधुलोयपच्चक्खं। अपरिट्ठवियकुडुंबा कुडुंबिणो जं ण सोहंति ॥ ९ ॥ भोयणमंडवमुद्दंड-वेस ताडेत्तु मित्तनायजणं। नियय बहूजणस्स य निमंतए भोयणट्ठाए ॥ १० ॥ णाणाविहभोयणदाणपुव्वगं आयरेण

अन्येन तु नारदेन पुनः प्रतिषेधो निवारणं वधस्य गुरुवचनार्थो वर्त्तते, सर्वादर्शनेन वधस्यासम्भावनीयत्वात्, इत्यस्माद् हेतोर्नैव न सर्वथा हतः प्रस्तुतश्छाग इति ॥ १७० ॥

यथाविषयमवगमे च सर्वकार्याणां यत्करोति तदाह;—

आढवति सम्ममेसो तहा जहा लाघवं न पावेति। पावेति य गुरुगत्तं रोहिणिवणिएण दिट्ठंतो ॥१७१॥

आरभते उपक्रमते सम्यग् निपुणोपायलाभेन सर्वमपि कार्यम् एष प्रस्तुतबुद्धिमान् मानवः। तथा शकुनादिबुद्धिपूर्वकं यथा लाघवं प्रारब्धानिष्पादनेन पराभवरूपं न नैव प्राप्नोति लभते। पठ्यते च;—"के वा न स्युः परिभवपदं निष्फलारम्भयत्नाः?" इति तर्हि किं प्राप्नोतीत्याह;—प्राप्नोति च गुरुकत्वं सर्वलोकगरिमाणम्। अत्रोदाहरणमाह—रोहिणीवणिजा रोहिण्यभिधानस्नुषोपलक्षितत्वेन वाणिजकेन दृष्टान्तो वाच्यः—रोहिणीवणिगेव दृष्टान्त इत्यर्थः ॥ १७१ ॥

दृष्टान्तमेव भावयति;—

रायगिहे धणसेट्ठी धणपालाइ सुतासु चत्तारि। उज्झिय भोगवती रक्खिया य तह रोहिणी वहुगा१७२

वयपरिणामे चिंता गिहं समप्पेमि तासि पारिच्छा। भोयणसयणणिमंतणभुत्ते तब्बंधुपच्चक्खं ॥१७३॥

पत्तेयं अप्पिणणं पालिज्जह मग्गिया य देज्जाह। इय भणिउमायरेणं पंचण्हं सालिकणयाणं ॥ १७४ ॥

पढमाए उज्झिया ते बीयाए छोल्लियंत्ति ततियाए। बद्धकरंडीरक्खण चरिमाए रोहिया विहिणा ॥१७५॥

ताराओ ॥ १५ ॥ तं चेव अप्पणा पेच्छमाणओ कह भणसि जह निहओ । एस अपेच्छिज्जंतो अहो ! महामूढया तुज्झ ॥ १६ ॥ तत्तो बहुलाए चउद्दसीए पत्ताए णारओ भणिओ । जह एस तए भद्दय ! हंतव्वो एवमेवंति ॥ १७ ॥ बहुमन्नियगुरुवयणो ताहे सो जाइ जेसु ठाणेसु । काणणसुरभवणाइसु पेच्छंति वणस्सइसुराई ॥१८॥ इय चिंततेण न किंचि अत्थि ठाणं न जत्थ दीसेज्जा । कोई केणइ ता णूणमेस वज्झो न गुरुआणा ॥ १९ ॥ आगंतूणं गुरुणा निवेइया परिणई णिया सवा । तस्स सुओच्छियपन्नत्तणेण संतोसमणुपत्तो ॥ २० ॥ भणितं च तेन—"उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यते हयाश्च नागाश्च वहन्ति नोदिताः । अनुक्तमप्यूहति पण्डितो जनः परेङ्गितज्ञानफला हि बुद्धयः ॥ १ ॥" भणिऊण तओ न कस्सइ रहस्समेयं पयासणिज्जंति । णो सद्दहंति जेणं मूढा कहियंपि तत्तपयं ॥ २१ ॥ इय नायमइविसेसेण तेण गुरुणा निसेहिओ पुत्तो । इयरो वेयज्झयणेऽणुमन्निओ उचियपन्नोत्ति ॥ २२ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'वेयरहस्सपरिच्छा' इति वेदरहस्याध्ययने प्रस्तुते जाताशङ्केनोपाध्यायेन परीक्षा द्वयोश्छात्रयोः कर्त्तुमारब्धा । 'जोगच्छागत्ति' त्ति योगेन युक्त्या न तु सत्यरूप एव छागश्छगलक उपस्थापितः । इति पूरणे । तत्र हन्तव्यो यत्र न पश्यति कोऽपि । गुर्वाज्ञा अध्यापकोपदेशरूपा वर्त्तते । ततोऽत्र गुर्वाज्ञायां यतितव्यमलङ्घनीयत्वात् तस्या इति परिभावितं द्वाभ्यामपि ॥ १६९ ॥

एकेन पर्वतकेन प्रसरणं प्रसर्प्पणं जनस्य प्रसारः स यत्रास्ति स प्रसारिकः तत्प्रतिषेधाद् अप्रसारिकः स चासौ देशश्च भूभागस्तत्र अन्यलोकासञ्चारे रथ्यामुखादावित्यर्थः, व्यापादितः प्रयत्नेन गाढादरेण महत्या निष्कृपवृत्त्येत्यर्थः ।

चेइविसयम्मि नयरी सुत्तिमई जयसिरिव मुत्तिमई[1] । अत्थि पवित्थरियगुणा पुरिसत्थाराहगजणोहा ॥ १ ॥ पाउस-
कालकयंबोव वहलसुयपरिमलुच्छलियकित्ती । खीरकयंबो विप्पो समासि अज्झावओ तत्थ ॥ २ ॥ पव्वयओ तस्स सुओ
माहणपुत्तो य नारओ बीओ । तईओ वसूनिवसुओ सीसत्तमुवागया संता ॥ ३ ॥ आरिसवेयमहिज्जंति णेव रज्जंति
कत्थई विसए । तस्स समीवे अण्णम्मि वासरे साहुसंघाडो ॥ ४ ॥ भिक्खत्थमागओ तस्स मंदिरे पेच्छिऊण ते तिन्नि ।
वेयमहिज्जंते णाणिणेगमुणिणा तओ भणियं ॥ ५ ॥ उद्दिसिय दुइज्जमुणिं छत्ताणेयाण रायतणओ जो । होही स निवो
इयरेसु दोसु एगस्स नरयगई ॥ ६ ॥ अन्नस्स सग्गगमणं होही कडगंतरेण तं सव्वं । निसुयमुवज्झाएणं तओ स चिंता-
उरो जाओ ॥ ७ ॥ नायं जहा नरिंदो वसू भविस्सइ किमेत्थ चिंताए । इयरेसु दोसु दुग्गइगामी को होज्ज इयरो वा
॥ ८ ॥ पारद्धा य परिच्छा मा होउ अपत्तविज्जदाणाओ । मज्झमवज्जमसज्झं तवतित्थण्हाणमाईणं ॥ ९ ॥ छगलल-
मल्लमापूरिऊण लक्खारसेण बहुलाए । अट्ठमितिहीनिसाए पव्वयनामा सुओ भणिओ ॥ १० ॥ अज्झावएण, एसो छगलो
मंतेहिं थंभिओ विहिओ । ता उप्पाडिय नेउं जत्थ ण पासइ परो कोइ ॥ ११ ॥ तत्थ तए हंतव्वो एवं वेयत्थसुणण-
जोगत्तं । संपज्जइ तेण तहा गुरुवयणमलंघणिज्जमिणं ॥ १२ ॥ मन्नंतेण स छगलो गहिओ रच्छामुहम्मि सुन्नम्मि ।
गंतूण जाव निहओ ताहे लक्खारसेणेस ॥ १३ ॥ उक्किन्नो सव्वंगं रुहिरमिमं मण्णमाणओ ण्हाओ । गंतुं सरे सचेलो
पिउणो य निवेइयं तेण ॥ १४ ॥ भणिओ जणगेण कहं हओ इमो जेण जंभगा देवा । सव्वत्थ संचरंता पेच्छंति नहम्मि

[1] क. सुत्तिमई ।

मित्राणि को देशः कौ व्ययागमौ । कश्चाहं का च मे शक्तिरिति चिन्त्यं मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥" इति । अनुचितारम्भस्य निष्फलत्वेन चित्तविषादाद्यनेकानर्थसार्थप्रदानप्रत्यलत्वात् अनुबन्धं चैवानुबन्धमपि च तादात्विककार्यसिद्धावप्युत्तरोत्तरफलरूपं यत्नेन महता आदरेण आलोचयतीति । यतः—"सगुणमपगुणं वा कुर्वता कार्यजातं, परिणतिरवधार्या यत्नतः पण्डितेन । अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपत्तेर्भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ॥ १ ॥" इति ॥ १६७ ॥

बुज्झति य जहाविसयं सम्मं सव्वंति एत्थुदाहरणं । वेदज्झयणपरिच्छाबडुगदुगं छागघातम्मि ॥१६८॥

बुध्यते निर्णयति । चः समुच्चये । ततो न केवलमालोचयति, बुध्यते च यथाविषयं वोद्धुमिष्टवस्त्वंशरूपविषयानतिक्रमेण सम्यक् संशयविपर्यासवोधदोषपरिहाराद् ऐदम्पर्यशुद्धं सर्वं धर्मार्थादिवस्तु । इति वाक्यपरिसमाप्तौ । अत्र सम्यग् यथाविषयवोधे तद्विपर्यये चोदाहरणं ज्ञातं वेदाध्ययनपरीक्षावटुकद्विकं—वेदाध्ययने उपस्थिते उपाध्यायेन परीक्षायां कोऽनयोर्मन्निरूपितार्थस्य यथावद् बोद्धा तदितरो वेतिरूपायां मीमांसायां प्रक्रान्तायां समादिष्टं वटुकद्विकं पर्वतकनारदलक्षणम्; केत्याह—छागघाते पशुवधे ॥ १६८ ॥

एतदेव भावयन्नाह;—

वेयरहस्सपरिच्छा जोगच्छाग त्ति तत्थ हंतव्वो । जत्थ ण पासति कोई गुरुआणा एत्थ जतितव्वं ॥१६९॥

एगेणमप्पसारियदेसे वावादितो पयत्तेण । अन्नेण उ पडिसेहो गुरुवयणत्थो त्ति नेव हतो ॥ १७० ॥

इत एव कालादिकलापस्य कारणभावप्रज्ञानादेव ज्ञायते निश्चीयते विशदविमर्शवशावदातीभूतमतिभिर्विषयो गोचरः, खलुर्वाक्यालङ्कारे, दैवपुरुषकारयोर्दैवस्य पुराकृतस्य कर्मणः, पुरुषकारस्य च जीवव्यापाररूपस्य—इयद्दैवस्य फलमियच्च पुरुषकारस्येत्यर्थः । अयं च मतिमद्भिः कथंचिद् विज्ञायमानोऽपि न प्रायेण सुखबोधः स्यादिति परिभाव्याह;—एतं दैवपुरुषकारविषयं, च पुनरर्थे, तत एवं पुनरुपरि एतच्छास्त्राग्रभागे 'जमुदग्गं थेवेण वि कम्मं परिणम'—इत्यादिना ग्रन्थेन वक्ष्ये भणिष्यामि समासतः संक्षेपात् तन्त्रयुक्त्या शास्त्रसिद्धोपपत्तिभिरित्यर्थः, विस्तरभणनस्य दुष्करत्वाद् दुर्बोधत्वाच्च श्रोतृणामिति ॥ १६६ ॥

इत्थं बुद्धिग्रन्थश्रवणोपलब्धबुद्धिर्बुधो यद्विदध्यात् तदाह;—

बुद्धिजुओ आलोयइ धम्मट्ठाणं उवाहिपरिसुद्धं । जोगत्तमप्पणो च्चिय अणुबंधं चेव जत्तेण ॥ १६७ ॥

बुद्धियुतः प्राक्प्रतिपादितौत्पत्तिक्यादिमतिपरिगतो जन्तुरालोचयति विमृशति किमित्याह;—धर्मस्य सर्वपुरुषार्थप्रथमस्थानोपन्यस्तस्यात एव सर्वसमीहितसिद्ध्यवन्ध्यनिबन्धनस्य श्रुतचारित्राराधनारूपस्य स्थानं विशेषो धर्मस्थानम्, उपाधिभिर्विशेषणैर्द्रव्यक्षेत्रकालभावलक्षणैरुत्सर्गापवादवादास्पदभावमुपगतैः परिशुद्धमप्राप्तदोषम्, यथा सम्प्रति एते द्रव्यादयः किं साधका बाधका वा वर्त्तन्ते प्रस्तुतधर्मस्थानस्य, यतः पठन्ति;—"उत्पद्यते हि साऽवस्था देशकालामयान् प्रति । यस्यामकृत्यं कृत्यं स्यात् कर्म कार्यं च वर्जयेत् ॥ १ ॥" तथा योग्यत्वमुचितत्वमात्मनोऽपि च स्वस्यापि न केवलं धर्मस्थानमित्यपिचशब्दार्थः, आलोचयतीत्यनुवर्त्तते । यथा कस्य धर्मस्थानस्याहं योग्यः, यथोक्तं—"कः कालः कानि

व्यपोहेनैकानेकस्वभावकार्यनिर्वर्त्तनपटवः प्रमाणविषयतया परमार्थसन्त इति तद्वादः सम्यग्वाद इति स्थितम् ॥१६४॥

अयं च कालादिकारणकलापो यत्रावतरति तत्स्वयमेव शास्त्रकारः समुपदिशन्नाह—

सव्वम्मि चेव कज्जे एस कलावो बुहेहिं निद्दिट्ठो । जणगत्तेण तओ खलु परिभावेयव्वओ सम्मं ॥ १६५ ॥

सर्वस्मिन् निरवशेषे, चैवशब्दोऽवधारणार्थः, ततः सर्वस्मिन्नेव कुम्भाम्भोरुहप्रासादाङ्कुरादौ नारकतिर्यग्नरामरभवभाविनि च निःश्रेयसाभ्युदयोपतापहर्षादौ वा बाह्याध्यात्मिकभेदभिन्ने कार्ये न पुनः क्वचिदेव एष कालादिकलापः कारणसमुदायरूपः बुधैः सम्प्रतिप्रवृत्तदुःषमातमस्विनीबललब्धोदयकुबोधतमःपूरापोहदिवाकराकारश्रीसिद्धसेनदिवाकरप्रभृतिभिः पूर्वसूरिभिः निर्दिष्टो निरूपितो जनकत्वेन जन्महेतुतया यतो वर्त्तते । ततो जनकत्वनिर्देशात्, खलुः अवधारणे भिन्नक्रमश्च, ततः परिभावयितव्यकः परिभावनीय एव, न पुनः श्रुतज्ञानचिन्ताज्ञानगोचरतयैव स्थापनीयः, सम्यग् यथावत्, भावनाज्ञानाधिगतानां भावतोऽधिगतत्वसम्भवात् ॥ १६५ ॥

अथ प्रसङ्गत एवैतत्कारणकलापान्तर्गतौ सुबोधतया लब्धप्राधान्यौ "सुकृतं धनस्य बीजं व्यवसायः सलिलमथ धृतिर्नीतिः । फलमुपनीय नराणां तत्पाकमुपैति कालेन ॥ १ ॥" इत्यादिवाक्येषु पूर्वाचार्यैरुपन्यस्तौ दैवपुरुषकारावधिकृत्य किञ्चिदाह;—

एत्तो च्चिय जाणिज्जति विसओ खलु दिव्वपुरिसगाराणं । एयं च उवरि वोच्छं समासतो तंतनीतीए ॥१६६॥

कालादिकारणावतारस्थाना०

कर्म सर्वजगद्वैचित्र्यकारणमिति कर्मवादिनः । तथा चाहुः;—"यथा यथा पूर्वकृ-
जन्मान्तरोपात्तमिष्टानिष्टफलदं तस्य कर्मणः फलं निधानस्थमिवावतिष्ठते । तथा तथा तत्प्रतिपादनोद्यता प्रदीपहस्तेव मतिः प्रवर्त्तते ॥ १ ॥" असदे-
तत्, कुलालादेर्घटादिकारणत्वेनाध्यक्षतः प्रतीयमानस्य परिहारेणापराद्दष्टकारणप्रकल्पनयाऽनवस्थाप्रसङ्गतः क्वचिदपि
कारणप्रतिनियमानुपपत्तेः । न च स्वतन्त्रं कर्म जगद्वैचित्र्यकारणमुपपद्यते, तस्य कर्त्रधीनत्वात् । न चैकस्वभावात्
ततो जगद्वैचित्र्यमुपपत्तिमत्, कारणवैचित्र्यमन्तरेण कार्यवैचित्र्यायोगात् । अनेकस्वभावत्वे च कर्मणो नाममात्रनि-
बन्धनैव विप्रतिपत्तिः, पुरुष—काल—स्वभावादेरपि जगद्वैचित्र्यकारणत्वेनार्थतोऽभ्युपगमात् । इति कर्मैकान्तवादोऽपि
न विचारसहः ॥ ४ ॥

अन्ये तु वर्णयन्ति;—पुरुष एवैकः सकललोकस्थितिसर्गप्रलयहेतुः प्रलयेऽप्यलुप्तज्ञानातिशयः । तथा चोक्तं "ऊर्ण-
नाभ इवांशूनां चन्द्रकान्त इवाम्भसां । प्ररोहाणामिव प्लक्षः स हेतुः सर्वजन्मनाम् ॥ १ ॥" इति ॥ एतदपि न घटते,
यतः प्रेक्षापूर्वकारिणां प्रवृत्तिः प्रयोजनवत्तया व्याप्ता, अतः किं प्रयोजनमुद्दिश्यायं जगत्करणे प्रवर्त्तते ? नेश्वरादिप्रेर-
णात्, अस्वातन्त्र्यप्रसक्तेः; न परानुग्रहार्थम्, अनुकम्पया दुःखितसत्त्वनिर्वर्त्तनानुपपत्तेः । न तत्कर्मप्रक्षयार्थं, दुःखित-
सत्त्वनिर्माणे प्रवृत्तेस्तत्कर्मणोऽपि तत्कृतत्वेन तत्प्रक्षयार्थं तन्निर्माणप्रवृत्तावप्रेक्षापूर्वकारितापत्तेः । इति नैतद्वादोऽपि
विदुषां मनोमोदावहः ॥ ५ ॥

अतो न कालाद्येकान्ताः प्रमाणतः सम्भवन्तीति तद्वादो मिथ्यावाद इति । त एवान्योऽन्यसव्यपेक्षानित्याद्येकान्त-

लितः तेन युतम् । सर्वेषामपि भव्यानां तथाभव्यत्वमस्त्येव, परं तथाविधपुरुषकारविकलं न प्रकृतकर्मपरिणामहेतुतया सम्पद्यत इति प्रस्तुतविशेषणोपादानं कृतमिति ॥ १६३ ॥

ननु कथमित्थं अनेककारणा बुद्धिर्जाता इत्याशङ्क्य सर्वमेव कार्यमनेककालादिकारणजन्यमिति दर्शयन्नाह;—

कालो सहावनियई पुव्वकयं पुरिसकारणेगंता । मिच्छत्तं ते चेव उ समासओ होंति सम्मत्तं ॥ १६४ ॥

कालस्वभावनियतिपूर्वकृतपुरुषकारणरूपा एकान्ताः सर्वेऽप्येकका मिथ्यात्वं तत एव समुदिताः परस्परात्यजद्वृ-
त्तयः सम्यक्त्वरूपतां प्रतिपद्यन्ते । इति गाथातात्पर्यार्थः ॥

तत्र काल एव एकान्तेन जगतः कारणमिति कालवादिनः प्राहुः । तथाहि;—सर्वस्य शीतोष्णवर्षवनस्पतिपुरुषादेर्ज-
गतः प्रभवस्थितिविनाशेषु ग्रहोपरागयुतियुद्धोदयास्तमयगमनागमनादौ च कालः कारणम्, तमन्तरेण सर्वस्यास्यान्य-
कारणत्वाभिमतभावसद्भावेऽप्यभावात् । तदुक्तं—"कालः पचति भूतानि कालः संहरते प्रजाः । कालः सुप्तेषु जागर्त्ति
कालो हि दुरतिक्रमः ॥ १ ॥" असदेतत्, तत्कालसद्भावेऽपि वृष्ट्यादेः कदाचिददर्शनात् । न च तदभवनमपि तद्विशे-
षकृतमेव, नित्यैकरूपतया तस्य विशेषाभावात् । विशेषे वा तज्जननाजननस्वभावतया तस्य नित्यत्वव्यतिक्रमात्,—
स्वभावभेदाद् भेदसिद्धेः । न च वायुमण्डलादिकृतो वर्षादिविशेषः, तस्याप्यहेतुकतया भावात् । न च काल एव तस्य
हेतुः, इतरेतराश्रयदोषप्रसक्तेः—सति कालभेदे वर्षादिभेदहेतोर्ग्रहमण्डलादेर्भेदः, तद्भेदाच्च कालभेद इति परिस्फुटमि-
तरेतराश्रयत्वम् । अन्यतः कारणाद् वर्षादिभेदेऽभ्युपगम्यमाने न काल एवैकः कारणं भवेदित्यभ्युपगमविरोधः, कालस्य

चेति समुच्चये, बहुमानतश्चिन्तारत्नकामदुघादिवस्तुभ्योऽपि समधिकादुपादेयतापरिणामात् । चकारोऽवधारणार्थो भिन्नक्रमश्च । तत एतेषामेव बुद्धिमतां तथा अप्रद्वेषप्रशंसात इति अप्रद्वेषाद् अमत्सराद् ईर्ष्यापरिहारलक्षणात्, प्रशंसातश्च अहो धन्याः पुण्यभाज एते ये एवं पुष्कलमतिपरीततया स्वपरोपकारपरा वर्त्तन्त इति बुद्धिर्जायते इति प्रक्रमः । ननु बुद्धिमद्विषया भक्त्यादयोऽपि कथमाविर्भवन्तीत्याह;—एतेषामपि भक्त्यादीनां कारणं हेतुर्वर्त्तते इति जानीहि समवबुध्यस्व भो भोः! अन्तेवासिन् ! ॥ १६२ ॥

के इत्याह—

कल्लाणमित्तजोगो एयाणमिमस्स कम्मपरिणामो। अणहो तहभवत्तं तस्सवि तहपुरिसकारजुयं॥१६३॥

कल्याणमित्रयोगः स्वपरयोः सर्वदा श्रेयस्कराणां सुहृदां साधुसाधर्मिकस्वरूपाणां योगः सम्बन्धः, तत्सम्बन्धस्य सर्वानुचितनिरोधेन उचितप्रवृत्त्यसाधारणकारणत्वाद् एतेषां भव्यानाम् । ननु कल्याणमित्रयोगोऽपि किंहेतुक इत्याशंक्याह—अस्य कल्याणमित्रयोगस्य कारणं कर्मपरिणामः भवान्तरोपात्तदैवपरिणतिरूपः, अनघः पुण्यानुबन्धित्वेन सुवर्णघटाकारतया निर्दोषः । नहि अनीदृशकर्मणो जन्तवः कल्याणमित्रयोगवन्तो जायन्त इति । एषोऽपि किंनिबन्धन इत्याह—तथाभव्यत्वं तस्यापि अनघकर्मपरिणामस्य कारणं भव्यत्वं नाम सिद्धिगमनयोग्यत्वं अनादिः पारिणामिको भावः । तथाभव्यत्वं तु एतद् एव विचित्रं द्रव्यक्षेत्रादिभेदेन जीवानां बीजाधानादिहेतुः । कीदृशमित्याह;—तथापुरुषकारयुतं तथा तत्प्रकारोऽनन्तरपरंपरादिभेदभाक्फलहेतुर्यः पुरुषकारो जीववीर्योल्लासरूपश्चरमपुद्गलपरावर्त्तवशसमुन्मी-

ाइपदे- शपदे १३९ ॥

बुद्धिवृद्ध्यर्थमुपायान्तरम् ॥ १३९ ॥

अथ बुद्धिवक्तव्यतामुपसंहरन्नेतज्ज्ञानश्रवणफलमाह;— भवाण णिउणबुद्धी जायति सवत्थ फलसारा ॥ १६१ ॥
कयमेत्थ पसंगेणं एमादि सुणंतगाण पाएणं। कृतं पर्याप्तमत्र ज्ञातनिर्देशे प्रसङ्गेनातिप्रपञ्चभणनलक्षणेन, अनाद्यनन्तकाले भूतभवद्भविष्यतां प्रस्तुतबुद्धिज्ञातानामानन्त्येन ज्ञातुं वक्तुं वा अशक्यत्वात् । प्रतिबुद्धेरेकैकज्ञातभणनेऽपि प्रस्तुतबोधसम्भवात् किं ज्ञातभूयस्त्वमित्याशङ्क्याह;—'एमाइ'त्ति एवमादि निर्दिष्टज्ञातमुख्यं बुद्धिज्ञातजातमन्यदपि शृण्वतां सम्यग् आकर्णयतां सतां प्रायेण बाहुल्येन भव्यानां रक्तद्विष्टत्वादिदोषवर्जितत्वेन श्रवणयोग्यानां जीवानाम् । किमित्याह—निपुणबुद्धिर्जिज्ञासितवस्तुगर्भग्राहकत्वेन निपुणा सूक्ष्मा मतिर्जायते समुल्लसति सर्वत्र धर्मार्थादौ फलसाराऽवश्यम्भाविसमीहितफललाभसुन्दरा । प्रायोग्रहणं निकाचितज्ञानावरणादिकर्मणां माषतुषादीनामेतच्छ्रवणेऽपि तथाविधबुद्ध्युद्भवाभावेन मा भूद् व्यभिचार इति । परमेतज्जिज्ञासापि महाफलैव, यथोक्तं, "जिज्ञासायामपि ह्यत्र किंचित् कर्म निवर्त्तते । नाक्षीणपाप एकान्तात् प्राप्नोति कुशलां धियम् ॥ १ ॥" ॥ १६१ ॥

उपायान्तरमपि बुद्धिवृद्धाववन्ध्यं समस्तीति ज्ञापयन्नाह;— अपओसयसंसाओ एयाण वि कारणं जाण॥१६२॥
भत्तीए बुद्धिमंताण तहय बहुमाणओ य एएसिं। भक्त्या उचितान्नपानादिसम्पादनपादधावनग्लानावस्थाप्रतिजागरणादिरूपया बुद्धिमतां प्रस्तुतबुद्धिधनानां, तथा

तया तु निर्बन्धगृहीतया उक्तं वैश्रमणेऽभिलाषोऽभूत् । ऋतुस्नातायाः सत्यास्तुशब्दस्य भिन्नक्रमस्य योजनात् । 'सिट्ठिपासणय'त्ति श्रेष्ठिनः पुनर्दर्शनं संजातं, मनागभिलाषश्च तद्गोचर इति । 'संभोगे चिय'त्ति संभोग एव श्रेष्ठिनः संजात इत्यन्ये ब्रुवते, परं न तावद् इतस्तु इत एव श्रेष्ठिसंभोगात् त्वं संसिद्धः, किंतु राजबीजादपि ॥ १५८ ॥

ततः सम्पन्नापमानस्य तस्य तेन प्रज्ञापनं कृतं यथा, देव! 'अप्पगासण'त्ति अप्रकाशनीयोऽयमर्थः । तथा नात्र दोषः । कुत इत्याह—कर्मभावात् तथाविधदैवपारवश्यात् । ततः कुशल इति कृत्वा तेन स्थापितो मंत्री मंत्रिणां सर्वेषामुपरि तु मूर्ध्नि पुनः ॥ १५९ ॥

आह—कथं तेनान्धेन सता एवंविधा विशेषा निर्णयपदमानीताः? इत्याशंक्य प्रतिवस्तूपमामाह;—

दूरनिहित्तं पि निहिं तणवल्लिसमोत्थयाए भूमीए । णयणेहिं अपेच्छंता कुसला बुद्धीए पेच्छंति ॥१६०॥

दूरनिहितमपि गंभीरभूमिभागगर्भनिक्षिप्तमपि निधिं हिरण्यादिनिक्षेपरूपं तृणवल्लिसमवस्तृतायां भूमौ तृणैर्वल्लिभिश्च सर्वतः संछन्नायां वसुधरायां नयनाभ्यां लोचनाभ्यां साक्षाद् अप्रेक्षमाणा अपि कुशला विशदहृदया जना बुद्ध्या तथाविधौष्मादिलिंगोपलंभात् प्रेक्षन्ते निश्चन्वन्तीति । यतः—"पेच्छंता वि न पेच्छंति लोयणा हिययचक्खुपरिहीणा । हिययं पुण लोयणवज्जियं पि दूरं पलोएइ ॥ १ ॥" ॥ १६० ॥

॥ इति पारिणामिकीबुद्धिज्ञातानि समाप्तानि ॥ ४ ॥

त्वया ज्ञातमिति प्रश्ने स प्राह—पथि अन्य—अग्रहणात् पथि वर्त्तमानाया वदर्याः फलानामन्यैरनुपादानात् । किमत्र ज्ञानं कोऽन्नातिशयेनार्थो ज्ञातव्य इत्युत्तरे विहिते नृपतोषो जातः ॥ १५३ ॥

ततः 'धूलिकिरियामाणंति' धूलिः क्रिया कणिका गोधूमानां पीषणेन धूलितया करणात् तस्या माणकं प्रतीतरूपमेव । तथा 'गुलपलघयकरिससंनिरूवणया' इति गुडपलस्य घृतकर्षस्य च संनिरूपणं निर्वाहहेतुतया कृतम् । तेन च देवप्रसादो वर्त्तते इत्युक्त्वा 'बहुमण्णण'त्ति बहुमानगोचरतया प्रतिपन्नम् । पुनरपि स्थिरप्रज्ञाज्ञानार्थं राज्ञा ॥ १५४ ॥

'टारा हि वासपेसण'त्ति टारस्य खुङ्डुकस्य तुरङ्गस्य अधिवासितस्य रात्रौ कृतपूजस्य प्रेषणं कृतं, यथा 'सवोत्तमो'त्ति सर्वोत्तमोऽयं तुरंगः किं गृह्यतां न वा इति । तेन च 'तप्परिक्ख'त्ति तत्परीक्षा कृता । तत्र खररोमाणि । तस्मिन् नोत्तम इति ज्ञाने जाते सुमतेः प्रसादः कृतो राज्ञा । मानादिवृद्धिरिति द्विगुणमानादीनां पूर्वोक्तानां वृद्धिर्विहितेति ॥ १५५ ॥

तथा कन्यारत्ने च परीक्षितुमारब्धे । एवं तुरंगमवत् । वदनाद् मुखाद् आरभ्य 'सोणिच्छिवण'त्ति श्रोणिस्पर्शो विहित इति । ततो धीरत्वादक्षोभाया एकस्या वेश्यासुता इति मतिर्ज्ञानम् । द्वितीयायास्तु तथा स्पर्शप्रारंभे तन्निर्भर्त्सनात् कुलजाइयमिति ज्ञानं समजनि सुमतेः । ततः प्रसादवृद्धिरिति एषा वक्ष्यमाणा जाता ॥ १५६ ॥

यथा राज्ञा पूर्वोक्तवृत्तिदाता कोशाध्यक्षो भणितः;—कुरु सेतिका कणिकायाः, पलं तथा चैव घृतस्य, चत्वारि चैव गुडस्य पलानि । तेन च तस्य वणिक्सुतत्वपरिज्ञानाद् उक्तं न तावद्देव! कोपः कार्यः भण्यते किञ्चिद् इत्थं तुच्छस्य क्रमवृद्धस्य कणिकामाणकादेर्दानात् त्वं वणिक्पुत्र इति ज्ञायते । प्रचुरदातारो राजसूनवः प्रसन्नाः सन्तो भवन्तीति । कोऽत्र प्रत्यय इत्युक्ते राज्ञा, भणितं तेन जननी पृच्छा कर्तुमुचितेति ॥ १५७ ॥

धूलिकिरियामाणं गुलपलघयकरिससंनिरूवणया। देवपसादो बहुमन्नणत्ति थिरपण्णणाणत्थं ॥ १५४ ॥
टाराधिवासपेसण सवुत्तम तप्परिक्ख खररोमो। णो उत्तिमोत्ति णाणे पसाय माणादिवुड्ढित्ति ॥१५५॥
कन्नारयणे चेवं वयणादारब्भ सोणिछिवणंति। वीरत्तणओ वेसासुयणाण पसायवुड्ढित्ति ॥ १५६ ॥
कुण सेइयं वलं तह घयस्स चत्तारि चेव य गुलस्स। वणियसुयपरिन्नाणाण ताव कोवो जणणिपुच्छा १५७
वेसमणे अहिलासो उउण्हायाए उ सेट्ठिपासणया। संभोगो च्चिय अन्ने ण ताव एत्तो उ संसिद्धो ॥ १५८ ॥
पन्नवणमप्पगासण ण एत्थ दोसो त्ति कम्मभावाओ। कुसलो त्ति तेण ठवितो मंती सव्वेसिमुवरिं तु १५९

अथ गाथाक्षरार्थः;—मण्डलसिद्धिस्तथाविधमगधादिदेशस्वामित्वलक्षणा राज्ञः समुद्रदेवस्य प्रथममभूत्। तस्य च मन्त्रिगवेषणपरस्य केनचिच्छिष्टं कथितम्। किमित्याह—सुमतिनामा द्विजवरो ब्राह्मणवरः समस्ति। कीदृश इत्याह—प्राज्ञो बुद्धिमान् अतिशयेन शेषबुद्धिमज्जनापेक्षया। अंधश्च नयनव्यापारविकलः ॥ १५१ ॥

ततस्तस्य सुमतेरानयनमकारि। ततः 'चारुगपक्खम्मि'त्ति चारुकायाः प्रधानहस्तिन्याः स्वयमेव राज्ञाऽऽरूढायाः पक्षे द्वितीयभागे चटापनमारोपणं कृतम्। तस्य परीक्षार्थं प्रज्ञातिशयस्य पक्वा परिणतफला पथि बदरी समस्ति। तत्फलानि भक्षणीयानि भणित्वा नरेन्द्रचलने नरेन्द्रस्य राज्ञश्चलने गन्तुं प्रवृत्तौ सत्यां प्रतिषेधः एतेन विहितः ॥ १५२ ॥

कथमित्याह—न नैव शुभा एषा बदरी। यतः 'विन्नासियम्मि'त्ति विन्यासः परीक्षा कृता। तथा चैवं वृत्ते कथं

तीएवि य सब्भावो कहिओ कहमेव एयंति ॥ २५ ॥ पडिभणियमिमीए रिउसमागमे विहियदेहपक्खाला । कयभूसम्मि कुबेरे कयाभिलासा अहं जाया ॥ २६ ॥ एवं सिट्ठे सिट्ठम्मि केइ संभोगमाहु तेणपरं । तव्वीयाओ न सिद्धो किंतु महीनाहबीयाओ ॥ २७ ॥ अवमाणो जणणीए उवरि कए सुमइणा स पण्णत्तो । जह देव! चलमणाओ पगईए होंति महिलाओ ॥ २८ ॥ जह पक्कमन्नमभिलासगोयरो जायए छुहालूण । तह कामुगाण रमणीओ जाण सव्वाण सव्वाओ ॥ २९ ॥ अन्नं तं जह सव्वायरेण रक्खिज्जमाणमणुवहयं । चिट्ठइ तह एयाओवि कोउगाओ निसेज्झंता ॥ ३० ॥ अत एव पठन्ति —"रहो नास्ति क्षणो नास्ति नास्ति प्रार्थयिता नरः । तेन नारद! नारीणां सतीत्वमुपजायते ॥ १ ॥" तह सत्थेसुवि सुवइ कुंतीए पंडुनंदणा पंच । नेक्को वि पंडुणा इंदुकित्तिणा तत्थ किल जणिओ ॥ ३१ ॥ ता सामि! नापसाओ पयासणिज्जो इमीए जं दोसो । नेसो महिलाण भवे मणू मुणी आह इय वयणं ॥ ३२ ॥ "न स्त्री दुष्यति जारेण न राजा राजकर्मणा । नापो मूत्रपुरीषेण न विप्रो वेदकर्मणा ॥ १ ॥" अच्चंतवियक्खणचिट्ठिओत्ति मंतीणमुवरि सव्वेसिं । पत्तो सुद्धु पइट्ठं इहपरलोगाविरुद्धंति ॥ ३३ ॥ १५० ॥

मंडलसिद्धी रन्नो समुद्ददेवस्स केणती सिट्ठं । सुमती णाम दियवरो पन्नोऽतिसएण अंधो य ॥ १५१ ॥
तस्साणयणं चारुयपक्खम्मि चडावणं परिक्खरत्थं । पक्का पंथे बोरी नरिंदचलणम्मि पडिसेहो ॥ १५२ ॥
न सुहा एसा विन्नासियम्मि तह चेव कह तए णायं । पंथन्नागहणाओ किमेत्थ जाणंति निवतोसो ॥ १५३ ॥

ठाविओ एगपक्खम्मि ॥ ९ ॥ तत्थारूढो राया भणिओ तेणाह पंथबोरीए । परिणयपउरफलाए वच्चामो भक्खणट्ठाए ॥ १० ॥ णूणं णिखज्जाइं ण ताइं बोराइं जेण वहमाणे । पंथे पंथियलोएण केणई णेव खद्धाणि ॥ ११ ॥ तब्भक्खणं ण जुत्तं इय वुत्तुं सुमइणा स पडिसिद्धो । विन्नाणियाणि तव्विहजणभक्खावणपओगेण ॥ १२ ॥ तस्स कणिक्कामाणगगुलपलघयकरिसलक्खणा वित्ती । तुट्ठेण निवेण कया पढमपसाओत्ति पडिवन्ना ॥ १३ ॥ पन्नाथिरत्तपरिजाणणत्थमह अन्नया पुणो भणिओ । रयणीए अहिवासिय टारं अइउक्कुरागारं ॥ १४ ॥ तस्सोवणिच्चमेसो किल किक्काणो त्ति घेप्पइ नवेसो । तेण मुहाओ पुट्ठो भागं जा पच्छिमं ताव ॥ १५ ॥ खररोमोत्ति निसिद्धो मिउरोमाणो हवंति जं जच्चा । सच्चं एस महल्लो वि नेव जाइल्लओ होइ ॥ १६ ॥ नरवतिणा सविसेसं सतोसचित्तेण सा कया दुगुणा । जा उ कणिक्कामाणगमाई पुव्वोइया वित्ती ॥ १७ ॥ पुण अन्नदिणे कन्नाओ दोन्नि अहिवासियाउ पेसविया । का परिणिज्जउ एयासु तेण कुलजाणणाइकए ॥ १८ ॥ वयणपएसाओ जाव सोणिट्ठाणं करेण तत्थेगा । सणियं २ पुट्ठा नहु खोभमुवागया किंचि ॥ १९ ॥ निल्लज्जजणणिजायत्तणेण जाया इमेरिसा एसा । इय परिचिंतिय वेसासुयत्ति काउं पडिनिसिद्धा ॥ २० ॥ दुइयाए तह फुसंतो बाढं रोसुब्भडेहिं वयणेहिं । निब्भच्छिओ न कुलओ अंधलग ! जओ वि गयलज्जो ॥ २१ ॥ उत्तमकुलसंभूया एसा कहमन्नहा सुसीलत्तं । कमलुज्जलमेवमिमं रन्नो विनिवेइयं तेण ॥ २२ ॥ महया वीवाहाडंबरेण वीवाहिया सतोसेण । दुगुणो कओ पसाओ पुव्वुत्तो माणगदुगाई ॥ २३ ॥ भणियमह सुमइणा देव ! वणियपुत्तो तुमं ण भंतित्ति । अम्हेसु विचिंतियभासगेसु कोवो न कायवो ॥ २४ ॥ नरवइणा संकियमाणसेण पुट्ठा रहम्मि नियजणणी ।

आदिशब्दात् सुमतिनामा ब्राह्मणः प्रस्तुतबुद्धौ ज्ञातं वर्त्तते । कीदृश इत्याह 'अंधल'त्ति अंधः । कथमसौ ज्ञातीभूत
इत्याह—नृपमंत्रिमार्ग्गणा नृपस्य समुद्रदेवस्य सिद्धराजस्य मंत्रिमार्ग्गणा वृत्ता । तत्र श्रवणमाकर्णनं बुद्धिमत्तया सुम-
तेरजनि । नृपस्य आह्वानमाकारणं कृतम् । ततोऽपि 'वोरस्सेकन्न'त्ति बदरेष्वश्वे कन्यायाश्च विशेषपरीक्षार्थं स नियुक्तः ।
निश्चितप्रज्ञस्य तस्य सन्तोषेण राज्ञा 'माणादि'कणिक्कामाणकगुडपलघृतकर्षदानलक्षणा प्रथमतः, पश्चाद् द्विगुणक्रमेण कणि-
क्कासेतिकाघृतपलचतुष्टयलक्षणा वृत्तिर्निरूपिता । तेन च लब्धतात्पर्येण राजा भणितः । यथा त्वं देव! वणिक्सुत इति ॥
अथैतद्गाथाव्याख्यानाय मण्डलेत्यादिगाथानवकमाह । एतद् गाथानवकं कथानन्तरं लिखितं ज्ञातव्यम् । मण्डले-
त्यादि । तत्र च;—आसि वसंतम्मि पुरे वसंतमासोव सेसमासाण । सेसनरवइपहाणो समुद्दवो महीपालो ॥ १ ॥ बालो
वि सिद्धरज्जो सो पुण्णवसेण विक्कमगुणेण । सामाइयाण समुचियठाणेसु निसेवणाओ य ॥ २ ॥ सयमेव रज्जकज्जाणि
चिंतयं तस्स मज्झ किं सोक्खं । इय चिंतायत्तमणो मंतिं मग्गेउमारद्धो ॥ ३ ॥ किंच । जह सुद्धु मिंठसिक्खावणाहिं
मग्गेण मयगला जंति । तह निउणमंतिमंतणगुणेण रज्जाणिवि जणम्मि ॥ ४ ॥ जह अंधयारपडियं न अच्छि पेच्छइ
समत्थमवि संतं । लच्छीसंतमसगया तह रायाणो वियाणाहि ॥ ५ ॥ जह सपयासं चक्खु पेक्खइ रूवं जहट्ठियं लोए ।
मंतिपयासपरिगओ रायावि तहेव कज्जाणि ॥ ६ ॥ तहा । तस्स कुओ णिवलच्छी सारा सारंगलोयणाओ य । दक्खो
वियक्खणो जस्स नत्थि कज्जावहो मंती ॥ ७ ॥ निसुयं जणवायाओ जह सुमई नाम दियवरो एत्थ । अत्थि नियबु-
द्धिपगरिसगुणेण निज्जियसुरायरिओ ॥ ८ ॥ नवरमचक्खू आगारिओ य गउरवपुरस्सरं रन्ना । निववज्झाए करिणीए

मज्झे मुणिसुव्वयनाहथूहमह दट्ठुं । चिंतेइ नेव भज्जइ धुवमेयपभावओ नयरी ॥ ८२ ॥ तो तह करेमि अवणेंति इमं जह नयरिवासिणो मणुया । इय चिंतिऊण भणियं हंहो! लोगा इमं थूभं ॥ ८३ ॥ जइ अवणेह लहुं चिय ता परचक्कं सदेसमणुसरइ । इहरा णयरीरोहो न किट्टिही जावजीवंपि ॥ ८४ ॥ संकेइओ य राया अवसरियव्वं तएवि थूभम्मि । अवणिज्जंते दूरे घेत्तुं नियसव्वसेन्नं पि ॥ ८५ ॥ अह लोगेणं भणियं भयवं! को एत्थ पच्चओ अत्थि । तेणं पयंपियं थूभथेवमेत्तंपि अवणीए ॥ ८६ ॥ जइ परचक्कं वच्चइ ता एसो पच्चउत्ति इइ वुत्ते । लोगेणं आरद्धं अवणेउं थूभसिहरग्गं ॥ ८७ ॥ अवणेज्जंते तम्मी वच्चंतं पेच्छिऊण रिउसेन्नं । संजायपच्चएणं अवणीयं सव्वमवि थूभं ॥ ८८ ॥ तो भग्गा वलिऊणं रन्ना नयरी विडंबिओ लोगो । अवडम्मि निवडिओ चेडगो य जिणपडिममादाय ॥ ८९ ॥ दुग्गइगमणफलच्चिय तस्सेसा पारिणामिया बुद्धी । जं थूभुप्पाडमिसेण णासिया सा पुरी रम्मा ॥ ९० ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—स्तूपेन्द्र इति द्वारपरामर्शः । तत्र स्तूपेन्द्रो मुनिसुव्रतस्वामिसम्बन्धितया शेषस्तूपापेक्षप्रधानस्तूपः । 'एकं चिय त्ति' एकमेव ज्ञातं न द्वे ज्ञाते । कथमित्याह 'कूलापडणीयखुड्ड'त्ति कूलवालगनामा प्रत्यनीकक्षुल्लकः सन् । गुरुशापे गुरोराचार्यस्य शापे आक्रोशे सति तापसाश्रमं गतः । 'मागहि'त्ति मागधिकया वेश्यया 'मोदग'त्ति मोदकान् दत्त्वा 'गिलाण'त्ति ग्लानः कृतः । ततस्तया प्रतिजागर्यमाणस्य तस्य तां प्रति रागे कामरागलक्षणे समुत्पन्ने स तस्या वशीभूतः । क्रमेण च वैशाली विनाशिता तेनेति ॥ १४९ ॥

आईसदा सुमती अंधल निवमंतिमग्गणा सवणं। आहवणं वोरस्सेकन्ना माणादि वणियसुते॥ १५०॥

सव्वत्थ संजमं, संजमाओ अप्पाणमेव रक्खिज्जा । मुच्चइ अइवायाओ पुणो विसोही न याविरई ॥ ६७ ॥ इय सिद्धंता-
भिप्पायसारवयणाणि सो णिसामेत्ता । मागहियं अणुजाणइ वेयावच्चं करेमाणिं ॥ ६८ ॥ तो उव्वत्तणधावणनिसियाव-
णपमुहसव्वकिरियाओ । कुणइ समीवठिया सा अणवरयं तस्स परितुट्ठा ॥ ६९ ॥ कइवयदिणाइं एवं पालित्ता ओसहप्प-
ओगेण । पगुणीकयं सरीरं तवस्सिणो तस्स लीलाए ॥ ७० ॥ अह पवरुब्भडसिंगारसारनेवच्छसुंदरंगीए । एगम्मि दिणे
तीए सवियारं सो इमं वुत्तो ॥ ७१ ॥ पाणणाह! णिसुणेसु मे गिरं गाढरूढपडिबंधबंधुरं । मं भयाहि सुहरासिणो णिहिं
मुंच दुक्करमिमं तवोविहिं ॥ ७२ ॥ किं अणेण तणुसोसकारिणा पइदिणं पि विहिएण वेरिणा । पत्तमेव फलमेयसंतियं
मं लहंति पइकुंददंतियं ॥ ७३ ॥ किंच रण्णमिममस्सिओ तुमं दुट्ठसावयसमूहदुग्गमं । एहि जामु णयरं मणोहरं रइ-
सुरूवहरिणच्छिसुंदरं ॥ ७४ ॥ मुद्धधुत्तनिवहेण वंचिओ अच्छसे जमिह सीसलुंचिओ । किं विलासमणुवासरं तुमं णो
करेसि भवणे मए समं ? ॥ ७५ ॥ तुज्झ थेवविरहेवि निच्छियं निस्सरेइ मह नाह! जीवियं । ता उवेहि सममेव वच्चिमो
दूरदेसगयतित्थ वंदिमो ॥ ७६ ॥ एत्तिएणवि समत्थपावयं तुज्झ मज्झवि य वच्चही खयं । पंचरूवविसए हिं भुंजिमो
जाव नाह! इह किंपि जीविमो ॥ ७७ ॥ इह सवियारं मंजुलगिराहिं तीए पयंपिओ संतो । सो संखुद्धो परिचत्तधीरिमो
मुयइ पव्वज्जं ॥ ७८ ॥ अच्चंतहरिसियमणा सा तेण समं समागया रन्नो । पासे असोगचंदस्स पायवडिया य विन्नवइ
॥ ७९ ॥ सो एस देव! मुणिकूलवालओ मज्झ पाणनाहोत्ति । जं कायव्वं इमिणा तं संपइ देह आएसं ॥ ८० ॥ रन्ना
भणियं भद्दय! तह कुण जह भज्जए इमा नयरी । पडिवज्जइ सो वयणं तिदंडिरूवं च काऊणं ॥ ८१ ॥ पविसइ पुरीए

नयरीरोहं काउं असोगचंदो ठिओ चिरं कालं । उत्तुंगसालकलिया नवि भज्जइ सा कहिंपि पुरी ॥ ५२ ॥ एगम्मि य पत्थावे राया तं भंजिउं अपारंतो । जा सो इंतो अच्छइ ता पढियं देवयाए इमं ॥ ५३ ॥ "समणे जइ कूलवालए मागहियं गणियं लम्भिस्सइ । लाया असोगचंदए वेसालिं नगलिं लहिस्सइ ॥ ५४ ॥" हरिसवियसंतवयणो पाउं अमयंव सवणपुडएहिं । वयणमिमं नरनाहो तं समणं पुच्छए लोगं ॥ ५५ ॥ अह कहमवि लोगाओ णइकूलठियं तयं वियाणित्ता । पणतरुणीपहाणं मागहियं वाहरावेइ ॥ ५६ ॥ भणइ य भद्दे ! तं कूलवालगं समणमेत्थ आणेहि । एवं करेमि तीए पडिवन्नं विणयसाराए ॥ ५७ ॥ तो कवडसाविया सा होउं सत्थेण तं गया ठाणं । वंदित्ता तं समणं सविणयमेयं पयंपेउं ॥ ५८ ॥ गिहणाहे सग्गगए जिणिंदभवणाइं वंदमाणा हं । सोउं तुब्भे एत्थं समागया वंदणट्ठाए ॥ ५९ ॥ तो अज्जं च्चिय सुदिणं पसत्थतित्थं च जं तुमं दिट्ठो । एत्तो कुणसु पसायं भिक्खागहणेण मुणिपवर ! ॥ ६० ॥ तुम्हारिसे सुपत्ते निहित्तमप्पंपि दाणमचिरेण । सग्गापवग्गसुक्खाण कारणं जायए जेण ॥ ६१ ॥ इय[1] भणिओ एसो कूलवालओ आगओ य भिक्खट्ठा । दिन्ना य मोयगा दुट्ठदव्वसंजोइया तीए ॥ ६२ ॥ तब्भोगाणंतरमवि अईसारो से दढं समुप्पन्नो । तेण विबलोऽतरंतो काउं उव्वत्तणाइंपि ॥ ६३ ॥ तीए भणियं भयवं ! उस्सग्गववायवेइणी अहयं । गुरुसामिबंधुतुल्लस्स तुज्झ जइ किंपि पडियारं ॥ ६४ ॥ काहं फासुगदव्वेहिं, होज्ज एत्थवि असंजमो कोइ ? । ता अणुजाणसु भंते ! वेयावच्चं करेमित्ति ॥ ६५ ॥ पगुणसरीरो संतो पायच्छित्तं इहं चरिज्जासि । अप्पा हि रक्खियव्वो जत्तेणं जेण भणियमिणं ॥ ६६ ॥

1 क. इय जिणभणिओ ख. जिणभणिओ ।

संबोहिऊण उचियं समायरसु ॥ ३५ ॥ एए तुमं च जम्हा धूयसुया मज्झ नत्थि हु विसेसो । गेहागयत्ति नवरं बला न सक्केमि पेसेउं ॥ ३६ ॥ एवं सोच्चा रुट्ठेण तेण पुणरवि य चेडगो भणिओ । पेसेसु कुमारे अहव जुज्झसज्जो लहुं होसु ॥ ३७ ॥ पडिवण्णे जुज्झे चेडगेण काउं बहुं च सामग्गिं । वेसालीए पुरीए असोगचंदो लहुं पत्तो ॥ ३८ ॥ जुज्झेण संपलग्गो नवरं चेडगमहामहीवइणा । कालप्पमुहा दस अवरमाउगा भाउगा तस्स ॥ ३९ ॥ दसहिं दिवसेहिं हया अमोहमेक्कं सरं खिवंतेण । किर से एक्कदिणंते एक्कसरक्खेवनियमोत्ति ॥ ४० ॥ एक्कारसमे य दिणे भयभीएणं असोगचंदेण । चिंतियमहो इयाणिं जुज्झंतो हं विणस्सामि ॥ ४१ ॥ ता जुज्झिउं न जुज्जइ इय ओसरिउं रणं गणाउ लहुं । कुणइ स अट्ठमभत्तं सुरसन्निज्झाभिलासेण ॥ ४२ ॥ अह सोहम्मसुरेंदो चमरोवि य पुव्वसंगयं सरिउं । उम्मूले संपत्ता पयंपिउं एवमाढत्ता ॥ ४३ ॥ भो भो देवाणुपिया कहेसु किं ते पियं पयच्छामो । रन्ना भणियं मारेह चेडयं वेरियं मज्झ ॥ ४४ ॥ सक्केण जंपियं परमसम्मदिट्ठिं इमं न मारेमो । सण्णिज्झं जुज्झंतस्स तुज्झ जइ भणसि ता कुणिमो ॥ ४५ ॥ एयंपि होउ इइ जंपिऊण रन्ना असोगचंदेण । चेडगनिवेण सद्धिं पारद्धो समरसंरंभो ॥ ४६ ॥ अप्पडिहयसुरवइ पाडिहेरपायडपयावदुप्पेच्छो । रिउपक्खं निहणं तो संपत्तो चेडगं जाव ॥ ४७ ॥ तो आयण्णं आयट्टिऊण चावं कयंतदूओव । तं पइ अमोहविसिहो पम्मुक्को चेडगनिवेण ॥ ४८ ॥ तं च तदंतरचमरेंदरइयफालिहसिलापडिक्खलियं । अवलोइऊण सहसा विम्हइओ चेडयनरेंदो ॥ ४९ ॥ खलिए अमोहसत्थे एत्तो णो मज्झ जुज्झिउं जुत्तं । इइ चिंतिउं पविट्ठो वेगेण पूरीए मज्झम्मि ॥ ५० ॥ किंतु गयं से निहणं असुरेंदसुरेंदनिम्मिएहिं लहुं । रहमुसलसिलाकंटगरणेहिं चउरंगमवि सेन्नं ॥५१॥

मा हीरिही जलेणंति वाहिया अवरकूलेणं ॥ १९ ॥ अह कूलंतरलग्गं दट्ठूण णई जणेण से विहियं । तद्देसगेण सगुणं अभिहाणं कूलवालोत्ति ॥ २० ॥ तप्पहपयट्टसत्थाउ लद्धभिक्खाए जीवमाणस्स । लिंगच्चागो जाओ जह से तह संपयं भणिमो ॥ २१ ॥ चंपाए नयरीए असोयचंदोत्ति पत्थिवो आसि । सेणियनरिंदपुत्तो विक्कमअक्कंतरिउचक्को ॥ २२ ॥ हल्लविहल्ला से लहुयभाउगा तेसिं सेणिएण वरो । हत्थी हारो दिन्नो अभएणवि पव्वयंतेण ॥ २३ ॥ खोमं कुंडलजुयलं जणणीतणयं पणामियं तेसिं । अह खोमहारकुंडलविराइए करिवरारूढे ॥ २४ ॥ ते चंपाए तियचच्चरेसु दोगुंदगेव कीलंते । दट्ठुं असोगचंदो भणिओ भज्जाए सामरिसं ॥ २५ ॥ रायसिरीए परमत्थेण देव! एएसि तुब्भ भाऊण । जे एवमलंकरिया करिखंधगया य कीलंति ॥ २६ ॥ तुह पुण मोत्तुं आयासमेक्कमन्नं न रज्जफलमत्थि । ता तुममेए पत्थेसु हत्थिपमुहाइं रयणाइं ॥ २७ ॥ रण्णा पयंपियं कह मयच्छि! पिउणा पणामियाइं सयं । लहुभाईणमिमाइं मग्गंतो णेव लज्जामि? ॥ २८ ॥ तीए भणियं का नाह! एत्थ लज्जा परं बहुं रज्जं । दाऊणमिमेसिं करिपमोक्खरयणाइं लिंतस्स ॥ २९ ॥ इय पुणरुत्तं तीए तज्जिज्जंतो महीवई सम्मं । एगम्मि अवसरम्मि हल्लविहल्ले इमं भणइ ॥ ३० ॥ भो! तुब्भमहं सविसेसमवरकरितुरयरयणदेसाइं । देमि मं च समप्पह ताव इमं हत्थिवररयणं ॥ ३१ ॥ आलोचिऊण देमोत्ति जंपियं ते गया निययठाणे । मा गेच्छिही हठेणंति भयवसा रयणिसमयम्मि ॥ ३२ ॥ हत्थिम्मि समारुहिउं अमुणिज्जंता जणेण नीहरिया । वेसालीए पूरीए चेडगरायं समल्लीणा ॥ ३३ ॥ णाया असोगचंदेण तयणु विणएण दूयवयणेहिं । हल्लविहल्ले पेसेह सिग्घमिति चेडगो भणिओ ॥ ३४ ॥ अह चेडगेण भणियं नीणेमि कहं इमे हढेणाहं । सयमेव तुमं

चोइंति सूरिणो तं दुस्सिक्ख ! किमेवमफलम- ॥ ३ ॥
हाणाइ नियबुद्धीए । आणासारं चरणं न पवज्जइ कुग्गहवसेण ॥ ३ ॥ चोइंति सूरिणो तं दुस्सिक्ख ! किमेवमफलम-
हाणाइ नियबुद्धीए । आणासारं चरणं तब्भंगे जाण किं न भग्गंति । आणं च
प्पाणं । उस्सुत्तकट्ठचेट्ठाए दुट्ठसंतावमुवणेसि? ॥ ४ ॥ आणाए च्चिय चरणं तब्भंगे जाण किं न भग्गंति । आणं च
अइकंतो कस्साएसा कुणइ सेसं ॥ ५ ॥ एवं सासिज्जंतो गुरूसु वेरं समुवहइ घोरं । अह अन्नया कयाइ तेणेक्केणं समं
गुरुणो ॥ ६ ॥ एक्कम्मि गिरिवरम्मि सिद्धिसिलावंदणत्थमारूढा । सुचिरं च तं नमंसिय सणियं ओयरिउमारद्धा ॥ ७ ॥
अह तेण दुव्विणीएण चिंतियं नूण एस पत्थावो । तो दुव्वयणणिहीणं हणामि आयरियमेयमहं ॥ ८ ॥ जइ इत्थंवि
पत्थावे उवेहिओ एस निस्सहाओ वि । ता जा जीवं निब्भच्छिही ममं दुट्ठसिक्खाहिं ॥ ९ ॥ इय चिंतिऊण पिट्ठिएण
महई सिला परिमुक्का । सूरीणं हणणट्ठा दिट्ठा य कहिंपि सा तेहिं ॥ १० ॥ तो ओसरिउं सिग्घं पयंपियं रे महादुरा-
यार ! । गुरुपच्चणीयअच्चंतपावमिय ववसिओ कीस ? ॥ ११ ॥ न मुणसि लोगट्ठिइं पिहुउवयारिसुं जं करेसि वहबुद्धिं ।
जस्सुवयारे थोवं समग्गतइलोक्कदाणं पि ? ॥ १२ ॥ मन्नंती उवयारं तणेवि सीसाओ केवि अवणीए । उट्ठेंति वहायऽवरे
तुमंव सुचिरोवचरिया वि ॥ १३ ॥ अहवा कुपत्तसंगहवसेण एसेव णूण होइ मई । ण कयाइ महाविसविसहरेण सह
निवडइ मेत्ती ॥ १४ ॥ इय एवंविहगुरुपावकम्मनिम्मूलदलियसुकयस्स । सव्वत्थ धम्मपालणदूराजोग्गस्स तुह पाव ॥ १५ ॥
होही एत्तो इत्थीसयासओ णूण लिंगचागो वि । एवं सविउं सूरी जहागयपडिनियत्तोत्ति ॥ १६ ॥ तह काउं जह एयस्स
सूरिणो हवउ वयणमस्सच्चं । इय चिंतिउं कुसिस्सो सो य गओ रण्णभूमीए ॥ १७ ॥ जणसंचारविरहिए एगम्मि वि
तावसासमम्मि ठिओ । कूले नईए उग्गं तवं च काउं समाढत्तो ॥ १८ ॥ पत्ते य वरिसयाले तत्तवतुट्ठाए देवयाए नई ।

त्रीन् वारान् पश्चाद् दृढाभिनिवेशाद् भगवतो देहस्य आभोगे-विलोकने विहिते समुत्तीर्णदृष्टिविषस्य तस्य बोधिः समुत्पन्नजातिस्मरणस्य सम्यक्त्वादिलक्षणः, तथा आराधना समाधिमरणलक्षणा सम्यग् यथावत् सम्पन्नेति ॥ १४७ ॥

खग्गे सावगपुत्ते पमायमय खग्ग साहुपासणया । उग्गहभेयालोयण संबोही कालकरणं च ॥ १४८ ॥

खड्ग इति द्वारपरामर्शः । तत्र कश्चित् श्रावकपुत्रः 'पमाय'त्ति प्रमादेन द्यूतादिना मत्तो यौवनकाले सर्वथा धर्मबहिर्भूतमानसः 'मय'त्ति मृतः सन् 'खग्ग'त्ति महाटव्यां खड्गो नाम पशुविशेषः संजातः । स च सर्वतः पृष्ठोभयपार्श्वप्रवृत्ततुरंगप्रक्षराकारलम्बचर्मशिरःप्रदेशोद्गतैकश्रृङ्गो महिषाकारधरो वर्त्तते । तमोवहलहुलतया च पथिकलोकं मार्गे च हन्तुमारब्धोऽसौ । अन्यदा च 'साहुपासणया' इति कांश्चित् साधून् मार्गे वहमानान् ददर्श । तेन च तज्जिघांसार्थं समीपमागच्छता 'उग्गहभेय'त्ति अतितीव्रतपोराशित्वात् साधूनामवग्रहस्याभाव्यभूमिप्रदेशलक्षणस्य अभेदो यदा उल्लंघनं कर्त्तुं न शकितं तदा 'आलोयण'त्ति आलोचना विमर्शो विहितः । ततः सम्पन्नजातिस्मरणस्य सम्बोधः सम्यक्त्वादिलाभः, तदनन्तरमेव कृतप्रत्याख्यानस्य कालकरणं च देवलोकगमनफलं समजनीति ॥ १४८ ॥

थूभिंदे एक्कं चिय कूलापडणीयखुड्ड गुरुसावे । तावस मागहि मोदग मिलाण रागम्मि वेसाली ॥ १४९ ॥

आसि चरणाइगुणमणिरोहणगिरिणो विसिट्ठसंघयणा । निज्जिणियमोहमल्ला महल्लमाहप्पदुद्धरिसा ॥ १ ॥ संगमसीहा णामेण सूरिणो भूरिसिस्सपरिवारा । तेसिं सिस्सो एगो मणागमुस्सिंखलसहावो ॥ २ ॥ कुणमाणो वि हु दुक्करतवोवि-

खमो एस ॥ ३२ ॥ ईहापोहपहाणस्स तस्स मग्गणगवेसणपरस्स । जायं जाईसरणं पयाहिणाओ तओ तिन्नि ॥ ३३ ॥ देइ परिच्चयइ तहा भत्तं संवेगमागओ तिव्वं । जाणइ जिणो जहेसो विहियाणसणो समं पत्तो ॥ ३४ ॥ उंडे बिलम्मि तुंडं छोढुं परिसंठिओ अहं रुट्ठो । मा लोगमरणकारी होहं तस्साणुकंपाए ॥ ३५ ॥ सामीवि ठिओ जं दंसणेण तस्सोवघायमायरइ । न हु कोवि अल्लियंति य गोवालाई दुमंतरिया ॥ ३६ ॥ पाहाणेहिं हणंति य तिलतुसमेत्तंपि जा न सो चलइ । कट्ठेहिं घट्टिओ ता तहवि न चलिओ जया तेहिं ॥ ३७ ॥ तव्वइयरो असेसो अच्चब्भुयकारओ जणमणस्स । संनिहियगामनराइएसु लोयस्स परिकहिओ ॥ ३८ ॥ परिहरियभओ लोगो वद्धपवाहो जिणं नमेऊणं । चंदणपुप्फक्खय धूवमाइणा तमहिमच्चेइ ॥ ३९ ॥ तम्मग्गगामिणीओ पयविक्कयकारिणीओ महिलाओ । तं मक्खंति फुसंति य सो वि य तग्गंधलुद्धाहिं ॥ ४० ॥ कीडीहिं पीडिओवि हु सकम्मपरिणइफलं विभावेंतो । जा दिवसाइं पनरस ठिओ तओ कालमणुपत्तो ॥ ४१ ॥ अट्ठमसुरलोए असमरिद्धिसंभारभूसिओ देवो । संजाओ वियडतिरीडकिरणकब्बुरियगयणयलो ॥४२॥ तस्सेसा परिणामियबुद्धी जं सो तहा कयाणसणो अहिसोढकीडपीडावियडो पत्तो वरं ठाणं ॥ ४३ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'सप्प' इति द्वारपरामर्शः । तत्र 'चंडकोसिय'त्ति चण्डकौशिकनामा सर्प्पः, तस्य 'वीरालोग'त्ति वीरावलोके संजाते सति 'विसदंस'त्ति विषदृष्टा दंशो दशनं भगवतो विहितं तेन वारत्रयं यावत् । तथाप्यमरणे 'ओसरणं दाढाविस'त्ति भगवत उपरि पातभयाद् अपसरणमपक्रमणं स्वस्थानात् । दंष्ट्राविषस्य भगवति निवेशने सति

अत्थि अदूरे नयरे सेयंविया नाम तन्निवसुएहिं । आगंतूणं विरहे आरामो सव्वओ भग्गो ॥ १७ ॥ तप्पडिनिवेसपूरियमणेहिं आरामवइनिमित्तं सो । तइया गओ वणे कंटियाण कहिओ य वुत्तंतो ॥ १८ ॥ गोवालेहिं सरोसो ताओ छड्डित्तु परसुगयहत्थो । रोसेण धमधमेंतो कुमराभिमुहं तओ चलिओ ॥ १९ ॥ जमदूयाकारधरं दट्ठुं संतुट्ठमाणसा ते उ । अइवेगेण पलाणा कुहाडहत्थो पधाविंतो ॥ २० ॥ विस्सरियप्पा खड्डुम्मि निवडिओ सो कुहाडओ अड्डो । आवडिओ तत्थ सिरं दोभायं तत्थ संजायं ॥ २१ ॥ तत्थेव य वणसंडे दुट्ठो दिट्ठीविसो अही जाओ । रोसेण य लोभेण य ते रुक्खे रक्खइ अभिक्खं ॥ २२ ॥ जे केवि तावसा तत्थ आसि ते तेण दाहमुवणीया । जे पुण इयरे ते कहवि लद्धपाणा गया दूरं ॥ २३ ॥ सोवि वणं परियंचइ तिसंझमह सउणयंपि जं तत्थ । पडइ पसारियदिट्ठीविसग्गिणा तं खणा डहइ ॥ २४ ॥ पत्तो भगवं वीरो पवन्नसमणत्तणो दुइज्जम्मि । वरिसे उत्तरचावालमज्झदेसम्मि कणखलए ॥ २५ ॥ सव्वजगजीवगोयरकरुणापरमाणसो महाभागो । तस्संबोहणहेउं जक्खघरे संठिओ पडिमं ॥ २६ ॥ दिट्ठो तेण तओ आसुरुत्तभावं दढं धरंतेण । किं न वियाणसि एत्थं ममंति सूरं निभालित्ता ॥ २७ ॥ निज्झाइ सामिसालं पच्छा पेच्छेइ जा न डज्झेइ । तो पासिय वारतिगं कुद्धो तत्थेव गंतूण ॥ २८ ॥ भक्खेइ सुदिढदाढाविसाकुलो तम्मि अंगम्मि । मा मे उवरिं पडिही अवक्कमेत्ता तओ ठाइ ॥ २९ ॥ एवंपि तिन्नि वारे दंसइ विणस्सइ न किंपि जा भयवं । ता तिव्वामरिसवसो जिणरूवं पासिउं लग्गो ॥ ३० ॥ अमयमयसरीरत्तणेण जगबंधवस्स जगगुरुणो । रूवं पलोयमाणस्स तस्स सविसाणि अच्छीणि ॥ ३१ ॥ तस्समयं चिय विज्झायभावमायाणि भगवया भणियं । उवसमसु चंडकोसिय ! न चंडभावो

उच्छलियातुच्छजसो गच्छो किल कोइ आसि गुणनिलओ । गीयत्थसूरी दिक्खासिक्खानिक्खित्तनियचित्तो ॥ १ ॥
विहरंतो सो पत्तो वसंतपुरनामगे पुराणपुरे । साहुजणोचियवसहीए संठिओ निट्ठियवियारो ॥ २ ॥ तत्थेगो खवगमुणी
अहेसि छट्ठट्ठमाइतवनिरओ । सो अन्नया पभाए वासियभत्तस्स पारणगे ॥ ३ ॥ भिक्खायरियाए गओ तवोकिलामेण
निरुवओगेण । मंडुक्किया चलणेण चंपिया तेण निहया य ॥ ४ ॥ पच्छा गच्छंतेणं दिट्ठा सा खुडएण तो भणिओ ।
एसा मंडुकलिया खवग! पमाएण ते विगया ॥ ५ ॥ संजायरोसलेसो भणाइ खमगो इमाओ णेगाओ । लोएण मारि-
याओ अहं किमेत्थावरज्झामि ॥ ६ ॥ णूणं संझाकाले सयमेवावस्सयम्मि सूरीणं । आलोएही तुण्हिक्कयाए थक्को न
चोएइ ॥ ७ ॥ खुड्डो वियालकाले सो खवगो सेसएऽवराहवए । आलोइत्ता जावुवविट्ठो इयरेण तो भणियं ॥ ८ ॥ किं
ते सा विस्सरिया मंडुक्की जा हया पमाएण? । ताहे सुट्ठु परुट्ठो पहणामि इय पयंपतं ॥ ९ ॥ खुड्डगमेयं परिभाविऊण
उद्धाइओ वहनिमित्तं । अइतिक्खकढिणकोणे थंभम्मि समावडियसीसो ॥ १० ॥ असुहज्झाणपहाणो मओ विराहियव-
एसु देवेसु । जोइसिएसुववन्नो तओ चुओ कणखलपएसे ॥ ११ ॥ तावससयाण पंचण्ह कुलवइस्स सुयत्तणं पत्तो ।
उयरम्मि तावसीए कमेण गब्भा विणिक्खंतो ॥ १२ ॥ ठवियं णामं से कोसिउत्ति अइरोसणो सहावेण । अन्ने वि संति
वहवो कोसियनामा मुणी तत्थ ॥ १३ ॥ तो तावसेहिं नामं विहियं जह चंडकोसिओ एस । कालक्कमेण सो पुण कुल-
वइपयपुत्तओ जाओ ॥ १४ ॥ वणसंडे तत्थ अईव मुच्छिओ तावसाण णो देइ । तेसिं छेत्तुं पुप्फफलाइ अलहंतगा संता
॥ १५ ॥ पगया दिसो दिसिं ते जेवि य गोवालमाइया तत्थ । तं पिय हंतुं धाडेइ दूरमोयरइ जह ण पुणो ॥ १६ ॥

तत एकेन केनचित् परीक्षा कर्त्तुमारब्धा। कथमित्याह—काले शीतकाललक्षणे यद् उपपन्नं तेन क्रमव्यत्ययात् 'आमलेणंति'। आमलकेन पुराणेन सह 'कित्तिमग'त्ति कृत्रिमामलकस्य ततः 'परिणयजोगालोयण'त्ति परिणतेनातरलेन योगेन मनोलक्षणेन आलोचना विमर्शः कृतः। तदनन्तरं लक्षणविरहेण जात्यामलकरूपरसगन्धस्पर्शादिलक्षणवियोगेन तज्ज्ञानं कृत्रिमामलकावगमः सम्पन्नः। अन्यादृशानि हि कृत्रिमामलकस्य लक्षणानि, अन्यानि चेतरस्य। जानन्ति च विदितभेदा निपुणमतयो नानात्वम्। पठन्ति चात्र;—"आयारा ते च्चिय पल्लवाण कुसुमाण ते च्चिय फलाण। सहचारभूमिविडवो होइ विसेसो रसासाए॥ १॥" इति॥ १४५॥

मणि पन्नग वच्छाओ कूवे जलवन्न डिंभ थेरकहा। उत्तारणपयईए णाणं गहणं च णीतीए॥ १४६॥

मणिरिति द्वारपरामर्शः। तत्र क्वचित् प्रदेशे 'पण्णग'त्ति सर्प्पः 'वच्छाओ'त्ति वृक्षाद् वृक्षमारुह्येत्यर्थः पक्षिणामण्डकानि भक्षयति। अन्यदा च गृध्रेण स नीडारूढो हतः। तस्य मणिस्तत्रैव नीडे पतितः। तत् किरणैरधोवर्त्तिनि कूपे 'जलवन्न'त्ति जलस्य सलिलस्य वर्णो रक्तलक्षणो जातः। स च 'डिंभ'त्ति डिम्भकैरुपलब्धः। ततस्तैः स्थविरकथा वृद्धपुरुषनिवेदना कृता। तस्य च उत्तारणप्रकृतौ कूलस्योत्तारणे कृते प्रकृतौ स्वभाववर्णत्वे जाते ज्ञानमुपलम्भः संपन्नः, यदुत औपाधिकोऽयं वर्णो न स्वाभाविकः ग्रहणं च उपादानं पुनर्मणेर्नीत्योपायेन कृतं तेनेति॥ १४६॥

सप्पत्ति चंडकोसिग वीरालोग विसदंस ओसरणं। दाढाविस आभोगे बोही आराहणा सम्मं॥१४७॥

कस्य 'निद्धसधिज्जाइ'त्ति निद्धसाभिधानस्य धिग्जातीयस्य संबन्धिनी । तथा 'लोगजाणम्मि'त्ति लोकाभिप्रायपरिज्ञाने ज्ञातं वर्त्तते । काऽसावित्याह—'उज्जेणि देवदत्ता' इति उज्जयिन्यां नगर्यां देवदत्ता वेश्या, यतस्तया 'जोगुवयारेत्थपडिवत्ती' इति योग्योपचारे सर्वप्रकृतीनामुचितप्रियकरणलक्षणे कृते सति अर्थप्रतिपत्तिर्भूयान् अर्थसंग्रहः कृत इति ॥१४३॥

चलणाहणे त्ति तरुणेतरेसु पुच्छाहु तरुण तच्छेदो। इयरे ऊसरिऊणं आलोचिय बिंति पूजंति ॥१४४॥

चरणाघात इति द्वारपरामर्शः । तत्र कश्चिद् राजा तरुणैर्व्युद्ग्राह्यते । यथा देव! अमी वृद्धा मन्त्रिणो जर्जरशरीरत्वेन दुर्बलबुद्धयः स्वपदाद् उत्तार्यन्ताम् । तरुणाः समर्थबुद्धयस्तत्पदे आरोप्यन्तामिति । ततस्तत्परीक्षणार्थं 'तरुणेयरेसु पुच्छा' इति, यदि कश्चिद् मां चरणेन शिरसि आहन्यात्, ततस्तस्य चरणस्य को दण्ड इति तरुणेषु इतरेषु च मिलितेषु पृच्छा कृता । ततस्तरलमतित्वेन 'आहु तरुण'त्ति तरुणा आहुर्ब्रुवते । तच्छेदश्चरणोत्तारो दण्ड इति । इतरे वृद्धाः पुनरुत्सृत्य उत्सारं कृत्वा तत आलोच्य परस्परं पर्यालोच्य ब्रुवते । पूजा समभ्यर्चनं कार्यमिति । नहि प्रौढप्रणयपात्रं कलत्रं लग्नरतिकाले कलहं विहाय अन्यो युष्मान् शिरसि हन्तुं पारयतीति ॥ १४४ ॥

आमंडेत्ति परिच्छा काले किंत्तिमग आमलेणंति। परिणयजोगालोयण लक्खणविरहेण तण्णाणं॥१४५॥

'आमंडे' इति द्वारपरामर्शः । तत्र किल केनचित् कुशलमतिना क्वचिद् राजसभादौ आमण्डं कृत्रिममामलकमुपस्थापितम् । स च अकाल आमलकानामिति सवितर्कचित्तः सभालोकः संजातः । अहो ! कथमिदमामलकं संवृत्तमिति ।

कुणइ? ॥ ८ ॥ सा भणिया जणणीए अइपेमपरवसो पई तुज्झं । जं कुणसि तं पमाणं सव्वं तुह तस्समाभाहि ॥ ९ ॥ बीयाए पुण भणियं पहारसमणंतरं मणागं सो । झिंखणकारी जाओ खणंतराओ उवरओ त्ति ॥ १० ॥ सा वि य तीए भणिया तुमए विहिए अरुच्चमाणम्मि । होही झिंखणकारी नो अन्नं निग्गहं काही ॥ ११ ॥ तइयाए पुण भणियं तुह निद्देसे मए कए संते । दूरा दरिसियरोसो बंधिय सो गेहथंभेण ॥ १२ ॥ कसघायसए दासी मम भासियवं च दुकुला तं सि । तो मे तए न कज्जं एवंविहकज्जसज्जाए ॥ १३ ॥ माऊए तस्समीवं गंतुं भणियम्ह एस कुलधम्मो । जइ पुण कहवि न कज्जइ तो ससुरकुलं न नंदेइ ॥ १४ ॥ इय तोसिय तच्चित्तं भणिया धूया जहेव देवस्स । तह वट्टिज्जासि न अन्नहा इमो तुह पियकरो त्ति ॥ १५ ॥ जामाउयचित्तवियाणणत्थमेयासि सिक्खणा एसा । परिणामियबुद्धिफलं माहणभज्जाए विन्नेयं ॥ १६ ॥

तह उज्जेणिपुरीए चउसट्ठिकलालया पुरा आसि । नामेण देवदत्ता गणिया मुणिया जणवएसु ॥ १ ॥ भुजगजणचित्तजाणणहेउं नियमंदिरम्मि पगईए । नियवावारपराओ लिहाविया भित्तिभागेसु ॥ २ ॥ तीए जवावारो जा तत्थ समेइ उग्घडियहरिसो । सो नियनियवावारं पलोयमाणो चिरं ठाइ ॥ ३ ॥ सा जाणियतब्भावा कहमवि तह उवयरेइ जह तुट्ठो । अइदुक्करंपि नियदविणदाणमिच्छाणुगं देइ ॥ ४ ॥ एसावि य परिणामियबुद्धी जं तीए चित्तणाणत्थं । पयईओ लिहियाओ तहा कओ दव्वसंजोगो ॥ ५ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'परिणामिया य' त्ति पारिणामिक्यां बुद्धौ ज्ञातं वर्त्तते । काऽसावित्याह—'महिला' भार्या ।

अथ गाथाक्षरार्थः;—वज्रनामके ऋषौ पारिणामिकी बुद्धिः । कथमित्याह—'संघमाणण'त्ति यत् संघमाननं मात्रा सह विवादे राजसभायां संघपक्षकक्षीकरणम् । 'वासे उवओग'त्ति वर्षाकाले उपलक्षणत्वाद् उष्णकाले च जृंभकैर्निमंत्रणे कृते यद् उपयोगो द्रव्यादिगोचरो विहितः । तथा 'सेस पुरियाए' इति शेषा सहस्रपत्रपद्मस्य पुष्पकुंभस्य च पुरिकायां नगर्यां समानयनरूपा । तथा 'कुसुमपुरम्मि विउवण'त्ति कुसुमपुरे पाटलिपुत्रे विकुर्वणा प्रथमं असुन्दररूपस्य पश्चात् सहस्रपत्रपद्मासनस्थस्वरूपस्य च अत्यन्तातिशायिनः । 'रक्खियसामिम्मि पेसणया' इति रक्षितस्वामिन आर्यरक्षितस्य यमकस्तत्र भग्नस्य यत्प्रेषणं कृतमिति ॥ १४२ ॥

परिणामिया य महिला णिद्धसधिज्जाइ लोगजाणम्मि । उज्जेणि देवदत्ता जोगुवयारेऽत्थपडिवत्ती ॥१४३॥

इह अत्थि वसंतपुरं नयरं तत्थासि निद्धसो नाम । धिज्जाइओ महेला लीलानिलओ सुहा तस्स ॥ १ ॥ जाया य तिन्नि धूया कमेण तारुन्नमुन्नयं पत्ता । वीवाहिया कुलेसुं नियमंदिरसरिसविहवेसु ॥ २ ॥ जणणीए चिंतियं मज्झ दुहितारहियाणं कओ सुहायरो सुत्थिया कहं होज्जा । जम्हा पइपरिणामे अन्नाए ववहरंतीओ ॥ ३ ॥ न भवंति गउरवपयं तारहियाणं कओ सुहायरो सुत्थिया कहं होज्जा । जम्हा पइपरिणामे अन्नाए ववहरंतीओ ॥ ४ ॥ भणियाओ धूयाओ तुब्भेहिं पढमसुरयसंगम्मि । लद्धावसंगो ? । ता जाणामि कहंचिवि भावं जामाउयाणमहं ॥ ४ ॥ भणियाओ धूयाओ तुब्भेहिं पढमसुरयसंगम्मि । लद्धावसंगो ? । ता जाणामि कहंचिवि भावं जामाउयाणमहं ॥ ४ ॥ भणियाओ धूयाओ तुब्भेहिं पढमसुरयसंगम्मि । लद्धावसरा हिं सिरो हणणिज्जो पण्हिपहरेण ॥ ५ ॥ नियपइणो तहच्चिय ताहिं कए पुच्छिया पभायम्मि । किं तेहिं तुम्ह विसराहिं सिरो हणणिज्जो पण्हिपहरेण ॥ ५ ॥ निययपइणो तहच्चिय ताहिं कए पुच्छिया पभायम्मि । किं तेहिं तुम्ह विहियं भणियं जेट्ठाए तत्थ इमं ॥ ६ ॥ मच्चरणमद्दणपरो भणाइ उ किं नु दुक्खमणुपत्ता । एवंविहो पहारो न तुम्ह चलहियं भणियं जेट्ठाए तत्थ इमं ॥ ६ ॥ मच्चरणमद्दणपरो भणाइ उ किं नु दुक्खमणुपत्ता । एवंविहो पहारो न तुम्ह चलणाणमुचिओ त्ति ॥ ७ ॥ अइगरुओ आसंघो ममम्मि तुह को णु अन्नहा एवं । उम्मत्तयाविरहिओ कज्जं लज्जालुओ

तुह्मा वयं भविस्सामो । मा कुणसु अहो गोयम! सोगं ता धीर गंभीर! ॥ २३ ॥ अह गोयमनिस्साए अन्नेसि मुणीण वोहणनिमित्तं । दुमपत्तयंति नामगमज्झयणं पन्नवेइ जिणो ॥ २४ ॥ जहा "दुमपत्तए पंडुयए जहा निवडइ रायगणाण अच्चए । एवं मणुयाण जीविए समयं गोयम! मा पमायए ॥ १ ॥" इत्यादि ॥ छट्ठट्ठमाइतवमुग्गरूवमेसो सया निसेवंतो । मज्झिमपुरीए पत्तो विहरंतो भगवया सद्धिं ॥ २५ ॥ कयवासावासाणं तत्थ दुवेण्हं पि वोलिए संते । पक्खाण सत्तगे तस्स मोहवोच्छेयणनिमित्तं ॥ २६ ॥ कत्तियअमावसाए समीवगामम्मि पेसिओ पहुणा । गोयम! इमम्मि गामे संवोहसु सावगं अमुगं ॥ २७ ॥ तत्थ गयस्स वियालो जाओ तत्थेव तं निसिं वुत्थो । जा नवरि पेच्छइ सुरे निवयंते उप्पयंते य ॥ २८ ॥ उवउत्तेणोवगयं भयवं कालं गओ जहा अज्ज । तेण पुण विरहभीरुयमणेण न कयाइ चित्तम्मि ॥ २९ ॥ विरहदिणो परिभावियपुव्वो सो तक्खणं विचिंतेइ । भगवमहो निन्नेहो जिणाहिवा एरिसा हुंति ॥ ३० ॥ जं नेहरागपरिगयचित्ता जीवा पडंति संसारे । एत्थावसरे णाणं उप्पन्नं गोयमपहुस्स ॥ ३१ ॥ केवलिकालो वारस वासा जाओ तहा विहारो य । जह भगवओ तहा नवरमइसएहिं विरहिओत्ति ॥ ३२ ॥ पच्छा अज्जसुहम्मस्स निक्खवित्ता गणं गओ सिद्धिं । पच्छा केवलणाणं अज्जसुहम्मस्स उप्पण्णं ॥ ३३ ॥ अट्ठ वरिसाणि सो वि य विहरित्ता केवलित्तणपहाणे । तो अज्जजंवूनामे गणं ठवित्ता गओ सिद्धिं ॥ ३४ ॥ भगवंतकालकरणेण दुम्मणा देवदाणवाईया । तं नयरिं मज्झिमनामगंपि पावंति अभणींसु[1] ॥ ३५ ॥ इति ॥

1 ख. अभणीसु ।

णलाभनवकप्पसालसमो ॥ ७ ॥ पवाविया य तक्खणमुवाणियाणि य सुराए लिंगाणि । उत्तरिया पवयमेहलाहिं लग्गा
पहे गंतुं ॥ ८ ॥ पत्ता भिक्खावेला आणेजउ पारणेऽज्जमज्ज ! मए । किं तुम्हमुचियमेवं वुत्ता ते पायसं विंति ॥ ९ ॥
भयवं च सवलद्धी भिक्खायरियाए महुघयसणाहं । पत्तमणायासेणं पायसभरियं करित्ताण ॥ १० ॥ ताण समीवमुव-
गओ अक्खीणमहाणसो जओ सामी । तो एक्केणवि पत्तेण पढममुवट्ठिया विहिया ॥ ११ ॥ ते सवे पच्छा अप्पणाओ
जिमउ दढं ससंतोसा । संजाया सवेसिं तेसिं सेवालभक्खीण ॥ १२ ॥ खीणावरणाणमपत्तपुवमुग्घडियमह महाणाणं ।
दिन्नस्स दिन्नजयजीवियस्स दट्ठूण छत्ताइं ॥ १३ ॥ जयपहुणो णाणमणंतमुग्गयं नियपरियणजुयस्स । कोडिन्नस्स य
भयवं तमुग्गिरंतं परं धम्मं ॥ १४ ॥ अह गोयमो पयाहिणमाणंदियमाणसो जिणिंदस्स । तेवि अणुपट्ठिलग्गा कुणंति
तो केवलिसभाए ॥ १५ ॥ गंतूण समासीणा तित्थस्स नमोत्ति विहियवंदणया । पच्छावलोयणपरो सो भणइ इमं पहुं
नमह ॥ १६ ॥ तो जिणसामी पभणेइ गोयमा केवलीण मा हीलं । कुण पच्छायावजुओ मिच्छाउक्कडपरो स तओ
॥ १७ ॥ उद्धुरमधिइं परिगओ नाहं जम्मे इमम्मि सिज्झिस्सं । जं एए पवइया सज्जो च्चिय केवलं पत्ता ॥ १८ ॥ भणइ
भयवं सुराणं किं सच्चं वयणमह जिणाणंति । भणइ स जिणाण तो किं अधिइं काउं समारद्धो ? ॥ १९ ॥ पच्छावस-
रम्मि जिणो चत्तारि कडे परूवई एवं । सुंबकडे विदलकडे चम्मकडे कंवलकडे य ॥ २० ॥ एवं सिस्सस्स गुरुम्मि पेम-
बंधो चउविहो होइ । तुह पुण गोयम ! कंवलकडयसमाणो मई मोहो ॥ २१ ॥ अवि य ॥ चिरसंसट्ठो चिरसंथुओ य
चिरपरिचिओ य चिरझुसिओ । चिरमणुगओ सि गोयम ! चिराणुवत्ती य मे होसि ॥ २२ ॥ ता देहस्स इमस्स भेए

होज्ज परिभवा विक्किया विहिया ॥ ३३५ ॥ पुरियापुरीए तित्थुब्भावणा मच्चब्भुयं कयं जं च । एत्तो च्चिय परतित्थिय-
मानमिलाणी य संजाया ॥ ३३६ ॥ तथा तोसलिपुत्तायरियसयासे जह रक्खिओ दसपुरम्मि । पव्वइओ सिरिमाले पुरम्मि
जइवइरमणुपत्तो ॥ ३३७ ॥ पढिया जह नव पुव्वा भिन्नो वासयठिएण तेण जओ । एवं कहा कहिज्जइ सत्थेसु पुराण-
पुरिसेहिं ॥ ३३८ ॥ तं किंपि अनन्नसमं सोहग्गं आसि वइरसामिस्स । मरइ मरंतेण समं जो वुत्थो एगराईंपि ॥ ३३९ ॥
दसमे पुव्वम्मि जहा जविएसु य भग्गगहणमसमत्थो । पुच्छिज्जंतो केवईयमत्थि अग्गे भणइ वइरो ॥ ३४० ॥ बिंदुस-
माणमहीयं समुद्दसरिसं समत्थि अणहिगयं । भुज्जो भुज्जो पुच्छंतु एस पहिओ गुरुसयासे ॥ ३४१ ॥ एमाइअज्जरक्खि-
यचरियं आवस्सयाणुसारेण । णेयं तयत्थिणा एत्थ अणुवओगित्ति नो कहियं ॥ ३४२ ॥

भवियाण कयाणंदं सिरिगोयमसामिणो भणिस्सामि । चरियं पसंगयत्तं किंची तं भे निसामेह ॥ १ ॥ सेलाओ उत्त-
रंतो भयवं सिरिगोयमो पभायम्मि । तडितरुणरविकरनिभो पलोइओ वियसियमुहेहिं ॥ २ ॥ कमलेहिं व बालरवी पुव्वो-
इयतावसेहिं भणियं च । तुब्भे अम्हं गुरवो तह नयसीसा वयं सीसा ॥ ३ ॥ तुब्भं अम्ह य जगजीवबंधवो भवकमल-
वणभाणू । सुगिहीय नामधेओ स भणइ भयवं गुरू वीरो ॥ ४ ॥ किं तुब्भाणवि अन्नो को वि गुरू अत्थि, तग्गुणग्ग-
हणं । कुणइ गुरूण पबंधेण सुप्पसन्नाणणो संतो ॥ ५ ॥ यथा—सिद्धत्थरायतणओ विणओणयसीससुरपहुसरणो ।
[1]धण्णो धम्मियजणसीससेहरो हारसरिसजसो ॥ ६ ॥ दुत्तरभवसायरपारगमणणिवणमहापवहणं व । सयलसमीहिमकल्ला-

1 ख. धम्मो ।

वंतरमंदिरमत्थी मणोरमारामपरिकलियं ॥ २१९ ॥ आमोयभरायड्ढियभमसलयजालमलियमज्झाण । पइवासरम्मि कुंभो
निप्पज्जइ तत्थ पुप्फाणं ॥ २२० ॥ सड्ढीए असीईए सएण किल आढगाण जहसंखं । एस जहन्नो मज्झो पगिट्ठओ
भासिओ कुंभो ॥ २२१ ॥ दट्ठूणं संभंतो तडिओ मालागरो पिइवयंसो । अब्भुट्ठिओ भणइ भणह केणइ तुम्ह अज्जोत्ति
॥ २२२ ॥ भणइ इमेहिं कज्जं पुप्फेहिं अणुग्गहो महं एसो । तडिएण भणित्ता पणयसारमाढोइयाणित्ति ॥ २२२ ॥ तुब्भे
जहापवत्तं गुंफेह हुयासधूमसंगेण । फासुयपायाणि हवंतु तायघेत्थं पडिनियत्तो ॥ २२४ ॥ चुलहिमवंतपउमद्दहम्मि
पत्तो सिरीए पासम्मि । तस्समयं देवच्चणनिमित्तमेईए सियपउमं ॥ २२५ ॥ छिण्णं सहस्सपत्तं गंधुद्धुरमागयं तयं दट्ठुं ।
वंदित्ता तीए निमंतिओ इमो तेण पउमेण ॥ २२६ ॥ घेत्तुं तं जलणघरं समागओ तत्थ दिवसिंदाणं । ऊसियज्झयचिंध-
सहस्ससंकुलं किंकिणीरम्मं ॥ २२७ ॥ विहियं विमाणमंतो निक्खित्तसुयंधिपुप्फसंभारं । जंभगसुरपरियरिओ दिव्वेणं
गेयसद्देणं ॥ २२८ ॥ पूरेंतो गयणयलं निओयरिं ठवियउद्धमहपउमो । संपट्ठिओ स भयवं खणेण पत्तो पुरीदेसे ॥२२९॥
तो तव्विहकोऊहलमवलोइय लोयणाण सुहजणयं । संजायसंभमा भिक्खुगाण सड्ढा भणंतेवं ॥ २३० ॥ अम्हाण पाडि-
हेरं सुरेहिं उवणीयमायरेण तओ । तूरखबहिरियदिसा अग्घं घेत्तुं पुराहिंतो ॥ २३१ ॥ जा निग्गया पडिच्छंति ताव
तेसिं विहारमइसरिय । अरहंतघरं पत्तो देवेहिं कओ महो तत्थ ॥ २३२ ॥ तद्दंसणाओ जाओ बहुबहुमाणो जणो पव-
यणम्मि । राया वि समाणंदियचित्तो सुस्सावगो जाओ ॥ २३३ ॥ इय पगया बुद्धी वइरसामिणो णाणुवत्तिया माया ।
जं मा होज्जा संघो अवमाणपयं ममाहिंतो ॥ २३४ ॥ वेउव्वियलद्धीए लाभोऽवंतीए जो समुप्पण्णो । पाडलिपुत्ते मा

पुवायरियपमुहा गयणंगणगामिणी विज्ञा ॥ ३०३ ॥ उद्धरिया तीय वसा जंभगदेवोवलद्धवसओ य । इच्छासंचारपरो संजाओ सो महाभागो ॥ ३०४ ॥ पुवाओ देसाओ अहण्णया उत्तरावहं भगवं । विहरंतो संपत्तो दुब्भिक्खं तत्थ संजायं ॥ ३०५ ॥ नो तत्तो निस्सारो लब्भइ अवहंतगा पहा जाया । कंठसमागयपाणो भगवंतं भणइ तो संघो ॥ ३०६ ॥ तित्थाहिवे तुमम्मिवि कह संघो वरगुणाण संघाओ । अट्टवसट्टोवगओ लहेज्ज मरणं, न जुत्तमिणं ॥ ३०७ ॥ ताहे पडिविज्जाए चलिओ संघो समेइ ता जाव । सेज्जायरो गिहाओ गोचारिकए गओ रन्नं ॥ ३०८ ॥ पासइ ते उप्पइए सिंहलवित्तेण छिंदिओ भणइ । भयवं! अहंपि तुब्भं वाढं साहम्मिओ जाओ ॥ ३०९ ॥ सोवि लइओ इमं सुयमणुस्सरंतेण संतचित्तेण । सवजियगोयरापारसारकरुणानिहाणेण ॥ ३१० ॥ साहम्मियवच्छल्लम्मि उज्जया उज्जया य सज्झाए । चरणकरणेसु य रया तित्थस्स पभावणाए य ॥ ३११ ॥ पत्तो पुरियं नामेण नयरिमह दक्खिणावहे तत्थ । अत्थि सुभिक्खं वहुगा य सावगा धणकणसमिद्धा ॥ ३१२ ॥ तवन्नियसड्ढाणं अम्हच्चाणं च पाडिसिद्धीए । वड्ढइ मल्लारुहणं निए निए चेइयघरम्मि ॥ ३१३ ॥ सवत्थ भिक्खुगाणं सड्ढा इयरेहिं परिभविज्जंति । राया भिक्खुगभत्तो अहन्नया आयए संते ॥ ३१४ ॥ संवच्छरियम्मि निवो निवारणाकारगो कओ तेहिं । पुप्फाण पुरे सयले किल चेइयभुवणजोग्गाण ॥ ३१५ ॥ अच्चंतवाउलमणो जाओ सवो वि सावगो लोगो । ताहे सवालवुड्ढो उवट्ठिओ वइरसामिं सो ॥ ३१६ ॥ तुब्भेहिं सामि ! तित्थाहिवेहिं जइ पवयणं लहूहोइ । ता को अन्नो तस्सुन्नईए संपाडगो होज्जा ? ॥ ३१७ ॥ एवं वहुप्पयारं भणिओ तस्समयमेवमुप्पइओ । माहेसरिं वरपुरिं दाहिणकूलम्मि रेवाए ॥ ३१८ ॥ मालवमंडलमज्झे पत्तो तत्थ य हुयासणगिहम्मि ।

वंतरमंदिरमत्थी मणोरमाराम परिकलियं ॥ २१९ ॥ आमोयभरायड्डियभमसलयजालमलियमज्झाण । पइवासरम्मि कुंभो
निप्पज्जइ तत्थ पुप्फाणं ॥ २२० ॥ सड्डीए असीईए सएण किल आढगाण जहसंखं । एस जहन्नो मज्झो पगिट्ठओ
भासिओ कुंभो ॥ २२१ ॥ दट्ठूणं संभंतो तडिओ मालागरो पिइवयंसो । अब्भुट्ठिओ भणइ भणह केणइ तुम्ह अज्जोत्ति
॥ २२२ ॥ भणइ इमेहिं कज्जं पुप्फेहिं अणुग्गहो महं एसो । तडिएण भणित्ता पणयसारमाढोइयाणित्ति ॥ २२३ ॥ तुब्भे
जहापवत्तं गुंफेह हुयासधूमसंगेण । फासुयपायाणि हवंतु तायघेत्थं पडिनियत्तो ॥ २२४ ॥ चुल्लहिमवंतपउमद्दहम्मि
पत्तो सिरीए पासम्मि । तस्समयं देवच्चणनिमित्तमेईए सियपउमं ॥ २२५ ॥ छिण्णं सहस्सपत्तं गंधुद्धुरमागयं तयं दट्ठुं ।
वंदित्ता तीए निमंतिओ इमो तेण पउमेण ॥ २२६ ॥ घेत्तुं तं जलणघरं समागओ तत्थ दिवसिंदाणं । ऊसियज्झयचिंध-
सहस्ससंकुलं किंकिणीरम्मं ॥ २२७ ॥ विहियं विमाणमंतो निक्खित्तसुयंधिपुप्फसंभारं । जंभगसुरपरियरिओ दिव्वेणं
गेयसद्देणं ॥ २२८ ॥ पूरेंतो गयणयलं निओयरिं ठवियउद्धमहपउमो । संपट्ठिओ स भयवं खणेण पत्तो पुरीदेसे ॥२२९॥
तो तव्विहकोऊहलमवलोइय लोयणाण सुहजणयं । संजायसंभमा भिक्खुगाण सड्ढा भणंतेवं ॥ २३० ॥ अम्हाण पाडि-
हेरं सुरेहिं उवणीयमायरेण तओ । तूररववहिरियदिसा अग्घं घेत्तुं पुराहिंतो ॥ २३१ ॥ जा निग्गया पडिच्छंति ताव
तेसिं विहारमइसरिय । अरहंतघरं पत्तो देवेहिं कओ महो तत्थ ॥ २३२ ॥ तद्दंसणाओ जाओ बहुबहुमाणो जणो पव-
यणम्मि । राया वि समाणंदियचित्तो सुस्सावगो जाओ ॥ २३३ ॥ इय पगया बुद्धी वइरसामिणो णाणुवत्तिया माया ।
जं मा होज्जा संघो अवमाणपयं ममाहिंतो ॥ २३४ ॥ वेउव्वियलद्धीए लाभोऽवंतीए जो समुप्पण्णो । पाडलिपुत्ते मा

पुवायरियपमुहा गयणंगणगामिणी विज्जा ॥ ३०३ ॥ उद्धरिया तीय वसा जंभगदेवोवलद्धवसओ य । इच्छासंचारपरो
संजाओ सो महाभागो ॥ ३०४ ॥ पुवाओ देसाओ अहण्णया उत्तरावहं भगवं । विहरंतो संपत्तो दुब्भिक्खं तत्थ सं-
जायं ॥ ३०५ ॥ नो तत्तो निस्सारो लब्भइ अवहंतगा पहा जाया । कंठसमागयपाणो भगवंतं भणइ तो संघो ॥ ३०६ ॥
तित्थाहिवे तुमम्मिवि कह संघो वरगुणाण संघाओ । अट्टवसट्टोवगओ लहेज्ज मरणं, न जुत्तमिणं ॥ ३०७ ॥ ताहे पडि-
विज्जाए चलिओ संघो समेइ ता जाव । सेज्जायरो गिहाओ गोचारिकए गओ रन्नं ॥ ३०८ ॥ पासइ ते उप्पइए सिंह-
लवित्तेण छिंदिओ भणइ । भयवं! अहंपि तुब्भं वाढं साहम्मिओ जाओ ॥ ३०९ ॥ सोवि लइओ इमं सुयमणुस्सरंतेण
संतचित्तेण । सवजियगोयरापारसारकरुणानिहाणेण ॥ ३१० ॥ साहम्मियवच्छल्लम्मि उज्जया उज्जया य सज्झाए । चर-
णकरणेसु य रया तित्थस्स पभावणाए य ॥ ३११ ॥ पत्तो पुरियं नामेण नयरिमह दक्खिणावहे तत्थ । अत्थि सुभिक्खं
बहुगा य सावगा धणकणसमिद्धा ॥ ३१२ ॥ तवन्नियसड्ढाणं अम्हच्चाणं च पाडिसिद्धीए । वड्ढइ मल्लारुहणं निए निए
चेइयघरम्मि ॥ ३१३ ॥ सवत्थ भिक्खुगाणं सड्ढा इयरेहिं परिभविज्जंति । राया भिक्खुगभत्तो अहन्नया आयए संते
॥ ३१४ ॥ संवच्छरियम्मि निवो निवारणाकारगो कओ तेहिं । पुप्फाण पुरे सयले किल चेइयभुवणजोग्गाण ॥ ३१५ ॥
अच्चंतवाउलमणो जाओ सवो वि सावगो लोगो । ताहे सबालवुड्ढो उवट्ठिओ वइरसामिं सो ॥ ३१६ ॥ तुब्भेहिं सामि !
तित्थाहिवेहिं जइ पवयणं लहूहोइ । ता को अन्नो तस्सुन्नईए संपाडगो होज्जा ? ॥ ३१७ ॥ एवं बहुप्पयारं भणिओ तस्स-
मयमेवमुप्पइओ । माहेसरिं वरपुरिं दाहिणकूलम्मि रेवाए ॥ ३१८ ॥ मालवमंडलमज्झे पत्तो तत्थ य हुयासणगिहम्मि ।

सवित्थरो गुरुणा । भणइ जणोऽमरसोहग्गमग्गलं न उण रूवं पि ॥ २८९ ॥ जइ नाम रूवलच्छी हुंता एयस्स ता न
तियलोए । असुरो सुरो व विज्जाहरो व इमिणा समो होज्जा ॥ २९० ॥ भयवं नाऊण सभाए माणसं तक्खणा विउ-
वेइ । पउमं सहस्सपत्तं कंचणमयमुज्जलुज्जोयं ॥ २९१ ॥ तस्सोवरिं निविट्ठो विज्जुपुंजोव्व संतियं रूवं । निम्मवइ मईवं
सो निम्मललायण्णसलिलनिहिं ॥ २९२ ॥ आउट्टो भणइ जणो रूवं साभावियं इमस्स इमं । इत्थिजणपत्थणिज्जो मा
होमि न दंसियं पढमं ॥ २९३ ॥ भणियं भूवइणावि य अहो ! इमस्सेरिसो अइसउत्ति । ताहे अणगारगुणे इमेरिसे पन्न-
वइ तस्स ॥ २९४ ॥ तवगुणओ अणगारा जंबुद्दीवाइए असंखेज्जे । भरिए कुणंति वेउव्वियाण रूवाण इय सत्ती ॥२९५॥
जं होइ ता किमेयं अच्चब्भुयमेत्थ तुम्ह पडिहाइ । एत्थंतरम्मि धणनामसेट्ठिणा भासिओ सामी ॥ २९६ ॥ तं निज्जिय-
जगरूवो एसा वि य महिलियाण सव्वाण । मम धूया धुणइ धुवं सोहग्गमडप्फरमणग्घं ॥ २९७ ॥ ता कुण पाणिग्गहणं
ज़ंमुच्चियकमवत्तिणो महामइणो । होंति तओ सो विसए विसोवमे कहिउमाढत्तो ॥ २९८ ॥ जहा ॥ विसया विसंव
विसमा विसया विडिसामिसं व मरणकरा । विसया सेविज्जंता छलबहुला तह मसाणं व ॥ २९९ ॥ निसियग्गखग्गपंज-
रघरं व सव्वंगछेइणो विसया । किंपागपागसरिसा विसया मुहमहुरभावेण ॥ ३०० ॥ खणदिट्ठा खणनट्ठा खलजणमण-
मीलणोवमा विसया । किं बहुणा सव्वेसिं विसया मूलं अणत्थाणं ॥ ३०१ ॥ एईए जइ पओअणमत्थि मम ते तओ
वयं लेउ । अइविच्छड्डुसणाहा पव्वज्जा तीए पडिवण्णा ॥ ३०२ ॥ भयवं पयाणुसारी अज्झयणाओ महापरिण्णाओ ।

१ ख. समच्चिय ।

ज्जंति । तो तुब्भे एएसुं गुणेसु सत्तीए वट्टेह ॥ २७३ ॥ निच्चं तिकालचीवंदणेण सइविविहपूयपुव्वेण । चेइयकज्जाणं वहुविहाणमइनिउणकरणेण ॥ २७४ ॥ आयारपराण वहुस्सुयाण सुमुणीण वंदणेणं च । वहुणा वहुमाणेणं गुणीसु तह वच्छलत्तेण ॥ २७५ ॥ संकाइसल्लपडिपेल्लणेण सइ दंसणं विसोहेज्जा । तह जिणजम्मणठाणाइदंसणेणं जओ भणियं ॥ २७६ ॥ जम्मणनिक्खमणाइसु तित्थयराणं महाणुभावाणं । एत्थ किर जिणवराणं आगाढं दंसणं होइ ॥ २७७ ॥ णाणं च पुण सुतित्थे विहिणा सिद्धंतसारसवणेण । नवनवसुयपढणेणं गुणणेणं पुव्वपढियस्स ॥ २७८ ॥ कालाइविवज्जयवज्जणेण तच्चाणुपेहणेणं च । परियाणियसमणाणं संगेण समाणधम्माणं ॥ २७९ ॥ साहिज्ज चरित्तंपि हु आसवदारदढसंनिरोहेण । सइ उत्तरुत्तराणं गुणाणमभिलासकरणेण ॥ २८० ॥ इय गुणरयणपहाणा सकयत्था एत्थ चेव जम्मम्मि । सरयससिसरिसजसभरभरियदियंता जियंति सुहं ॥ २८१ ॥ परलोए पुण कल्लाणमालियामालिया कमेणेव । अणुभूयचोक्खसोक्खा लहंति मोक्खंपि खीणरया ॥ २८२ ॥ अच्चंतं हयहियओ विहिओ राया समं पुरजणेण । नियमंदिरमणुपत्तो वइरसरूवं पयासेइ ॥ २८३ ॥ अंतेउरीण अह ता विम्हइयमणा निवं भणंतेवं । अम्हेवि तस्स रूवं दट्ठुं ईहामहे नाह ॥ २८४ ॥ अइतिव्वभत्तिपरवसमणेण रण्णाणुमन्निया सव्वा । अंतेउररमणीओ नगराओ निग्गया सा य ॥ २८५ ॥ सिट्ठिसुया अइसुसिलिट्ठदंसणा निसुयवइरवुत्तंता । उम्माहिया सुदूरं कह पेच्छामित्ति चिंतंती ॥ २८६ ॥ विन्नविओ नियजणओ सुभगसिरोमणिसमस्स एयस्स । मं देहि अन्नहा जेण नत्थि मे जीवियव्वमिमं ॥ २८७ ॥ सव्वालंकारविभूसिया कया अच्छरव्व पच्चक्खा । गहिया य अणेगाओ धणकोडीओ तओ तेण ॥ २८८ ॥ पत्तो वइरसमीवे कहिओ धम्मो

रन्ना पुरस्स लोएण । दूरमुदिक्खिज्जंतो कइवयमुणिपरिगओ पच्छा ॥ २५८ ॥ पत्तो संभमसारं महिमडलंमिलियमउ-
लिणा रण्णो । अभिवंदिओ समाणंदिओ य सप्पणयवयणेहिं ॥ २५९ ॥ नयरुज्जाणम्मि ठिओ खीरासवलद्धिणा तओ
तेण । पारद्धा धम्मकहा एवं संमोहनिम्महणी ॥ २६० ॥ लद्धे माणुसजम्मे रम्मे निम्मलकलाइगुणकलिए । घडियव्वं
मोक्खकए नरेण बहुबुद्धिणा धणियं ॥ २६१ ॥ धम्मो अत्थो कामो जओ न परिणामसुंदरा एए । किंपागपागखललो-
यसंगविसभोयणसमाणा ॥ २६२ ॥ जम्मि न संसारभयं जम्मि न मोक्खाभिलासलेसो वि । इह धम्मो सो णेओऽवि-
णाकओ जो जिणाणाए ॥ २६३ ॥ पावाणुबंधिणोच्चिय मायाइमहल्लसल्लदोसेण । एत्तो भोगा भुयगब भीसणा वसण-
सयहेऊ ॥ २६४ ॥ जो पुण खमापहाणो परूविओ पुरिसपुंडरीएहिं । सो धम्मो मोक्खोच्चिय जमक्खओ तप्फलं
मोक्खो ॥ २६५ ॥ पच्चक्खमेव अत्थो कामो य अणत्थहेउभावेण । दीसंति परिणमंता किमहियमिह भाणियव्वमओ
॥ २६६ ॥ इय विवरीओ मोक्खो जमेत्थ नो मच्चुकेसरिकिसोरो । हिंडइ उद्दंडमकंडखंडियासेसजीवमिओ ॥ २६७ ॥ नो लोभ-
जोव्वणवणदावानलजालामाला न इत्थ अत्थि जरा । नो दुद्धरो समुद्धुरमयरद्धयसधरसरपसरो ॥ २६८ ॥ वल्लहलोगवि-
भुयंगमसंगमो वि नो कोहमोहउच्छालो । तह नो अन्नकसाओ न विसाओ नो मयपिसाओ ॥ २६९ ॥ लोयालोयविलोयणलो-
योगो दुहमूलं जत्थ नत्थि तह रोगो । किं बहुणा जो दोसो सव्वो जत्थाकयपवेसो ॥ २७० ॥ जह खज्जोओ पज्जोयणाण तह
यणसमणाणदंसणालोया । साहीणाऽणोवमसोक्खसंगया हुंति जत्थ जिया ॥ २७१ ॥ तद्दंसणणाणाइकज्जसज्जा जओ पव-
जदभिलासमेत्ताओ । भुवणब्भुयावि विभवा न किंचि तेणुत्तमो मोक्खो ॥ २७२ ॥

रिसा? ॥ २४३ ॥ सीहगिरी दिन्नगणो वइरस्स समागयम्मि समयम्मि । कयभत्तपरिच्चाओ जाओ देवो महिड्ढीओ ॥ २४४ ॥ भयवंपि वइरसामी सएहिं पंचहिं मुणीण परियरिओ । कुणइ विहारं सो जत्थ (तत्थ) तत्थुच्छलंति रवा ॥ २४५ ॥ उराला सयल वियक्खणाण संजणियमाणसाणंदा । जह अच्चब्भुयगुणरयणभायणं संपइ इमो त्ति ॥ २४६ ॥ अह अत्थि कुसुमनयरे धणसिट्ठी सुट्ठुपावियपइट्ठो । भज्जा तस्स मणुज्जा लज्जासोहग्गगुणगेहं ॥ २४७ ॥ अह ताण सुया नियदेहरूवलच्छीए च्छिन्नमाहप्पा । सुरसुंदरीणवि नवं जोव्वणमोरालमणुपत्ता ॥ २४८ ॥ जाणाणं सालाए तस्स ठिया साहुणीओ पइदिवसं । वइरस्स गुणे सरइंदुनिम्मले संथुणंति जहा ॥ २४९ ॥ एस अखंडियसीलो बहुस्सुओ एस एस पसमड्ढो । एसो य गुणनिहाणं एयसरिच्छो परो नत्थि ॥ २५० ॥ "द्वावेतौ पुरुषौ लोके परप्रत्ययकारकौ । स्त्रियः कामितकामिन्यो लोकः पूजितपूजकः ॥ १ ॥" इय वयणमणुसरंती सा दढमणुरागतप्परा जाया । वइरम्मि वइरदढमाणसम्मि पियरं भणइ एवं ॥ २५१ ॥ जइ मे वइरो भत्ता होज्जं तो हं भयामि वीवाहं । अन्नह पजलियजलणोवमेहिं भोगेहि नो कज्जं ॥ २५२ ॥ उत्तमकुलसंभूया उवेंति वरगा न इच्छई सा उ । साहंति साहुणीओ जहा न वइरो विवाहेइ ॥ २५३ ॥ सा भणइ जइ न वीवाहमेस कुणइ अहंपि पवज्जं । घेच्छामि निच्छओ तीए एस ठविओ नियमणम्मि ॥ २५४ ॥ भयवंपि वइरसामी पाडलिपुत्तं कमेण संपत्तो । तुहिणुज्जलतज्जसपसरसवणरंजियमणो राया ॥ २५५ ॥ नियपरियणसंजुत्तो समागओ संमुहो निभालेइ । फड्डुगफड्डुगरूवेण साहुणो नगरमभिइंते ॥ २५६ ॥ तत्थोरालसरीरो वहवे पासइ मुणी मणुयनाहो । पुच्छइ किमेस भयवं इमो व ते बिंति नहु अन्नो ॥ २५७ ॥ एवं पुप्फुल्लविलोयणेण

वट्टंति दसावि पुव्वाणि ॥ २२८ ॥ तेसिं संति सयासे पहिओ संघाडओ तदंतम्मि। सो सुमिणं रयणीए पासइ जह
खीरपडिपुण्णो ॥ २२९ ॥ पीओ केणवि आगंतुगेण एसो पडिग्गहो मज्झ। पत्ते पभायसमए कहिओ साहूण सो गुरुणा
॥ २३० ॥ तेवि अलद्धे लक्खम्मि अन्नमन्नं कहेउमारद्धा। सुविणफलं गुरुणा भणियमेयमत्थं न याणेह ॥ २३१ ॥
कोवज्ज महामेहो पडिच्छओ एहिहित्ति सो मज्झ। सव्वं पुव्वगयसुयं घेच्छी फलनिच्छओ एस ॥ २३२ ॥ भयवंपि वइर-
सामी तं रयणिं तप्पुरीए बाहिम्मि। वुत्थो उक्कंठियमाणसाण पत्तो वसहिमेसिं ॥ २३३ ॥ कुमुयवयणेण व चंदो मेहो
व्व सिंहडिमंडलेण मणे। संतुट्ठेण स दिट्ठो सुयपुव्वो सूरिणा तेण ॥ २३४ ॥ नाओ जहेस वइरो महिमंडलमज्झपसरिय-
जसोहो। भुयजुगपसारपुव्वं सव्वंगालिंगिओ विहिओ ॥ २३५ ॥ पाहुणगविणयविहाणपुव्वगं सो मुणीहिं पडिवन्नो।
पढियाणि कमेण दसाणि तेण पुव्वाणि सव्वाणि ॥ २३६ ॥ जत्थुद्देसोऽणुन्नावि तत्थ किज्जइ इमो कमो अत्थि। किल
दिट्ठिवायसुत्तत्थतदुभयस्सा तओ पत्तो ॥ २३७ ॥ सीहगिरी वइरोवि य सिरिदसपुरनगरमह समाढत्ता। आयरियपय-
पइट्ठा वइरस्सा सीहगिरिगुरुणा ॥ २३८ ॥ ते पुव्वसंगया जंभगा सुरा कहवि तत्थ संपत्ता। विहिओ महामहो तेहिं
पवरसुरपुप्फगंधेहिं ॥ २३९ ॥ उवलद्धमुणिवइपओ सारयरविमंडलं व अहिययरं। फुरियपयावो जाओ भवियंभोरुह-
पमोयकरो ॥ २४० ॥ जओ ॥ वासावज्जविहारी जइवि हु नवि कत्थए गुणे नियए। अकहंतोवि मुणिज्जइ पगई एसा
गुणगणाणं ॥ २४१ ॥ भमरेहिं महुरेहिं य सूइज्जइ अप्पणो य गंधेणं। पाउसकालकयंवो जइवि निगूढो वणनिगुंजे
॥ २४२ ॥ कत्थ व न जलइ अग्गी कत्थ व चंदो न पायडो लोए ?। कत्थ व वरलक्खणधरा न पायडा हुंति सप्पु-

णाणि ॥२१२॥ तत्थेव गुरू चिट्ठंति ता लहुं एस अम्ह सुयखंधो । पाविज्ज समत्तिं जं चिरेण लब्भइ गुरुसयासे॥ २१३ ॥ एक्काए पोरिसीए एसो विअरेइ तं तओ तेसिं । सो अच्चंतबहुमओ चिंतारयणाहिओ जाओ ॥ २१४ ॥ वइरगुणे जाणाविय समागया सूरिणा वरं सेसं । अज्झाविज्जउ एसो त्ति ठवियनियमाणसविगप्पा ॥ २१५ ॥ पुच्छंति पायवडिया साहू सरिओ सुहेण सज्झाओ । तुम्हाणमाममेवं भणंति सुपसंतमुहनयणा ॥ २१६ ॥ एसो च्चिय ता कीरउ वाणायरिओ तओ गुरू भणइ । एसो होही नियमा मणोरहापूरगो तुम्हं ॥ २१७ ॥ तुब्भेहिं तो मा लहउ परिभवं छन्नगुणगणो एसो । इय जाणावणहेउं एयस्स वयं गया गामं ॥ २१८ ॥ संपइ न एस जोग्गो वट्टइ सुयवायणापयाणस्स । जम्हा कन्नाहेडग वसेण गहियं सुयमणेण ॥२१९॥ उस्सारकप्पजोगो एसो ता तं करेमि सो य इमो । पढमाए पोरिसीए जावइयमहिज्जिउं तरइ ॥ २२० ॥ अच्चंतं मेहावी तावइयं दिज्जई न दिणमाणं । एत्थ विहिज्जइ तह चेव सूरिणा काउमारद्धं ॥ २२१ ॥ बीयाए पोरिसीए कहेइ अत्थं स जेण दोण्हंपि । कप्पाण समुचिओ काउमेवमेसिं दिणा जंति ॥ २२२ ॥ चत्तारि होंति सीसा अइजाय–सुजाय–हीणजायत्ति । सबाहसचरियपरो तह य चउत्थो कुलिंगालो ॥ २२३ ॥ गुरुगुणगणाउ अहिओ पढमो बीओ समाणओ तस्स । ऊणो किंची तइओ सनामसरिसो चउत्थो उ ॥ २२४ ॥ एवं कुडुंबियाणं पुत्तावि भवंति तत्थ सो जाओ । अइजाओ सीहगिरिं पडुच्च तेणं तओ अत्था ॥ २२५ ॥ जे आसि संकिया तस्स तेवि दूरं पयासिया विहिया । गहिओ य दिट्ठिवाओ जावइओ आसि किल गुरुणो ॥ २२६ ॥ दुरियाइं हरंता भूमिमंडले नगरगाममाईणं । विहरंता संपत्ता नयरं सिरिदसउरं नाम ॥ २२७ ॥ तइया उज्जेणीए आयरिया भद्दगुत्तनामाणो । वुड्ढा वासेण ठिया

वट्टंति दसावि पुवाणि ॥ २२८ ॥ तेसिं संति सयासे पहिओ संघाडओ तदंतम्मि । सो सुमिणं रयणीए पासइ जह खीरपडिपुण्णो ॥ २२९ ॥ पीओ केणवि आगंतुगेण एसो पडिग्गहो मज्झ । पत्ते पभायसमए कहिओ साहूण सो गुरुणा ॥ २३० ॥ तेवि अलद्धे लक्खम्मि अन्नमन्नं कहेउमारद्धा । सुविणफलं गुरुणा भणियमेयमत्थं न याणेह ॥ २३१ ॥ कोवज्ज महामेहो पडिच्छओ एहिहित्ति सो मज्झ । सवं पुवगयसुयं घेच्छी फलनिच्छओ एस ॥ २३२ ॥ भयवंपि वइरसामी तं रयणिं तप्पुरीए बाहिम्मि । वुत्थो उक्कंठियमाणसाण पत्तो वसहिमेसिं ॥ २३३ ॥ कुमुयवयणेण व चंदो मेहो व्व सिंहडिमंडलेण मणे । संतुट्ठेण स दिट्ठो सुयपुवो सूरिणा तेण ॥ २३४ ॥ नाओ जहेस वइरो महिमंडलमज्झपसरियजसोहो । भुयजुगपसारपुवं सवंगालिंगिओ विहिओ ॥ २३५ ॥ पाहुणगविणयविहाणपुवगं सो मुणीहिं पडिवन्नो । पढियाणि कमेण दसाणि तेण पुवाणि सवाणि ॥ २३६ ॥ जत्थुद्देसोऽणुन्नावि तत्थ किज्जइ इमो कमो अत्थि । किल दिट्ठिवायसुत्तत्थतदुभयस्सा तओ पत्तो ॥ २३७ ॥ सीहगिरी वइरोवि य सिरिदसपुरनगरमह समाढत्ता । आयरियपयपइट्ठा वइरस्सा सीहगिरिगुरुणा ॥ २३८ ॥ ते पुवसंगया जंभगा सुरा कहवि तत्थ संपत्ता । विहिओ महामहो तेहिं पवरसुरपुप्फगंधेहिं ॥ २३९ ॥ उवलद्धमुणिवइपओ सारयरविमंडलं व अहिययरं । फुरियपयावो जाओ भवियंभोरुहपमोयकरो ॥ २४० ॥ जओ ॥ वासावज्जविहारी जइवि हु नवि कत्थए गुणे नियए । अकहंतोवि मुणिज्जइ पगई एसा गुणगणाणं ॥ २४१ ॥ भमरेहिं महुरेहिं य सूइज्जइ अप्पणो य गंधेणं । पाउसकालकयंबो जइवि निगूढो वणनिगुंजे ॥ २४२ ॥ कत्थ व न जलइ अग्गी कत्थ व चंदो न पायडो लोए ? । कत्थ व वरलक्खणधरा न पायडा हुंति सप्पु-

णाणि ॥२१२॥ तत्थेव गुरू चिट्ठंति ता लहुं एस अम्ह सुयखंधो । पाविज्ज समत्तिं जं चिरेण लब्भइ गुंरुसयासे॥ २१३ ॥ एक्काए पोरिसीए एसो विअरेइ तं तओ तेसिं । सो अच्चंतबहुमओ चिंतारयणाहिओ जाओ ॥ २१४ ॥ वइरगुणे जाणाविय समागया सूरिणा वरं सेसं । अज्झाविज्जउ एसो त्ति ठवियनियमाणसविगप्पा ॥ २१५ ॥ पुच्छंति पायवडिया साहू सरिओ सुहेण सज्झाओ । तुम्हाणमाममेवं भणंति सुपसंतमुहनयणा ॥ २१६ ॥ एसो च्चिय ता कीरउ वाणायरिओ तओ गुरू भणइ । एसो होही नियमा मणोरहापूरगो तुम्हं ॥ २१७ ॥ तुब्भेहिं तो मा लहउ परिभवं छन्नगुणगणो एसो । इय जाणावणहेउं एयस्स वयं गया गामं ॥ २१८ ॥ संपइ न एस जोग्गो वट्टइ सुयवायणापयाणस्स । जम्हा कन्नाहेडगवसेण गहियं सुयमणेण ॥२१९॥ उस्सारकप्पजोगो एसो ता तं करेमि सो य इमो । पढमाए पोरिसीए जावइयमहिज्जिउं तरइ ॥ २२० ॥ अच्चंतं मेहावी तावइयं दिज्जई न दिणमाणं । एत्थ विहिज्जइ तह चेव सूरिणा काउमारद्धं ॥ २२१ ॥ बीयाए पोरिसीए कहेइ अत्थं स जेण दोण्हंपि । कप्पाण समुचिओ काउमेवमेसिं दिणा जंति ॥ २२२ ॥ चत्तारि होंति सीसा अइजाय–सुजाय–हीणजायत्ति । सबाहमचरियपरो तह य चउत्थो कुलिंगालो ॥ २२३ ॥ गुरुगुणगणाउ अहिओ पढमो बीओ समाणओ तस्स । ऊणो किंची तइओ सनामसरिसो चउत्थो उ ॥ २२४ ॥ एवं कुडुंबियाणं पुत्तावि भवंति तत्थ सो जाओ । अइजाओ सीहगिरिं पडुच्च तेणं तओ अत्था ॥ २२५ ॥ जे आसि संकिया तस्स तेवि दूरं पयासिया विहिया । गहिओ य दिट्ठिवाओ जावइओ आसि किल गुरुणो ॥ २२६ ॥ दुरियाइं हरंता भूमिमंडले नगरगाममाईणं । विहरंता संपत्ता नयरं सिरिदसउरं नाम ॥ २२७ ॥ तइया उज्जेणीए आयरिया भद्दगुत्तनामाणो । वुड्ढा वासेण ठिया

तरम्मि गुरवो विणियट्टा सुणिय निग्घोसं ॥ १९८ ॥ चिंतंति लहुं मुणिणो समागया अण्णहा कह रवोऽयं । चिट्ठंति जाव
निहुया पहिट्ठिया अवगयं ताव ॥ १९९ ॥ णूणं न साहुसद्दो एसो वइरस्स किंतु ओसरिया । तस्संखोहभएणं णिसी-
हियाइ य कओ सद्दो ॥ २०० ॥ अइदक्खत्तगुणाओ तं सद्दं मुणिय ठाविय संठाणे । सबाओ विंटियाओ गहिओ गुरु-
हत्थओ दंडो ॥ २०१ ॥ विहियं पायपमज्जणमह सीहगिरी विचिंतए एवं । अइसयसुयरयणनिही एसो, मा परिभवं
कुणउ ॥ २०२ ॥ एयस्स साहुलोओ ता जाणावेमि एयगुणगरिमा । जेणं एयगुणोच्चियमेए विणयं पउंजंति ॥ २०३ ॥
रयणीकाले मिलिया गुरुणा साहू निरूविया एवं । जह अम्हे वच्चामो गामे दिवसाणि दो तिण्णि ॥ २०४ ॥ अच्छिहामो[1]
तो जोगवाहिणो भासिउं समाढत्ता । अम्हं वायणदाया को होज्ज गुरू भणइ वइरो ॥ २०५ ॥ पयईए विणयलच्छी-
कुलगेहं विहियगुरुजणाएसा । ते तं वयणं गुरुणो तहत्ति मण्णंति मुणिसीहा ॥ २०६ ॥ पत्ते पभायसमए कयवसहिप-
मज्जणा य कायवा । कालनिवेयणमाईविणयं वइरस्स पकरेंति ॥ २०७ ॥ सीहाणुगगुरुणो समुचिया उ कप्पेहिं साहु
तणएहिं । तस्स निसेज्जा रइया सो सुसिलिट्ठं समुवविट्ठो ॥ २०८ ॥ तेवि जहा गुरुणो वंदणाइ विणयं तहा पउंजंति ।
सोवि दढकयपयत्तो कमेण अह वायणं देइ ॥ २०९ ॥ जे तत्थ मंदमइणो तेवि य तस्साणुभावओ खिप्पं । लग्गा ठवे-
उमालावगे मणे विसमरूवे वि ॥ २१० ॥ जाया सविम्हयमणा ते साहू पुबमहिगए तत्तो । विन्नासणत्थमालावगे य णेगे
य पुच्छंति ॥ २११ ॥ जहपुच्छं सो तक्खणमायक्खइ दक्खयागुणसमेओ । ताहे सतोसचित्ता भणंति जइ कइवयदि-

१ क. अंत्थीहामो।

दवओ पुरसफलमेयं ॥ १८२ ॥ खेत्तं पुण उज्जेणी कालो वहुलो य पाउसो एस । भावेण धरणिपयच्छिवणनयणसंकोयरहियत्ति ॥ १८३ ॥ अच्चंतपहिट्ठमणा ताहे नायं जहा इमे देवा । कहमन्नहा इमेरिसरूवत्तमिमेसु जाइज्जा ॥ १८४ ॥ नो पडिवन्नं तं भत्तपाणमइतुट्ठमाणसा जाया । पभणंति तओ तं दट्ठुमागया कोउगवसेण ॥ १८५ ॥ देंति य ते वेउवियविज्जं तीए वसाओ रूवाणि । दिवाणि माणुसाणि य कज्जंति अणेयरूवाणि ॥ १८६ ॥ पुणरवि य जेट्ठमासे सण्णाभूमीगयं निमंतिं ति । घयपुन्नेहिं ते च्चिय देवा पुवं व उवओगे ॥ १८७ ॥ विहिए सब्भावे अवगयम्मि पडिसेहियम्मि दिज्जंते । विज्जं वियरंति नहंगणम्मि गमणावहमबाहं ॥ १८८ ॥ तीए किल विज्जाए चलिओ जा माणुसुत्तरं सेलं । न खलिज्जइ अइवलिणावि देवदाणवसमूहेण ॥ १८९ ॥ एवं स बालकालेवि ठाणमच्चब्भुयाणऽणेगाण । विहरइ गुरुणा सहिओ गामागरपेहिरं वसुहं ॥ १९० ॥ समणीमज्झम्मि ठिएण तेण गहियाणि जाणि अंगाणि । एगपयाओ पयसयमणुसरंतस्स ताणि पुणो ॥ १९१ ॥ साहुसमीवे जायाइं फुडयराइं पढेइ पुवगयं । जो कोइ तंपि गहिउं कण्णाहेडेण तंपि लहुं ॥ १९२ ॥ अकिलेसेणं चिय सो पाएण वहुस्सुओ तओ जाओ । अज्झावगेण अमुणियतब्भावेणं जया भणिओ ॥ १९३ ॥ पढसु इमं सुयमेसो तं चेवालावगं विकुट्टंतो । अच्छइ अन्नम्मि दढं कउवओगो पढिज्जंते ॥ १९४ ॥ अह अन्नम्मि अवसरे दिणद्धसमयम्मि सूरिसु गएसु । वाहिं वियारभूमिं साहूसु य भिक्खणट्ठाए ॥ १९५ ॥ वइरो वसहीरक्खगोत्ति संठाविओ तओ तेण । बालत्तवससमुप्पन्नकोउगेणं निहित्ताओ ॥ १९६ ॥ साहूण वेंटियाओ मंडलिपरिवाडिमणुसरंतेण । मज्झे ठिच्चा सयमेव वायणं दाउमारद्धो ॥ १९७ ॥ अंगाणं पुवगयस्स जलहिसंखोहगहिरसद्देण । एत्थं

सो तं पलोयमाणो अच्छइ जाणइ य जइ इमं संघं । अवमन्नामि सुदीहं तो संसारं परिभमामि ॥ १६७ ॥ एसावि य
पव्वज्जं मइ पव्वइयम्मि नियमओ काही । इय चिंततो तीए वारतिगं सद्दिओ नेइ ॥ १६८ ॥ भणिओ जणएण तओ
रयहरणं नियकरे धरेत्तूण । कमलदलामललोयणजुयलो ससिमंडलमुहो य ॥ १६९ ॥ जहा ॥ जइ सुकयज्झवसाओ
धम्मज्झयमूसियं इमं वइर! । गेण्ह लहुं रयहरणं कम्मरयपमज्जणं धीर! ॥ १७० ॥ तूरियमणेणं गंतुं गहियं लोगेण
जयइ धम्मोत्ति । उक्किट्ठसीहनाओ कओ तओ चिंतए जणणी ॥ १७१ ॥ मम भत्ता पुत्तो भाउओ य एए पवन्नपव्वज्जा । अज्जवि
कस्स कए गिहवासे वसामि तो सावि पव्वइया ॥ १७२ ॥ परिवज्जियथणपाणा दव्वेणवि समणओ स संजाओ । एक्कारसवि पढं-
विहारकिरियाणुचिओ सो साहुणीपासे ॥ १७३ ॥ ठविओ पुणरवि तासिं समीवओ सो सुणेइ अंगाइं । जाओ य अट्ठवरिसो ठविओ
तीण ताण तेणेव लद्धाणि ॥ १७४ ॥ एगपयाओ पयसयमणुसरइ मई तहा सया तस्स । कइयावि तिव्वधारं सुदुन्निवारं पडइ
गुरुणा नियसमीवे ॥ १७५ ॥ विहरंता उज्जेणिं गया ठिया बाहिरम्मि उज्जाणे । जा ता जंभगदेवा वइरस्स परिच्चिया पुव्वं ॥१७७॥
वासं ॥ १७६ ॥ भिक्खायरियाइपओयणाइं न तरंति साहुणो काउं । परियाणिओऽणुकंपा भत्तीवि य तम्मि संजाया ॥ १७८ ॥ तप्प-
जाया कहिंचि तद्देसचारिणो पेच्छिऊण सो ज्झत्ति । संसिद्धभत्तपाणाण ताहे ते
रिणामपरिक्खाहेउं ताहे भवित्तु वाणियगा । सत्थवइल्ले तद्देसभूमिभागे निवेसंति ॥ १७९ ॥ मंदं मंदं वासं पडिइत्ति नियट्टउ तओ तंपि ।
वइरखुड्डगं पणया । आमंति ते पयट्टो गुरुणो आमंतिओ संतो ॥ १८० ॥ वइरोवि गओ ताहे तद्देसं कुणइ तिव्वमुवओगं । दव्वाइगोयरं तत्थ
जावयिं सद्दाविंति ताव विहियायरा दूरं ॥ १८१ ॥

ताव सूरिणा भणियं । अवो किं वइरमिमं जं भारियभावमुवहइ ॥ १५१ ॥ जा पेच्छइ सुरकुमरोवमाणमेयं सविम्हओ
भणइ । सारक्खह सुयमेयं जं पवयणपालगो होही ॥ १५२ ॥ वइरोत्ति य से नामं विहियं समणीण सो वसे विहिओ ।
ताहे सेज्जायरमंदिरम्मि निहिओ तओ तत्थ ॥ १५३ ॥ जइया तच्चेडाणं ण्हाणं थणपाणमंडणाईयं । कीरइ तदा इमस्सा
वि फासुएणं विहाणेणं ॥ १५४ ॥ एवं सो संवड्डइ सवेसिमईव चित्तसंतोसी । सूरी वाहिं विहरइ तं जणणी मंग्गिउं
लग्गा ॥ १५५ ॥ निक्खेवओ इमम्हं न समप्पामो दिणे दिणे सा उ । थणपाणं कारेई एवं जाओ तिवरिसेसो ॥ १५६ ॥
तत्थागयम्मि सूरिम्मि अह अन्नया सा विवायमारूढा । न समप्पंति जया तं ववहारो राउले जाओ ॥ १५७ ॥ पुट्ठो य
धणगिरी दंडिएण सो भणइ मे सहत्थेण । दिन्नो इमीए नवरं पुरं सुनंदाए पक्खम्मि ॥ १५८ ॥ रन्ना भणियं पुत्तं
समं पुरो ठाविऊण उल्लवह । जं सरइ तस्स एसो पडिवन्नमिमेहिं एयंति ॥ १५९ ॥ वालजणस्सुचियाइं खेल्लावणयाइं
णेगरूवाइं । गिण्हइ जणणी सिसुलोयलोयणाणंददाईणि ॥ १६० ॥ पत्ते पसत्थदिवसे दोन्निवि वग्गा उवट्ठिया निवइं ।
राया पुव्वाभिमुहो दाहिणओ संठिओ संघो ॥ १६१ ॥ वामेण सुनंदा परियणेण सवेण अणुगया ठाइ । राया भणइ
पमाणं तुम्हाणं अहं सुयं तेहिं ॥ १६२ ॥ जाए दिसाए एसो निमंतिओ जाति तेसिमेवेसो । धम्मो जं पुरिसवरो ता ज-
णओ वाहरउ पुविं ॥ १६३ ॥ एवं भणियम्मि रन्ना नागरयजणो भणाइ कयनेहो । एसो पढमं चिय एसु भणसु ता
अम्मया पुवं ॥ १५४ ॥ तह माया दुक्करकारिणित्ति अइतुच्छसत्तजुत्ता य । तो सा वसेव सेहे करिकरहे रयणमणिख-
विए ॥ १६५ ॥ दो एत्ता कोमलभासिएहिं कारुण्णयं पदंसंती । अइदीणमुही तं वइर! एहि एत्तो इमं भणइ ॥ १६६ ॥

बोलीणाण पुरंदरदिसि व रविमुज्जलं जणइ ॥ १३६ ॥ पुत्तं मिलिओ महि
मासाणं अइरित्तयाण तीए सुहं सुहेणं तो । वोलीणाण पुरंदरदिसि व रविमुज्जलं जणइ ॥ १३७ ॥ होंतो आसि स सण्णी तिव-
लालोओ एवं परोप्परं भणइ । जइ न पिया पवइओ होंतो ता उच्छवो गरुओ ॥ १३८ ॥ चिंतेइ न पवज्जं मज्झमणुविग्गमाणसा
मणणाणसंगओ सुणइ । महिलाण समुल्लावं जाईसरणो तओ जाओ ॥ १३९ ॥ तिव्वपसारियवयणो रोवेउं लग्गओ जह न एसा । आसइ भुंजई
एसा । घेत्तुं दाही उव्वेयकारणं होमि एईए ॥ १४० ॥ एवं जा छम्मासा अहागया सीहगिरिगुरू तत्थ । नयरुज्जाणम्मि ठिया विहिए
सुयई सुहेण गिहकम्ममायरई ॥ १४१ ॥ पत्ते भिक्खावसरे धणगिरिसमिया भणंति सीहगिरिं । भगवं सन्नायगलोगदंसणत्थं गिहे
सज्झायजोगम्मि ॥ १४२ ॥ गुरुणाणुमण्णिया ते सप्पणिहाणा कुणंति उवओगं । जा ता उत्तमफलयं किंचि निमित्तं समुप्पण्णं
जामो ॥ १४२ ॥ गुरुणाणुमण्णिया ते सप्पणिहाणा कुणंति उवओगं । तं सव्वमुवादेज्जह जमज्ज सउणो महं जाओ ॥ १४४ ॥
॥ १४३ ॥ गुरुराह गया संता सच्चित्तमियरं व जं लहेज्जाह । तं सव्वमुवादेज्जह जमज्ज सउणो महं जाओ ॥ १४५ ॥ पण-
तो दोवि सुनंदाए गिहे गया सावि निग्गया तत्तो । उभयकरधरियपुत्ता कुलमहिलाओ तहा मिलिया ॥ १४६ ॥ इय भणि-
मिय पाए भासइ मए चिरं पालिओ इमो वालो । संपइ पुण पडिगाहसु जओ समत्था न एत्तो हं ॥ १४७ ॥ जइ किंचि
यम्मि स पभणइ पच्छायावं करेसि जइ कहवि । तइया किं कायव्वं सा पभणइ इमो जणो सक्खी ॥ १४८ ॥ तयणंतरं न
भणामि अहं इय दढबंधं करेत्तु तीए समं । धणगिरिणा सो वालो पत्तो बंधम्मि संगहिओ ॥ १४९ ॥ धणगिरिणो वाहुं
रोयइ जाणइ जाओ जहा अहं समणो । नीओ गुरुपयमूले सलक्खणत्तेण सो गरुओ ॥ १५० ॥ सो वि य भूमीपत्तो जा जाओ
नामिऊण जा नेइ भूमिमह सूरी । भरियं भाणं परिभाविऊण हत्थं पसारेइ ॥ १५० ॥ सो वि य भूमीपत्तो जा जाओ

तत्थत्थि तस्सुया भणइ । देहमहं धणगिरिणो जेणाहं तं वसे नेमि ॥ १२० ॥ गुरुणो य सीहगिरिणो नियथिरयाविजियमेरुणो पासे । जाईसरस्स भाया तीए समिओ गहियदिक्खो ॥ १२१ ॥ भणिया अणेण अलियं न किंचि भद्दे ! जहा अहं समणो । होहामि खिप्पमेवं जं रोयइ तं तुमं कुणसु ॥ १२२ ॥ पारद्धो वीवाहो धणविच्छड्डेण अइमहंतेण । उवरोहेणं जगगाण पाणिगहणं कयं तीए ॥ १२३ ॥ पेच्छह महाणुभावा दूरविरत्ता य विसयसंगेसु । अणुरत्ता इव उवरोहवसगया होंति कज्जकरा॥१२४॥तक्खणवत्तविवाहो भणइ सुनंदं समागयाणंदं । भद्दे ! मुंच विचिंतसु वयणं पुव्वंपि मे भणियं ॥ १२५ ॥ सा तम्मि पोढपणया सो पुण तीए विरत्तओ धणियं । बहवो रत्तविरत्ताण ताण जाया समुल्लावा ॥ १२६ ॥ ता जाव तीए भणियं पिउगेहपरंमुहाए मे ठाणं । तं वा तज्जायं वा न कोवि अन्नो विचिंतेसु ॥ १२७ ॥ जम्हा कुमरीण पिया जोव्वणभरभारियाण भत्तारो । थेरत्ते पुण पुत्तो णारीणं रक्खओ भणिओ ॥ १२८ ॥ इय निसुणिय तव्वयणेण बंधुलोएण तह य इयरेण । तह उवरुद्धो सो जह नंदणलाभमुहो जाओ ॥ १२९ ॥ वोलीणेसु दिणेसुं केवइएसुं पहाणसुविणेण । सो सुरजीवो तीसे गब्भम्मि सुओ समुप्पन्नो ॥ १३० ॥ निच्छियपसत्थसुयलाभमंगलं धणगिरी सुनंदमिमं । भणइ सहाओ होही तुह एस सलक्खणो पुत्तो ॥ १३१ ॥ कहवि विमुक्को तीए उग्घोसियसव्वजीववहविरई । चेईहरेसु कारियवहुविभवपयाणरूवमहो ॥ १३२ ॥ दीणाणाहाइजणाण दिन्नदाणो सबंधुलोगं च । संमाणिय जहजोगं तहा समाहीए ठविऊण ॥ १३३ ॥ उचियपडिवत्तिसारं तित्थयरथुयं च चउविहं संघं । संमाणिय वत्थाईण दाणओ विणयसाराओ ॥ १३४ ॥ सीहगिरिणो सयासे नक्खत्तमुहुत्तलग्गसुद्धीसु । संपत्तासु महानिहिगहणुवमाणेण लेइ वयं ॥ १३५ ॥ नव-

श्रीवज्र-
स्वामिच-
रितम्

॥ १२० ॥

णाएज्जगिरो गरं व परवज्जणिज्जो य ॥ १०४ ॥ अह तिव्वछुहाभिहओ सूयारे आढवेइ जावइया । इह संति भोयणविही सव्वे ते उवणमेह महं ॥ १०५ ॥ भोयणकालम्मि उवट्ठिएसु सव्वेसु भोयणविहीसु । पेच्छणगागयलोगाहरणेणं जेमिउं लग्गो ॥ १०६ ॥ जह पेच्छणगे मिलिएवि दुबले वलियगाउ पेल्लेंति । तह भुत्तेवि असारे साराहारो लहइ ठाणं॥ १०७॥ भुत्ततिकामाहारो विसूइगाए निसाइ तीएवि । नियपरियणावहीरियकिरिओ अहे सो मओ संतो ॥ १०८ ॥ रुद्दज्झाण-परवसो सत्तमपुढवीए अप्पइट्ठाणे । णेरइओ संजाओ वाससहस्सं कयवओवि ॥ १०९ ॥ बलियत्तमबलियत्तं न कारणं सुद्धसमणभावस्स । जं पुंडरीयसाहू बलिओवि सुरालयं पत्तो ॥ ११० ॥ चम्मट्ठिसेसदेहो कंडरिओ कडुयनिविडतवव-सओ । रुद्दज्झाणपहाणो निहणगओ नारओ जाओ ॥ १११ ॥ तज्झाणनिग्गहो इह पहाणहेऊ जइत्तणस्स भवे। खीणत-णुणो वि मुणिणो तव्विरहो दुग्गइकरो त्ति ॥ ११२ ॥ वेसमणो तं निसुणिय तुट्ठमणो मुणइ जाणिओ मज्झ । अज्झव-साओ केरिसमिमस्स नाणं पहाणमिणं ॥ ११३ ॥ वंदित्ता भगवंतं गओ तओ तत्थ जंभगो देवो । एगो वेसमणसमो पुंडरियज्झयणमुच्चरियं ॥ ११४ ॥ नायाधम्मकहासुं सिट्ठं पंचसयगंधपरिमाणं । अवधारेइ लहेइ य सुद्धं सम्मत्तमह एसो ॥ ११५ ॥ पंचसु सएसु वरिसाणमइगएसुं जिणाओ वीराओ । किंचूणेसु स जंभगदेवो चविऊण सुरलोगा ॥ ११६ ॥ तुंबवणसन्निवेसे अवंतिविसयम्मि धणगिरी नाम । इब्भसुओ आसि नियंगचंगिमाविजियसुररूवो ॥ ११७ ॥ सो सुय-जिणिंद धम्मो बालत्ताओ वि सावगो जाओ । भवभीरू पव्वइउं वंछइ निच्छिन्नविसयतिसो ॥ ११८ ॥ संपत्तजोयण-भरस्स तस्स कण्णं वरंति जं पियरो । तं तं सो पडिसेहइ अहं जह पव्वइउ कामो ॥ ११९ ॥ धणपालो नाम पुरे इब्भो

दक्षस्तीर्थान्तशास्त्रार्थो दृष्टिकर्म्मा शुचिर्भिषक् । बहुकल्पं बहुगुणं सम्पन्नं योग्यत्सितस्य निर्दिष्टं प्रत्येकं तच्चतुर्गुणम् ॥ दक्षस्तीर्थान्तशास्त्रार्थो दृष्टिकर्म्मा शुचिर्भिषक् । आढ्यो रोगी भिषग्वश्यो ज्ञापकः सत्त्ववानिति ॥" सुहसेज्जो मौषधम् ॥ अनुरक्तः शुचिर्दक्षो बुद्धिमान् प्रतिचारकः । आढ्यो रोगी भिषग्वश्यो ज्ञापकः सत्त्ववानिति ॥" सुहसेज्जो वि य भोयणविहाणओ भंगुरो समणधम्मे । नो वहिमिच्छइ विहरिउमियरम्मि विहारमणुपत्ते ॥ ९१ ॥ सव्वम्मि साहुवग्गे सुणिओ रन्ना न सुंदरो एस । इह चिट्ठंतो परिभाविऊणमेयं तओ भणियं ॥ ९२ ॥ धन्नो सि तुमं दुक्करकारी जं निवसिरीए लद्धाए । चायकरो तह लहुभूयसंनिहो कुणसि य विहारं ॥ ९३ ॥ नाउं निवचित्तमिमो सलज्जचित्तो वहिं विहाराय । निक्खंतो तहवि य भग्गमाणसो न तरए सोढुं ॥ ९४ ॥ छुहापिवासाईए परिसहे कइवयाण दिवसाण । पेरंते तीए पुरीए आगओ निवगिहोज्जाणे ॥ ९५ ॥ दिट्ठो य अंवधाईए साहिओ नरवइस्स सो मुणइ । एस अकज्जं पव्वज्जवज्जणादुज्जओ काउं ॥ ९६ ॥ जइ कहवि थिरो होज्जा सयमेव समागओ विभूईए । काउं पयक्खणातिगमह वंदइ तह सलाहेइ ॥ ९७ ॥ धन्नो सि तुमं कयलक्खणो सि जो तं पवन्नपव्वज्जो । नरयदुवारं रज्जं सज्जो न चइउमणो जोऽहं ॥ ९८ ॥ उच्छाहिओ वि एवं जया घणं कसिणमाणणं कुणइ । तो भणिओ किं कज्जं रज्जेण ठिओ स तुण्हिक्को ॥ ९९ ॥ दिट्ठेसु तो तम्मि मुक्करज्जो विहडियदढनिगड वंधणनरो व्व । तोसेण तस्स लिंगं गिण्हइ कल्लाणकप्पतरुं ॥ १०० ॥ तद्दिन्नगहियदिक्खो गुरूसु मए भोत्तव्वमभिग्गहं गहेउमिमं । संपट्ठिओ स पत्तो तइयम्मि दिणे गुरुसयासे ॥ १०१ ॥ अच्चंतविसुद्धमणो लद्धे सव्वट्ठनाअणुचियभोयणवसेण तं रयणिं । उप्पन्नाऽसज्झविसूइगाजरो कालमणुपत्तो ॥ १०२ ॥ इयरो पवन्नरज्जो मसाणदरदड्ढदारुगसमाणो । दूरममगविमाणे । तेत्तीससागराऊ सुरो सरूवो समुप्पन्नो ॥ १०३ ॥

णामेण वेसमणो ॥ ७५ ॥ चेइयवंदणहेउं उवागओ तम्मि सेलसिहरम्मि । वंदित्ताणं ताइं सामिं वंदइ सुणइ धम्मं ॥ ७६ ॥ जहा । हंहो धम्मो निच्चं रम्मो जम्मभूमीसुहाणं । सद्धासुद्धो सम्मं बुद्धो पंडिएणं जणेणं ॥ ७७ ॥ सज्जो कज्जो भुज्जो भुज्जो वज्जिऊणं पमायं । सग्गं मोक्खं कंखापक्खं निक्खिवंतेण सक्खं ॥ ७८ ॥ इय धम्मकहावसरेण मुणिगुणेऽणेगहा परिकहेइ । भयवं जहा इमे खलु अंतपंतासिणो होंति ॥ ७९ ॥ परिचिंतइ वेसवणो साहुगुणे एरिसे परिकहेइ । सय-मवि इमा सरीरस्स चंगिमा जा न अन्नस्स ॥ ८० ॥ देवस्स दाणवस्स व तस्साभिप्पायमेरिसं मुणिउं । तो पुंडरीयनामं अज्झयणं संपरूवेइ ॥ ८१ ॥ जहा । पुक्खलदलधवलगुणे विदेहवासम्मि पुक्खलवईए । विजए नियरिद्धिवसेण विजिय-वंदारयपुरीए ॥ ८२ ॥ पुंडरगिरिपुरीए पुंडरकित्ती अहेसि पुंडरीओ । नामेण निवो तल्लहुभाया पुण कंडरिओ त्ति ॥ ८३ ॥ कंडरीओ तत्थ महल्लभाउणा भूरिभवविरागपरो । पडिसिज्झंतो दिज्जंतयम्मि तह तेण नियरज्जे ॥ ८४ ॥ पव-ज्जमब्भुवगओ असिधारागारमायरंतस्स । तवमंतपंतभोयणवसेण तस्सामओ जाओ ॥ ८५ ॥ कइयावि तेण तणुईकयम्मि देहे सहेव विहरंतो । गुरुणा तीए पुरीए समागओ निग्गओ राया ॥ ८६ ॥ बहुणा बहुमाणेणं सह परिवारेणं वंदिओ तेण । दट्ठुं तं तदवत्थं भणिया गुरुणो जहा एस ॥ ८७ ॥ न चिगिच्छाविरहेणं पउणो होही चिरेणवि, न एत्थ । उज्जा-णम्मि ठियाणं सा संपज्जइ कहिंचिदवि ॥ ८८ ॥ तम्हा कंडरियमुणी पेसिज्जउ मज्झ रायभवणम्मि । समुचियसाहुसमेओ अहापवत्तेहिं सवेहिं ॥ ८९ ॥ विज्जोसहाइएहिं किज्जइ किरिया गुरूहिं पडिवन्ने । पारद्धा चउपाया रोगचिगिच्छाकओ निरुओ ॥ ९० ॥ "चतुःपादत्वं च क्रियाया इत्थं समवसेयम्—भिषग्द्रव्या ण्युपस्थाता रोगी पादचतुष्टयम् । चिकि-

विलोयणविसयाओ अइगओ सूरबिंबं व ॥ ६१ ॥ संपन्नमणचमक्का तिन्निवि तप्पसंसणे लग्गा । चिट्ठंति दूरमुक्कंठिया य तद्दंसणस्स पुणो ॥ ६२ ॥ चिंतंति य ओइन्ने इमम्मि एयस्स सीसभावेण । होहामो सामी पुण पत्तो तप्पव्वयसिरम्मि ॥ ६३ ॥ पेच्छइ तं जिणभवणं भुवणब्भुयभूइभायणसमाणं । भारहरन्ना भरहेण चक्किणा कारियं पढमं ॥ ६४ ॥ उस्सेहंगुलजोयणदीहं कोसे समुस्सियं तिन्नि । गाउयदुगविच्छिन्नं गयणग्गविलग्गझयमालं ॥ ६५ ॥ पंचविहरयणनियरुल्लसंतकरकलियविउलसुरचावं । सयमपत्तावसरंधयारभारं चउदुवारं ॥ ६६ ॥ जंतमयलोहपुरिसोवरुद्धपडिहारभूमिभावं च । नंदणवणकुसुमसमुब्भवंतसोरभभराइन्नं ॥ ६७ ॥ रयणमयपीढिउवरिठियउसभाईजिणिंदपडिमाहिं । चउवीसाए नियनियपमाणपरिवारजुत्ताहिं ॥ ६८ ॥ तह पुप्फपडलचामरधूयकडच्छुयगलोमहत्थाहिं । उवगरणेहिं सएहिं सहरिसहिययाहिं सयकालं ॥ ६९ ॥ रेहंतमज्झभागं तह इंतवयंतखेयरसुराण । निच्चपयट्टविसट्टंतनट्टविहिणा मणभिरामं ॥ ७० ॥ एगूणसयपमाणेहिं भरहभाउयसमत्थथूभेहिं । जिणपडिमपज्जुवासणपराए तह भरहपडिमाए ॥ ७१ ॥ सव्वत्तो परिभूसियसोहंतमहंतथंभभरं । सुपसन्ननिसन्नमहंतसीहसंठाणसंजुत्तं ॥ ७२ ॥ नवभिः कुलकम् ॥ हरिसविसट्टविलोयणजुयलो मणिपीढियं पयक्खिणिउं । वंदइ जिणपडिमाओ एगग्गमणो थुणेइ तउ ॥ ७३ ॥ जहा । "जे रिट्ठंजणसन्निगासतणुणो जे कीरकायप्पहा, जे वालारुण सोणचारुरुइणो जे कंचणुक्केरभा । जे कंदुज्जलकंतिणो धुवरया चउवीससंखा जिणा, सव्वे संतु भवारिवारमहणा तेलुक्कमाणा इमे ॥ १ ॥" ग्रं० ४००० ॥ चीवंदणावसाणे तस्सेव य चेइयस्स पेरंते । उत्तरपुरिच्छिमाए दिसाए पुढवीसिलापट्टो ॥ ७४ ॥ हिट्ठा असोयतरुणो वासत्थमुवागओ निसाइमुहे । पत्तो सक्कस्स दिसापालो

तिपयक्खिऊण जिणं पंडिओ पाएसु उट्ठिओ भणइ । वच्चह कत्थ इओ
केवलिपरिसं भयवं पि य गोयमो जाव ॥ ४५ ॥ केवलीणिमाणि तुमं । कुण आसायणमातुट्ठमा-
एय सामिपयपणमणं कुणह ॥ ४६ ॥ वागरिओ जयपहुणा मा गोयम! एवमइदुक्करतवो वि केवलं जेण न लहामि
णसो ते खमावेइ ॥ ४७ ॥ तो संवेगमइगओ चिंतेइ न मे भविस्सए सिद्धी । जो सएणं पभावेण ॥ ४९ ॥ अट्ठा-
॥ ४८ ॥ पत्तो य सामिणा पुवमेव वागरियमासि परिसाए । मणुयसुरासुर सहियाए संदेहो ॥ ५० ॥ तव्वयणसवणहरिसाऊरि-
वयमारोहइ वंदेइ य चेइयाणि विणयपरो । तेणेव भवग्गहणेण सिज्झई सो न जइ कहवि होज्ज
यचित्ता परोप्परं देवा । साहेंति एवमेवं सवत्थ इमा कहा जाया ॥ ५१ ॥ अट्ठावयम्मि नट्ठावयम्मि तावसपडिबोहकारणाए य ।
मे गमणं । इय जा चिंतइ भयवं गोयमसामी सुगयगामी ॥ ५२ ॥ तो तम्मणतोसकए विणयणमिरसवंगो । ताहे सो
भणिओ गुरुणा अट्ठावयम्मि तं वच्च जिणबिंबे ॥ ५३ ॥ वंदेहि तत्थ सुपसत्थलक्खणे जिणभणियं । अह तिन्नि तावसपहू
मुणिसीहो हट्ठो तुट्ठो जिणं नमिउं ॥ ५४ ॥ पत्तो अट्ठावयपायमूलमायन्निऊण गिरिमारुहिउं चउत्थभत्ता-
कोडिन्न तहावरो दिन्नो ॥ ५५ ॥ तइओ पुण सेवाली पत्तेयं ते य पंचसयकलिया । चलिया पंडुरे पत्ते ॥५७॥ तइओ
वसाणम्मि ॥ ५६ ॥ पढमो कंदे मूले य जेमई चित्तमंतए बीओ । छट्ठतवंते भुंजइ परिसडिए पंडुरे पत्ते ॥५७॥ तइओ
पुण सेवालं सुक्कं सयमेव अट्ठमतवंते । ते मेहलासु लग्गा कमेण पढमाइयासु तिसु ॥ ५८ ॥ दिट्ठो य तेहिं भयवं गोय-
मसामी समुद्धुरसरीरो । कह एसो इयरूवो गिरिम्मि एयम्मि लग्गिहिही ? ॥ ५९ ॥ भयवं जंघाचारण लद्धी लूयापुडंपि
काऊण । निस्सामयमुप्पयए पेच्छंताणं स तेसिं खणा ॥ ६० ॥ उप्पइओ एस इमो एइ पलोयंति जाव उप्फुल्ला । ताव

दोवि । कंपिल्लाओ गागलिं माणित्ता रज्जमुवणेंति ॥ २९ ॥ सो वि य तेसिं नियमाउलाण अइवच्छलाण कारेइ । दोन-
रसहस्सवहणोचियाओ अइपवरसिवियाओ ॥ ३० ॥ सीहासणोवरिगया ते तासु पुराउ निक्खमणकाले । विहिउज्जल-
नेवत्था सुरचंदणलित्तसवंगा ॥ ३१ ॥ उदयगिरिसेहरारूढमुत्तिणो रविससिव्व रेहंति । नियदेहकंतिसंभारपूरियासेसदि-
सिवलया ॥ ३२ ॥ अयिनिब्भरपहयपहाणतूररव पूरियंबरा गंतुं । भयवंतपायमूले नमिउं तिपयाहिणा पुव्वं ॥ ३३ ॥ पव-
इया विहिणा सावि जसमई साविया परा जाया । सालमहासालावि य पढिया एक्कारसंगाइं ॥ ३४ ॥ अह अन्नया जय-
गुरू रायगिहे विहरिउं जओ चंपा । तत्तो लग्गो गंतुं एयावसरम्मि एएहिं ॥ ३५ ॥ विन्नत्तमिमं अम्हे जह पिट्ठीचंपम-
णुसरामो त्ति । संसारियाण तेसिं न कोइ मा पव्वइज्ज तहा ॥ ३६ ॥ सम्मत्तमुवलहेज्जा सामी जाणाइ नियमओ वोही ।
होही तेसिं गुरुणा सहायओ गोयमो दिन्नो ॥ ३७ ॥ भयवं चंपाए गओ गोयमसामीवि पिट्ठिचंपाए । भणिओ जिण-
प्पणीओ धम्मो निसुओ य सो तेहिं ॥ ३८ ॥ तिन्निवि संवेगजुयाइं नंदणं गागलिस्स रज्जम्मि । ठविऊणमुन्नयमणाणि
सव्वविरइं पवन्नाणि ॥ ३९ ॥ ताणि य गोयमसामी घेत्तुं पंथम्मि एइ जा ताहे । सालमहासालाणं हरिसुक्करिसो इमो
जाओ ॥ ४० ॥ संसाराओ उत्तारियाणि सुद्धे णेमेण भावेण । जायं केवलणाणं चिंता इयरेसिं इय जाया ॥ ४१ ॥
रज्जम्मि पढममम्हे ठविया णेएहिं संपवइएसु । नो अन्नो उवयारी इमेसि अम्हं भवेज्जत्ति ॥ ४२ ॥ इय सुद्धज्झाणवसा-
ऽवसाणपयपाविएसु एएसु । कम्मेसु रम्मरूवं केवलणाणं समुप्पण्णं ॥ ४३ ॥ उप्पन्नपुन्नणाणाणि ताणि पत्ताणि भग-
वओ पासे । चंपापुरीए गुरुमग्गमणुसरंताणि कालेण ॥ ४४ ॥ काऊणं तिपयाहिणमभिवंदिय तित्थमह पयट्टाणि । गंतुं

रुणाजलसायर! तुह पयपणयमुणि !, नवजलहररवगहिरवियंभियदिव्वझुणि! । तह मह पसिय जिणेसर! तुह सेवारयह,
जह दिण जंति पसंतह परिपालियवयह ॥ ८ ॥ दारुणकोवदवानलनीरह, लक्खणलक्खुवलक्खसरीरह । इय गुणथुइ
तुह पवयधीरह, सिद्धत्थय निवनंदण! वीरह ॥ ९ ॥”
इहा नाहं थोऊणं भूमीतलमिलियमत्थओ नमिउं । वंदित्ता य मुणिंदे ईसाणदिसाए उवविट्ठो ॥ १७ ॥ अमयंभोध-
रधारासरिसेण रवेण जोयणं जाव । पावियवित्थारेणं पारद्धा देसणा पहुणा ॥ १८ ॥ जहा जालाकरालजलणोवरुद्ध-
गेहम्मि जह खमो वासो । नो बुद्धिधणस्स जणस्स तह भवे दुक्खभरभरिए ॥ १९॥ तह कागतालसंजोयनायओ दुलहं
मणुस्सत्तं । लद्धं सद्धम्ममहानिहाण संपत्तिजोग्गमिणं ॥ २० ॥ जह कागिणीए लुद्धो कोडी हारेइ कोइमवि मणुओ ।
तह विसयलालसमणा विवेयवियला इमं जम्मं ॥२१॥ तह सयलकज्जकरणोवमाणमुल्लंघिओ इमोऽवसरो । लद्धो धम्मस्स
मुहाए नेउमुचिओ न तुम्हाण ॥ २२ ॥ सव्वे वि य संजोगा न थिरा तडिडंडडम्बरसमाणा । अनिलालोलियधयवड विड-
म्बणा वित्तसंतोया ॥ २३ ॥ कुसदलसलिललवाउवि चंचलं जीवियं मुणह मणुया । सद्धम्म करण जलणेण भवतरू
जह मिलाइ इमो ॥ २४ ॥ सवायरेण तह उज्जमेह एवं इहावि सुहलाभो । सव्वसुहरयणखाणी परमत्थनिव्वुइपयं च भवे
॥ २५ ॥ एवं निसम्म धम्मो सालो भालयलमिलियकरकमलो । पणमित्ता भणइ जिणं जाव महासालमिह रज्जे ॥ २६ ॥
अहिसिंचामि समीवे तो तुम्हाणं करेमि पवज्जं । गंतूणं नियभवणे तेणाइट्ठो महासालो ॥ २७ ॥ गिन्हसु रज्जं पवज्जमज्ज
काहं तओ भणइ इयरो । जह रज्जमसारं भाविऊण तुब्भे परिच्चयह ॥ २८ ॥ तह अहमवि उज्झेउं वंछामि विरागमागया

गयखंधे । आरूढो पोढसमुल्लसंतपुलयंकुरियकाओ ॥ १२ ॥ पत्तो भयवंतसमीवभूमीभागम्मि दिट्ठछत्ततिगो । पडिवन्न-
पायचारो पंचविहाभिगममायरइ ॥ १३ ॥ जहा । सच्चित्ताणं पुप्फाइयाण दव्वाण कुणइ वुस्सग्गं । इयराणमणुस्सग्गं
तहावि खग्गं च चमरे य ॥ १४ ॥ मउडं च वाहणाओ छत्तमवि चयइ, एगसाडेण । पकुणेइ उत्तरासंगमंजलिं चक्खु-
फासम्मि ॥ १५ ॥ तह मणसो एगत्तं काऊणं पविसिओ समोसरणे । दाउं पयाहिणातिगमेवं थोउं समाढत्तो ॥ १६ ॥

"दीहरतारसलोणविलोयणदलकलिउ, पउरपवरसुंदेरसुपरिमलसंवलिउ । तुह जिण ! वयणसरोरु हु तिहुयणसिरिति-
लउ, भविभविलोयण जुयलहु जयपहु ! महु मिलउ ॥ १ ॥ पुन्नसरयससिलंछणमंडलसमसरिसु, सोमत्तणगुणपयडिय-
तिहुयण जणहरिसु । तुह मुहकमलु मयंकदलोवमुभालयलु, सुत्तुट्ठिउ कह पेच्छउ जयगुरु ! जण समलु ? ॥ २ ॥ सर-
लंगुलिदलकोमलनहकेसरपवरु, जंघाजुगलमुणालुयपमोइयमुणिभमरु । तुहतिहुयणसरभूसण ! निम्मलु कमकमलु, सामि !
सरणु पडिवज्जउ वज्जियपावमलु ॥ ३ ॥ चक्कंकुसझससत्थियछत्तझयंकियह, नमिरामरसिरसेहरकुसुमालं कियह । तुह
चरणह सुमरण परभवभयभीयमणु, दुहभरपंकि पडंतु रक्खिहि एहु जणु ॥ ४ ॥ सामि ! भमिउं भवसायरि जम्मण-
सलिलि, नरयतिरिक्खनरामरदारुणदुहकलिलि । एहु जणसरणविहीणउ दीणु दयावणउ, एहिं तुह पयपवहणुत्तारणु
कुणउ ॥ ५ ॥ सरयमयंककरुज्जलजसभरभरिय जय ! णिम्मलणाणपईवपयासियपरमपय ! । परिनिज्जिय अइदुज्जयवम्म-
हसरपसर ! तिहुयण जणसिरसेहर ! जय जय जयपवर ! ॥ ६ ॥ वियडकवाडसवच्छह कमलोवमकरह, सरलग्गलभुय-
जुयलह संखसिरोहरह । णियसुंदेराणंदियसयलवियक्खणह, तुह अंगह वलि किज्जउ सामि ! सलक्खणह ॥ ७ ॥ वरक-

रुणाजलसायर! तुह पयपणयमुणि !, नवजलहररवगहिरवियंभियदिव्वझुणि! । तह मह पसिय जिणेसर! तुह सेवारयह,
जह दिण जंति पसंतह परिपालियवयह ॥ ८ ॥ दारुणकोवदवानलनीरह, लक्खणलक्खुवलक्खसरीरह । इय गुणथुइ
तुह पव्वयधीरह, सिद्धत्थय निवनंदण! वीरह ॥ ९ ॥"
इहा नाहं थोऊणं भूमीतलमिलियमत्थओ नमिउं । वंदित्ता य मुणिंदे ईसाणदिसाए उवविट्ठो ॥ १७ ॥ अमयंभोध-
रधारासरिसेण रवेण जोयणं जाव । पावियवित्थारेणं पारद्धा देसणा पहुणा ॥ १८ ॥ जहा जालाकरालजलणोवरुद्ध-
गेहम्मि जह खमो वासो । नो बुद्धिधणस्स जणस्स तह भवे दुक्खभरभरिए ॥ १९ ॥ तह कागतालसंजोयनायओ दुलहं
मणुस्सत्तं । लद्धं सद्धम्ममहानिहाण संपत्तिजोग्गमिणं ॥ २० ॥ जह कागिणीए लुद्धो कोडी हारेइ कोइमवि मणुओ ।
तह विसयलालसमणा विवेयवियला इमं जम्मं ॥२१॥ तह सयलकज्जकरणोवमाणमुल्लंघिओ इमोऽवसरो । लद्धो धम्मस्स
मुहाए नेवमुंचिओ न तुम्हाण ॥ २२ ॥ सव्वे वि य संजोगा न थिरा तडिडंडडम्बरसमाणा । अनिलालोलियधयवड विड-
म्बणा वित्तसंतोया ॥ २३ ॥ कुसदलसलिललवाउवि चंचलं जीवियं मुणह मणुया । सद्धम्म करण जलणेण भवतरू
जह मिलाइ इमो ॥ २४ ॥ सव्वायरेण तह उज्जमेह एवं इहावि सुहलाभो । सव्वसुहरयणखाणी परमत्थनिव्वुइपयं च भवे
॥ २५ ॥ एवं निसम्म धम्मो सालो भालयलमिलियकरकमलो । पणमित्ता भणइ जिणं जाव महासालमिह रज्जे ॥ २६ ॥
अहिसिंचामि समीवे तो तुम्हाणं करेमि पवज्जं । गंतूणं नियभवणे तेणाइट्ठो महासालो ॥ २७ ॥ गिन्हसु रज्जं पवज्जमज्ज
काहं तओ भणइ इयरो । जह रज्जमसारं भाविऊण तुब्भे परिच्चयह ॥ २८ ॥ तह अहमवि उज्झेउं वंछामि विरागमागया

गयखंधे । आरूढो पोढसमुल्लसंतपुलयंकुरियकाओ ॥ १२ ॥ पत्तो भयवंतसमीवभूमीभागम्मि दिट्ठछत्ततिगो । पडिवन्न-पायचारो पंचविहाभिगममायरइ ॥ १३ ॥ जहा । सच्चित्ताणं पुप्फाइयाण दव्वाण कुणइ वुस्सग्गं । इयराणमणुस्सग्गं तहावि खग्गं च चमरे य ॥ १४ ॥ मउडं च वाहणाओ छत्तमवि चयइ, एगसाडेण । पकुणेइ उत्तरासंगमंजलिं चक्खु-फासम्मि ॥ १५ ॥ तह मणसो एगत्तं काऊणं पविसिओ समोसरणे । दाउं पयाहिणातिगमेवं थोउं समाढत्तो ॥ १६ ॥

"दीहरतारसलोणविलोयणदलकलिउ, पउरपवरसुंदेरसुपरिमलसंवलिउ । तुह जिण! वयणसरोरु हु तिहुयणसिरिति-लउ, भविभविलोयण जुयलहु जयपहु! महु मिलउ ॥ १ ॥ पुन्नसरयससिलंछणमंडलसमसरिसु, सोमत्तणगुणपयडिय-तिहुयण जणहरिसु । तुह मुहकमलु मयंकदलोवमुभालयलु, सुत्तुट्ठिउ कह पेच्छउ जयगुरु! जण समलु? ॥ २ ॥ सर-लंगुलिदलकोमलनहकेसरपवरु, जंघाजुगलमुणालुयपमोइयमुणिभमरु । तुहतिहुयणसरभूसण! निम्मलु कमकमलु, सामि! सरणु पडिवज्जउ वज्जियपावमलु ॥ ३ ॥ चक्कंकुसझसत्थियछत्तझयंकियह, नमिरामरसिरसेहरकुसुमालं किय्ह । तुह चरणह सुमरण परभवभयभीयमणु, दुहभरपंकि पडंतु रक्खिहि एहु जणु ॥ ४ ॥ सामि! भमिउं भवसायरि जम्मण-सलिलि, नरयतिरिक्खनरामरदारुणदुहकलिलि । एहु जणसरणविहीणउ दीणु दयावणउ, एहिं तुह पयपवहणुत्तारणु कुणउ ॥ ५ ॥ सरयमयंककरुज्जलजसभरभरिय जय! णिम्मलणाणपईवपयासियपरमपय! । परिनिज्जिय अइदुज्जयवम्म-हसरपसर! तिहुयण जणसिरसेहर! जय जय जयपवर! ॥ ६ ॥ वियडकवाडसवच्छह कमलोवमकरह, सरलग्गलभुय-जुयलह संखसिरोहरह । णियसुंदेराणंदियसयलवियक्खणह, तुह अंगह वलि किज्जउ सामि! सलक्खणह ॥ ७ ॥ वरक-

तत्सम्बोधनार्थं 'भाणभक्ख'त्ति भाजनं भिक्षाभृतं भोजनकाले तस्य हस्ते समर्पितवान् । ततो द्वयोरपि नगराद् निर्गमनं समपद्यत । ततोऽसौ ऋषिणा 'मंदर'त्ति मंदरं मेरुं नेतुमारब्धः । दर्शिताश्च क्रमेण 'वानरि'त्ति वानरी, 'विज्जा' इति विद्याधरी, 'अच्छर'त्ति अप्सरा दिव्यस्त्री । तदनन्तरं धर्मे श्रुतचारित्रलक्षणे प्रतिपत्तिः तस्य संवृत्तेति ॥ ४१ ॥

वइरम्मि संघमाणण वासे उवओग सेसपुरियाए । कुसुमपुरम्मि विउवण रक्खियसामिम्मि पेसणयं

सोहम्मदेवलोए लोयच्छेरयकरामरसमूहे । सक्को सुराहिराओ समत्थि सुपसत्थचरियपरो ॥ १ ॥ सोमो जमो य वरुणो वेसमणोवि य कमेण चत्तारि । तस्सत्थि लोगपाला पुव्वाइदिसासु कयनिलया ॥ २ ॥ वेसमणस्स परिच्छयभूओ तुल्लो य तेण विहवाओ । एगो तियसो होत्था समप्पियाणप्पमणपणओ ॥ ३ ॥ इओ य सिद्धत्थपत्थिवसुओ भयवं सिरिवद्धमाण जिणसामी । नायकुलं वरससहरसारिच्छोऽतुच्छ जसपसरो ॥ ४ ॥ पत्तो हिमालयनगोत्तरेण नयरीए पिट्ठि चंपाए । ईसाणकोणसंठियसुभूमिभागम्मि उज्जाणे ॥ ५ ॥ विहियं तत्थोसरणं सरणं जीवाण दुक्खतत्ताणं । असुरेहिं सुरेहिं जयसिरीए विस्सामधामसमं ॥ ६ ॥ सालो तत्थ विसालो निवनीईए नराहिवो आसि । सिरिमं पसन्नचंदस्स राइणो पढमपुत्तोत्ति ॥ ७ ॥ जुवरायपयं पत्तो तस्स महासालनामगो भाया । तेसिं सहोयरी जसमइत्ति पिढरो य तब्भत्ता ॥ ८ ॥ नामेण गग्गली तेसिमंगओ संगओ गुणगणेण । तिन्निवि कंपिल्लपुरे ताइं निवत्तेण निवसंति ॥ ९ ॥ भगवंतागमणवियाणणम्मि उज्जाणपालवयणाओ । सालो नराहिवो नयरलोयसंखोहजणएण ॥ १० ॥ महया बलजोगेणं समूसिओ तुंगछत्तछन्नहो । समकालप्फालियवहलतूररव भरियदिसि चक्को ॥ ११ ॥ भयवंतवंदणकए विणिग्गओ नियपुराओ

नमिरसिरेणं सव्वेणवि वंदिओ परियणेणं । लग्गो नियत्तिउं तेण चिंतियं जामि सयमेव ॥ ९ ॥ जा मं मुंचसु एवं नीओ उज्जाणमज्झभूमीए । करकलियसाहुभाणं दट्ठुं तं सोवहासेण ॥ १० ॥ भणियं पुरलोगेणं पव्वइओ एस सुंदरीनंदो । विहिया विरागजणणी य देसणा साहुणा सुइरं ॥ ११ ॥ सो सुंदरीए तिव्वं रागं वहमाणओ न मग्गम्मि । लग्गइ जाव विउव्वियलद्धी भगवं समुणिसीहो ॥ १२ ॥ चिंतेइ न अन्नेणं केणावि विबोहिउं उवाएण । तीरइ ता अहिगयरं लोभट्ठाणं पदंसेमि ॥ १३ ॥ भणिओ मेरुं नियकिरणजालकव्वुरियगयणपेरंतं । दंसेमि सुंदरीविरहभीरुओ सो न मन्नेइ ॥ १४ ॥ भणियं पुणो मुहुत्तेण चेव एत्थागमं करिस्सामो । पडिवणमि पयट्टो हिमवंतगओ विउव्वेइ ॥ १५ ॥ एगं वानरजुयलं अण्णे पुण विंति सव्वमेव भयं । भणिओ मुणिणा भो! सुंदरीए तह वानरीए य ॥ १६ ॥ कालठयरा सो भणइ वाढमघटंतं इमं भाइ । कह मेरु कह सरिसव केणत्ति इय भासिए तेण ॥ १७ ॥ विज्जाहरमिहुणमहो पदंसियं तत्थ पुच्छिओ भणइ । नाइविसेसा तुल्लत्तमेव पाएण पडिहाइ ॥ १८ ॥ पच्छा खणेण सुरमिहुणमेगमालोयगोयरे पडियं । पुट्ठो य साहुणा भणइ भगवमेईए एगम्मि ॥ १९ ॥ नो वानरीवि य समा भणियं मुणिणा इमा उ धम्मेण । थेवेणवि उवलब्भइ जायं सट्ठाणमेयत्ति ॥ १९ ॥ पच्छा च्छिन्नममत्तो सो तीए सुंदरीए पव्वइओ । जाओ सामन्नरओ सिवपहलग्गो न पडिभग्गो ॥ २० ॥ मुणिणो एसा परिणामिया य वुद्धी एस तारिसो जीए । नीओ विरागमग्गं अणवज्जगुणं च पव्वज्जं ॥ २१ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः—'नासिक सुंदरीणंद' इति द्वारपरामर्शः । तस्य च 'भाइरिसि'त्ति भ्राता ऋषिः अभूत् । स च

एमेवं थूलभद्दे उक्कडरागो सुकोस पच्छाओ । वक्खेवतो ण भोगा चरणं पि य उभयलोगहियं ॥१४०॥

एवमेव प्रकृतबुद्धौ स्थूलभद्रः प्रागेव कथितविस्तरवृत्तान्तो ज्ञातं विज्ञेयम् । स च उत्कटरागः 'सुकेस' त्ति सुको-
शायां वेश्यायामभूत् । पश्चात् स नन्दराजामन्त्रितः सन् परिभावितवान्, यथा मन्त्रिपदाङ्गीकारे व्याक्षेपतो राजकार्य-
व्याकुलतया न भोगा भविष्यन्ति । भोगार्थं च राज्याधिकारचिन्ता क्रियते । ततः 'चरणंपि य' त्ति चरणमेव चारित्र-
मेव उभयलोकहितं वर्त्तते इति तदेव तेन कृतमिति ॥ १४० ॥

मंदर वाणरि विज्जा अच्छर धम्मम्मि पडिवत्ती १४१
सुंदरीणंद भाइरिसि भाणभक्ख निग्गमणं ।

पाविय अमं-
णासेक्क नासिक्कं नामपुरं समत्थि दक्खिणदिसातिलयभूयं । विहवड्ढजणविलासं च छुत्तसयलालयाऽलोयं ॥ १ ॥ पाविय अमं-
णासिक्कं नामपुरं ... नियलायण्णा-
दद्दविणो मणुन्नतारुन्नओ तहिं आसि । नंदो नामेण वणी बहुमाणपयं पुरजणाण ॥ २ ॥ सव्वंगसुंदरंगी नियलायण्णा-
वगणियन्नजणा । नामेण सुंदरी तस्स आसि भज्जा पणयसज्जा ॥ ३ ॥ अन्नेवि संति नंदा तत्थाणंदियमणा जणाण परं ।
सो सुंदरीए संदाणिउव्व न खणं विणा तीए ॥ ४ ॥ लहइ धिइं लोगेणं पइट्ठियं तस्स सुंदरीनंदो । इय नामं विसयासे-
वणेण गच्छंति तस्स दिणा ॥ ५ ॥ पुव्वंपि य तब्भाया पव्वइओ सो सुणेइ परदेसे । जह सो सहोयरो सुंदरीए मे दूरमणु-
रत्तो ॥ ६ ॥ तो मे न जुत्तमेसो उवेक्खिउं साहिऊण नियगुरुणो । सो तस्स पाहुणत्तेण आगओ लद्धनिलओ य ॥ ७ ॥
भिक्खाकाले पत्तो गिहम्मि पडिलाभिओ बहुविहेहिं । भोयणविहीहिं मुणिणावि पत्तयं तस्स हत्थम्मि ॥ ८ ॥ दिन्नं

॥ १७० ॥ सुहभावणापहाणो पहाणपरमेट्ठिमंतसरणपरो । अचलिय समाहिचित्तो परासुभावं समणुपत्तो ॥ १७१ ॥ उववन्नो सुरलोए भासुरबोंदी महिड्ढिओ देवो । सो पुण सुबंधुसचिवो तम्मरणाणंदिओ संतो ॥ १७२ ॥ अवसरपत्थिय पत्थिवविदिन्नचाणक्कमंदिरम्मि गओ । पेच्छइ गंधोवरयं घट्टियनिविडुब्भडकवाडं ॥ १७३ ॥ इह सव मत्थसारं लहिहंति कवाडविहडणं काउं । निच्छूढा मंजूसा ता जावग्घाइया वासा ॥१७४॥ दिट्ठं च भुज्जलिहियं तस्सत्थो वि य वियाणिओ सम्मं । तो पच्चयत्थमेक्को वासे अग्घाविओ पुरिसो ॥ १७५ ॥ भुंजाविओ य विसए गओ य सो तक्खणेण पंचत्तं । एवं विसिट्ठवत्थुसु सेसेसुवि पच्चओ विहिओ ॥१७६॥ हा तेण मएण वि मारिओ म्हि इइ परम दुक्खसंतत्तो । जीयत्थी स वराओ सुमुणी इव ठाउमारद्धो ॥ १७७ ॥ चाणक्कस्स इमा इह बुद्धी परिणामिया जओ पत्तो । तं तं सो मणवंछियमणसणपज्जंतमत्थं ति ॥ १७८ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—चाणाक्य इति द्वारपरामर्शः । तस्य च प्रथमतः कृतनन्दवैरस्य वनगमनं सुवर्णाद्युत्पादनार्थमभूत् । ततो राजपात्रं अन्वेषमाणस्य 'मोरियचंद' त्ति मौर्यवंशोद्भवश्चन्द्रगुप्तनामा शिशुर्हस्तगतो बभूव । ततोऽपि आहिंडमानेन 'थेर' त्ति स्थविरावचनाल्लब्धोपदेशेन 'रोहणए' त्ति रोहणाख्ये नगे गत्वा सुवर्णं उत्पाद्य पर्वतकसाहाय्यात् पाटलिपुत्रे साधिते चन्द्रगुप्ते च राज्ये उपविष्टे सति उपचारेण प्रागुक्तेन अर्थग्रहणं कृतम् । नागरकेभ्यः सकाशात् 'धण' त्ति कोशवृद्धिलक्षणं धनं विहितम् । पर्यन्ते च संवरणं इंगिनीमरणलक्षणं विहितं पारणामिकी बुद्धिबलेनेति विज्ञेयम् ॥ १२९ ॥

छूरियाए तुमं विणिच्छूढो ॥ १५५ ॥ तह तुह नीहरियस्सवि विसबिंदू जो सिरम्मि
महाणुभावेणं । उयरं वियारिऊणं च्छूरियाए तुमं विणिच्छूढो ॥ १५६ ॥ एवं सोच्चा राया परमं संतावमुवगओ संतो । सव-
संलग्गो । मसिवन्नो तेण तुमं निव ! वुच्चसि विंदुसारोत्ति ॥ १५६ ॥ एवं सोच्चा राया परमं संतावमुवगओ संतो । सवायरेण रन्ना
विभूईइगओ सहसा चाणक्कपासम्मि ॥ १५७ ॥ दिट्ठो य सो महप्पा करीसमज्झट्ठिओ विगयसंगो । परिवन्नाणसणो हं विमुक्क-
पणमित्ता खामिओ वहुसो ॥ १५८ ॥ भणिओ य एहि नयरं रज्जं चिंतेहि तेण तो वुत्तं । चाणक्केण पेसुन्नकडुविवागं मुणंतेण
संगो य वट्टामि ॥ १५९ ॥ न य नाऊण वि सिट्ठं सुवंधुदुविलसियं तया रन्नो । भत्तिमिमस्स पकरेमि॥१६१॥
॥१६०॥ अह भालयलारोवियकरेण राया सुवंधुणा भणिओ । अणुजाणह देव ! ममं जह भत्तिमिमस्स पकरेमि॥१६१॥ सट्टाण-
अणुजाणिएण य तओ सुवंधुणा खुद्दबुद्धिणा धूवं । दहिऊण तदंगारो करीसमज्झम्मि पक्खित्तो ॥ १६२ ॥ चिंतेसु य सो धणियं धम्म-
गए य नराहिवेण लोगम्मि सुद्धलेसाए । वट्टंतो चाणक्को तेण करीसग्गिणा पत्तो ॥ १६३ ॥ धन्ना ते सप्पुरिसा जे नवरमणुत्तरं
ज्झाणम्मि अचलिय सहावो । अणुयंपागयचित्तो जलिए जलणम्मि डज्झंतो ॥१६४॥ धन्ना ते सप्पुरिसा जे नवरमणुत्तरं
गया मोक्खं । जम्हा ते जीवाणं न कारणं होंति दुक्खाण ॥ १६५ ॥ अम्हारिसा उ पावा वहुविहजीवाणुवद्दवं काउं ।
आरंभासत्तमणा धी धी जीवंति जियलोए ॥ १६६ ॥ जाणियजिणवयणस्स वि मोहमहासल्लसल्लियमणस्स । इह पर-
लोयविरुद्धं चरिअं मह केरिसं जायं ॥ १६७ ॥ जे केइ मए जीवा इह परजम्मेसु दुक्खमाणीया । ते मह खमंतु इण्हिं
खामेमि अहंपि ते सवे ॥ १६८ ॥ अहिगरणाइं च मए जाइं रज्जम्मि वट्टमाणेण । विहियाइं पाववसएण ताइं तिविहेण
चत्ताइं ॥ १६९ ॥ जह जह करीसजलणेण तस्स धन्नस्स डज्झए देहो । तह तह पलयं पावंति कूरकम्माइं अंतेवि

चाणक्कमंतिणा फालिऊण फुडमुयरं । पंचत्तं उवणीया ता ते एत्तो वि को वेरी ? ॥ १४० ॥ एवं सोच्चा कुविएण राइणा पुच्छिया नियगधावी । तीएवि तहा कहियं मूलाओ न कारणं सिट्ठं ॥ १४१ ॥ पत्थावे चाणक्को समागओ भूवईवि तं दट्ठुं । भालयलरइयभिउडी झडत्ति विपरम्मुहो जाओ ॥ १४२ ॥ अहह कहं गयजीवोत्ति परिभवं मह करेइ एस निवो ? । परिभाविऊण एवं चाणक्को नियगिहम्मि गओ ॥ १४३ ॥ दाऊण गेहसारं पुत्तपपुत्ताइसयणवग्गस्स । निउणमईए विभावइ महपयसंपत्तिवंछाए ॥ १४४ ॥ केण वि पिसुणेण इमो मन्ने रायावि कोविओ एवं । ता तह करेमि जह सो दुक्खाभिहओ चिरं जियइ ॥ १४५ ॥ तो पवरगंधवंधुरजुत्तिपओगेण साहिया वासा । खित्ता समुग्गयम्मी लिहियं भुज्जम्मि तह एयं ॥ १४६ ॥ जो एए वर वासे जंघित्ता इंदियाण अणुकूले । विसए निसेवइस्सइ सो वच्चिस्सइ जमघरम्मि ॥ १४७ ॥ वरवत्थाभरणविलेवणाइं तूलीउ दिव्वमल्लाइं । ण्हाणं सिंगारंपि हु जो काही सोवि लहु मरिही ॥ १४८ ॥ इयंवाससरूवपरूवणापरं भुज्जयं पिवासंतो । पक्खिविऊण समुग्गो ठविउं मंजूसमज्झम्मि ॥ १४९ ॥ सावि हु पवरोवरए जडिउं पउराहिं कीलियाहिं दढं । पंसुक्का तालित्ता तस्स कवाडाइं निविडाइं ॥ १५० ॥ खामित्ता सयणजणं जिणिंदधम्मे निजोजिऊणं च । रण्णो गोउलठाणे इंगिणिमरणं पवन्नो सो ॥ १५१ ॥ जाणिय परमत्थाए धाईए अह नराहिवो वुत्तो । पिउणो वि हु अब्भहिओ चाणक्को कीस परिभूओ ॥ १५२ ॥ रन्ना भणियं जणणीविणासगो एस तीए तो भणियं । जइ तं न विणासिंतो एसो ता तुमवि नो होंतो ॥ १५३ ॥ जम्हा तुह पिउविसभावियन्नकवलं गहाय भुंजंती । पइ गब्भठिए देवी विसविहुरा मरण मणुपत्ता ॥ १५४ ॥ तम्मरणं च पलोइय चाणक्केणं

भणिओ तेणुब्भडभिउडीभीमभालेण सुकयत्थो ॥ १२४ ॥ अज्जं च्चिय तं जाओ विसुद्धवंसुब्भवो य तुममज्ज । जं
भणिओ बालकालपालियवएहिं एएहिं सह भोत्तं ॥ १२५ ॥ गंतूणं गुरुपासे सीसोपालंभमाह चाणक्को । जा ता गुरुणा भणिओ
तइ सासणपालगे संते ॥ १२६ ॥ एए छुहापरद्धा निद्धम्मा होउमेरिसायारा । जं जाया सो सव्वो तवावराहो न अन्नस्स
॥ १२७ ॥ लग्गो पाएसु इमो खामह अवराहमेगमेयं मे । एत्तो पभिई सव्वा चिंता मे पवयणस्सावि ॥ १२८ ॥ जाओ
मणे चमक्को एसो चाणक्कयस्स जह एवं । बहुजणविरोहपत्तस्स राइणो मा न कोइ विसं ॥ १२९ ॥ दिज्जा, तओ अल-
क्खियमग्गेण विसेण भाविउं लग्गो । तं जह खुद्दपउत्ताइं नो विसाइं अभिभवंति ॥ १३० ॥ निच्चं पासोवगओ तं
भुंजावेइ अन्नया कहवि । नो पत्तो गब्भवईदेवीपासम्मि जेमेई ॥ १३१ ॥ इहे य तग्गासं अमुणियपरमत्थएण तेणावि ।
अइपेमपरवसेणं दिन्नो नियथालओ गासो ॥ १३२ ॥ जाहे सा सविसं तं जिमेइ ता झत्ति परवसा जाया । चाण-
क्कस्स निवेइयमेसो पत्तो य तुरियपयं ॥ १३३ ॥ नो एसावमणिज्जा गब्भो उयरम्मि जं मणे मुणइ । तक्कालकज्ज-
दक्खो सत्थं सयमेव घेत्तूण ॥ १३४ ॥ उदरसरणिं विदारिय बहुपक्कं गब्भमप्पहत्थेहिं । गेण्हइ पुराणघय पुण्णरूवम-
ज्झम्मि निक्खिवइ ॥ १३५ ॥ लद्धोवच्चयस्स कमेण तस्स नामं कयं जहा एसो । होउ इह बिंदुसारो जं विसबिंदू सिरे
तस्स ॥ १३६ ॥ गब्भत्थस्स निवडिओ न तत्थ रोमुग्गमो तओ जाओ । कालेण चंदगुत्ते निहणं पत्ते निवो स कओ
॥ १३७ ॥ पुव्वुत्थाइयनिवनंदमंतिणा एगयाय तच्छिद्दं । पावेत्ता नरवइणो सुबंधुनामेण भणियमिणं ॥ १३८ ॥ देव !
तुब्भं जणणी
न हु जइ वि तुब्भे पसायसवियासचक्खुणा वि ममं । पेच्छह तहावि तुब्भं हियमेवम्हेहिं वत्तव्वं ॥ १३९ ॥ तुब्भं जणणी

पालेइ रज्जमोमं अहन्नया दारुणं जायं ॥ १०८ ॥ वुड्ढा वासेण ठिया गुरुणो संभूयविजयनामाणो । तत्थ पुरे नियसीसा विसज्जिया जलहितीरेसु ॥ १०९ ॥ अहिणवठवियमुणीसरकहिज्जमाणेसु मंततंतेसु । खुड्डगदुगस्स सन्निहियभावओ उवगयं सव्वं ॥ ११० ॥ गंतूण पंथभागं विरहुक्कंठं गुरुण तं वलियं । सेसो साहुसमूहो पत्तो निद्दिट्ठठाणेसु ॥ १११ ॥ सयमेव गुरू हिंडइ भिक्खट्ठा सावगाइ गेहेसु । फासुयमहेसणिज्जं जं भिक्खं परिमियं लहइ ॥ ११२ ॥ दाउं पढमं तेसिं अप्पणा जमवसेसयं तस्स । तं भुंजइ भोयणहीण भावओ वुड्ढभावाओ ॥ ११३ ॥ जाओ अइतणुयतणू तं दट्ठुं खुड्डुगा विचिंतंति । न कयं सुंदरमम्हेहिमागया जमिह अस्स कओ ॥ ११४ ॥ उवरोहो बाढमओ अन्नं भोयणपहं गवेसेमो । अंतद्धाणकरं जं तमंजणं जोइयं तेहिं ॥ ११५ ॥ गुरुणो अपरिकहित्ता भोयणसमयम्मि चंदगुत्तस्स । विहियंजणा पविट्ठा नय दिट्ठा केणइ जणेण ॥ ११६ ॥ लग्गा सहेव भोत्तुं रन्ना पज्जत्तिमागया जाव । एवं पइदिवसं चिय तेसुं भुंजंतएसु निवो ॥ ११७ ॥ अछिन्नछुहो तुच्छीभूओ देहेण पुच्छिओ भणइ । अज्ज न नज्जइ कज्जं केणइ निज्जइ ममाहारो ॥ ११८ ॥ थेवो चिय मे भोगं समेइ जाया मणम्मि वीमंसा । चाणक्कस्स न एसो अईव जं सुंदरो कालो ॥ ११९ ॥ ता कोवि अंतरहिओ थाले एयस्स भुंजए तूणं । तो इट्टगाणचुन्नो भोयणसालंगणे खित्तो ॥ १२० ॥ बीयदियहम्मि तेणं पविसंताणं निभालिया य पया । दिट्ठा पयपंतीओ दोन्नि न जेसिं च ताओ ते ॥ १२१ ॥ दारनिरोहं काउं धूमो संमोहकारओ विहिओ । जायाइं अंसुसलिलाइं ताइं लोयस्स नयणाइं ॥ १२२ ॥ तक्खणमोत्तिन्नंजणजोगा ते दोवि खुड्डुगा दिट्ठा । चाणक्केण सलज्जो जाओ वसहीए पेसविया ॥ १२३ ॥ अहमेएहिं विट्टालिओत्ति राया जुगंछिउं लग्गो ।

गाइयं च गीयं विहिउद्धवुओ कमेणिमिणा ॥ ९२ ॥ दो मज्झ धाउरत्ताइं कंचणमय कुंडिया तिदंडं च । राय मे व
सवत्ती एत्थवि मे होलवाएहि ॥ ९३ ॥ अन्नो य असहमाणो नागरओ वहुवणिज्जलद्धधणो । तह चेव नच्चिओ गाइउं
च लग्गो भणिउमेवं ॥ ९४ ॥ गयपोयस्स मत्तस्स उप्पइयस्स जोयणसहस्स । एए पए सयसहस्सं एत्थवि ता मे होलवा-
एहि ॥ ९५ ॥ ताओ पुण अन्नयरो अइतिव्वामरिसपूरिओ भणइ । नच्चंतो गायंतो मण सब्भावं इमेरिसगं ॥ ९६ ॥
तिलआढयस्स वुत्तस्स निप्पन्नस्स वहु सइयस्स । तिलतिले सयसहस्सं एत्थवि ता मे होलवाएहि ॥ ९७ ॥ तत्तो वियजो
अन्नो सो उग्घोसणमिमेसिमसहंतो । पारद्धनट्टगीओ गोहणमंतो इमं भणइ ॥ ९८ ॥ नवपाउसम्मि पुन्नाए गिरिनइयाए
सिग्घवेगाए । एगाहमहियमेत्तेण नवणीएणं पालिं वंधामि । एत्थवि ता मे होलवाएहिं ॥९९॥ जच्चतुरंगाणं संगहेण संपन्न-
तुंगहुंकारो । अन्नो नट्टं गीयं काउमेयारिसं भणइ ॥ १०० ॥ जच्चाण नवकिसोराण तद्दिवसेण जायमेत्ताण । केसेहिं नहं
छाएमि एत्थवि ता मे होलवाएहिं ॥ १०१ ॥ धण्ण पडिपुन्नकोट्ठागारो माणाचलं समारूढो । सुपयट्टनट्टगीओ अन्नो
एयारिसं भणइ ॥ १०२ ॥ दो मज्झ अत्थि रयणाणि सालिपसूइया गद्दभिया य । छिन्ना छिन्नावि रुहंती एत्थवि ता मे
होलवाएहिं ॥१०३॥ अन्नो संतोसपरो एत्तो य सुहित्तणं परं पत्तो । मंदकयनट्टगीओ सुभासियं एरिसं भणइ ॥ १०४ ॥
मइसुकिलनिच्चसुयंधो भज्ज अणुवयनत्थि पवासो । निरिणो य दुपंचसओ एत्थवि ता मे होलवाएहिं ॥ १०५ ॥ इय
नाऊणं तेसिं सव्वेसिं पोढविच्छड्डं । मग्गित्ता जहजोग्गं कोसो वुड्ढिं परं नीओ ॥ १०६ ॥ होले गोले वसुलेत्ति वयणओ
नीयपत्तसंभासो । होजत्ति इहं विहिओ तं पुण वाइत्तओ नेओ ॥ १०७ ॥ एवं चिंतिज्जंतो चाणक्केणं स चंडगुत्तनिवो ।

मिया तस्स । पगओ परिणयणविही जलणो पज्जालिओ ताहे ॥ ७६ ॥ पारद्धं परियंचणमिमस्स पव्वइगराइणो जाहे । तद्देहगयं सहसा संकंतं तम्मि विसमुग्गं ॥ ७७ ॥ भणइ वयंस ! मरिज्जा तप्पडियरणे कयायरो चंदो । जा जाओ ता भिउडी तिदंडिणा पयडिया भीमा ॥ ७८ ॥ तक्खणमेव नियत्तो सो पुण पंचत्तमागओ ज्झत्ति । जायाणि तस्स दोण्णि वि रज्जाणि सुहाण सज्जाणि ॥ ७९ ॥ नंदपरिवारपुरिसा अलहंता चंदगुत्तओ वित्तिं । लग्गा तत्थेव पुरे भुज्जो चोरिकयं काउं ॥ ८० ॥ मग्गइ चोरग्गाहं चाणक्को चिक्कणं परिभमंतो । नगरवहिं नलदामं कोलियमालोयए मासं ॥ ८१ ॥ मूइंगलियाहिं घरं कुणंतमेयाहिं तस्स किल पुत्तो । डक्को सो परिकुद्धो तदुवरि मूलं निभालित्ता ॥ ८२ ॥ तासिं विलं कुसीए खणेण निद्दहइ जलणदाणेण । एयादसो न खमो मच्चिंतियसाहणे कोइ ॥ ८३ ॥ एवं तिदंडिणा चिंतिऊण सद्दाविओ निवसमीवे । कुसुमपुरारक्खपयं दिन्नं वीसासिया तेण ॥ ८४ ॥ विसभोयणदाणाओ सकुडुंबा विणिहया, कयं नगरं । निच्चोरिकं कप्पडियगत्तणे पाविया भिक्खा ॥ ८५ ॥ गामे न जत्थ चाणक्कएण तिक्खं सआणमिच्छंतो । आएसमेरिसं तत्थ देइ अंबेहि वंसाण ॥८६॥ कायवा वाडी चिंतियं च गामेल्लएहिं कहमेयं। जुज्जइ कहमपसाओ न हु एसोराउला एसो ॥ ८७ ॥ ता छिंदित्ता वंसे अंवगरुक्खाण निम्मिया वाडी । विवरीयाणाकारित्तणेण दोसं पयडिऊण ॥ ८८ ॥ बारनिरोहेण पलीविऊण गामो सवालवुड्ढो सो । दड्ढो दुवियड्ढमइत्तणेण चाणक्कपावेण ॥ ८९ ॥ कोसनिमित्तं जूयं जोगियपासेहिं जह कयं तेण । तह पुव्वं चिय भणियं पुराणभावं गए तम्मि ॥ ९० ॥ अन्नमुवायं चिंतेइ कोसपरिवड्ढणम्मि चाणक्को । तो नगरपहाणाणं भत्तं मज्जं च वियरेइ ॥ ९१ ॥ मत्तेसु तेसु निब्भरमुट्ठिता नच्चिउं समाढत्ता । तह

रज्जं समं समेणं विभयामो पत्थिया लहुं तत्तो । अंतरपुरगामेसुं नियमेणं संठवेंता ते ॥ ६० ॥ एगत्थ नगरमेगं न पडइ कयनिबिडपोरुसाणंपि । तेसिं सो परिवायगलिंगी पविसित्तु जोएइ ॥६१॥ वत्थूणि जाव दिट्ठा इंदकुमारी उमाइरूवाओ । तासिं पभावजोएण तं पुरं न पडइ कहिंचि॥६२॥ मायाए तेण नीणावियाओ पडियं ज्झडत्ति तं नयरं। रुद्धं पाडलिपुत्तं जाओ पउरो य संमद्दो ॥६३॥ तथाहि—खिप्पंति तत्थ तिल्लाणि कत्थइ कत्थइ पुण वहंति । वहुलोयनियरसंघारकारिण जंतसंघाया ॥ ६४ ॥ कत्थइ कढिणकुहाडप्पहारदढताडिया पुरकवाडा । विहडंति घडंता संकडाइं पुरलोय विहियाइं ॥ ६५ ॥ जमजीहासरिसीओ सत्तीओ सत्तिमंतकरमुक्का । निवडंति झडत्ति जणं जमगेहे उवणमंतीओ ॥६६॥ सालसिहराइं कत्थइ महंतगिरिसिहरतुंगरूवाइं । विज्जुझडप्पोवहयाइं जेव निवडंति धरणीए ॥ ६७ ॥ आयण्णायड्ढियचावदंडमुकाउ वाणसेणीओ । कत्थइ दोण्हंपि वलाण पाणपलयं पणामिंति ॥ ६८ ॥ णाणायारधराओ पागारे तह पडंति खंडीओ । खन्नंति सुरंगसया पडंति सेल्लाइसत्थाइं ॥ ६९ ॥ एवं गएसु कइवयदिणेसु भग्गम्मि नंदसेण्णम्मि । धम्मदुवारं नंदो लग्गो मग्गिउ महमिमेहिं ॥ ७० ॥ भणिओ एगरहेणं जं तीरसि नीणिउं तयं गिन्ह। तो सो दो भज्जाओ एगं कण्णं धणं किंचि ॥ ७१ ॥ गिण्हित्तु नगरदारे जा पत्तो कन्नगाए ता खित्ता । दिट्ठी वहलविलासा चंदे पिउणा अणुन्नाया ॥७२॥ जाव रहम्मि विलग्गा खणेण सा चंदगुत्ततणयम्मि । ता भग्गा नव अरगा खणेण विमुहो स संजाओ ॥ ७३ ॥ भणिओ तिदंडिणा मा निसेह एयं जओ नव जुगाइं । पुरिसाणिमेत्थ काहंति फुरंतसत्ताणि ॥ ७४ ॥ पुरमज्झमइगएहिं ठवियं रज्जं च दोहिं भागेहिं । नंदसुया विसभावियदेहा एगा नयणविसयं ॥ ७५ ॥ पव्वयगनिवस्स गया जाया इच्छा पणा-

चिरं स वोलीणो । अन्ने पुण आयरिया भणंति जाओ सयं रयओ ॥ ४४ ॥ लग्गो पक्खालेउं वत्थाणि पहाणघो-डगगएण । मग्गादवक्कमित्ता पुट्ठो सो आसवारेण ॥ ४५ ॥ परिभाविय समयवलं भणियं चिट्ठइ सरस्स मज्झम्मि । एसो स चंदगुत्तो चिरं पलाणो य चाणक्को ॥ ४६ ॥ तेणावि तस्स हत्थे विहिओ अस्सो असिं च भूमीए । मोत्तूणं जा निगुडइ सलिलपवेसट्ठयामुयइ ॥ ४७ ॥ जाव य कंचुगमेसो स तेण खग्गेण तओ हओ मम्मे । जाओ जहा परासू चडाविओ चंदगुत्तो तो ॥ ४८ ॥ तम्मि तुरगे पलाया दोण्णिवि पंथे गयम्मि केवइए । एएण चंदगुत्तो पुट्ठो तव केरिसं समए ॥ ४९ ॥ चित्तं मइ विसए जम्मि दंसिओ तं सि वेरिपुरिसस्स । पडिभणइ चंदगुत्तो एयं मे चिंतियं तइया ॥ ५० ॥ अज्जो च्चिय जाणइ सवमेव जावइ जहा जहा भद्दं । चाणक्कस्सोवगयं कयविस्सासो ममं एसो ॥ ५१ ॥ जाओ छुहाकिलंतो स चंदगुत्तो वहिं ठवित्ताणं । कत्थइ गामे तब्भत्तकारणा अइगओ मज्झे ॥ ५२ ॥ वीहेइ य नंदनिवस्स मा ममं कोइ एत्थ जाणेज्जा । दिट्ठो तक्खणजिमिओ निग्गच्छंतो वहिं डोड्डो ॥ ५३ ॥ तो तस्सुदरं फालिय अविणट्ठं कड्ढिऊण दहिकूरं । जेमाविओ स चंदो पत्ता अन्नत्थ गामम्मि ॥ ५४ ॥ रत्तिं भिक्खं हिंडइ चाणक्को थेरिगेहमणुपत्तो । तत्थ विसाले थाले विलेविया पुत्तभंडाण ॥ ५५ ॥ परिवेसिया इमीए तरलेणेक्केण पुत्तभंडेण । मज्झे छूढो हत्थो दड्ढो सो रोयए जाव ॥ ५६ ॥ ताए भन्नइ चाणक्कमंगलो तं सि पुच्छिया भणइ । पासाणि पढममेत्थं घेप्पंति तओ पुणो मज्झं ॥ ५७ ॥ लद्धो तेण उवाओ पासेसु असाहिएसु कुसुमपुरं । नो गिज्झइ मज्झ तओ गओ स हिमवंतगिरिकूडं ॥ ५८ ॥ पवइओ तत्थ निवो मित्ती सुदिढा समं कया तेण । भणइ समयम्मि पाडलिपुत्ते नंदं वसे कुणिमो ॥ ५९ ॥

जइ परं इमं गब्भं । मम देहि चंदबिंबं पाएमि पडिसुयं तेहिं ॥ २८ ॥ पत्ते पुन्निमदिवसे वियडो पडमंडवो कओ छिद्दं ।
कयमस्स मज्झभागे पत्ते तो मज्झरतम्मि ॥ २९ ॥ जं जं रसाउदवं तं तं मीलित्तु भरियखीरस्स । थालं तक्खणसुत्तुट्ठियाए
सद्दाविया भणिया ॥ ३० ॥ पुत्ते ! पिच्छसु चंदं पिवसु य जा पाउमुज्जया ताव । पच्छन्नठिओ पुरिसो मंदं छाएई तं छिद्दं
॥ ३१ ॥ अवणीओ डोहलओ कमेण जाओ सुओ कयं नामं । जह एस चंदगुत्तो पुत्तो चंदस्स पाणाओ ॥ ३२ ॥ सो
संवड्ढइ पइदिवसमेव रज्जाणुसारिचरियपरो । चाणक्को अत्थत्थी हिंडइ महिमंडलमसेसं ॥ ३३ ॥ तह तव्विहपव्वयमाइएसु
ठाणेसु मग्गए निउणं । रुप्पाइधाउविविहाणि ओसही रयणमाईणि ॥ ३४ ॥ अन्नम्मि दिणे सो चंदगुत्तो चेडो रमेइ
चेडेहिं । सद्धिं निवनीईए बाढं तदणुग्गहाइपरो ॥ ३५ ॥ एत्थावसरे पत्तो चाणक्को तं निएइ रममाणं । दिज्जउ अम्हवि
किंपित्ति मग्गिओ तेण सो भणइ ॥ ३६ ॥ एयाओ गावीओ लएहिं, (चाणक्यः) मा कोइ मं न मारेज्जा । (चन्द्रगुप्तः)
एसा वसुंधरा वीरलोयभुज्जा न उ कमेण ॥ ३७ ॥ णायमणेणं जह कालपत्तमस्सत्थि वयणविन्नाणं । कस्सेस सुओ
पुच्छइ कहियं परिवायगस्सत्ति ॥ ३८ ॥ चाणक्केण निवेइयमेसो परिवायगो अहं चेव । वच्चामो रायाणं करेमि तं इय
पलाणा दो ॥ ३९ ॥ मिलिओ अवद्धमूलो लोगो उवरोहियं च कुसुमपुरं । णंदेणामंदबलेण सो पलाणो कओ सहसा
॥ ४० ॥ लग्गो अणुमग्गेणं नंदो चाणकयस्स अस्स गओ । कालन्नुणा य तेणं पउमसरे वोलइत्ताणं ॥ ४१ ॥ दिन्नं
पोइणिपत्तं सीसपएसम्मि चंदगुत्तस्स । जह केणावि न नज्जइ कयजत्तेणावि एस इमो ॥ ४२ ॥ विहियपुरीसुस्सग्गो सय-
मवि तीरे सरस्स आयमइ । जा ता पुच्छइ एगेण रे गओ कत्थ चाणक्को ? ॥ ४३ ॥ अन्नायतस्सरूवस्स तस्स भणियं

त्तणाओऽवमाणणिज्जा कया दूरं ॥ १३ ॥ सेसाओ पुप्फतंबोलवसणसिंगारचंगियंगीओ । घरदेवयव्व वाढं लद्धप्पसरा परिभमंति ॥ १४ ॥ जाया अधिई कह एगमाइपिउगावि परिहरं पत्ता । मोत्तूण विहवमेगं न वल्लहो कोवि कस्सावि ? ॥ १५ ॥ इय हिययधरियमच्चू चाणक्कगिहे समागया रुयइ । सानिव्वंधम्मि कए कहेइ से सव्ववुत्तंतं ॥ १६ ॥ थीपरिभवो असझोत्ति तक्खणा धणगवेसगो जाओ । नंदो पाडलिपुत्ते तइया दियदक्खिणं देइ ॥ १७ ॥ स गओ तत्थ तया पुण पुव्विल्लाणं कमेण नंदाणं । कत्तियचरिमतिहीए विच्छिण्णा आसणा सव्वे ॥ १८ ॥ जं पढममासणं तत्थ लग्गसुद्धिं तहाविहं कलिउं । सो सहसा उववट्ठो भणियं तो सिद्धपुत्तेण ॥ १९ ॥ नंदेण समं तत्थागएण एएण माहणेण तुहं । वंसच्छायं सव्वं अक्कमिऊणं निविट्ठंति ॥ २० ॥ भणिओ दासीए तओ भयवं ! वीयम्मि आसणे निवस । अत्थित्ति भणिउं ठविया तेण निया कुंडिया तत्थ ॥ २१ ॥ तइए दंडो तुरिए गणोत्ति या वंभसुत्तु पंचमगे । एवं अक्कममाणो धिट्ठो वड्डुवत्ति निच्छूढो ॥ २२ ॥ एसो पाउक्खेवो पढमो देसंतराभिगमरूवो । अह अन्नया विसंको वहुजणपच्चक्खमुच्चरइ ॥ २३ ॥ "कोशेन भृत्यैश्च निवद्धमूलं पुत्रैश्च दारैश्च विवृद्धशाखम् । उत्पाव्य नन्दं परिवर्त्तयामि महाद्रुमं वायुरिवोग्रवेगः" ॥ १ ॥ निज्जाओ नगराओ ताओ मग्गइय रायपयजोग्गं । पुरिसं निसुयं च पुरा विंवंतरिओ निवो होहं ॥ २४ ॥ महिमंडलं भमंतो पत्तो तो मोरपोसगग्गामे । चाणक्को परिवायगवेसधरो नंदतणयम्मि ॥ २५ ॥ तम्मि य गामे गामाहिवस्स धूयाए डोहलो जाओ । चंदपियणम्मि न य सो सक्किज्जइ पूरिउं कहवि ॥ २६ ॥ तो सा अपुज्जमाणम्मि तम्मि विच्छायवयणतामरसा । अच्चंतमिलाणतणू जीवियसेसत्तणं पत्ता ॥ २७ ॥ भिक्खं गवेसमाणो सो पुट्ठो

राजपुत्रेण च तत् पेयामूल्यार्थं पायंकशतस्य दानं कृतम् । ततस्तदादार्यचेष्टितेन आक्षिप्तमनसा मन्त्रिनन्दनेन 'मणा पउणो' इति मनाक् प्रगुणोऽहं जात इति भणित्वा सह एव गमनं कृतमिति ॥ १३८ ॥

चाणक्केवणगमणं मोरियचंद तह थेरि रोहणया । उवयारत्थग्गहणं धणसंवरणं च विन्नेयं ॥ १३९ ॥

नीसेसनामेण चणयगामो गामो पामरजणाणमभिरामो । नामेण चणी तत्थासि माहणो सावगो सो य ॥ १ ॥ उग्गयदाढो समयम्मि पुरिसलक्खणवियाणगा सूरिणो घरे तस्स । कहवि विहारवसाओ ठिया सुओ तत्थ संजाओ ॥२॥ होही तं सोऊणं जणओ मा पाडिओ सो गुरूण चलणेसु । तेहिं च अणाभोगाओ भासियं जह इमो राया ॥ ३ ॥ होयव्वं जेण जहा तं तस्स तहा इहं हवइ सव्वं । दुग्गइं इमो जाउ । घट्ठा दंता तस्स सयमेव कहियं च सूरीण ॥ ४ ॥ होही भणिओ मुणिनायगेण चणिपुत्तभावओ तस्स । चाणक्को इय चित्ते परिभाविय बिंबंतरिओ तहावि निवो ॥ ५ ॥ इय नामं सव्वत्थ पसिद्धिमारूढं ॥ ६ ॥ सुपसत्थलक्खणधरो कमेण सो वड्ढिउं समाढत्तो । उम्मुक्कबालभावेण तेण विज्जाण ठाणाणि ॥ ७ ॥ पढियाणि सावगत्तं सो पडिवन्नो भवाओ निविन्नो । अणुरूवा अइभद्दयमाहणवंसुग्गया तेण ॥८॥ परिणीया एगा कन्नगा य संतुट्ठमाणसो धणियं । चिट्ठइ निट्ठुरसावज्जकज्जपरिवज्जणुज्जुत्तो ॥९॥ अह अन्नया कयाइ सा भज्जा तस्स उच्छववसेण । माइगिहम्मि अइगया अइबहुकालाओ पणयपरा ॥१०॥ अन्नाओ भगिणीओ समागयाओ परं समिद्धेसु । परिणीयाउ कुलेसुं पोढालंकारसाराओ ॥ ११ ॥ हरइ परिहीणविहवस्स नूणं नियपणइणीवि अप्पाणं । निद्धणपइसव्वंगमसंपुन्नस्स घडइ किं जामिणी ससिणो ॥ १२ ॥ इय वयणमणुसरंतेण तेण सव्वेण परियणेण इमा ।

कसयमिमं तुज्झ । मडयं च मज्झ जायं दोण्हंपि कयत्थया जाया ॥ ८ ॥ मंतिसुएणं विन्नायवइयरेणं इमं मणे धरिउं । पिच्छामि सत्तसारेण किंव किवणेण गहियमिणं ॥ ९ ॥ जइ किविणभावओ तो न रज्जमेयस्स होज्ज नियमेण । इय विहियकप्पणेणं पभायसमयम्मि सो भणिओ ॥ १० ॥ वच्च तुमं कुमर ममं सूलंसूलाइरेगवियणकरं । उप्पन्नमत्थि न सहो गंतुं ठाणाओ एयाओ ॥ ११ ॥ भणियं कुमरेण न सवहेव जुत्तं विहेउमेयं मे । एगागिणं विदेसे जं तुममुज्झित्तु गमणंति ॥ १२ ॥ किं पुण मा जाणेज्जा कोइ निवसंतमेगठाणे मं । अइदुक्करंपि तुह मोयणेण गमणं पगयमिण्हिं ॥ १३ ॥ तत्तो गामे पविसिय कुलपुत्तघरं समप्पिओ सो य । पायंकसयं पिज्जामोल्लं विस्साणियं तस्स ॥ १४ ॥ मंतिसुयस्स उवगयं सोडीरत्ताओ गहियमिणमिमिणा । नो किविणभावओ तयणु तक्खणा तेण भणियमिणं ॥ १५ ॥ उवसंतं मे सूलं सहेव गच्छामि तो गया दोवि । पत्तो कुमरो रज्जं कमेण भोगे य मंतिसुओ ॥ १६ ॥ एसा पगया बुद्धी जं तेण परिच्छिएण रायसुओ । अणुवत्तिओ महंता लद्धा भोगा य कालेण ॥ १७ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—तथा च अमात्यपुत्र इति अमात्यपुत्रश्च ज्ञातम् । कथमित्याह—'कुमारि'त्ति कुमारेण राज्यार्हराजपुत्रेण सह देशान्तरं प्रतिपन्नः । तयोश्च तत्र विचरतोः 'णेमित्ति'त्ति नैमित्तिक एकः शिवारुतादिविज्ञाता मिलितः रात्रौ च क्वचिद् देवकुले शयितानां तेषां 'सिव'त्ति शिवारटितमभूत् । तस्य च नैमित्तिकेन फले निरूपिते संवादिते च पुनरपि शिवारटिते जाते नैमित्तिकेनोक्तम्—'अलीक'त्ति । अलीकेयम् । मन्त्रीपुत्रेण 'खुड्डेयर'त्ति क्षुद्रः कृपणः इतरो वा अक्षुद्र एप राजपुत्र इति परीक्षाकर्तुमारब्धा । ततो मन्त्रिपुत्रो मायया ग्लानो वृत्तः । 'दाणे'त्ति

अथ गाथाक्षरार्थः;—'क्षमक' इति द्वारपरामर्शः । तस्य 'मंडुक्कि'त्ति मण्डुकी लघ्वी दर्दुरिका पादतले लग्ना, मृता च । सन्ध्यावश्यककाले संप्रेरितः सन् क्षुल्लकेन स्तम्भे प्रतीतरूपे आपत्य मृतः । 'विराहियाहि'त्ति विराधितश्रामण्यानां अहीनां कुले जातः । 'निसि'त्ति स च रात्रिसंचारी जातः । अन्यदा च राजसुतमरणे जाते सति राज्ञा भणितं शीर्षे सर्प्पसम्बन्धिनि समर्पिते सति रूपकं दीनारलक्षणं ददामि । ततः सर्प्पाखेटकेन रात्रिसंचरणाकृता रेखा उपलभ्य औषधिवलेन विलाद् आक्रष्टुं आरब्धोऽसौ । तेन दृष्टिविषेण दयालुना सता पुच्छे निष्काशिते छिद्यमाने च मृतोऽसौ । 'सुय'त्ति तस्यैव राज्ञः सुतो जातः । दीक्षा च क्रमेण लब्धा । 'चउक्खमग'त्ति चतुर्णां क्षमकाणां वक्तव्यता भणनीया ॥ इति ॥ १३७ ॥

तहा य अमच्चपुत्ते कुमार णेमित्ति सिव अलीगत्ति। खुड्डेतरे परिच्छा गिलाणदाणे मणापउणो ॥१३८॥

किल कोइ मंतिपुत्तो कप्पडियागाररायपुत्तेण । सममाहिंडइ देसंतराइं वहु चोज्जभरियाइं ॥१॥ कत्थइ समयम्मि सिवारुयाइं सब्भावजाणओ घडीओ । नेमित्तिओ नरो तेसिमह निसाए पसुत्ता ते ॥२॥ एगाए देवकुलियाए ताव सद्देण अइमहल्लेण भलुंकी लग्गा रडिउमहकुमरेण सो पुट्ठो ॥ ३ ॥ उवउत्तेणं नेमित्तिएणं भणियं जहा नईतित्थे । एयम्मि सलिलपूराणीयं चिट्ठइ मडगमेगं ॥ ४ ॥ एयस्स कडीदेसे पायंकाणं सयं गयविसाओ । गिण्हाहि कुमर ! न मए कडेवरं मुद्दियं घेत्तुं ॥५॥ सक्किज्जइ एवमिमा भासइ कुमरस्स कोउयं जायं । ते वंचित्ता एगाणिओ गओ तं तहा जायं ॥ ६ ॥ घेत्तुं पायंकसयं पुणो गओ सा तहा पुणो रडइ । पुट्ठो पुणोवि भणियं [1]चप्फलिगा केवलं लवइ ॥ ७ ॥ कहमेसा इयरुत्ता भणइ पायं-

१ क. वप्फलिंगा ।

जायविरागो पवज्जमणुगओ अइसएण खमी ॥ १८ ॥ सो पुवतिरिक्खभवाणुभावओ निच्चमइछुहालू य । सवमुणीण
समक्खं न मए मरणावि कुवियवं ॥ १९ ॥ एवमभिग्गहमुग्गं गिन्हइ हिंडइ पभायसमयम्मि । अइतिवछुहाछोहियदेहो
दोसीणभत्तकए ॥ २० ॥ तस्स य गुरुणो गच्छे जस्स समीवे स गहियपवज्जो । खमगा साहू चिट्ठंति सुट्ठु निट्ठियसरीर-
वला ॥ २१ ॥ एगवितिचउमासे कओववासा कमेण चत्तारि । पवयणगुणाणुरत्ता अहरत्तिं देवया एगा ॥ २२ ॥ ते
उल्लंघिय चउरो कमोवविट्ठे मुणी तओ खुड्डुं । वंदइ नंदियहियया पुच्छइ कुसलं च देहस्स ॥ २३ ॥ निग्गच्छंती
ठाणाओ ताउ अमरिसवसेण एगेण । खमगरिसिणा करे सा धरिया भणिया य एरिसगं ॥ २४ ॥ हंहो कडपूयणि
पूयणिज्जचरणा इमे खमगसाहू । वज्जिय वंदेसि तिकालभोइणं खुड्डुयमिमंति ॥ २५ ॥ सा भणइ भावखमगं वंदे हं
दवओ इमे खमगा । एस विसेसो कल्ले पभायसमए फुडं होही ॥ २६ ॥ सो दोसीणस्स कए पभायसमए गिहेसु
सड्ढाण । आहिंडिय वसहिगओ इरियावहियं पडिक्कमियं ॥२७॥ भत्तं पाणं चालोइऊण खमगे निमंतए जाव । लोगेण कूर-
गड्डुयकयनामो ताव एक्केण ॥ २८ ॥ खमगेण खमं काउं अपारयंतेण तस्स पत्तम्मि । छूढो खेलो हीलापरेण सुइभत्त-
भरियम्मि ॥ २९ ॥ एवं सेसेहिंपि य मिच्छाउक्कडपरो य सो भणइ । धी धी अलज्ज चेट्ठस्स मज्झ नियपोट्टभरणकए
॥ ३० ॥ निवाउलस्स जो खेलमल्लयं नोवणेउमलमेसिं । ता खेलेणमिमेसिं कयत्थओ होउ मे अप्पा ॥ ३१ ॥ आलो-
डिय जा जेमइ तिवं निवेयमागया चउरो । ते खमगा सो खुड्डो केवलनाणं समणुपत्ता ॥ ३२ ॥ खुड्डुयमुणिणो तेसिंपि
पगयवुद्धिफलं इमं जायं । जं कोहनिग्गहाओ निवेयाओ य णाणंति ॥ ३३ ॥

वसहि-
लोयणाण वले । मंडुक्किया न दिट्ठा तेणं पायप्पएसगया ॥ ३ ॥ तप्पायचंपणेणं मया य निज्झाइया य चेल्लेण । आवस्सयम्मि
मुवगम्म गुरुणो पुरओ इरियं पडिक्कंतो ॥ ४ ॥ सम्मं वियडियभिक्खाचरिओ तब्भत्तभोयणम्मि कए । मंडुक्कियावराहं तव्वयणा
संज्झाकाले तीए वियडणाए ॥ ५ ॥ मंडुक्किया य खुड्डेण जंपिउं खवग! किं न वियडेसि । ता थंभाभिट्टसिरो पंचत्तं सो गओ ज्झत्ति ॥ ७ ॥
रोसमावण्णो ॥ ३ ॥ जाओ परवसो सो तग्घायत्थं समुट्ठिओ जाव । ताणमहीण कुलम्मी विसमो दिट्ठीविसो जाओ ॥ ८ ॥ जाणंति ते
जे रोसाओ मलिणियसामन्ना सप्पभावमावन्ना । मा जीवो मारेमो फासुय-
परोप्परमम्हे रोसाउ एरिसा जाया । जाईसरणगुणाओ चरंती रत्तीए न दिणम्मि ॥ ९ ॥ मा जीवो मारेमो फासुय-
माहारमाहरंति तहा । अह तद्देसनराहिवपुत्तो डक्को भुयंगेण ॥ १० ॥ मुक्को पाणेहिं तओ रोसावन्नो नराहिवो भणइ ।
जो ववरोवइ सप्पं दीणारं तस्स देमि अहं ॥ ११ ॥ सप्पाहेडियपुरिसेण ताण रेहाउ दट्ठुमिक्केण । तेसिं विसभूयाउ
बिलमूले ओसही दाउं ॥ १२ ॥ पारद्धं धम्मियं दुद्धरेण नीसेसवाउणा ताहे । सो दुक्करकारुन्नो बिलमज्झे वसिउमस-
मत्थो ॥ १३ ॥ पुच्छेण नीइ[1] मा मरउ एस दिट्ठिगोयरं पडिओ । निग्गच्छइ जावइयं तावइयं छिंदइ सो वि ॥ १४ ॥
उवणीओ नरवइणो सो खमगाही पहाणपत्तीए । पुत्तत्तेणुववन्नो अइदूरनिरुद्धकोहविसो ॥ १५ ॥ तो नागदेवयाए
राया संबोहिओ जहा नागा । मारेयव्वा नेत्तो तुमए पुत्तो भविस्सइ ते ॥ १६ ॥ कालक्कमेण जाओ विहिओ य महा-
महो कयं नामं । जह नागदेवयाए दिन्नो तह नागदिन्नो त्ति ॥ १७ ॥ उम्मुक्कबालभावो साहुं दट्ठूणं संभरियजाई ।

1 क. नीय मा । ख. नीउ मा ।

तुब्भेहिं तओ एसो पेसेयव्वो तहा कओ भणइ । नियबंधुवग्गमुग्गयहाहारवरुद्धतद्देसं ॥ १९ ॥ नियतुंडं रक्खेज्जह जस्स पसाएणमेयवसणमिणं । पत्तो मंतीहिं खरंटिऊण मुक्को य करुणाए ॥ २० ॥ दट्ठुं च अन्नमडयं एसा परिणामिया मई तस्स । मंतिस्स जेण एए दोवि जणा सिक्खमाणीया ॥ इति ॥ २१ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—तथा च इति तथैव यथा पूर्वज्ञातानि पारिणामिक्यां बुद्धौ तथा इदमपि इति भावः । 'अमच्चे' इति अमात्यो मन्त्री तेन च यदा राजा देवीव्यसने मरणलक्षणे जाते सति न शरीरस्थितिं करोति, तदा 'सग्गपडियरण'त्ति स्वर्गस्थिताया देव्या व्याजतः प्रतिजागरणा श्रृंगारप्रेषणेन प्रारब्धा । अत्रान्तरे कस्मिंश्चिद् धूर्त्ते मन्त्रिणोऽनापृच्छयैव तथा उपस्थिते सति दानं पूर्ववत् कटिसूत्रकादिप्रदानं कृतम् । 'पेसणं'त्ति प्रेषणं प्रस्थापनं ज्वलने वैश्वानरे प्रक्षेपेण प्रक्रान्तं तस्य । मुखरे वाचाले अन्यस्मिन् अकस्मादेवोपस्थिते विभाषा विविधार्थभाषणरूपा कर्त्तव्या, यथा;—प्रथमधूर्त्ते ज्वलनप्रवेशेन विनाशयितुमारब्धेऽन्यो मुखरो विप्लावकतया बहुं देवीसंदेशं दातुं आरब्धः । उक्तं च धूर्त्तेन, नाहमेतावत् समर्थोऽवधारयितुं कथयितुं वा संदेशजालम्, अतोऽयमेव प्रेष्यताम् । प्रारब्धश्चासौ तथैव प्रहेतुं, भणितश्च तेन स्वजनवर्गो यथा निजतुण्डं रक्षणीयम्, अरक्षितनिजतुण्डस्य मम एतत् फलं सम्पन्नमिति ॥ १३६ ॥

खमए मंडुकिथंभे विराहियाहि णिसि रायसुयमरणे । सीसे रूवग रेहा पुच्छे सुय दिक्खचउक्खमगा ॥

तवलच्छीए अतुच्छे गच्छे कत्थइ मयंकसच्छाए । मासावसाणभोई एगो खमगो अहेसि मुणी ॥ १ ॥ पारणदिणम्मि अह अन्नया उ सो खुड्डएण अणुजाओ । लग्गो गोयरचरिअं काउं उच्चाइगेहेसु ॥ २ ॥ तिव्वछुहाए वसेणं मंदीभूयम्मि

राया सो य पर वसो न सरीरट्ठिइंपि कुणइ जा
असज्झरोगेण । विहुरियदेहा देवी कीणासगिहं समणुपत्ता ॥ ३ ॥ जह सस्साइं जायाइं कासवो लुणइ तह जिया एए ।
ताहे । भणिओ मंतीहिं देव ! नियसु जगसंठिईं एसा ॥ ४ ॥ एवं भणिओ वि भणाइ जाव देवीए नो सरीरट्ठिईं । विहिया ताव
जाया जाया लुवंति मच्चुणा ण य परित्ताणं ॥ ५ ॥ कयकूडकप्पणेहिं भणिओ एगो नरो जहा तुमए । रायसभाए राया भणियव्वो
मएवि दुनो कायव्वा तओ तेहिं ॥ ६ ॥ पेसविओ सग्गाओ अहं जहा देव कुसलवुत्तंतं । गेण्हसु एज्जसु य ममंतियम्मि रायाए तो भणियं
देव देवीए ॥ ७ ॥ आमंति मंतिसत्थेण । वुत्तं देवीए कए पेसिज्जउ अंगसिंगारो ॥ ९ ॥ एयस्स करेणं
॥ ८ ॥ देवी चिट्ठइ कुसलेण देव ! आमंति मंतिसत्थेण । वुत्तं देवीए कए पेसिज्जउ अंगसिंगारो ॥ ९ ॥ एयस्स करेणं
जेण कुणइ देवी ठिइं सरीरस्स । तो तम्मुहाओ रन्ना उवलद्धे देविवुत्तंते ॥ १० ॥ कडिसुत्तादप्पिणणे कए तओ बाहिं
निग्गए तम्मि । भागे काउं मंतीहिं घेप्पए पइदिणमिमेहिं ॥ ११ ॥ अह अन्नदिणे एगो धुत्तो उवलद्धमंतिवुत्तंतो ।
देवीकुसलं परिकहइ लहइ तह चेव सिंगारं ॥ १२ ॥ नट्ठं कज्जं मंतीहिं चिंतियं भासियं च एगेण । धीरा होह अहं हो
कज्जम्मि इमं जइस्सामि ॥ १३ ॥ संपाडिय तं सव्वं रायसमीवं उवट्ठिओ भणइ । कह एस देव ! जाही (राजा)—
कह अन्नदिणेसु गच्छंती ॥ १४ ॥ 'मन्त्री'—जह देव गया देवी (राजा) तह चेव इमोवि पेसवेयव्वो । इय
नरवइणा भणिए चउखंधगओ कओ झत्ति ॥ १५ ॥ आढत्तो मुहरेणं एगेणुवहासबुद्धिसारेणं । रायाए समक्खं चिय
भणिउं देवी इमं वच्चा ॥ १६ ॥ जह तुज्झ कए, राया अईव उक्कंठिओ तहा भणइ । अन्नेणावि ओयणमिह सव्वं साह-
णिज्जंति ॥ १७ ॥ तेणुत्तं विन्नाणं नत्थि ममं तारिसं भणामि जओ । एवं विहमत्थं जाणओवि नो वयणपडुयत्तं ॥१८॥

अहमासि तत्थ न य सा तओवि सो दुम्मणो घणं जाओ। अइकलुसपरिणईओ एयंपि वयं मए भग्गं ॥ ८ ॥ आयाररयाण बहुस्सुयाण सुगुरूण पायमूलम्मि। आलोइयपडिकंतो भणिओ गुरुणा तहा एयं ॥ ९ ॥ दूरेण दंसणं वज्जणिज्जमणवज्जयं महंतेण। तीए तुमए जहा रोहिया विघाया पहरणाण ॥ १० ॥ तहविहकुपओगवसा पुणरुग्घाडं लहंति तह चेव। जक्कारणो हु दोसो तद्दिट्ठीए स उच्छलइ ॥ ११ ॥ सो पुणरवि कयविरई भज्जाए पगयबुद्धिजोएण। असुभगईए मरंतो धरिओ नीओ य सुगईए ॥ १२ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—श्रावक इति द्वारपरामर्शः। तस्य च 'वयंसिरागे' इति वयस्यायां भार्यासत्कायां रागः संपन्नः। तदनुरागोद्रेकदुर्बलदेहं तं दृष्ट्वा शंका संजाता भार्याया पतिरमणगोचरा। पश्चाच्च तया 'णेवत्थ'त्ति वयस्यानेपथ्यं गृहीत्वा तस्य संतोषः संपादितः। तदनु 'चिण्ह'त्ति चिह्नसारे अहो दुष्कृतं कृतं एवंलक्षणे संवेगे परिशुद्धे सत्यरूपे जाते सति तत्कथना यथावस्थितकथना भार्यया कृता तस्य, यथा अहमेवासौ न अन्या काचित्। तथापि भावदोषात् परकलत्रासेवकोऽहं संजात इति विकटनं गुरुसमीपे कथनं कृतमस्यापराधस्य। गुरुणा अपि भणितोऽसौ यथा अदर्शनं साम्प्रतं तस्यास्त्वया कर्त्तव्यम्। 'परिण्णा' इति परदारप्रत्याख्यानं च असौ पुनरपि कारित इति ॥ १३५ ॥

तह यामच्चे राया देवीवसणम्मि सग्गपडियरणा। धुत्ते दाणं पेसण जलणे मुहरम्मि य विभासा ॥३६॥

नगरम्मि सुप्पइट्ठे राया सिरिसंगओ महं आसि। देवी मणदइया नाम तस्स नियजीयसबसं ॥ १ ॥ पंचपयारे सारे विसए विस्संभसंभवे भयओ। तीए समं नरवइणो वोलीणो अइबहू कालो ॥ २ ॥ अह अन्नया कयाइ विज्जाईणं

वनिस्सारदाराणिव दीहराणि ॥ ४४ ॥ अड्डाइएहिं दियहेहिं धीमं सम्मं समाराहिय उत्तिमट्ठं । सुरालयं सो सहसार-नामं पत्तो सुचारित्तधणा महप्पा ॥ ४५ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'धनदत्त' इति द्वारपरामर्शः । तत्र च धनदत्तश्रेष्ठिनः सुंसुमाभिधाना स्त्री इति कन्यारूपा। तस्याः 'चिलाइ'त्ति चिलातीपुत्रेण रागे तद्गोचरे जाते सति। 'धाडिगहणंतु'त्ति धाव्या प्रतीतरूपया ग्रहणमादानं कृतम् । तुशब्दः पूरणार्थः। नयने स्वपल्लिप्रापणे तेन तस्याः प्रारब्धे सति 'लग्गण'त्ति श्रेष्ठिना सपुत्रेण पृष्ठतो लगनं कृतम् । नेतुमपारयता च तेन 'मारण'त्ति मारणं कृतं तस्याः । ततो व्यसने बुभुक्षालक्षणे संपन्ने तद्भक्षणात् सुंसुमाभक्षणाल्लब्धजीवितानां तेषां चरणं कालेन चारित्रं सम्पन्नमिति ॥ १३४ ॥

सावय वयंसिरागे संका णेवत्थ चिण्ह संवेगे । परिसुद्धे तक्कहणं वियडणमद्दंसण परिण्णा॥ १३५ ॥

कत्थइ नयरे कस्सवि परभज्जारमणविरमणमणस्स। घरवासाओ चारगगेहा इव भीरुभावस्स ॥ १ ॥ सड्ढस्स कहिंचि उदारभूसणा विहियपवरनेवत्था । भज्जावयंसिया लोयणाण विसए गया तत्तो ॥ २ ॥ रागो विसवेगो इव जाओ अचि-गिच्छणेण तस्स तणू । लंघणखीणव्व खणा संपत्ता निरभिरामत्ति ॥ ३ ॥ भज्जाए पुच्छिओ सो किमकंडे दुब्बलत्तमेयं ते। अइतुच्छमिणं कज्जं किं खिज्जसि तह करेमि मणसिद्धी । जह अइनिब्बंधम्मि कए कहियं तीए य पडिभणियं ॥ ४ ॥ संपज्जइ संज्झासमए नेवत्थमेईए ॥ ५ ॥ आभरणाणि य घेत्तुं सेज्जागेहंतमंधयारम्मि । सा संठिया पविट्ठो य सो तहा छिन्नवंछस्स ॥ ६ ॥ पच्छायावपरद्धस्स तस्स धी मे विणट्ठसीलस्स। कहियं तीए रइकालविहियचेट्ठासरणपुव्वं ॥ ७ ॥

जाहे न किंपि काउं तीरंति पियाए कज्जकुसलेण । भणिया एसा धूया सयमेव गयाउया जाया ॥३०॥ ता एयपिसियप-
रिभुंजणेण पाणाण धारणं कुणह । सवेसिं अणुमएणं अरणीओ पाडिओ अग्गी ॥ ३१ ॥ पक्कंच तम्मि पिसियं खइयं
पत्ता नियं पुरं तत्तो । सुगुरुसमीवे संपत्तबोहिया सुगइमणुपत्ता ॥ ३२ ॥ पत्तम्मि पाणवसणे धणदत्तो पगयबुद्धिसिद्धीए ।
नित्थरिओ विहुराओ ताओ चरणं व अणुपत्तो ॥३३॥ अह अडवीए मज्झे चिलाइपुत्तेण परिभंतेण दट्ठूण साहुमेगं उस्सग्ग-
ठियं महासत्तं ॥३४॥ जंपियमहो महामुणि ! संखेवेणं कहेसु मम धम्मं । इहरा तुज्झवि सीसं फलं व असिणा लुणिस्सामि
॥ ३५ ॥ मुणिणा उ निब्भएणवि उवयारं से मुणित्तु भणियमिणं । उवसमविवेयसंवरपयत्तियं धम्मसवस्सं ॥ ३६ ॥
घेत्तुं च इमं सम्मं एगंते सो विचिंतिउं लग्गो । उवसमसद्दत्थो हवइ सबकोहाइचागम्मि ॥ ३७ ॥ सो कुद्धस्स कहं मे ता
कोहाई मए य परिचत्ता । परिहारे धणसयणाण होइ णूणं विवेगोवि ॥३८॥ ता किं खग्गेणं मे किं वा सीसेण मज्झ इत्ताहे ।
इंदियमणसंवरणेण संवरो निच्छियं घडइ ॥ ३९ ॥ ता तंपि अहं काहं इय चिंततो वि मुक्कअसिसीसो । नासग्गनिहिय-
दिट्ठी निरुद्धमणकायवावारो ॥ ४० ॥ परिभाविंतो पुणरुत्तमेव एयाणि तिन्निवि पयाणि । काउस्सग्गेण ठिओ सुनिच्चलो
कंचणगिरिव ॥ ४१ ॥ अह रुहिरगंधलुद्धाहिं कुलिसतिक्खग्गचंडतुंडाहिं । मूइंगलियाहिं लहुं सवत्तो भोत्तुमारद्धो
॥ ४२ ॥ अविय ॥ आपायसीसं सयलंपि देहं मुइंगलियाहिं विभक्खिऊणं । विणिम्मियं चालणियासमाणं तहावि
झाणाओ न कंपिओ सो ॥ ४३ ॥ पयंडतुंडाहिं पिपीलियाहिं खद्धे सरीरम्मि मुणिस्स तस्स । छिड्डाइं रेहंति समत्थपा-

॥ १३ ॥ जोगोत्ति कलिय विहिओ पल्लीनाहो महाबलो सो य । अच्चंतनिग्घिणो हणइ गामपुरनयरसत्थाइं ॥ १४ ॥
एगम्मि य पत्थावे तेणं चोराण एयमुवइट्ठं । रायगिहम्मि य नयरे सत्थाहो अत्थि धणनामो ॥ १५ ॥ तस्स य धूया
नामेण सुंसुमा सा य मज्झ तुम्ह धणं । ता एह तत्थ जामो अवहरिउं तं च एमोत्ति ॥ १६ ॥ पडिवन्नं चोरेहिं रयणीए
तओ गया य रायगिहे । ओसोयणिं च दाउं झत्ति पविट्ठा गिहे तस्स ॥ १७ ॥ मुट्ठं चोरेहिं गिहं गहिया सा सुंसुमावि
इयरेण । धणदत्तो सुयसहिओ अन्नत्थ लहुं गिहाओ गओ ॥ १८ ॥ पावियसमीहियत्थो सट्ठाणं पट्ठिओ य पल्लिवई
अह उग्गयम्मि सूरे पंचहिवि सुएहिं परिकिन्नो ॥ १९ ॥ दढदेहबद्धकवओ नरवइ बहुसुहडपरिवुडो सिग्घं । तम्म-
ग्गेणं लग्गो धूयानेहेण धणदत्तो ॥ २० ॥ भणिया य रायसुहडा धणेण धूयं ममं नियत्तेह । दव्वं तुम्हं दिन्नं इय भणिए
धाविया सुहडा ॥ २१ ॥ इंते य ते पलोइय नट्ठा चोरा धणं विमोत्तूण। घेत्तूण य तं सुहडा जहागिहं पडिगया सव्वे ॥२२॥
सुयसहिओ धणदत्तो गंतुं एक्को परं समारद्धो । संपत्तो य समीवे अचिरेण चिलाइपुत्तस्स ॥ २३ ॥ मा होउ कस्सवि इइ
सीसं सुंसुमाए घेत्तूण । सो सिग्घमवक्कंतो विमणो वलिओ य सत्थाहो ॥ २४ ॥ तत्तो छुहापरद्धो पारद्धो मरिउमंगयस-
मेओ । चिंतेइ पाणचागे कयम्मि इण्हिं न गुणलाभो ॥२५॥ ता केण उवाएणं धरियव्वा सव्वभक्खरहियाए । पाणा अड-
वीए इमाए तओ सुया भासिया तेण ॥ २६ ॥ कयकिच्चो हं पायं मारिय मं खाह कुणह नित्थरणं । वसणाओ इमाओ
नरो जं जीवंतो लहइ भद्दं ॥ २७ ॥ उभयकरठवियसवणा भणंति पुत्ता गुरू य देवो य । तुममम्हमिममकज्जं कहकज्जं
भणसु तं चेव ॥२८॥ जेट्ठसुएणं भणियं उवजीवह मं अणिच्छिए तम्मि । अणुजेट्ठेणं सव्वेहिं चेव अप्पेवमुवणीओ ॥२९॥

अभिधावनाभिमुखे प्रवज्या परित्यागसंमुखे सति 'रायगिहवीरे' इति राजगृहे वीरो गतः । तत्र च तस्य शिष्यस्य 'अंतेउरपासणसंवेगा' इति गुरोः अन्तःपुरदर्शनेन संवेगाद् उक्तलक्षणाद् निश्चलं चरणं संजातमिति ॥ १३३ ॥

धणयत्त सुंसुमित्थी चिलाइरागम्मि धाडिगहणं तु। णयणे लग्गण मारण वसणे तब्भक्खणा चरणं १३४

भूमिपइट्ठियनयरे नामेणं आसि जन्नदेवो त्ति । विप्पो पंडियमाणी जिणसासणखिंसणासत्तो ॥ १ ॥ जो जेण जिप्पइ इह सो सिस्सो तस्स इह पइन्नाए । वायम्मि निज्जिओ परमबुद्धिणा साहुणा सो य ॥ २ ॥ पव्वाविओ य नवरं पवज्जं देवयाए उज्झंतो । पडिसिद्धो अह जाओ सुनिच्चलो साहुधम्मम्मि ॥ ३ ॥ तह वि हु जाइमएणं दुगंछभावं मणागमुवहइ । पडिबोहिओ य तेणं नीसेसो नियय सयणजणो ॥ ४ ॥ भज्जा पुण पुव्वपरूढगाढपेमाणुबंधदोसेण । काराविउं समीहइ तं पवज्जापरिच्चायं ॥ ५ ॥ सो पुण निच्चलचित्तो सद्धम्मपरो गमेइ दियहाइं । अह अन्नवासरम्मी दिन्नं से कम्मणं तीए ॥ ६ ॥ तद्दोसेणं मरिऊण देवलोए सुरो समुप्पन्नो । इयरीवि य पवइया तन्निवेएण संतत्ता ॥ ७ ॥ आलोयणं अकाउं मया समाणी सुरे समुप्पन्ना । अह जन्नदेवजीवो चइऊणं रायगिहनयरे ॥ ८ ॥ धणदत्तसिट्ठिगेहे चिलाइनामाए दासचेडीए तेण दुगुंछादोसेण पुत्तभावं समणुपत्तो ॥ ९ ॥ विहियं च से जणेणं चिलाइपुत्तोत्तगुत्तमभिहाणं इयरीवि तओ चविउं तस्सेव धणस्स भज्जाए ॥ १० ॥ पंचण्हसुयाणुवरिं णामेणं सुंसुमा सुया जाया । सो य चिलातीपुत्तो वालग्गहो कओ तीसे ॥ ११ ॥ अच्चंतकलहकारित्ति दुव्विणीओत्ति सत्थवाहेण । निच्छूढो गेहाओ परियडमाणो गओ पल्लिं ॥ १२ ॥ आराहिओ य वाढं पल्लिवई गाढविणयओ तेण । अह पल्लिवइम्मि मए मिलिऊणं चोरनिवहेण

गुणाण संजाओ । अइसयसुयमणिरोहणधराधरो धरियसुयसीलो ॥ ३ ॥ अइनिम्मलजाइकुलो विणयाइगुणन्निओ वहु
तस्स । मुणिपरिवारो वारियकामवियारो समुप्पन्नो ॥ ४ ॥ अह तस्सेगो सीसो कयाइ कम्माण चित्तभावाओ । अनि-
मित्तमेव वम्महनिम्महियमणो परिकहेइ ॥ ५ ॥ गुरुणो नियसब्भावं तेणावि विचिंतियं वरं होइ । ज इ भयवं वीरजिणो
जाएज्जा रायगिहनयरे ॥ ६ ॥ मुक्काओ मए देवीओ अइसए पेच्छिऊण अन्नेवि । जइ नाम थिरो होज्जा भगवं च
तओ गओ तत्थ ॥ ७ ॥ राया वंधुरसिंधुरखंधगओ उवरिधरियसियछत्तो । सियचारुचामरुप्पीलवीइओ नियवलस-
मेओ ॥ ८ ॥ संतेउरो य नयराओ निग्गओ तह कुमारवग्गो य । सिरिनंदिसेणअंतेउरं च जिणवंदणट्ठाए ॥ ९ ॥
ओसरणे भयवंतं वंदियसट्ठाणसंनिविट्ठेसु । तेसु स सीसो पासइ देवीओ गुरुविमुक्काउ ॥ १० ॥ सियवसणाओ अइ-
सीलसुद्धिसंलीणसव्वगत्ताओ । पउमागरोदरगया हंसीओ इव विरायंति ॥ ११ ॥ उम्मुक्काभरणओ सव्वंतेउरसिरिं हरं-
तीओ । चिंतेइ सो अहो एस चेव धन्नो गुरू मज्झ ॥ १२ ॥ जो एइचागकारी मज्झमपुण्णस्स दुक्करो जाओ । विस-
याणमसंताणवि दुब्बलमणसो परिच्चाओ ॥ १३ ॥ इय भावणावसाओ तिक्खं तक्खणमुवागओ पसमं । आलोइय-
पडिक्कंतो मेरुव्व वए थिरो जाओ ॥ १४ ॥ सिरिनंदिसेणगुरुणो रायगिहे सीसनयणविसया जा । सीसस्सवि तप्पत्ती-
दंसणओ सा मई पगया ॥ १५ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—साधुश्च ज्ञातम् । कस्य इत्याह—'नंदिसेण'त्ति नन्दिषेणस्य सूरेः । तस्मिन् 'ओहाणाभिमुह'त्ति

गया कयं तत्थ पडिबिंबं ॥ ६ ॥ चित्तमयं देवीए सिरिकंताए पयंसियं रन्नो । धम्मरुइस्स तन्नगरसामिणो सो य अणुरत्तो ॥ ७ ॥ उदिओदयस्स दूयं पेसइ अवमाणिऊण सो तेण । निव्वूढो, अवमाणं माणं च मणम्मि अवमाणो ॥ ८ ॥ रोहेइ पुरिमतालं धम्मरुई परमधम्मरुइसारो । जायं निस्संचारं राया उदिओदओ ताहे ॥ ९ ॥ अणुकंपाणुगयमणो चिंतेइ अलाहि सिन्नमरणेण । महया इमेण विहिओ उववासो बंभचेरं च ॥ १० ॥ पुव्वाराहियवेसमणनामदेवेण सव्वबलकलिओ । धम्मरुई साहिओ नीओ वाणारसी पुरीए ॥ ११ ॥ परिणामियबुद्धं एयं उदिओदयस्स विन्नेयं । अविहियपरोवरोहं अप्पा जं रक्खिओ तेण ॥ १२ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—उदितोदयो नाम राजा । श्रीकान्ता तद् भार्या । 'परिवाइय'त्ति तया च परिव्राजिका स्वधर्मं आचक्षाणा खलीकृता । तया च 'अण्णराय'त्ति अन्यस्य धर्मरूचिनाम्नो राज्ञोऽनुरागगोचरं सा आनीता । तेन च 'जणमणुकंप'त्ति उदितोदयस्य जनं प्रति अनुकम्पा संवृत्ता । ततो देवे सबलवाहनेन उपरोधे पुरिमतालनगरस्य कृते 'जणमणुकंप'त्ति उदितोदयस्य जनं प्रति अनुकम्पा संवृत्ता । ततो देवे वैश्रमणसंज्ञे विषयभूते प्रणिधानं कृतम् । तेन च तदीप्सितमभिलषता धर्मरुचेः 'साहरणं'त्ति संहरणं उपसंहारः कृतो निजकनगर्यामिति ॥ १३२ ॥

साहू य णंदिसेणे ओहाणाभिमुह रायगिहवीरे । तस्संतेउरपासणसंवेगा निच्चलं चरणं ॥ १३३ ॥

सेणियनिवस्स पुत्तो आणंदियसयलमेइणीवलओ । नामेण नंदिसेणो अहेसि सियकिरणसरिसजसो ॥ १ ॥ सो वीयरायउवलद्धसुद्धधम्मो तणं व मोत्तूण । पुरमंतेउरमइरम्मरूवमुवहसियसुरसोहो ॥ २ ॥ निक्खंतो खंताईण भायणं सो

वि अच्चंतनिरुद्धसवजोगस्स । मणवंच्छियत्थसिद्धी जाया णिव्वाणलाभेण ॥ २३ ॥ एवं च तीए सुविणे नरए सग्गे य दरिसयंतीए । देवीए देवभावं गयाए परिणामिया बुद्धी ॥ २४ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'देवी'च इति द्वारपरामर्शः । सा च पुष्पवत्यभिधाना । तत्र च 'पुप्फचूला जुवलग'त्ति पुष्पवती देवी युगलकं पुष्पचूलः, पुष्फचूला च इति अभिधानं अपत्ययुगं प्रसूता । तयोश्च परस्परसंजातनीवाहयोः पुष्पचूलाभर्तृविषये 'रागम्मि'त्ति दृष्टे रागे सति मात्रा देवीभूतया 'नरयसुरसुमिणे' इति नरकाः सुरविमानानि च तत्प्रतिबोधनार्थं स्वप्ने प्रदर्शितानि । 'पुच्छा अण्णियबोही' इति ततः पृच्छा तेषां अन्निकापुत्राचार्यान्ते कृता । बोधिश्च लब्धः । प्रव्रजितायाश्च तस्याः 'केवल'त्ति 'केवलज्ञानमुत्पन्नम्' 'भत्तम्मि'त्ति केवलबलेन च भक्ते आनीयमाने लब्धस्वरूपेण सूरिणा तन्निषेधे कृते 'सिज्झणया' इति गङ्गामुत्तरतः सूरेः सिद्धिः सम्पन्नेति ॥ १३१ ॥

उदिओदय सिरिकंता परिवाइय अण्णराय उवरोहे । जणमणुकंपा देवे साहरणं णियगनयरीए ॥१३२॥

उदिओ-सिरिउसभसामिकेवललच्छीलाभुच्छलंतमाहप्पे । सयलपुराण सुराले पुरम्मि सिरिपुरिमतालम्मि ॥ १ ॥ उदिओ- दयाभिहाणो निच्चं उदिओदओ निवसिरीए । राया अहेसि जियरायदेवपयपउमपणयपरो ॥ २ ॥ देवी सिरिकंता समु- वसंतमिच्छत्तमोहविसमवसा । जिणसासणविहियायारसेवणासन्नकयकुसला ॥ ३ ॥ कइयाइ तीए अंतेउरम्मि परिवा- इया नियं धम्मं । नत्थियवायसरूवं पवंचओ कहिउमाढत्ता ॥ ४ ॥ पारगयवयणकुसलाए तीए सा निज्जिया सहेऊहिं । तक्खणमेव विलक्खा जाया दासीहिं हसिया य ॥ ५ ॥ निव्वूढा य पएसा तत्तो गाढं पओसमावन्ना । वाणारसीपुरीए

त्तव कम्मनिम्महियपावा । ओमंति दूरदेसे पेसियनीसेससीसस्स ॥ १८ ॥ जंघाबलपरिहीणस्स तस्स एगागिणो ठियस्स तहिं । सूरिस्स असणपाणं निवभवणाओ पणामेइ ॥ १९ ॥ एवं वच्चंतम्मी काले अच्चंतसुद्धपरिणामा । निट्ठुणियघाइकम्मा संपत्ता केवलालोयं ॥२०॥ "पुव्वपवत्तं विणयं च केवली अमुणिओ न लंघेइ" । इइ सा पुव्वकमेणं गुरुणो असणाइ उवणेइ ॥ २१ ॥ एगम्मि य पत्थावे सिंभेणब्भाहयस्स सूरिस्स । जायाए चित्तभोयणवंछाए उचियसमयम्मि ॥ २२ ॥ तीए य तहच्चिय पूरियाए विम्हइयमाणसो सूरी । भणइ कहं नायमिमं माणसियं मज्झ तए अज्जो ! ॥ २२ ॥ जं उवणीयं अइदुल्लहंपि भोज्जं अकालपरिहीणं ? । तीए भणियं णाणेण, केण, पडिवायरहिएण ॥ २३ ॥ धी धी मए अणज्जेण कहमिमो केवली महासत्तो । आसाइउत्ति सोगं तो सूरी काउमारद्धो ॥ २४ ॥ मा मुणिवर ! सा सोगं अमुणिज्जंतो केवलीवि जओ । पुव्वट्ठिइं न भिंदइ एवं तीए य पडिसिद्धो ॥ २५ ॥ चिरसुचरियसामन्नो वि किं न निव्वुइमह लभिस्सामि । इइ संसयं कुणंतो य तीए सूरी पुणो भणिओ ॥ २६ ॥ संदेहं कीस मुणीस ! कुणसि निव्वुइकएणं जेण लहुं । सुरसरियमुत्तरंतो काहिसि कम्मक्खयं तुमवि ॥ २७ ॥ एवं निसामिऊणं सूरी नावाए आरुहिय गंगं । अइलंघिउं पवत्तो परतीरगमाभिलासेण ॥ २८ ॥ नवरं जत्तो जत्तो स निसीयइ कम्मदोसओ तत्तो । नावादेसो मज्जइ सुरसरिसलिलम्मि अत्थाहे ॥ २९ ॥ सव्वविणासं आसंकिऊण निज्जामएहिं तह खित्तो । अन्नियपुत्तायरिओ नावाहिंतो सलिलमज्झे ॥ ३० ॥ अह परमपसमरसपरिणयस्स सुपसन्नचित्तवित्तिस्स । सव्वप्पणानिरुंभियनीसेसावदुवारस्स ॥ ३१ ॥ सुविसुद्धमाणदढसुक्कझाणनिम्महियकम्मस्स ॥ ३२ ॥ जल संथारगयस्स दव्वेणं भावेण य परमं निस्संगयं उवगयस्स ।

तीए पुण जमलगत्तणुप्पन्नो । पुत्तोत्ति पुप्फचूलो धूया उण पुप्फचूल त्ति ॥ २ ॥ ताणि य परोप्परं गाढपणयवंताणि
पेच्छिउं रण्णा । अवियोगकए परिणावियाणि अन्नोन्नमेव तओ ॥ ३ ॥ पुप्फवई तेणं चिय निव्वेएणं पवज्जिउं दिक्खं ।
देवत्तं संपत्ता अह सा करुणाए सुमिणम्मि ॥४॥ नरए नेरइए वि य दरिसइ तह तिक्खदुक्खसंतत्ते । तीए पडिबोहणट्ठा
सुहसुत्ताए पुप्फचूलाए ॥५॥ अह ते भीसणरूवे दट्ठुं सा झत्ति जायपडिबोहा । साहेइ नरयवित्तं नरवइणो सो वि वाहरिउं
॥ ६ ॥ पासंडिणो असेसे पुच्छइ देवीए पच्चयनिमित्तं । भो ! केरिसया नरया तह तेसु दुहं ति साहेह ॥ ७ ॥ नियनि-
यसमयाणुरूवेण तेहिं सिट्ठो नरयवुत्तंतो । नवरं न य पडिवन्नो देवीए तयणु भूवइणा ॥ ८ ॥ अन्नियपुत्तायरिओ बहु-
स्सुओ तट्ठिओ य थेरो य । वाहरिऊणं पुट्ठो जहट्ठिओ तेण सिट्ठो य ॥९॥ तो भत्तिनिब्भराए भणियं देवीए पुप्फचूलाए ।
किं भयवं ! तुमएवि हु दिट्ठो सुमिणम्मि एसो त्ति ॥ १० ॥ गुरुणा भणियं भद्दे ! जिणिंदसमयप्पईवसामत्था । तं
नत्थि जं न नज्जइ कित्तियमेत्तं नरयवित्तं ॥ ११ ॥ अवरसमए य निस्सातीए जणणीए दंसिओ सग्गो । सुमिणम्मि
विम्हयावहविभूइरेहंतसुरनियरो ॥ १२ ॥ पुव्वं पिव पुणरवि पत्थिवेण ता जाव पुच्छिओ सूरी । तेणावि तस्स रूवं निवे-
इयं हरिसिया देवी ॥ १३ ॥ चलणेसु निवडिऊणं भत्तीए जंपिउं समाढत्ता । कह होज्ज नरयदुक्खं कह वा सुरसो-
क्खसंपत्ती ? ॥ १४ ॥ गुरुणा भणियं भद्दे ! विसयपसत्तिपमोक्खपावेहिं । पाविज्जइ नरयदुहं तच्चागेणं च सग्गसुहं
॥ १५ ॥ ताहे सा पडिबुद्धा विसंव मोत्तूण विसयवासंगं । पव्वज्जागहणत्थं आपुच्छइ पत्थिवं तत्तो ॥ १६ ॥ अन्नत्थ
विहरियव्वं तुमए न कयावि इइ पइन्नाए । कहकहवि अणुन्नाया नरवइणा विरहविहुरेण ॥ १७ ॥ घेत्तूण य पव्वज्जं विचि-

पइं करेमि त्ति तस्स आसाए किं किलिस्सामि । सिट्ठमम‍च्चेण तओ तदेव अह अन्नराईहिं ॥ ३४ ॥ सद्धिं घडामि किंवा नवत्ति पुव्वं इमं विचिंतंतो । मिंठेणवि इय भणियं अहंपि सीमालराईहिं ॥ ३५ ॥ आणेह पट्टहत्थिं अहवा मारेहि इइ वहुं वुत्तो । संसयदोलाचलचित्तवित्तिओ संठिओ य चिरं ॥ ३६ ॥ अह तेसिमभिप्पायं जाणिय तुट्ठेणं पुंडरियरण्णा । दिण्णाणुन्ना जं भे ! पडिहासइ तं करेहि त्ति ॥ ३७ ॥ एवंविहं अकिच्चं काउं केवच्चिरं वयं कालं । जीविस्सामोत्ति पयंपिऊण संजायवेरग्गा ॥ ३८ ॥ खुड्डगकुमारमूले सव्वेवि य तक्खणेण पव्वइया । तेहिं च सह महप्पा विहरइ सो सयलजगपुज्जो ॥३९॥ इय खुड्डगस्स एसा बुद्धी परिणामिया मुणेयव्वा । रायसुयमंतिमिंठिलसिरिकंताणंपि एमेव ॥४०॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः,—'कुमरे' इत्यनेन कुमार इति द्वारपरामर्शः । साकेतनाम्नि नगरे 'पुंडरि'त्ति पुण्डरीको नाम राजा अभूत् । 'भा' इति भ्राता च लघुः कण्डरीकः । अन्यदा च पुण्डरीकस्य 'इत्थिरागि'त्ति स्त्रियां कण्डरीकजायायां रागोऽभिष्वङ्गः सम्पन्नः । तस्याश्च निरूपितवृत्तान्तेन 'पइमरणनासपव्वज्जा' इति पत्युः मरणे स्वयं च नाशे विहिते प्रव्रज्या समभूत् । 'खुड्डुग'त्ति प्रागेव आपन्नसत्त्वभावत्वाच्च तस्याः क्षुद्रकः शिशुः पुत्ररूपः समुदपादि । 'लक्खण'त्ति राजलक्षणवान् 'दिक्खा' इति समये च दीक्षा याता । तस्य यौवनकाले च 'भंगे' परिषहाभिभवे 'गम'त्ति पितृव्यसकाशे गमनं सम्पन्नम् । तत्र च 'गीय'त्ति गीतिकाश्रवणात् 'चउबोही'त्ति क्षुल्लकस्य चतुर्णां चान्येषां बोधिः सन्मार्गलाभः समजनीति ॥ १३० ॥

देवीय पुप्फचूलाजुवलग रागम्मि नरयसुरसुमिणे। पुच्छा अण्णियबोही केवल भत्तम्मि सिज्झणया १३१

सिरिपुप्फदत्तनयरे पयंडरिउपक्खदलणदुल्ललिओ । आसी महानरिंदो नामेणं पुप्फकेउत्ति ॥ १ ॥ देवी से पुप्फवई

वड्डिहिसि किंतु पुंडरियभूवई होइ महल्लपिया । पिउनामंकं मुद्दं दरिसिज्जासी य तस्स इमं ॥ १८ ॥ तेणं स तुज्झ रज्जं
परियाणित्ता पणामइ अवस्सं । एवंति पवज्जित्ता विणिग्गओ खुड्डगकुमारो ॥ १९ ॥ कालक्कमेण पत्तो साकेयपुरम्मि
राइणो गेहे । तवेलं पुण वट्टइ पेच्छणयं अच्छरियभूयं ॥ २० ॥ कल्ले विच्छिरसं भूवइं ति संचिंतिऊण तत्थेव । आसीणो
नट्टविहिं एगग्गो दट्ठुमारद्धो ॥ २१ ॥ तत्थवि सव्वंपि निसिं पणच्चिउं नट्टिय परिस्संता । ईसिं निद्दायंती जणणीए पभा-
यसमयम्मि ॥ २२ ॥ विविहकरणप्पओगाभिरामसंजायरंगभंगभया । गीईगाणमिसेणं सहसच्चिय बोहिया एवं ॥ २३ ॥
"सुट्ठु गाइयं सुट्ठु वाइयं सुट्ठु नच्चियं सामसुंदरि ! । अणुपालिय दीहराइयाओ सुमिणंते मा पमायए" ॥ २४ ॥ सोच्चेमं
चेल्लेणं कंबलरयणं पणामियं तीए । कुंडलरयणं नरवइसुएण तह सत्थवाहीए ॥ २५ ॥ सिरिकंताए हारो कडगो जय-
संधिणा अमच्चेण । रयणंकुसो य मिंठेण लक्खमोल्लाइं सव्वाइं ॥ २६ ॥ अह भावजाणणट्ठा रण्णा पढमंपि खुड्डगो
भणिओ । कीस तए दिन्नमिमं तेणं तो सव्ववुत्तंतो ॥ २७ ॥ मूलाओ च्चिय कहिओ ता जाव समागओ म्हि रज्जकए ।
गीयमिमं निसामियं संबुद्धो विसयविगइच्छो ॥ २८ ॥ पव्वज्जाथिरचित्तो जाओ म्हि अओ इमीए गुरुणित्ति । कंबलर-
यणं दिन्नं पच्चभिजाणित्तु तं च निवो ॥ २९ ॥ जंपेइ वच्छ ! गिण्हसु रज्जमिमं चेल्लएण पडिभणियं । आउयसेसम्मि
किं चिरसंजमविहलणेणिण्हिं ॥ ३० ॥ अह नियपुत्तप्पमुहा भणिया रन्ना कहेह तुम्हाण । दाणम्मि कारणं किं तो वुत्तं
रायपुत्तेण ॥ ३१ ॥ ताय ! तुमं वावाइय रज्जमिमं गिण्हिउं समीहंतो । गीयमेयं च निसामिऊण रज्जाओ विणियत्तो
॥ ३२ ॥ तह सत्थाहीएवि हु भणियं पइणो ममं पउत्थस्स । वोकंताइं बारस वरिसाइं अहं च चिंतेमि ॥ ३३ ॥ अवरं

चंकंमंती घरंगणे सा य । दिट्ठा पुंडरीएणं अज्झुववण्णेण अह तेण ॥ २ ॥ दूई विसज्जिया लज्जिरीए तीए य सा पडिनिसिद्धा । अच्चंतं निब्बंधे य राइणो तीए पडिभणियं ॥ ३ ॥ किं न लहुभाइणो वि हु तं लज्जसि जेण उल्लवसि एवं । पच्छन्नो कंडरिओ तयणु विणासाविओ रण्णा ॥ ४ ॥ अब्भत्थिया पुणोवि हु ताहे सा सीलखण्डण भएण । नियगाभरणाणि लहुं गहाय गेहाउ नीहरिया ॥ ५ ॥ सत्थेण समं एगागिणी वि पडिवन्नजणगभावस्स । थेरवणियनिस्साए नयरिं सावत्थिमणुपत्ता ॥ ६ ॥ जियसेणसूरिसिस्सिणिकित्तिमयीमयहरीसमीवे य । वंदणवडियाए गया कहिओ सव्वो य वुत्तंतो ॥ ७ ॥ संबुद्धा पव्वइया विज्जंतोवि हु न साहिओ गब्भो । मयहरियाए, मज्झं मा पव्वज्जं न दाहित्ति ॥ ८ ॥ कालक्कमेण वुड्ढिं गयम्मि गब्भम्मि मयहरीए । सा पुट्ठा एगंतम्मि कारणमवि तीए परिकहियं ॥ ९ ॥ पच्छा पच्छन्नच्चिय ता धरिआ जा सुयं पसूया सा । सड्ढकुलम्मि संवड्ढिओ य सो जाव पव्वइओ ॥ १० ॥ सूरिस्स समीवम्मि कयं च से नाम खुड्डुगकुमारो । सिक्खविओ य समग्गं जइजणजोग्गं समायारं ॥ ११ ॥ अह जोव्वणमणुपत्तो संजममणुपालिउं अचायंतो । पडिभग्गो जणणिं सो पुच्छइ उन्निक्खमणहेउं ॥ १२ ॥ पडिसिद्धो जणणीए बहुप्पयारेहिं तहवि नो ठाइ । पच्छा तीए भणिओ पुत्तय! मज्झोवरोहेण ॥ १३ ॥ पडिपालसु बारसवच्छराइं एवंति तेण पडिवण्णं । तेसुं च अइक्कंतेसु पट्ठिओ तीए पुण भणिओ ॥ १४ ॥ मह गुरुणिं आपुच्छसु आपुट्ठाए य तीएवि य धरिओ । तेत्तियमेत्तं कालं आयरिएणावि एमेव ॥ १५ ॥ एवं उज्झाएण वि अडयालीसं गयाणि वरिसाणि । तहवि हु अठायमाणो उवेहिओ नवरि जणणीए ॥ १६ ॥ पिउनामंका मुद्दा कंबलरयणं च पुव्वसंठवियं । तस्सप्पिऊण सिट्ठं मा पुत्तय! जत्थ तत्थेव ॥ १७ ॥

सच्चवयणोऽवरुद्धसुरखयरमणुयमाहप्पो ॥ २१ ॥ जइ मे एसो
धी पवयणमालिन्नमेयमवणेज्ज कहमिण्हिं । तो भणइ सच्चवयणोऽवरुद्धसुरखयरमणुयमाहप्पो । निग्गओ ओत्ति ॥ २२ ॥ इय भणिए फालियपोट्टम्मि
गब्भो ता निग्गच्छेउ जोणीए । अह न मए तो पुट्ठं भिंदिय निग्गओ ओत्ति ॥ २२ ॥ इय भणिए फालियपोट्टम्मि
गब्भो ता निग्गच्छेउ जोणीए । अह न मए तो पुट्टं भिंदिय पायडा होंति ॥ २३ ॥ धिज्जाइएहिं काराविय त्ति
पडिओ गब्भो तीए दुहज्जाए । मत्तस्स मरंतस्स य सब्भावा जेण पायडा होंति ॥ २३ ॥ धन्नो महप्पभावो जमेरिसा साहुणो
भणिओ मया ज्झत्ति । जाओ सारयससहरकरनियरसरिच्छउ पवयणस्स ॥ ३४ ॥ धन्नो महप्पभावो जीए पवइओ ॥ इति ॥
जत्थ । इय एसा परिणामियबुद्धी जीए पभावियं तित्थं ॥ ३५ ॥ अहवा नियघचरियं परिभाविय जीए पवइओ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः,—श्रेष्ठीति द्वारपरामर्शः । तस्य च श्रेष्ठिनो व्यवहारहेतोः 'पवासो'त्ति प्रवासो देशान्तरगमन-
लक्षणो जातः । पश्चाच्च 'भज्जाधिज्जाइयसंग'त्ति भार्या वज्रा नामिका धिग्जातीयसङ्गेन विनष्टा । 'कुक्कुडगसाहूसीसं'ति
कुक्कुटस्य सम्बन्धिशीर्षं कदाचिद् गृहागतेन साधुना राज्यफलभक्षणं विनिर्दिष्टम् । उक्तवृत्तान्तेन च । 'दारगचे-
डीहर'त्ति दारकस्य चेट्या नगरान्तरे हरणं कृतम् । स च तत्र राजा जातः । 'समणमाजोणी' इति श्रेष्ठी च श्रमणः
सन् तत्रैव नगरे ययौ । ब्राह्मणैश्च प्रेरितया व्यक्षरया अवर्णवादे उत्थापिते तेनोक्तं यदि मत्तोऽन्येन अयं गर्भः
समुत्पादितस्तदा मा योन्या निर्गच्छत्विति ॥ २९ ॥

कुमरे पुंडरि भा इत्थिराग पइमरणणासपवज्जा । खुड्डग क्खण दिक्खा भंगे गम गीय चउबोही ॥ १३० ॥

साकेयम्मि पुरवरे पुंडरिओ नाम भूवई तस्स । कंडरिओ लहुभाया जसभद्दा नाम से भज्जा ॥ १ ॥ अच्चंतमणहरंगी

भणइ वज्जा ॥ १५ ॥ दिन्नं चेडस्स सरोसमागओ भणइ एयकज्जेण । सो कुक्कुडो वराओ विणासिओ जइ परमिमस्स ॥ १६ ॥ पुत्तस्स सिरं खाएमि संपयं होज्ज तो कयत्थो हं । एयं पि ववसिया सा कए निब्बंधे सुयं चेयं । दासीए लेहसालाओ चेव सा तं पलाइया घेत्तुं ॥ १७ ॥ पत्ता नियनयरंतरमेत्थ अपुत्तो मओ राया । अहिवासिय—अस्सेणं परिक्खिओ नरवई य सो जाओ ॥ १८ ॥ अइतिव्वपयावो ठाविया य जणणीपए सावि । कालंतरेण सेट्ठी समागओ जा गिहं पलोएइ ॥ १९ ॥ सडियं पडियं कुक्कुडमयणासुयविरहियं चेव । पुट्ठा वज्जा कंठग्गहेण गहियव्व जा न भासेइ ॥ २० ॥ ता पंजरमुक्केणं कीरेण निवेइओ सव्वो । गिहवुत्तंतो वेरग्गमुग्गओ गम्म चिंतई ताहे ॥ २१ ॥ एईए कए परिसकिलेससयसंपओगो मे । एयाए विलसियमिमं अलाहि विसएहिं विससरिच्छेहिं ॥ २२ ॥ सावज्जकज्जवज्जणसज्जा गहिया य पवज्जा । पज्जायवसेण पुरं तं चेव गया समाहणा वज्जा ॥ २३ ॥ साहू वि य विहरंतो जत्थ सुओ सो निवो जाओ । नाओ य तीए भिक्खामज्झे छुहियं सुवन्नयं दिन्नं ॥ २४ ॥ विहिओ य महारोलो जह मह गिहे तेणओ एसो । रायपुरिसेहिं गहिओ नीओ य नराहिवस्स पासम्मि ॥ २५ ॥ धाईए परियाणिय जणगोत्ति निवेइओ रन्नो । ताणि य निव्विसयाइं आणत्ताइं पिया य भोगेहिं ॥ २६ ॥ नेच्छइ निमंतिओवि हु विहिओ य नराहिवो सड्ढो । जाया पभावणासासणस्स ओहावणन्नतित्थीण ॥ २७ ॥ विहिओ वासारत्तो तदुवरमे विहरमाणं तं । जा राया अणुगच्छइ उच्छलियातुच्छमच्छरेहिं तओ ॥ २८ ॥ धिज्जाइएहिं एगा दुयक्खरा गब्भिणी भणिया । उवलोहिय परिवाइयवेसं घेत्तूण रायमग्गंमि ॥ २९ ॥ वाहाए घेत्तवो वत्तवो एरिसं वयणं । का मे गई इओ देहि किंचि विहिए तहा मुणी मुणइ ॥३०॥ धी

सेट्ठी पवास भज्जा धिज्जाइयसंगकुक्कुडगसाहू । सीसं दारगचेडीहर राया समणमाजोणी ॥ १२९ ॥

'सेट्ठी' इत्यादि । आसि इह वसंतपुरे कोट्ठो सेट्ठी पइट्ठिओ लोए । भज्जा वज्जा नामेण तस्स तह देवसम्मो त्ति ॥ १ ॥ माहणपुत्तो गिहदेवपूयकारी अईवहियइट्ठो । पुत्तो अईवबालो पियंकरो लक्खणसणाहो ॥ २ ॥ अत्थोवज्जणहेउं पभूयदव्वो कयाइ सो सिट्ठी । सोहणदिवसे देसंतरम्मि संपट्ठिओ तेण ॥ ३ ॥ भणिया भज्जा तुह तिन्नि संति गेहे सुएण तुल्लाणि । मयणसलाया कीरो कुक्कुडओ रक्खणिज्जाणि ॥४॥ अह सेट्ठिम्मि पउत्थे निच्चं सा तेण संगया संती । माहणसुएण जाया लंघियकुलसीलमज्जाया ॥ ५ ॥ सो निच्चं रयणीए तीए सगासं जया घरं एइ । को तायस्स न बीहइ मयणसलागा तया भणइ ॥ ६ ॥ वारेइ सुओ जो अन्नियाए दइओ स अम्हवि य ताओ । अवसरवियाणओ एवमप्पणो रक्खणं कुणइ ॥ ७ ॥ पयइअमरिसणसीला मयणसलाया बहु परिसवेइ । सा नियमुहदोसाओ पावाए विणासिया तीए ॥ ८ ॥ साहु-जुगमन्नदिवसे भिक्खट्ठा तग्गिहं अइगयंति । एगोत्थ जीवलक्खणवियाणओ कुक्कुडं दट्ठुं ॥ ९ ॥ कय सव्वदिसालोओ जो सीसमिमस्स खाइ सो राया । नियमा होइ त्ति भणेइ बीयसाहुं पडुच्च इमं ॥ १० ॥ निसुयं च तेण माहणसुएण कंडगाइअंतरट्ठिएण । भणिया वज्जा मारेहि कुक्कुडं जेण भक्खेमि ॥ ११ ॥ सा भणइ निव्विसेसो सुयाओ एसो न मारणिज्जो मे । आणेमि अन्नमेसो नेच्छइ तिव्वेण निब्बंधे ॥ १२ ॥ ववरोविओ पचिज्जइ जा सो ता रज्जकंखिरो बडुओ । ण्हाउं गओ ह पुत्तो तीसे सो लेहसालाओ ॥ १३ ॥ गिहमइगओ छुहत्तो रोवइ मंसं च सिज्झइ न ताहे । थालीमुहाओ उक्कड्ढिऊण दिन्नं च से सीसं ॥ १४ ॥ सो गहियभायणो जा कुणेइ उववेसणं न पेच्छेइ । थाले कुक्कुडसीसं कहिं तयं तो

॥ ११२ ॥ उम्मत्तओ कओ भन्नइ य अभएण एस मे भाया। दिवसेणं जाओ इमेरिसो सारवेमि अहं ॥ ११३ ॥ रुद्धो रुद्धो नस्सति उक्खिविऊणं रडंतओ संतो। आणिज्जई पुणो पुण भणंतओ एरिसं वयणं ॥ ११४ ॥ उट्टह रे रे अमुगा! पज्जोयनराहिवो अहं इमिणा। हीरामि अभयवणिणा एवं विस्सासिए लोए ॥ ११५ ॥ सत्तमदिवसे दूई पेसविया ताहिं सा इमं भणिया। एउ इहं एगागी दिणद्धसमयम्मि नरनाहो ॥ ११६ ॥ मयणाउरो अचिंतियपरिणामो गिहगवक्खभित्तीए। लग्गो पुव्वनिवेसियमणुएहिं दढं च पडिवण्णो ॥ ११७ ॥ वद्धो पल्लंकेणं समं तओ निग्गओ दिवसओवि। पुरमज्झेणं अभओ भणइ विज्जालयं एसो ॥ ११८ ॥ निज्जइ एवमसंवद्धभासगो वाउवेगवाउलिओ। तत्तो आसरहेहिं रायगिहं पाविओ खिप्पं ॥ ११९ ॥ नायं सेणियरन्ना असिमुग्गीरियपहाविओ जाव। अभएण वारिओ ता किं कज्जउ भणइ तो अभओ ॥ १२० ॥ एसो महप्पभावो राया वहुनिवइमाणणिज्जो य। सक्कारित्ता महयादरेण नयरिं नियं चेव ॥ १२१ ॥ पाविज्जउ तह विहिए परोप्परं पेमनिब्भरं जायं। परिणामिगाओ एयारिसाओ अभयस्स वुद्धीओ ॥ १२२ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—पारिणामिक्यां वुद्धौ अभयो दृष्टान्तः। कथमित्याह;—'लोहग्गसिवणलागिरिवरेसु'त्ति लोहजंघलेखवाहक—अग्नि—अशिवानलगिरिवृत्तान्तविपर्ययेषु चतुर्षु लब्धेषु सत्सु। 'पज्जोया' इति प्रद्योताच्चण्डप्रद्योतनृपतेः सकाशात्। 'जियवज्जण जायणया' इति जीवितवर्जनेन वह्निप्रवेशाभ्युपगमात् प्राणत्यागरूपेण कृत्वा या याच्ञा प्रार्थना तया मोचित आत्मा अभयकुमारेणेति ॥ १२८ ॥

जिओ। भणइ य वसणा राओ तहाढगबलिं गहेऊण ॥ ९७ ॥ सोयं भूयं उड्डेइ जत्थ अट्टालगाइठाणेसु । तस्स मुहम्मि छुहिज्जा कूरं तह चेव विहियम्मि ॥ ९८ ॥ जाओ असिवोवसमो लद्धो उ वरो चउत्थमो तत्तो । चिंतइ अभओ किच्चिरमच्छीहामो परगिहम्मि ॥ ९९ ॥ मग्गइ पुव्वुवलद्धे वरे निवाओ जहानलगिरिम्मि । तुब्भेसु मिंठभावंगएसु देवीए उच्छंगे ॥१००॥ रहअग्गिभीरुदारुयभारेण जलणं विसामिच्छा । अत्थि ममं तो कीरउ निवहणं नियवयणस्स ॥ १०१ ॥ नियठाणमिच्छइ इमो गंतुं इइ भाविऊण काऊण । सक्कारमइमहंतं विसज्जिओ तेण तो अभओ ॥ १०२ ॥ अह भणइ इमो धम्मच्छलेण तुब्भेहिं आणिओ हमिहं । काउं दीवगमाइच्चमारडंतो जइ न नेमि ॥ १०३ ॥ नयरीलोयसमक्खं बंधेउं अभयनामगो संतो । तुब्भे ता जलणमुहे पविसामी कयपइन्नो सो ॥ १०४ ॥ पत्तो रायगिहपुरे ठिओ य दिवसाणिकइवयाणि तहिं । अप्पसमागाराओ दो गणियादारिया घेत्तुं ॥ १०५ ॥ पत्तो उज्जेणीए पडिगाहियवणियवयणनेवच्छो । पारद्धमपुव्वकयाणगाण निउणं च वाणिज्जं ॥ १०६ ॥ गिण्हइ रायपहोगाढमेगमाचारिममरिसारूढो । अन्नदियहम्मि ताओ गणिया धूयाओ नरवइणा ॥ १०७ ॥ दिट्ठा अवलोयणसंठियाओ सविसेसगहियवेसाओ । निज्झाइओ य सुचिरं दिट्ठीहिं विसालधवलाहिं ॥ १०८ ॥ अंजलिबंधो य कओ तच्चित्तागरिसमंतसारिच्छो । तदभिमुहं खित्तमणो गओ य सो नियगभवणम्मि ॥ १०९ ॥ परदारलोलयाए दूइं पेसेइ ताहिं कुवियाहिं । निद्धाडिया न राया इय चरिओ होइ सा भणिया ॥ ११० ॥ बीयदिवसम्मि भणियं आरुसियाओ तइज्जए भणिया । सत्तमदिवसे अम्हं देवकुले होहि ही जत्ता ॥ १११ ॥ तत्थवि रहो भविस्सति भाया रक्खेइ इह रहा निच्चं । पज्जोयसमागारो मणुओ पज्जोयगो नाम

अह अन्नया ओ आलाणखंभाओ ॥ ८१ ॥ अनलगिरी निष्फडिओ समुग्गउग्गाढमयभरो संतो । रन्ना अभओ किं कीरउत्ति परिपुच्छिओ भणइ ॥ ८२ ॥ गायओ उदयणराया भणिओ सो भणइ कन्नगाए समं । भद्दवइं आरूढो करिणं गायामि तह विहियं ॥ ८३ ॥ अंतरदिन्नपडेहिं गइओ हत्थीवरो इमो दुइओ । लद्धो भएण तह तम्मि चेव निक्खित्तओ विहिओ ॥ ८४ ॥ मुत्तघडियाउ चउरो पुव्विं आरोविया उदयणेण । वासवदत्तासहिओ पलाइओ नियपुराभिमुहो ॥८५॥ संनज्झइ जाव करी अनलगिरी ताव अइगया करिणी । पणुवीसजोयणाइं संनद्धो पिट्ठओ लग्गो ॥ ८६ ॥ जाव अदूरपदेसं पत्तो सो ताव पाडिया घडिया । लग्गो उस्सिंघेउं करिणीमुत्तं तओ झत्ति ॥ ८७ ॥ पणुवीसजोयणाइं अन्नाणि गयाउ साउ इय तिन्नि । जा भिन्ना घडियाओ ता सो कोसंविमणुपत्तो ॥ ८८ ॥ जाया य अग्गमहिसी सा तस्स पिया य जीवियाओवि । एवं कित्तियमेत्ते कालम्मि गए अवंतीए ॥ ८९ ॥ असुरग्गी उब्भूओ सो धूलीउवलइट्टगाहिंपि । जलइ च्चिय एवं दारुणम्मि पत्ते नयरिदाहे ॥ ९० ॥ चिंतइ राया केरिसमसमंजसमिण्हिमावडियमित्थ । पुट्ठो अभओ पभणइ जाणगजणभासियं एयं ॥ ९१ ॥ प्रतिशाठ्यं शठस्येह विषस्य विषमौषधम् । अग्नेरग्निर्विजानीयाज्जाड्यस्योष्णप्रयोजनम् ॥ ९२ ॥ विहिओ विजाइअग्गी विज्झाओ तप्पओगओ एसो । एवं लद्धो तइओ वरो निहित्तो तहच्चेय ॥ ९३ ॥ उज्जेणीए अह अन्नया उ असिवं समुट्ठियं भीमं । रायाभयमापुच्छइ सो एवं तं पडिभणाइ ॥ ९४ ॥ अत्थाणीए अब्भंतराए सिंगारसारदेहाओ । देवीओ इंतु तुज्झे पडिग्गाहियरायलंकारे ॥ ९५ ॥ जा नियदिट्ठीए जिणेइ तं लहुं मम कहेह तह चेव । विहियं अहोमुहीओ ठियाओ सवाओ मोत्तूण ॥ ९६ ॥ देविं सिवं निवेइयमेयं तव तुल्लमाउगाइ

पडिभणियं ॥ ६५ ॥ उदयणनामा वच्छाहिनायगो गायउत्ति आणीओ । कह सो वासवदत्ता पज्जोयसुया कलाकुसला ॥ ६६ ॥ तक्कालं गंधव्वे नत्थि पहाणोऽत्थ उदयणादन्नो । ता सो घिप्पउ अभओ भणाइ एईए सिक्खत्थं ॥ ६७ ॥ सो पुण केण उवाएण धिप्पिही पुच्छिओ भणइ अभओ । सो जत्थ करिं पेच्छइ गायंतो तत्थ तं सवसे ॥ ६८ ॥ आणीय बंधट्ठाणं पावेइ न जाणइ य सो खित्तो । इमिणावि जंतमइओ हत्थी काराविओ मुक्को ॥ ६९ ॥ विसयंते चारिज्जइ वणयरलोयाओ लद्धवुत्तंतो । वच्छाहिवो ससेणो गओ तहिं तस्स पेरंते ॥ ७० ॥ मुक्को खंधावारो सयं च कलरावपूरियदियंतो । जा लग्गो गाएउं ठिओ करी लेप्पगमउव्व ॥ ७१ ॥ जा संनिहाणमेसो तस्स गओ ताव पुव्वठविएहिं । गहिओ पच्छन्ननरेहिं पाविओ नयरिमुज्जेणिं ॥ ७२ ॥ भणिओ पज्जोएणं काणा धूया ममत्थि सा गेयं । तं सिक्खवेहि पेच्छसु मा जेणं लज्जिया होही ॥ ७३ ॥ तीएवि साहियमिमं एसो अज्झावगो विणट्ठतणू । कुट्ठेण सुट्ठु वड्ढुं मा होज्जा कयायरा वच्छे ! ॥ ७४ ॥ सो जवणियंतरं तं सिक्खावेइ तस्स सद्देण । सा हीरइ अच्चंतं गोणिसरेणं व वणहरिणो ॥ ७५ ॥ एसो कुट्ठित्ति परं न विलोयइ सा अमंगलं होही । अच्चंतं कोउगपरा सा परिचिंतइ कहं एसो ॥ ७६ ॥ दट्ठव्वोत्ति विमूढा सम्मं सरसंगहं कुणइ न जया । रुट्ठेण तेण भणिया विसंठुलं पढसि किं काणे ! ॥ ७७ ॥ सावि सरोसा भासइ किं कोढिय ! अप्पयं न याणेसि !' णूणं जारिसओ हं कुट्ठी काणावि तह एसा ॥ ७८ ॥ इय परिभाविय फालियअंतरपडओ पलोयए जाव । अकलंकसोमसव्वंगसुंदरंमि तयं नियइ ॥ ७९ ॥ वम्महमणहररूवो सपिवासं तीए सोवि निज्झाओ । पोढपणयाण ताणं मिलणा अच्चग्गला जाया ॥ ८० ॥ नवरं कंचणमाला दासी धाईय सच्चिय मुणेइ । नउ अन्नो कोवि

सेणियवंसुप्पन्ना तो तेहिं नत्तुगी अम्हं ॥ ४९ ॥ काउं ठविया कइवयदिवसे तत्तो पहाणसत्थेण । उज्जेणीए नीया सीवाए देवीए उवणीया ॥ ५० ॥ एवं अभओ तीए पहीणनिस्सेसदोससंकाए । संसारसारभूए सद्धिं विसए निसेवेइ ॥ ५१ ॥ पज्जोयभूमिवइणो पियाणि चत्तारि संति रयणाणि । देवी सिवा, रहो अग्गिभीरुनामा,ऽनलगिरी य ॥ ५२ ॥ हत्थी, लेहायरिय लोहजंघनामा चउत्थयं रयणं । सो दिवसेणं मुक्को उज्जेणीए वियालम्मि ॥ ५३ ॥ भरुयच्छमेइ जोयणपणुवीसं, चिंतयंति रायाणो । तव्वासिणो जहेयं मारेमो पवणवेगंति ॥ ५४ ॥ जो अन्नो गणिएहिं सो एही वासरेहिं तक्कालं । होमो सुहिया तो तस्स संबलं दाउमारद्धा ॥ ५५ ॥ सो नेच्छइ वीहीए ताहे य देवावियं तयं तस्स । तत्थवि कुदव्वजोइयमोयगरूवं तयं विहियं ॥ ५६ ॥ भरिया संबलथइया गंतूण पहम्मि जोयणे कइति । आरद्धो जेमेउं जा ता सउणो निवारेइ ॥ ५७ ॥ उट्ठित्ता गंतूणं पुणोऽतिदूरं पखाइओ जाव । तत्थवि य स पडिसिद्धो एवं तइयंपि से वारं ॥ ५८ ॥ चिंतियमणेण भवियव्वमेत्थ केणावि कारणेणं ति । पज्जोयपायमूलं गओ निवेएइ नियकज्जं ॥ ५९ ॥ तह भोयणपडिसेहं रन्ना अभओ वियक्खणो काउं । सद्दाविओ जहा तं कहेसु एयस्स परमत्थं ॥ ६० ॥ आघाइय तं संबलथइयं भणियं इमीए किल सप्पो । दिट्ठीविसो कुदव्वाण जोयणाओ समुप्पन्नो ॥ ६१ ॥ उग्घाडणमित्तेणं एसो भासीकओ धुवं होंतो । तो किं कज्जउऽरन्ने मुंचेह परम्मुहा होउं ॥ ६२ ॥ मुक्को दड्ढाणि वणाणि तेण नियदिट्ठिगोयरगयाणि । अंतमुहुत्तेण मओ एसो तुट्ठो य पज्जोओ ॥ ६३ ॥ भणिओ वरेसु वज्जिय बंधणमोक्खं तओऽभओ भणइ । तुब्भं चिय हत्थगओ अच्छउ एसो वरो मज्झ ॥ ६४ ॥ अन्नयाऽनलगिरी भग्गालाणो मयाउलो घेत्तुं । नो तीरइ तो अभओ पुट्ठो तेणावि

मित्तो एगो विज्जाहरो आसि ॥ ३३ ॥ तेण समं मित्तीए थिरत्तमिच्छंतओ नियं भगिणिं । सेणा नाम पयच्छइ करेइ गरुयं निबंधं च ॥ ३४ ॥ जइ एसा अन्नासिं पुव्वमहेलाण उवरि ठवेयव्वा । सुविणेवि विप्पियं परिहरिज्ज एयाए कयपणओ ॥ ३५ ॥ सावि य सोहग्गगुणेण तस्स दूरं मणप्पिया जाया । पुव्वंतेउरविज्जाहरीउं पइ विहियकोवा ॥ ३६ ॥ भूगोयराए एईए अम्हं माणो कहं खयं नीओ । इय चिंतिय लद्धछला मारिंति विसाइजोगेण ॥ ३७ ॥ तीए धूया बाला सा जणगेणं विणासभीएण । उवणीया सेणियनरवइस्स सोयं च सो पत्तो ॥ ३८ ॥ जोव्वणभरमारूढा दिन्ना अभयस्स सावि तस्स पिया । उच्छलियमच्छरा सेसिगाओ छिद्दं निहालिंति ॥ ३९ ॥ मायंगीओ ओलग्गियाओ बहुसिद्धखुद्दविज्जाओ । ताओ भणंति कज्जं किं अम्हाहिं, तओ ताहिं ॥ ४० ॥ विज्जाहरस्स तणया अम्हं ओहावणं बहुं कुणइ । ता जायह जह न एसा हवइत्ति निवेइयं तासिं ॥ ४१ ॥ उच्छोभगं पदेमो जहा विरज्जइ पई इमीए लहुं । इय परिभाविय विहिया मारी नयरीए अइघोरा ॥ ४२ ॥ लोगो लग्गो मरिउं मायंगीओऽभएण तो भणिया । लहुं लहह मारिकारणमेयं अंगीकयं ताहिं ॥ ४३ ॥ देवीए तीए सेज्जाहरम्मि माणुसकरंकमाईया । विउविता निक्खित्ता मुहं व्व विहियं रुहिरलित्तं ॥ ४४ ॥ रन्नो निवेइयं देव ! नियघरे चेव मग्गहा मारिं । जाव गविट्ठा दिट्ठा सा रक्खसरूविणी तेण ॥४५॥ पुणरवि मायंगीओ आइट्ठाओ विहीए घाएह । रत्तीए जह न याणइ कोवि कहंचिवि नयरिलोओ ॥ ४६ ॥ ताहिं पुण सा निद्दोसिग त्ति एयं मणे धरंतीहिं । ईसिं जायदयाहिं नीया तद्देसपज्जंतं ॥ ४७ ॥ भेसित्ता परिचत्ता दिणमुही रोविरी पलायंती । वियडमडविं पविट्ठा दिट्ठा तत्तावसजणेण ॥ ४८ ॥ पुट्ठा कओ सि भद्दे ! सिट्ठं तीएवि सयलनियचरिअं ।

तत्थ । उम्मुक्कभूसणाओ दट्ठुं अब्भूट्ठिओ अभओ ॥ १८ ॥ संतुट्ठेणं पुट्ठं सागयमिह हो निसीहियाउत्ति । गिहचेइयाणि परिदंसियाणि विहियं च वंदणयं ॥ १९ ॥ तो अभयं वंदित्ता आसीणाओ य आसणेसु कमा । भयवंताणं तित्थंकराण जम्माइभूमीसु ॥ २० ॥ विणआ ओनमियसरीरा जिणपडिमाओ परेण भावेणं । वंदाविंति कहिंति य पुट्ठाओ जहा अवंतीओ ॥ २१ ॥ अमुगवणियस्स भज्जाउ तस्स मरणे समुग्गयविरागा । अम्हे पव्वइउमणा वंदामो चेइयाणि जओ ॥ २२ ॥ पव्वइयाहिं पढणाइकज्जवक्खेवओ न तीरंति । ताइं वंदिउमभएण भूरिभावेण तो भणिया ॥ २३ ॥ अज्ज महं पाहुणिया होह, पभासंति ता कओवासा । अज्ज म्हे सुचिरं अच्छिऊण कयकोमलालावा ॥ २४ ॥ नियठाणम्मि गयाओ अभओ तासिं गुणेहिं अक्खित्तो । बीयदिणम्मि पभाए एगागी अस्समारूढो ॥ २५ ॥ तासिं समीवमुवगओ एह गिहे मज्झ पारणं कुणह । तुब्भे ताव इहं चिय करेह पारणगमिह भणिओ ॥ २६ ॥ सो ताहिं, चिंतइ इमं मम गेहं निच्छियं न एहिंति । जइ न भणियाणुविर्त्तिं करेमि तो पजिमिओ तत्थ ॥ २७ ॥ संमोहकारिबहुवत्थुजोतियं पाइयं महुं तत्तो । सुत्तो आसरहेणं पलायमाणो कओ ज्झत्ति ॥ २८ ॥ अन्नेवि रहा मग्गे पुव्वं ठविया परंपरेणेसो । उज्जेणिं आणीओ पणामिओ सामिणो तीए ॥ २९ ॥ भणिओ तेण कहिं ते पंडिच्चं, जेण जगमिणं नडियं ?। धम्मच्छलेण छलिओ इमाहिं अइबहलमायाहिं ॥ ३० ॥ यतः पठन्तिः—"स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वममानुषीषु संदृश्यते किमुत याः प्रतिबोधवत्यः । प्रागन्तरिक्षगमनात् स्वमपत्यजातमन्यद्विजैः परभृतः खलु पोषयन्ति ॥ ३१ ॥" इय भणिए अभएणं बद्धो सो तेहिं तेहिं वयणेहिं । जह न अमुको पयंपि गंतुं नियरज्जे ॥ ३२ ॥ पुव्वाणीया भज्जा उवणीया तस्स तीए उप्पत्ती । सेणियनिवस्स

पहाणो पुव्वंपि पवंचियामलगुणोहो । अभओ य तस्स पुत्तो मंती जणमज्झभमिरजसो ॥ २ ॥ अह उज्जेणिपुरपहू पज्जो-
यनराहिवो समागम्म । सेणियमुवरोहेई वहुदंडपयंडिमाकलिओ ॥ ३ ॥ चित्ते भयं वहंतो राया अभएण मंतिणा भणि-
ओ । मा संकह भडवाओ निहेडियव्वो मए तस्स ॥ ४ ॥ आगच्छंतं सोऊण तमभओ तस्स दंडराईण । जाणंतो सेन्ननि-
वेसभूमिमेईए दीणारे ॥ ५ ॥ निहणेइ लोहसंघाडएसु तेसुं अपावमाणेसु । ता संपत्ता सट्ठाणसंठियायावि संजाया ॥ ६ ॥
जाओ सेणियरण्णो पज्जोएणं सहाहवो सुमहं । कइवयदिवसे पच्छा अभओ अंतरं वियाणित्ता ॥ ७ ॥ तव्बुद्धिभेयणकए
लेहं पज्जोयराइणो देइ । जह सव्वे तव दंडा उवयरिया सेणिएणेए ॥ ८ ॥ अचिरावि मिलित्ताणं काहंति समप्पणो तव
इमस्स । अह संसओ मणे होज्ज पेच्छं अमुगस्स दंडस्स ॥ ९ ॥ अमुगपएसं खणिऊण तेण खाणावियं तओ दिट्ठा ।
दीणारभरियकलसा लहुं पणट्ठो य सो तत्तो ॥ १० ॥ पच्छा वि लग्गसेणियनिवेण सेन्नं विलोलियं तस्स । उज्जेणिपुरिं
पत्ता कहिंति ते राइणो सव्वे ॥ ११ ॥ सामि ! न अम्हे एयस्स कारिणो जाण अभयचरियमिणं । संजायनिच्छओ भणइ
अन्नया सो सभाए गओ ॥ १२ ॥ सो कोवि नत्थि मज्झं जो आणोज्जा ममंतिए अभयं । गणियाए एगाए पडिवन्नं
दिज्जउ परं तु ॥ १३ ॥ संजोगो तो दिण्णा मज्झिमगवयाओ सत्त गणियाओ । थेरा य नरा साहिज्जकारया संबलं च
वहुं ॥ १४ ॥ पुव्विं संजयमूले कइयवसड्ढित्तणं गहेऊण । पारद्धा हिंडेउं गामेसु पुरेसु अण्णेसु ॥ १५ ॥ साहू तह सड्ढ-
जणो य जत्थ तहिं एतगा य सुट्ठुयरं । जायाओ विस्सुयाओ पत्ताओ कमेण रायगिहे ॥ १६ ॥ वाहिं उज्जाणे संठियाओ
तच्चेइयाणि वंदेउं । लग्गाओ घरचेइयाइं परिवाडीए य अभयस्स ॥ १७ ॥ घरमइगया निसीहियपुव्वं विहिए पवेसणे

दलभूतानां यत् प्रमाणं तस्यापि ज्ञानं संपद्यत एव। अथवेति पक्षान्तरे इह रथादौ निर्मापणीये यद्दक्षत्वं निर्माणशीघ्रत्वमभ्यासाद्भवति 'एमेव'त्ति एवमेव प्रागुक्तहैरण्यकादिवत् पूतिकेत्ति—कान्दविके माषादिदले माषमुद्गगोधूमचूर्णादौ पक्तुमिष्टभोजनयोग्ये प्रमाणज्ञानं दक्षत्वं वा मुणितव्यं प्रस्तुतबुद्धिप्रभावादिति ॥ २६ ॥

घडकारपुढविमाणं तह सुक्कुत्तारणं च सयराहं। चित्तकरे एवं चिय वण्णातो विद्धलिहणं च ॥२७॥

घटकारः कुम्भकारः पृथ्वीमानं घटादिदलभूतमृत्पिण्डप्रमाणं जानाति यथा इयता मृत्पिण्डेन इयं घटादिनिष्पत्तिः निपत्स्यते। तथेति समुच्चये 'सक्कुत्तारणं'ति शुष्कस्य मनाक् शोषमुपागतस्य भाण्डस्य घटादेरुत्तारणं चक्राद्दवरकेण पृथक्करणमित्येतत् 'सयराहं'ति शीघ्रं करोति 'चित्तकरे एवं चिय'त्ति चित्रकरोऽप्येवमेव वर्णाद् वर्णकाद्रक्तपीतादेः सकाशात् प्रमाणं लेखनीयचित्रस्य बुद्ध्यते। विद्धस्य जीवत इव गजतुरङ्गमादेर्जीवस्य लेखनं करोति, प्रक्रान्तबुद्धिमाहात्म्यात्। चः समुच्चये ॥ १२७ ॥

॥ समाप्तानि कर्मजाया मतेर्ज्ञातानि ॥

नमः श्रुतदेवतायै ॥ अथ पारिणामिकीज्ञातानि भण्यन्ते;—

परिणामिया य अभए लोहग्गासिवणलागिरिवरेसु। पज्जोया जियवज्जणजायणया मोइओ अप्पा ॥१२८॥

रायगिहं नाम पुरं तत्थासि विपक्खरायमयमलणो। खाइगसम्मद्दिट्ठी सेणियराया जयपसिद्धो ॥ १ ॥ चउविहबुद्धि-

या' इति, कोलवाले शूकरकन्धराकेशरूपे प्रोतना प्रवेशनम्। मौक्तिकप्रोतका हि सिद्धतत्क्रिया अधस्तादूर्ध्वमुखं क्रोडकेशं धृत्वा उर्ध्वमुखं तथा मौक्तिकं क्षिपन्ति यथा नूनं तत्र प्रवेशं लभत इति। तथा घृतशकटारूढस्यापि निपुणवणिजः, 'एत्तोच्चिय'त्ति, अत एवाभ्यासादेव कुतपे धारा घृतप्रवाहरूपा उपरिष्टाद् मुक्तवतोऽपि निपतति ॥ २४ ॥

पवए तरंडचागा सम्मं तरणं नहम्मि वा एयं। तुण्णाए पुण तुण्णण मणायसंधिं दुयं चेव ॥ २५ ॥

प्लवकस्तारकस्तरका'ऽडत्यागान्नदीसरोवरादिजलेषु सम्यक् स्वयमब्रुडन्नेव तरणं प्लवनं नभसि वा आकाशे तत्तरणमभ्यासात् करोति। 'तुन्नाए' इति तुन्नावायस्तुटितवस्त्रादिसंधानकारी पुनः 'तुण्णण'त्ति तुण्णणं वस्त्रसंधानं अज्ञातसंधि परैरनुपलक्षितविभागं द्रुतं चैव शीघ्रमेवाभ्यासात् करोति, यथा भगवतः स्कन्धवस्त्रस्य;—तथाहि—भगवान् महावीरः सांवत्सरिकदानपूर्वं प्रतिपन्नव्रतस्तत्कालमेव शक्रारोपितस्कन्धप्रदेशदेवदूष्यः कुण्डग्रामाद् बहिर्देशे विहरन् दानकालासन्निहितगृहस्थपर्यायमित्रब्राह्मणेनागत्य प्रार्थनयोपरुद्धः सन् तस्मै देवदूष्यार्द्धं ददौ। साधिकवर्षान्ते च सुवर्णवालुकानदीतटप्ररूढवृक्षकण्टकाक्षेपाद् भूमौ पपात द्वितीयमर्द्धम् गृहीतं च तत्तेनैव पृष्ठलग्नेन ब्राह्मणेन। समर्पितं च खण्डद्वितयमपि तुन्नवायस्य। तेनापि तथा तदज्ञातसंधि योजितं यथा लब्धप्राच्यलक्षप्रमाणमूल्यं संजातमिति ॥ २५ ॥

वड्ढइरहाइदारुगपमाणणाणमह वेहदक्खत्तं। एमेव पूइयम्मिवि मासाइदले मुणेयव्वं ॥ २६ ॥

वर्द्धके रथकारस्य रथादिदारुकप्रमाणज्ञानं रथादेः रथशिविकायानयुग्यादेर्घटयितुमारब्धस्य दारुकाणां काष्ठानां

मणा विस्मयमागतः। स च शुचिशरीरः कृतशिष्टलोकोचितनेपथ्यश्च तद्देशमागतो जनवादं श्रोतुमारब्धः—'अहो कुश-
लता धृष्टता च चौरस्य, य इत्थं प्राणसंकटस्थानप्रविष्टोऽपि व्युत्पत्तिमान् वर्त्तते'। प्रहृष्टश्चासावतीव। समागतश्चात्रा-
न्तराले कर्षकः स्कन्धारोपितकर्षणोचितकुशीयूपादिसामग्रीकस्तद्दर्शनार्थम्। दृष्ट्वा चोक्तमनेन, '—किं शिक्षितस्य दुष्करम् ?'
इति श्रुतं तस्करेण। रुष्टश्च मनसा। लग्नो गृहीतशस्त्रस्तदनु मार्गेण। गतः क्षेत्रम्। गृहीतोऽसौ केशेषु। भणितश्च यथा त्वां
मारयामि। पृष्टश्च तेन निमित्तम्। निवेदितं चानेनात्मकृतपद्माकारक्षात्रावज्ञारूपम्। ततः कृषीवलेन—'मुञ्च क्षणं, दर्श-
यामि ते कौतुकम्' इत्युक्त्वा पटं प्रस्तार्य स्ववचनं सत्यं कर्त्तुकामेन बीजानां मुष्टिर्भृता भणितश्चौरः,—'पराङ्मुखान्य-
धोमुखानि ऊर्द्ध्वमुखानि पार्श्वतोमुखानि एकाद्यङ्गुलान्तराणि वा एतानि बीजानि क्षिपामीति वदेच्छानुरूपम्। क्षिप्तानि च
तदिच्छानुरूपेण। तुष्टश्च चौर इति ॥ २२ ॥

एमेव कोलिगोवि हु पुंजा माणाइ अविगलं मुणइ। डोए परिवेसंतो तुल्लं अब्भासओ देइ ॥ २३ ॥

'एमेव'त्ति एवमेव 'कोलिगोवि हु'त्ति कोलिकोपि पुञ्जात् सूत्रपिण्डरूपाद् दृष्टाद्धस्तगृहीताद्वा मानादि मानं तन्तुप्रमा-
णम्, आदिशब्दात्तन्निष्पाद्यपटप्रमाणं च अविकलमव्यभिचारि मुणति जानीते। तथा 'डोए' इति दर्व्या परिवेषयन्
निपुणसूपकारः तुल्यं महत्यामपि पङ्क्तौ समं अभ्यासतो ददाति न पुनर्हीनमधिकं वा ॥ २३ ॥

मोत्तियउक्खेवेणं अब्भासा कोलवालपोतणया। घडसगडारूढस्सवि एत्तो च्चिय कूवगे धारा ॥ २४ ॥

मोत्तिएत्यादि मौक्तिकोत्क्षेपेण मुक्ताफलस्योर्द्ध्वोत्पाटनेन अभ्यासात् पुनःपुनः प्रोतनानुशीलनरूपात् 'कोलवालपोतण-

॥ नमः श्रुतदेवतायै ॥

अथ कर्मजाबुद्धिज्ञातानि;—

कम्मयबुद्धीएवि हु हेरण्णियमातिया तदब्भासा । पगरिसमुवेंति तीसे तत्तो णेयम्मि लहु सिद्धी ॥२१॥

कर्मबुद्धावपि ज्ञातान्युच्यन्ते । तत्र च—'हेरन्नियमाइया' इति—हैरण्यिकादयः सौवर्णिकप्रभृतयः कारवः किमित्याह—तदभ्यासात् सुवर्णघटनादिकर्मणां पुनःपुनरनुशीलनात् प्रकर्षमतिशयमुपयान्ति प्रतिपद्यन्ते । तस्याः प्रस्तुतबुद्धेस्ततः प्रकर्षाज्ज्ञेये सुवर्णादौ लघु झटित्येव सिद्धिः सुवर्णघटनादिगोचरा तेषां संपद्यत इति ॥ २१ ॥

एतदेव भावयितुमाह—

हेरण्णिओ हिरण्णं अब्भासाओ णिसिंपि जाणेइ । एमेव करिसगोवि हु बीयक्खेवाति परिसुद्धं ॥२२॥

हैरण्यिकः हिरण्यपण्यप्रधानो वणिग् हिरण्यं दीनारादिरूपकरूपं अभ्यासात् पुनःपुनरनुशीलनान्निश्यपि रात्रावपि जानाति, यथेदं सुवर्णं पलादिप्रमाणं च वर्त्तते । 'एमेव'त्ति एवमेव 'करिसगोविहु'त्ति कर्षकोऽपि कृषीवललोकः बीजक्षेपादि बीजक्षेपं मुद्गादिबीजवपनरूपम्, आदिशब्दात् क्षेत्रगुणान्, तुल्यान्तरतया च बीजनिपातमुर्ध्वमुखमधोमुखं पार्श्वं जानाति कीदृशमित्याह—परिशुद्धमविसंवादि, अभ्यासादेव । अत्र चेदमुदाहरणम्;—क्वचिन्नगरे केनचिद् म्लेच्छाचारिणा मलिम्लुचेन कस्यचिद्द्रविणपतेर्वेश्मनि रात्रौ क्षात्रमष्टपत्रपद्माकारं पातितम् । निष्कृष्टश्चार्थसारः । प्रभाते च स्वक-

अकृततत्प्रयश्च निर्गतास्ते । ततो हृतार्थैरैः गृहीतश्च मन्दभाग्यो मित्रेण यथा—समर्पय मे बलीवर्दान् । असमर्पयमाणश्च राजकुले नेतुमारब्धो यावत्तावत् प्रतिपथेन तुरङ्गमारूढ एकः पुरुषः समागच्छति । स च कथंचित्तुरगेण भूमौ पातितः । पलायमानश्च तुरग आहत आहतेति तदुक्ते तेन मन्दभाग्येन कशादिना ताडितः क्वचिन्मर्मणि । मृतश्च तत्क्षणादेव गृहीतश्च तुरङ्गस्वामिनाऽप्यसौ । संपन्नश्च गच्छतामेव विकालः । उषिताश्च नगरबहिरेव । तत्र च केचिन्नटा आवासिताः सन्ति सुप्ताश्च ते सर्वेऽपि । चिन्तितं च तेन रात्रौ मम नास्ति जीवतो मोक्ष इति वरं आत्मा उद्बद्धः । इति परिभाव्य दण्डिखण्डेन वटवृक्षशाखायां आत्मा उलम्बितः। सा च दण्डिर्दुर्बला झटित्येव त्रुटिता। पतितेन च तेन नटमत्तरको मारितः तैरप्यसौ गृहीतः नीतिकरणे । कथितं च यथावृत्तं तैः । पृष्टोऽसावमात्येन । प्रतिपन्नश्च सर्वम् । ततो मन्त्रिणा निष्प्रतिभोऽयमिति महतीमनुकम्पां तं प्रति कुर्वता प्रस्तुतबुद्धिप्रभावाश्यायो दृष्टः; यथा—'नेत्तुद्धरणं'इति—बलीवर्दविषये नेत्रोद्धरणं लोचनोत्पाटः कर्त्तव्यः। अयमभिप्रायः—बलीवर्दस्वामी मन्दभाग्यश्च भणितौ मन्त्रिणा, यथा—द्वावपि भवन्तावपराधिनौ । तत एकस्य बलीवर्दान् वाटके प्रक्षिप्यमाणान् दृष्टवतो नेत्रोत्पाटनम्, द्वितीयस्य च वाचा बलीवर्दानसमर्पितवतो बलीवर्दप्रदानं दण्ड इति 'घोडगजीहाइ' इति—अनेन घोटको दातव्यः। घोटकस्वामिनश्च घोटकमाहताहतेति भणितवतो जिह्वायाश्छेदो दण्डः। 'पडणमो उवरि'त्ति नटमहत्तरकश्च तथा कश्चित् दण्डी खण्डेनात्मानमुद्बध्य पतनमस्योपरि करोतु । एवं मन्दभाग्यो व्यवहारे प्रवृत्ते ऋजुरिति कृत्वा मन्त्रिणोऽनुकंपा संपन्ना, न पुनरसौ दण्डित इति १२०

॥ समाप्तानि वैनयिकीबुद्धिज्ञातानि ॥

दीनां समर्पणांकुर्वतां अवधे अव्यापादने-अद्यापि राज्ञा वधेऽक्रियमाणे इत्यर्थः । तथा शीता शाटी इत्यादिना प्रकारेण सुशिष्याणां कृतज्ञतया सुन्दरान्तेवासिभावं प्राप्तानां वैनयिकीबुद्धिः सम्पन्ना । निस्सृतश्चासावनुपहत एव ॥ १८ ॥

णिव्वोदे पोसियजार खुरकए रत्तितिसियदगमरणे । उज्झय नावियपुच्छा णाएतयगोणसुलद्धो ॥१९॥

'णिव्वोदे' इति नीव्रोदकेज्ञाततयोपन्यस्ते—'पोसियजारखुरकए' इति कयाचित् प्रोषितभर्तृकया जारो विटो गृहे प्रवेशितः, तस्य च क्षुरकर्म नखाद्युद्धरणादिकृतं । कृतेच 'रत्तितिसियदगमरणे' इति रात्रौ तृषितस्सन्नुदकं सन्निहितान्यजलाभावे नीव्रसलिलं पायितस्तत्क्षणादेव मरणं तस्य सम्पन्नम् । निश्चिते च तत्र उज्झनं बहिर्देवकुलिकायास्त्यागः कृतः । दृष्टश्च लोकेन गवेषितश्च कथमसौ मृत ? इति, सद्भावं चालभमानेन तत्र केनचित् सप्रतिभेनोक्तं—नवमे वास्य क्षुरकर्म नापितविहितं च दृश्यते, ततो लोकेनाहूय नापितानां पृच्छा कृता—केनास्य क्षुरकर्म विहितम् ? इति, कथितं चैकेन यथा—मयामुकस्य गेहे इति । ज्ञाते च पृष्टा सा—किं त्वया मारित ? इति, सा चाह तृषितो मया नीव्रोदकमेव केवलं पायितः ततो लोकस्य नीव्रस्थितत्वग्विषगोनसोपलब्धिः प्रस्तुतबुद्धिप्रभावात् संपन्ना ॥ १९ ॥

गोणे णेत्तुद्धरणं घोडगजीहाइ पडणमो उवरिं । मंदमई ववहारे रिउत्ति मंतिस्स अणुकंपा ॥ २० ॥

'गोणे' त्ति गोणो घोडगपडणं च रुक्खाओ इतिद्वारपरामर्शः । तत्र क्वचिद् ग्रामे केनचिन्मन्दभाग्येन निर्वाहोपायान्तरमन्यदलभमानेन मित्राद् याचितैर्बलीवर्दैर्हलं वाहयितुमारब्धम् । विकाले च तेनानीयैते गावो मित्रस्य संबन्धिनि गोवाटके प्रक्षिप्ताः । तच्च मित्रं तदा जेमितुमारब्धम् । लज्जया चासौ नोपसर्पितः दृष्टाश्च तेन ते वाटके क्षिप्यमाणाः ।

दसमस्स अंतिमाइं सेसं अणुमपढाविउं न उण अन्नं। पाठिज्जसु, वोच्छिण्णा तो तम्मि दुवे य वत्थूणि ॥ ११८ ॥ इह गणियारहियाणं पगयं वेणइयबुद्धीए ॥ ११९ ॥ अथ गाथाक्षरार्थः—गणिका तथा रथिक उक्तरूपः, न्नियं सुयं सव्वं । 'सुकोससड्डिढ'त्ति—सुकोशा प्रागेव या कोशानामतयोक्ता—श्राद्धा जिनशासनातिरूढातिशयश्रद्धाना एकं ज्ञातं न पुनर्द्धे । इति अस्माद्धेतोः स्थूलभद्रगुणान्निरन्तरं प्रशंसन्तीं तां दृष्ट्वा रथिकेन तदाक्षेपार्थं आम्रलुम्बी प्रागुक्तप्रकारेण छिन्ना । तया च सिद्धत्थगरासिच्चि सिद्धार्थकराशिस्थितसूच्यग्रेषु नाव्यमादर्शितम्, भणितं च शिक्षितस्य का दुष्करतेति ॥ १७ ॥

सीता साडी कज्जं दीहं तण गच्छ कुंचपइवाणी। लेहायरियपणामण अवहम्मि तहा सुसिस्साणं ॥१८॥

सीया साडी दीहं च तणं अवसव्वयं च कुंचस्सत्ति द्वारे—केनचित् कलाचार्येण क्वचिन्नगरे कस्यचिन्नरनायकस्य पुत्रा अतिदानसन्मानगृहीतेन लेख्यादिकाः कला ग्राहिताः संजातश्च कालेनातिभूयान् द्रव्यसंयोगः लुब्धश्च राजा इच्छति तं व्यपरोपयितुं तत्र । ज्ञातं च पुत्रैः । "जनिता चोपनेता च यस्तु विद्यां प्रयच्छति । अन्नदाता भयत्राता पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥ १ ॥" इति नीतिमद्वाक्यं कृतज्ञतयाऽनुस्मरद्भिः परिभावितं च तैः (ग्रं. ३०००) यथा केनाप्युपायेन अक्षतमेवामुमतः स्थानान्निःसारयामः । ततो यदा जेमितुमागतोऽसौ तदा स्नानशाटिकां याचमानस्तैरुक्तः शुष्कायामपि शाटिकायां यथा शीता शिशिरा शाटी, किमुक्तं भवति—शीतकार्यं ते इति । तथा दीर्घं तृणं द्वाराभिमुखं दत्त्वा सूचयन्ति, यथा—गच्छदीर्घं मार्गं प्रतिपद्यस्वेति तथा कौञ्चस्य मङ्गलार्थं स्नातस्य प्रदक्षिणतयोत्तार्यमाणस्य प्राक् तदानीं 'पइवाणि'त्ति प्रतीपरूपतयोत्तारणं कृतम्—प्रतिकूलं संप्रति ते राजकुलमिति । लेख्याचार्यप्रणामनं कलाचार्यस्य शाख्या-

गणिका० द्वारगाथार्थः शीता-शाटी० द्वारम्

थोवावसेसए सइ झाणे अह पुच्छिओ
न तरंतवधारिउं जाहे ॥ १०२ ॥ ताहे ते ऊसरिया एक्कं मोत्तूण थूलभद्दमुणिं । थोवावसेसए सइ झाणे अह पुच्छिओ
न तरंतवधारिउं जाहे ॥ १०२ ॥ ताहे ते ऊसरिया एक्कं मोत्तूण थूलभद्दमुणिं । तो खमसु किंचि कालं तो दिवसं
गुरुणा ॥ १०३ ॥ न किलिम्मसि तं स भणइ न कोवि भगवं ! ममं किलामेत्ति । अट्ठासीसुत्ताइं उवमा मेरूसरिसवेहिं ॥ १०५ ॥
वायए सवं ॥ १०४ ॥ पुच्छइ सूरिं भयवं ! कित्तियमित्तं मए इहाधीयं । सव्वंपि दिट्ठिवायं पढिया य कमेण दस पुव्वा ॥ १०६ ॥ वत्थूहिं
एयकालाओ ऊणगेण कालेण पढिहिसि सुहेण । पत्ता पाडलिपुत्तं ठिया य बाहिं तदुज्जाणे ॥ १०७ ॥ जक्खाइयाउ सत्तवि
दोहिं ऊणा सथूलभद्दा गुरू विहरमाणा । पत्ता पाडलिपुत्तं ठिया य बाहिं तदुज्जाणे ॥ १०८ ॥ वंदिय गुरुं कहिं सो जिट्ठज्जो
भइणीओ थूलभद्दसाहुस्स । गुरुणो जेट्ठज्जस्स य समागया वंदणनिमित्तं ॥ १०८ ॥ वंदिय गुरुं कहिं सो जिट्ठज्जो
पुच्छिओ गुरू भणइ । देउलियाइ इमाए गुणमाणो चिट्ठइ पहिट्ठो ॥ १०९ ॥ आयंतीओ दट्ठूण ताउ इड्ढीइ दंसण-
निमित्तं । सीहागारो जाओ सो तं ताओ नियच्छित्ता ॥११०॥ तट्ठाउ गुरुसयासे भणंति सीहेण खइयगो भंते ! । भाया,
गुरुणा भणियाउ थूलभद्दो न सो सीहो ॥ १११ ॥ पडियागया य वंदिय ठिया तओ पुच्छिया कुसलवत्तं । कहियं जह
पव्वइओ सिरिओ पव्वोववासेणं ॥ ११२ ॥ काराविएण अम्हेहिं सो मओ अमरवासमणुपत्तो । सिरिवज्झाभीयाहिं तवेण
जह देवया खित्ता ॥ ११३ ॥ नीया महाविदेहं जह पुट्ठा तत्थ तित्थरायाणो । दो अज्झयणाऽऽणीया एगं भावणविमु-
त्तवरं ॥११४॥ एवं वंदित्ताणं गयाउ वीए दिणम्मि संपत्ते । नवसुत्तुद्देसत्थं उवट्ठिओ सो, न उद्दिसइ ॥ ११५ ॥ जा सूरी,
को हेऊ तमजोगोसि त्ति तेणिमं नायं । कल्ले कओ पमाओ जो सो एवं वियंभेइ ॥ ११६ ॥ न पुणो काहामि भणइ
सूरिणो जइवि नो तुमं कुणसि । अन्ने काहिंति तओ किच्छेण कहिंचि पडिवन्नं ॥ ११७ ॥ चत्तारि उवरिमाइं पुव्वाणि

वणम्मि वुत्थो ॥ ८७ ॥ पुवं सवं चिय से निवेइयं तीइ तस्स वुत्तंतं । तच्चरियाक्खित्तमणो विहिओ सो सावगो परमो ॥ ८८ ॥ जाओ य तम्मि समए दुक्कालो दोय दस य वरिसाणि । सवो साहुसमूहो गओ तओ जलहितीरेसु ॥ ८९ ॥ तदुवरमे सो पुणरवि पाडलिपुत्ते समागओ विहिया संघेणं सुयविसया चिंता किं कस्स अत्थित्ति ॥ ९० ॥ जं जस्स आसि पासे उद्देसज्झयणमाइ संघडिउं । तं सवं एक्कारस अंगाइं तहेव ठवियाइं ॥ ९१ ॥ परिकम्मं सुत्ताइं पुवगयं चूलियाऽणुओगो य । दिट्ठीवाओ इय पंचहावि नो अत्थि तत्थित्ति ॥ ९२ ॥ नेपालवत्तिणीए विसए किल भद्दबाहवो गुरवो । विहरंति दिट्ठिवायं धरंति इय चिंतियं तेण ॥ ९३ ॥ संघेण साहुजुयलं पहियं तस्संतिए पवाएहि । दिट्ठीवायं जं संति अत्थिणो साहुणो एत्थ ॥ ९४ ॥ कहियम्मि संघकज्जे पडिभणिय तेण संपइ पयट्टो साहेउं । महापाणज्झाणं पुविं च दुक्कालो ॥ ९५ ॥ जं आसि पयट्टो तेण नाहमेयम्मि उवरए संते । दाहामि वायणं जं न जाइ एवम्मि सा दाउं ॥ ९६ ॥ आगम्म तेण संघस्स साहियं तो पुणोवि संघाडो । तस्संतिए विसट्ठो संघाणं जो न मन्नेइ ॥ ९७ ॥ को तस्स होइ दंडो एयं भणाविओ भणइ तस्स । उग्घाडणं तओ सो तुब्भं चेवागयामिणं ति ॥ ९८ ॥ मा उग्घाडह पेसह साहुणो जे जुया सुमेहाए । दिवसेण सत्त पडिपुच्छणाउ दाहामि जा झाणं ॥ ९९ ॥ एगा भिक्खाउ समागयस्स दिवसद्धकालवेलाए । वीया, तइया सण्णावोसग्गे कालवेलाए ॥ १०० ॥ दिवसस्स भावणीओ चउत्थिगा वासए कए तिन्नि । तो थूलभद्दपमुहा मेहावीणं सया पंच ॥ १०१ ॥ पत्ता तस्स समीवे पडिपुच्छाए य वायणं लिंति[1] । एक्कसि दोहिं तिहिं वा

[1] क 'दिंति'।

जाव ता तीए ॥ ७३ ॥ गिहखालम्मि निहित्तं निरिक्खमाणस्स तक्खणं तस्स । भणइ तओ कहमेयं रयणमिणं मइलियं तुमए ? ॥ ७४ ॥ मुद्धो सि तुमं सोयसि जमेयमप्पाणगं न उण समण ! । एयाओवि विलीणं रयणसमो मं जमणुसरसि ॥ ७५ ॥ अइनिप्पिवासमेसो तीए पडिचोइओ पडिनियत्तो । इच्छामो अणुसट्ठिं भणिय गओ गुरुसमीवम्मि ॥ ७६ ॥ अइदुक्करदुक्करकारगो त्ति एवं स थूलभद्दमुणी । चिरपरिचिया असड्ढी सम्मं अहियासिया इमिणा ॥ ७७ ॥ तुमए अदिट्ठदोसा उवकोसा जाइया कयवया य । निब्भच्छिओ पवन्नो पच्छित्तं चित्तसारंति ॥ ७८ ॥ कइयाइ नंदरण्णा दिन्ना तुट्ठेण नियगरहियस्स । कोसा सा पुण निच्चं पसंसए थूलभद्दमुणिं ॥ ७९ ॥ कह अन्नो तह इत्थीपरीसहं जिणइ जियमयणपब्भारो । जो न ममाओ तिलतुसतिभागमित्तंपि संखुद्धो ॥ ८० ॥ संति च्चिय अच्छेरगकरा जणा भूरिणो इहं लोए । नहु थूलभद्दसरिसो भूओ होउ च्चिय कयाइ ॥ ८१ ॥ एवं तग्गुणगउरवखित्तमणा उवचरेइ तं न तहा । नियसोहग्गुप्पायणहेउं सा अन्नया नीया ॥ ८२ ॥ नियविन्नाणस्स य दंसणत्थमावाससोगवणियाए । आरोवियधणुदंडो अंबगपिंडीइ कंडाणि ॥ ८३ ॥ अणुपुंखं लायंतो ता खिवइ जाव नियकरब्भासं । आणीया खिविऊणं छिन्ना सा अद्धचंदेण ॥ ८४ ॥ सा भणइ सिक्खियस्सेह दुक्करं किं व पेच्छसिमंपि । नट्टविहिं तो सरिसवरासिट्ठियसुइयग्गेसु ॥ ८५ ॥ कयनट्टा हरिसमुही भणाइ भो ! कस्स मच्छरो गुणिसु ? । तं च्चिय मणे वहंती तह भणइ सुभासियं एयं ॥ ८६ ॥ न दुक्करं अंबयलुंबितोडणं न दुक्करं नच्चय सिक्खियाए । तं दुक्करं तं च महाणुभावं जं सो मुणी पमय-

---

१ ख घ—'पसरो'

रकारयस्स अब्भुट्ठिऊण सप्पणयं । भणियं गुरुणा तव सागयं ति ते मच्छरं पत्ता ॥ ५८ ॥ तिन्निवि भणंति खमगा ! पेच्छह सूरी कहं इमं भणइ । एस अमच्चस्स सुओ अतवोवि पसंसिओ एवं ॥ ५९ ॥ मणमज्झठवियरोसेण पाउसम्मी समागए दुइए । सीहगुहाखमगेणं भणिओ सूरी अहं जामि ॥ ६० ॥ उवकोसाइ गिहम्मी कोसावेसाइ लहुगभइणीए । तं बोहेमि किमूणो कोवि इहं थूलभद्दाओ ॥ ६१ ॥ उवउत्तेणं गुरुणा णायं पारं न पाविही एसो । पडिसिद्धो तहवि गओ तो मग्गियलद्धवसहीओ ॥ ६२ ॥ लग्गो वासारत्तं काउं सा भद्दिगा सुणइ धम्मं । अइफारसरीरा भूसिया य अविभूसिया चेव ॥ ६३ ॥ सो मयणगोलगो इव जलणसमीवे तओ पलोयंतो । जाओ अईवदढभाववज्जिओ फुरिय-कामसरो ॥ ६४ ॥ वज्जियलज्जो अज्झोववण्णओ मग्गिउं तओ लग्गो । निउणमईए तीए भणिओ किं देसि तं अम्हं ? ॥ ६५ ॥ सो भणइ नत्थि मे किंचि जेण णिग्गंथओ अहं भद्दे ! । तहवि य भणसु किमिच्छसि लक्खं, निसुयं च तेणेवं ॥६६॥ नेवालजणवए जह रायाऽपुव्वस्स साहुणो देइ । कंवलरयणं सयसहस्समोल्लमेसो तहिं जाइ ॥ ६७ ॥ लद्धं तं तत्थ नगिणप्पाओ जा एइ एक्कओ महापमाणवंसस्स नूमियं मज्झं । ठइयं छिद्दे जह तं न कोवि किंचिवि वियाणाइ ॥ ६८ ॥ एसो इहेति वुत्तं चोरवई सउणरुयवि-यारं तु । जा पासइ ता पासइ एक्कं चिय इंतयं समणं ॥ ७० ॥ अवहीरियसउणरुओ जा चिट्ठइ ता पुणोवि वाहरइ । हत्थगओ [illegible] एसो तुब्भं अडगओ त्ति ॥ ७१ ॥ संजायकोउगेणं भणिओ चोराहिवेण सो गंतुं । जं इत्थमत्थि विस्समं अकुणमाणो । ता कत्थवि य पएसे सउणो वासइ जहा लक्खो ॥ ६९ ॥

॥ ४१ ॥ काऊण पंचमुट्ठियलोयं सयमेव गहियमुणिवेसो । गंतूणं भणइ निवं इमं मए चिंतियं राय ! ॥ ४२ ॥ उवबू-
हिओ निवेणं नीहरिओ मंदिराउ स महप्पा । गणियाइ गिहे जाहि त्ति पेहिओ राइणा जंतो ॥ ४३ ॥ दट्ठूण मयकलेव-
रदुग्गंधपहेण वच्चमाणं तं । रन्ना नायं निविन्नकामभोगो धुवमिमो त्ति ॥४४॥ ठविओ पयम्मि सिरिओ इयरो संभूयविजय-
पामूले । पव्वइओ अच्चुग्गं करेइ विविहं तवच्चरणं ॥ ४५ ॥ अहविहरंतो कइयावि पाडलीपुत्तमागओ एसो । संभूयविजय-
गुरुणा सद्धिं सद्धम्मनिरयमणो ॥ ४६ ॥ पत्ते वासारत्ते तिण्णि मुणी तिव्वभवभउव्विग्गा । गिण्हंति कमेणेए अभिग्गहे
दुग्गहसरूवे ॥ ४७ ॥ एगो सीहगुहाए अन्नो दारुणविसाहिवसहीए । कूवफलयम्मि अन्नो चाउम्मासं कयाणसणा
॥ ४८ ॥ भयवं स थूलभद्दो कोसागेहम्मि अतवकम्मरओ । निवसिस्सामि स गुरुणा अहिगयसत्तेणऽणुन्नाओ ॥४९॥
संपत्तो घरदारे तुट्ठाए उट्ठिऊण जह भग्गो । एसो परीसहेहिं भणाहि जं काहमेत्ताहे ॥ ५० ॥ पुव्वोवभुत्तरइमंदिरम्मि
उज्जाणमज्झयारम्मि । देसु निवासं, दिन्नो भुत्तो सव्वेहिंवि रसेहिं ॥ ५१ ॥ ण्हाणगुणसुइसरीरा सव्वालंकारभूसिया
राओ । पत्ता दीवयहत्था कयत्थमप्पाणमिच्छंती ॥ ५२ ॥ चाडुपडू पारद्धा सा तं रमिउं न सक्किया जाव । तत्तो
पसंतमोहा सुयधम्मा साविया जाया ॥ ५३ ॥ रायाभिओगविरहेण कोइ पुरिसो मए न रमियव्वो । इय सा अबंभ-
विरती पडिवज्जइ वज्जियवियारा ॥ ५४ ॥ उवसमियसीहसप्पा चउमासोवासिया गुरुसयासे । कयकूवफलावासो तइओवि
मुणी समायाओ ॥५५॥ अब्भुट्ठिया मणागं दुक्करकारीण सागयं तुब्भं । आभासिया कया जा गुरुणा ता थूलभद्दोवि ॥५६॥
गणियागिहम्मि पइवासरम्मि गिण्हिय मणुन्नमाहारं । भुंजंतो रम्मतणू समाहिगुणओ य संपन्नो ॥ ५७ ॥ अइदुक्करदुक्क-

आरद्धो छिद्दाइं पलोइउं अन्नया य सयडालो । वीवाहं काउमणो सिरियस्स नरिंदजोग्गाइं ॥ २६ ॥ विविहाइं आउहाइं पच्छण्णं कारवेइ एयं च । उवयरियाए कहियं वररुइणो मंतिदासीए ॥ २७ ॥ पावियछिद्देण तओ तेणं डिंभाणि मोयगे दाउं । सिंगाडयतियचच्चरठाणेसुं पाढियाणि इमं ॥ २८ ॥ एउ लोउ न वियाणइ जं सगडालु करेसइ । नंदु राउ मारेविणु सिरियउ रज्जि ठवेसइ" ॥ २९ ॥ सुणियं च इमं रण्णा चरेहिं पेहावियं च मंतिगिहं । दट्ठूण कीरमाणाइं आउहाइं पभूयाइं ॥ ३० ॥ सिट्ठं रन्नो तेहिं कुविओ राया ठिओ पराहुत्तो । सेवागयस्स चलणेसु निवडमाणस्स मंतिस्स ॥ ३१ ॥ कुवियंति निवं नाउं सयडालो मंदिरम्मि गंतूण । कहइ सिरियस्स पुत्तय । राया मारेइ सव्वाइं ॥ ३२ ॥ जइ न मरिस्सामि अहं ता रन्नो पायनिवडियं वच्छ ! । मं मारिज्जासि तुमं ठगिया सिरिएण ता सवणा ॥ ३३ ॥ सयडालेणं भणियं तालउडे भक्खियम्मि मइ पुव्वं । निवपायपडणकाले मारेज्जसु तं गयासंको ॥ ३४ ॥ सव्वविणाससंकियमणेण पडिसुयमिमं च सिरिएण । तहमेव पायपडियस्स सीसमेयस्स छिन्नंति ॥ ३५ ॥ हाहा अहो अकज्जंति जंपिरो उट्ठिओ य नंदनिवो । भणिओ सिरिएण तओ देव ! अलं वाउलत्तेण ॥ ३६ ॥ जो तुह्मं पडिकूलो तेणं पिउणावि नत्थि मे कज्जं । तो सो रण्णा वुत्तो पडिवज्जसु मंतिपयविं ति ॥ ३७ ॥ तेणं भणियं भाया जेट्ठो मे थूलभद्दनामो त्ति । वारसमं से वरिसं कोसाइ गिहे वसंतस्स ॥ ३८ ॥ सद्दाविओ य रण्णा वुत्तो य भयाहि मंतिपयविं ति । तेणं भणियं चिंतेमि राइणा पेसिओ ताहे ॥ ३९ ॥ सन्निहियअसोगवणे तत्थ य सो चिंतिउं समाढत्तो । परकज्जवावडाणं के भोगा किं च सोक्खं ति ? ॥ ४० ॥ भोगेहिंवि गंतव्वं नरए ऽवस्सं अलं तदेतेहिं । इय चिंतिऊण वेरग्गमुवगओ भवविरत्तमणो

अण्णदिणे रायपुरो वररुइणा गाहियं नियं कव्वं । पासट्ठिओ अमच्चो भणाइ अबो ! सुपढियं ति ॥ १० ॥ तो अट्ठ-
सयंरन्ना दीनाराणं दवावियं तस्स । जाया पइदिवसं चिय एत्तियमित्ता य से वित्ती ॥ ११ ॥ अत्थक्खयं पलोइय भणिय-
ममच्चेण देव ! किमिमस्स । देहित्ति तेण वुत्तं सलाहिओ जं तए एसो ॥ १२ ॥ भणियममच्चेण मए अविणट्ठं पढइ
पुव्वकव्वंति, सलहियमेयस्स तओ रन्ना पुट्ठो कहं एवं ॥ १३ ॥ तेणं भणियं मज्झं धूयावि पढंति पढइ जं एसो । उच्चि-
यसमए य पत्तो पढणत्थं सो निवस्संते ॥ १४ ॥ जवणियअंतरियाए धरिया मंतिस्स सत्त धूयाओ । जक्खाइ पढमवा-
राइ अहिगयं से पढंतस्स ॥ १५ ॥ तो तीए नरवइणो पुरओ अविणट्ठमुच्चरंतीए । वाराहिं दोहिं अहियं बीआए तीइ
वुत्तम्मि ॥ १६ ॥ तइयाए वाराए तइयाए अहिगयं च वुत्तं च । एवं वाराबुड्ढीइ सेसगाहिंपि उवलद्धं ॥ १७ ॥ तो
कुविएणं रन्ना दुवारमवि वारियं वररुइस्स । पच्छा सो गंगाए जंतपओगेण दीणारे ॥ १८ ॥ ठविऊण लेइ भणइ य
थुइतुट्ठा देइ मज्झ गंगत्ति । कालंतरेण रन्ना सोउं सिट्ठं अमच्चस्स ॥१९॥ तेणं भणियं जइ मह पुरो इमा देइ ता वरं देव !।
वच्चामो य पभाए गंगाए पडिसुयं रन्ना ॥ २० ॥ अह मंतिणा वियाले पच्चइओ नियनरो समाइट्ठो । गंगाए पच्छन्नो
अच्छसु जं वररुई सलिले ॥ २१ ॥ किंपुण ठवेइ तं गिण्हिऊण मह भद्द ! उवणमेज्जासि । गंतूण नरेण तओ आणीया
दम्मपोट्टलिया ॥ २२ गोसम्मि गओ नंदो मंतीइ पलोइओ थुणंतो सो । गंगजलम्मि निबुड्डो थुइअवसाणे य तं जंतं
॥ २३ ॥ करचरणेहिं सुचिरंपि घट्टियं जाव वियरइ न किंपि । अच्चंतविलक्खत्तणमणुपत्तो वररुई ताव ॥ २४ ॥ पाय-
डिया सयडालेण राइणो सा य दम्मपोट्टलिया । हसिओ य राइणा सो कुविओ मंतिस्स उवरि तओ ॥ २५ ॥

'हत्थिवीमंस'त्ति—हस्तिनि क्षीणायुषि पुच्छैकवालोत्पाटनं कृत्वा तस्मिन्नियोजनेन विमर्शः कृतः। लग्नं च तद्विषं क्रमेण हस्तिनमभिभवितुम्। मन्त्रिणा चोक्तम्;—'प्रतिपक्षोऽगदः एतस्य निवर्त्तकमौषधं किं किंचिदस्ति न वा?' इति। अस्ति चेत्, प्रयुङ्क्ष्व। प्रयुक्तं च। ततो यावद्विषेणाभिभूयते तावत् पश्चात्प्रयुक्तेनौषधेन प्रगुणीक्रियते। एवं दृष्टे विषसामर्थ्ये पश्चान्मन्त्रिणा प्रयुक्तिस्तु प्रयोगः पुनर्व्यापारणलक्षणः कृतः। अत्र च वैनयिकी बुद्धिर्यन्मन्त्रिणा दृष्टसामर्थ्यं विषं व्यापारितमिति ॥ १६ ॥

गणिया रहिए एक्कं सुकोस सड्ढित्ति थूलभद्दगुणे। रहिएण अंबलुंबी सिद्धत्थगणट्टदुक्करया ॥ १७ ॥

इह नवमनंदकाले कप्पगवंसम्मि आसि सुपसिद्धो। सयसंखावच्चत्तणगुणाउ सयडालगो मंती ॥ १ ॥ तस्स पहाणकलत्तम्मि दुण्णिजाया सुया सुयवरिट्ठा। सिरिथूलभद्दनामो पढमो बीओ य सिरिउ त्ति ॥ २ ॥ जक्खा य जक्खदिन्ना भूया तह भूयदिन्नया नाम। सेणा वेणा रेणा तह सत्त इमाउ धूयाओ ॥ ३ ॥ एया कमेण इग–दो–तिगाहिं वाराहिं सुणियगहणसहा। जिणवयणरत्तचित्तो एगंतेणेव सड्डालो ॥ ४ ॥ तत्थत्थि वररुई नाम माहणो सयलविप्पकुलकेऊ। अट्ठसएण सिलोगाण नंदमुवचरइ सो निच्चं ॥ ५ ॥ राया सगडालमुहं पासइ मिच्छत्तमिय मुणंतो सो। जा न पसंसइ एसो वि तस्स न पसन्नओ होइ ॥ ६ ॥ तब्भज्जाए सेवापरायणो सो तओ दढं जाओ। भणिओ तीइ किमत्थं तमेवमाराहिसि ममंति? ॥ ७ ॥ परिकहिए सब्भावे तह काहं जह पसंसए एसो। इय पडिवज्जिय तीए भणिओ भत्ता किमत्थं तं ॥ ८ ॥ न पसंससि वररुइकव्वमाह एसोवि मिच्छमिय काउं। अइनिब्बंधुवरुद्धो महिलाए कारिओ करणिं ॥ ९ ॥

अण्णदिणे रायपुरो वररुइणा गाहियं नियं कव्वं । पासट्ठिओ अमच्चो भणाइ अवो ! सुपढियं ति ॥ १० ॥ तो अट्ठसयंरन्ना दीनाराणं दवावियं तस्स । जाया पइदिवसं चिय एत्तियमित्ता य से वित्ती ॥ ११ ॥ अत्थक्खयं पलोइय भणियममच्चेण देव ? किमिमस्स । देहित्ति तेण वुत्तं सलाहिओ जं तए एसो ॥ १२ ॥ भणियममच्चेण मए अविणट्ठं पढइ पुव्वकव्वंति, सलहियमेयस्स तओ रन्ना पुट्ठो कहं एवं ॥ १३ ॥ तेणं भणियं मज्झं धूयावि पढंति पढइ जं एसो । उचियसमए य पत्तो पढणत्थं सो निवस्संते ॥ १४ ॥ जवणियअंतरियाए धरिया मंतिस्स सत्त धूयाओ । जक्खाइ पढमवाराइ अहिगयं से पढंतस्स ॥ १५ ॥ तो तीए नरवइणो पुरओ अविणट्ठमुच्चरंतीए । वाराहिं दोहिं अहियं बीआए तीइ वुत्तम्मि ॥ १६ ॥ तइयाए वाराए तइयाए अहिगयं च वुत्तं च । एवं वारावुड्ढीइ सेसगाहिंपि उवलद्धं ॥ १७ ॥ तो कुविएणं रन्ना दुवारमवि वारियं वररुइस्स । पच्छा सो गंगाए जंतपओगेण दीणारे ॥ १८ ॥ ठविऊण लेइ भणइ य थुइतुट्ठा देइ मज्झ गंगत्ति । कालंतरेण रन्ना सोउं सिट्ठं अमच्चस्स ॥१९॥ तेणं भणियं जइ मह पुरो इमा देइ ता वरं देव !। वच्चामो य पभाए गंगाए पडिसुयं रन्ना ॥ २० ॥ अह मंतिणा वियाले पच्चइओ नियनरो समाइट्ठो । गंगाए पच्छन्नो अच्छसु जं वररुई सलिले ॥ २१ ॥ किंपुण ठवेइ तं गिण्हिऊण मह भद्द ! उवणमेज्जासि । गंतूण नरेण तओ आणीया दम्मपोट्टलिया ॥ २२ गोसम्मि गओ नंदो मंतीइ पलोइओ थुणंतो सो । गंगजलम्मि निबुड्डो थुइअवसाणे य तं जंतं ॥ २३ ॥ करचरणेहिं सुचिरंपि घट्टियं जाव वियरइ न किंपि । अच्चंतविलक्खत्तणमणुपत्तो वररुई ताव ॥ २४ ॥ पायडिया सयडालेण राइणो सा य दम्मपोट्टलिया । हसिओ य राइणा सो कुविओ मंतिस्स उवरि तओ ॥ २५ ॥

'हत्थिवीमंस'त्ति—हस्तिनि क्षीणायुषि पुच्छैकवालोत्पाटनं कृत्वा तस्मिन्नियोजनेन विमर्शः कृतः । लग्नं च तद्विषं क्रमेण हस्तिनमभिभवितुम् । मन्त्रिणा चोक्तम्;—'प्रतिपक्षोऽगदः एतस्य निवर्त्तकमौषधं किं किंचिदस्ति न वा?' इति । अस्ति चेत्, प्रयुङ्क्ष्व । प्रयुक्तं च । ततो यावद्विषेणाभिभूयते तावत् पश्चात्प्रयुक्तेनौषधेन प्रगुणीक्रियते । एवं दृष्टे विषसामर्थ्ये पश्चान्मन्त्रिणा प्रयुक्तिस्तु प्रयोगः पुनर्व्यापारणलक्षणः कृतः । अत्र च वैनयिकी बुद्धिर्यन्मन्त्रिणा दृष्टसामर्थ्यं विषं व्यापारितमिति ॥ १६ ॥

गणिया रहिए एक्कं सुकोस सड्ढढित्ति थूलभद्दगुणे । रहिएण अंबलुंबी सिद्धत्थगणट्टदुक्करया ॥ १७ ॥

इह नवमनंदकाले कप्पगवंसम्मि आसि सुपसिद्धो । सयसंखावच्चत्तणगुणाउ सयडालगो मंती ॥ १ ॥ तस्स पहाणकलत्तम्मि दुण्णिजाया सुया सुयवरिट्ठा । सिरिथूलभद्दनामो पढमो बीओ य सिरिउ त्ति ॥ २ ॥ जक्खा य जक्खदिन्ना भूया तह भूयदिन्नया नाम । सेणा वेणा रेणा तह सत्त इमाउ धूयाओ ॥ ३ ॥ एया कमेण इग–दो–तिगाहिं वाराहिं सुणियगहणसहा । जिणवयणरत्तचित्तो एगंतेणेव सड्ढालो ॥ ४ ॥ तत्थत्थि वररुई नाम माहणो सयलविप्पकुलकेऊ । अट्ठसएण सिलोगाण नंदमुवचरइ सो निच्चं ॥ ५ ॥ राया सगडालमुहं पासइ मिच्छत्तमिय मुणंतो सो । जा न पसंसइ एसो वि तस्स न पसन्नओ होइ ॥ ६ ॥ तब्भज्जाए सेवापरायणो सो तओ दढं जाओ । भणिओ तीइ किमत्थं तमेवमाराहिसि ममंति ? ॥ ७ ॥ परिकहिए सब्भावे तह काहं जह पसंसए एसो । इय पडिवज्जिय तीए भणिओ भत्ता किमत्थं तं ॥ ८ ॥ न पसंससि वररुइकव्वमाह एसोवि मिच्छमिय काउं । अइनिब्बंधुवरुद्धो महिलाए कारिओ करणिं ॥ ९ ॥

स्थानात् कैश्चिज्ज्ञानिनमात्मानं मन्यमानैर्मुरुण्डराजपरिषत्परीक्षार्थं 'गूढं'इति गूढाग्रं सूत्रम्, 'समदंड'त्ति समः समवृत्तो मूले उपरि च दण्डकः, मदनवृत्तश्च मदनलेपोपलिप्तवृत्तसमुद्गकश्च प्रेषित इति । दर्शितानि च तानि तथाविधकोविदानाम् । ततः पादलिप्ताचार्यस्य तत्र पर्यायात् कृतविहारस्य दर्शितानि राजकुलागतस्य ततः 'पालित्त'त्ति पादलिप्ताचार्येण 'मयणगालण'त्ति मदनगालना गूढसूत्रे उष्णोदकेन कृता । ततः सूत्राग्रमुन्मीलितम् । 'लट्ठीतर'त्ति यष्टेर्नदीजले प्रवहति तारणं कृतं तत्र यो भागो गुरुतर एव बहु ब्रुडति स मूलमिति ज्ञातम् । मदनवृत्तगोलकश्चात्युष्णे जले निक्षिप्य मदनगालनेन व्यक्तीभूतद्वारदेशः समुद्घाटितः स्वयं च 'लाबुसिवणया' इति अच्छिद्रं महाप्रमाणमेकमलाबु गृहीत्वा सूक्ष्मं च राजिरेखामुत्पाद्य मध्ये रत्ननिक्षेपः कृतः ततो जैनशास्त्रप्रसिद्धचोरसेवन्या स्यूता भणिताश्च ते, यथा—'एतदलाबु अविदारयद्भिः रत्नग्रहः कार्यः' । न शकितश्च तैः सोऽर्थः संपादयितुं प्रस्तुतबुद्धिविकलैरिति ॥ १५ ॥

अगए विसकर जवमेत्त वेज्ज सयवेह हत्थिवीमंसा । मंतिपडिवक्खअगए दिट्ठे पच्छा पउत्ती उ ॥ १६ ॥

अगद इति द्वारपरामर्शः । कश्चिद्राजा निजपुरोपरोधकारि परबलं स्वदेशान्तः प्राप्तं श्रुत्वान्योपायेन तन्निग्रहमनीक्षमाणस्तदागममार्गजलानि विषेण भावयितुमिच्छुः सर्वत्र नगरे, 'विसकर'त्ति विषकरं पातितवान् यथा—पञ्चपलकादिप्रमाणं सर्वेणापि मम भाण्डागारे विषमुपढौकनीयम् । 'जवमित्त'त्ति यवमात्रं 'विज्ज'त्ति कश्चिद्वैद्यो विषमानीतवान् । कुपितश्च राजा—'किं त्वमेवं मदाज्ञाभङ्गकारी संवृत्तः?' इति । स त्वाह—'तुच्छस्याप्यस्य देव ! 'सयवेह'त्ति शतवेधः आत्मनः सकाशात्, उपलक्षणत्वात् सहस्रादिगुणवस्त्वन्तरस्य च वेधः आत्मना परिणमयितुं शक्तिः समस्ति' । ततो

॥ २५ ॥ निययाणुमाणकप्पियपरासओ सव्वहा जणो सव्वो । नीयाण नाऽखलो ना महाणुभावो महंताण ॥ २६ ॥ इय मग्गमणुसरंतीइ तीइ लिहियं पयाण पडिबिंबं । उवरिं मए न दिट्ठो अओ न जाणे किमागारो ? ॥ २७ ॥ तं पडिबिंबं संगोविऊण रामस्स दंसियं तीए । अज्जवि इमा न तं पइ पडिबंधं मुयइ इह पेच्छ ॥ २८ ॥ सीयाउवरिं रामस्स विप्पियं तीइ संजणंतीए । किल वेणइया बुद्धि तेणोवाएण सच्चविया ॥ २९ ॥ एवं रामायणसंकहाइ अइवित्थरेण पन्नत्तं । तो तत्तो विन्नेयं तयत्थिणा सोवओगेण ॥ ३० ॥ इति । अथ गाथाक्षरार्थः—लक्षदर्शनाङ्कनयोरिति वचनात् लक्षयतः पश्यतो रामस्य सीतालिखितचलनप्रतिबिम्बं यत् सपत्न्या प्रयोजनं कृतं तल्लक्षणमित्युच्यते । तत्र च रामे इति रामदेवः, तस्य च देवी सीता हरणे तस्या रावणेनापहरणे कृते प्रत्यागमने च लोकापवादभयेन रामेणावज्ञायां कृतायां शोके च संपन्ने कदाचित् सपत्नी प्रयुक्ता सीता, 'आलिहे' इति—आलिखितवती चरणौ रावणसंबन्धिनौ उपरि पादप्रदेशादूर्ध्वं न दृष्टो मयाऽसावित्ययोगो लेखनस्य सीतया कृतः । ततः सपत्न्या लब्धच्छिद्रया 'अत्थित्तासासणे चेव'त्ति—अर्थितायाः अर्थित्वस्य शासना कथना, चः समुच्चये, एवं पादलेखदर्शनन्यायेन कृता । अत्र च अर्थिताशासने व्याख्यातेऽपि अत्थित्तासासणे इति यः पाठः स प्राकृतलक्षणवशात् तच्चेदं;—"नीया लोयमभूया य आणिया दोवि विंदुदुब्भावा । अत्थं वहंति तं चिय जो एसिं पुव्वनिद्दिट्ठो ॥ १ ॥" १४ ॥

गंट्ठी मुरुंड गूढं सुत्तं समदंड मयणवट्टो य । पालित्त मयणगालण लट्ठीतर लाउसिवणया ॥ १५ ॥ ॥ ८५ ॥

ग्रन्थिरिति द्वारम् । सचात्र गूढाग्रसूत्रपिण्डलक्षणो ग्राह्यः, तत्र पाडलिपुत्रे नगरे मरुण्डो नाम राजा तस्य कुतोऽपि

मरहट्ठयमंडलम्मि गहिरे वणंतरे तत्थ । संजाया बद्धठिई हिमगिरिरण्णे मइंदव्व ॥ १० ॥ फलफुल्लकंदभोयणरयाण निज्झरजलं पियंताणं । चिंतंताणं सहलत्तमप्पणो जणगविणयाओ ॥ ११ ॥ परउवयारे चित्ते तहा तहा निच्चमायरंताण । सीयाविहियसरीरट्ठिईण संतुट्ठचित्ताण ॥ १२ ॥ वच्चंति वासरा ताण जाव, लंकाहिवेण तो नायं । पुव्विंपि य सीयाए आरूढदढाणुराएण ॥ १३ ॥ जह रामो जणगनिवंगयाइ जुत्तो वणम्मि परिवसइ । पारद्धो तग्गहणोवाओ छलचारिणा तेण ॥ १४ ॥ कत्थइ समए अइवाउलाण तेणेव तेसि विहियाण । पुप्फगएणं सा रावणेण लंकाउरिं नीया ॥ १५ ॥ नियठाणमागया जाता ते सीयं कहिंवि न नियंति । सव्वस्सवंचिया इव सोगं च पराभवं च गया ॥ १६ ॥ सुग्गीवसहाएहिं हणुवंतचरोवलद्धवुत्तंतो । गंतुं लंकानयरिं सबंधवो रावणो निहओ ॥ १७ ॥ उवलद्धा जणगसुया तिलतुसमित्तं अखंडियायारा । चोद्दसवरिसाणंते समुवज्जियपोढजसपसरा ॥ १८ ॥ उज्झाउरिं च पत्ता परलोगगएण विरहियं पिउणा । भरहेणं निरवज्जं परिचिंतियरज्जकज्जं ते ॥ १९ ॥ जाओ रज्जभिसेओ लक्खणकुमरस्स रामणुन्नाए । रज्जसुहमणुरयाणं ज़ा जंति दिणा सुहमणाण ॥ २० ॥ अलिएण य वलिएण य ताहे लोएण जणगतणयाए । आरोविओ महंतो सीलक्खलणाकओ अयसो ॥ २१ ॥ जहा–परमहिला लोलमणे सव्वत्थेसुवि विरुद्धसंचारे । कह रावणम्मि तग्गिहगयाइ सुइसीलमेयाए ? ॥ २२ ॥ नियजायासुइभावं रामो जाणंतओवि जणवाया । किंचि अवन्नं दंसेइ सा गया बहु तओ सोगं ॥ २३ ॥ अंतेउरमज्झगया अहन्नया मच्छरं वहंतीए । होउ खए खारो इय चिंतंतीए सवत्तीए ॥ २४ ॥ भणिया हले ! स रावणराया रूवेण विजियतेलोक्को । इय वट्टइ जणवाओ ता लिहसु स केरिसो आसि

प्रवादनपुरस्सरं समुद्घोषणा कारिता, यथा—आगत्य कोऽपि वृद्धः कथयतूपायम्। ततस्तेनानीतजनकेन छुप्तः। आनीतश्च तत्र पिता। तेनापि कथितं, यथा—'खरमुयण'त्ति खरान् मुञ्चताटवीमध्ये यत्र च ते उत्सिङ्घनं कुर्वन्ति तत्र 'सिर'त्ति सिराः प्रतीतरूपा एव संभवन्ति। कृतं च तथैव। तदनु सलिलमुपलब्धमिति। अन्ये तु व्याख्यान्ति—ते गर्दभास्तावदुत्सिङ्घनं कुर्वन्तो गता यावन्नीरपरिपूर्णं सरः संप्राप्तमिति ॥ १३ ॥

लक्खणरामे देवीहरणे सोगम्मि आलिहे चलणा। उवरिं ण दिट्ठजोगो अत्थित्तासासणे चेव ॥ १४ ॥

ओज्झाउरीइ[1] दसरहराया रघुवंसनंदणो आसि। अच्चब्भुयनियचरणावज्जियसुरखयरपहू ॥ १ ॥ तस्संतेउरसारा तिंण्णि अभविंसु पिययमा रम्मा। कोसल्ला य सुमित्ता तहावरा केकई नाम ॥ २ ॥ जाया तिण्णि पहाणा तासिं पुत्ता कमेण ते एए। सिरिमं रामो तह लक्खणो य भरहो य नयनिउणा ॥ ३ ॥ तो दसरहराया केकईइ कइयावि तोसिओ संतो। देइ वरं, तीएवि य समए मग्गिस्समिइ भणिओ ॥ ४ ॥ वयपरिणामे किल दसरहेण रामो पयम्मि निययम्मि। आढत्तो ठावेउं तओ वरो मग्गिओ तीए ॥ ५ ॥ जह भरहो मज्झ सुओ कीरउ राया, विलक्खओ जाओ। राया, विन्नायमिणं रामेणं विणयरामेणं ॥ ६ ॥ पायप्पणामपुव्वं जणगं विन्नवइ ताय सच्चगिरो,। तं होसु, वणविहारं काहमहं लक्खणसहाओ ॥ ७ ॥ सुयवच्छलोवि राया अण्णमुवायं मणे अलभमाणो। अणुमन्नइ सुयविरहे सुन्नं मन्नंतओ पुहविं ॥ ८ ॥ चलिया दोवि कुमारा सीयासहिया दिसाइ जम्माए। अइगरुयं रणरणयं जणयंता सयलनयरीए ॥ ९ ॥ पत्ता

१ क 'उज्झा'।

हरिणा जह कज्जसमत्थओ इमो न इमे । अन्नेसिंपि वहूणं इमेसिं संपायगो होही ॥ १९ ॥ अस्सवइणो हरिस्स य पत्थुयवुद्धीइ विलसियं एयं । जं सो घरजामाया अस्सो य वसित्तणं नीओ ॥ २० ॥ इति ।

अथ गाथाक्षरार्थः अश्व इति द्वारपरामर्शः 'रक्खिय'त्ति—रक्षकोऽश्वरक्षावान् दारकः 'धूय'त्ति—दुहिता चाश्वपतेरेव तत्प्रेरितेन च तेन 'धम्मोवल'त्ति—धर्मोपलैः कुतपमध्यक्षिप्तपाषाणखण्डरूपैर्वृक्षान्मुक्तैः 'धीर'त्ति—धीरयोरत्रस्तयोस्तुरङ्गयोर्वेतनदानकाले 'जायणया' इति याचनं कृतम् । शेषस्तु प्रपंच उक्त एव । अन्ये 'कुमारगहण' इति कुमारैः शाम्वादिभिः स्थूलाश्वग्रहणे सति विष्णुना यल्लक्षणयुतस्याश्वस्य दुर्वलस्यापि ग्रहणं कृतम्, तदाहुर्दृष्टान्ततयेति ॥ १२ ॥

गद्दभतरुणो राया तप्पिय वुड्ढाणऽदंसणं कडगे । पिइभत्तणयण वसणे तिसाइ खरमुयणसिरसलिलं १३

गर्दभ इति द्वारपरामर्शः । इह तरुणः कश्चिद्राजा 'तप्पिय'त्ति—ते तरुणाः प्रिया यस्य स तत्प्रियः । अन्यदा चासौ विजययात्रायां प्रचलितः । भणितश्च तेन सर्वोऽपि लोकः, यथा—'वुड्ढाणदंसणं कडगे' इति मदीयकटके यथा वृद्धानामदर्शनं भवति तथा भवद्भिः कर्त्तव्यं—वृद्धः कोऽपि नानेतव्यो मदीयकटके इति भावः । तथेति प्रतिपन्नं च तैः । गतश्च सपरिवारोऽसौ विजययात्रायाम् 'पिइभत्तणयण'त्ति—पितृभक्तेन चैकेन कटकवासिना नरेण पितुर्गुप्तस्य नयनं कृतं कटके 'वसणे तिसाइ' इति । अन्यदा च तथाविधविजलकान्तारान्तर्गतस्य सैन्यस्य दिनप्रहरद्वयसमये तृषः संवन्धिनि व्यसने आपतिते सति राजा तांस्तरुणान् प्रपच्छ, यथा—आकर्णयत भोः केनाप्युपायेन सजलां भुवमवगम्य जलमिति । ते च तरुणत्वेनापरिणतवुद्धयो न जानन्ति तदुपायम् । ततो वृद्धगवेषणा कृता । नोपलब्धश्च केनापि कोऽपि । ततः पटह-

हरा तम्मि रायमणुपत्ता । पभणेइ जया तुह देइ वेयणं एस मे ताओ ॥ ३ ॥ तइया तुमं विमग्गसु तुरयं काउं परिक्खमइनिउणं । कहिओ य एसुवाओ वीसत्थेसुं तुरंगेसु ॥ ४ ॥ जो तुरओ संतासं नो वच्चइ तत्थ तं विमग्गेसु । तेणावि पडिसुयं तीइ वयणमाणंदियमणेण ॥ ५ ॥ वेयणदाणावसरे पुव्विंपि परिक्खिए दुवे तुरए । सो मग्गइ तो भासइ अस्साहिवईवि सप्पणयं ॥ ६ ॥ एएसिं अस्साणं मज्झे एए तुरंगमा लट्ठा । ता जइ एए गिह्णसि ता सवे किं न गिह्णसि ? ॥ ७ ॥ सो भणइ न सबेहिं पओयणं मज्झ, चिंतियं ताहे । अस्साहिवेण जह एस दारओ लक्खणनिहाणं ॥ ८ ॥ कहमन्नह एएसिं अस्सेसु इमस्स वीसमइ दिट्ठी । ता नियधूयादाणेण गेहजामाउओ कज्जो ॥ ९ ॥ कहियं नियभज्जाए सा नेच्छइ तो भणाइ हे मुद्धे ! । लक्खणजुत्तो एसो होही मे गेहवुड्ढिकरो ॥ १० ॥ सुण एत्थमुदाहरणं जह वट्टइ एत्थ दारगो कोवि । नियधुया माउलगेण तस्स दिन्ना परं गेहे ॥ ११ ॥ न करेइ किंपि कम्मं अडवीइ गओ विरत्तओ एइ । खिंसिज्जइ भज्जाए तमकिंचिकरो कहं होसि ? ॥ १२ ॥ छट्ठे मासे लद्धं तं दारु सलक्खणं हवइ जत्थ । दमसयसहस्समुल्लो कुडवो घडिओ य सो विहिणा ॥ १३ ॥ एगस्स धन्नवणिणो दिन्नो लद्धं जहिच्छियं मुल्लं । तस्स गिहे तेणेगा जाया तस्साणुभावाओ ॥ १४ ॥ एवं लक्खणजुत्ते गिहे पविट्ठम्मि वड्ढइ कुडुंबं । दिन्ना नियया धूया लक्खणजुत्तस्स तस्स तओ ॥ १५ ॥ अहवा वारवईए पुरीए कण्हम्मि रज्जमणुपत्ते, । कइयावि अस्सवाणियहत्थाओ किणिउमाढत्ता—॥ १६ ॥ हरिणा कुमरेहिं तहा तुरया, कुमरेहिं तत्थ थूलतणू । एए किल वलवंतो कलिऊणंगीकया ते उ ॥ १७ ॥ कण्हेणेगो अइदुव्वलोवि गहिओ सलक्खणो काउं । तो ते तं हसमाणा भणंति कहमेरिसो गहिओ ? ॥ १८ ॥ पडिभणियं अह

अश्व० दृष्टान्तद्वयम्

दिष्टखातप्रमाणरूपाराधनेऽपि खातकानां यदा जलं न प्रवर्त्तते तदा तुल्ये खातप्रमाणसदृशे भागे तत्रापि तस्मिन्नेव कूपे तिर्यग्वामदक्षिणादिरूपे आहननं पार्ष्णिप्रहारादिना ताडनं कृतम् । अयमत्र भावः—क्वचित् कैश्चिद् ग्रामेयकादिभिरतीवस्वादुजलार्थिभिरनन्योपायं जलमवबुध्यमानैः कश्चित् कूपकारस्तथाविधाञ्जनवशेन भूमिगतानि जलान्यवलोकमानः पृष्टः;—'किमस्यां भुवि जलमस्ति नवा?' इति । उक्तं च तेन;—'निश्चितमस्ति' । तर्हि कियत्प्रमाणे खाते सति तदभिव्यक्तिमायास्यतीति? स प्राह—पुरुषदशादौ । प्रारब्धश्च तैः कूपः खनितुम् । संपादितं चोक्तप्रमाणं खातम्, तथापि जलानामनागमने निवेदितमस्य किं जलं नोद्गच्छतीति? तेनापि स्वाञ्जनावन्ध्यरूपतामवगम्य भणितम्;—'खातप्रमाणसंमितं वामं दक्षिणं वा कूपभागं पार्ष्ण्यादिना प्रहतं कुरुत' । विहितं च तथैव तैः । उद्घटितं च विपुलं जलमिति । अन्ये ब्रुवते इत्युत्तरेण योगः । एवमेवाञ्जनवशेन भूमिगतानि विधानानि कश्चित् पश्यन् केनापि पृष्टः;—'किमस्मदीयं निधानमत्रास्ति न वा?' इति । अस्ति चेत्, कियन्त्यां भुवि? । ततस्तेनापि कूपे भूविवररूपे प्राग्वत् खानिते 'निहाणसंपत्तुवायमो' इति निधानसंपत्तेरुपायो हेतुर्वामस्य दक्षिणस्य वा पार्श्वस्य आघातरूपस्तदादिष्टेनैव प्रवर्त्तितः । लब्धं च निधानमिति एतत्त्विदं पुनः ॥ ११ ॥

आसे रक्खियधूया धम्मोवलरुक्खधीरजायणया । अण्णे कुमारगहणे लक्खणजुयगहणमाहंसु ॥ १२ ॥

इह अत्थि समुद्दतडे पारसकूलं जणाणुकूलगुणं । एगो अस्साहिवई तत्थासि विसालविहवजुओ ॥ १ ॥ अह अन्नया हयाणं एगो कुलदारओ कओ रक्खो । अइतिउणविणयसंपाडणेण आणंदिओ तेण ॥ २ ॥ तस्स य धूया अइरूवमण-

नागरिकास्तैः परिमितकालव्यवधानेन सुवर्णं द्विगुणत्रिगुणादिलाभमुत्प्रेक्षमाणैर्यथा;—"दण्डमूल्यप्रमाणं भवतां विभज्य सुवर्णं राज्ञो दातुमुचितं, स्वल्पकालादेव तच्च तत्तुल्यरूपमेव द्रव्यं यथा हस्ते भवतां चटिष्यते तथा विधास्यते, न कश्चिदसंतोषो विधेयः" । दत्तं च तत्तैः कालान्तरे च महर्घीभूतं विक्रीय कारणिकैस्तद्वृद्धिगुणादिलाभो राजभाण्डागारे निक्षिप्तः, मूलधनं च तेषामेव समर्पितमिति । अन्ये त्वित्युनुवर्त्तते;—राज्यचिन्तकानां कुटुम्बचिन्तकानां च प्रस्तुतबुद्धिप्रधानानां पुरुषाणां राज्येषु कुटुम्बेषु च आयस्यापूर्वधनलाभलक्षणस्य व्ययस्य च लब्धधनविनियोगरूपस्य या चिन्ता सा ज्ञातम् । तथेति ज्ञातान्तरसमुच्चयार्थः । मतिमन्तो हि ताम्रालुकावदायव्यययोः प्रवर्त्तन्ते;—तथाहि—ताम्रालुका घृतजलादिमुत्कलेन मुखेन गृह्णाति, व्ययं चातिसंकीर्णमुखेन नालकेन करोति, यतो बहुर्व्ययकालोऽल्पश्चायकालः, इतीत्थमेव व्यवहरतां सांगत्यमुत्पद्यते इति । अन्ये तु हृतभौताचार्यसंख्या प्रस्तुतबुद्धिविषयतया वर्त्तते इति व्याख्यान्ति; यथा—केनचित्कृपालुना केचिद्भौताचार्याः कांचिद्गम्भीरजलां सरितमुत्तरन्तो जलपूरेण ह्रियमाणाः समुत्तारिताः । तेषां च प्रागेव समवधारितदशादिप्रमाणं स्वसंख्यानां समकालमेव जडत्वेनात्मानं विमुच्य परिगणयितुमारब्धानां यदा प्राक्कृतसंख्या न पूर्यते तदा सविषादमुखास्ते विलपितुमारब्धाः; यथा—एकोऽस्मासु नदीपूरेण हृत इति । भणिताश्च ते संप्रति समीपवर्त्तिना केनचित्, यथा—भो भवतामात्मा विस्मृतो यदेवं गणनमारब्धमिति ॥ १० ॥

कूवे सिराइणाणं तुल्ले तत्थवि तिरिच्छमाहणणं । अण्णे णिहाणसंपत्तुवायमोविंति एयं तु ॥ ११ ॥

कूप इति द्वारपरामर्शः । शिराया जलोद्गमप्रवाहरूपाया ज्ञानमवगमः कथमित्याह—भूमिमध्यगततथाविधकूपकारा-

ततो राजोपालम्भभीरुणा उपाध्यायेन 'वट्टक्खेडेणमक्खरालिहणंति' वृत्तानां खटिकामयगोलकानां खेलनं क्रीडनं तैः सह कृतम् । तेन चाक्षरपातानुरूपतद्गोलकप्रतिबिम्बद्वारेणाक्षराणामकारादीनामालेखनं कारितास्ते, ते हि यदा शिक्ष्यमाणा अपि न शिक्षामाद्रियन्ते तत उपाध्यायेन तत्क्रीडनकमेवानुवर्त्तमानेन तथा गोलकपातं शिक्षितं यथा भूमावक्षराणि समुत्पन्नानीति । यद्वा 'पिट्ठिम्मि'त्ति भूर्यपृष्ठादौ लिखितानामक्षराणां यद्वाचनं तद् वैनयिकी बुद्धिः । तथाक्षरबिंद्वादिच्युतज्ञानं अक्षरस्य वर्णरूपस्य विन्दोः प्रसिद्धस्यैवादिशब्दान्मात्रायाः पदादेश्च च्युतस्य पत्रादवलिखितस्य यज्ज्ञानं तदपि वैनयिकी । तत्राक्षरस्य च्युतं यथा;—"गोमायोर्वदरैः पक्वैर्यः प्रदो विधीयते । स तस्य स्वर्गलाभेऽपि मन्ये न स्यात् कदाचन ॥ १ ॥" विन्दुच्युतं यथा;—"सोष्माणं कोमलं नव्यं जनः शीतनिपीडितः । हिमर्त्तावी हते को न कवलं मार्गमाश्रितः? ॥ १ ॥" इति ॥ ९ ॥

गणिए य अंकणासो अण्णे उ सुवण्णजायणं दंडे । आयव्वयचिंता तह अण्णे उ हियायरियसंखा ॥१०॥

गणिते चेति द्वारपरामर्शः इह च चत्वार्युदाहरणानि, तद्यथा—अङ्कनाशः (१), सुवर्णयाचनं (२), आयव्ययचिन्ता (३), हृता भौताचार्याश्चेति (४). तत्राङ्कनाशः संपन्नः पुनर्लब्धः सञ्ज्ञातम्;—द्यूतकाराणां द्यूतं रममाणानां तल्लेख्यकं च कुर्वतां यदा कुतोऽपि दुष्प्रयोगात् कस्यचिदङ्कस्य नाशो भवति तदा प्रस्तुतबुद्धिवशेन तेषां पुनरप्यसावुन्मीलतीति अन्ये तु ब्रुवते—सुवर्णयाचनं चामीकरप्रार्थनं दण्डे राजसंबन्धिनि सर्वनगरसाधारणे पतिते सति ज्ञातम्;—किल क्वचिन्नगरे केनचिन्नरनाथेन दण्डः पातितः, कारणिकैश्च चिन्तितं, मा लोक उद्विजतामिति व्युत्पत्त्यासौ ग्राह्यः ततो भणिता

गम्यते केनेत्याह—'गंडाइछेयभेयणया' इति गण्डादिच्छेदभेदनेन गण्डादीनामिक्षुयष्टिकलापरूपाणामादिशब्दाद्दधिभाण्डस्य च यथाक्रममुपर्यधस्ताच्च च्छेदेन भेदनेन च प्रतिपक्षप्रहितप्रधानपुरुषस्य मतिमोहसंपादकेनोपन्यस्तेनेति यक्षप्रयुक्तिः सुरप्रिययक्षवार्त्ता उक्तलक्षणा ज्ञातम्। कथमित्याह—'किच्चपओय अहवा सरावम्मि'त्ति—कृत्याया नागरिकलोकक्षयलक्षणायाः प्रयोग उपशमनोपायव्यापाररूपः अथवा यदिवा, क्व सतीत्याह—शरावे मल्लके उपलक्षणत्वात् कलशकूर्चिकावर्णिकादौ च प्रत्यग्रे चित्रकरदारकेण यो मल्लकादौ नूतने विहिते सति यक्षोपशमनोपाय उपलब्धः स चात्र ज्ञातमिति भावः। अत्र चार्थशास्त्रत्वभावनैवम्;—परो ह्यवशीभूतः सामादिभिर्नीतिभेदैः सम्यक्प्रयुक्तैर्ग्रहीतव्यः, यथा"—अधीष्व पुत्रक! प्रातर्दास्यामि तव मोदकान्। तान् वान्यस्मै प्रदास्यामि कर्णावुत्पाटयामि ते ॥ १ ॥ इति। साम च चित्रकरदारकप्रयुक्तो विनय इति ॥ ८ ॥

लेहे लिवीविहाणं वट्टक्खेड्डेणमक्खरालिहणं। पिट्ठिम्मि लिहियवायण मक्खरविंदाइ चुयणाणं ॥ ९ ॥

लेख इति द्वारोपक्षेपः। तत्र लिपिविधानं लिपिभेदो ज्ञातम्। तच्चाष्टादशधा;—"हंसलिवी भूयलिवी जक्खी तह रक्खसी य बोद्धवा। उड्डी जवणि फुडुकी कीडी दविडी य सिंधविया ॥१॥ मालविणी नडि नागरि लाडलिवी पारसी य बोद्धवा। तह अनिमित्ता णेया चाणकी मूलदेवी य ॥२॥ तद्देशप्रसिद्धाश्चैताः। तत्र किल केनचिद्राज्ञा कस्यचिदुपाध्यायस्य निजपुत्रा लिपिशिक्षणार्थं समर्पिताः ते च दुर्ललिततया आत्मानं नियन्त्य न शिक्षितुमुत्सहन्ते, अपि तु क्रीडन्त्येव।

१ क 'अधीष्व भो पुत्रक!'

मिगावई पुण उज्जोयपवंचिया संती ॥ ११५ ॥ तत्थेव ठिया जा चंदसूरदंसणमहाइवेगेण । पत्तेसु दूरदेसंतरम्मि जायं महातिमिरं ॥ ११६ ॥ तो सा किंचि विलक्खा जा जाइ उवस्सयम्मि ता विहिया । आवस्सयकिरिया साहुणीहिं भणिया य गुरुणीए ॥ ११७ ॥ अकलंककुलपसूया जगसिरमणिणा जिणेण दिण्णवया । एयारिसं तमज्जे! रयणिविहारं कह पवन्ना? ॥ ११८ ॥ तो सा पायनिवडिया पवत्तिणीए खमाविउं लग्गा । एसो ममावराहो मरिसिज्जउ न पुण काहामि ॥ ११९ ॥ एसा महाणुभावा पवत्तिणी सयललोयनमणिज्जा । कह मज्झ पमाएणं एवमसंतोस माणीया ॥ १२० ॥ एवं संवेगपरा नियदुच्चरियं पुणो पुणो जाव, । गरिहेइ ताव जायं केवलनाणं जयपहाणं ॥ १२१ ॥ निद्दावसाए बाहू अज्जाए चंदणाइ सेज्जाओ । पडिओ बहिं अही पुण तद्दिसिमागंतुमारद्धो ॥ १२२ ॥ ठविओ सेज्जाइ मिगावईइ सो जाव ताव पडिबुद्धा । किं मे बाहू चलिओ भणेइ भयवइ! इहं नागो ॥ १२३ ॥ संचरिओ किह नायं नाणाइसएण सो य पडिवाई । किं होज्जा इयरो वा । सा भगवइ! भणइ अन्नोत्ति ॥ १२४ ॥ सम्मं मिच्छादुक्कडपरायणाऽऽसायणा मए विहिया । उप्पन्नकेवलाए इमीइ निद्दापमायाओ ॥ १२५ ॥ इय वेरग्गमुदग्गं खणमेक्कमुवागया तओ तीए । लोयालोयविलोओ ण—णाइसओ समुप्पण्णो ॥ १२६ ॥ निग्घाइयकम्ममला कालेण सिवं अणंतममलं च । सिद्धिगइनामधेयं परमं ठाणं गया दोवि ॥ १२७ ॥ पायं पसंगसारं भणियमिमं पत्थुयं च पुण एत्थं । वेणइयबुद्धिसारेण सोमडेणं न अन्नेणं ॥ १२८ ॥ इति अथ गाथाक्षरार्थः;—अत्रैव वैनयिक्यां बुद्धौ अर्थशास्त्रेऽर्थोपार्जनोपायप्रतिपादके सामोपप्रदानभेददण्डलक्षणे नीतिसूचके बृहस्पतिप्रणीते शास्त्रे पूर्वमेव द्वारतयोपन्यस्ते, 'कप्पगत्ति' कल्पको मन्त्री ज्ञातमिति

सहइ बीयमाणेसु ता अण्णं ॥ ९९ ॥ आणीया कइयावि विइया तं च प्पदङ्कुमेईसे । मच्छरवसमुच्छलिया लग्गा छिद्दे निहालेउं ॥ १०० ॥ घडहत्थाओ दुन्नि वि कूवम्मि गया जलाणयणहेउं । भणिया बीया कूवे पेच्छ हला! दीसए किंपि ॥ १०१ ॥ दट्ठुं सा आरद्धा छूढा तत्थेव पेल्लिउं पच्छा । गिहमागया भणेइ य ते नियमहिलं गवेसेह ॥ १०२ ॥ मुणियं तेहिं इमीए एसा जह मारिया न संदेहो । माहणचेडस्स तओ हिययम्मि खुडुक्कियं एयं ॥ १०३ ॥ एसा सा मे भइणी पावोवहया न अन्नहा एयं । सुव्वइ भगवं वीरो सव्वन्नू सवदरिसी य ॥ १०४ ॥ कोसंवीइ पुरीए समागओ जामि ता अहं तत्थ । आगम्म पुच्छइ इमो जा सा सा सत्ति वयणेणं ॥ १०५ ॥ एवं भणिए पहुणा संवेगं तिव्वमागया परिसा । हद्धी मोहवियारो कहं विडंवइ भवे भविणो? ॥ १०६ ॥ सो पवइओ भयवंतपायमूले अणाउलो मणसा । संवुद्धा बुद्धि-धणा बहवे अन्नेवि भवजिया ॥ १०७ ॥ देवी मिगावईवि य वंदित्ता एवमाह जं नवरं । पुच्छामि अवंतिनिवं तुब्भंते लेमि तो दिक्खं ॥ १०८ ॥ जा पुच्छइ पज्जोयं मज्झम्मि सभाइ तीइ महईए । तक्खणकिसाणुराओ सो लज्जापरवसो जाओ ॥ १०९ ॥ न तरइ तं वारेउं विसज्जिया तेण सा तओ कुमरं । निक्खेवयनिक्खित्तं काऊण वयं पवज्जेति ॥११०॥ अंगारवईपमुहाउ अट्ठदेवीउ तस्सवि निवस्स । सहिया मिगावईए तम्मी समयम्मि पवइया ॥ १११ ॥ चोराण य पंच सया तेणं गंतूण ताइ पल्लीए । संवोहिया, मिगावई अज्जा सा चंदणज्जाए ॥ ११२ ॥ उवणीया जयगुरुणा साहुसमाया-रपरिणई जाया । अह अन्नम्मि विहारे रविससिणो नियविमाणेसु ॥ ११३ ॥ एसुं चिय आरूढा समागया वंदिउं भुव-णनाहं । अवरण्हकालसमए अज्जाओवि हु समग्गाओ ॥ ११४ ॥ नायनियट्टणसमया सेसज्जाओ समागया वसहिं । अज्जा

गिन्हइ करेण एक्कं पिट्टेइ य जा गयं जीवं ॥ ८३ ॥ अन्नाहिं चिंतियं नूणमेस अम्हेवि मारिही रुट्ठो । ता आदरिसगपुंजं एयं कुणिमो तओ मुक्का ॥ ८४ ॥ एगूणा पंचसया अद्दागाणं तओ मओ सोवि । तक्खणमेव विसण्णाउ ताउ ही केरिसं जायं ॥ ८५ ॥ पइमारियाउ एया इय असलाहा जणे परिब्भमिही । तो पत्तकालमेयं जं किज्जइ मरणमिण्हंपि ॥ ८६ ॥ इय एगीभूयमणाहिं ताहिं दारं घणं पिहित्ता णं । दिन्नो गिहम्मि अग्गी कओ य नियजीवियच्चाओ ॥ ८७ ॥ पच्छायावेणं साणुकोसभावेण कामनिज्जरया । लद्धो मणुस्सभावो एयम्मि गिरिम्मि सव्वाहिं ॥ ८८ ॥ सो पुण सुवन्नगारो अट्टवसट्टो तिरिक्खओ जाओ । जा सा पढमं पहया सा एगभवंतरंतरिया ॥ ८९ ॥ बंभणकुलम्मि चेडो आयाओ सो य पंचमे वरिसे । जा वट्टइ ता सो हेमकारजीवो तिरिक्खत्तं ॥ ९० ॥ उज्झित्तु कुले जाया तम्मि य धूया अईव रूववई । बालत्तणेवि वेओ तीए अइउक्कडो उदिओ ॥ ९१ ॥ जाओ सरीरदाहो निच्चं चिय रुयइ नो धिइं लहइ । ता चेडेणं तेणं पोप्पयमुअरे कुणंतेणं ॥ ९२ ॥ पहया जोणिद्दारे हत्थेणं कहवि नो रुयइ ताहे । नायं तेणुवलद्धो चिरा मए एरिसोवाओ ॥९३॥ सो रत्तीइ दिवा वि य लज्जाचाएण तं तहा काउं । आढत्तो जणगेहिं नाओ निद्धाडिओ हणिओ ॥९४॥ अइउक्कडवेयवसा अपत्ततरुणत्तणावि सा नट्ठा । सो पुण चेडो अचिरेण दुट्ठसीलत्तणं पत्तो ॥९५॥ जाओ य चोरपल्लीइ जत्थ एगूणगाणि चोराण । तेसिं पंच सयाइं सिणेहबद्धाइं निवसंति ॥ ९६ ॥ सा पुण माहणधूया पइरिक्कं हिंडमाणिगा एगं । गामं गया स चोरेहिं तेहिं परिमुसिउमारद्धो ॥ ९७ ॥ गहिया य तेहिं नवजोव्वणत्ति पायडियनियरुई किंचि । भुत्ता कमेण सव्वेहिं एवमेसा गमइ कालं ॥ ९८ ॥ जाया तेसिं चिंता कह वरई अम्ह सुरयसम्मद्दं । एगागिणी इमा

सणं च विहियं हिमगिरिसिहरं व अइतुंगं ॥ ६७ ॥ उवविट्ठो तत्थ जिणो सियचामरचारुवीइयसरीरो । ताडियगहीरदुंदुहिभंकाराऊरियदियंतो ॥ ६८ ॥ मिलिओ मिगावईपमुहनयरिलोओ निवो य पज्जोओ । विहिओ पूयापमुहो सक्कारो तित्थनाहस्स ॥ ६८ ॥ पारद्धा धम्मकहा पीऊसावरिससरिसवाणीए । धम्मे कहिज्जमाणे सवरसरूवो नरो एगो ॥ ७० ॥ लोयप्पवायवसओ एसो किल कोइ एत्थ सव्वण्णू । निच्छयमिमं धरेंतो मणम्मि पुच्छेउमाढत्तो ॥ ७१ ॥ ताहे भणिओ जयजीववंधुणा भगवया जहा सोम! । वायाइ पुच्छ वहवे सत्ता जं वोहिमुवइंति ॥ ७२ ॥ एवं भणिओवि स लज्जमाणमाणसवसेण पडिभणइ । भयवं! जा सा सा सा आमंति परूविए पहुणा ॥ ७३ ॥ पभणइ गोयमसामी जा सा सा सत्ति किं भणियमिमिणा । उट्ठाणपारियावणियमाह एयस्स तो भयवं ॥ ७४ ॥ जहा;—चंपा णामेण पुरी पुरोगमा पुरवराणमिह अत्थि । इत्थीलोलो परिवसइ तत्थ एगो सुवण्णारो ॥ ७५ ॥ सो पंच सुवण्णसए दाऊणं कण्णगाण जा जत्थ । रूवगुणमणहराओ सगउरवं ताउ परिणेइ ॥ ७६ ॥ एवं पंचसयाइं तासिं संपिंडियाइं, पत्तेयं । कारेइ अलंकारं तासिं सो तिलयचउदसमं ॥ ७७ ॥ जम्मि दिणे जीइ समं भोगं भुंजेउमिच्छइ तम्मि । सव्वमलंकारं देइ तीइ नो अण्णदिवसेसु ॥ ७८ ॥ सो अच्चंतं ईसालुओत्ति गेहं कयाइ नो मुयइ । नय अन्नस्स पवेसं वियरइ मित्तस्सवि गिहम्मि ॥७९॥ अन्नदिणे मित्तगिहे अच्चंतुवरोहपरिगओ संतो । वट्टंतम्मि पगरणे गओ तओ चिंतियमिमाहिं ॥ ८० ॥ पइरिक्कमज्जमुवलद्धमेयमइभूरिकालओ कहवि । ता ण्हामो मंडेमो आविद्धामो अलंकारे ॥ ८१ ॥ विहियं ताहिं तह चेव सव्वमादरिसवग्गहत्थाओ । जा पेच्छंति समंगं सहसा सो आगओ ताहे ॥ ८२ ॥ अइरोसारुणनयणो दट्ठूणं ताउ अन्नरूवाओ ।

मणप्पियजणेण । किं किं न देइ किं किं करेइ नहु वेहुअकज्जंपि ? ॥ ५२ ॥ तस्स तया रायाणो चोद्दस वसवत्तिणो सपरिवारा । ठविया दोण्ह पुरीणं पहम्मि गुरुअंतरालम्मि ॥ ५३ ॥ पुरिसपरंपरएणं आणीया इट्टगा तओ तेहिं । विहिओ कोसंवीए पायारो हिमनगागारो ॥ ५४ ॥ तत्तो इमीइ भणियं किमिमीए धण्णमाइरहियाए । सद्धापुन्नेण तओ भरिया धणधन्नमाईणं ॥ ५५ ॥ "उशना वेद यच्छास्त्रं यच्च वेद बृहस्पतिः । स्वभावादेव तत् सर्वं स्त्रीणां बुद्धौ प्रतिष्ठितम् ॥५६॥" इय वयणमणुसरंतीइ तीए विहिओ विसेससंवाओ । रोहगसज्जा सज्जा संजाया सा पुरी पवरा ॥ ५७ ॥ परिचिंतियं च णाए धन्ना ते गामनगरमाईया । सव्वजगजीववच्छलचरिओ चरमो जिणो वीरो ॥ ५८ ॥ विहरइ जत्थ अणत्थे परचक्कदुकालऽकालमरणाई । उच्चारिंतो दूरेण जणियजणमानसाणंदो ॥ ५९ ॥ जइ इज्ज मज्झ पुन्नेहिं एत्थ सामी करेमि पव्वज्जं । तो तस्स चलणकमलंतियम्मि परिचत्तपडिवंधा ॥ ६० ॥ परउवयारेक्करई नाउं तच्चिंतियं महाभागो । उत्तरपुरत्थिमाए दूरा देसंतरागम्म ॥६१॥ ओइण्णो उज्जाणे सामी चंदावयारनामम्मि । जाओ वेरोवसमो समागया चउविहा देवा—॥६२॥ सव्वजियाणं सरणं व ओसरणं तत्थ निम्मियं तेहिं । आजोयणमेत्तमहीमंडणभूयं खणा चेव ॥६३॥ मणिहेमरुप्पमइयं पागाराणं तिगं समारइयं । ऊसियपडागझयचिंधनियरनिम्महियमिहिरकरं ॥ ६४ ॥ सालासएण संछण्णमहियलो वहलदलहराभोगो । दुविहच्छायाणुगओ असोगनामो य पवरदुमो ॥ ६५ ॥ सरयससिकंतरूवं दूरादुम्मुक्कमोत्तिउज्जलयं । वेरुलियरयणदंडं चंडं छत्ततयं च कयं ॥ ६६ ॥ अइभासुररयणकरोहसोहियं हरियतिमिरसंभारं । सीहा-

1 क 'लहु' ।

पढममुवासस्संते भणिओ वामेणवि लिहेसि ॥ ३७ ॥ इय पुणरवि लद्धवरो जक्खाओ सो सयाणिए रोसं । अइदुस्सहं
पवन्नो वसणुववाएवि चिंतइ य ॥ ३८ ॥ लिहियं मिगावईए रूवं फलयम्मि अइसयसरूवं । उज्जेणीए पज्जोयराइणो तं च
दरिसेइ ॥ ३९ ॥ दिट्ठं सिट्ठं च निवेण पुच्छिए तेण तक्खणा चेव । कोसंबीनरवइणो दुओ अतिदारुणो पहिओ ॥४०॥
एसा मिगावई ते जा भज्जा तं लहुं ममं देहि । अन्नह संगामसहो होज्ज ममं एज्जमाणस्स ॥ ४१ ॥ तो भिउडिभं
गभीसणनिडालवट्टो सयाणिओ दूयं । दूरसक्कारेत्ता निद्धमणेणं निसारेइ ॥ ४२ ॥ तो दूयवयणपरिकुवियमाणसो
सो अवंतिनरनाहो । सव्वलेण सणाहो कोसंविं पइ समुच्चलिओ ॥ ४३ ॥ तं जमदंडागारं सोऊणं इंतयं पतूरंतं । अप्प-
वलो सो राया मओ अईसाररोगेण ॥ ४४ ॥ अइथिरचित्तत्तणओ मिगावई णूण एस पुत्तोवि । उदयणनामा अइवाल-
गोत्ति मे नासिही सहसा ॥ ४५ ॥ इय परिभाविय पज्जोयगस्स पेसेइ दूयमचिरेण । भणिओ एस कुमारो बालो अम्हेहिं
तुज्झ घरे ॥ ४६ ॥ संपत्तेहिं सामंतराइणो नाम परिभवं वहिही । अन्नेणवि संनिहिएण केणई मा न पेल्लेज्जा ॥ ४७ ॥ तो
संपयं न कालो पत्थुयकज्जस्स सहसु य विलंवं । सो भणइ मए चिंतागरम्मि को किं खमो काउं ? ॥ ४८ ॥ भणियं
मिगावईए सीससमीवम्मि निवसई सप्पो । गारुडिओ पुण जोयणसयम्मि किं कुणउ सोऽवसरे ? ॥ ४९ ॥ जाहे भणि-
ओवि न गाइ सो दढं रागमागओ ताहे । भणियं जहा सुसज्जं कोसंविपुरं करावेहि ॥ ५० ॥ पडिवन्नं कह कीरउ भ-
णिओ उज्जेणिइट्टगा वलिया । कीरउ ताहिं विसालो सालो वलवं इह पुरीए ॥ ५१ ॥ पुरिसो मयणविहुरिओ पत्थिज्जंतो

देसंपि कहवि पासामि दुपयमाइस्स । चित्तेमि तस्स दिट्ठाणुसारिरूवं समग्गंपि ॥ २१ ॥ इय भणिए तेणेसो एवं होउत्ति मन्नए सम्मं । तो रन्ना सक्कारं साहुक्कारं च सो नीओ ॥ २२ ॥ पत्तो कोसंबीए सयाणिओ तत्थ नरवई अत्थि । सो अन्नया सुहासणमारूढो पुच्छए दूयं ॥ २३ ॥ जं राईणं अन्नेसि अत्थि किं तं न अत्थि मह रज्जे? तेणुत्तं चित्तसहा एकच्चिय देव ते नत्थि ॥ २४ ॥ तो मणसा देवाणं वायाए पत्थिवाण सिज्झंति । कज्जाइं दुसज्जाइंवि आणत्ता तक्खणा सव्वे ॥ २५ ॥ नगरीए चित्तयरा तेहिं पुण सा सहा विभजिऊणं । आढत्ता चित्तेउं सव्वुवगरणोववेएहिं ॥ २६ ॥ लद्ध-वरस्स य चित्तयरदारगस्स जओ उ अवरोहो । तद्दिसिभागो जाओ अहन्नया जालकडगगओ ॥ २७ ॥ दिट्ठो मिगाव-ईए पायंगुट्ठो वरा य सा देवी । अइपरमपेमपत्तं नरवइणो तस्स निच्चंपि ॥ २८ ॥ दिट्ठाणुसारिणा तेण तयणु चित्तयर-सूणुणा सवा । आलिहिया सा चक्खुस्स तीइ उम्मीलणावसरे ॥ २९ ॥ तस्सायरसारस्सवि हत्थाओ कज्जलस्स अह बिंदू । ऊरंतरे निवडिओ फुसिओ जाओ पुणोवि तओ ॥ ३० ॥ एवं जा वारतिगं विहियमणेणं विभावियं मणसा । एएणेवं होयव्वमेव ता उवरमो सेओ ॥ ३१ ॥ निम्माया चित्तसहा विन्नतो नरवई जहा देव! पासह चित्तं, सुपसन्नमाणसो पासिउं लग्गो ॥३२॥ निउणं निवन्नंतेण तेण दिट्ठं मिगावईरूवं। बिंदू य णूणमेएण धरिसिया मज्झ पत्तित्ति ॥३३॥ काऊण मणे रोसं चित्तयरसुओ निरूविओ वज्झो । चित्तयराणं सेणी उवट्ठिया एस लद्धवरो ॥३४॥ नो जोग्गो मारेउं सामि । निवो भणइ पच्चओ को णु!। खुज्जयदासीमुहमेत्त दरिसणा पच्चओ विहिओ ॥३५॥ रोसो अवंझओ मज्झ तहवि संडासमस्समव-णेह । आणत्तो निविस्सओ गओ य सागेयनयरम्मि ॥ ३६ ॥ विहियं पाडिच्चरणं तस्सेव य सुरपियस्स जक्खस्स ।

जइ पुण नो चित्तिज्जइ मारिमपारं पुरे कुणइ ॥ ५ ॥ पाणभएण पलाया चित्तयरा चिंतियं च नरवइणा । एस अचित्तिज्जंतो होही अम्हाणवि वहाय ॥ ६ ॥ सव्वे झत्ति निरुद्धा पलायमाणा पहंतरालम्मि । संकलिया एगट्ठा तेसिं सव्वेसि नामाइं ॥ ७ ॥ लिहियाइं पत्तए अह घडम्मि छूढाइं मुद्दिओ घडओ । जो जस्स जम्मि वरिसे नामुग्घाडो तओ तम्मि ॥ ८ ॥ चित्तेइ जक्खमेयं एवं कालो गओ बहू जाव । ता अन्नया कयाई कोसंबीओ वरपुरीओ ॥ ९ ॥ एगो चित्तयरसुओ जणगघराओ पलाइओ तत्थ । सागेयचित्तगरगेहमागओ सो य थेरिसुओ ॥ १० ॥ एसो य निव्विसेसो दिट्ठो थेरीइ निययपुत्ताओ । मित्तीए जंति दिवसा तेसिं नियकम्मनिरयाणं ॥ ११ ॥ अह कहवि तम्मि वरिसे थेरीपुत्तस्स वारओ जाओ । सा अइविच्छायमुही पुणो पुणो रोविउं लग्गा ॥ १२ ॥ भणिया तेण म रोयसु अम्मे! सच्चं भणामि अहमेत्थ । किं मे तुमं न पुत्तो अप्पाणं तेसि जं वसणे ॥ १३ ॥ इय जंपिरीवि थेरी वयणेहिं तेहिं तेण संठविया, । तेणुज्झियसोगभरा जह अंब! निराकुला चिट्ठ ॥ १४ ॥ नाओ तेण उवाओ विणएण जहा सुरा पसीयंति । तो उत्तमसविणयसमन्निएण मे इत्थ होयव्वं ॥ १५ ॥ विहियं छट्ठक्खमणं बंभच्चेराइओ तहा विणओ । वन्नगकुच्चगमल्लगमाइ सव्वं नवं च कयं ॥ १६ ॥ ण्हाओ सदसे वत्थे परिहित्था पोत्तियाइ मुहबंधं । काऊणऽट्ठगुणाए कलसेहिं नवेहिं ण्हाविता ॥ १७ ॥ तं चिंतेइ सपणयं पच्छा पाएसु निवडिओ भणइ । खमह जमेत्थऽवरद्धं मए तओ तोसमावण्णो ॥ १८ ॥ जक्खो भणेइ जं तुज्झ रोयए तं वरेहि वरमेगं । सो भणइ लोगमारिं मा कुण एसुच्चिय वरो मे ॥ १९ ॥ भणियं जक्खेण जहा जं तं न हओ हणामि नो अन्ने । तो अन्नं वरमेत्तो मग्गसु दूरं पसन्नो ते ॥ २० ॥ तो जस्स एग-

अक्खिलउं तरइ भणइ वडुओ वहुं लवइ ॥ १२० ॥ मुणियं च तेहिं एसो कप्पेण वसीकओ न अम्ह हिओ । कहमन्नह अइकुसलो बहुप्पलावी कओ कप्पो ॥ १२१ ॥ संजायचित्तभेया दिसोदिसिं ते पलाइउं लग्गा । भणिओ कप्पेण निवो पच्छा एसिं विलग्गेहि ॥ १२२ ॥ गहिया हत्थी आसा य बहुधणं सिविरसंतियं तेसिं । ठविओ निवेण सो तम्मि च्चेव कप्पो नियपयम्मि ॥ १२३ ॥ सव्वंपि रज्जकज्जं वसीकयं तेण नियबुद्धीए । मंती पुव्वविरुद्धो धणियं च निरुद्धओ विहिओ ॥ १२४ ॥ अइतिक्खोवि दवग्गी दहंतओ मूलरक्खणं कुणइ । मिउसीयलो जलोहो समूलमुम्मूलइ दुमोहं ॥ १२५ ॥ परिभाविंतेण इमं तेण ततो केवलेण सामेण । नियलच्छिमसहमाणा समूलमुम्मूलिया रिउणो ॥ १२६ ॥ जह जलणाउ सुवन्नं उत्तिण्णं भूरिभासुरं होइ । तह सो वसणाउ तओ पत्तो अइसमहियं तेयं ॥ १२७ ॥ अब्भुग्गयवेरग्गेण तेण परमं समुन्नइं नीओ । धम्मो जिणाण जिणचेइयाण पूयाइकरणेण ॥ १२८ ॥ सुइ सीलाओ कुलवालियाउ वीवाहियाउ नियवंसो । नीओ विसालभावं परमं तोसं च बंधुजणो ॥ १२९ ॥ तस्सेसा वेणइगी बुद्धी बुद्धाखिलत्थसत्थस्स । कालेण समाराहियजिणवयणो सो दिवं पत्तो ॥ १३० ॥ इति ॥

अहवा सोमडनामो चित्तयरसुओ इमीइ आहरणं । जह तस्सेसा बुद्धी संजाया वोच्छमहमित्तो ॥ १ ॥ सागेयं नाम पुरं समत्थि सव्वत्थसाहणसमत्थं । उत्तरपुरच्छिमाए दिसाइ अइरेगरमणिज्जं ॥ २ ॥ सुरपियजक्खाययणं तत्थ-ट्ठियपट्टनिच्चरम्ममहं । पवणपणोल्लणचलधवलधयवडाडोवरमणिज्जं ॥ ३ ॥ सन्निहियपाडिहेरो सो जक्खो विविहचित्तकम्मेहिं । पइवरिसं चित्तिज्जइ कीरइ य महामहो तस्स ॥ ४ ॥ नवरं चित्तियमेत्तो तं चेव य चित्तकारगं हणइ ।

भत्तं ॥ १०५ ॥ पच्चक्खायं भत्तं सेसेहिं पावियं च देवत्तं । तब्भत्तभोयणेणं धारेई कप्पगो पाणे ॥ १०६ ॥ जाया पच्चं-
तनराहिवेसु वत्ता जहा गओ निहणं । कप्पो सपुत्तदारो लद्धुच्छाहा तओ झत्ति ॥ १०७ ॥ ते रोहंति समंता पाडलिपुत्तं
महंतसेणाहिं । जाओ य निरवकासो नंदो सहसा निराणंदो ॥ १०८ ॥ अन्नमुवायं सो अलभमाणगो चारगाहिवे भणइ।
किं कोवि अत्थि कप्पगसंबंधी तत्थ कूवम्मि ? ॥ १०९ ॥ पुत्तो वा महिला वा दासो वा अइपहाणबुद्धिजुओ । जं तस्स
परियरो बुद्धिभायणं सुव्वइ जणम्मि ॥ ११० ॥ भणियं चारगपालगपुरिसेहिं देव ! अत्थि कोवि तहिं । जो भत्तं पडि-
गाहइ खित्तो आसंदओ तत्थ ॥ १११ ॥ तम्मि समारोवेत्ता कूवाओ कड्ढिओ किससरीरो । नाणाविहोसहेहिं पउणस-
रीरो य संजाओ ॥ ११२ ॥ पागारोवरि काउं गहिओज्जलवेससुंदरागारो । राईण दरिसिओ सो ते भीयमणा खणे
जाया ॥ ११३ ॥ तहवि य नंदं परिहीणसाहणं जाणिऊण सुद्दुयरं । काउमुवद्दवमहिगं ते पारद्धा, तओ लेहो ॥ ११४ ॥
णंदेणेसिं दिन्नो जो तुब्भं सव्वअणुमओ कोइ । तं पेसेह जमुचियं संधिं अन्नं च काहामो ॥ ११५ ॥ कप्पो नावारूढो
गंगाइ महानईइ मज्झम्मि । तप्पेसिओ य पुरिसो मिलिया थेवंतरेण ठिया ॥ ११६ ॥ करसन्नाए तत्तो कप्पगमंती बहुं
भणइ तेसिं । जह उच्छूण कलावे हेट्ठा उवरिं च छिण्णम्मि ॥ ११७ ॥ एवं च दहियकुंडे हेट्ठा उवरिं च विहियछेयम्मि।
सहसत्ति भूमिपडियम्मि होइ तं भणसु किं भद्द ! ॥ ११८ ॥ वामोहजणगमेयं भासित्ता कप्पगो तेओ झत्ति । पायाहि-
णीकरेत्ता नियत्तओ आगओ तुरियं ॥ ११९ ॥ इयरोवि अइविलक्खो नियत्तओ पुच्छिओ सलज्जो य । नय किंचि

१ क ख 'पाणा' । २ क 'तयं' ।

चिंतियमिमेण नूणं नरवइमाया इमा न उ इमस्स । हा धी कहं असंवद्धमेरिसं चिट्ठियं सहसा ॥ ९१ ॥ जं तइयाऽमच्चत्तं दिज्जंतंपि हु पडिच्छियं न मए । तं एयफलं जायं जइ पुण पव्वइगो होंतो ॥ ९२ ॥ तो नो एवंविहवसणभायणं होंतओ, निवसमीवे । ता वच्चेमि सयं चिय जा नो गोहा वला नेंति ॥ ९३ ॥ इय चिंतिय रायउलं गओ तओ सविणयं निवो दिट्ठो । भणिओ संदिसह ममं किं कायव्वं ? निवो भणइ ॥ ९४ ॥ पुव्वंचिय जं भणियं ठिओ तओ रज्जचिंतगपयम्मि । तक्खणमेवोवगया कयारवा राउले रयगा ॥ ९५ ॥ दट्ठुं रण्णा सह भासमाणमेयं परूढपणयं च । नट्ठा दिसोदिसिं ते इयरो वहुभज्जओ जाओ ॥९६॥ जायाणि पुत्तरयणाणि अन्नया पुत्तपाणिगहणम्मि । संतेउरस्स रन्नो भत्तं दाउं समाढत्तं ॥ ९७ ॥ आभरणाणि घडिज्जंति तत्थ विविहाणि पहरणाणि तहा । उवलद्धं छिद्दमिणं पुव्वामच्चेण कुद्धेण ॥ ९८ ॥ लद्धावसरेण निवो विन्नत्तो देव! सुंदरो न इमो । कप्पो जेण विरूवं काउं तुम्हं सुयं रज्जे ॥ ९९ ॥ इच्छइ ठावेउं एवमेव एयं न अन्नहा किंचि । संगामजोगमुवगरणमन्नहा कह घडावेइ? ॥ १०० ॥ सारणिजलसारिच्छा रायाणो होंति जेण पाएण । जत्तो निज्जंति तओ धुत्तेहिं तहिं चिय वलिंति ॥ १०१ ॥ नियपुरिसपेसणेणं सच्चविउं कप्पगो सपरिवारो । खित्तो गभीरकूवे अइकोवपरेण नरवइणा ॥ १०२ ॥ तत्थ ठियस्स य दिज्जइ कोद्दवकूरस्स सेइगा एगा । जलवाहडिया य तहा निययकुडंवं तओ भणइ ॥ १०३ ॥ पत्तो कुलपलओ मे सत्तो काउं कुलस्स उद्धारं । निज्जामणं च वेरस्स सो इमं जेमउ न अन्नो ॥ १०४ ॥ भणियं कुडंवलोएण णत्थि सत्ती तुमं पमोत्तूण । अन्नस्सेयारिसिया भुंज तुमं चिय इमं

उत्तारेइ तओ भणिओ णेण जह सच्चसंधो सि । पुत्त! तओ तेणं अजसभीरुणा कहवि पडिवन्ना ॥ ७५ ॥ दाऊण ओसहाइं नीरोगसरीरगा कया णेण । निसुयं रन्ना पंडियसिरोमणी कप्पगो एत्थ ॥ ७६ ॥ सद्दाविय तो भणिओ रन्ना, जह रज्जचिंतगो होहि । तं कप्पय असरिससेमुहीइ उवहसियगुरुबुद्धी ॥ ७७ ॥ तह सव्वं चिय रज्जं तुज्झ वसे जेण भद्द! मम्हाणं । गासच्छायणमेत्तं मोत्तुं नहु कज्जमन्नेण ॥ ७८ ॥ कह किव्विसमेयमहं पडिवज्जेज्जा भणेइ सो ताहे । एसो न निरवराहो चिंतेइ निवो वसे होही ॥७९॥ भणिओ रन्ना साहीइ तीइ जो धोयगो परिव्वसइ । किं कप्पगवत्थाइं तं धोवसि अहव अन्नोत्ति? ॥ ८० ॥ अहमेव तेण भणिए एत्ताहे जइ समप्पई वत्थे । ता सव्वहावि मा देज्ज एवमेसो पडिनिसिद्धो ॥ ८१ ॥ अह इंदमहे पत्ते भज्जाए कप्पगो इमं भणिओ । मम पिययम! वत्थाइं चंगाइं तुमं रयावेह ॥ ८२ ॥ अइसंतुट्ठमणो सो निच्छइ ता जा पुणो पुणो भणइ । नीयाणि ताणि रयगस्स मंदिरे ताणि वत्थाणि ॥ ८३ ॥ सो भणइ अहं मोल्लं विणावि रंगेमि ते इमाणि त्ति । सो मग्गिओ छणदिणे अज्जंहिज्जो समप्पेमि ॥ ८४ ॥ इयभणिरो सो कालं गमेइ जा बीयमागयं वरिसं । एवं तइयंपि तओ गाढं सो मग्गिउं लग्गो ॥ ८५ ॥ तहवि न अप्पेइ जया ताहे सो रोसरत्तसव्वंगो । तं भणइ तुज्झ रुहिरेण जइ न रंगेमि वत्थाइं ॥ ८६ ॥ तो जलियभीमजाउलम्मि पविसामि निच्छयं जलणे । तो पत्तो नियगेहे गहिया असिपुत्तगा निसिया ॥ ८७ ॥ रयगगिहम्मि अइगओ ताहे रयगेण भारिया भणिया । आणेहि देहि वत्थाणि जाव सा तं तहा कुणइ ॥८८॥ कप्पेण तस्स उदरं फालित्ता ताणि रुहिररत्ताणि । विहियाणि तस्स भज्जाइ कप्पगो भणिउमाढत्तो ॥८९॥ किं एस निरवराहो हओ तए जेण वारिओ रन्ना । तेणेसो चिरकालो जाओ वत्थाणमप्पिणणे ॥९०॥

वच्चंतयम्मि अह अन्नया अन्ने ॥६०॥ वासावासं साहू ठिया, सुओ तस्स जायमेत्तोवि । गहिओ दारुणरूवाइ रेवईए वणयरीए
॥६१॥ ता माया साहूणं भावणकप्पं करेंतियाणमहे । भावेइ तं कयाई कप्पाण पभावओ सज्जो ॥ ६२ ॥ संजाओ सो,
नट्ठा य वणयरी, तयणु सेसजायाणि । सव्वाणि थिरीभूयाणि तेण कप्पोत्ति नाम कयं ॥६३॥ अम्मापिइहिँ सुपसत्थवासरे
विहियसंयणसक्कारं । परिवड्ढिउमाढत्तो देहेण ससिव्व सियपक्खे ॥ ६४ ॥ कालगए जणगजणे विज्जाठाणाणि तेण चउ-
दसवि । माहणजणजोग्गाइं पढियाइं विलंवरहियाइं ॥६५॥ तानि चामूनि;—"अङ्गानि, चतुरो वेदा मीमांसा न्यायविस्तरः ।
पुराणं धर्मशास्त्रं च स्थानान्याहुश्चतुर्दश ॥ १ ॥ शिक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं ज्योतिषं तथा । छन्दश्चेति षडङ्गानि
प्राहुरेतानि कोविदाः ॥२॥"—सो सव्वमाहणाणं उवरिं नामं लहेइ, नय लेइ । अइसंतो समुवगओ निवदाणं दिज्जमाणंपि
॥६६॥ पत्तोवि जोव्वणभरं विज्जागुणओ य परमसोहग्गं । कन्नं सुरूवपुन्नंपि निच्छए किंपि परिणेउं ॥६७॥ सोऽणेगछत्तसय-
परिगओ पुरं हिंडए सयाकालं । अह तस्सागमनिग्गमपहम्मि एगो दिओ वसइ ॥ ६८ ॥ धूया तस्स जलूसगनामगवा-
हीइ विहुरियसरीरा । थूलत्तणमणुपत्ता अईव रूवस्सिणी, तं च ॥ ६९ ॥ न वरेइ कोवि, एवं वएण सा अइमहल्लिया
जाया । जाओ रिऊसमओ सेनायमिणं तीइ जणएण ॥७०॥ सो चिंतिउं पवत्तो सत्थे पढिया उ वंभवज्झेसा । जं कन्नगा
कुमारी रिउरुहिरपवाहमुम्मुयइ ॥७१॥ सच्चपइन्नो एसो कप्पगवडुओ तओ उवाएण । केणावि देमि एयस्स अन्नहा नत्थि
वीवाहो ॥ ७२ ॥ नियगिहदारे खणिओ तेणगडो तत्थ ठाविया एसा । महया सद्देण तओ पकूविओ निवडिया अयडे
॥ ७३ ॥ भो भो एसा कविला! जो नित्थारेइ तस्स मे दिन्ना । तं सोऊणं करुणापरायणो कप्पगो तत्तो ॥ ७४ ॥ तं

सो पुरस्स मज्झम्मि । तावंतेउरसज्जावालीहिं मओ निवो दिट्ठो ॥ ४४ ॥ सहसुक्कूइयमेयाहि रज्जचिंताकरेण सो आसो। अहिवासिओ पुरोहियलोएण पुरंतरे णीओ ४५ अवलोइओ स ण्हावियदुयक्खरो फुरियफारतणुकिरणो । उग्घडियपुव्वपुण्णो आसेणारोविओ पिट्ठिं ॥ ४६ ॥ चलियं चामरजुयलं धरियं छत्तंवरं महाछत्तं । सयलाइं वाइयाइं तूराणिवि भद्दसद्दाइं ॥४७॥ रायाभिसेयसारं स रज्जचिंताकरेण लोएण । ठविओ उदाइरन्नो पयम्मि सुन्ने मणुन्नम्मि ॥ ४८ ॥ तस्स दुयक्खरभावेण ते य भडा दंडभोइया सव्वे । न करेंति विणयमेसो अह चिंतइ कस्स हं राया ? ॥ ४९ ॥ अत्थाणीमज्झगओअहन्नया उट्ठिऊण निक्खंतो । पुण अइगओ न तेहिं एसो अब्भुट्ठिओ किंचि ॥ ५० ॥ दावियकोववियारेण तेण एए हणेह भो गोहे । भणियमवरोप्परमिमे सोउं हासाउला जाया ॥ ५१ ॥ तो तिव्वरोसविसपरवसेण अत्थाणमंडवदुवारे । लेप्पमए पडिहारे अवलोइय भासियं तेण ॥ ५२ ॥ जइ नामेए विणयं न करेंति, किमंग तुम्ह विणयस्स । संपन्ना परिहाणी समुट्ठिया ते तओ सहसा ॥ ५३ ॥ गयपाणा केइ कया हत्थट्ठियनिसियखग्गघाएहिं । ते भडदंडाईया अन्ने नट्ठा भओ तट्ठा ॥ ५४ ॥ तो मउनियकरकमला भूवीढलुठंतमत्थया सव्वे । खामित्ता रायाणं विणीयविणयत्तणं पत्ता ॥ ५५ ॥ तस्स कुमारामच्चो न कोवि सव्वो तहाविहो अत्थि । तं आयरेण मग्गइ नयलग्गवि कोऽवि से हत्थे ॥ ५६ ॥ एयं ता एवं चिय नगरवहिं कविलनामगो विप्पो । निवसइ बंभणजणसमुचियाइं कज्जाइं कुणमाणो ॥ ५७ ॥ पत्ता वियालसमए अह केई साहुणो, दुहं इणिंह । नगरंतो पविसिज्जइ ठिया तओ तस्स होमगिहे ॥ ५८ ॥ सो पंडियाभिमाणी कविलो पुच्छाउ काउमाढत्तो । उवणीओ अइनिउणो विणिच्छओ पुच्छियत्थाण ॥५९॥ जाओ य सावगो सो जिणवयणं चिय परंति मन्नंतो । एवं काले

॥ २७ ॥ सुत्तेसु झाणसज्झायमाइकिच्चेण खीणदेहेसु । सूरिनिवेसु स पावो समुट्ठिओ कड्ढिया कत्ती ॥ २८ ॥ सा पुव्वं
च्चिय गूढा आसि रजोहरणमाइउवहिम्मि । दिन्ना कंठपएसे रन्नो, नट्ठो य संभंतो ॥ २९ ॥ सा रुहिरेण विलग्गा पासेणं
बीयगेण निक्खमइ । छिन्नो खणेण कंठो तो तीइ अकुंठधाराए ॥३०॥ उवचियतणुत्तणाओ रन्नो रुहिरछडाहिं वियडाहिं ।
सित्तो देहे सूरी सहसा निद्दक्खयं पत्तो ॥ ३१ ॥ असमंजसं नियच्छइ सव्वं तं चिंतियं तओ तेण । णूण कुसीसेण कयं
कहण्णहाऽदंसणं तस्स ॥ ३२ ॥ कह कल्लाणकलावेक्कमूलमुस्सप्पणा जिणमयस्स । पगया, कह मालिण्ण अखालणिज्जं इमं पत्तं
॥ ३३ ॥ भणियं च,—"अन्नह परिचिंतिज्जइ सहरिसकं दुज्जएण हियएण । परिणमइ अन्नहच्चिय कज्जारंभो विहिवसेण"
॥३४॥ ता किं एत्तो उचियं नूणं नियपाणचागकरणेणं । एसो धम्मकलंको दुरंतओ मे समुत्तरइ ॥ ३५ ॥ काऊणं तक्कालोचियाइं
कज्जाइं धीरचित्तेणं । दिन्ना सा नियकंठम्मि कत्तिया कंकलोहस्स ॥ ३६ ॥ जाव पभाए सेज्जापालगलोगो निभालए
सालं । दिट्ठो राया सूरी दोवि य पंचत्तणं पत्ता ॥ ३७ ॥ तत्तो संखुद्धो सो अम्ह पमाओ इमो त्ति मन्नंतो । तुण्हिक्को
च्चिय चिट्ठइ जा ता सहसा पुरे तत्थ ॥ ३८ ॥ जाओ जणप्पवाओ जह एयमणुट्ठियं कुसीसेण । णूणमभव्वो एसो कव-
डेण वयं पवन्नो त्ति ॥ ३९ ॥ पत्ता ते दोवि दिवं इओ य ण्हावियदुयक्खरो नंदो । न्हावियसालाइ गओ पत्थावादागय-
स्स वहिं ॥ ४० ॥ उज्झायस्स निवेयइ जहा मए अज्ज सुविणओ दिट्ठो । रयणीविरामसमए जह नगरमिमं समंतेहिं ॥४१॥
आवेढियं समंता एत्तो सुविणयफलं परिकहेहि । सो सुविणयसत्थण्णू तं नेइ घरं तओ तत्थ ॥ ४२ ॥ धोयसिरस्स निया
से दिन्ना धूया परेण विणएण । उग्गच्छंतो व्व रवी सहसा सो दिप्पिउं लग्गो ॥ ४३ ॥ सिबियाइ समारूढो हिंडइ जा

निच्चआणाइभग्गेण ॥ ११ ॥ उज्जेणिराइणा नत्थि एत्थ सो कोइ अंकुसं अम्हं । जो इममुदायिरायं अवणेज्जा सिरसमारूढं ॥ १२ ॥ तो तस्सेवगरन्नो भणियं पुत्तेण गरुयखारेण । साहेमि इमं कज्जं जइपिट्ठिबलं तुमं वहसि ॥ १३ ॥ तो तेण अणुन्नाओ स कंकलोहस्स कत्तियं घेत्तुं । चलिओ पाडलिपुत्ते पत्तो य कमेण तो रन्नो ॥ १४ ॥ विहिया सबाहिरब्भंतराइ परिसाइ सेवगजणस्स । उचिया सेवावित्ती नय लद्धो चिंतियावसरो ॥ १५ ॥ सो पुण उदायिराया अट्ठमिचउदसिदिणेसु सव्वाइं । मोत्तूण रज्जकज्जाइं पोसहं कुणइ उवउत्तो ॥ १६ ॥ सिरिधम्मघोसनामा सूरी अच्चंतखीणजंघबलो । ठाणंतरे विहारं काउँ असहो वसइ तत्थ ॥ १७ ॥ साहुसमीवे पोसहकरणे रन्नो बहू अवाओत्ति । तत्थेव रायभवणे पोसहदिवसेसु सो जाइ ॥ १८ ॥ भणिओ नियपरिवारो रन्ना, साहूण इंतजंताण । रयणीए दिवसम्मि य खलणा केणइ न कायव्वा ॥ १९ ॥ नाओ एस वइयरो तेणं दुट्ठाभिसंधिणा धणियं । रायसुएणं एए इत्थं अनिवारियप्पसरा ॥ २० ॥ तो सो वज्जिय सेवावित्तिं आवज्जिऊण गुरुचित्तं । अइदढसढत्तविणओवयारसारो गहियदिक्खो ॥ २१ ॥ भावसमणो व्व जाओ विणयरओ त्ति य पइट्ठियं तस्स । नामं वच्चइ कालो एवं छलचिंतणपरस्स ॥ २२ ॥ सूरीवि य गीयत्थे थिरव्वए नायजाइकुलसीले । साहू अप्पसहाए अप्पे निवभवणमाणेइ ॥ २३ ॥ सो निच्चं चिय पगुणत्तमप्पणो आयरेण दंसेति । परमहिणवधम्मं भाविऊण वारेइ तं सूरी ॥ २४ ॥ अन्नम्मि दिणम्मि मुणी कज्जेण गिलाणपाहुणाईण । अच्चंतवाउलत्तं पत्ता पउणोय सो जाओ ॥ २५ ॥ बहुदिवसदिक्खिओच्चिय ता सोवि सहायओ गुरुहिं कओ । पत्ता रायकुलब्भंतरालसालाइ रयणिमुहे ॥ २६ ॥ पडिवन्नं पोसहमोसहं व रोगाउरेण नरवइणा । विहिओ तक्कालोचियववहारो वंदणाईओ

मिदम्, यथा—"वितरति गुरुः प्राज्ञे विद्यां यथैव तथा जडे, न तु खलु तयोर्ज्ञाने शक्तिं करोत्यपहन्ति वा । भवति च पुनर्भूयान् भेदः फलं प्रति तद्यथा, प्रभवति मणिर्बिम्बग्राही शुचिर्न मृदादयः" इति । अत्र च येषां सम्यक् शास्त्रं परिणमितं तस्य वैनयिकी बुद्धिरितरस्य तु तदाभासेति ॥ ७ ॥

एत्थेव अत्थसत्थे कप्पगगंडाइछेदभेदणया । जक्खपउत्ती किच्चप्पओय अहवा सरावम्मि ॥ ८ ॥

सेणियराए तह कोणिए य पंचत्तमुवगए संते । कोणियसुओ उदाई पाडलिपुत्तं पुरमकासि ॥ १ ॥ चंडपयावो दिसिमंडलाइं सव्वाइं तविउमारद्धो । मउलावियरिउकइरवखंडो सो चंडकिरणो व्व ॥ २ ॥ परिपूरियभंडारो गयाइचउरंगसाहणसणाहो । सामाइनीइनिउणो परिपालइ रज्जमणवज्जं ॥ ३ ॥ तह तव्विहगुरुपायारविंदसेवोवलद्धसंमत्तो । पसमाइगुणमणीणं पच्चक्खो रोहणगिरि व्व ॥ ४ ॥ तम्मि पुरे कारवियं पुरबाहीए मणोहराकारं । हिमगिरिसिहरुत्तुंगं भुवणं सिरिवीयरायस्स ॥ ५ अट्ठाहियाइमहिमानिच्चारंभेण मणभिरामेण । साहुपयपूयणेण य दीणाणाहाइदाणेण ॥ ६ ॥ सम्ममणुव्वयपरिपालणेण तह पोसहाइकरणेण । तेण जिणिंदपणीओ धम्मो परमुन्नइं नीओ ॥ ७ एत्तो च्चिय जो तित्थयरनामकम्मं तिलोयमहिमंगं । बंधेसु जेण भणिया ठाणे तब्बंधिजियसंखा ॥ ८ ॥ जहा—"सेणिए—सुपास—पोट्टिल—दढाउ—संख—सयगा उदाई य । सुलसा य साविया रेवई य नव वीरतित्थम्मि" (१) सव्वे दंडनिवइणो तेणुग्गाए नियाए आणाए । आणाविज्जंता निच्चमेव खिज्जंति चित्तेण ॥ ९ ॥ कत्तो च्चिय अवराहा एगो भूमीवई सपरिवारो । उद्दालियनियदेसो विहिओ देसंतरावासी ॥ १० ॥ पत्तो उज्जेणीए जाओ सेवापरो तदहिवइणो । भणियं च अण्णया तेण

दारकश्च भविष्यति तस्याः, येन दक्षिणपादो गुरुको निबिडनिवेशाल्लक्ष्यते दक्षिणकुक्ष्याश्रिते च गर्भे किल पुरुषो भवतीति । तथा रक्ता दशिका मार्गतटवर्त्तिनि वृक्षे यतो लग्ना दृश्यते, ततोऽपि ज्ञायते पुत्रोत्पत्तिः । मार्गवृक्षलग्ना हि रक्तदशिका मार्गगमनप्रवृत्तगर्भवत्स्त्रीसंबन्धिनी निमित्तशास्त्रेषु पुत्रोत्पत्तिसूचिका पठ्यत इति । तथा 'थेरी तज्जायणाणाई' इति तावेव सिद्धपुत्रौ नदीतीरे जलमापीय यावत् स्थितावासाते, तावदेकया स्थविरया जलभृतहस्तघटया संपन्ननैमित्तिकसुतत्वज्ञानया चिरप्रोषितप्रियपुत्रया तदागमनं पृष्टौ—'कदा मे पुत्रः स्वगृहमायास्यतीति ?' तस्मिंश्च क्षणे पृच्छाव्यग्रायास्तस्या हस्तात् स घटो भूमौ पतित्वा भग्नः । भणितं चैकेन—'तज्जाएण य तज्जायं तन्निभे य तन्निभं' इत्यादिश्लोकमुच्चार्य यथा—मृतस्ते पुत्रः । कथमन्यथाऽयं सद्य एव घटभङ्गो जायेत ? इति । द्वितीयेन तु प्रतिपादितं, यथा—गच्छ वृद्धे ! सांप्रतमेव स्वगृहमागतस्तिष्ठति तेऽसौ पुत्रः । गता च सा । दृष्टपुत्रा च तुष्टा चेतसि वस्त्रयुगलकं रूपकांश्च गृहीत्वा सगौरवं सत्कारितोऽसौ द्वितीयः सिद्धसूनुस्तया । इतरश्चादेशविसंवादाद्विलक्षीभूतो गुरुमुपस्थितो निगदति, यथा—'किं न मम इतरतुल्यं सभक्तिकस्यापि निमित्तशास्त्रसद्भावं कथयसि ?' इति । पृष्टौ च तौ तेन । कथितं च ताभ्यां सर्वं यथावृत्तम् । गुरुणा च भणितम्—कथं त्वया तस्य मरणमादिष्टम् ? स प्राह—घटविपत्तिदर्शनात् । द्वितीयेन चोक्तम्—'तज्जायेण य तज्जायं' इत्यादिश्लोकमुच्चार्य एव—घटो भूमेरेव सकाशादुत्पन्नो भूम्या एव च मिलितः, एवं स पुत्रो मातुरेव सकाशादुत्पन्नो मातुरेव च मिलित इति निर्णीतं मयेति । भणितश्चासौ गुरुणा यथा भद्र ! नाहमपराध्यामि, किन्तु भवत एव प्रज्ञाजाड्यं यो विशेषादिष्टमपि न निमित्तशास्त्ररहस्यमवबुध्यसे । किं न श्रुतं त्वया सूक-

"यः कश्चिदपूर्वं किंचन मां श्रावयति तस्याहं खोरकं लक्षद्रव्यमूल्यं कच्चोलकमिदं ददामि" एवं च लोकं डम्भयितुमारब्धः, यतो यः कश्चिदभिनवकाव्यादि श्रावयति तत्रापि स "पूर्वमेतन्मे" इति मिथ्योत्तरं कृत्वा तं विलक्षीकरोति। प्रवर्त्तितश्चात्मनि प्रवादो यथाऽहं सर्वश्रुतपारग इति। श्रुतश्चैष वृत्तान्तस्तत्रस्थेनैकेन सिद्धपुत्रेण। तत्कालोत्पन्नबुद्धिना च तेन तदग्रतो भूत्वा पठितं, यथा—"तुज्झ पिया मह पिउणो धारेइ अणूणयं सयसहस्सं। जइ सुयपुव्वं दिज्जउ अह न सुयं खोरयं देहि"। एवमनेन प्रकारेण तदन्यधूर्त्तेण सिद्धपुत्ररूपेण च्छलना बुद्धिपरिभवरूपा तस्य कृतेति॥ १०६॥

॥ समाप्तान्यौत्पत्तिकीबुद्धिज्ञातानि॥

॥ नमः श्रुतदेवतायै॥

अथ वैनयिकीज्ञातानि विव्रियन्ते;—

वेणइयाइ निमित्ते सिद्धसुया हत्थिपय विसेसोत्ति। गुव्विणिदाहिणपुत्ते थेरी तज्जायणाणादी॥ ७॥

वैनयिक्यां बुद्धौ निमित्ते इति द्वारपरामर्शः। 'सिद्धसुय'त्ति कस्यचित् सिद्धपुत्रस्य पार्श्वे द्वौ सुतौ, "पुत्ता य सीसा य समं विहत्ता" इति वचनात् शिष्यावित्यर्थः, निमित्तशास्त्रं शिक्षितौ, अन्यदा च तृणकाष्ठाद्यर्थमटव्यां प्रविष्टौ। दृष्टानि च ताभ्यां तत्र 'हत्थिपय विसेसोत्ति'—हस्तिपदानि, आदिष्टश्चैकेन विशेषो, यथा—हस्तिन्या एवैतानि। कथं ज्ञायते इति चेत्? कायिकोत्सर्गविशेषात्। सा च काणा, एकपार्श्वेन तृणानां खादनादिति। तथा 'गुव्विणिदाहिणपुत्त'त्ति तत्र च कायिकोत्सर्गविशेषादेव एका स्त्रीपुरुषश्च विलग्न इति ज्ञायते। पीवरगर्भा च सा, भूमौ हस्तस्तम्भनेनोत्थानात्।

इच्छाइ महं रंडा पइरिण तम्मित्तसाहुववहारे । मंतिपरिच्छा दोभाग तयणु अप्पस्स गाहणया ॥५॥

'इच्छाइ महं'ति द्वारपरामर्शः । किल क्वचिन्नगरे कस्यचित्कुलपुत्रकस्य पत्नी भर्तृमरणे 'रंडे'ति वैधव्यमनुप्राप्ता । सा च 'पइरिण'त्ति पत्युर्भर्तुः संबन्धि यद्वृत्तिप्रयुक्तं धनं लोकस्य च देयत्वेन ऋणतया संपन्नं तद्ग्राहयितुमारब्धा । न चासौ किंचिल्लभते, सर्वपुरुषापेक्षत्वात्सर्वलभ्यानाम् । भणितं च तया तस्य पत्युर्मित्रं यथोद्ग्राहयाधमर्णलोकाद् मे वित्तम् । भणितं च तेन—'कोऽत्र मे भागः?' तया च सरलस्वभावमवलम्ब्य निगदितम्—'उद्ग्राहय तावत् पश्चाद्यत्ते रोचते तन्मे दद्यास्त्वम्' इति । उद्ग्राहितं च तेन तत्सर्वम् । भागवेलायां च 'असाहु'त्ति असाधौ वञ्चके तुच्छभागदानात्तस्मिन् संपन्ने व्यवहारो राजद्वारि प्रवृत्तः । लब्धवृत्तान्तेन च 'मंतिपरिच्छा' इति मन्त्रिणा परीक्षार्थं पृच्छा कृता—'कीदृशं त्वं भागमिच्छसि?' स प्राह महान्तम् । ततो द्रव्यस्य द्वौ भागौ कृतौ अल्पो महांश्च । तदन्वल्पस्य भागस्य गाहणयत्ति अल्पं भागं ग्राहित इत्यर्थः । किलानया प्रागेवेदमुक्तमास्ते यस्ते रोचते स भागो मे दातव्यः, रोचते च ते महानित्ययमेवास्या दातुमुचित इति, प्रतिपन्ननिर्वाहित्वाच्छिष्टानाम् । यतः पठ्यते;—"अलसायंतेणवि सज्जणेण जे अक्खरा समुल्लविया । ते पत्थरटंकुकीरियव न हु अन्नहा हुंति ॥" ॥ ५ ॥

सयसाहस्सी धुत्तो अपुवखोरम्मि लोगडंभणया । तुज्झ पिया मज्झेवं तद्ण्णधुत्तेण छलणत्ति ॥ ६॥

सयसहसत्ति द्वारे शतसहस्री लक्षप्रमाणधनवान् कश्चिद्धूर्त्तः समासीत् । तेन च 'अउवखोरम्मि लोगडंभणया' इति

तत्रैकाकी गतः पृष्टाश्च ते किमिदमारब्धं भवद्भिः? कथितं च सप्रपञ्चं तैः। ज्ञातं चौत्पत्तिकीबुद्धियुक्तेन राज्ञा—'सत्त्वसाध्योऽयं व्यवहारः—न च तदेतेषु समस्तीति, तत् स्वकीयं शिरश्छित्त्वा क्षिपाम्यत्र ज्वलने' तथैव कर्त्तुमारब्धो यावत्तावदाकृष्टासिस्तम्भितो दक्षिणभुजस्तदधिष्ठायिकया देवतया राजपौरुषाक्षिप्तचित्तया। जातं सुवर्णमिति ॥ ३ ॥

सत्थोलग्ग परिच्छा अदाण गम थेवदाणगहणंति। अण्णे उ पक्खवाया चउसत्थविसेसविण्णाणं॥४॥

शस्त्र इति द्वारपरामर्शः। किल कस्यचिद्राज्ञः शस्त्रप्रधाना अवलगका अवलगितुमारब्धाः परीक्षार्थं च 'अदाण'त्ति राजा तेषां न किंचिद्ददाति। ततः 'गम'त्ति अन्यत्र गन्तुमारब्धं तैः। ततः 'थेवदाणगहणंति' स्तोकदानेन परिमितजीविकावितरणरूपेण ग्रहणं स्वीकरणं कृतं केषांचित्। अन्ये तु स्वपौरुषानुरूपां वृत्तिमलभमाना। अन्यत्र गताः। ज्ञातं चौत्पत्तिकीबुद्धिसारेण राज्ञा—'नूनमेते महापराक्रमाः' इति। अन्ये त्वाचार्या इदमित्थमभिदधति;—पक्षवादात् प्रतिज्ञापूर्वकपक्षवादकरणाच्चतुर्णां शास्त्राणां वैद्यकधर्मार्थकामगोचराणां आत्रेयकापिलबृहस्पतिपाञ्चालनामकऋषिविशेषप्रणीतानां विशेषेण परिज्ञानमवबोध औत्पत्तिकीबुद्ध्या कृतम्। किल क्वचित् पाटलिपुत्रादौ नगरे कस्यचिद्राज्ञः क्वचित्समये वैद्यकादिशास्त्रहस्ताश्चत्वारः प्रवादिन उपस्थिताः। बभणुश्च यथैतच्छास्त्रावबोधानुरूपां प्रतिपत्तिमस्माकं कर्त्तुमर्हति महाराजः। परिभावितं च तेन यथा न ज्ञायते कः कीदृशं शास्त्रमवबुध्यत इति। तत्परीक्षार्थं प्रतिज्ञोपन्यासपूर्वकं परस्परं वादं कारयितुमारब्धाः। ज्ञातं च तत्र प्रज्ञाप्रकर्षाप्रकर्षौ। कृता च तदनुरूपा प्रतिपत्तिरिति। अत्र च सत्थेत्ति निर्देशस्य प्राकृतशैलीवशेन शस्त्रशास्त्रयोरविरोधादित्थं व्याख्यानद्वयं न दुष्टमिति ॥ ४ ॥

षिताश्च ते पिण्डाः, भणितश्च स्वजनलोकः, यथाऽहं नद्यां गोमयपिण्डकान् मध्यसंगोपितार्थान् प्रक्षेप्स्यामि, भवद्भिश्च ते तरन्तो ग्राह्या इति । ततोऽसावस्माकं कुले स्थितिर्नीतिरीतिरेषा इत्युक्त्वा तिथिषु पर्वदिवसेषु च तैर्दारकैः समं तान् नद्यां निक्षिपति । निर्वाहितश्चानेनोपायेन सर्वोऽप्यर्थः 'तत्तो अवक्कमणं'ति तत एवं कृतेऽपक्रमणं ततः स्थानाल्लब्धावसरेण तेन गमनं कृतमिति ॥ २ ॥

अत्थे बालदुमाया ववहारे देविपुत्तकालोत्ति । अण्णे उ धाउवाइयजोगो सिद्धीइ निवणाणं ॥ ३ ॥

अर्थ इति द्वारपरामर्शः । 'बालदुमाया' इति कस्यचिद्बालस्य द्वौ मातरावभूतां । पिता च मृतः । 'ववहारे' इति संपन्नश्च द्वयोरपि जनन्योर्विवादः न चान्यः कोऽपि तत्र साक्षी समस्ति, दूरदेशान्तरादागतत्वात्तयोः ततो राजद्वारे उपस्थिते ते । 'देविपुत्तकालो'त्ति । तत्र च पट्टमहादेवी गर्भवती श्रुतश्च तयैष वृत्तान्तः उपायान्तरं चापश्यन्त्या प्रतिपादिते यथा ममैष गर्भे यः पुत्र उत्पत्स्यते, सोऽशोकपादपस्याध उपविष्टो व्यवहारं भवत्योः छेत्स्यतीति । तावन्तं च कालं यावद् भवतीभ्यां संतुष्टमानसाभ्यां उचितान्नपानवस्त्रादिभोगपराभ्यां च स्थातव्यम् । तुष्टा च सपत्नी यथा लब्धस्तावदियान् कालः, पश्चात्किं भविष्यतीति को जानीत इति । ज्ञातं च यथावस्थितं देव्या, तदीयहर्षावलोकनात् । निर्घाटिता चासौ । समर्पितश्च स्वजनन्या एव पुत्रोऽर्थश्चेति । अन्ये त्वाचार्या एवं ब्रुवते, यथा—'धाउवाइयजोगो सिद्धीइ निवणाणं' इति । कैश्चिद् धातुवादिकैः क्वचित् पर्वतनिकुञ्जे सर्वः सुवर्णसिद्धिसंयोगो विहितः न च सुवर्णसिद्धिः संपद्यते विषन्नाश्चासते ते यावत्, तावदत्रान्तरे प्रागेव शैलासन्नं निवेशितकटकसन्निवेशाद्रात्रौ ज्वलन्तं ज्वलनमवलोक्य कौतुकेन राजा

वञ्चकमित्रस्य प्रतिबिम्बं मृन्मयं निजगृहमध्ये तेन कारितम्, तन्मस्तके च नित्यमसौ भक्तं मुञ्चति । द्वौ च वानरौ तन्मस्तकोपरि भक्तं ग्राहयति । तदभ्यासौ च तौ संजातौ । अन्यदा च तथाविधोत्सवप्रवृत्तौ निमन्त्रणा भोजननिमित्तं वञ्चकवयस्यचेडकयोः कृता । गोपितौ च तौ तेन । न समर्पयति च पितुः । उत्तरं च कुरुते—"किं मन्दभाग्या वयं कुर्मः, येन पश्यत एव मे त्वत्सुतौ वानरौ जातौ' । अश्रद्दधानश्च तद्गृहमागतः उपवेशितो लेप्यस्थाने अग्रत एव प्रसारिततत्प्रतिबिम्बेन तेन । मुक्तौ च वानरौ किलकिलारावं कुर्वाणावारूढौ तच्छिरसि । भणितश्च स तेन, यथाऽपुण्यैर्निधिः परावृत्तः, तथैतावपि त्वत्पुत्राविति । ज्ञातं च तेन 'शठं प्रति शठं (शाठ्यं) कुर्यात्' इति वचनमनुष्ठितमेतेन तदनु दत्तो निधिभागः । प्रतिसमर्पितावितरेणापि पुत्राविति ॥ १ ॥

सिक्खा य दारपाढे बहुलाहऽवरत्तमारसंवाए । गोमयपिंडणदीए ठितित्ति तत्तो अवक्कमणं ॥ २ ॥

शिक्षा चेति द्वारपरामर्शः । शिक्षा चात्र धनुर्वेदविषयोऽभ्यासः । तत्र चैकः कुलपुत्रको धनुर्वेदाभ्यासकुशलः पृथ्वीतलनिभालनकौतुहलेन परिभ्राम्यन् क्वचिन्नगरे कस्यचिदीश्वरस्य गृहमवतीर्णः । गृहस्वामिना च सप्रणयं परिपूज्य 'दारपाढे' इति स्वकीयदारकपाठे नियुक्तः । तस्य च तान् पाठयतो बहुर्लाभः संपन्नः । ततः 'अवरत्तमारसंवाए' इति । अपरक्तेन दारकपित्रा तदीयार्थलाभच्छेदनार्थं मारो मरणं संकल्पितं यथा केनाप्युपायेनामुं निर्गमनकाले मारयित्वाऽर्थो ग्रहीष्यत इति । न लभते चासौ गृहान्निर्गन्तुम् । संपादितश्चासौ तेन निजस्वजनानां वृत्तान्तः, यथा—नूनमयं मां मारयितुमभिवाञ्छतीति । तदनु च 'गोमयपिंड नईए ठिइत्ति'त्ति गोमयपिंडेषु सर्वोऽपि निजोऽर्थः संचारितस्तेन । शो-

मार्गश्रान्तः सन् 'अवाउडवसही' इति अव्यापृतानां दिगम्बराणां वसतौ मठरूपायां रात्रिवासायोपस्थितः । तत्र च प्रागेव भिक्षुदर्शनं प्रति संपन्नमत्सरैस्तदुपासकैः सकपाटं संदीपं चापवरकमेकं प्रवेशितः 'खरिचीवरदाह उड्डाहो' इति, ततो मुहूर्त्तान्तरे शयनीयस्थस्य तस्य खरी द्व्यक्षरिका प्रवेशिता, द्वारं च स्थगितम् । ततः परिभावितं च तेन 'नूनमेते मामुड्डाहयितुमिच्छन्ति । ततो "भावानुरूपफलभाजः सर्वे जीवा" इत्येतेष्वेव पतत्ववसाय इति विमृश्य प्रज्वलत्प्रदीपशिखानलेन दग्धानि सर्वाण्यपि चीवराणि, अवलम्बितं च नाग्न्यम्, दैवाच्च प्राप्ताऽपवरकमध्य एव पिच्छिका । प्रभाते च दिगम्बरवेषधारी गृहीत्वा दक्षिणकरेण खरिकां यावन्निर्गन्तुमारब्धस्तावन्मीलितस्तैः सर्वोऽपि तत्संनिवेशलोकः । भणितं च तेनोद्धुरकन्धरेणोच्चस्वरेण च भूत्वा—'यादृशोऽहं तादृशाः सर्वेप्येते' इति भिक्षोरौत्पत्तिकी बुद्धिरिति ॥ १०० ॥

चेडगनिहाणलाभे भद्ददिणंगारगहणऽपुण्णत्ति । इयरेण लेप्पवाणरणिमंतणा चेडपुण्णत्ति ॥ १ ॥

चेडग इति द्वारपरामर्शः । किल क्वचित् कौचिद् द्वौ वयस्यौ परस्परं प्रणयपरायणौ वसतः । तयोश्च कदाचित् क्वचित् शून्यगृहादौ हिरण्यपूर्णनिधानलाभः समजनि 'भद्ददिणंगारगहणपुन्न'त्ति परिभावितं च तद्ग्रहणोचितं भद्रं दिनं ताभ्याम् । लब्धं च तद्दिनाद् द्वितीयदिने । गतौ च तौ स्वगृहम् । तत एकेनाशुद्धाभिसंधिना तद्रात्रावेवाङ्गाराणां भृत्वा ग्रहणमुपादानं कृतं द्रविणस्य । प्रभाते च यावदागतौ तावत् पश्यतोऽङ्गारान् किमिदमित्थमकस्मादेवान्यथा संवृत्तमिति यावत् परस्परं जल्पतस्तावद् भणितं निधिग्राहकेण,—'अहो अपुण्यमावयोरिति रात्रिमात्रान्तरे एव निधिरङ्गाररूपतया परिणतः' इति । ततो ज्ञातमितरेण नूनमस्य मायाविनः कर्मेदम् । ततः 'लेप्पवानरनिमंतणा चेडपुण्ण'त्ति लेप्यं तस्यैव

गच्छन् कौतुकेन तद्दर्शनार्थं देवकुलगर्भगृहे प्रविशति यदा चासौ तद्द्वारि पादनिक्षेपं करोति तदा 'उट्ठाणं टंकओ झत्ति' इति—उत्थानं संमुखं चलनं टङ्कात्ततो विषमपर्वतप्रदेशाज्झगित्येव तस्य देवता करोति । एवं च छलेन प्रतिमाचौरस्त्वमिति कृत्वा गृह्यतेऽसौ प्रच्छन्ननियुक्तराजपुरुषैराच्छिद्यते च सर्वमपि धनं ततः सकाशात् । एवमौत्पत्तिकीबुद्ध्युपायेन राजा द्रव्यसंग्रहं कृतवानिति ॥ ९९ ॥

भिक्खुम्मिवि एवं चिय भुयंग तव्वेस णास जायणया । अण्णेऽवाउडवसही खरिचीवरडाह उड्डाहो १००

'भिक्खुम्मिवि एवंचिय'त्ति भिक्षाविति द्वारपरामर्शः । एवमेव प्राच्यज्ञातवत् केनापि भिक्षुणा कस्यचित्पुरुषस्य संबन्धिनो न्यासस्यापह्नवः कृत इत्यर्थः । ततस्तेन वञ्चितपुरुषेण 'भुयंग' इति भुजङ्गानां द्यूतकारिणां निवेदितं यथाऽयं रक्तपटो मदीयं निक्षेपकमपलप्य स्थित इति । ततस्तैस्तस्योपरि कृपां कुर्वाणैराद्यबुद्धिसहायैः 'तव्वेसनास'त्ति तस्य भिक्षोर्वेषं कृत्वा रक्तपटैर्भूत्वेत्यर्थः, तस्यैव भिक्षोः समीपे गमनं कृतम् । भणितश्चासौ यथा,—वयं तीर्थवन्दनार्थं गमिष्याम इत्येनमस्मदीयं सुवर्णं निक्षेपकं गृहाण । प्रत्यागतानामस्माकमर्पयेस्त्वमिति । एवं च ते यावदर्पयितुमारब्धा न चार्पयन्ति तावत्तेन वञ्चितपुरुषेण तत्संकेतितेनैवावान्तरे समागत्य 'जायणया' इति याचनं कृतं स्वकीयनिक्षेपकस्य, यथा—मदीयं प्राग्गृहीतं निक्षेपकं तावदर्पय भो भो भिक्षो! । ततस्तेन यद्यहमेतस्य न्यासं न ढौकयिष्यामि तदा एते न समर्पयिष्यन्ति मम स्वीकीयनिक्षेपकान् वञ्चकं मां मन्यमानाः, इति तत्क्षणादेव समर्पितः । द्यूतकारभिक्षुभिरपि मिषान्तरं कृत्वा नार्पिता निक्षेपका इति । अत्रैव मतांतरम्, अन्ये ब्रुवते—यथा कश्चिच्छाक्यभिक्षुः क्वचित् संनिवेशे संध्याकाले

णार्थं प्रक्षिप्ताः। मित्रेण च लुब्धेन स्वकीकास्ताश्च गावः स्वनामाङ्काः कृताः। याचितश्च प्रस्तावे तेनासौ, यथा—समर्पय मदीया गाः। तेनापि प्रत्युक्तम्, यथा—गृहाण यासां नास्त्यङ्कस्ताः। ज्ञातं च तेन, यथा—वञ्चितोऽस्मीति। ततः 'भुयंगछोहिय'त्ति भुजङ्गा द्यूतकाराः छोभितेन परिभूतेन सता बुद्धेर्लाभार्थमवलगिताः, दत्ता च तैरौत्पत्तिकीबुद्धिसारैर्बुद्धिः, यथा—तस्य पुत्रीः केनाप्युपायेन स्वगृहमानीयात्मपुत्रिकाभिः सह 'अंकिय'त्ति अङ्किताः कुरु। कृतं च तथैव तेन। याचितश्च मित्रेण स्वपुत्रीः। प्रतिभणितं च तेन, याः काश्चिदपातिताङ्काः सुतास्ता गृहाण। ततो द्वाभ्यामपि वञ्चितप्रतिवञ्चिताभ्यां 'गोचेडियामुयणं'ति गवां चेटिकानां च मोचनं कृतम् ॥ ९८ ॥

णाणेवंचिय पल्लट्ट णासकालेण नवर विण्णाणं। अन्ने नरिंददेवय उद्वाणं टंकओ झत्ति ॥ ९९ ॥

'नाणेवं चिय'त्ति ज्ञानके इति द्वारोपक्षेपः। एवमेव प्राग्ज्ञाते इव किल केनचित् कस्यचिन्निक्षेपकः समर्पितः। तेन च 'पल्लट्ट'त्ति नकुलकमध्यगतानां पणानां परिवर्त्तः कृतः। प्रत्यागतेन तेन याचितोऽसौ। लब्धश्च नकुलकः। यावदुद्घाटयति तावन्नवान्निक्षिप्तपणान् पश्यति। विवदमानौ च तौ कारणिकानुपस्थितौ। लब्धवृत्तान्तैश्च तैः संपन्नौत्पत्तिकीबुद्धिभिः 'नासकालेण नवर विण्णाणं'ति न्यासकालेन निक्षेपसंवत्सररूपेण नवरं केवलं पणानां ज्ञानं कृतं यथान्ये इमे पणा अल्पद्रव्यत्वात्, निक्षेपकाले च टङ्कसाम्येऽपि अन्ये आसन् बहुद्रव्यत्वात्। तस्मात्प्राच्यपणापलापकारी एष इति निगृहीतः। अत्रैव मतान्तरम्। अन्ये ब्रुवते—'नरिंददेवय'त्ति नरेन्द्रेण केनचिद् द्रव्यलोभिना क्वापि पर्वतविषमप्रदेशे मार्गतटवर्त्तिनि यन्त्रप्रयोगेण विचित्राभरणभूषिता देवताप्रतिमा कारिता। ततः सार्थवाहादिलोकस्तेन प्रदेशेन

जने पृष्टः । 'सिट्ठे' इति शिष्टे कथिते तेन सर्वस्मिन्नपि वृत्तान्ते 'जूए' इति अन्यदा राजा पुरोहितेन सह द्यूतं रन्तुमारब्धः। तत्र चालक्षितमेव केनाप्युपायेन 'मुद्दागह'त्ति पुरोहितस्य नामाङ्कं मुद्रारत्नं गृहीतं भूमीभुजा । तदनु पूर्वमेव व्युत्पादितस्यैकस्यात्मपुरुषस्य हस्ते न्यस्तं तत्, भणितश्चासावेकान्ते, यथा—पुरोहितगृहे गत्वा अनेनाभिज्ञानेन पुरोहितेन प्रेषितोऽहमिति निवेदनपूर्वं द्रमकसंबन्धिनं दीनारनकुलकं याचस्व । गतश्चासौ तत्र । 'लाभ'त्ति लब्धश्च नकुलकः । निक्षिप्तश्चान्यनकुलकमध्ये । आकारितश्च द्रमकः, भणितश्च,—गृहाणामीषां मध्यात् स्वकीयं नकुलकम् । गृहीतश्च तेन स्वकीय एव । 'परिच्छियप्पिणणा' इति एवमौत्पत्तिकीबुद्धिबलेन परीक्ष्यार्प्पणं ढौकनं कृतं राज्ञा तन्नकुलस्य । जिह्वा चच्छिन्ना पुरोहितस्येति ॥ ९७ ॥

अंकेवंचिय पल्लट्टयम्मि तह सीवणा विसंवयणं । अण्णे भुयंगछोहिय अंकियगोचेडिगामुयणं ॥९८॥

'अंकेवंचिय'त्ति अंके इति द्वारपरामर्शः । एवमेव प्राच्यज्ञातवत् केनापि कस्यचिद्वेश्मनि खरकदीनारसहस्रभृतो नकुलको निक्षिप्तः । मुद्रा च स्वकीया दत्ता । 'पल्लट्टयम्मि'त्ति तेनापि कूटरूपकभरणेन परिवर्त्तने कृते, 'तह सीवणा' इति तथैव सीवनं कृतं नकुलस्य । आगतेन स्वामिना याचितोऽसौ नकुलको लब्धश्च । यावन्निभालयति तावत् कूटकाः सर्वे दीनारा इति । कारणिकप्रत्यक्षं च व्यवहारः प्रवृत्तः । तैश्च लब्धदीनारसंख्यैस्तथैव सत्यदीनाराणां स नकुलो भृतः त्रुटितश्च । तदनु 'विसंवयनं'इति सत्यदीनाराणां द्रव्याधिकत्वेन पुष्टरूपत्वात् तत्र अमानलक्षणं संपन्नं ततो दापितोऽसौ खरकदीनारान् दण्डितश्चेति । अन्ये आचार्या ब्रुवते, यथा—केनचित् पुरुषेण निजमित्रगोकुले स्वकीया गावश्चर-

मध्ये भ्रामरं दृष्टम् । ततः 'किणणपइकहणा' इति राजदेयमदनं क्रीणतः सतः पत्युः कथनं कृतं तया यथा मा क्रीणीहि त्वमेतत्, यतो मया तत्र स्थाने भ्रामरमालोकितमास्ते स्वयमेव, अतस्तदेव गृहाण, किमनेन निष्प्रयोजनेन द्रविणव्ययेन कृतेन प्रयोजनमिति । 'गमणे दंसण'त्ति तदनु तेन सभार्येण कुडङ्ग्यां गमनं कृतं मदनोपलम्भाय यदा चादर्शनं निपुणं निभालयतोऽपि अनवलोकनं मदनस्य संपन्नं तस्य, तदा भणिता तेन सा, यथा—हले ! न दृश्यते तत् । ततः 'तहठाणपासणा' इति तथास्थानं चौर्यनिधुवनकालभावी आकारस्तया धृतः, दृष्टं च तद्भ्रामरम्, गृहीतं च 'दुट्ठसील'त्ति तदनु ज्ञातं कोलिकेन यदुत दुष्टशीला विनष्टशीला इत्यस्मात् स्थानकरणलक्षणाद्धेतोरिति ॥ ९६ ॥

मुद्दिय पुरोह णासावलाव गह मंति रण्ण परिपुच्छा। सिट्ठे जूए मुद्दा गह लाभ परिच्छय प्पिणणा॥९७॥

मुद्रिकेति द्वारोपक्षेपः 'पुरोह'त्ति पुरोधा पुरोहित इत्यर्थः, तस्य गृहे क्वचिन्नगरे केनचिद् द्रमकेण देशान्तरं यियासुना, 'नास'त्ति—न्यासो निक्षेपो निजद्रव्यस्य कृतः । प्रत्यागतश्च यदासौ याचते तं, तदा पुरोधसा 'अवलाव'त्ति—अपलापोऽपह्नवो—न किञ्चित् त्वया मम समर्पितमेवंलक्षणो विहितः । ततस्तस्य स्वकीयं द्रव्यमलभमानस्य ग्रहो ग्रहिलत्वं संजातम् । 'मंति'त्ति अन्यदा राजमार्गे व्रजन्मन्त्री तेन दृष्टः, भणितश्च पुरोहितभ्रान्त्या, यथा—देहि मे पुरोहित ! दीनारसहस्रं यन्मया प्राग् तव समर्पितमासीदिति । चिन्तितं च मन्त्रिणा,—नूनं अयं वराकः पुरोहितेन अनाथ इति संभाव्य मुषितः । कृपा चास्य तं प्रति संपन्ना। निवेदितश्चायं वृत्तान्तस्तेन पार्थिवाय । ततः 'रण्ण परिपुच्छा' इति राज्ञा पृष्टः पुरोहितः तदग्रतोऽप्यपह्नुतमेतेन । द्रमकश्च सर्वं सप्रत्ययं दिवसमुहूर्त्तस्थापनासमयसाक्षिलोकप्रभृति नृपेण निर्वि-

मर्शः । इह कश्चित् प्रचुरद्रव्यसहायो वणिक् भार्यायुगलसमन्वितो राष्ट्रान्तरमवागमत् । तत्र चैकस्यास्तस्याः पुत्रः समजनि । एवं च 'सवत्तिमायाडिंभग'त्ति तस्य डिम्भकस्य वालस्य तयोर्मध्यादेका माता सवित्री अन्या च सपत्नी संपन्ना । 'पइमरण'त्ति दैवदुर्योगाच्च लघावेव तस्मिन् पुत्रके यशःशेषतां ययौ स वणिक् । डिम्भकश्च न जानाति का मम जननी तदन्या वा । तदनु निविडमायासहाया प्राह सपत्नी,—ममैपोऽर्थः पत्युः संबन्धी आभाव्यः, यतो मया जातोऽयं पुत्र इति । जातश्च तयोर्द्वयोरपि व्यवहारः प्रभूतं कालं यावत् न च छिद्यतेऽसौ । ततः 'किरियाभावे' इति क्रियाव्यवहारस्तस्या अभावे तयोः संपन्ने सति निपुणवुद्धिना प्रागुक्तकथानकोद्दिष्टेन मन्त्रिपुत्रेण प्रोक्तम्;—'भागा दो पुत्तो' इति एष नौ पुत्रो द्विभागीक्रियतां करपत्रकेण तदर्द्धमर्द्धं पुत्रार्थयोर्भवत्यो दास्यामीत्यानीतं च करपत्रम्, यावत् पुत्रकोदरोपरि दत्तं तावत्—'वेइ नो माया' इति—या सत्या माता सा ब्रवीति सस्नेहमानसा सती प्रतिपादयति यथा नो नैवामात्य! त्वयैतत् कर्त्तव्यं, गृह्णात्वेषा मत्पुत्रमर्थं च, अहं तु अस्य जीवतो मुखारविन्ददर्शनेनैव कृतार्था भविष्यामीति । ततो ज्ञातं मन्त्रिनन्दनेन यदुतेयमेव माता, दत्तश्च सपुत्रोऽर्थं एतस्यै । निर्घाटिता चापरा इति ॥ ९५ ॥

महुसित्थकरुम्भामिय रयजालीदिट्ठकिणण पतिकहणा । गमणअदंसण तह ठाणपासणा दुट्ठसीलत्ति ९६

'मधुसित्थ' इति द्वारपरामर्शः । 'करुम्भामिय'त्ति केनापि राज्ञा सर्वस्मिन्निजदेशे मदनकरः पातितः, यदुत—सर्वेणापि लोकेन ममैतावद् मदनमानीय दातव्यमिति । इतश्च क्वापि ग्रामे कस्यचित् कोलिकस्य उद्भ्रामिका कुलटा वर्त्तते जाया । 'रयजाली दिट्ठ'त्ति अन्यदा च तया केनचिदुपपतिना सह रतं निधुवनमासेवमानया जाल्याः पीलुककुडङ्ग्या

अम्हे तुम्हं सरंतीण ॥ २३ ॥ ता जह अज्ज विवाओ एसो परिच्छिज्जई तहा कुणसु । पुत्तं धणं च दाऊण भासियं तो अमच्चेण ॥ २४ ॥ अवो! एस अउव्वो कह छिज्जिस्सइ सुहं विवाउत्ति । इय भणिरम्मि अमच्चे भणियमहामच्चपुत्तेण ॥ २५ ॥ जइ तुम्हाणमणुन्ना विवायमेयं अहं खु छिंदामि । अणुमन्निएण तेणं भणिया महिलाउ ता दोवि ॥ २६ ॥ एत्थमुवट्ठवह धणं पुत्तं च, तओ तहा कए ताहिं । उवणीयं करवत्तं धणस्स भागा य दोवि कया ॥ २७ ॥ पुत्तस्स नाभिदेसे करवत्तं जा दुभागकरणाय । आरोवियं, न अन्नह छिज्जइ एसो विवाउत्ति ॥ २८ ॥ ता सुयजणणी निक्कित्तिमेण नेहेण लंघिया भणइ ॥ दिज्जउ पुत्तो वित्तं विमाए मा होउ सुयमरणं ॥ २९ ॥ नायममच्चसुएणं जह एस सुओ इमाइ, न इमीए । निग्घाडिया तओ सा पुत्तो य धणं च इयराए ॥ ३० ॥ एत्तो नीओ नियमंदिरम्मि तो तीइ सो अमच्चसुओ । दीणाराण सहस्सं कयन्नुयत्तेण से दिन्नं ॥ ३१ ॥ पत्ते चउत्थदिवसे रायसुओ निग्गओ नयरमज्झे । भणियं च संति जइ मज्झ रज्जसंपत्तिपुण्णाइं ॥ ३२ ॥ तो उग्घडंतु वाढं अह तप्पुण्णोदएण तत्थ खणे । तप्पुरराया अनिमित्तमेव जाओ मरणसरणो ॥ ३३ ॥ अप्पुत्तो य, पउत्ता गवेसणा रज्जजोगपुरिसस्स । नेमित्तिओवइट्ठो ठविओ सो तस्स रज्जम्मि ॥ ३४ ॥ चत्तारिवि तो मिलिया पभणंति परोप्परं पहिट्ठमणा सामत्थमेत्त कित्तियमम्हाणं तो भणंतेवं ॥ ३५ ॥ दक्खत्तणयं पुरिसस्स पंचगं, सइयमाहु सुंदेरं । वुद्धी सहस्समुल्ला सयसाहस्साइं पुण्णाइं ॥ ३६ ॥ सत्थाहसुओ दक्खत्तणेण सेट्ठीसुओ य रूवेण । वुद्धीइ अमच्चसुओ जीवइ पुण्णेहिं रायसुओ ॥ ३७ ॥ एत्थ य पत्थुयमेयं अमच्चपुत्तस्स तस्स किल वुद्धी । उप्पत्तियत्ति नेया सेसं तु पसंगओ भणियं ॥ ३८ ॥ इति ॥ अथ गाथाक्षरार्थः—पुत्त इति द्वारपरा-

॥ ७ ॥ ठाविन्तु तिन्निवि तहिं ठाणे णगरंतरं अहेगागी । पत्तो पुराणवणियस्स आवणे समुवइट्ठो य ॥ ८ ॥ तम्मि दिणे किल कस्सइ देवस्स महूसवो अह पयट्टो । लग्गो धूवविलेवणवासाईणं विणिमओ य ॥ ९ ॥ जाहे सो पुडियाणं बंधं काउं न पारए वणिओ । ताहे सत्थाहसुओ साहेज्जं काउमाढत्तो ॥ १० ॥ पत्ते भोयणकाले भणिओ वणिएण पाहुणो होहि । पडिभणियं तेण कहं एगागी होमि जं मज्झ ॥ ११ ॥ अण्णे तिण्णि वयंसा संति वहिं, तो भणाइ वाणियओ । आकारेज्जंतु लहुं तेवि य ते निव्विसेसा मे ॥ १२ ॥ दिण्णं तेसिं भोयणमइगउरवसारमायरं काउं । लग्गं च पंचरूवग- मेसिं किल भोयणवयम्मि ॥ १३ ॥ बीयदिणे सेट्ठिसुओ भोयणदाणे पइण्णमह काउं । निज्जाओ सोहग्गियजणेसु सिर- रयणसारिच्छो ॥ १४ ॥ पत्तो गणियावाडगमज्झट्ठियपवरदेवकुलमेगं । उवविट्ठो तत्थ तया पेच्छणगखणो महं आसि ॥ १५ ॥ एगाए गणियाए धूया नवजोव्वणुब्भडा पुरिसं । कंपि न इच्छइ रमिओ नियसुभगत्तणमउम्मत्ता ॥ १६ ॥ सा तं दट्ठुं अक्खित्तमाणसा पेच्छिओ समाढत्ता । सकडक्खखेवमइनिद्धमुद्धदिट्ठी पुणो पुणवि ॥ १७ ॥ मुणिओ एस वइ- यरो गणियाए तो सतोसचित्ता सा । आमंतिय नियगेहं नेइ पणामइ य सा धूयं ॥ १८ ॥ विहिओ चउण्हवि तओ भोयणतंबोलवत्थमाईओ । रूवगसयमोल्लोऽक्किवणभावकलियाइ उवयारो ॥ १९ ॥ तइयदिणेऽमच्चसुओ बुद्धिपहाणो गओ निवघरम्मि । जत्थ विवाया वट्टंति बहुविहा भूरिकाला य ॥ २० ॥ तत्थ य दो महिलाओ एगं पुत्तं उवट्ठिया घेत्तुं । भणिओ ताहिं अमच्चो भो सामिय! सुणसु विण्णत्तिं ॥ २१ ॥ एत्थागयाणमम्हं दूरा देसंतराउ पइमरणं । संजायं, दविणमिमं पुत्तो य इमो समत्थित्ति ॥ २२ ॥ ता जीइ एस पुत्तो दविणंपि हु तीइ निच्छयं होइ । लग्गो य बहू कालो

म्मो' इति—देव, योऽपरस्यां दिशि प्रहितः स तस्याः समधिकं प्रियः, यतः तस्य गच्छत आगच्छतश्चादित्यः पश्चाद् भवति, इतरस्य तूभयथापि ललाटफलकोपतापकारीति। राजा—'इहरासंभव'त्ति इतरथाप्यनाभोगतोऽप्येवं प्रेषणसंभवो घटते। अतः कथं निश्चिनुमो यदुतायमेव प्रेयानिति? ततोऽमात्येन भूयः पुनः परीक्षार्थं ग्रामे गतयोरेव तयोः 'समगगिलाणे' इति समकमेककालमेव ग्लानत्वं सरोगत्वं निवेदितम्—तौ तदीयौ द्वावपि पती ग्रामगतौ ग्लानीभूतौ इत्येककालमेव तस्या ज्ञापितमिति भावः तस्मिंश्च ज्ञापिते तया प्रोक्तं योऽपरस्यां दिशि गतो मद्भर्त्ताऽसौ 'असंघयणी'ति—असंहननी अदृढशरीरसंस्थानबल इति तत्प्रतिजागरणार्थं गच्छामि तावत्। गता च तत्र। ज्ञातं च सुनिश्चितममात्यादिभिर्यदुतायमेव प्रियो विशेषत इति ॥ ९४ ॥

पुत्ते सवत्तिमाया डिंभग पइमरण मज्झ एसत्थो। किरियाभावे भागा दो पुत्तो बेइ णो माया ॥९५॥

इह आसि कत्थवि पुरे निवमंतीसेट्ठिसत्थवाहाण। पुत्ता पवित्तचित्ता चत्तारि कलाकलावविऊ ॥ १ ॥ अन्नोन्नदढप्पणया पत्ता तरुणत्तणं जणमणुन्नं। खणमेत्तंपि न विरहं सहंति, तत्तिं चिय वहंति ॥ २ ॥ पभणंति अन्नया ते परोप्परं एक्कमाणसा होउं। किं सोवि नरो गणणं लहेइ जणमज्झयारम्मि? ॥ ३ ॥ जेण न अप्पा देसंतरम्मि गंतूण तोलिओ होइ। को मे कज्जारूढस्स अत्थि सामत्थसंजोगो ॥ ४ ॥ नियसामत्थपरिक्खाहेउं चलिया पभायसमयम्मि। नियतणुमेत्तसहाया एगं देसंतरं सव्वे ॥ ५ ॥ पत्ता दिणद्धसमए एगम्मि पुरे अनायकुलसीला। ओइन्ना कत्थइ देवभवणट्ठाणे अइपहाणे ॥ ६ ॥ कह अज्ज भोयणं होहित्ति भणिराण सत्थवाहसुओ। अज्ज मए भो भोयणमुप्पाइय देयमिइ भणइ

॥ ७ ॥ ठावित्तु तिन्निवि तहिं ठाणे णगरंतरं अहेगागी । पत्तो पुराणवणियस्स आवणे समुवइट्ठो य ॥ ८ ॥ तम्मि दिणे किल कस्सइ देवस्स महूसवो अह पयट्टो । लग्गो धूवविलेवणवासाईणं विणिमओ य ॥ ९ ॥ जाहे सो पुडियाणं बंधं काउं न पारए वणिओ । ताहे सत्थाहसुओ साहेज्जं काउमाढत्तो ॥ १० ॥ पत्ते भोयणकाले भणिओ वणिएण पाहुणो होहि । पडिभणियं तेण कहं एगागी होमि जं मज्झ ॥ ११ ॥ अण्णे तिण्णि वयंसा संति बहिं, तो भणाइ वाणियओ । आकारेज्जंतु लहुं तेवि य ते निव्विसेसा मे ॥ १२ ॥ दिण्णं तेसिं भोयणमइगउरवसारमायरं काउं । लग्गं च पंचरूवग-मेसिं किल भोयणवयम्मि ॥ १३ ॥ बीयदिणे सेट्ठिसुओ भोयणदाणे पइण्णमह काउं । निज्जाओ सोहग्गियजणेसु सिर-रयणसारिच्छो ॥ १४ ॥ पत्तो गणियावाडगमज्झट्ठियपवरदेवकुलमेगं । उवविट्ठो तत्थ तया पेच्छणगखणो महं आसि ॥ १५ ॥ एगाए गणियाए धूया नवजोव्वणुब्भडा पुरिसं । कंपि न इच्छइ रमिओ नियसुभगत्तणमउम्मत्ता ॥ १६ ॥ सा तं दट्ठुं अक्खित्तमाणसा पेच्छिओ समाढत्ता । सकडक्खखेवमइनिद्धमुद्धदिट्ठी पुणो पुणवि ॥ १७ ॥ मुणिओ एस वइ-यरो गणियाए तो सतोसचित्ता सा । आमंतिय नियगेहं नेइ पणामइ य सा धूयं ॥ १८ ॥ विहिओ चउण्हवि तओ भोयणतंबोलवत्थमाईओ । रूवगसयमोल्लोऽकिवणभावकलियाइ उवयारो ॥ १९ ॥ तइयदिणेऽमच्चसुओ बुद्धिपहाणो गओ निवघरम्मि । जत्थ विवाया वट्टंति बहुविहा भूरिकाला य ॥ २० ॥ तत्थ य दो महिलाओ एगं पुत्तं उवट्ठिया घेत्तुं । भणिओ ताहिं अमच्चो भो सामिय! सुणसु विणत्तिं ॥ २१ ॥ एत्थागयाणमम्हं दूरा देसंतराउ पइमरणं । संजायं, दविणमिमं पुत्तो य इमो समत्थित्ति ॥ २२ ॥ ता जीइ एस पुत्तो दविणंपि हु तीइ निच्छयं होइ । लग्गो य बहू कालो

म्मो' इति—देव, योऽपरस्यां दिशि प्रहितः स तस्याः समधिकं प्रियः, यतः तस्य गच्छत आगच्छतश्चादित्यः पश्चाद् भवति, इतरस्य तूभयथापि ललाटफलकोपतापकारीति। राजा—'इहरासंभव'त्ति इतरथाप्यनाभोगतोऽप्येवं प्रेषणसंभवो घटते। अतः कथं निश्चिनुमो यदुतायमेव प्रेयानिति? ततोऽमात्येन भूयः पुनः परीक्षार्थं ग्रामे गतयोरेव तयोः 'समगगिलाणे' इति समकमेककालमेव ग्लानत्वं सरोगत्वं निवेदितम्—तौ तदीयौ द्वावपि पती ग्रामगतौ ग्लानीभूतौ इत्येककालमेव तस्या ज्ञापितमिति भावः तस्मिंश्च ज्ञापिते तया प्रोक्तं योऽपरस्यां दिशि गतो मद्भर्त्ताऽसौ 'असंघयणी'ति—असंहननी अदृढशरीरसंस्थानबल इति तत्प्रतिजागरणार्थं गच्छामि तावत्। गता च तत्र। ज्ञातं च सुनिश्चितममात्यादिभिर्यदुतायमेव प्रियो विशेषत इति ॥ ९४ ॥

पुत्ते सवत्तिमाया डिंभग पइमरण मज्झ एसत्थो। किरियाभावे भागा दो पुत्तो बेइ णो माया ॥९५॥

इह आसि कत्थवि पुरे निवमंतीसेट्ठिसत्थवाहाण। पुत्ता पवित्तचित्ता चत्तारि कलाकलावविऊ ॥ १ ॥ अन्नोन्नदढप्पणया पत्ता तरुणत्तणं जणमणुन्नं। खणमेत्तंपि न विरहं सहंति, तत्तिं चिय वहंति ॥ २ ॥ पभणंति अन्नया ते परोप्परं एक्कमाणसा होउं। किं सोवि नरो गणणं लहेइ जणमज्झयारम्मि? ॥ ३ ॥ जेण न अप्पा देसंतरम्मि गंतूण तोलिओ होइ। को मे कज्जारूढस्स अत्थि सामत्थसंजोगो ॥ ४ ॥ नियसामत्थपरिक्खाहेउं चलिया पभायसमयम्मि। नियतणुमेत्तसहाया एगं देसंतरं सव्वे ॥ ५ ॥ पत्ता दिणद्धसमए एगम्मि पुरे अनायकुलसीला। ओइन्ना कत्थइ देवभवणट्ठाणे अइपहाणे ॥ ६ ॥ कह अज्ज भोयणं होहित्ति भणिराण सत्थवाहसुओ। अज्ज मए भो भोयणमुप्पाइय देयमिइ भणइ

तदनु यथावद् द्वाभ्यामपि कथनं कृतं समग्रस्यापि तस्य । व्यवहारे इति तदनु कारणिकाग्रतः प्रारब्धे व्यवहारे कारणिकैर्निपुणौत्पत्तिकीबुद्धियुक्तैः 'हत्थाविसए ठावण'त्ति हस्तस्याविषयेऽगोचरे स्थापनं कृतं कस्यचित् पटादेर्वस्तुनः 'गह'त्ति या एतद्दूरस्थितैव गृहीष्यति सा एतद्भार्येति वदद्भिः । 'दीहा गरिसणे' इति तदनु व्यन्तर्या वैक्रियलब्ध्या दीर्घं हस्तं कृत्वा आकर्षणं कृतं तस्य वस्तुनः । तस्मिंश्च सति ज्ञानं संशयापनोदः संपन्नः कारणिकानां यदुतेयं व्यन्तरीति । तदनु निर्घाटिता सा तैरिति ॥ ९३ ॥

अथ पतिरिति द्वारम्;—

पतिदुगतुल्ला ण परिच्छ पेसणा वरपियस्स आइओ। इहरासंभव भुज्जो समगगिलाणे असंघयणी॥९४॥

क्वचिन्नगरे कुतोऽपि प्रघट्टकात् कस्याश्चित् स्त्रिया द्वौ पती संपन्नौ । भ्रातरौ च तौ परस्परम् । लोके महान् प्रवाद उद्घाटितो यथा;—अहो महदाश्चर्यं यदेकस्या द्वौ पती, तथापि 'पइदुगतुल्लत्ति' पतिद्वयेऽपि तुल्या समानप्रतिबद्धा एका स्त्री । एष च वृत्तान्तो जने विस्तरन् राजानं यावद् गतः । तुल्योपचारसारा च किल सा तयोर्वर्त्तते । नेति—अमात्येनोक्तम्,—न नैवायं वृत्तान्तः संभवति यदुत समानमानसिकानुरागा द्वयोरपीति ततः प्रोवाच महीपतिः,—कथमेतज्ज्ञायते? मन्त्रिणाप्युक्तम्,—'परीच्छा' इति देव, तस्याः परीक्षार्थमेतामाज्ञां देहि, यथा—अद्य त्वदीयभर्तृभ्यां नगरात् पूर्वापरदिग्भागवर्त्तिनोर्ग्रामयोर्गन्तव्यमागन्तव्यं चाद्यैव । ततो वितीर्णा चेयमाज्ञा राज्ञा। तथापि 'पेसणा वरपियस्स'त्ति यः प्रियः पतिस्तस्यापरस्यां दिशि यो वर्त्तते ग्रामस्तत्र प्रेषणं कृतं, सामर्थ्यादितरस्येतरत्र । ततः प्रोक्तममात्येन—'आइ-

षिति । निवेदितश्च स्वाभिप्रायो मूलदेवाय । तेन चोक्तम्,—मा विषीद, घटयाम्येनां ते । ततः 'कुडंगिपसवत्थं जायं-ण'त्ति मूलदेवेन कण्डरीक एकस्यां कुडङ्ग्यां वृक्षगहनरूपायां निवेशितः । स्वयं च मार्गस्थ एवासितुमारब्धः । यावदसौ पुरुषः सभार्यः तत्प्रदेशमागतः, भणितश्च मूलदेवेन—यथैषा मम भार्याऽत्र वंशकुडङ्ग्यां प्रसवितुमारब्धाऽऽस्ते, एकाकिनी चासौ, ततस्तस्याः प्रसवार्थं स्वभार्यां मुहूर्त्तमेकं प्रेषयेत्येवं याचनं कृतं तस्याः । 'पेसण'त्ति प्रेषणं च कृतं तेन तस्याः । ततः 'रमणे' इति "अंबं वा निंबं वा आसन्नगुणेण आरुहइ वल्ली । एवं इत्थीओवि हु जं आसन्नं तमिच्छंति ॥ १ ॥" इति न्यायमनुवर्त्तमानायास्तस्याः कण्डरीकेन सह क्रीडने रमणे संपन्ने सति, 'आगम हासे पडग्गहणं' इति मूलदेवान्तिकमागत्य सहासमुखी 'प्रिय! तव पुत्रो जातः' इति च वदन्ती मूलदेवमस्तकात् पटग्रहणं कृतवती सा । पठितं च तथा निजभर्त्तारं प्रति;—"खडि गड्डुडी वइल्ल तुहुं बेटा जाया तांह । रण्णिवि हुंति मिलावडा मित्त सहाया जांह" ॥ ९२ ॥

इत्थी वंतरि सच्चित्थितुल्ल तीयादिकहण ववहारे। हत्थाविसए ठावण गह दीहागरिसणे णाणं ॥९३॥

स्त्रीति द्वारपरामर्शः । 'वंतरिसच्चित्थितुल्ल'त्ति कश्चिद्युवा गन्त्र्यामारूढः सभार्योऽध्वनि व्रजति। भार्या च प्रस्तावे जलनिमित्तमुत्तीर्णा शकटात् । तत एका व्यन्तरी तस्य यूनो रूपे लुब्धा सती सत्यतत्स्त्रीतुल्यरूपमाधाय गन्त्र्यामारूढा । प्रस्थितश्चासौ तया सह । तदनु सत्यभार्या पश्चादवस्थिता विलपति, यथा—प्रियतम! किमिति मामेकाकिनीं कान्तारे परित्यज्य प्रचलितोऽसि? 'तीयाइकहण'त्ति तेनापि निश्चयार्थं द्वे अपि स्वगृहवृत्तान्तमतीतमादिशब्दाद् वर्त्तमानं च पृष्टे

रमध्ये प्रविष्टेन श्रुतोऽयं वृत्तान्तः। चिन्तितं च तेन 'न सुन्दरावधीरणाऽस्याः'। स्पृष्टश्च पटहकः। गतश्च राजकुलम्। दृष्टा च तत्र सा राजसभोपविष्टा। तया च तं लघुवयसं क्षुल्लकमवलोक्य भणितम्,—कुतस्त्वां गिलामि? नूनं त्वं मम भक्षणनिमित्तमेव दैवेन प्रेषितोऽसि। तेन चानुरूपोत्तरदानकुशलेन झगित्येव स्वमेहनं दर्शितम्। एवं च प्रथमत एव जिता सा। तथा, 'काइया पउमं'ति कायिकया प्रतीतरूपया शनैः शनैस्तद्द्वाररूपं भुवि पद्मं विलिखितम्, भणिता च—'धृष्टे! संप्रति सर्वसभ्यपुरुषप्रत्यक्षं स्वप्रतिज्ञां निर्वाहय यदि सत्यवादिनी त्वमसि। न च सा तल्लिखितुं शक्नोति, अत्यन्तलज्जनीयत्वात् सामग्र्यभावाच्चेति मतान्तरमाह;—अन्ये पुनराचार्या ब्रुवते, यथा—'कागविट्ठापुच्छाए' इति काकः कश्चित् क्वचित् प्रदेशे विष्ठां विकिरन् केनचिद् भागवतेन दृष्टः। तत्कालदृष्टिगोचरापन्नश्च क्षुल्लकस्तेन पृष्टः, यथा—भो लघुश्वेताम्बर! किमिदं काको विष्ठां 'विक्षिपन्नितस्ततो निभालयती'ति वद, सर्वज्ञपुत्रको यतस्त्वम्। अस्यां च पृच्छायां भणितं क्षुल्लकेन, यथा—'विण्हुमग्गणया' इति एष हि काकः "जले विष्णुः स्थले विष्णुर्विष्णुः पर्वतमस्तके। ज्वालामालाकुले विष्णुः सर्वं विष्णुमयं जगत्" ॥ १ ॥ इति श्रुतस्मृतिशास्त्रः संपन्नकौतुहलश्च किमत्र विष्णुर्विद्यते न वेति संशयापनोदाय तं मार्गयितुमारब्धः ॥ ९१ ॥

मग्गम्मि मूलकंडरि अज्झुववाए कुडंगि पसवत्थं। जायण पेसण रमणे आगम हासे पडग्गहणं ॥९२॥

मार्गे इति द्वारपरामर्शः। 'मूलकंडरि'त्ति मूलदेवकण्डरीकधूर्तौ कदाचित्कुतोऽपि निमित्तात् पथि व्रजतः। तत्र चैकः पुरुषस्तरुणरमणीसहायो गन्त्र्यारूढः सन्मुखमागच्छन्नवलोकितः। 'अज्झुववाए' इति अध्युपपन्नश्च कण्डरीकस्तस्यां यो-

गतस्यैव । तदनु 'सीयल'त्ति पानीयं क्षिप्त्वा शीतला कृता शलाका । ततश्च 'गाढत्ति कड्डणया' इति जलावसिक्ता सती गाढा लग्ना सा शलाका गोलके इति कृत्वा आकर्षणं कृतं शलाकायाः । तदाकर्षणे च गोलकोऽप्याकृष्टः । तदनु सुखितः समजनि दारकः ॥ ८९ ॥

खंभे तलागमज्झे तब्बंधण तीरसंठिएणेव । खोंटग दीहा रज्जू भमाडणे बंधणपसिद्धी ॥ ९० ॥

'स्तंभ' इति द्वारपरामर्शः। केनचिद्राज्ञा क्वचिन्नगरे सातिशयबुद्धिमन्त्रिलाभार्थं राजभवनद्वारे पत्रमवलम्बितम्, यथा—तडागमध्ये इति नगरपरिसरवर्त्तिनोऽस्य तडागस्य मध्ये य स्तम्भो वर्त्तते, 'तब्बंधण'त्ति तस्य स्तम्भस्य बन्धनं नियन्त्रणं येन केनचित् सुबुद्धिबलेन तीरस्थितेनैव तडागजलमध्येऽनवगाढेनैव क्रियते दीनारशतसहस्रमहं तस्मै प्रयच्छामि। एवं च सर्वत्र प्रवादे प्रवृत्ते केनचिन्मतिमता 'खुंटय'त्ति तडागतटभुवि खुण्टकः स्थाणुरेको निखातः, तत्र च दीर्घा तडागायामव्यापिनी रज्जुः प्रतीतरूपा बद्धा । ततस्तस्या भ्रमाटनेन भ्रमणेन प्रवृत्त्याऽटने सति बन्धनप्रसिद्धिः स्तम्भगोचरा संपन्ना । लब्धं च तेन यद्राज्ञा प्रतिपन्नमासीत् तथा मन्त्रिपदमपीति ॥ ९० ॥

'स्तंभ' 'क्षुल्लक' द्वा०

खुड्डग पारिव्वाई जो जं कुणइत्ति काइगापउमं । अण्णे उ कागविट्ठा पुच्छाए विण्हुमग्गणया ॥९१॥

'खुड्डग' इति द्वारपरामर्शः। 'पारिव्वाई जो जं कुणइत्ति' काचित् सदर्पप्रकृतिः परिव्राजिका प्रसिद्धरूपा, यो यत्किंचित् कुरुते ज्ञानविज्ञानादि तत् सर्वमहं करोमीत्येवं प्रतिज्ञाप्रधानपटहकं नगरे दापितवती। क्षुल्लकेन केनचिद् भिक्षार्थं नग-

'घयण' इति द्वारपरामर्शः। 'अणामयदेवी रायाह'त्ति कोऽपि राजा सर्वराहसिकप्रयोजनवेत्तुः स्वकीयभाण्डस्याग्रत इदं प्राह;—यदुत मम देवी पट्टराज्ञी अनामया नीरोगकायलतिका कदाचित् सरोगतासूचकं वातकर्मादि कुत्सितं कर्म न विधत्त इति घयणः, 'न एव'त्ति देव! नैवायमर्थः संभवति यन्मानुषेषु वातादि न संभवतीति। ततो राज्ञोक्तम्,—कथं त्वं वेत्सि? घयणः,—'गंधपरिच्छा' इति महाराज! यदा देवी तव गन्धानुपलक्षणत्वात् पुष्पादि च सुरभिद्रव्यमर्पयति तदा परीक्षणीया सम्यग् वातकर्म विधत्ते नवेति? कृतं चैवमेव धराधिपेन। ततो ज्ञाते देव्याः शठत्वे 'हसणा' इति राज्ञा हसनं कृतम्। 'पुच्छण'त्ति तथाप्यकाण्ड एव हसन्तमालोक्य तं पृष्टोऽसौ, यथा किमर्थं देव! हसितं त्वयाऽप्रस्ताव एवेति? 'कह'त्ति ततो यथावृत्तं निवेदितं देव्या नरनाथेन अथ 'रोसे धाडुवाह'त्ति भाण्डं प्रति रोषे जाते देव्या धाटितो निर्द्धाटितो घयणः। ततो महतीं वंशयष्टिं निबद्धप्रभूतोपानद्भरामादाय देवीप्रणामार्थमुपस्थितोऽसौ। पृष्टश्च तया, यथा—किं रे एता उपानहस्त्वया वंशे निबद्धाः? तेनाप्युक्तं तावकीं कीर्त्तिं निखिलां महीवलये ख्यापयित्वा एता घर्षणीया इति। ततो लज्जितया देव्या स्थितिस्तस्य कृता विधूतोऽसावित्यर्थः॥ ८८॥

गोलग जउमयणक्के पवेसणं दूरगमणदुक्खम्मि। तत्तसलागाखोहो सीयल गाढत्ति कड्डणया॥८९॥

'गोलग'त्ति द्वारपरामर्शः। 'जउमयनक्के पवेसणं' इति जतुमयस्य लाक्षामयस्य गोलकस्य नक्के नासिकायां क्रीडतः कस्यचिच्छिशोः प्रवेशनमभूत्। 'दूरगमणदुक्खम्मि'त्ति दूरं गते च गोलके तस्य गाढं दुःखमुत्पन्नम्। तस्मिन् सति तत्पित्रा वार्त्ता कथिता कलादाय। तेनापि 'तत्तसलागाखोहो'त्ति तप्तयाऽयःशलाकया क्षोभो भेदः कृतो गोलकस्य नासिकामध्य-

णिकैः प्रत्येकं त्रीण्यपि तान्यतीतदिवसाहाराभ्यवहारं पृष्टानि। 'सक्कुलि'त्ति ततो ब्राह्मणेन तद्भार्यया च सत्कुलिकालक्षण एक एवाहारः कथितः, 'तदनु सन्नावोसिरण णाणं तु' इति विरेचकप्रदाने कृते तेषां द्वितयस्यैकाकारसंज्ञाव्युत्सर्गोपलम्भाज्ज्ञानं पुनरजायत कारणिकानां यदुतास्यैव ब्राह्मणस्येयं भार्या, नास्य धूर्त्तस्येति ॥ ८६ ॥

अथ गज इति द्वारम्;—

गयतुलणा मंतिपरिक्खणत्थ नावाइ उदगरेहाओ। पाहाणभरणतुलणा एवं संखापरिण्णाणं ॥ ८७ ॥

गजस्य कुञ्जरस्य तुलना प्रारब्धा मन्त्रिपरीक्षणार्थम्। अयमभिप्रायः—क्वापि नगरे मन्त्रिपदप्रायोग्यविशदबुद्ध्युपेतपुरुषोपलक्षणार्थं राज्ञा पटहप्रदानपुरस्सरमेवमुद्घोषणा कारिता, यथा—यो मदीयमतंगजं तुलयति तस्याहं शतसहस्रं दीनाराणां प्रयच्छामीति। 'नावाए उदगरेहाओ' इति। ततः केनापि निपुणधिषणेन नावि द्रोण्यां गजं प्रक्षिप्यागाधे उदके नीतासौ नौर्यावच्चासौ गजभाराक्रान्ता सती त्रुडिता तावति भागे रेखा दत्ता। ततो गजमुत्तार्य 'पाहाणभरण'त्ति पाषाणानां भृतासौ तावद्यावत्तां रेखां यावज्जलमध्ये निमग्ना। ततस्ते पाषाणास्तुलिताः। एवं संख्याया गजगोचरभारपलादिप्रमाणलक्षणायाः परिज्ञानमभूत्तस्य यावती संख्या पाषाणप्रतिबद्धभारादीनां तावत्येव गजस्यापीति ज्ञातं तेनेति भावः। ततः परितुष्टमानसेन धराधिराजेन मन्त्रिपदमस्मै वितीर्णमिति ॥ ८७ ॥

घयणोऽणामयदेवी रायाह ण एव गंधपारिच्छा। णाते हसणा पुच्छण कह रोसे धाडुवाह ठिती॥८८॥

श्रुवते, यथा—केनचिद्वणिजा तथाविधाद्भुतपुण्यप्राग्भारोदयेन क्वापि विविक्ते प्रदेशे निधिर्दृष्टो गृहीतश्च। तदनु 'घरिणिपरिच्छाणिहि'त्ति—गृहिण्या भार्यायाः परीक्षा तेन निधिरक्षणार्थं कृता, किमियं रहस्यं धारयितुं शक्नोति न वेति बुद्ध्या। इदमत्रैदंपर्यम् ;—तेन निजजायैवं प्रतिपादिता, यथा—मम पुरीषोत्सर्गं कुर्वाणस्य श्वेतवायसोऽपानरन्ध्रं प्रविष्ट इति। तया तु स्त्रीत्वचापल्योपेतया निजसख्याः ख्यापितोऽयं वृत्तान्तः। तथाप्यन्यस्याः। एवं यावत् परम्परया राज्ञापि ज्ञातैषा वार्त्ता। 'ततः फुट्टे रायणुन्नाओ' इति स्फुटिते प्रकटं गतेऽस्मिन् व्यतिकरे पार्थिवेन समाहूय पृष्टोऽसौ, यथा—वणिक्! किमिदं सत्यम्, यतः श्रूयते, त्वदधिष्ठानं पाण्डुराङ्गो ध्वाङ्क्षः प्राविक्षदिति? ततो निवेदितं तेन, यथा—देव, मया निधिः प्राप्तस्ततो महिलापरीक्षणार्थमिदमसंभाव्यं मया तस्याः पुरतः प्रतिपादितं, यदीयमिदं रहस्यं धारयिष्यति तदा निधिलाभमस्या निवेदयिष्यामि इति मत्वानेनेति। एवं च सद्भावे निवेदिते राज्ञा तस्य निधिः पुनरनुज्ञात इति ॥ ८५ ॥

उच्चार वुड्ढतरुणी तदण्णलग्गत्ति नायमाहारे। पत्तेयपुच्छ सक्कुलि सण्णावोसिरण णाणं तु ॥ ८६ ॥

'उच्चार' इति द्वारपरामर्शः। 'वुड्ढतरुणी' इति कस्यचिद् वृद्धब्राह्मणस्य तरुणी जाया समजनि। अन्यदा चासौ तथाविधप्रयोजनवशात्तया सह ग्रामं गन्तु प्रवृत्तः। सा चाभिनवतारुण्योन्मत्तमानसा तस्मिन्ननुरागं स्वप्नेऽप्यकुर्वाणा 'तदन्नलग्गत्ति' तस्मान्निजभर्त्तुरन्यस्मिंस्तरुणे धूर्त्ते लग्नाऽनुरागं गता स्वं भर्त्तारं परिमुच्य तेन सह प्रस्थिता इत्यर्थः। इति वाक्यपरिसमाप्तौ। 'नाय'त्ति ततो न्यायो व्यवहारः क्वापि ग्रामे तयोर्ब्राह्मणधूर्त्तयोरभूत्। 'आहारे पत्तेय पुच्छ'त्ति ततः कार-

दर्शनेऽपगमो विनाशः संपन्नो व्याधेरिति । अत्रैव मतान्तरमाह ।; अन्ये आचार्या एवं ब्रुवन्ति—'तव्वन्निगचेल्लणाण पुच्छाए' इति तृतीयवर्णिकः शाक्यभिक्षुः क्षुल्लकश्च लघुश्वेताम्बरव्रती, तयोः परस्परं पृच्छायां प्रवृत्तायां सत्यां क्षुल्लकेन पुरुषादि इति किमयं पुरुषः उत स्त्रीत्युत्तरं दत्तम् । अयमत्र भावः—क्वचित् प्रदेशे केनापि शाक्यभिक्षुणा सरटो नानाविकारैः शिरश्चालयन्नुपलब्धः । तदनु कथंचित् तत्प्रदेशे समागतः क्षुल्लकः । तेन सोपहासमेवं पृष्टः—"भो भोः क्षुल्लक, सर्वज्ञपुत्रकस्त्वं, तत्कथय किं निमित्तमेष सरटः शिरो धूनयत्येवं ?" तदनु तत्क्षणौत्पत्तिकीबुद्धिसहायः क्षुल्लकस्तस्यैवमुत्तरं दत्तवान्, यथा—"भो भोः शाक्यव्रतिन्नाकर्णय—अयं सरटो भवन्तमालोक्य चिन्ताक्रान्तमानसः सन्नूर्ध्वमधश्च निभालयति, किं भवान् भिक्षुरुपरि कूर्चदर्शनात्, उत भिक्षुकी लम्बशाटकदर्शनादिति ॥ ८४ ॥

कागे संखे वंचिय विण्णायड सट्ठि ऊण पवासाई । अण्णे घरिणिपरिच्छा णिहिफुट्टे रायणुण्णाओ ॥ ८५ ॥

'काक' इति द्वारपरामर्शः 'संखे वंचिय'त्ति संख्याप्रमाणं एवमेव प्राच्यकज्ञाते इव रक्तपटेन क्षुल्लकः पृष्टः, यथा—'विन्नायडसट्ठित्ति' विन्नातटे नगरे कियन्तः काका वर्त्तन्ते? ततः क्षुल्लकेनोक्तम्;—अहो भिक्षो षष्टिः काकसहस्राणि अत्र नगरे वर्त्तन्ते। भिक्षुः—ननु यद्यूना अधिका वा काका भविष्यन्ति तदा का वार्त्तेति? क्षुल्लकः—'ऊणपवासाई' इति ऊना उपलक्षणत्वाद् अभ्यधिका वा यदि भवतो गणयतः काकाः संपद्यन्ते तदा प्रोषितादयः प्रोषिता देशान्तरं गताः, आदिशब्दादन्यतो वा देशान्तरात् प्राघुर्णकाः आगताः इदमुक्तं भवति—यदि ऊनाः संजायन्ते तदान्यत्र गता इति ज्ञेयम्, अथाभ्यधिकास्तर्हि प्राघुर्णकाः समायाता इति । तदनु निरुत्तरी बभूव शाक्यशिष्यः । अत्रैव मतान्तरमाह;—अन्ये आचार्या

णिकैश्च किमत्र तत्त्वमित्यजानद्भिः 'सीसओलिहणा' इति शीर्षयोस्तन्मस्तकयोः कङ्कतकेन अवलेखना पररोमलाभार्थं कृता। लब्धानि च रोमाणि। ततस्तदनुमानेन यो यस्य स तस्य वितीर्ण इति कारणिकानामौत्पत्तिकी बुद्धिरिति। अत्रैव मतान्तरमाह;—अन्ये आचार्या ब्रुवते, 'जाया कत्तण'त्ति तौ पुरुषौ कारणिकैः पृष्टौ यथा केनैतौ भवतोः पटौ कर्त्तितौ? प्राहतुः—निजनिजजायाभ्याम्। ततो द्वयोरपि जाये कर्त्तनं कारिते। ततस्तदन्यसंदर्शनाद् व्यत्ययेन सूत्रकर्त्तनोपलम्भाज्ज्ञानं निश्चयः कारणिकानां संपन्नो, वितीर्णश्च यो यस्य स तस्येति ॥ ८३ ॥

अथ सरडेत्ति द्वारं;—

सरडहिगरणे सन्नावोसिरदरि वाहि दंसणावगमो। अण्णे तवण्णिगचेल्लणाण पुच्छाइ पुरिसादी ॥८४॥

इह किल कश्चिद्वणिक् क्वचिद् बहुरन्ध्रायां भुवि पुरीषमुत्स्रष्टुमारब्धः। तत्र च दैवसंयोगात् 'सरडहिगरणे' इति द्वयोः सरटयोरधिकरणं युद्धमभूत्। तत्र चैकः 'सन्नावोसिरदरि'त्ति संज्ञां व्युत्सृजतो वणिजः पुच्छेनापानरन्ध्रमाच्छोट्य तदधोभागवर्त्तिन्यां दर्यां प्रविष्टः। अन्यस्तु तद्दृष्ट एव पलाय्यान्यत्र गतः। एवं च तस्यात्यन्तमुग्धमतेः शङ्का समुत्पन्ना;—यदयमेकः सरटो नोपलभ्यते तन्नूनं ममापानरन्ध्रेणोदरं प्रविष्टः इत्येवं शङ्कावशेन 'वाहि'त्ति व्याधिस्तस्याभूदुदरे। निवेदितं च तेन तथाविधवैद्याय यथा ममायं वृत्तान्तः संपन्नः। वैद्येनापि स प्रतिपादितः—'यदि मम दीनारशतं वितरसि तदा त्वामहं नीरुजं करोमि' इति। अभ्युपगतं चैतत्तेन। ततो वैद्येन लाक्षारसविलिप्तमेकं सरटं विधाय घटमध्ये च प्रक्षिप्य विरेचकौषधप्रयोगेण पुरीषोत्सर्गमसौ कारितस्तत्र। ततः 'दंसणावगमो' इति पुरीषवेगाहतसरटस्य घटान्निर्गतस्य

एस एवं सुही जाओ ॥ ६४ ॥ इति ॥ अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—'खड्डुग'त्ति द्वारपरामर्शः। 'मंतिपरिच्छा' इति मन्त्रिणः परीक्षायां प्रक्रान्तायां अभयो दृष्टान्तः । कथमयं जात इत्याह—'सेणियगम'त्ति श्रेणिकस्य कुमारावस्थायां पित्रावज्ञातस्य विन्नातटे गमो गमनमभूत्। 'सुमिणसेट्ठिनंदभए' इति तत्र चैकेन श्रेष्ठिना निशि स्वप्नो दृष्टो यथा रत्नाकरो मद्गृहमागतः। ततस्तेन नन्दाभिधाना दुहिता तस्मै दत्ता । तस्यां चासावभयकुमारं पुत्रमजीजनत् । प्रस्तावे च श्रेणिकः स्वराज्यं गतः। अभयकुमारोऽपि समये स्वजननीं बहिर्व्यवस्थाप्य राजगृहं प्रविशन् सन् 'मुद्दाकूव'त्ति मुद्रां खड्डकमङ्गुलीयकमित्यर्थः कूपे पतितं ददर्श, लोकं च पप्रच्छ। स चावोचत्—यस्तटस्थित इदमादत्ते तस्मै राजा महान्तं प्रसादमाधत्ते इति। ततोऽभयकुमारेण 'छाणुग'त्ति छगणको गोमयस्तदुपरि प्रक्षिप्तः, उदकं च प्रवेशितम्। ततः कथानकोक्तक्रमेण गृहीतं तत्। राज्ञा च दृष्टः। तदनु 'जणणीपवेसणया' इति जनन्या अभयकुमारसवित्र्याः प्रवेशनं नगरे कृतं राज्ञा इति ॥ ८२ ॥

पड जुण्णादंगोहलि वच्चय ववहार सीसओलिहणा। अण्णे जायाकत्तण तद्ण्णसंदंसणा णाणं ॥ ८३ ॥

'पट' इति द्वारपरामर्शः। 'जुन्नादंगोहलि'त्ति—किल कौचित् द्वौ पुरुषौ, तयोरेकस्य जीर्णः पटोऽन्यस्य चादिशब्दादितरः प्रावरणरूपतया वर्त्तते। तौ च क्वचिन्नद्यादिस्थाने समकालमेवाङ्गावक्षालं कर्त्तुमारब्धौ। तदेवं मुक्तौ पटौ। 'वच्चय'त्ति तयोर्जीर्णपटस्वामिना लोभेन विपर्ययो व्यत्यासश्चक्रे नूतनपटमादाय प्रस्थित इत्यर्थः। द्वितीयश्च तं निजं पटं याचितुमारब्धः। अवलग्नश्चानेन। संपन्नश्च तयो राजभवनद्वारे कारणिकपुरुषसमीपे व्यवहारः। (ग्रं० २०००) कार-

भणिओ य सयललोगो तडे निविट्ठो करेण जो गहिही । एयं तस्स जहिच्छिय वित्तिपयाणं करेमि अहं ॥ ४९ ॥ लग्गो लोओ लाओ विविहोवायप्पओगसंजुत्तो । न य फुरइ उवाओ कोवि तारिसो, जेण तग्गहणं ॥ ५० ॥ पत्तो अभयकुमारो तद्देसं, पुच्छियं किमेयं ति? कहिओ जणेण सव्वो वुत्तंतो जो कओ रन्ना ॥ ५१ ॥ फुरिओ तक्खणमेयस्स एयपडिग्गाहगो उवाओ त्ति । खित्तो य अल्लगोमयपिंडो तस्सोवरिं सहसा ॥ ५२ ॥ खुत्तं तं झत्ति तहिं जलंतगो तणमओ तओ पूलो खित्तो तस्सुण्हाए सुक्को सो गोमओ सव्वो ॥ ५३ ॥ तीरट्ठियकूवंतरसारणिसलिलेण पूरिओ अगडो । तो तेणं सो गोमयपिंडो उच्छालिओ दूरं ॥ ५४ ॥ पत्तो उवरिपएसे गहिओ अभएण तडनिविट्ठेण। आयड्ढियं च तत्तो तं खित्तं मुद्दियारयणं ॥ ५५ ॥ नीओ रायसमीवे तक्कज्जनिउत्तगेहिं पुरिसेहिं । आपुच्छिओ य रण्णा पयपणओ को सि वच्छ! तुमं? ॥ ५६ ॥ सो भणइ तुम्ह पुत्तो किह कत्थ व पूच्छिओ निवेएइ । सव्वं विन्नायडनयरसंतियं पुव्ववुत्तंतं ॥ ५७ ॥ हरिसजलपूरियच्छो उच्छंगेऊण निययवच्छम्मि । पुलयंकुरपरियरिओ पुणो पुणो तमवगूहेइ ॥ ५८ ॥ पुट्ठो कत्थ तुहंबा? सो भणई देव! नयरबाहिम्मि । चलिओ सपरियरो तप्पवेसहेउं तओ राया ॥ ५९ ॥ विन्नायवइयराए नंदाए मंडिओ तओ अप्पा । अभएणं सा विनिवारिया य नो अंब! जुत्तमिणं ॥ ६० ॥ पइविरहियाउ सुकुलुग्गमाउ रामाउ जेण नेवत्थं । अच्चुब्भडं न गिण्हंति किंतु सुपसत्थमेव त्ति ॥ ६१ ॥ तो तक्खणाउ तीए वयणं पुत्तस्स मन्नमाणीए । गहिओ सो च्चिय वेसो जो पुव्विं आसि परिभुत्तो ॥ ६२ ॥ संपाडियपवरमहं ऊसियणाणापडायरेहिल्लं । अभओ रन्ना नयरं पवेसिओ जणणिसंजुत्तो ॥ ६३ ॥ लद्धो पवरपसाओ ठविओ सव्वेसिं उवरि मंतीणं । उप्पत्तियबुद्धिगुणेण

अम्हे रायग्गिहम्मि गोवाला । बाले! पंडुरकुड्डा जइ कज्जं तत्थ एज्जाहि ॥ ३३ ॥ पत्तो जणयसमीवम्मि सेणिओ पाविय च तं रज्जं । सव्वो आणासज्जो सज्जो जाओ परियणोवि ॥ ३४ ॥ नंदाए पुण तइए मासे गब्भाणुभावओ जाओ । अइविमलो दोहलओ कहिओ तीए य सेट्ठिस्स ॥ ३५ ॥ जइ ताय! हत्थिखंधारूढा छत्ते धरिज्जमाणम्मि । नयरे सबाहिरब्भंतरम्मि हिंडामि अभयं च ॥ ३६ ॥ घोसिज्जंतं महया सरेण निसुणामि तो ममं तोसो । संपज्जइ अइबहुओ अन्नह मे जीवियच्चाओ ॥ ३७ ॥ तो सुट्ठुतुट्ठचित्तेण सेट्ठिणा भरियरयणभाणेण । दिट्ठो राया तेणावि मन्निओ कुणह जहइच्छं ॥ ३८ ॥ वरकरिखंधगया सा सियछत्तच्छन्ननहयलाभोगा । निसुणंती अभउग्घोसणं च परिहिंडिया नयरिं ॥३९॥ संमाणियदोहलया निच्चमणुव्विग्गमाणसा धणियं । सा साहियनवमासावसाणसमयम्मि य पसूया ॥ ४० ॥ देवकुमारागारं दारगमइरेगलोयणाणंदं । विहिओ जम्ममहो सेट्ठिणावि तक्कालजोग्गो जो ॥ ४१ ॥ पत्तम्मि पवित्तदिणे विहियं नामं सुयस्स अभओ त्ति । संजाओ जणणीए इमस्स जं अभयमोहलओ ॥ ४२ ॥ तो सुक्कपक्खससिमंडलं व सो वड्ढिओ समाढत्तो । जाओ य अट्ठवरिसो बहुबंधुरबुद्धिरिद्धिल्लो ॥ ४३ ॥ पुच्छइ पत्थाववसा अम्मो! मे कत्थ परिवसइ ताओ? भणियं रायगिहपुरे सेणियनामा स नरनाहो ॥ ४४ ॥ ताहे भणिया जणणी अम्मो! नो एत्थ अत्थिउं जुत्तं । सुपसत्थसत्थसहिओ पिउगेहं पत्थिओ तत्तो ॥ ४५ ॥ पत्तो रायगिहबहिं सिबिरनिवेसेण ठाविया जणणी । तत्थप्पणा पुण गओ नगरस्सब्भंतरं अभओ ॥ ४६ ॥ तम्मि समयम्मि राया अच्चब्भुयभूयबुद्धिसंपन्नं । मंतिं मग्गइ सबायरेण तो तस्स लाभकए ॥ ४७ ॥ नियय अंगुलिमुद्दारयणं खित्तं महावडे गहिरे । अच्चंतं सुक्कसिरत्तणेण जलवज्जियतलम्मि ॥ ४८ ॥

णूणं तप्फलमिमं ति चित्तेण । संतुट्ठो सो सेट्ठी तम्मि दिणे तस्स पुन्नेहिं ॥ १७ ॥ पट्टणसंखोहकरो महो पयट्टो तओ जणो बहुओ । कुंकुमचंदणधूयाइकिणणकज्जेण हट्टम्मि ॥ १८ ॥ ओइन्नो अइबहुयं विढत्तमसढाए तेण नीईए । पच्छा भोयण-काले उट्ठिउकामेण सो पुट्ठो ॥ १९ ॥ कस्स इहं पाहुणगा तुम्हे, तेणावि तुम्ह भणियमिणं । नीओ घरम्मि उचिया विहिया सव्वत्थपडिवत्ती ॥ २० ॥ तो तस्स वयणकोसलसुभगत्तणविणयसुयणभावेहिं । अक्खित्तमणो सिट्ठी धूयं नंदं नियं देइ ॥ २१ ॥ परिणाविओ पवंधेण भूरिणा जणियजणपमोएणं । तक्कालोचियसंपन्नसव्वकज्जो समं तीए ॥ २२ ॥ अच्चंतणुरत्ताए सुविणम्मिवि विप्पियं मुणंतीए । एत्तो च्चिय विणयपरायणाए मिउमहुरवयणाए ॥ २३ ॥ लग्गो भोगे भोत्तुं मोत्तुं सव्वाओ सेसचिंताओ । अइजामाउयवच्छलससुरजणाणीयसम्माणो ॥ २४ ॥ सुहपासुत्ता पेच्छइ अहन्नया सुविणयंम्मि सा नंदा हरहासकासधवलं चउदसणं ऊसियकरं च ॥ २५ ॥ नियवयणे पविसंतं मत्तंगयकलहमेगमह बुद्धा तक्खणमेव निवेइय पइणो तेणावि सा भणिया ॥ २६ ॥ उचियसमएण होही ते पुत्तो पुन्नलक्खणो दइए! । सुरवासा चविऊणं सपुन्नसेसो सुरो एगो ॥ २७ ॥ तो सुहलग्गे लग्गे सुपसत्थे वासरम्मि संलग्गो । गब्भो तीए अइपोढपुन्नपब्भा-रलब्भो त्ति ॥ २८ ॥ एवं वच्चइ कालो जा ताव पसेणईय नरनाहो । जाओ असमत्थतणू गवेसणा सेणियस्स कया ॥ २९ ॥ नाओ जहा विन्नायडपुरम्मि सो संपयं सुहं वसइ । तो तस्साणयणकए विसज्जिया तक्खणं चरया ॥ ३० ॥ पत्ता तस्स समीवे निवेइयो वइयरो य रायगओ । गमणुम्मणो य जाओ तो तक्खणमेव सो कुमरो ॥ ३१ ॥ अह आ-पुच्छइ सेट्ठिं नियजणगगिहं पओयणवसाओ । वच्चामि संपइ अहं संतुट्ठमणा विसज्जेह ॥ ३२ ॥ भणिया य तेण नंदा

रायगिहं इह नयरं समत्थि नयरम्मपरिसरुद्देसं । राया तत्थ पसेणइयनामगो पालई य रज्जं ॥ १ ॥ सेणियनामा पुत्तो जुत्तो निवलक्खणेहिं सवेहिं । सयलसुएसु पहाणो तस्सासि सहावओ गुणवं ॥ २ ॥ पोरिससज्जं रज्जं पुन्ने संतेवि एस जणवाओ । तो काहामि परिक्खं सुयाण इय चिंतिउं रण्णा ॥ ३ ॥ अन्नदिणे सवेवि हु भणिया तणया जहा मिलिय-गेहिं । तुब्भेहिं भोत्तवं एवं पीई कया हवई ॥ ४ ॥ जं भणइ महाराओ तं कायवं ति मउलियकरेहिं । पडिसुयमिमेहिं समए उवविट्ठा भोयणस्स कए ॥ ५ ॥ तत्तो य भायणाइं पायसभरियाइं तेसिं दिन्नाइं । जाव पवत्ता भोत्तुं मुक्का पारद्धिसुणगाओ ॥ ६ ॥ सद्दूलरुद्दचरणा थालाभिमुहं समागया जाव । सेणियवज्जकुमारा ताव भएणं पलाया ते ॥ ७ ॥ सेणियकुमरेण पुणो घेत्तूणं तेसिं ताइं थालाइं । खित्ताइं अभिमुहाइं लग्गा ते पायसे तम्मि ॥ ८ ॥ भुत्तं नियथालगयं पायसमेएण धीरचित्तेण । दिट्ठो एस वइयरो निवेण तो तम्मि संतुट्ठो ॥ ९ ॥ नूणं सुनिउणबुद्धी एस कुमारो जमेव वसणेवि । नो चुक्को नियकज्जा धरिया सुणगावि संतोसे ॥ १० ॥ एवं रज्जाउ इमो खोहिज्जंतोवि अन्नराईहिं । नो रज्ज-परिच्चायं काही दाणप्पयाणाओ ॥ ११ ॥ ता संपइ नो गोरवजोग्गो एसो जओ इमे कुमरा । उप्पन्नमच्छरा मारिहिंति एयंति मुणिऊणं ॥ १२ ॥ दिट्ठो अवधूयगईए सेणिओ तो न जुत्तमिह मज्ज । इय चिंतिय परिचलिओ कुमरो देसंतरा-भिमुहो ॥ १३ ॥ पत्तो विन्नाइ नईइ तीरभागप्पइट्ठियत्तेण विन्नायडाभिहाणे पुरम्मि परपउरजणकलिए ॥ १४ ॥ परि-मियनियभिच्चेहिं—पसंगओ संगओ पविट्ठो य । अब्भिंतरम्मि तत्तो पत्तो एगस्स सेट्ठिस्स ॥ १५ ॥ खीणविहवस्स हट्ट-म्मि तत्थ लद्धासणो समुवइट्ठो । दिट्ठो आसि निसाए जहाऽऽगओ मम गिहे जलही ॥ १६ ॥ सुविणो मणोहरो इय

रुक्खे फलपडिबंधो वाणरएहिं तु लेट्ठुफलखेवो। अण्णे अभरकणिज्जा इमे फला पंथवहणाओ ॥८१॥

'रुक्खे' इति द्वारपरामर्शः। फलानां गृह्यमाणानां प्रतिबन्धः प्रतिस्खलना। केभ्य इत्याह—वानरकेभ्यस्तु कपिभ्य एव। इदमुक्तं भवति—क्वचित् पथि फलप्राग्भारनम्रशाखासंभारः कश्चिदाम्रादिर्महाद्रुमः समस्ति। तत्समीपेन च निरन्तरं तत्तत्प्रयोजनाक्षिप्तः पथिकलोको गच्छन्नागच्छंश्च पक्कान्यवलोक्य तत्फलानि बुभुक्षाक्षामकुक्षितया गृहीतुमारभते। परं तच्छाखासमारूढातिचपलकपिकुलेन प्रतिस्खलितो न तानि गृहीतुं शक्नोति 'लेट्ठुफलखेवो'त्ति—अन्यदा च केनचिन्निपुणबुद्धिना पथिकेन लेष्टुक्षेपः कृतो मर्कटाभिमुखं, तदनु कोपावेगव्याकुलीकृतमानसैस्तैस्तत्प्रतिघाताय तानि फलानि क्षिप्तानि। एवं च परिपूर्णमनोरथः समजनि पथिकः। इति तस्यौत्पत्तिकी बुद्धिरिति। अत्रैव मतान्तरमाह—अन्ये आचार्या वृक्षद्वारमित्थं व्याख्यान्ति—यथा कैश्चित्पथिकैः क्वापि प्रदेशे केनाप्यनुपजीवितफलान् वृक्षानालोक्य चिन्तितम्, यथा—अभक्षणीयानि इमानि फलानि वर्त्तन्ते कुतः, 'पंथवहाणाओ' इति पान्थवहनात् पथिकलोकस्यानेन मार्गेण गमनादागमनाच्च। यदि ह्येतानि फलानि भक्षयितुं योग्यान्यभविष्यंस्तदा केनाप्यवश्यमभक्षयिष्यन्त, न च केनापि भक्षितानि तन्नूनमभक्ष्याणि। इति पथिकानामौत्पत्तिकी बुद्धिरिति ॥ ८१ ॥

अथ खड्डुगत्ति द्वारम्;—

खड्डुगमंतिपरिच्छा सेणियगम सुमिण सेट्ठि णंद भए। मुद्दा कूवतडग्गह छाणुग जणणीपवेसणया ८२

बहुकाः शकटभरप्रमाणा लोमसिकाः कर्कटिकाः समादाय विक्रयार्थं गतवान् । तासु च विपणिपथावतारितासु केनचिद्धूर्त्तेन स उक्तः, यथा—'भक्खणजय'त्ति यदि कश्चिदेताः सर्वा भक्षयति तदा त्वं किं तेन जीयसे? तेन चासंभाव्योऽयमर्थ इति मनसि मत्वाऽसंभवनीयमेव पणितकं निबद्धं, यथा 'दारणिप्फिडगमोए' इति यो नगरद्वारेण मोदको न निर्गच्छति तं तस्य प्रयच्छामि । ततस्तेन तल्लोमसिकाशकटमारुह्य 'चक्खण'त्ति दन्तनिर्भेदमात्रेण 'खद्ध'त्ति सर्वासामपि तासां भक्षणं कृतम् । 'विक्कय'त्ति विक्रेतुमारब्धश्चासौ ताः, नच लोको गृह्णाति 'भक्षिताः केनाप्येताः' इति प्रवदन् सन् । ततो धूर्त्तेन लोकप्रवादसहायेन जितो ग्रामेयकः । तदनु तं मोदकं याचितुमारब्धः । ग्रामेयकश्च अशक्यदानोऽयं मोदक इति कृत्वा तस्य रूपकं प्रयच्छति, स नेच्छति, एवं द्वे त्रीणि यावच्छतमपि नेच्छत्यसौ । चिन्तितं च ग्रामेयकेण—नैतस्माद्धूर्त्तान्मम कथंचिन्मुक्तिरस्ति इति निपुणबुद्धिपरिच्छेद्योयं व्यवहारः, 'चतुरबुद्धयश्च प्रायो द्यूतकारा एव भवन्ती'ति तानेवावलगामि । तथैव च कृतं तेन । पृष्टश्चासौ तैः, यथा—भद्रक! किमर्थमस्मान्निरन्तरमासेवसे त्वं? । भणितं च तेन, यथा—ममैवंविधं व्यसनमायातमिति । ततो 'भुयंग दारे अनिप्फेडो'इति भुजङ्गैर्द्यूतकारैरसावेवं शिक्षितो यथा पूतिकापणे मुष्टिप्रमाणमेकं मोदकं गृहीत्वा तद्धूर्तसहायः शेषनगरलोकसहायश्च प्रतोलीद्वारे गत्वा इन्द्रकीलस्थाने तं विमुच्य प्रतिपादय यथा निर्गच्छ भो मोदक! इति । विहितं च तेनैवं, परं द्वारे मोदकस्य अणिप्फेडो निष्काशनाभावः संपन्नः । प्रतिजितश्चासौ तेन । एवं च द्यूतकाराणामौत्पत्तिकीबुद्धिरिति ॥ ८० ॥

अथ रुक्खे इति द्वारम्;—

येष्वप्रमत्तस्त्वप्रमत्त एव । तथाशब्दः समुच्चये, धार्मिकः स्वपक्षपरपक्षयोरप्यनुपद्रवकरः । सपुण्यः पुण्यवान् । अभयो निर्भयो निःशङ्कं विपक्षमध्ये प्रवेशात् । परचित्तज्ञानी च अन्यानध्यवसेयपराभिप्रायपरिज्ञानवांश्च ॥ ७८ ॥

तुट्ठो राया सव्वेसिमुवरि मंतीण ठाविओ एसो । परिपालियं च विहिणा तं बुद्धिगुणेण एएणं॥७९॥

एवं तस्य विचित्रैश्चित्रीयितविद्वज्जनमानसैश्चरितैस्तुष्ट आक्षिप्तचेता राजा जितशत्रुः संपन्नः । ततस्तेन सर्वेषामेकोनपञ्चशतप्रमाणानामुपरि अग्रेसरतया शिरसि नायकत्वेनेत्यर्थः, मन्त्रिणाममात्यानां स्थापितः प्रतिष्ठितः एष रोहकः । परिपालितं च निष्ठां नीतं पुनर्विधिना स्वावस्थौचित्यरूपेण मन्मन्त्रिनायकत्वं बुद्धिगुणेन औत्पत्तिकीनामकमतिसामर्थ्येन करणभूतेन एतेन रोहकेण, सर्वगुणेषु बुद्धिगुणातिशायित्वात् । यतः पठ्यते;—"श्रियः प्रसूते विपदो रुणद्धि यशांसि दुग्धे मलिनं प्रमार्ष्टि । संस्कारशौचेन परं पुनीते शुद्धा हि बुद्धिः कुलकामधेनुः ॥ १ ॥ उदन्वच्छन्ना भूः स च निधिरपां योजनशतं, सदा पान्थः पूषा गगनपरिमाणं कलयति । इति प्रायो भावाः स्फुरदवधिमुद्रामुकुलिताः, सतां प्रज्ञोन्मेषः पुनरसमसीमा विजयते ॥ २ ॥" इति ॥ ७९ ॥ १ ॥

व्याख्यातं सप्रपञ्चं भरहसिलेत्ति द्वारम् । अथ पणियत्ति द्वारम्;—

पणिए पभूतलोमसि भक्खणजय दारणिप्फिडगमोए । चक्खण खड्डा विक्कय भुयंग दारे अणिप्फेडो

'पणिए' इति द्वारपरामर्शः । कश्चिद् ग्रामेयकः स्वभावत एव मुग्धबुद्धिः क्वचिन्नगरे धूर्तलोकबहुले 'बहूयलोमसि'त्ति

जीवणदाणे पेसण–तद्णवुग्गहगहाण, तेसिं तु । अपुत्तग्गहगोग्गहनिमित्ततित्थं तओ धाडी॥७७॥

ततः सुप्रसन्नमानसेन जितशत्रुणा रोहकाय जीवनदाने परिपूर्णनिर्वाहस्थानवितरणे कृते सति 'पेसण'त्ति प्रेषणं कृतं रोहकस्यैव । किमर्थमित्याह,–'तयन्नवुग्गहगहाण'त्ति व्युद्ग्रहे विवादे कुतोऽपि हेतोरुत्पन्ने सति ग्रहो लोकप्रसिद्ध एव उज्जयिनीविषयमध्यवर्त्तिनो द्विपदचतुष्पदादेरर्थस्य येषां ते व्युद्ग्रहग्रहाः पर्वतवनादिव्यवस्थितपल्लिवासिनो लोकास्तस्मात्प्रपादन्ये च तदन्ये ते च व्युद्ग्रहग्रहाश्च तदन्यव्युद्ग्रहग्रहास्तेषां संग्रहनिमित्तमिति गम्यते । यदा च ते सुखेन संग्रहीतुं न शक्यन्ते तदा तेषां तु संग्रहनिमित्तं पुनरपुत्रग्रहगोग्रहनिमित्ततीर्थं प्रज्ञप्तमिति गम्यते, यथा—"अपुत्रस्य गृहीतस्य शत्रुभिर्गवां च यन्मोचनं तन्महत्तीर्थमिति पूर्वमुनयो व्याहरन्ति" इति प्रज्ञप्ते उज्जयिनीराजबलेन रोहकप्रयुक्तेन बलघातिना पल्लिसंबन्धिनीषु गोषु गृहीतासु तन्मोचनाय पल्लीभिल्लेषु निर्गतेषु शून्यासु पल्लीषु ततो धाटी निपातिता । बहिर्निर्गताश्च ते गृहीता इति ॥ ७७ ॥

ततः—

वीसासाणण पुच्छा सिट्ठं हियएणमप्पमत्तो उ । तह धम्मिगो सपुण्णो अभओ परचित्तनाणी य ७८

विश्वासानयने सर्वेषां सामन्तमहामात्यादीनामात्मविषये विश्वासे समुत्पादिते सति रोहकेण, पृच्छा राज्ञा तेषां कृता, यथा—कीदृशो रोहको भवतां चित्ते वर्त्तत इति ? । तैश्च शिष्टं हृदयेन भावसारमित्यर्थः, यथा देव ! एकान्तेनैव देवका-

भावः—इदमुक्तं रोहकेण तं प्रति, यदि स मदीयो नृपो भवद्भिः सह संधाय पश्चात् किंचिद् व्यभिचरति तदा तेन यस्तीर्थगमनदेवभवनसंपादनद्विजादिप्रदानवापीतडागादिखननादिना विधानेनोपार्जितो धर्मः स सर्वो मया भवते दत्तः, तद्रहितश्चासाविहलोकपरलोकयोर्न किंचित्कल्याणमवाप्स्यतीति करोतु भवांस्तेन सह संधानम्। न ह्येवंविधां प्रतिज्ञां कश्चिद् भनक्ति। एवं विश्वासिते तस्मिन् 'वुग्गह'त्ति व्युद्ग्रहोऽवस्कन्दो धाटिरित्यर्थः छलेन तत्र गत्वा राज्ञा संपादितः। स्वहस्तगृहीतश्चासौ कृतो द्विषन्। आनीतश्चोज्जयिन्याम्। तत्र च चिन्तितं तेन, कथमनेन राज्ञा आत्मीयधर्मस्य मत्प्रदानेन व्ययः कृतः। इति तस्य मिथ्याविकल्पापनोदाय 'निवकियगकोवो'त्ति नृपेण जितशत्रुणा रोहकं प्रति कृतकः कृत्रिमः पुनः कोपः कृतः ॥ ७५ ॥

धम्मो मे हारविओ काऊणन्नतणओ तओ दिण्णो। कह होइ मज्झ एसो जह तुह तणओ उ तस्सेव ७६

ततो रोहकेणाभ्यधायि—किमर्थमस्मान्निरपराधानपि प्रतीत्य देवेन इयान् कोपः कृत इति । तत्रोक्तं पृथिवीपतिना 'धम्मो मे हारविओ काऊण'त्ति धर्मो मम हि यस्त्वया हारित इति कृत्वा। ततो रोहकेणान्यसत्को महर्षेः कस्यचित् संबन्धी तको धर्मो दत्तो राज्ञे। अयमभिप्रायः—देव! यदि मया दत्तो धर्मस्त्वदीयोऽन्यत्र प्रयाति, तदाऽनेन महर्षिणा आबालकालाद् यदनुष्ठितो धर्मः स मया तुभ्यं वितीर्ण इति नास्ति मयि कोपस्यावकाशः प्रभोः। राजा;—कथं भवति मम एष धर्मो महर्षिसत्को यतो मया न कृतो नापि कारित इति? रोहकः; यथा तवतनकस्त्वत्संबन्धी पुनर्धर्मः तस्यैव विपक्षभूपतेरभून्मया वितीर्णः सन्निति ॥ ७६ ॥

पालयसि, तथा दानरोपदण्डैर्दानेन कृपणादिजनस्वविभववितरणरूपेण कुबेरधनत्यागानुकारिणा, रोषेण क्वचिद्विनयवर्त्तिनि जने चण्डालचाण्डिक्यकल्पेनासहिष्णुतालक्षणेन, दण्डेन पूर्वराजनिरूपितनीतिपथप्रमाथिनो जनस्य सर्वस्वापहारूपेण वस्त्रशोधकविधीयमानवस्त्रक्षालनतुल्येन, 'कम्बिच्छिवणा य'त्ति कम्बिकाच्छोपनाच्च कम्बिकया लीलायष्ट्या पुनः पुनर्मम विघट्टनाच्च, तथाशब्द उक्तसमुच्चये, राजादीनां सुतोऽसि त्वं हे राजन्निति। नयेनैवंविधप्राज्यराज्यपरिपालनाज्ज्ञायसे यथा राजपुत्रस्त्वम्, न हि अराजजाता एवंविधानवद्यराज्यभारधुराधरणधौरेया भवितुमर्हन्ति। एवं दानेन धनदजातः, रोषेण चण्डालपुत्रः, दण्डेन वस्त्रशोधकप्रसूतः, कम्बिकाघातेन च वृश्चिकापत्यम्, कारणस्वरूपानुकारित्वात् सर्वकार्याणाम् ॥ ७४ ॥

साहुपरिग्गह संधण कोवो अण्णेणऽसज्झ पेसणया। धम्मोवायणसाहण वुग्गह णिवकियगकोवो उ ७५

ततस्तदीयबुद्धिकौशलावर्जितेन नृपतिना 'साहुपरिग्गह'त्ति साधुः शोभनोऽयमिति मत्वा परिग्रहः स्वीकारः कृतस्तस्य। तस्मिंश्च समये केनचिदनन्तरभूमिवासिना भूपालेन सह कुतोऽपि निमित्ताद्वैरं लग्नमासीन्नृपस्य। तत्रच 'संधण'त्ति संधानं कर्तुमभिलषितं राज्ञा। न चासौ तत् प्रतिपद्यत इति तं प्रति 'कोवो'त्ति कोपः समजनि जितशत्रोः। ततः 'अण्णेणसज्झपेसणया' इति अन्येन रोहकव्यतिरिक्तेनासावसाध्यः साधयितुमशक्य इति कृत्वा रोहकस्य तत्र प्रेषणं कृतं भूभुजा। प्राप्तश्च तत्र रोहकः। पृष्टश्च स प्रत्यर्थी नृपः। समये च 'धम्मो वायणसाहण'त्ति यदासौ तैस्तैरुपायैरुच्यमानोऽपि अविश्वासान्न संधानमनुमन्यते तदा धर्म एवोपायनं ढौकनीयं तेन साधनं स्ववशीभावकरणं रोहकेण तस्य कृतम्। अयमत्र

ततो राज्ञा संदेहापन्नचेतसा जननीपृच्छा कृता यथा किमेवं मे पञ्च पितरः? तयापि एवमिति यथा रोहकः प्राह कथना च तथैव निवेदनं कृतं पुनः ॥ ७२ ॥ १३ ॥

तानेव सहेतुकान् सा दर्शयति;—

राया रइबीएणं धणओ उउण्हायपुज्जफासेणं । चंडालरयगदंसण विच्चुगमरहस्सभक्खणया ॥ ७३ ॥

'राया' इत्यादि राजा तावद्रतिबीजेन सुरतकाले बीजनिक्षेपरूपेण १, धनदः कुवेरः 'उउण्हायपुज्जफासेणं'ति ऋतुस्नातया चतुर्थदिवसे तस्य पूजायां कृतायां मनोहरतदाकाराक्षिप्तचित्तया यः स्पर्शस्तस्यैव सर्वाङ्गमालिङ्गनं तेन २, 'चंडालरयगदंसण'त्ति चण्डालरजकयोः ऋतुस्नाताया एव तथाविधप्रघट्टकवशाद्दर्शनमवलोकनं मनाक्संयोगाभिलाषश्च मे संपन्न इति तावपि पितरौ ३—४, 'विच्चुगमरहस्सभक्खणया' इति अत्र मकारोऽलाक्षणिकः ततो वृश्चिको रहस्यभक्षणेन रह एकान्तस्तत्र भवं रहस्यं तच्च तद्भक्षणं च तेन जनकः संपन्नः । मम हि पुत्र! त्वय्युदरगते वृश्चिकभक्षणदोहदः समजनि । संपादितश्चासौ रहसि कणिकामयस्य तस्य भक्षणेनेत्यसावपि मनाग् जनकत्वमापन्नः ॥ ७३ ॥

कारणपुच्छा, रज्जं णाएणं दाणरोसदंडेहिं । कंबिच्छिवणा य तहा रायादीणं सुतोसित्ति ॥ ७४ ॥

एवं जनकसंख्यासंवादे संपन्नविस्मयेन राज्ञा कारणगोचरा पृच्छा कृता, यथा केन कारणेन त्वयाऽयमर्थोऽत्यन्तनिपुणधियामपि वुद्धेरगोचरो ज्ञात इति? । रोहकः,—राज्यं प्रतीतरूपमेव न्यायेन नीत्या सामादिप्रयोगरूपया यत् परि-

चित् कदाचित् किंचिदतुल्यभावेऽपि न विरोध इति ख्यापनार्थम् । इयं च गाथा प्रथमार्द्धे पंचमात्रसप्तमांशा एव "वहुला विचित्रा" इति वचनान्न दुष्यति, वहुलेति पंचमात्रगणयुक्ता इति ॥ ७० ॥ ११ ॥

एवं पुणोवि पुच्छा खाडहिलाकिण्हसुक्करेहाण । का वहुगा का तुल्ला? पुच्छसरीराणमन्ने उ ॥ ७१ ॥

एवं पुनरपि तृतीयप्रहरान्ते पृच्छा पूर्ववत् । रोहकः—खाडहिलायाः खिल्लहडिकेति लोकप्रसिद्धनामकस्य भुजपरिसर्पजीवविशेषस्य शरीरे कृष्णरेखाणां शुक्करेखाणां च मध्ये का अधिका वहूव्यः । राजा,—का इति कास्तत्र वहुका इत्यभिधेहि त्वमेव । रोहकः—तुल्याः समानसंख्याः कृष्णाः शुक्लाश्च रेखाः । अत्रैव मतान्तरमाह,—'पुच्छसरीराणमन्ने उ' इति, अन्ये पुनराचार्याः पुच्छशरीरयोः खाडहिलाया एव संवन्धिनोः कतरद्दीर्घमिति चिन्तितं रोहकेण । राज्ञा पृष्टेन च तेनैव द्वे अपि समे इति प्रतिपादितमित्याहुः ॥ ७१ ॥ १२ ॥

चरिमाइ कइ पिया ते के पण के रायधणयचंडाला । सोहगविच्चुग जणणी पुच्छा एवंति कहणा य७२

'चरिमाइ' इत्यादि चरमायां यामिन्यां पश्चिमप्रहरपर्यन्तभागरूपायां पूर्वरात्रिवहुजागरणाल्लब्धातिस्वादुनिद्रो रोहकः कम्बिकास्पर्शनातिरेकवशेन प्रतिवोधितः सन्नवदत्, यथा—'कइ पिया ते' इति कति कियन्त पितरो जनकास्तव हे राजन्! वर्त्तन्त इति चिन्तयामि । राजा,—के इति कति मे जनका इति निवेदयितुमर्हसि त्वमेव । रोहकः—'पण'त्ति पञ्च । राजा,—के इति किंरूपाः। रोहकः;—राजधनदचण्डालाः 'सोहगविच्चुग'त्ति शोधको वस्त्रप्रक्षालको वृश्चिकश्चेति ।

एवं च रोहकेण पठिते तुष्टमना नरनाथः 'सक्कारंतियसोवण'त्ति सत्कारं वस्त्रपुष्पभोजनादिप्रदानरूपं तस्य चकार। रात्रिवृत्तान्तोपलम्भनिमित्तमन्तिके स्वस्यैव समीपे स्वप्नं निद्रालाभरूपमनुज्ञातवान्। ततोऽसौ मार्गखेदपरिश्रान्ततया प्रथमयामिन्यामेव निर्भरनिद्राभाक् संपन्नः। 'विउद्धनिवकंबि'त्ति प्रथमयामिनीयामान्ते च तदुत्तरदानकृतकौतुकेन विबुद्धेन कृतनिद्रामोक्षेण नृपेणाविबुध्यमानोऽसौ कंबिकया लीलायष्टिरूपया स्पृष्टः, तदनु 'पुच्छ'त्ति जागरितश्च सन् पृष्टः "किं स्वपिसि त्वमिति" स च किल निद्रापराधभीरुतया प्राह—"जागर्मि, को हि मम तव पादान्तिकस्थस्य देव शयनावकाशः?" राजा,—यदि जागर्षि तर्हि कृतालापस्यापि मम झगिति किमिति नोत्तरं दत्तं त्वयेति? रोहकः,—देव! चिन्तया व्याकुलीकृतत्वात्। राजा,—किं चिन्तयसि? रोहकः,—'अइयालिंडियवट्टयं'ति अजिकानां छगलिकानां या लिण्डिकाः पुरीषगोलिरूपास्तासां वृत्ततां वर्त्तुलभावं चिन्तयामि। राजा,—सा वृत्तता कुतो निमित्तादिति निवेदयतु भवानेव। रोहकः,—देव, ज्वलनादुदरवैश्वानरात्। स हि तासामुदरे ज्वलंस्तथाविधवातसहाय उपजीवितमाहारं खण्डशो विधाय तावत्तत्रैवोदरमध्ये लोलयति यावत् सुपक्वाः सवृत्ताश्च पुरीषगोलिकाः संपन्ना इति॥ ६९॥ १०॥

एवं पुणोवि पुच्छा आसोत्थपत्तपुच्छाण किं दीहं?। किं तत्तमित्थ, दोण्णिवि पायं तुल्लाणि उ हवंति

प्रथमप्रहरपर्यवसाने इव द्वितीययामान्ते पुनरपि कम्बिकास्पर्शद्वारेण प्रतिबोध्य तं, राज्ञा पृच्छा कृता, यथा—किं चिंतयसीति? रोहकः,—'आसोत्थपत्तपुच्छाण किं दीहं'इति अश्वत्थः पिप्पलस्तत्पत्रस्य तत्पुच्छस्य च किं दीर्घमिति। राजा,—किं तत्त्वमत्रेति कथयतु भवानेव। रोहकः,—द्वे अपि प्रायो बाहुल्येन तुल्ये एव भवतः। प्रायोग्रहणं कस्य-

पुढवीदरिसणविउलंजलीइ घेत्तुं नरिंदवंदणया । आसणदाणावसरे चडुपाढो मणहरसरेण ॥ ६७ ॥

'पुढवीदरिसण'त्ति पृथिव्याः कुमारमृत्तिकालक्षणाया दर्शनं पश्यतः सतो राज्ञः प्रयोजनं विपुलाञ्जलिस्थितायाः तेन कृतम् । 'घेत्तुं नरिंदवंदणया' इति ततो गृहीत्वा करेण नरेन्द्रेण वन्दना प्रणामः कृतो मृत्तिकायाः । तदनन्तरं च प्रणामादिकायामुचितप्रतिपत्तौ विहितायां सत्यां रोहकस्यासनदानस्य विष्टरवितरणस्यावसरे प्रस्तावे रोहकेण चटुपाठः प्रियवाक्योच्चारणं मनोहरेण स्वरेण मधुरगम्भीरध्वनिना कृतमिति ॥ ६७ ॥

चटुपाठमेव दर्शयति;—

गंधव्वमुरवसद्दो मा सुव्वउ तुह नरिंद! भवणम्मि । चंकम्मंतविलासिणिखलंतपयणेउररवेण ॥ ६८ ॥

गन्धर्वस्य गीतस्य मुरवस्य च मृदङ्गस्य शब्दो ध्वनिर्मा श्रूयतां समाकर्ण्यतां केनापि कृतावधानेनापि तव भवतः हे नरेन्द्र राजन्! भवने प्रासादे एवमुच्चरिते राजा यावत् किंचित् सवितर्कमनाः संजातस्तावदनेन झगित्येव लब्धराजाभिप्रायेण पठितम्,—चङ्क्रमतीनां कुटिलगत्या भृशं संचरन्तीनां विलासिनीनां स्खलन्तो विसंस्थुलभावभाजो ये पदाः पादास्तेषु यानि नूपुराणि तेषां यो रवः शिंजितलक्षणस्तेन चंक्रमद्विलासिनीस्खलत्पदनूपुररवेण । व्याजस्तुतिनामकोऽयमलंकारः ॥ ६८ ॥

सक्कारंतियसोवणविउद्धनिवकंविपुच्छजग्गामि । किं चिंतिसि अइयालिंडिवट्टयं सा कुतो जलणा ॥६९॥

ततोऽसौ रोहक एवमाज्ञापितो नरपतिना तदादेशसंपादनार्थमागन्तुं प्रारब्धः यथा;—

अमवस्सासंधीए संझाए चक्कमज्झभूमीए। एडक्कगाईणंगोहलिं च काऊण संपत्तो ॥ ६६ ॥

इह चन्द्रमासस्य द्वौ पक्षौ, तत्राद्यः कृष्णो द्वितीयश्च शुक्लः। तत्र च कृष्णपक्षोऽमावास्यापर्यन्तः, शुक्लश्च पौर्णमासीपरिनिष्ठितः। एवं चामावास्या पक्षसंधितया व्यवह्रियते। पौर्णमासी च माससंधितया ततोऽमावास्यैव संधिरमावास्यासंधिरग्रेतनपक्षात्यन्तसन्निधानलक्षणस्तस्मिन् संप्राप्त इति योगः। एवं च किल तेन पक्षद्वयं परिहृतं भवति। संध्यायामादित्यास्तमयलक्षणायाम्, अनेन दिनरात्रिपरिहारः। चक्रमध्यभूम्या चक्रयोर्गन्त्रीसंबन्धिनोर्गच्छतोर्या मध्यभूमिः प्रसिद्धरूपा तया एतेनापथमार्गपरिवर्जनम्। सो हि न पन्था नाप्युत्पथः। तथा 'एडक्कगायणंगोहलिं च काऊण'त्ति एडक्कादिना एडकेन आदिशब्दाद्दिनावसानसंभूतातपेन चालनिकाछत्रेण चोपलक्षितः सन्। अनेन यानचलनयोश्छायोष्णयोः छत्रनभसोश्च परिहारो विहितः। अंगोहलिमङ्गावक्षालनम्, चः समुच्चये, कृत्वा विधाय सर्वाङ्गप्रक्षालने हि स्नानमिति लोकरूढिः शिरःप्रक्षालनपरिहारेण चाङ्गावक्षालनम्। ततोऽङ्गावक्षालनमात्रे कृते न स्नातो नापि मलिनकः संप्राप्तो राजभवनद्वारे ॥ ६६ ॥

राजभवनद्वारप्राप्तेन च तेन "कथं रिक्तहस्तो राजानं द्रक्ष्यामि यत इत्थं नीतिविद्वचनम्;—"रिक्तहस्तो न पश्येत राजानं दैवतं गुरुम्" इति। नच नटानामस्माकमन्यत् पुष्पफलादि राजोपनयनयोग्यं मङ्गलभूतं किंचिदस्तीति विचिन्त्य—

मृण्मयभाजनं मध्यनिक्षिप्तसमुचिततन्दुलदुग्धं विधायागाधे उत्कुरुटिकाक्षेत्रे निक्षिप्तम् । ततः कतिपयप्रहरपर्यन्ते सुपक्कं पायसं संजातं राज्ञश्च निवेदितमिति ॥ ६३ ॥ ९ ॥

एमाइ रोहगाओ इमं ति नाऊण आणवे राया । आगच्छउ सो सिग्घं परिवज्जंतो इमे थाने ॥ ६४ ॥

एवमादि शिलामण्डपसंपादनप्रभृति रोहकात्सकाशादिदं पूर्वोक्तं कार्यं संपन्नमित्येवं ज्ञात्वा आज्ञापयत्यादिशति राजा जितशत्रुः । कथमित्याह—आगच्छतु मम समीपे स रोहकः शीघ्रमविलम्बमेव, परं परिवर्जयन् परिहरन्निमानि स्थानानि एतानर्थानित्यर्थः ॥ ६४ ॥

तान्येवाह;—

पक्खदुगं दिणराई छाउण्हे छत्तणह पहुम्मग्गे । जाणचलणे य तह ण्हाणमइलगो अण्णहागच्छ ६५

पक्षद्विकं शुक्लकृष्णपक्षद्वयलक्षणं, दिनरात्री प्रतीतरूपे, छायोष्णौ छायामातपाभावरूपामुष्णं च चण्डकरकिरणलक्षणं, छत्रनभसी छत्रमातपवारणं नभश्च शुद्धमाकाशं, तथा पन्था मार्ग उन्मार्गश्चोत्पथः, मार्गमुन्मार्गं च परिहृत्येत्यर्थः, यानचलने च यानं गन्त्र्यादि चलनशब्देन चरणचेष्टा परिगृह्यते ततस्ते परिहृत्येत्यर्थः, तथाशब्दः समुच्चये, स्नानमलिनकः स्नाने सत्यपि मलिनको मलिनदेहः स्नातो मलाविलकलेवरश्च सन्नित्यर्थः । अन्यथा पक्षद्वयादिपरिहारवता प्रकारेणागच्छतु मत्समीपमिति ॥ ६५ ॥

स्वसमीपानयनार्थं नृपाज्ञा

भारजनवासवशेन क्षालादिरससंक्रमाद्विरसानि कूपजलानीति कृत्वा ग्रामावटानयनमादिष्टं भवतामिति। अस्यामाज्ञायां पतितायां सत्यां तैर्ग्रामेयकैः आरण्यकोऽरण्योद्भवोऽज्ञ इत्यर्थ इत्यस्माद्धेतोः प्रेषयत एतदाकर्षिकां कूपिकां नगरीसंबन्धिनीं सुदक्षामेकां, तेन तदनुमार्गलग्नोऽसावस्मदीयकूपः पुरीं समभ्येतीति अनेन प्रकारेण निवर्त्तनमस्या आज्ञायाः। यथा न राजा कूपिकां प्रेषयितुं पटुस्तथा तेऽपि स्वकमवटमित्यनपराधतैव तेषामितिभावः ॥ ६१ ॥ ७ ॥

गामावरवणसंडं पुव्वं कुणहत्ति मीयय इमं तु। तत्तोऽवरेण ठवणं तेण निवेसेण गामस्स ॥ ६२ ॥

ततः ग्रामादपरस्यां दिशि यो वनषण्डस्तं पूर्वं पूर्वदिग्भागवर्त्तिनं ग्रामात् कुरुत। इत्येवंरूपायामस्यां च नृपाज्ञायां पुनः इदं त्विदमेव वक्ष्यमाणलक्षणमुत्तरं तैः कृतम्, यथा, ततो वनषण्डादपरेण पश्चिमायां दिशि स्थापनं कृतं तेन निवेशेनैवाकारेणेत्यर्थो ग्रामस्य। एवं हि कृते पूर्वेण वनषण्डो ग्रामात्, अपरेण ग्रामश्च वनषण्डात् संपन्नः ॥ ६२ ॥ ८ ॥

अग्गिं सूरं च विणा चाउलखीरेहिं पायसं कुणह। आदेसे संपाडणमुक्कुरुडुम्हाइ एयस्स ॥ ६३ ॥

अग्निं वैश्वानरं सूरं चादित्यं विना अन्तरेण 'चाउलखीरेहिं'ति चाउलक्षीरैः चाउलैस्तण्डुलैः क्षीरेण च पयसा पायसं परमान्नं कुरुत। अस्मिन्नादेशे राजाज्ञारूपे आपतिते सति संपादनं कृतम्। कथमित्याह—उत्कुरुटिकोष्मणा उत्कुरुटिका नाम बहुकालसंमिलितगोमयादिकचवरपुञ्जस्तस्योष्मा उष्णस्पर्शलक्षणस्तेन एतस्यादेशस्य। रोहकादिष्टैस्तैर्निबिडं

१ क 'क्षेत्रादि–'। २ क '–माज्ञायां सत्यां'।

समर्पयत देव! यूयं प्रतिच्छन्दं वालुकावरहकप्रतिबिम्बकम् । एवमुक्तो राजा प्रतिभणति यथा—किमेष प्रतिच्छन्दो भवति कुत्रापि इति भणत यूयमेव ग्राम्याः । ततो रोहकशिक्षितैरेव तैरुक्तम्, यथेदं वालुकावरहकः कुत्रापि भवति नवेत्येवंरूपं वस्तु जानाति देवः ॥ ५९ ॥ ५ ॥

अप्पाउहत्थिअप्पण पउत्ति अणिवेयणं च मरणस्स । आहारादिनिरोहा पउत्तिकहणेण पडिभेदो ॥६०॥

ततः 'अप्पाउहत्थिअप्पण'त्ति अल्पायुषः पारप्राप्तप्रायप्राणस्य हस्तिनो गजस्यार्पणं ढौकनं तेषां राज्ञा कृतं, इदं चोक्तं—यथा, प्रयुक्तिर्वार्त्ता प्रतिदिनमस्य देया, अनिवेदनं चाकथनमेव मरणस्य—एष मृतः सन्न कथनीय इत्यर्थः । तथेति प्रतिपन्नमेतत्तैः । अन्यदा च मृतो हस्ती । व्याकुलीभूतश्च ग्रामः । रोहकादेशेन आहारादिनिरोधाद् आहारादिनिरोधमाश्रित्येत्यर्थः, प्रयुक्तिकथनेन प्रतिभेदः प्रत्युत्तरं ग्रामेण कृतम्;—यथा देव! युष्मदीयो हस्ती, नो जानीमः किं तत्कारणमद्य नोत्तिष्ठति, न निषीदति, न समर्पितमपि चरणं चरति, जलं च न पिबति, नोच्छ्वसिति, न निःश्वसिति, नाक्षिभ्यां निरीक्षते, नच पुच्छादि चालयतीति । ततो भूमीभुजोक्तम्—किमसौ मृतः? तैरुक्तम्—एवंविधव्यतिकरे यद्भवति तद्देव एव जानाति, किं वयं ग्रामीणा विद्मः? ॥ ६० ॥ ६ ॥

आणेह सगं अगडं उदगं मिट्ठंतिमीइ आणाए । आरण्णगोत्ति पेसह—कूवियमाकरणमित्तीअे ॥६१॥

तत आनयत स्वकमवटं कूपं अत्र कुतः उदकं जलं तत्कूपसंबन्धि मिष्टं मधुरमित्यस्माद्धेतोः । अत्र हि नगर्यामतिसं-

कुटं विनान्तरेण इत्येषा आज्ञा राज्ञा प्रहिता । तत आदर्शके दर्पणे यन्निजमेव प्रतिबिम्बं प्रतिकुक्कुटतया संभावितं तेन तस्य प्रयोगो व्यापारः तेन संपादना घटना आज्ञायाः कृता रोहकेण, नवरं केवलं नान्यप्रयोगेणेत्यर्थः । स हि मुग्धतया निजप्रतिबिम्बमेव प्रतिकुक्कुटतया संभावयन् संपन्नतीव्रमत्सरतया संजातोत्साहो युध्यति, न च कथंचिद् भज्यत इति ॥ ५७ ॥ ३ ॥

तिल्लसममाणगहणं तिलाण तत्तो य एस आदेसो । आदरिसगमाणेणं गहणा संपाडणमिमस्स ॥५८॥

तैलसमेन मानेन ग्रहणं तिलानाम्, इदमुक्तं भवति—येन मानेन मदीयानेतांस्तिलान् कश्चिद् गृह्णाति तेनैव तैलमप्यस्य दातव्यम्, आत्मवञ्चना च रक्षणीया ततश्च पूर्वोक्तादेशानन्तरं पुनरेष आदेशः प्रेषितो महीपालेन । रोहकबुद्ध्या च आदर्शकमानेन दर्पणलक्षणेन प्रमाणेन ग्रहणात्तिलानाम्, उपलक्षणत्वात्तैलप्रदानाच्च संपादनमस्यादेशस्य कृतं ग्रामवृद्धैः । आदर्शकेन हि तिलेषु गृह्यमाणेषु दीयमाने च तैले ग्रामेयकाणां न कदाचिदात्मवञ्चना संपद्यते, यदि परं तिलस्वामिनो राज्ञः ॥ ५८ ॥ ४ ॥

वालुगवरहाणत्ती अदिट्ठपुव्वोत्ति देहपडिछंदं । किं एस होइ कत्थइ, भणह, इमं जाणइ देवो॥५९॥

ततो वालुकावरहस्य सिकतामयवरत्रालक्षणस्य आज्ञप्तिराज्ञा, दत्ता राज्ञा—यथा, वालुकावरहकः कूपसलिलसमुद्धरणार्थमिह प्रेषणीयः, रोहकप्युत्सादितैश्च तैर्भणितम्, यथा, अदृष्टपूर्वोऽयमस्माकमीदृशो वरहकः इत्यस्मात्कारणात् दत्त

वासिना केनचित् कथने कृते सति 'चालण'त्ति चालना विहिता पार्थिवेन यथाऽसंबद्धभाषकस्त्वमसि । तेनाप्युक्तम् अन्यथा नेदम् । ततो भूभुजा काका प्रत्यपादि 'माणुसमेत्तस्सुचियं'ति मानुषमात्रस्योचितं किमेवंविधार्थकरणम्? । ततः 'तदपुच्छण पुच्छ रोहेणं'ति तस्य प्रथमनिवेदकस्य पुरुषस्यापृच्छनेन तमपृच्छ्यमानं कृत्वेत्यर्थः अन्यस्य कस्यचिन्मध्यस्थस्य पृच्छा कृता । तेनाप्यावेदितं यथा रोहकेणायमाश्चर्यभूतो मण्डपः कारित इति ॥ ५५ ॥ १ ॥

अथ मेंढेत्ति द्वारम् ;—

तत्तो मेंढगपेसणमण्णूणाहियमहद्धमासेण । जवसविगसण्णिहाणा संपाडण मो उ एयस्स ॥ ५६ ॥

ततस्तदनन्तरं मेण्ढकप्रेषणं मेण्ढकस्य मेषस्य प्रेषणं कृतं राज्ञा ग्रामे । उक्ताश्च ग्रामवृद्धा यथामुं मम मेषमन्यूनाधिकं च धारयेध्वम्, अथार्द्धमासेन समर्पयेध्वमिति । ततस्तै रोहकादिष्टैर्यवसवृकसन्निधानाद् यवसस्य यवहरितकलक्षणस्य वृकस्य चाटव्यजीवविशेषस्य समीपस्थानात् 'संपाडण'त्ति संपादनम्; 'मो उ'त्ति पादपूरणार्थः, एतस्यादेशस्य कृतम् । मेण्ढो हि यवसं चरन् यावद् बलं लभते, सततं वृकदर्शनोत्पन्नभयात्तावदसौ मुञ्चतीति अन्यूनाधिकबलता संजाताऽस्येति॥५६॥२॥

अथ कुक्कुडेत्ति द्वारम् ;—

जुज्झावेयव्वो कुक्कुडोत्ति पडिकुक्कुडं विणा आणा । आदरिसगपडिबिंबप्पओगसंपादणा णवरं ॥ ५७ ॥

योधयितव्यो युद्धं कारणीयोऽयं मम कुक्कुटस्ताम्रचूडः, इतिशब्दो भिन्नक्रम उत्तरत्र योज्यते, प्रतिकुक्कुटं द्वितीयकु-

मेंढ.कुक्कुट निदर्श०

पितिसममुज्जेणीगमणिग्गम पम्हुट्ठणदिणियत्तणया । सइ दिट्ठनयरिलिहणं रायणिसेहो णियघरम्मि
पुच्छा साहु निमित्तं मंतिपरिच्छा सिलाइ मंडवए । आदण्णेसुं पितिभुंजगमण खणणेगथंभो उ ५४
कहणे चालण संबद्धभासगो तंसि अण्णहा णेयं । माणुसमेत्तस्सुच्चियं तयपुच्छण पुच्छ रोहेणं ॥ ५५ ॥

उज्जयिन्याः समीपे शिलाग्रामे 'छोयररोह'त्ति छोकरो मृतस्वमातृकः रोहकनामा भरतसुतः समभूत्। तस्य च अन्यमात्रा व्यसनेऽसम्यगुपचाररूपे क्रियमाणे सति पितुः कोप इतरश्च संतोषोऽन्यमातृगोचर एव तेन संपादितः । कथमित्याह—गोहस्य परपुरुषस्य प्रथमं, पश्चात्स्वदेहच्छायाया गोहत्वेन परिकल्पितायाः कथनेन पितुर्निवेदनेन ततोऽभ्युदयः सम्यगुपचाररूपोऽन्यमात्रा संपादितोऽस्य ॥ ५२ ॥ पित्रा सममुज्जयिनीगमो रोहकस्य कदाचिदभूत् । तदनु दृष्टोज्जयिनीवृत्तान्तस्य निर्गमः पित्रैव सह । ततः 'पम्हुट्ठ'त्ति विस्मृतस्य कस्यचिदर्थस्य निमित्तं 'णइनियत्तणया' इति नदीपुलिनात् पित्रा निवर्त्तनं कृतम् । तत्र च सकृद्दृष्टनगरीलेखनं रोहकेण तदनु तद्देशागतस्य राज्ञो निषेधो निजगृहे आलिखितराजकुलमध्ये प्रविशतः सतः कृतः ॥ ५३ ॥ ततो राज्ञा पृच्छा कृता । अत्रान्तरे साधु निमित्तं शोभनशकुनरूपं संजातम् । तदनु 'मंतिपरिच्छा' इति मन्त्रिपदनिमित्तं तस्य परीक्षा प्रारब्धा यथा शिलाया मण्डपः कार्यः । ततः 'आदण्णेसु'त्ति आकुलेषु ग्रामवृद्धेषु सत्सु 'पिइभुंजगमण'त्ति रोहकपितुर्भोजनार्थमुत्सूरे गृहगमनं संपन्नम् । ततो रोहकबुद्ध्या खनने संपादिते एकमहामूलस्तम्भः शिलामण्डपः संपादितः । तुः पादपूरणार्थः ॥ ५४ ॥ ततो राज्ञस्तद्ग्राम-

इणा बुद्धीइ परिक्खणं तओ तस्स। भणिओ गामो वाहिं सिला विसालत्थि जा तीए॥ ३२॥ मंडियपरिसरदेसं मंडवमुद्दंडथंभपब्भारं। कुणहत्ति एव भणिए गामो सो आउलीहूओ॥ ३३॥ पडिया भोयणवेला स रोहगो नो जिमेइ पियरहिओ। मा मे विससंजोगं विराहिया दाहिही जणणी॥ ३४॥ अह सो पसण्णवयणो उस्सूरसमागयं भणइ पियरं। मज्झं महल्लवेला छुहापिवासापरद्धस्स॥ ३५॥ सुहिओ सि पुत्त! अइदारुणेत्थ आणा समागया रण्णो। तो तीए वाउलमाणुसाण संजायमुस्सूरं॥ ३६॥ सुणियाए आणाए लद्धरहस्सेण तेण संलत्तं। भुंजह ताव जहिच्छं पच्छा जुत्तं करिस्सामि॥ ३७॥ भुत्तुत्तरेण भणिओ सो गामो रोहएण जह खणह। हेट्ठा सिलातलं तह थंभे उत्थंभए देह॥ ३८॥ एवं विहिए संते स मंडवो तेसिं तक्खणं जाओ। आवेइओ य रण्णो कह केण कओ? निवो भणइ॥ ३९॥ तलभूमीखणणेणं थंभयउत्थंभणेण य कओ सो। भरहतणयस्स रोहगनामस्स मइप्पभावेण॥ ४०॥ विहिओ संवाओ से अन्नं आपुच्छिऊण संनिहियं। इय रोहगस्स बुद्धी भणिया उप्पत्तिया नाम॥ ४१॥ एवं अण्णेसुवि मेंढगाइनाएसु जोयणा कज्जा। उप्पत्तियबुद्धीए जा एयकहापरिसमत्ती॥ ४२॥

अथ पूर्वोक्तसंग्रहगाथाचतुष्टयस्याक्षरार्थः;—

उज्जेणिसिलागामे छोयररोहण्णमाउवसणम्मि पितिकोवेतर गोहे छायाकहणेणमब्भुदओ[1]॥ ५२॥

---

1 इयं प्राग्-४८-तमेपत्र आगता, तथापि पुनरप्यत्रोल्लिखितादर्शपुस्तकेपु प्रायः सर्वत्रैवं दृश्यतेतोत्रापि तथेवन्यस्तेति।

वेइ वट्टिस्सं ॥ १६ ॥ तह कुणसु जहा एसो तुह जणओ मज्झ आयरं कुणइ । पडिवन्नमिमं रोहेण सावि तह वट्टिउं लग्गा ॥ १७ ॥ तह चेव रयणिमज्झे कयावि सुत्तुट्ठिओ भणइ जणगं । सो एस एस पुरिसो कहिंति पुट्ठो य पिउणावि ॥ १८ ॥ तो निययं चिय छायं दंसित्ता भणइ पेच्छह इमं तिं । स विलक्खमणो जाओ पुच्छइ किं एरिसो सोवि? ॥ १९ ॥ आमंति तेण भणिए अवो बालाण केरिसुल्लावा । इय चिंतिऊण भरहो घणराओ तीइ संजाओ ॥ २० ॥ तो विसपयाणभीओ पिउणा सह रोहओ सया जिमइ । अह उज्जेणिमइगओ कयाइ जणएण सद्धिं सो ॥ २१ ॥ दिट्ठा नयरी तियचच्चराइदेसोवसोहिया सवा । दिवसावसाणसमए गामाभिमुहं पडिनियत्ता ॥ २२ ॥ सिप्पानईइ पत्ता वालुयपुलिणम्मि तो सुयं ठविउं । पम्हुट्ठगहणहेउं पुणोवि नयरिं गओ जणओ ॥ २३ ॥ तो रोहेण अइनिउणबुद्धिणा तम्मि वालुयापुलिणे । तियचच्चराइकलिया लिहिया नयरी सपायारा ॥ २४ ॥ अह जियसत्तू राया नयरीवाहिं गओ पडिनियत्तो । पंसुभएणेगागी तुरयारूढो तहिं देसे ॥ २५ ॥ जावेइ तुरियवेगो भणिओ ता रोहगेण मा वच्च । पुरओ किं न नियच्छसि रायउलं तुंगपासायं ॥ २६ ॥ कत्तो रायउलं इह जा भणइ नराहिवो तओ जाओ। सउणो अइभूरिगुणो सवियक्को तो निवो जाओ ॥ २७ ॥ तो रोहएण नयरी सवित्थरं तं च राउलं कहियं । तुब्भं कत्थ निवासो भणिओ रन्ना, तओ भणइ ॥ २८ ॥ इत्थेव सिलागामे भरहस्स सुओ वसामि कज्जेण । पिउणा सद्धिं इह आगओम्हि, संपइ तहिं जामि ॥ २९ ॥ रण्णो पंच सयाइं मंती एगूणगाइं अह संति । जो चूडामणिसरिसो तेसिं तं मग्गए एक्कं ॥ ३० ॥ तत्तो खणमेत्ताओ काओ कज्जाइं आगओ भरहो । तेण समं संपत्तो स रोहओ नियगामम्मि ॥ ३१ ॥ आरद्धं नरव-

मालवमंडलमंडणभूया नयरी समुद्धुरधणोहा । नामेणं उज्जेणी समत्थि विच्छिण्णसुरभवणा ॥ १ ॥ तत्थ रिउपक्खविक्खोहकारओ सइ गुणी सुदढपणओ । आसी जियसत्तुनामा नरनाहो नयगुणसणाहो ॥ २ ॥ सो भुंजइ निरवज्जं नियरज्जं चोज्जकारगं भुवणे । धम्मत्थकामपुरिसत्थसुंदराराहणपहाणो ॥ ३ ॥ नाडयनट्टकहाणयगीयाइसु कोसलं परं पत्तो । कोऊहलतरलमणो सविज्जजणजोग्गकज्जेसु ॥४॥ अह उज्जेणिसमीवे अत्थि सिलासंगओ सिलागामो । गुणनिप्फाइयनामो गामो भरहो य तत्थ नडो ॥ ५ ॥ सो नाडयविज्जाए लद्धपसंसो पहू य तग्गामे । णामेण रोहओ सोहओ य गामस्स तस्स सुओ ॥ ६ ॥ अह अन्नया कयाइवि रोहयमाया मया, तओ भरहो । अण्णं तज्जणणिं संठवेइ घरकज्जकरणकए ॥ ७ ॥ बालो य रोहओ सा य तस्स हीलापरायणा हवइ । उप्पत्तियबुद्धिसमन्निएण तो तेण सा भणिया ॥ ८ ॥ अम्मो! ममं न वट्टसि जं सम्मं, सुंदरं न तं होही । तह काहमहं एत्तो जह तं पाएसु मे पडसि ॥ ९ ॥ एवं वच्चइ कालो अहण्णया ससिपयासधवलाए । रयणीइ जणगसहिओ पासुत्तो एगसिज्जाए ॥ १० ॥ तो रयणिमज्झभागे उट्ठित्ता उब्भएण होऊणं । दट्ठूण नियं छायं काउं परपुरिससंकप्पं ॥ ११ ॥ उच्चसरेणं जणओ उट्ठाविय भासिओ जहा ताय । पेक्खसु परपुरिसो एस जाइ सहसुट्ठिओ कोइ ॥ १२ ॥ जाव स निद्दामोक्खं काऊणं लोयणेहिं जोएइ । ताव न दिट्ठो पुट्ठो य वच्छा! सो कत्थ परपुरिसो? ॥ १३ ॥ भणिओ तेण इमेणं दिसाविभागेण तुरियतुरियं सो । गच्छंतो मे दिट्ठो मा मण्णसु अण्णहा ताय! ॥ १४ ॥ परिकलिय नट्ठसीलं महिलं सिढिलायरो तओ तीए । भरहो सब्भावपयंपणाइरहिओ तओ जाओ ॥ १५ ॥ पच्छायावपरिगया सा भासइ कुणसु वच्छ! मा एवं । सो भणइ न मम लट्ठं वट्टसि, सा

औत्पत्तिक्यां 'भरतशिला' प्रभृति ज्ञातानां रोहकनिदर्शनगर्भितसप्रपञ्चविवरणम्.

खमए अमच्चपुत्ते चाणक्के चेव थूलभद्दे य । नासिक्कसुंदरीणंद वइर परिणामिया बुद्धी ॥ ५० ॥

'अभए' इति अभयकुमारः १, 'सिट्ठि'त्ति काष्ठश्रेष्ठी २, 'कुमारे' इति क्षुल्लककुमारः ३, देवी पुष्पवत्यभिधाना ४, उदितोदयो भवति राजा ५, साधुश्च नन्दिषेणः श्रेणिकपुत्रः ६, धनदत्तः सुंसुमापिता ७, श्रावकः ८, अमात्यः ९ ॥ ४९ ॥ क्षमकः १०, अमात्यपुत्रः ११, चाणक्यश्चैव १२, स्थूलभद्रश्च १३, 'नासिक्कसुंदरीनंद'त्ति नासिक्यनाम्नि नगरे सुंदरीनन्दो वणिक् १४, वइर इति वैरस्वामी १५, पारिणामिकी बुद्धिरित्यनेन वाक्येनात्र पारिणामिकीबुद्धियुक्ता ब्राह्मणी देवदत्ता च गणिका गृह्यते १६ ॥ ५० ॥

चलणाहण आमंडे मणी य सप्पे य खग्ग थूभिंदे । परिणामियबुद्धीए एमाई होंतुदाहरणा ॥ ५१ ॥

चरणाहननं १७, 'आमंड' इति कृत्रिमामलकं १८, मणिश्च १९, सर्पश्च २०, 'खग्ग'त्ति खड्गः २१, स्तूपेन्द्रः २२ । पारिणामिक्यां बुद्धौ 'एवमाइय'त्ति एवमादीनि भवन्त्युदाहरणानि । एवं च पारिणामिक्यां बुद्धौ सूत्रोपात्तानि द्वाविंशतिर्ज्ञातानि । एतान्यपि स्वयमेव सूत्रकृता भणिष्यन्त इति नेहाश्रितो विस्तरः ॥ ५१ ॥

सांप्रतमुद्दिष्टज्ञातानां स्वरूपं विभणिषुरादावेव भरहसिलेतिज्ञातसंग्रहगाथां भरहसिलमेंढकुक्कुडेत्यादिकामष्टाविंशतिगाथाभिर्व्याचष्टे;—

उज्जेणिसिलागामे छोयर रोहण्णमाउवसणम्मि । पितिकोवेतरगोहे छायाकहणेणमब्भुदओ ॥ ५२ ॥

इत्यर्थः ४, 'मुत्ति'त्ति मौक्तिकप्रोता ५, 'घय'त्ति घृतप्रक्षेपकः ६, प्लवकः ७, 'तुन्नाय'त्ति तुन्नवायः तुन्नं त्रुटितं वयति सीव्यति यः स तथा ८, वर्द्धकिः ९, 'पूइए य' इति पूतिकः कान्दविकः १०, 'घडचित्तगारे य' त्ति घटकारः कुम्भकारः ११, चित्रकारश्चित्रकर्मविधाता १२। एवं द्वादश दृष्टान्ताः कर्मजायां मतौ। एतानपि स्वयं सूत्रकृद्भणिष्यतीति नेह कृतो विस्तरः ॥ ३ ॥ ४७ ॥

अथ पारिणामिकीस्वरूपमाह;—

अणुमाणहेउदिट्ठंतसाहिया वयविवक्कपरिणामा। हियनिस्सेसफलवई बुद्धी परिणामिया णाम ॥४८॥

अनुमानहेतुदृष्टान्तैः साध्यमर्थं साधयतीत्यनुमानहेतुदृष्टान्तसाधिका इह लिङ्गिज्ञानमनुमानं स्वार्थमित्यर्थः। तत्प्रतिपादकं वचो हेतुः परार्थमित्यर्थः। अथवा ज्ञापकमनुमानं, कारको हेतुः, साध्यव्याप्तिप्रदर्शनविषयो दृष्टान्तः। अनुमानग्रहणादेवास्य गतत्वाद् व्यर्थमुपादानमिति चेत्, न, अनुमानस्य तत्त्वतोऽन्यथानुपपन्नत्वलक्षणैकरूपत्वान्न गतार्थत्वं दृष्टान्तस्य। कालकृतो देहावस्थाविशेषो वय इत्युच्यते, ततस्तेन विपक्वः पुष्टिमानीतः परिणामोऽवस्थाविशेषो यस्याः सा वयोविपक्वपरिणामा। तथा 'हियनिस्सेसफलवई' इति हितमभ्युदयस्तत्कारणं वा पुण्यं, निःश्रेयसो मोक्षस्तन्निबन्धनं वा सम्यग्दर्शनादि, ततस्ताभ्यां फलवती बुद्धिः पारिणामिकी नाम ॥ ४८ ॥

अथैतज्ज्ञातानि गाथात्रयेणाह;—

अभए सेट्ठिकुमारे देवी उदिओदए हवइ राया। साहू य णंदिसेणे धणदत्ते सावग अमच्चे ॥ ४९ ॥

कर्मजायां दृष्टान्ताभिधाना-पारिणामिनिकीस्वरूपं च.

॥ ४७ ॥

निमित्तं १, अर्थशास्त्रं च २, 'लेहे' इति लेखनं ३, गणितं च ४, कूपः ५, अश्वश्च ६, गर्दभः ७, लक्षणं ८, ग्रन्थिः ९, अगदः १०, गणिका च रथिकश्चेति ११ ॥ ४४ ॥ शीतसाटी दीर्घं च तृणं, अपसव्यकं च क्रौञ्चस्य इत्येकमेव १२, नीव्रोदकं च १३, गौः घोटकः पतनं च वृक्षादित्येकमेव १४ । एवं वैनयिक्यां सर्वाग्रेण चतुर्दश ज्ञातानि । एतान्यपि स्वयमेव शास्त्रकृता व्याख्यास्यन्त इति नेह प्रयत्नः ॥ २ ॥ ४५ ॥

अथ कर्मजायाः स्वरूपमाह;—

उवओगदिट्ठसारा कम्मपसंगपरिघोलणविसाला । साहुक्कारफलवई कम्मसमुत्था हवइ बुद्धी ॥ ४६ ॥

उपयोजनमुपयोगो विवक्षितकर्मणि मनसोऽभिनिवेशः, सारस्तस्यैव कर्मणः परमार्थः, उपयोगेन दृष्टः सारो यया सा उपयोगदृष्टसारा अभिनिवेशोपलब्धकर्मसामर्थ्येत्यर्थः; कर्मणि प्रसङ्गोऽभ्यासः, परिघोलनं विचारः, आभ्यां विशाला कर्मप्रसङ्गपरिघोलनविशाला अभ्यासविचारविस्तीर्णा इति यावत् । साधुकृतं सुष्ठु कृतमिति विद्वद्भ्यः प्रशंसा साधुकारस्तेन फलवतीति समासः साधुकारेण वा शेषमपि फलं यस्याः सा तथा । कर्मसमुत्था कर्मजा भवति बुद्धिः ॥ ४६ ॥

अथतैज्ज्ञातानि;—

हेरण्णिए करिसए कोलियडोवे य मुत्तिघयपवए । तुण्णायवड्ढई पूइए य घडचित्तकारे य ॥ ४७ ॥

हैरण्यिकः सौवर्णिकः १, कर्षकः कृषीवलः २, 'कोलिय'त्ति कोलिकस्तन्तुवायः ३, 'डोवे य'त्ति दर्वीकरश्च परिवेषक

‘महुसित्थ’त्ति मधुसिक्थकं मदनं १, मुद्रिका २, अंकश्च ३, ज्ञानकं व्यवहारार्हरूपकलक्षणं ४, ‘भिक्खुचेडगनिहाणे’ इति भिक्षुः ५, चेटकनिधानं ६, शिक्षा च ७, अर्थः ८, शस्त्रं ९, ‘इच्छा य महं’ति इच्छा च मम १०, शतसहस्रं ११ एतान्यपि स्वयमेव सूत्रकृता व्याख्यास्यन्ते। एवं चाद्यसंग्रहगाथायाः संबन्धीनि सप्तदश एतानि चैकादश मीलितानि अष्टाविंशतिर्मूलज्ञातानि औत्पत्तिक्यां बुद्धाविति ॥ १ ॥ ४२ ॥

अथ वैनयिकीस्वरूपमाह;—

भरनित्थरणसमत्था तिवग्गसुत्तत्थगहियपेयाला। उभओलोगफलवई विणयसमुत्था हवइ बुद्धी ४३

इहातिगुरुकार्यं दुर्निर्वहत्वाद् भर इव भरस्तस्य निस्तरणे पारप्रापणे समर्था भरनिस्तरणसमर्था, त्रयो वर्गास्त्रिवर्गं लोकरूढेर्धर्मार्थकामास्तदर्जनपरोपायप्रतिपादनमेव सूत्रं तदन्वाख्यानं तदर्थः पेयालो विचारः सार इत्येकोऽर्थः, ततस्त्रिवर्गसूत्रार्थयोर्गृहीतं पेयालं यया सा त्रिवर्गसूत्रार्थगृहीतपेयाला, ‘उभओलोगफलवइ’त्ति उभयलोकफलवती ऐहिकामुष्मिकफलप्राप्तिप्रगुणा, विनयसमुत्था विनयोद्भवा वैनयिकी इत्यर्थः भवति बुद्धिः ॥ ४३ ॥

अथैतज्ज्ञातानि;—

णिमित्ते अत्थसत्थे य लेहे गणिए य कूव आसे य। गद्दभलक्खणगंठी अगए गणिया य रहिए य ४४

सीआसाडी दीहं च तणं अवसवयं च कुंचस्स। निव्वोदए य गोणे घोडगपडणं च रुक्खाओ ॥४५॥

औत्पत्तिक्यां ज्ञातानां संग्रहः वैनयिकीस्वरूपं च.

द्वारगाथा । अस्यां सप्तदशोदाहरणानि तद्यथा—'भरहसिल'त्ति भरतशिला (१) 'पणिय'त्ति पणितं (२), वृक्षः (३), 'खड्डुग'त्ति मुद्रारत्नं (४), 'पडसरडकायउच्चारे' इति पटः (५), सरडः (६), काकः (७), उच्चारः (८), 'गयघयणगोलखंभे' इति गजः (९), 'घयण'त्ति भाण्डः (१०), गोलः (११), स्तम्भः (१२), 'खुड्डुगमग्गित्थिपइपुत्ते' इति क्षुल्लकः (१३), मार्गः (१४), स्त्री (१५), द्वौ पती (१६), पुत्रः (१७) इति एतानि सप्तदश पदानि । तत्र ज्ञातसूचामात्रफलान्येवेति न सूक्ष्मेक्षिका कार्या ॥ ४० ॥

तत्राद्यज्ञातसंग्रहगाथा;—

भरहसिल मिंढ कुक्कुड तिल वालुग हत्थि अगड वणसंडे। पायस अइया पत्ते खाडहिला पंच पियरो य ।

'भरह सिल' इत्यादि भरतो नटस्तद्वृत्तान्तगता शिला भरतशिला १, मेंढो मेषः २, कुक्कुटस्ताम्रचूडः ३, 'तिल'त्ति तिलाः ४, 'वालुग'त्ति वालुकायाः संवन्धिनी वरत्रा ५, हस्ती, ६, 'अगड'त्ति अवटं कूपः ७, वनखण्डः ८, पायसं ९, 'अइया' इति अजिकाया छगलिकायाः पुरीषगोलिका १०, 'पत्ते' इति पिप्पलपत्रं ११, 'खाडहिल'त्ति खिल्लहडिका १२, पञ्च पितरश्च तव राजन् पञ्च जनकाः १३ ॥ इयं च संग्रहगाथा स्वयमेव सूत्रकृता व्याख्यास्यत इति न विस्तार्यते ॥ ४१ ॥

तथा,—

महुसित्थमुद्दियंके णाणए भिक्खुचेडगनिहाणे। सिक्खा य अत्थसत्थे इच्छा य महं सयसहस्से ॥४२॥

स कारणमस्यास्तत्प्रधाना वा पारिणामिकी (४) चैवशब्दस्तथाशब्दवत्, बुध्यतेऽनयेति बुद्धिर्मतिः सा चतुर्विधैव, खलुशब्दस्य निर्धारणार्थत्वात्। निर्दिष्टोक्ता समयकेतुभिः सिद्धान्तप्रासादचिह्नभूतैस्तीर्थकरगणधरादिभिरित्यर्थः ॥ ३८ ॥

बुद्धिचतुष्टये प्रथनबुद्धिलक्षणम्.

औत्पत्तिक्या लक्षणं प्रतिपादयन्नाह;—

पुव्वमदिट्ठमसुयमवेइयतक्खणविसुद्धगहियत्था। अव्वाहयफलजोगी बुद्धी उप्पत्तिया नाम ॥ ३९ ॥

'पुव्वं'इत्यादि पूर्वं बुद्ध्युत्पादात् प्राग् अदृष्टः स्वयमनवलोकितः, 'मसुय' इति मकारस्यालाक्षणिकत्वादश्रुतोऽन्यतोऽपि नाकर्णितः, 'मवेइय'त्ति अत्रापि मकारः प्राग्वत्, ततोऽवेदितो मनसाऽप्यनालोचितः, तस्मिन्नेव क्षणे विशुद्धो यथावस्थितो गृहीतोऽवधारितोऽर्थोऽभिप्रेतः पदार्थो यया सा तथाऽदृष्टाश्रुतावेदिततत्क्षणविशुद्धगृहीतार्था। 'अव्वाहयफलजोगी' इति इहैकान्तिकमिहपरलोकाविरुद्धं फलान्तराबाधितं वाऽव्याहतमुच्यते, फलं प्रयोजनं अव्याहतं च तत् फलं च अव्याहतफलं योगोऽस्या अस्तीति योगिनी, अव्याहतफलेन योगिनी; योगिणीति पाठे प्राप्ते योगीति निर्देशः प्राकृतत्वात्। अन्ये तु 'अव्वाहयफलजोगा' इति पठन्ति—अव्याहत फलेन योगो यस्याः साऽव्याहतफलयोगा बुद्धिः औत्पत्तिकी नाम औत्पत्तिक्यभिधाना बोद्धव्या ॥ ३९ ॥

सांप्रतमेतज्ज्ञातान्याह;—

भरहसिलपणियरुक्खे खड्डगपडसरडकायउच्चारे। गयघयणगोलखंभे खुड्डगमग्गित्थिपइपुत्ते ॥ ४० ॥

विभवः कृतप्रयत्नैरपीतरैर्लभ्यः । यत्नशतैरपि ताडय यदि सूची भवति पाराची ॥ १ ॥" यत एवं ततस्मात्तस्या बुद्धेर्भेदज्ञातानि भेदानौत्पत्तिक्यादीन्, ज्ञातानि च रोहकादिदृष्टान्तान् वक्ष्ये भणिष्यामि । किमर्थमित्याह—'तब्बुद्धिहेउ'त्ति तद्बुद्धिहेतोर्बुद्धिप्रकर्षनिमित्तम् । इतिर्वाक्यपरिसमाप्त्यर्थः । बुद्धिप्रकर्षयोग्या हि पुरुषा बुद्धेर्भेदांस्तज्ज्ञातानि च धीमत्पुरुषाभ्यर्णे सम्यक् समाकर्णयन्तो निश्चयेन तथाविधबुद्धिधननिधानभूताः संपद्यन्ते । यदवाचि;—"विमलस्पष्टात्मानः सांगत्यात् परगुणानुपाददते । उपनिहितपद्मरागः स्फटिकोऽरुणिमानमातनुते ॥ १ ॥" ॥ ३७ ॥

यथोद्देशं निर्देश इति न्यायात् बुद्धिभेदानाह;—

उप्पत्तिय वेणइया कम्मय तह पारिणामिया चेव। बुद्धी चउव्विहा खलु निद्दिट्ठा समयकेऊहिं ॥३८॥

उत्पत्तिः प्रयोजनं कारणं यस्याः सा औत्पत्तिकी । आह;—क्षयोपशमः प्रयोजनमस्याः, सत्यम्, किन्तु स खल्वन्तरङ्गत्वात् सर्वबुद्धिसाधारण इति न विवक्ष्यते । न चान्यच्छास्त्रकर्मादिकमपेक्ष्यत उत्पत्तिं विहाय । यदत्र 'उत्पत्तिगी'ति निर्देष्टव्ये 'उत्पत्तिय' इति निर्देशः स प्राकृतत्वात् । एवमन्यत्राप्यन्यथानिर्देशे हेतुर्वाच्यः (१) 'वेणइया' इति विनयो गुरुशुश्रूषा, स च कारणमस्यास्तत्प्रधाना वा वैनयिकी (२) 'कम्मय'त्ति इह कर्मशब्देन शिल्पमपि गृह्यते । तत्र अनाचार्यकं कर्म, साचार्यकं शिल्पम्, कादाचित्कं वा कर्म, शिल्पं नित्यव्यापारः । ततः कर्मणो जाता कर्मजा (३) तथाशब्दः समुच्चये 'पारिणामिया' इति परि समन्ताद् नमनं परिणामः सुदीर्घकालं पूर्वापरार्थावलोकनादिजन्य आत्मधर्म इत्यर्थः,

एतद्विपर्यये दोषमाह;—

आयपरपरिच्चाओ आणाकोवेण इहरहा णियमा । एवं विचिंतियव्वं सम्मं अइणिउणबुद्धीए ॥ ३६ ॥

आत्मपरपरित्यागः आत्मनः स्वस्य परेषां चानुगृहीतुमिष्टानां देहिनां परित्यागः दुर्गतिगर्त्तान्तर्गतानां प्रोज्झनं कृतं भवति आज्ञाकोपेन भगवद्वचनवितथासेवनरूपेण, इतरथा सूत्रानुसारप्रवृत्तिरूपप्रकारपरिहारेण प्रवृत्तौ सत्यां नियमादवश्यंभावेन । यथोक्तम्;—"इहलोयम्मि अकित्ती परलोए[1] दुग्गई धुवा तेसिं । आणं विणा जिणाणं जे ववहारं ववहरंति ॥ १ ॥" यत एवं तत एवमुक्तप्रकारेण विचिन्तयितव्यं विमर्शनीयं सम्यग् यथावद् अतिनिपुणबुद्ध्या कुशाग्रादपि तीक्ष्णतरया प्रज्ञया, अनिपुणबुद्धिभिर्विचिन्तितस्याप्यर्थस्य व्यभिचारसंभवात् ॥ ३६ ॥

अत एवाह;—

बुद्धिजुया खलु एवं तत्तं बुज्झंति, ण उण सव्वेवि । ता तीइ भेयणाए वोच्छं तव्वुद्धिहेउत्ति ॥ ३७ ॥

बुद्धियुता अतिनिपुणोहापोहरूपप्रज्ञासमन्विताः । खलुरवधारणे । ततो बुद्धियुता एव एवमुक्तरूपेण तत्त्वं सूत्रानुसारेण प्रवृत्तिरासन्नसिद्धिकजीवानां लक्षणमित्येवंरूपं बुध्यन्ते । व्यवच्छेद्यमाह—न पुनः सर्वेऽपि बुद्धिविकला अपीति भावः, बहुबुद्धिबोध्यस्यार्थस्य सामान्यबुद्धिभिः कृतप्रयत्नशतैरपि बोद्धुमपार्यमाणत्वात् । तदुक्तम्;—"महतां न बुद्धि-

आसन्नसिद्धिजीवस्यौचित्यानौचित्यप्रवृत्तौ गुणदोषौ तत्त्वबोधे निपुणबुद्धिराश्यकी.

[1] क 'परलोए य दुग्गई' ।

कोपेतरौ 'देवे' इति देवेन विहितौ बहिर्वृत्त्या कोपः अंतर्वृत्त्या च संतोषः कृत इत्यर्थः ॥ ३३ ॥ ततो ज्ञातवृत्तान्तेन लोकेन प्रशंसा कृता—यथा, सर्वज्ञशासनमीदृशं सुदृष्टं निपुणप्रज्ञापकनिरूपितं इत्यनेनोल्लेखेन । ततो 'बोहिवीयाराहण'त्ति बोधिः पारगतगदितधर्मप्राप्तिः केषांचिज्जीवानां समभूत्, अन्येषां च बीजस्य सम्यग्दर्शनादिगुणकलापकल्पपादपमूलकल्पस्य देवगुरुधर्मगोचरकुशलमनोवाक्कायप्रवृत्तिलक्षणस्याराधनं सेवनं समपद्यत । एवं प्रस्तुतसूत्रप्रदानवत् सर्वत्र प्रव्रज्यादानादौ सूत्रानुसारादेव मतिमतां च वर्त्तनं विज्ञेयमिति ॥ ३४ ॥

अथ सूत्रानुसारप्रवृत्तिमधिकृत्याह;—

आसन्नसिद्धियाणं लिंगं सुत्ताणुसारओ चेव । उचियत्तणे पवित्ती सव्वत्थ जिणम्मि बहुमाणा ॥३५॥

आसन्ना तद्भवादिभावित्वेन समीपोपस्थायिनी सिद्धिर्मुक्तिर्येषां ते तथा तेषां भव्यविशेषाणां लिङ्गं चिह्नं व्यञ्जकमित्यर्थः । धूम इव गिरिकुहरादिवर्त्तिनो वह्नेः । कासावित्याह—सूत्रानुसारादेवागमार्थानुवृत्तेरेव उचितत्वेन तत्तद्द्रव्यक्षेत्रकालभावानुरूपेण या प्रवृत्तिः स्वकुटुम्बचिन्तनरूपा द्रव्यस्तवभावस्तवरूपा च । कुत एतदेवमित्याह;—सर्वत्र कृत्ये इत्थं प्रवृत्तौ धार्मिकस्य जिने भगवति सर्वत्रौचित्यात् प्रतिपादयितरि बहुमानाद् गौरवात्। स हि सूत्रानुसारेण प्रवर्त्तमानो "भगवतेदमिदमित्थमित्थं चोक्तम्" इति नित्यं मनसाऽनुस्मरन् भगवन्तमेव बहु मन्यते । संजातभगवद्बहुमानश्च पुमानविलम्बितमेव भगवद्भावभाक् संपद्यते । यथोक्तम्;—अक्खयभावे मिलिओ भावो तब्भावसाहगो नियमा । न हु तंबं रसविद्धं पुणोवि तंबत्तणमुवेइ ॥ १ ॥" इति सर्वत्रौचित्यप्रवृत्तिरासन्नसिद्धेर्जीवस्य लिङ्गमुक्तमिति ॥ ३५ ॥

अत्राक्षरार्थः;—'चंपाधणसुंदरि'त्ति चंपानगर्यां धनो नाम श्रेष्ठी अभूत्, तस्य सुन्दरी तनया। 'तामलित्तिवसुनंद'त्ति ताम्रलिप्त्यां पूर्वपारावारतीरवर्त्तिन्यां पुरि वसुश्रेष्ठी, तस्य च नन्दो नन्दनः समुत्पन्नः। 'सड्ढसंबंधो'त्ति तौ द्वावपि श्रेष्ठिनौ श्राद्धौ श्रावकाविति। संबन्धः स्वापत्यवैवाह्यलक्षणः कृतस्ताभ्याम्। ततः 'सुंदरिनंदे पीई' इति नन्दसुन्दर्योः परस्परं प्रीतिः प्रकर्षवती संपन्ना। समये क्वापि प्रस्तावे परतीरं जलधिपरकूलं नन्दः ससुन्दरीको ययौ। तदन्वागमने प्रत्यावर्त्तने परतीरात् ॥ ३० ॥ यानस्य प्रवहणस्य विपत्तिर्विनाशः संपन्नस्ततः फलकं काष्ठशकलमासाद्य तीरे एकस्मिन्नेव वेलाकूले द्वे अप्युत्तीर्णे। तत उदकार्थी परिक्राम्यन्नन्दः सिंहेन हतः सन् वानरः संजातः। इतश्च, श्रीपुरराजेन सुन्दर्या ग्रहो ग्रहणं कृतम्। रागश्चाभिष्वङ्गस्तस्यामेव तस्य जातः। 'निच्छकहधरणा' इति प्रार्थिता च सा तेन सविकारं, परं तया न इच्छाअभिलाषरूपा दर्शिता,—तदनु तस्यास्ताभिस्ताभिः कथाभिर्विनोदहेतुभिर्धरणं कालयापनं प्रारब्धं भूभुजा ॥ ३१ ॥ 'चित्तविणोए' इति चित्तविनोदमात्रे च तस्य संपन्ने अन्यदा 'वानरनट्टम्मि'त्ति वानरेण नन्दजीवेन नृत्ये प्रारब्धे सति 'जातिसरण'त्ति जातिस्मरणमासादितम्। तदनु संवरणमनशनं विहितं तेन। 'देव'त्ति देवस्तदनन्तरमभूद्वानरजीवः। परीक्षा कृता तेन सुन्दरीशीलस्य। ततोऽथ निजरूपमादर्शितम्। 'कहण'त्ति कथनं च समग्रस्यापि प्राच्यवृत्तान्तस्य। 'रण्णो उ संबोहि'त्ति राज्ञः पुनः संबोधिः सम्यग्बोधः प्रादुर्भूतः ॥ ३२ ॥ ततः श्रावस्त्यां नगर्यां 'सिद्धगुरु' इति सिद्धाभिधानसूरीणां 'विउव्वदिक्खा' इति वैक्रियरूपेण विहितदीक्षां सुन्दरीं विधाय 'परिच्छ'त्ति परीक्षा 'सामइए आलावगनिमित्ते' इति सामायिकालापकनिमित्तं विहिता देवेन। 'अदाण'त्ति सामायिकालापकस्याप्रदाने कृते सति गुरुणा, 'कोवेयरा' इति

सूत्रदाने नंदसुंदरीकथागर्भितसिद्धाचार्योदाहरणम्.

च्चित्तेण तेण देवो इमं भणिओ ॥८२॥ किं कायव्वमओ मे? एक्को च्चिय जिणुवइट्ठओ धम्मो । संजायपच्चएणं सत्तणुरूवं पवन्नो तो ॥ ८३ ॥ भणिया देवेणं सा अह सुंदरि! केरिसं तुमं काही? सव्वंधयारपडिबंधकारए उग्गए सूरे ॥ ८४ ॥ किं दीवेण पओयणमओ तुमं चिय मम्मं पमाणं ति । इय निच्छियतच्चित्तो देवो सावत्थिनयरीए ॥ ८५ ॥ तक्कालमुणिपहाणा सिद्धायरिया गुरू पविहरंति । तेसिं सीलपरिक्खणनिमित्तमह कवडदिक्खाए ॥ ८६ ॥ दिक्खित्ता नेइ तयं तेसि समीवे तहाविहअकाले । एगागिणिं च सामइयसुत्तआलावगनिमित्तं ॥ ८७ ॥ भणिओ य तीइ सूरी वंदिय भालयलमेलियकराए । भयवं! रोगवसाओ सामइयसुयं वियलियं मे ॥ ८८ ॥ होउं दयावरा मे देहालावगमिमं खणं एगं । गुरुणा दिन्नुवओगेण चिंतियं नोचिओ समओ ॥ ८९ ॥ एगागिणी जमेसा तहा अकाले महंतओ अविही । तो कह सामइयसुयस्स देमि आलावगमिमीए? ॥ ९० ॥ पडिसिद्धा सा तेणं अज्जे! नेवोच्चियं तुहं एयं । दावियकोववियारा सहसत्ति अदंसणीहूया ॥ ९१ ॥ विहिपक्खबद्धलक्खं निउणं जाणित्तु सूरिमह देवो । अइभत्तीए संतोसमुवगओ तम्मि सूरिम्मि ॥ ९२ ॥ तो नियरूवं दंसिय वंदिय विणएण धरणिनिहियसिरो । कहिओ सव्वं नियपुव्वजम्मवुत्तंतमप्पेइ ॥९३॥ तं सुंदरिं गुरूणं, तेवि तहाविहपवित्तिणीइ तओ । सामन्नसमासन्नं काउं सा सग्गमणुपत्ता ॥ ९४ ॥ णाओ इमो वइयरो लोएणं अविहिणा न सुयदाणं । गुरुणा कयं ति अवो समुज्जला जिणमए नीई ॥ ९५ ॥ संपत्तबोहिबीओ कोई अन्नो पवन्नसम्मत्तो । देसेणं सव्वेण य चरणस्साराहओ जाओ ॥ ९६ ॥ एवं अन्नेणवि सुयहरेण सइ अप्पणो परेसिं च । वाढमणुग्गहमइणा पयट्टियव्वं विहिपरेण ॥ ९७ ॥ इति ॥

ईणि । चित्तविणोयत्थं से दरिसावंतो गमइ कालं ॥ ६६ ॥ अह पुव्वभणियनंदो वानरभावेण वट्टमाणो सो । गहिओ मक्कडखेडावगेहिं उचिउ त्ति काऊण ॥ ६७ ॥ नट्टवइ बहुकालाओ सिक्खविओ पइपुरं च दंसेत्ता । ते पुरिसा तं घेत्तुं समागया तप्पुरे कहवि ॥ ६८ ॥ खिल्लावेत्ता पइमंदिरं च ते रायमंदिरम्मि गया । पारद्धो य तहिं सो पणच्चिउं सव्वजत्तेण ॥ ६९ ॥ अह नच्चंतेण कहिंपि सुंदरी रायसन्निहिनिसन्ना । दिट्ठा णेणं चिरपणयभाववियसंतनयणेण ॥७०॥ कत्थ मए दिट्ठेयं विचिंतयंतेण तेण पुणरुत्तं । जाई सरिया नाओ सव्वोवि य पुव्ववुत्तंतो ॥ ७१ ॥ तो परमं निव्वेयं समुव्वहंतेण चिंतियं तेण । हा हा अणत्थनिहिणो धिरत्थु संसारवासस्स ॥ ७२ ॥ जेण तहाविहनिम्मलविवेगजुत्तो वि धम्मरागी वि । अणुसमयसमयसंसियविहियाणुट्ठाणकारी वि ॥ ७३ ॥ तह वालमरणवसओ विसमदसं एरिसं समणुपत्तो । तिरियत्ते वट्टंतो य संपयं किं करेमि अहं ? ॥ ७४ ॥ अहवा किमणेण विचिंतिएण इय अवसराणुरूवंपि । पकरेमि धम्मकम्मं पज्जत्तं जीवियव्वेण ॥ ७५ ॥ इय सो परिभावेंतो सुढिओत्ति मुणित्तु तेहिं पुरिसेहिं । नीओ सट्ठाणम्मी तो तेणं अणसणं गहियं ॥ ७६ ॥ पंचपरमेट्ठिमंतं अणुसमरंतो य सुद्धभावेण । मरिऊणं उववन्नो दिव्वो देवो महिड्ढीओ ॥ ७७ ॥ तक्खणमेव पउत्तो ओही अवलोइया सिरिपुरम्मि । अविचलियसालिसीलालंकारा सुंदरी तेण ॥ ७८ ॥ सीलामलत्तगुणरंजिएण अप्पा पयासिओ तीसे । कहिओ य वइयरो पुव्वजम्मविसओ नरवइस्स ॥ ७९ ॥ परिचिंतियं च रण्णा जइ जिणधम्मप्पभावओ एवं । पसुणोवि होंति देवा ता किं अम्हारिसा पुरिसा ॥८०॥ धम्मत्थकामसाहणसज्जा मज्जायवज्जिया होउं । विवुहजणनिंदणिज्जे विसयसुहे गाढमणुरत्ता ॥ ८१ ॥ पविसंति दुग्गईसुं ?, ताऽवसरो एस धम्मकरणस्स । दूरं विरत्त-

पडुविहिविहाणवसगाए। मज्झ पउत्तीए अलमिमाइ दुहनिवहहेऊए ॥ ५० ॥ आवइगया वि उत्तमकुलप्पसूयत्तणेण णो एसा। साहिस्सइ नियवत्तं विचिंतिऊणं महीवइणा ॥ ५१ ॥ अणुणइऊणं मंजुलगिराहिं नीया कहिंपि नियगेहे। काराविया य गाढोवरोहओ भोयणाइविहिं ॥ ५२ ॥ मणवंछियं च सव्वं संपाडइ तीइ मेइणीनाहो। अणुराएणं सप्पुरिसवित्तिभावेणवि सयावि ॥ ५३ ॥ सम्माणदाणसप्पणयसंकहारंजियत्ति मुणमाणो। महुरगिराइ नरिंदो एगंते सुंदरिं भणइ ॥ ५४ ॥ ससिमुहि! सरीरमणनिव्वुईहरं पुव्वकालवुत्तंतं। मोत्तूण मए सद्धिं जहिच्छियं भुंज विसयसुहं ॥५५॥ पइदिणसोगोवहया सुकुमारा सुयणु! तुज्झ कायलया। दीवयसिहोवतत्ता मालइमाल व्व पमिलाइ ॥ ५६ ॥ मा सुयणु! जुव्वणं पव्वणिंदुविंबं व जणमणाणंदं। सोयविडप्पकडप्पुप्पीडियमुवचिणइ सोहग्गं ॥ ५७ ॥ अच्चंतसुंदरंपि हु मणोभिरामंपि भुवणदुलहंपि। पब्भट्ठं नट्ठं वा वत्थुं सोयंति नो कुसला ॥ ५८ ॥ ता होउ भूरिभणिएण कुणसु मह पत्थणं तुमं सहलं। पत्थावुचियपवित्तीइ चेव जुत्तं कुणंति वुहा ॥ ५९ ॥ अच्चंतकण्णकडुयं अस्सुयपुव्वं च तीइ सोच्चेमं। वयभंगभयवसट्टाइ गाढदुक्खाउलमणाए ॥ ६० ॥ भणियं भो नरपुंगव! कुलप्पसूयाण जयपसिद्धाण। नयमग्गदेसगाणं तुम्हारिसपवरपुरिसाणं ॥ ६१ ॥ अच्चंतमणुचियं उभयलोगविद्धंसणेक्कपडुयं च। पररमणिरमणमेयं अवजसपडहो तिहुयणेवि ॥ ६२ ॥ रण्णा पयंपियं कमलवयणि! चिरपुण्णविहवउवणीयं। रयणनिहिमणुसरंतस्स होज्ज किं दूसणं मज्झ? ॥ ६३ ॥ तो नरवइनिरुवक्कमनिव्वंधं मुणिय तीइ पडिभणियं। जइ एवं ता नरवर! चिरगहियाभिग्गहो जाव ॥ ६४ ॥ पुज्जइ ता पडिवालेसु मज्झ तं केत्तियंपि नणु कालं। पच्छा य तुज्झ वंछाणुरूवमहमायरिस्सामि ॥ ६५ ॥ एवं सोच्चा तुट्ठो भूमिवई नट्ठखेडुमा-

आणेमि ॥ ३४ ॥ पडिसुयमणाए ताहे नंदो आसन्नकाणणुद्देसे । सलिलावलोयणत्थं तं मोत्तूणं गओ सहसा ॥ ३५ ॥ दिट्ठो य कयंतेण व विगिंचिउब्भडमुहेण सीहेण । तिव्वछुहाभिहएणं अइचवललललंतजीहेणं ॥ ३६ ॥ तत्तो भयसंभंतो विस्सुमरियअणसणाइकायव्वो। अट्टज्झाणोवगओ निहओ सोऽसरणओ तेण ॥ ३७ ॥ उववन्नोयतहिं चिय वणसंडे वाल मरणदोसेण । चुयसम्मत्तसुयहगुणो सो नंदो वानरत्तेण ॥ ३८ ॥ एत्तो य सुंदरीए परिपालंतीइ अइगयं दिवसं । तहवि हु न जाव नंदो समागओ ताव संबुद्धा ॥ ३९ ॥ णिच्छइयतविणासा धसत्ति सा निवडिया धरणिवट्टे । मुच्छानिमीलियच्छी मयव ठाऊण खणमेगं ॥ ४० ॥ वणकुसुमसुरहिमारुयमणागउवलद्धचेयणा दीणा । रोविउ मारद्धा निविडदुक्खपम्मुक्कपोक्कारा ॥ ४१ ॥ हा अज्जउत्त! हा जिणवरिंदपयपउमपूयणासत्त !। हा सद्धम्ममहानिहि! कत्थ गओ देहि पडिवयणं ॥ ४२ ॥ हा पाव दइव! धणसयणगेहनासेवि किं न तुट्ठो सि? । जमणज्ज! अज्जउत्तोवि निहणमिण्हिं समुवणीओ ॥ ४३ ॥ हे ताय! सुयावच्छल! हा हा हे जणणि! निक्कवडपेम्मे! । दुहजलहिनिवडियं कीस नियधूयं उवेहेह? ॥४४॥ इय सुचिरं विलवित्ता निविडपरिस्समकिलामियसरीरा। करयलनिहित्तवयणा सुतिक्खदुक्खं अणुहवंती ॥४५॥ तुरगपरिवाहणत्थं तत्थोवगएण सिरिउरनिवेण। दिट्ठा कहवि पियंकरनामेणं, चिंतियं च इमं ॥४६॥ सावब्भट्ठा किमिमा तियसवहू, मयणविरहिया व रई। वणदेवया व विज्जाहराण रमणि व होज्ज त्ति ॥ ४७ ॥ विम्हि-यमणेण पुट्ठा सुयणु! का तं सि किमिह आवससि?। कत्तो य आगया, कीस वहसि संतावमेवं ति ? ॥ ४८ ॥ अह सुंदरीइ दीहुण्हमुक्कनीसासतरलियगिराए। सोगवसमउलियच्छीइ जंपियं भो महासत्त ! ॥ ४९ ॥ वसणपरंपरनिवत्तणेक्क-

दढतरपणयभाववक्खित्तचित्तपसरेणं । पडिवन्नमिणं नंदेण तयणु जायम्मि पत्थावे ॥ १९ ॥ आरूढाइं दोन्निवि ताणि विसिट्ठम्मि जाणवत्तम्मि । पत्ताणि य परतीरं खेमेणाणाउलमणाणि ॥ २० ॥ विणिवट्टियं च भंडं उवज्जिओ भूरिकणयसंभारो । पडिभंडं घेत्तूण य इंताण समुद्दमज्झम्मि ॥ २१ ॥ पुव्वकयकम्मपरिणइवसेण अच्चंतपबलपवणेण । विलुलिज्जंती नावा खणेण सयसिक्करा जाया ॥ २२ ॥ अह कहवि तहाभवियवयाइ उवलद्धफलगखंडाणि । एक्कम्मि चेव वेलाउलम्मि लग्गाणि लहु ताणि ॥ २३ ॥ अघडंतघडणसुघडियविहडणवावडविहिस्स जोगेण । जायं परोप्परं दंसणं च गुरुविरहविहुराणं ॥ २४ ॥ ता हरिसविसायवसुच्छलंतदढमण्णुपुण्णगलसरणी । सहसत्ति सुंदरी नंदकंठमवलंबिउं दीणा ॥ २५ ॥ रोविउमारद्धा निब्बिराममनिवडंतनयणसलिलभरा । जलनिहिसंगुवलग्गंबुबिंदुनिवहं मुयंति व ॥ २६ ॥ कहकहवि धीरिमं धारिऊण नंदेण जंपियं ताहे । सुयणु ! किमेवं सोगं करेसि अच्चंतकसिणमुही ? ॥ २७ ॥ को नाम मयच्छि ! जए जाओ जो जस्स नेव वसणाइं । पाउब्भूयाणि न वा जायाणि य जम्ममरणाणि ? ॥ २८ ॥ कमलमुहि ! पेच्छ गयणंगणेक्कचूडामणिस्सवि रविस्स । उदयपयाववियासा पइदियसं चिय वियंभंति ॥ २९ ॥ किं वा न सुयं तुमए जिणिंदवयणम्मि जं सुरिंदावि । पुव्वसुकयक्खयम्मी दुत्थावत्थं उवलहंति ॥ ३० ॥ कम्मवसवत्तिजंतूण सुयणु ! किं एत्तिएवि परितावो ? । जेसिं छायव्व समं भमडइ दुक्खाण दंदोली ॥ ३१ ॥ इय एवमाइवयणेहिं सुंदरिं सासिउं, वसिमुहुत्तं । तीइ समं चिय चलिओ नंदो तण्हाछुहकिलंतो ॥ ३२ ॥ अह सुंदरीइ भणियं पियम ! एत्तो परिस्समकिलंता । अच्चंततिसाभिहया पयमवि न तरामि गंतुमहं ॥ ३३ ॥ नंदेण जंपियं सुयणु ! एत्थ वीसमसु तं खणं एक्कं । जेणाहं तुज्झ कए सलिलं कत्तोवि

त्तिनयरीए। वणिएण समं मित्ती संजाया निरुवचरियत्ति ॥ ४ ॥ जिणधम्मपालणपरायणाण सुस्समणचलणभत्ताण। तेसिं वच्चंतेसुं दिणेसु एगम्मि पत्थावे ॥ ५ ॥ अवोच्छिन्नं पीइं पवंछमाणेण निच्चकालंपि । सुंदरिनामा धूया नियगा धणसेट्ठिणा दिन्ना ॥ ६ ॥ नंदस्स वसुसुयस्स कओ विवाहो य सोहणमुहुत्ते । दाविंयभुवणच्छरिओ महया रिद्धीसमुद-एणं[1] ॥ ७ ॥ अह सुंदरीइ सद्धिं पुव्वज्जियपुन्नपायवस्सुचियं । नंदस्स विसयसुहफलमुवभुंजंतस्स जंति दिणा ॥ ८ ॥ अच्चंतविमलवुद्धित्तणेण विन्नायजिणमयस्सावि । तस्सेगम्मि अवसरे जाया चिंता इयसरूवा ॥ ९ ॥ ववसायविभवविगलो पुरिसो लोगम्मि होइ अवगीओ । काउरिसो त्ति विमुचइ पुव्वसिरीएवि अचिरेण ॥ १० ॥ ता पुव्वपुरिससंतइसमागयं जाणवत्तवाणिज्जं। पकरेमि पुव्वधणविलसणेण का चंगिमा मज्झ ?॥ ११ ॥ किं सोवि जीवइ जए नियभुयजुयलज्जिएण दव्वेण । जो वंछियं पयच्छइ न मग्गणाणं पइदिणंपि ?॥ १२ ॥ विजाविक्कमगुणसलहणिजवित्तीइ जो धरइ जीयं। तस्सेव जीवियं वंदणिज्जमियरस्स किं तेण?॥ १३ ॥ उप्पज्जंति विणस्संति णेगसो के जयम्मि नो पुरिसा। जलबुव्वुउ व्व परमत्थरहियसोहेहि किं तेहिं?॥ १४ ॥ कह सोवि पसंसिज्जइ न जस्स सप्पुरिसकित्तणावसरे । चागाइगुणगणेणं पढम च्चिय जायए रेहा ॥ १५ ॥ इय चिंतिऊण तेणं परतीरदुल्लंभभंडपडहत्थं। पारे पारावारस्स झत्ति पगुणीकयं पोयं ॥ १६ ॥ गमणुम्मणं च तं पेच्छिऊण अइविरहकायरत्तेण। अच्चंतसोगविहुराइ सुंदरीए इमं भणिओ ॥ १७ ॥ हे अज्जउत्त! अहमवि तुमए सह नूणमागमिस्सामि । पेमपरायत्तमिमं चित्तं न तरामि संठविउं ॥ १८ ॥ इय भणिए

१ क 'समुदाएणं'।

सूत्रदाने नंदसुंदरीकथागर्भितसिद्धाचार्योदाहरणम्.

एगूणवासगस्स उ दिट्ठीवाओ दुवालसममंगं । संपुन्नवीसवरिसो अणुवाई सव्वसुत्तस्स ॥ ७ ॥" इति । श्रमणीस्तु प्रतीत्याऽकालचारित्वादिपरिहारलक्षणः सूत्रानुसारः । अकालचारित्वलक्षणं चेदम्;—"अट्ठमीपक्खिए मोत्तुं वायणाकालमेव उ । सेसकालमईंतीओ नायव्वा कालचारिओ ॥ १ ॥" सिद्धाचार्याः सिद्धाभिधानसूरय इह सूत्रानुसारतः सूत्रदाने, आह्रियते आक्षिप्यते प्रतीतिपथेऽवतार्यते दार्ष्टान्तिकोऽर्थो येन तदाहरणं दृष्टान्तः ॥ २९ ॥

तदेवाह;—

चंपा धण सुंदरि तामलित्ति वसु णंद सड्ढ संबंधो । सुंदरि णंदे पीई समए परतीरमागमणे ॥३०॥
जाणविवत्ती फलगं तीरे उदगत्थि सीह वाणरए । सिरिउररण्णो सुंदरिगहरागे निच्छ कहधरणा ॥३१॥
चित्तविणोए वाणरणट्टम्मी जाइसरणसंवरणं । देवपरिच्छा नियरूवकहण रण्णो उ संबोही ॥ ३२ ॥
सावत्थी सिद्धगुरूविउव्वदिक्खा परिच्छ सामइए । आलावगा णिमित्ते अदाण कोवेतरा देवे ॥३३॥
लोगपसंसा सव्वण्णुसासणं एरिसं सुदिट्ठं ति । बोहीबीयाराहण एवं सव्वत्थ विण्णेयं ॥ ३४ ॥

एत्थेव जंबुदीवे भारहवासम्मि वासवपुरि व । विबुहजणहिययहरिणी अणवरयपयट्टपरममहा ॥ १ ॥ सिरिवासुपुज्जजिणवरवयणिंदुविबुद्धभवियकुमुयवणा । लच्छीए सोहिया चक्कपाणिमुत्ति व जयपयडा ॥ २ ॥ चंपा णामेण पुरी आसी, परिहवियधणवइधणोहो । वत्थव्वो तत्थ धणो अहेसि सेट्ठी गुणविसिट्ठो ॥ ३ ॥ तस्स य वसुनामेणं निवासिणा तामलि-

विनेयसूत्रदाने गुरुकर्तव्यता.

गृणाति शास्त्रार्थमिति व्युत्पत्त्या प्राप्तयथार्थाभिधानः स्वपरतन्त्रवेदी पराशयवेदकः परहितनिरतो यः तद्विशेषो गुरुः, तेनापि, न केवलं शिष्येण, विधिना विनयेन च सूत्रं ग्रहीतव्यमित्यपिशब्दार्थः, सूत्रदानं श्रुतरत्नवितरणं विधिना "सुत्तत्थो खलु पढमो" इत्यादिना आवश्यकनिर्युक्तिनिरूपितेन क्रमेण, 'जोग्गाण चेव'त्ति योग्यानामेव विनयावनामादिगुणभाजनत्वेनोचितानामेव कर्त्तव्यं, न पुनरयोग्यानामपि । यथोक्तम्;—"विणओणएहिं पंजलिउडेहिं छंदमणुवत्तमाणेहिं । आराहिओ गुरुजणो सुयं बहुविहं लहुं देइ ॥ १ ॥" तथा, "उवहियजोगद्दवो देसे काले परेण विणएण । चित्तण्णू अणुकूलो सीसो सम्मं सुयं लहइ ॥ २ ॥" कथमित्याह—सूत्रानुसारतः सूत्रस्य व्यवहारभाष्यस्यानुसारोऽनुवर्त्तनं तस्मात् । खलुरवधारणे । ततः सूत्रानुसारादेव तदतिक्रमेण सूत्रदाने तद्द्वेषित्वमेव कृतं स्यात् । यथोक्तम्;—"तत्कारी स्यात् स नियमात्तद्द्वेषी चेति यो जडः । आगमार्थे तमुल्लङ्घ्य तत एव प्रवर्त्तते ॥ १ ॥ आगमात्सर्व एवायं व्यवहारो व्यवस्थितः । तत्रापि हाठिको यस्तु हन्ताज्ञानां स शेखरः ॥ २ ॥" सूत्रानुसारश्चायम्;—"तिवरिसपरियागस्स उ आचारपकप्पनाम अज्झयणं । चउवरिसस्स उ सम्मं सूयगडं नाम अंगं ति ॥ १ ॥ दसकप्पववहारा संवच्छरपणगदिक्खियस्सेव । ठाणं समवाओ च्चिय दो अंगे अट्ठवासस्स ॥ २ ॥ दसवासस्स विवाहो एक्कारसवासयस्स उ इमे उ । खुड्डियविमाणमाई अज्झयणा पंच नायव्वा ॥ ३ ॥ बारसवासस्स तहा अरुणुववायाइ पंच अज्झयणा । तेरसवासस्स तहा उट्ठाणसुयाइया चउरो ॥ ४ ॥ चोद्दसवासस्स तहा आसीविसभावणं जिणा बिंति । पन्नरसवासगस्स य दिट्ठीविसभावणं तह य ॥ ५ ॥ सोलसवासाईसु य एगुत्तरवड्ढिएसु जहसंखं । चारणभावण—महसुविणभावणा तेयगनिसग्गा ॥ ६ ॥

ष्टिभेदात् । यथोक्तम्;—"पदार्थानां जिनोक्तानां तदश्रद्धानलक्षणम् । ऐकान्तिकादिभेदेन सप्तभेदमुदाहृतम् ॥ १ ॥ क्षणिकोऽक्षणिको जीवः सर्वथा सगुणोऽगुणः । इत्यादि भाषमाणस्य तदैकान्तिकमुच्यते ॥ २ ॥ सर्वज्ञेन विरागेण जीवाजीवादि भाषितम् । तथ्यं नवेति संकल्पे दृष्टिः सांशयिकी मता ॥ ३ ॥ आगमा लिङ्गिनो देवा धर्म्माः सर्वे सदा समाः । इत्येषा कथ्यते बुद्धिः पुंसो वैनयिकी जिनैः ॥ ४ ॥ पूर्णः कुहेतुदृष्टान्तैर्न तत्त्वं प्रतिपद्यते । मण्डलश्चर्मकारस्य भोज्यं चर्मलवैरिव ॥ ५ ॥ अतथ्यं मन्यते तथ्यं विपरीतरुचिर्जनः । दोषातुरमनास्तिक्तं ज्वरीव मधुरं रसम् ॥ ६ ॥ दीनो निसर्गमिथ्यात्वस्तत्त्वातत्त्वं न बुध्यते । सुन्दरासुन्दरं रूपं जात्यन्ध इव सर्वथा ॥ ७ ॥ देवो रागी यतिः सङ्गी धर्मः प्राणिनिशुम्भनः । मूढदृष्टिरिति ब्रूते युक्तायुक्ताविवेचकः ॥ ८ ॥" तदेव दुर्निवारवैधुर्याधायकतया ज्वरो रोगविशेषस्तस्योदय उद्भवस्तत्र ज्ञेयम् । अयमत्र भावः—यथा ज्वरोदये शमनीयमप्यौषधं प्रयुज्यमानं न गुणाय, किन्तु महते दोषाय संपद्यते । एवं सूत्रमपि संसारव्याधिबाधानिरोधकारकतया परमौषधसममपि दुर्विनीतप्रकृतेरविधिप्रधानस्य च जीवस्य महति मिथ्यात्वज्वरोदये योजनीयम् । अन्यत्राप्युक्तम्;—"सप्तप्रकारमिथ्यात्वमोहितेनेति जन्तुना । सर्वं विषाकुलेनेव विपरीतं विलोक्यते ॥ १ ॥" तथा,—अप्रशान्तमतौ शास्त्रसद्भावप्रतिपादनम् । दोषायाभिनवोदीर्णे शमनीयमिव ज्वरे ॥ २ ॥ पठन्नपि वचो जैनं मिथ्यात्वं न विमुञ्चति । कुदृष्टिः पन्नगो दुग्धं पिबन्निव महाविषम् ॥३॥" ॥२८॥

इत्थं शिष्यविषयमुपदेशमभिधाय सांप्रतं तमेव गुरुगोचरमाह—

गुरुणावि सुत्तदाणं विहिणा जोग्गाण चेव कायव्वं । सुत्ताणुसारओ खलु सिद्धायरिया इहाहरणं ॥२९॥

विधिना मण्डलीप्रमार्जननिषद्याप्रदानकृतिकर्मकायोत्सर्गकरणादिना सिद्धान्तप्रसिद्धेन, तथा गुरोः सूत्रार्थोभयप्रदातुः सूरेर्विनयोऽभ्युत्थानासनप्रदानपादपरिधावनविश्रामणाकरणोचितान्नपानौषधादिसंपादनलक्षणश्चित्तानुवृत्तिरूपश्च गृह्यते, अतस्तेन गुरुविनयेन, 'एवं चिय'त्ति एवमेव श्रेणिकमहाराजन्यायेनैव सूत्रपरिणतिर्गृह्यमाणागमग्रन्थानामात्मना सहैकीभावो भवति संपद्यते । न हि सम्यगुपायः प्रयुक्तः स्वसाध्यमसाध्यैवोपरमं प्रतिपद्यते इतरथा त्वन्यथा पुनरविधिना गुरोरविनयेन चेत्यर्थः सूत्रग्रहणं प्रस्तुतमेव विपर्ययफलं विपरीतसाध्यसाधकं मुणितव्यं विज्ञेयम् । सूत्रग्रहणफलं हि यथावस्थितोत्सर्गापवादशुद्धहेयोपादेयपदार्थसार्थपरिज्ञानं तदनुसारेण चरणकरणप्रवृत्तिश्च । अविधिना गुरुविनयविरहेण च दूषितस्य पुनः प्राणिनः सूत्रग्रहणप्रवृत्तावप्येतद्द्वितयमपि विपरीतं प्रजायत इति ॥ २७ ॥

सूत्रग्रहणविधावन्वयव्यतिरेकभावना.

विपर्ययफलमेव दृष्टान्तद्वारेण भावयति;—

समणीयंपि जरुदये दोसफलं चेव हंत सिद्धमिणं। एवं चिय सुत्तं पि हु मिच्छत्तजरोदए णेयं ॥२८॥

शमयत्युपशमयति शमनीयं पर्पटकादि तदपि, किंपुनरन्यत्तत्प्रकोपहेतुर्घृतादि, ज्वरोदये पित्तादिप्रकोपजन्ये ज्वरोद्भवे । किमित्याह—दोषफलं चैव सन्निपातादिमहारोगविकारहेतुरेव, 'हंत'त्ति सन्निहितभव्यसभ्यामन्त्रणम्, सिद्धं प्रत्यक्षादिप्रमाणप्रतिष्ठितमिदं पूर्वोक्तं वस्तु । इत्थं दृष्टान्तमुपदर्श्य दार्ष्टान्तिकयोजनामाह;—'एवं चिय' त्ति एवमेव 'सुत्तंपि हु'त्ति सूत्रमप्युक्तलक्षणं मिथ्यात्वज्वरोदये । मिथ्यात्वं नाम सर्वज्ञप्रज्ञप्तेषु जीवाजीवादिभावेषु नित्यानित्यादिविचित्रपर्यायपरम्परापरिगतेषु विपरीततया श्रद्धानम् । तच्च सप्तधा, ऐकान्तिकसांशयिकवैनयिकपूर्वव्युद्ग्राहविपरीतरुचिनिसर्गमूढदृ-

दितं पाणेन । अथ 'कहणाओ' अभयकुमारेण श्रेणिकाग्रतः पुनः कथना अस्य वृत्तांतस्य विहिता । ततः दण्डश्चण्डालस्य 'तद्दाण'त्ति तस्या एव विद्याया दानलक्षणः कृतः । प्रतिपन्नं च तत्तेन । प्रारब्धं च श्रेणिकाय विद्याप्रदानम् । 'आसण-भूमी पाणस्स'त्ति आसनं भूमौ पाणस्य दत्तं, आत्मना तु सिंहासने निषण्णः । ततश्चापरिणामः सम्यगपरिणमनं विद्यायाः श्रेणिकस्य ॥ २५ ॥

रण्णो कोवो णेयं वितहं अभयविणउ त्ति पाणस्स। आसण भूमी राया परिणामो एवमण्णत्थ ॥२६॥

ततः राज्ञः कोपः प्रोद्भूतः, यथा–न त्वं करोषि मम सम्यग् विद्याप्रदानम् । ततः प्राह पाणः–नेदं वितथं विधीयते मया विद्यादानम् । तदनु भणितवानभयकुमारः—'अविणउ'त्ति अविनय इत्येवमात्मना तु सिंहासनाध्यासनलक्षणस्त्वया राजन्! क्रियते इत्यपरिणामो विद्यायाः । ततश्च 'पाणस्स आसण'त्ति सिंहासनं वितीर्णम्, 'भूमी राया' इति राजा स्वयं वसुंधरायामुपविष्टः । तदनन्तरं यथावत् परिणामो विद्यायाः संपन्न इति। एवमन्यत्रापि विद्याग्रहणे विनयः कार्य इति । यतः पठ्यते,—"विणएण सुयमहीयं कहवि पमाया विसुमरियं संतं । तमुवट्ठाइ परभवे केवलणाणं च आवहइ ॥ १ ॥ विज्जावि होइ वलिया गहिया पुरिसेण विणयमंतेण । सुकुलपसूया कुलबालियव्व पवरं पइं पत्ता ॥ २ ॥"॥ २६ ॥

अमुमेवार्थमन्वयव्यतिरेकाभ्यां भावयन्नाह;—

विहिणा गुरुविणएणं एवं चिय सुत्तपरिणई होइ। इहरा उ सुत्तगहणं विवज्जयफलं मुणेयव्वं ॥२७॥

न्धिनि कुसुमान्यवचिन्वाना 'गहमोक्खो'त्ति मालाकारेण कदाचिद् गृहीता, ततो मोक्षो मोचनं कृतं तस्या एव। 'नवपरिणीयब्भुवगम'त्ति नवपरिणीतया त्वया प्रथमत एव मत्समीपे समागन्तव्यमित्यभ्युपगमे कृते सति बृहत्कुमार्या, 'पइकहणविसज्जणागमणं'ति ततः कालेन तया परिणीतया पत्युर्यथावस्थितवस्तुकथनमकारि। तेनापि विसर्जनं व्यधायि तस्याः। तदनु गमनं मालाकारसमीपे तया प्रारब्धम् ॥ २३ ॥

तेणगरक्खसदंसण कहण मुयणमेव मालगारेण। अक्खयपच्चागय दुक्करम्मि पुच्छाइ नियभावो २४

मार्गे च गच्छन्त्यास्तस्याः स्तेनानां चौराणां राक्षसस्य च दर्शनं संजातम्। 'कहण'त्ति तयापि तेषां तस्य च यथावद्वस्तुतत्त्वकथनं कृतम्। ततो 'मुयणं'इति चौरै राक्षसेन च तस्या मोचनमधिष्ठितम्। 'एवमालगारेण'त्ति मालाकारेणापि निवेदिते प्राच्यवृत्तान्ते मुक्ता इत्यर्थः। तत अक्षता मालाकारेणाप्रतिस्खलिता स्फटिकोपलोज्ज्वलशीला राक्षसेनाभक्षिता चौरैरविलुप्ता च सती प्रत्यागता प्रत्युः पार्श्वे। ततः 'दुक्करम्मि पुच्छाइ नियभावो'त्ति केन तेषां मध्ये दुष्करमाचरितमिति पृच्छायां कृतायामभयकुमारेण, सर्वैः सामाजिकजनैर्निजभावः स्वाभिप्रायः प्रकाशितः ॥ २४ ॥

ईसालुगाइणाणं चोरग्गह पुच्छ विज्ज कहणाओ। दंडो तद्दाणासणभूमी पाणस्सऽपरिणामो ॥ २५ ॥

ईर्ष्यालुकादीनां ईर्ष्यालुकभक्षकचौराणां ज्ञानं संपन्नमभयकुमारमहामन्त्रिणः। ततश्चौरस्य ग्रहः। 'पुच्छ'त्ति पृष्टश्चासावभयकुमारेण यथा भोः! त्वया कथं वहिरवस्थितेनैव गृहीतान्याम्रफलानि? तदनु 'विज्ज'त्ति विद्याप्रसादत इति निवे-

चोरोपलम्भनार्थमभयकुमारकथितवृहत्कुमारिकाख्यायिका.

उउसमवाए अंबग अकालदोहलग पाणपत्तीए । विजाहरणं रण्णा दिट्ठे कोवोऽभयाणत्ती ॥ २१ ॥

तस्य च प्रासादस्य चतसृष्वपि दिक्ष्वारामे षण्णामृतूनां वसन्तग्रीष्मप्रावृट्शरद्धेमन्तशिशिरलक्षणानां समवायो मीलनं नित्यमेवाभवद् व्यंतरानुभावादेव । एवं च प्रयाति काले कदाचित् 'अंबग'त्ति आम्रफलेष्वकाले आम्रफलोत्पत्त्यनवसरे दोहदकः पाणपत्न्याश्चण्डालकलत्रस्य समुदभूत् । ततो विद्यया आहरणमादानमक्रियत चूतफलानां चण्डालेन तत्रारामे । तदनु राज्ञा श्रेणिकेन दृष्टे फलविकलैकशाखे चूतशाखिनि विलोकिते सति कोपः कृतः । अथाभयस्याज्ञप्तिः चोरगवेषणगोचरा आज्ञा वितीर्णा ॥ २१ ॥

चोरनिरूवण इंदमह लोगनियरम्मि अप्पणा ठिअओ । चोरस्स कए नट्टिय वड्डकुमारिं परिकहिंसु

ततश्चोरनिरूपणे प्रक्रान्ते सति इन्द्रमहे समायाते लोकनिकरे जनसमूहमध्ये आत्मना स्वयं स्थितक ऊर्ध्वस्थित एव चोरस्य कृते चोरोपलम्भनिमित्तं 'नट्टिय' त्ति नाट्येन नटने प्रस्तुते सति 'वड्डकुमारिं'त्ति बृहत्कुमारिकाख्यायिकां पर्यकथयद् निवेदितवानभयकुमारः ॥ २२ ॥

कथमित्याह;—

काइ कुमारी पइदेवयत्थमारामकुसुमगहमोक्खो । नवपरिणीयब्भुवगम पइकहण-विसज्जणा गमणं

काचित् कुमारी स्त्री 'पइदेवयत्थं'इति पत्युः कृते देवतापूजानिमित्तं 'आरामकुसुम'त्ति आरामे मालाकारस्य संव-

तइया ॥ ५७ ॥ एवं वुत्ते चोरो त्ति निच्छिओ सोऽभएण मायंगो । गिण्हाविऊण पुट्ठो कहमारामो विलुत्तो त्ति ॥ ५८ ॥ तेणं पयंपियं नाह! नवरं विज्जावलेण नियएण । कहिओ य वइयरो सेणियस्स एसो समग्गोवि ॥ ५९ ॥ रण्णावि संसियं देइ मज्झ जइ कहवि निययविज्जाओ । सो पाणो तो मुंचह इहरा से हरह जीयं ति ॥ ६० ॥ पडिवन्नं पाणेणं विज्जादाणंपि, अह महीनाहो । सीहासणे निसन्नो विज्जाए पढिउमाढत्तो ॥ ६१ ॥ पुणरुत्तपयचुक्कित्तियावि रण्णो न ठंति जा विज्जा । सो ता तज्जइ रुट्ठो न रे तुमं देसि सम्मं ति ॥ ६२ ॥ अभएण भणियमिह देव! नत्थि एयस्स थेवमवि दोसो । विणयगहियाउ विज्जाउ ठंति फलदा[1] य जायंति ॥ ६३ ॥ ता पाणमिमं सीहासणम्मि ठविऊण सयमवि महीए । होऊण विणयसारं पढसु जहा ठंति इण्हिंपि ॥ ६४ ॥ तह चेव कयं रण्णा संकंताओ लहुं च विज्जाओ । सक्कारिऊण मुक्को पाणो अच्चंतपणइ व्व ॥ ६५ ॥ इय जइ इहलोइयतुच्छकज्जविज्जावि भावसारेण । पाविज्जइ हीणस्सवि गुरुणो अच्चंतविणएण ॥६६॥ ता कह समत्थमणवंछियत्थदाणक्खमाए विज्जाए । जिणभणियाए दाईण विणयविमुहो वुहो होज्जा? ॥६७॥ इति ॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—'देवीदोहल'त्ति देव्याश्चेल्लनाभिधानायाः कश्चित् समये दोहदः समपादि । 'एगत्थंभप्पासाय'त्ति एकस्तम्भप्रासादक्रीडनाभिलापरूपाः । ततो राजादिष्टस्य—'अभय'त्ति अभयकुमारस्य—वनगमनं महाटवीप्रवेशः समजायत । तत्र च 'रुक्खुवलद्धहिवासण'त्ति विशिष्टवृक्षोपलब्धिरधिवासना च वृक्षस्यैव । ततो 'वंतरतोसे'त्ति तदधिष्ठायकव्यन्तरेण तोषे समुत्पन्ने सति सुप्रासादो व्यधीयत ॥ २० ॥

[1] क 'फलदाउ' ।

एहि त्ति जंपंतो ॥ ४१ ॥ अच्चंतभीसणंगो समुट्ठिओ रक्खसो सुदुप्पेच्छो । तेणावि करे धरिया कहिओ तीए य स-
ब्भावो ॥ ४२ ॥ पम्मुक्का, आरामे गंतूणं बोहिओ सुहपसुत्तो । मालागारो भणिओ य सुयणु! सा हं इहं पत्ता ॥ ४३ ॥
एवंविहरयणीए सभूसणा कह समागया तं सि । इय तेणं सा पुट्ठा सिट्ठं तीए य जहवित्तं ॥ ४४ ॥ अवो सच्चपइण्णा
महासईम त्ति भावमाणेण । चलणेसु निवडिऊणं मालागारेण तो मुक्का ॥ ४५ ॥ पत्ता रक्खसपासे सिट्ठो से मालियस्स
वुत्तंतो । अवो महप्पभावा एसा, जा उज्झिया तेण ॥ ४६ ॥ इइ भाविंतेणं निवडिऊण पाएसु तेणवि विमुक्का । चोर-
समीवे य गया सिट्ठो तह पुव्ववुत्तंतो ॥ ४७ ॥ तेहिं वि अणप्पमाहप्पदंसणुप्पन्नपक्खवाएहिं। सालंकारच्चिय वंदिऊण स-
गिहम्मि पट्ठविया ॥ ४८ ॥ अह आभरणसमेया अक्खयदेहा अभग्गसीला य । पत्ता पइस्स पासे कहियं सव्वं जहावित्तं
॥ ४९ ॥ परितुट्ठमणेण समं तेण पसुत्ता समत्थरयणिंपि । जाए पभायसमए चिंतियमिय मंतिपुत्तेण ॥ ५० ॥ छंदट्ठियं
सुरूवं समसुहदुक्खं अणिग्गयरहस्सं । धण्णा सुत्तविबुद्धा मित्तं महिलं च पेच्छंति ॥ ५१ ॥ इय भावेंतेण कया घरस्स सा
सामिणी समग्गस्स । किं व न कीरइ निक्कवडपेम्मपडिबद्धहिययम्मि? ॥ ५२ ॥ इय पइतक्कररक्खसमालागाराण म-
ज्झओ केणं । तच्चागेणं कय दुक्करं ति भो मज्झ साहेह? ॥ ५३ ॥ ईसालुएहिं भणियं सामी! पइणा सुदुक्करं विहियं ।
परपुरिससमीवे जेण पेसिया सवरीइ पिया ॥ ५४ ॥ भणियं छुहालुएहिं सुदुक्करं चेव रक्खसेण कयं । जेण चिरं छुहि-
एण वि न भक्खिया भक्खणिज्जावि ॥ ५५ ॥ अह पारदारिएहिं पयंपियं देव! मालिओ एक्को । दुक्करकारी जेणं चत्ता
सा निसि सयं पत्ता ॥ ५६ ॥ पाणेण जंपियं होउ ताव चोरेहिं दुक्करं विहियं । पइरिक्केवि विमुक्का ससुवन्ना जेहिं सा

भएणवि तत्थ गंतूणं ॥ २५ ॥ भावोवलक्खणट्ठं पयंपियं, भो जणा! निसामेह । जाव नडो नागच्छइ ताव मम कहाणगं एगं ॥ २६ ॥ तेहिं पयंपियं नाह! कहह, कहं तो कहेउमारद्धो । नयरम्मि वसंतपुरे आसि सुया जुण्णसेट्ठिस्स ॥ २७ ॥ दारिद्दविहुयत्तेण नेव परिणाविया य सा पिउणा । वड्डुकुमारी जाया वरत्थिणी पूयए मयणं ॥ २८ ॥ आरामाओ सा चोरिऊण कुसुमुच्चयं करेमाणी । पत्ता मालायारेण जंपियं किंपि सवियारं ॥ २९ ॥ तीए वुत्तं किं तुज्झ भगिणिधूयाउ मह सरिच्छाओ । नेवत्थि जं कुमारिंपि मं तुमं एवमुल्लवसि ? ॥ ३० ॥ संलत्तं तेण, तुमं उव्वूढा भत्तुणा अभुत्ता य। एसि समीवे जइ मे मुंचामी अन्नहा नेव ॥ ३१ ॥ एवं ति पडिसुणित्ता गया गिहं सा, कयाइ तुट्ठेण । मयणेणं से दिण्णो मंतिस्स सुओ वरो पवरो ॥ ३२ ॥ सुपसत्थे हत्थग्गहजोग्गे लग्गम्मि तेण उव्वूढा । एत्थंतरम्मि अत्थगिरिमुवगयं भाणुणो बिंबं ॥ ३३ ॥ कज्जलभसलच्छाया वियंभिया दिसिसु तिमिररिंछोली । हयकुमुयसंडजड्डुं समुग्गयं मंडलं ससिणो ॥ ३४ ॥ अह सा विचित्तमणिमयभूसणसोहंतकंतसव्वंगी। वासभवणम्मि पत्ता भत्ता एवं च विण्णत्तो ॥३५॥ तवेलुव्वूढाए आगंतव्वं ति मालियस्स मए । पडिवन्नमासि पियथम! ता जामि तहिं विसज्जेसु ॥ ३६ ॥ सच्चपइण्णा एस त्ति मण्णमाणेण तेणऽणुन्नाया । वच्चंती परिहियपवरभूसणा सा पुराउ बहिं ॥ ३७ ॥ दिट्ठा चोरेहिं, तओ महानिही सो इमो त्ति भणिरेहिं । गहिया नवरं तीए निवेइओ नियसब्भावो ॥ ३८ ॥ चोरेहिं जंपियं सुयणु जाहि सिग्घं परं वलिजाहि । मुसिऊणं जेण तुमं जहागयं पडिनियत्तामो ॥ ३९ ॥ एवं काहंति पयंपिऊण संपट्ठिया अहद्धपहे । तरलतरतारयाउलसमुच्छलंतच्छिविच्छोहो ॥ ४० ॥ रणझणिरदीहदंतो दूरपसारियरउद्दमुहकुहरो । चिरछुहिएणं लद्धा सि एहि

तन्नयरनिवासिस्स पाणवइणो कयाइ गब्भवसा । भज्जाइ समुप्पन्नो दोहलओ अंबयफलस्स ॥ ११ ॥ तो तम्मि अपुज्जंते पइदियहं खिज्जमाणसव्वंगिं । तं दट्ठूणं पुट्ठं तेण, पिए! कारणं किमिह? ॥ १२ ॥ परिपक्कंबयफलदोहलो य तीए विवेइओ ताहे । पाणाहिवेण भणियं चूयफलाणं अकालोऽयं ॥ १३ ॥ जइवि हु, तहावि कत्तोवि सुयणु, संपाडिमो थिरा होसु । निसुओ य तेण रन्नो सव्वोउयफलदुमारामो ॥ १४ ॥ तं चारामं बाहिं ठिएण पेहंतएण पक्कफलो । दिट्ठो अंबयसाही ताहे जायाइ रयणीए ॥ १५ ॥ ओणामणीइ विज्जाइ साहिमोणामिऊण गहियाइं । अंबयफलाइं पुणरवि पच्चोणामिणिसुविज्जाए ॥ १६ ॥ साहं विसज्जिऊणं समप्पियाइं पियाइ हिट्ठेण । पडिपुन्नदोहला सा गब्भं वोढुं समाढत्ता ॥ १७ ॥ अह अवरावरतरुवरपलोयणं राइणा कुणंतेणं । पुव्वदिणदिट्ठफलपडलवियलमवलोइउं चूयं ॥ १८ ॥ भणिया रक्खगपुरिसा रे केणाऽसो विलुत्तफलभारो । विहिओ त्ति, तेहिं भणियं देव! न तावेत्थ परपुरिसो ॥ १९ ॥ नूणं पविट्ठो न य नीहरंतपविसंतयस्स य पयाणि । कस्सवि दीसंति महीयलम्मि ता देव चोज्जमिणं ॥ २० ॥ जस्सामाणुससामत्थमेरिसं तस्स किं पकरणिज्जं । नत्थि त्ति य चिंततेण राइणा सिट्ठमभयस्स ॥ २१ ॥ एवंविहत्थकरणक्खमं लहुं लहसु पुत्त! चोरं ति । जह हरियाइं फलाइं तहण्णया दारमवि हरिही ॥ २२ ॥ भूमीयलनिहियसिरो महापसाउ त्ति जंपिओ अभओ । तियचच्चरेसु चोरं निरूविउं बाढमाढत्तो ॥ २३ ॥ वोलीणाइं कइवयदिणाइं पत्ता न तप्पउत्तीवि । चिंतावाउलचित्तो ताहे अभओ दढं जाओ ॥ २४ ॥ पारद्धमहिंदमहे नडेण नयरीइ बाहिं पेच्छणयं । मिलिओ पउरनरगणो अ-

दभाजः श्रुतस्य ग्रहणे नष्टदृष्टेस्तल्लाभतुष्टिदृष्टान्तेनांगीकरणे तस्मात् कारणात्प्रवर्त्तितव्यम्, इह यत्ले विधेयतया उपदिष्टे, प्रथममादौ। यतः, "पढमं णाणं तओ दया एवं चिट्ठइ सवसंजए। अण्णाणी किं काही किं वा णाही छेयपावगं? ॥ १ ॥ सोच्चा जाणइ कल्लाणं सोच्चा जाणइ पावगं। उभयंपि जाणई सोच्चा जं छेयं तं समायरे ॥ २ ॥" ॥ १९ ॥

तच्च सूत्रग्रहणं विनयादिगुणवतैव शिष्येण क्रियमाणमभीप्सितफलं स्यान्नान्यथेति समयसिद्धदृष्टान्तेन स्पष्टयन्नाह;—

देवीदोहल एगत्थंभप्पासाय अभयवणगमणं। रुक्खुवलद्धहिवासण वंतरतोसे सुपासाओ ॥ २० ॥

कथानकसंग्रहगाथासप्तकम्। रायगिहम्मि य नयरे राया नामेण सेणिओ आसि। सम्मत्तथिरत्तपहिट्ठसक्कविप्फारियपसंसो ॥ १ ॥ सयलंतेउरपवरा देवी नामेण चेल्लणा तस्स। चउविहबुद्धिसमेओ मंती पुत्तो य अभओ त्ति ॥ २ ॥ एगम्मि य पत्थावे देवीए जायदोहलाइ निवो। भणिओ पासायं मे एगक्खंभं करावेह ॥ ३ ॥ दुन्निग्गहेण इत्थीगहेण संताविएण नरवइणा। पडिवण्णं तव्वयणं अभयकुमारो य आइट्ठो ॥ ४ ॥ तो वड्ढइणा समगं थंभनिमित्तं महाडवीइ गओ। दिट्ठो तेहिं च रुक्खो सुसणिद्धो अइमहासाहो ॥ ५ ॥ साहिट्ठिओ सुरेणं होहि त्ति विचित्तकुसुमधूवेहिं। अहिवासिओ स साही कओववासेण अभएण ॥ ६ ॥ अह बुद्धिरंजिएणं तरुवासिसुरेण निसि पसुत्तस्स। सिट्ठं अभयस्स महाणुभाव! मा छिंदिहिसि एयं ॥ ७ ॥ वच्चसु सगिहम्मि तुमं काहमहमेगखंभपासायं। सव्वोउयतरुफलफुल्लमणहरारामपरिकलियं ॥ ८ ॥ इय पडिसिद्धो अभओ वड्ढइणा सह गओ सगेहम्मि। देवेणवि णिम्मविओ आरामसमेयपासाओ ॥ ९ ॥ तम्मि य देवीइ समं विचित्तकीलाहिं कीलमाणस्स। रइसागरावगाढस्स राइणो जंति दियहाइं ॥ १० ॥ अह

एसा य असइदोसासेवणओ धम्मबज्झचित्ताणं । ता धम्मे जइयवं सम्मं सइ धीरपुरिसेहिं ॥ १८ ॥

एषा चेयं पुनर्द्राघीयसी स्थितिः असकृदनेकवारान् अनेकेषु भवेष्वित्यर्थः दोषासेवनतः दोषाणां राहुमण्डलवत् शशधरकरनिकरव्रातस्पर्द्धिस्वभावस्य जीवस्य मालिन्याधायकतया दूषकाणां निबिडवेदोदयाज्ञानभयमोहादीनां यदासेवनं मनोवाक्कायैः कृतकारितानुमतिसहायैराचरणं तस्मात् । केषामित्याह—धर्मबाह्यचित्तानां श्रुतधर्माच्चारित्रधर्माच्च सर्वथा बाह्यचित्तानां स्वभ्रायमानावस्थायामपि तत्रानवतीर्णमानसानामित्यर्थः । यत एवं, 'ता' इति तस्माद्धर्मे उक्तलक्षणे एव एकान्तेनैवैकेन्द्रियादिजातिप्रवेशनिवारणकारिणि भवोद्भवभूरिदुःखज्वलनविध्यापनवारिणि यतितव्यं सर्वप्रमादस्थानपरिहारेणोद्यमः कार्यः सम्यग् मार्गानुसारिण्या प्रवृत्त्या स्वसामर्थ्यालोचनसारं सदा सर्वास्ववस्थासु धीरपुरुषैर्बुद्धिमद्भिः पुम्भिः ॥ १८ ॥

सम्यग् धर्मे यतितव्यमित्युक्तमथ सम्यग्भावमेव भावयन्नाह:—

सम्मत्तं पुण इत्थं सुत्तणुसारेण जा पवित्ती उ । सुत्तगहणम्मि तम्हा पवत्तियवं इहं पढमं ॥ १९ ॥

सम्यक्त्वमवितथरूपता पुनरत्र धर्मप्रयत्ने का इत्याह—सूत्रानुसारेण या प्रवृत्तिः, तुशब्दोऽवधारणार्थो भिन्नक्रमश्चेति, ततः सूत्रानुसारेणैव सर्वज्ञागमानुसरणेनैव या चैत्यवन्दनादिरूपा प्रवृत्तिश्चेष्टा सम्यक्त्वम् । एवं सति यद् विधेयं तदाह —सूत्रस्य परमपुरुषार्थानुकूलभावकलापसूचकस्याऽसारसंसारचारकावासनिर्वासनकालघण्टाकल्पस्याऽऽवश्यकप्रविष्टादिभे-

मनुष्यत्व-
दुर्लभता।

जीवो मृत्वा पुनःपुनरुत्पद्यमान एकैककाये असंख्याता उत्सर्पि-
त्कृष्टेति। किमुक्तं भवति? पृथिव्यप्तेजोवायुकायिकेषु जीवो मृत्वा पुनःपुनरुत्पद्यमानस्ता एवोत्सर्पिण्यवसर्पिणीरनन्ता गमयत्युत्कृष्टतः, जघन्य-
ण्यवसर्पिणीर्यावदास्ते, वनस्पतिकायिकेषु तु प्राणिषूत्पद्यमानस्ता एवोत्सर्पिण्यवसर्पिणीरनन्ता गमयत्युत्कृष्टतः, जघन्य-
तस्त्वन्तर्मुहूर्त्तमेवेति। अथोत्सर्पिण्यवसर्पिण्योः किं प्रमाणम्? उच्यते—द्वादशारकालचक्रमुत्सर्पिण्यवसर्पिण्यौ। तत्स्व-
रूपं यथा—दस कोडाकोडीओ सागरनामाण हुंति पुन्नाओ। उस्सप्पिणीपमाणं तं चेवोसप्पिणीए वि॥ १॥ छच्चेव
कालसमया हवंति ओसप्पिणीए भरहम्मि। तासिं नामविहत्तिं अहक्कमं कित्तइस्सामि॥ २॥ सुसमसुसमा य सुसमा त-
इया पुण सुसमदुस्समा होइ। दुसमसुसमा चउत्थी दूसम अइदूसमा छट्ठी॥ ३॥ एए चेव विभागा हवंति उस्सप्पि-
णीइ छ च्चेव। पडिलोमा परिवाडी नवरि विभागेसु नायव्वा॥ ४॥ सुसमसुसमाइ कालो चत्तारि हवंति कोडिको-
डीओ। तिण्णि सुसमाइकालो दुन्नि भवे सुसमदुसमाए॥ ५॥ एक्का कोडाकोडी बायालीसाइ जा सहस्सेहिं। वासाण
होइ ऊणा दूसमसुसमाइ सो कालो॥ ६॥ अह दूसमाए कालो वाससहस्साइं एक्कवीसं तु। तावइओ चेव भवे कालो
अइदूसमाए वि॥ ७॥ इत्यादि। एवं द्वाभ्यामुत्सर्पिण्यवसर्पिणीभ्यां कालचक्रं द्वादशारं विंशतिसागरोपमकोटाकोटिप्र-
माणम्। तत्र च यथोत्तरं कालानुभावस्वरूपं ग्रन्थान्तरादवसेयम्। विकलेन्द्रियाणां पञ्चेन्द्रियतिरश्चां मनुष्याणां च
कायस्थितिरनया गाथया ज्ञेया, यथा—"वाससहस्सासंखा विगलाण ठिई उ होइ बोद्धव्वा। सत्तट्ठ भवा उ भवे पणिं-
दितिरिमणुय उक्कोसा॥ १॥" ॥ १७॥ इति।

भवतु नामैकेन्द्रियादीनां दीर्घा कायस्थितिस्तथापि किंनिमित्ताऽसाविति वक्तव्यमित्याशङ्क्याह:—

॥ ३२ ॥

एतन्मनुजत्वं, पुनःशब्दो विशेषणार्थः। ततश्चायमर्थः—प्राक् सामान्येन मनुजत्वदुर्लभत्वमुक्तं, सांप्रतं तदेवोपपत्तिभिः साध्यत इति। 'एवं खलु'त्ति एवमेव दुर्लभमेव। कुत इत्याह—अज्ञानप्रमाददोषतः अज्ञानदोषात् सदसद्विवेचनविरहापराधात् प्रमाददोषाच्च विषयासेवनादिरूपाज्ज्ञेयमवगन्तव्यम्। एतदाविष्टो हि जीव एकेन्द्रियादिजातिषु दूरं मनुजत्वविलक्षणासु अरघट्टघटीयन्त्रक्रमेण पुनःपुनरावर्त्तते। एतदपि कथं सिद्धमित्याह—यत्कारणाद्दीर्घा द्राघीयसी कायस्थितिः पुनःपुनः मृत्वा तत्रैव काये उत्पादलक्षणा भणिता प्रतिपादिता सिद्धान्ते एकेन्द्रियादीनां एकेन्द्रियद्वीन्द्रियादिलक्षणानां जीवानामिति ॥ १६ ॥

तानेवैकेन्द्रियभेदान् पृथिवीकायिकादीन् पञ्चैव प्रतीत्य दर्शयन्नाह;—

अस्संखोसप्पिणिसप्पिणीउ एगिंदियाण उ चउण्हं। ता चेव उ अणंता वणस्सईए उ बोद्धवा ॥१७॥

'अस्संखोसप्पिणिसप्पिणीउ'त्ति प्राकृतत्वादविभक्तिको निर्देशस्तेनासंख्याता उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यः। तत्रोत्सर्पयति प्रथमसमयादारभ्य निरन्तरं वृद्धिं नयति तैस्तैः पर्यायैर्भावानित्युत्सर्पिणी। तथा च पञ्चकल्पभाष्यं—"समए समएऽणंता परिवड्ढंता उ वण्णमाईया। दवाणं पज्जायाऽहोरत्तं तत्तिया चेव ॥ १ ॥" तद्विपरीता त्ववसर्पिणी। तुरेवकारार्थो भिन्नक्रमस्ततोऽसंख्याता एवैकेन्द्रियाणां, तुरप्यर्थे भिन्नक्रमः, चतुर्णामपि पृथिव्यप्तेजोवायुकायिकानां कायस्थितिर्बोद्धव्येति संबन्धः। 'ता चेव उ' इति ता एव चोत्सर्पिण्यवसर्पिण्योऽनन्ताः वनस्पतौ तु वनस्पतिकाये पुनर्बोद्धव्या कायस्थितिरु-

तीत्याह—'तग्घडणेवाणुचय'त्ति—तस्य पिष्टस्तम्भस्य घटना इव निर्वर्त्तनावत् अणुचयात् तस्मादेव नलिकाप्रक्षिप्तपिण्डात् सकाशाद् मनुजत्वं भवसमुद्रे दुर्लभमिति ।

अयमपि परमाणुदृष्टान्त आवश्यकचूर्णावन्यथापि व्याख्यातो दृश्यते; यथा—इह काइ सहा महई अणेगखंभसय-
संनिवेसिल्ला । कालेण जलणजालाकरालिया पाविया पलयं ॥ १ ॥ किं सो होज्ज कयाइ वि इंदो चंदोऽहवा मणुस्सिंदो।
जो तं तेहिं अणूहिं पुणोवि अइदुग्घडं घडिही? ॥ २ ॥ जह तेहिं चिय अणुएहिं सा सभा दुकरा इह घडेउं । तह
जीवाणं विहडियमित्तो मणुयत्तणं जाण ॥ ३ ॥ इति । दिट्ठंतभावपत्ता अवि ते होज्ज दसावि पुण अत्था । दट्ठंतियभा-
वगयं न उणो मणुयत्तणं सोम! ॥ १ ॥ इय दुल्लहलंभं माणुसत्तणं पाविऊण जो जीवो । न कुणइ पारत्तहियं सो सोयइ
संकमणकाले ॥ २ ॥ जह वारिमज्झछूढो व गयवरो मच्छउ व गलगहिओ । वग्गुरपडिउ व मओ संवट्टइओ जह व
पक्खी ॥ ३ ॥ सो सोयइ मच्चुजरासमत्थओ तुरियनिद्दपक्खित्तो । ता पासइ विंदंतो कम्मभरपणोल्लिओ जीवो ॥ ४ ॥
काऊणमणेगाइं जम्मणमरणपरियट्टणसयाइं । दुक्खेण माणुसत्तं जइ लहइ जहिच्छियं जीवो ॥ ५ ॥ तं तह दुल्लहलंभं
विज्जुलयाचंचलं च मणुयत्तं । लद्धूण जो पमायइ सो काउरिसो न सप्पुरिसो ॥ ६ ॥ १५ ॥

अथ यदुक्तं—भावार्थसारयुक्तान्युपदेशपदानि वक्ष्ये इति, तत्प्रस्तुतमनुजत्वदुर्लभत्वमधिकृत्यागमसिद्धोपपत्त्या दर्श-
यन्नाह—

एयं पुण एवं खलु अण्णाणपमायदोसओ नेयं । जं दीहा कायठिई भणिया एगिंदियाईणं ॥ १६ ॥

समिला प्रतीतरूपा क्षिप्ता काभ्यांचित् कौतुकिकाभ्यां देवाभ्यां, ततस्तस्याः समिलायाः 'छिड्डुप्पवेसदिट्ठंता' इति, तत्र युगच्छिद्रे यः प्रवेशः स एव दृष्टान्तस्तस्मात् अनुपायं तनुकषायत्वादिमनुष्यजन्महेतुलाभविकलं मनुजत्वमिह दुर्लभं भवसमुद्रे भवभाजामिति ॥ १४ ॥

अथ दशमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

परमाणु खंभपीसणसुरनलियामेरुखेवदिट्ठंता । तग्घडणेवाऽणुचया मणुयत्तं भवसमुद्दम्मि ॥ १५ ॥

इह केणं तियसेणं एगो खंभो अणेगखंडाइं । काऊण चुन्निओ ताव जाव अविभागिओ जाओ ॥ १ ॥ भरिया महापमाणा नलिया (एगा) करेण सा तेण । पत्तो सुमेरुचूलासिहरे सा फूमिया तत्तो ॥ २ ॥ उद्दंडपवणवसओ महापयासत्तओ य तियसस्स । अविभागिमत्तणेण य दिसोदिसिं ते गया अणवो ॥ ३ ॥ पिच्छामि, कयावि पुणो मिलिज्ज तेऽणू हवेज्ज सो थंभो । इय पेच्छंतस्सवि से वाससहस्साइं णेगाइं ॥ ४ ॥ वोलीणाणि, ण तेसिं अणूण जोगो, ण यावि सो थंभो । संजाओ, तह एसो मणुयाण चुओ मणुयभावो ॥ ५ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'परमाणु'त्ति परमाणव इति द्वारपरामर्शः । 'खंभपीसण'त्ति स्तम्भस्य काष्ठादिमयस्य पेषणं चूर्णनं केनचित् कौतुकिना सुरेण कृतम् । ततश्च 'नलियामेरुखेवदिट्ठंता' इति तस्य पिष्टस्तम्भस्य नलिकायां प्रवेशितस्य मेरौ मेरुशिरसि क्षेपो दशसु दिक्षु यद् विकिरणं देवेन कृतं तदेव दृष्टान्तस्तस्माद् दुर्लभं मनुजत्वमिति गम्यते । किमुक्तं भव-

चित् तुच्छप्रमाणं छिद्रं संजातं तेन विनिर्गतया दुलेः कच्छपस्य ग्रीवया गलदेशेन चन्द्रस्य नभोमध्यभागभाजो मृगाङ्कस्य 'पासणय'त्ति लोचनाभ्यां कदाचिद्विलोकनमभूत् । ततस्तेन स्वकुटुम्बप्रतिबन्धविडम्बितेन ग्रीवामवकृष्य 'अन्नत्थ बुड्डुण'त्ति अन्यत्र तत्स्थानपरिहारात् स्थानान्तरे ब्रुडनेन निमज्जनेन कथंचित् कुटुम्बस्य मीलने कृते 'गवेसणोवमु'त्ति या गवेषणा प्रागुपलब्धरन्ध्रस्य तदुपमस्तत्तुल्यो दुर्लभतया मनुष्यलाभो मनुष्यजन्मप्राप्तिः । तुः पूरणार्थः ॥ १३ ॥

९ युगसमिलानिदर्शनम् ।

अथ नवमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

उदहि जुगे पुवावरसमिलाछिड्डुप्पवेसदिट्ठंता । अणुवायं मणुयत्तमिह दुल्लहं भवसमुद्दम्मि ॥ १४ ॥

जह केइ दुन्नि देवा अच्चब्भुयचरियकोउहल्लेण । जुगछिड्डाओ समिलं विजोजइत्ता लहुं चेव ॥ १ ॥ कह एसा जुगछिड्डं पुणोवि पाविज्ज इय मणे धरिउं । पत्ता सुमेरुसिहरे एको जूयं करे काउं ॥ २ ॥ अवरो उण तं समिलं पहाविया पुवअवरजलहीसु । खित्तं जुगं च समिला य पेच्छिउं ते तओ लग्गा ॥ ३ ॥ सायरजले अपारे सा समिला तं च जुगमहोगाढं । अइचंडचडुलपवणप्पणोल्लियाइं भमंताइं ॥ ४ ॥ थकाइं तत्थ बहुकालमागओ न उण तेसि संजोगो । संजोगेवि न जाओ छिड्डुपवेसो य समिलाए ॥ ५ ॥ जह तीए समिलाए छिड्डुपवेसो अईव दुल्लंभो । तह मोहमूढचित्ताण माणुसत्तंपि मणुयाण ॥ ६ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'उदहि'त्ति उदधौ 'जुगे'त्ति युगं यूपं 'पुव'त्ति पूर्वस्मिन् क्षिप्तं, 'अवर'त्ति अपरस्मिन् जलधावेव

अंथाष्टमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

चम्मावणद्धदहमज्झछिड्डदुलिगीवचंदपासणया । अण्णत्थ बुड्डणगवेसणोवमो मणुयलंभो उ ॥१३॥

किल कत्थइ वणगहणे अणेगजोयणसहस्सवित्थिन्नो । आसि दहो अइगहिरो अणेगजलयरकुलाइन्नो ॥ १ ॥ अइब-
हलनिविडसेवाडपडलसंछाइओवरिमभागो । माहिसचम्मेण व सो अवणद्धो भाइ सव्वत्तो ॥ २ ॥ केणवि कालवसेणं
चड्डुलगीवो दुली परिभमंतो । संपत्तो उवरितले गीवा य पसारिया तेण ॥ ३ ॥ सेवालपडलछिड्डं अह समए तम्मि
तत्थ संजायं । दिट्ठो तेण मयंको पडिपुण्णो कोमुइनिसाए ॥ ४ ॥ जोइसचक्काणुगओ निरब्भगयणस्स मज्झभागम्मि ।
खीरमहोयहिलहरीसमजोण्हाण्हावियदिसोहो ॥ ५ ॥ आणंदपूरियच्छो तो चिंतइ कच्छवो किमेयं ति । किं नाम एस
सग्गो किंवा अच्चब्भुयं किंचि ॥ ६ ॥ किं मम एगस्स पलोइएण दंसेमि सयणलोगस्स । इय चिंतिय निब्बुड्डो तेसिं
अन्नेसणनिमित्तं ॥ ७ ॥ आणीयसयलसयणो जाव पलोएइ तं किल पएसं । नो पासइ वाउवसेण पूरियं तत्थ तं छिड्डं
॥ ८ ॥ पत्तेवि कोमुई तम्मि दुलहा ससहरो व नहमज्झे । अब्भकओवद्दववज्जिओ य जह दुलहं एयं ॥ ९ ॥ तह संसा-
रमहद्दहमज्झे बुड्डाण सयलजंतूण । पुणरवि माणुसजम्मो अइदुलहो पुण्णहीणाण ॥ १० ॥

अतिवहलत्वनिविडत्वभावाभ्यां चर्मेव चर्म सेवालसंचयस्तेनावनद्धः सर्वथाच्छादितो यो ह्रदस्तस्य मध्ये यत् कथं-

---

१ क 'महोदहि' ।

विणिवेसिय पयंपियं जायतोसेण ॥ ४९ ॥ पूरेसु तुमं मम वच्छ ! वंछियं विंधिऊण राहं च । परिणेसु निव्वुइं रायकण्णगं अज्जिणसु रज्जं ॥ ५० ॥ ताहे सुरेंददत्तो नरनाहं नियगुरुं च नमिऊण । आलीढट्ठाणठिओ धीरो धणुदंडमादाय ॥ ५१ ॥ निम्मलतेल्लाऊरियकुंडयसंकंतचक्कगणछिद्दं । पेहंतो अवरेहिं हीलिज्जंतोवि कुमरेहिं ॥ ५२ ॥ अग्गियपमुहेहिं रोडिज्जंतोवि तेहि चेडेहिं । गुरुणा निरूविएहिं पासट्ठिएहिं च पुरिसेहिं ॥ ५३ ॥ आयड्ढियखग्गेहिं जइ चुक्कसि ताव तं हणिस्सामो । इइ जंपिरेहिं दोहिं तज्जिज्जंतोवि पुणरुत्तं ॥ ५४ ॥ लक्खुम्मुहकयचक्खू एगग्गमणो महामुणिंदो व । उवलद्धचक्कविवरो राहं विंधइ सरेण लहुं ॥ ५५ ॥ विद्धाइ तीइ खित्ता वरमाला निव्वुईइ से कंठे । आणंदिओ नरिंदो जयजयसद्दो समुच्छलिओ ॥ ५६ ॥ विहिओ वीवाहमहो दिण्णं रज्जं च से महीवइणा । जह तेण चक्कछिद्दं लद्धं, ण हु सेसकुमरेहिं ॥ ५७ ॥ तह कोइ पुण्णपब्भारभारिओ माणुसत्तणं लहइ । एयं अणोरपारं भवकंतारं परियडंतो ॥ ५८ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—चक्रेणाप्युपलक्षिते कन्याहरणे निर्वृतिसंज्ञराजकन्यकादृष्टान्ते राधावेधे प्रक्रान्ते सतीत्यर्थः, अस्फिटितेन लक्ष्यादन्यत्रान्याक्षिप्तेन अक्ष्णा दृष्ट्या ग्रहोऽवधारणं चक्राष्टकोपरिव्यवस्थितराधासंज्ञयन्त्रपुत्रिकावामाक्षिलक्षणस्य लक्ष्यस्येति गम्यते, 'चक्कनालाहिं'ति चक्रनालस्य चक्राधारस्तम्भस्याधःस्थितेन सुरेन्द्रदत्तेन कृतः, तदनु सज्जितशरेण तत्क्षणमेव राधा विद्धेति सामर्थ्याद् गम्यते । अन्येषां तु द्वाविंशतेः श्रीमालिप्रभृतीनामशिक्षितहस्तत्वेनालब्धराधावेधच्छिद्राणां अन्नत्थ नट्ठत्ति अन्यत्र लक्ष्याद् बहिस्तान्नष्टाः शराः । ततः प्रस्तुते किमायातमित्याह—तच्छेदनोपमो राधावेधाक्षिच्छेदोपमानो दुराप इत्यर्थः, मनुजलंभो मानुष्यप्राप्तिः, इतिशब्दो गाथापरिसमाप्त्यर्थः ॥ १२ ॥

॥ ३० ॥

पच्चक्खं निव्वुइं नरिंदसुयं । परिणेसु कुसलयाए राहावेहं लहुं काउं ॥ ३५ ॥ एवं च वोत्तु सो रायपुत्तु संजायखोहु निन्नट्ठसोहु । पस्सेयकिण्णु अइचित्तसुन्नु दीणाणणच्छु पगलंतकच्छु ॥ ३६ ॥ विच्छायगत्तु नयलच्छियत्तु लज्जायमाणु विहलाभिमाणु । हेट्ठउ नियंतु पोरिसु मुयंतु थिउ थंभिउव्व दढजंतिउ व्व ॥ ३७ ॥ पुणरवि भणिओ रण्णा संखोहं वज्जिऊण हे पुत्त! । कुणसु समीहियमत्थं कित्तियमेत्तं इमं तुज्झ ॥ ३८॥ संखोहं पुत्त! कुणंति ते परं जे कलासु न वियड्ढा । तुम्हारिसाणं स कहं अकलंककलागुणनिहाण? ॥ ३९ ॥ इय संलत्तो धिट्ठिमवलंबिय सो मणागमवियड्ढो । कहकहवि धणुं गेण्हइ पकंपिरेणं करग्गेणं ॥ ४० ॥ सवसरीरायासेण कहवि आरोविऊण कोयंडं । जत्थ व तत्थ व वच्चउ मुक्को सिरिमालिणा बाणो ॥ ४१ ॥ थंभे आभिट्टित्ता झडत्ति सो भंगमुवगओ तयणु । लोगो कयतुमुलरवो निहुयं हसिउं समारद्धो ॥ ४२ ॥ एवं सेसेहिवि नरवइस्स पुत्तेहिं कलविउत्तेहिं । जह तह मुक्का बाणा न कज्जसिद्धी परं जाया ॥ ४३ ॥ लज्जामिलंतनयणो वज्जासणिताडिउव्व नरनाहो । विच्छायमुहो विमणो सोगं काउं समाढत्तो ॥ ४४ ॥ भणिओ य अमच्चेणं देव! विमुंचसु विसायमन्नोवि । अत्थि सुओ तुम्हाणं ता तंपि परिक्खह इयाणिं ॥ ४५ ॥ रण्णा भणियं को पुण समप्पियं मंतिणा तओ भुज्जं । तं वाइऊण रण्णा पयंपियं होउ तेणावि ॥ ४६ ॥ अच्चंतपाढिएहिं इमेहिं पावेहि जं समायरियं । सो वि हु तमायरिस्सइ धी धी एवंविहसुएहिं ॥ ४७ ॥ जइ पुण तुह निब्बंधो विन्नासिज्जउ तया सुओ सोवि । तो मंतिणोवणीओ सुरिंददत्तो सउज्झाओ ॥ ४८ ॥ अह तं भूमीवइणा विचित्तपहरणपरिस्समकिणंकं । उच्छंगे

१ क 'नयलच्छिवत्तु' ।

तकलाकुसला ममसेव सुया परं एत्थ ॥ २० ॥ सो पुण सुरिंददत्तो कलाकलावं अहिजिओ सयलं । अगणेंतो समवयसा चेडरूवंपि पच्चूहं ॥ २१ ॥ अह महुरानयरीए पव्वयनगराहिवो नियंयधूयं[1] । पुच्छइ पुत्ति ! तुह वरो जो रोयइ तं पणामेमि ॥ २२ ॥ तीए पयंपियं ताय ! इंददत्तस्स संतिया पुत्ता । सुव्वंति कलाकुसला सूरा धीरा सुरूवा य ॥ २३ ॥ तेसिं एक्कं सुपरिक्खिऊण राहाइ वेहविहिणा हं । जइ भणसि ता सयं चिय गन्तूण तहिं वरेमि त्ति ॥ २४ ॥ (ग्रं० १०००) —पडिवन्नं नरवइणा ताहे पउराए रायरिद्धीए । सा परिगया पयट्टा गंतुं नयरम्मि इंदपुरे ॥ २५ ॥ तं इंतिं सोऊणं तुट्ठेणं तेण इंदनरवइणा । कारविया नियनयरी उब्भवियविचित्तधयनिवहा ॥ २६ ॥ अह आगयाइ तीए दवाविओ सोहणो य आवासो । भोयणदाणप्पमुहा विहिया गुरुउचियपडिवत्ती ॥ २७ ॥ विन्नत्तो तीइ निवो राहं जो विंधिही सुओ तुज्झ । सो च्चिय मं परिणेहि एत्तो च्चिय आगया हमिह ॥ २८ ॥ रण्णा भणियं, मा सुयणु ! एत्तिएणावि तं किलिस्सिहसि । एक्केक्कपहाणगुणा सव्वेवि सुया जओ मज्झ ॥ २९ ॥ उच्चियपएसे य तओ सव्वेयरभमिरचक्कपंतिल्लो । सिरिरइयपुत्तिगो लहु महं पइट्ठाविओ थंभो ॥ ३० ॥ अक्खाडओ य रइओ बद्धा मंचा कया य उल्लोया । हरिसुल्लसंतगत्तो आसीणो तत्थ नरनाहो ॥ ३१ ॥ उवविट्ठो नयरिजणो आहूया राइणा नियपुत्ता । वरमालं घेत्तूणं समागया साविरायसुया ॥ ३२ ॥ अह सव्वपुत्तजेट्ठो सिरिमाली राइणा इमं वुत्तो । हे वच्छ ! मणोवंछियमवंझमेत्तो कुणसु मज्झ ॥ ३३ ॥ धवलेसु नियकुलं परममुन्नइं नेसु रज्जमणवज्जं । जिण्हाहि जयपडागं सत्तूणं विप्पियं कुणसु ॥ ३४ ॥ एवं रायसिरिं पिव

[1] क घ 'नियंयधूयं' ।

अह रण्णा तदुवरिसंजायरागेण ॥ ४ ॥ विविहपयारेहिं मग्गिऊण मंतिं सयं समुव्वूढा । परिणयणाणंतरमवि खित्ता अंतेउरे सा उ ॥ ५ ॥ अन्नन्नपवररामापसंगवासंगओ य नरवइणा । विस्सुमरिया चिरेण य दट्ठुं ओलोयणगयं तं ॥ ६ ॥ जंपियमणेण ससहरसरिच्छपसरंतकंतिपब्भारा । का एसा कमलच्छी लच्छी विव सुंदरा जुवई ? ॥ ७ ॥ कंचुइणा संलत्तं सा एसा देव! मंतिणो धूया । जा परिणिऊण मुक्का तुब्भेहिं पुव्वकालम्मि ॥ ८ ॥ एवं भणिए राया तीइ समं तं निसी-हिणिं वुत्थो । तउ ण्हाय त्ति तहच्चिय पाउब्भूओ य से गब्भो ॥ ९ ॥ अह सा पुव्वममच्चेण आसि भणिया जया तुहं पुत्ति! । पाउब्भवेज्ज गब्भो जं व नरिंदो समुल्लवइ ॥ १० ॥ तं साहेज्जसु तइया तहत्ति तीएवि सव्वुवुत्तंतो । सिट्ठो पि-उणो, तेणावि भुज्जखंडम्मि लिहिओ सो ॥ ११ ॥ पच्चयकएणमच्चो पइदियहं सारवेइ अपमत्तो । जाओ तीए पुत्तो सुरिंददत्तो कयं नाम ॥ १२ ॥ तम्मि य दिणे पसूयाणि तत्थ चत्तारि चेडरूवाणि । अग्गियओ पव्वयओ बहुली तह सागरयनामो ॥ १३ ॥ उवणीओ पढणत्थं लेहायरियस्स सो अमच्चेण । तेहिं चेडेहिं समं कलाकलावं अहिज्जेइ ॥ १४ ॥ तेवि सिरिमालिपमुहा रन्नो पुत्ता न किंचिवि पढंति । थेवंपि कलायरिएण ताडिया निययजणणीए ॥ १५ ॥ साहिंति रोयमाणा एवं एवं च तेण भणिय म्ह । अह कुवियाहिं भणिज्जइ उज्झाओ रायमहिलाहिं ॥ १६ ॥ हे कूडपंडिय, सुए अम्हाणं कीस हणसि निस्संकं । पुत्तरयणाइं जह तह न होंति एयंपि नो मुणसि ? ॥ १७ ॥ हा होउ तुज्झ पाढणविहीए अच्चंतमूढविहलाए । जो न सुए थोवंपि हु ताडंतो वहसि अणुकंपं ॥ १८ ॥ इय ताहिं फरुसवयणेहिं तज्जिएणं उवेहिया गुरुणा । अच्चंतमहामुक्खा ताहे जाया नरिंदसुया ॥ १९ ॥ रायावि वइयरमिणं अयाणमाणो मणम्मि चिंतेइ । अच्चं-

पुव्ववराहे तहाविहं पाविउं छलं किंचि । सूलासिरम्मि आरोविऊण पंचत्तणं नीओ ॥ १२६ ॥ एत्थ विसेसोवणओ एसो दंसिज्जए जहा राया । तह एस धम्मियजणो जह सो चोरो तह य देहो ॥ १२७ ॥ जह तस्स धणुवओगो विहिओ विविहेहिं तेणुवाएहिं । तह देहाउ इमाओ कज्जो सामत्थउवओगो ॥ १२८ ॥ जह सो तेणो तेणं धणरहिओ एस इइ मुणेऊणं । आरोविय सूलाए पुव्विल्लवराहदोसेण ॥ १२९ ॥ नीओ जीवियपज्जंतमेस देहोवि झीणसामत्थो । सूलासमाणअणसणविहिणा अंतम्मि मोत्तव्वो ॥ १३० ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः—स्वप्ने इति द्वारपरामर्शः, चंद्रग्रसने स्वप्ने इव चन्द्रपानलक्षणे सति मण्डकराज्ये उक्तरूपे संपन्ने द्वयोर्देशिकमूलदेवयोः, कुत इत्याह–'वीणणओ'त्ति स्वप्नफलव्यञ्जनात् कार्पटिकफलस्वप्नपाठककृतात् ततो देशिकेन ज्ञातव्यञ्जनप्रस्तुतस्वप्ने राज्यफलेऽवबुद्धेऽनुतापः पश्चात्तापः कृतः, 'सुविणे' इति ततः पुनरपि प्रस्तुतस्वप्नलाभाय स्वप्ने शयने प्रक्रान्ते सति तल्लाभसमं प्रस्तुतस्वप्नलाभसदृशं, खुरवधारणे, मनुजत्वं प्रस्तुतमिति ॥ ११ ॥

अथ सप्तमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

चक्केणवि कण्णहरण अफिडियमच्छिगहचक्कनालाहे । अन्नत्थ णट्ठतच्छेदणोवमो मणुयलंभो त्ति ॥१२॥

इंदपुरे इव रम्मे इंदपुरवरम्मि आसि नरनाहो । नामेण इंददत्तो इंदो इव विवुहमहणिज्जो ॥ १ ॥ सिरिमालिपमुहपुत्ता बावीसमणंगचंगरूवधरा । बावीसाए देवीणमत्तया तस्स य अहेसि ॥ २ ॥ एगम्मि य पत्थावे अमच्चधूया रइव्व पच्चक्खा । दिट्ठा तेणं गेहे कीलंती विविहकीलाहिं ॥ ३ ॥ ता पुच्छिओ परियणो कस्सेसा तेण जंपियं देव ! । मंतिसुया,

॥ ११० ॥ मंडियनामा चोरो सणियं उद्दाविओ य सो तेण । भणिओ य भद्द! को तं सो भणइ अणाहपहिओ हं ॥ १११ ॥ मं अणुगच्छसु जेणं सिद्धी ते होइ वंछियत्थाण । आमं ति भणिय लग्गो सो राया तस्स मग्गेण ॥ ११२ ॥ कत्थइ ईसरगेहे खणियं खत्तं विणिग्गओ तत्थ । अइपउरो घरसारो दिन्नो रन्नो य खंधम्मि ॥ ११३ ॥ जिण्णुज्जाणब्भंतरदेउलमढमज्झभूमिहरयम्मि । नीओ य तत्थ दिट्ठा तब्भगिणी रूवरयणखणी ॥ ११४ ॥ सा मंडिएण भणिया सोयं चलणाण कुणसु एयस्स । कूवसमीवे सा तस्स ठाविउं फुसइ जा चरणे ॥ ११५ ॥ फंसाणुमाणजाणियनिवचरणा पणयमागया तम्मि । ता जाणावइ तं तह जह सो तुरियं विणिक्खंतो ॥ ११६ ॥ जो उण अन्नो सो पायसोयछउमेण तत्थ कूवम्मि । अच्चंतगहीरतले खिप्पइ तीए गयदयाए ॥ ११७ ॥ कोलाहले कए एस जाइ इह निग्गओ ममाहिंतो । तो सो खग्गसहाओ अणुलग्गो मग्गओ तस्स ॥ ११८ ॥ नाओ य मूलदेवेण एस जहा एइ तुरियपयचारो । तो नयरच्चरसिवंतरम्मि परिसंठिओ भीओ ॥ ११९ ॥ रोसावेसभमाओ खग्गेण सिवं विहाडिय कयत्थं । अप्पाणं मन्नंतो स नियत्तो पिट्ठओ झत्ति ॥ १२० ॥ गयखंधम्मि विलग्गो वीयदिणे जा पुरे भमइ राया । ता कवडविहियपट्टगसंछइयतणू तओ तेणो ॥ १२१ ॥ दिट्ठो रन्ना कंथाइ सेवणं चच्चरे कुणेमाणो । विन्नाओ तक्खणमेव तो य भवणं लहुं नीओ ॥ १२२ ॥ निसिववहारो पयडीकओ य मिलियाइं दोण्हवि मणाइं । ठविओ पयम्मि अइनिउणबुद्धिणा मूलदेवेण ॥ १२३ ॥ भणिओ भइणिं मम देहि तेण दिन्ना सगउरवं तस्स । एवं वच्चइ कालो तीइ समं विसयसत्तस्स ॥ १२४ ॥ विन्नायभवणसारेण राइणा तेण तेणुवाएण । संपाडियविस्सासो कओ य उवभुत्तसवस्सो ॥ १२५ ॥ सरिउं

डभट्टेण मूलदेवो समज्जिणियरज्जो । विण्णायडम्मि नयरे समागओ तत्थ लहु चेव ॥ ९५ ॥ दिट्ठो राया, दिण्णो पहा-
णगामो विसज्जिओ तत्तो । मह नयणगोयरे जह न एहि तह कुणसु इय भणिओ ॥ ९६ ॥ अह अन्नया कयाइ उज्जे-
णीओ धणज्जणनिमित्तं । देसंतरं पवण्णो अयलो बहुलोयपरियरिओ ॥ ९७ ॥ तत्थोवज्जियबहुविहवभरियसगडो य
दिन्नजोएण । विन्नायडम्मि पत्तो सुंकं पाडेउमारद्धो ॥ ९८ ॥ मंजिट्ठाइकयाणंतरेसु गोवियमहग्घबहुरूवो । णाओ सुंकि-
यलोएण दंसिओ नरवइस्स तओ ॥ ९९ ॥ तो तेण संभमुब्भंतलोयणेणं पलोइओ अयलो । कह एत्थ सत्थवाहो अहो
अच्चब्भुयं एयं ॥ १०० ॥ परियाणेसि महायस! को हं पडिभणइ देव! केण तुमं। नो नज्जसि सरयससंककंतकित्तीभरि-
यभवणो ? ॥१०१॥ साहियनियवुत्तंतो नरनाहो दुक्करं करेऊण । सक्कारमस्स समए तं तुट्ठमणं विसज्जेइ ॥ १०२ ॥ पत्तो
उज्जेणीए अयलो मिलिओ य बंधवजणस्स । कहिया य मूलदेवेण जा कया तस्स पडिवत्ती ॥ १०३ ॥ अह विन्नायड-
नयरे चोरेणेगेण चउरचरिएण । पइदिवसं ईसरमंदिरेसु पाडिज्जए खत्तं ॥ १०४ ॥ दक्खो वि य आरक्खियलोओ पय-
ओवि तं न लक्खेइ । नरवइणो तेण निवेइयं च नो देव! दीसइ सो ॥ १०५ ॥ णूणमदिस्सीकरणं तेणं विहियं सुरो
व खयरो वा । सो होज्ज अन्नहा कह केणावि कहिंपि नो दिट्ठो ॥ १०६ ॥ तो नीलपडावरणो पयंडअसिदंडमंडियक-
रग्गो । सयमेव मूलदेवो पढमपवेसे विणिक्खंतो ॥ १०७ ॥ देवलपवासहासुन्नगेहउज्जाणमाइठाणेसु । उवलद्धुं पारद्धो
बहुएहिं सो उवाएहिं ॥ १०८ ॥ अह एगाइ पवाए रयणीए मज्झभागसमयम्मि । निब्भरतिमिरभरवसा निरुद्धदिट्ठि-
प्पयारम्मि ॥ १०९ ॥ सुत्तम्मि सहालोए कइयववसओ य मूलदेवो वि । तत्थेव संपयट्टो सोउं अह आगओ तत्थ

गज्जी हएण हेसारवो गरुओ ॥ ८२ ॥ घेत्तूण करी कलसं अहिसिंचिय नेइ नियखंधम्मि । ढलियाउ चामराओ छत्तं उवरिट्ठियं झत्ति ॥ ८३ ॥ पूरियसयलनहंगणमग्गं ताहे पवाइयं तूरं । अइमुहलो जयसद्दो पओजिओ बंदिविंदेहिं ॥८४॥ पत्तो रायसहाए मुत्तामणिमंडिए चउक्कम्मि । सीहासणोवरिगओ पणओ सामंतचक्केण ॥ ८५ ॥ जाओ महानरवई पयावपरिभूयवेरिनरनाहो । सो रज्जं रंजियसुयणमाणसो माणइ जहिच्छं ॥ ८६ ॥ जाओ जणे पवाओ जह इमिणा चंदमंडलं सुमिणे । पीयं तस्स पसाएण पावियं एरिसं रज्जं ॥ ८७ ॥ सुणियं च तेण देसियनरेण किं एरिसं न मे जायं । नरनाहत्तं वीणणदोसाओ जणेण सो भणिओ ॥ ८८ ॥ एत्तो जमन्नमेवं सुमिणं लब्भामि तं कहिस्सामि । निउणस्स कस्सई जेण होज्ज इय रज्जसंसिद्धी ॥ ८९ ॥ दहितक्कपउरभोयणपरायणो सोविरो जहिच्छाए । सुविणं मग्गंतो सो किलिस्सिओ कालमइबहुयं ॥ ९० ॥ जह तस्स एयसुविणयलाभो अइदुल्लहो तहा भद्दं । मणुयत्तं मणुयाणं अपारसंसारनीरहरे ॥ ९१ ॥ एसो सेसकहाणयलेसो पत्थावमागओ जेण । तेण भणिज्जइ सो अन्नया उ चिंतेइ नरनाहो ॥ ९२ ॥ लद्धं रज्जं मयमंडणाण वरवारणाण य सहस्सो । एगित्थ देवदत्ता ण अत्थि तो णूणमाभाइ ॥ ९३ ॥ यतः

"नेहलिनिग्ग मेलइ निक्कारण रसी, वसणसएवि अमूढइ विहुवि[1] अणुलसी । सज्जणि सरलसहावइ तहवि सोमथिरि, माणुससंगमि सग्गु कि सग्गह सिंगु सिरि ? ॥ १ ॥"

उज्जेणिसामिणा दाणमाणगहिएण विहियपणएण । अब्भत्थिएण बहुहा समप्पिया देवदत्ता से ॥ ९४ ॥ विसुयं सद्ध-

१ ब 'सूहवि' ।

दभागधेओ तेसिं सो देसियाण पुरो ॥ ६६ ॥ जा पन्नवेइ सुविणयफलं च पुच्छेइ ताव एक्केण । घयगुलसमग्गमंडय-
लाभो तुज्झ त्ति वाहरियं ॥ ६७ ॥ पत्तो य बीयदिवसे छाइज्जंतम्मि किंचिवि गिहम्मि । गिहपहुणा निद्दिट्ठो संपत्तो
मंडओ तेण ॥ ६८ ॥ अइनिउणत्तणमइणा उ चिंतियं ताव मूलदेवेण । एत्तियफलो न एसो सुविणो, अवियाणगा एए
॥ ६९ ॥ अह उग्गयम्मि रविमंडलम्मि काउं पभायकिच्चाइं । कुसुमभरियंजली सो पत्तो सुविणन्नुयसयासे ॥ ७० ॥
परिपूजियतच्चरणो काऊण पयाहिणं पणयमउली । बद्धंजली निवेएइ चंदपाणं सुविणयम्मि ॥ ७१ ॥ तो सुविणपाढ-
एणं रज्जफलं निच्छिऊण तं सुविणं । लायण्णामयपुण्णं कन्नं परिणाविओ पढमं ॥ ७२ ॥ एसो ते रज्जफलो सत्तदिण-
ब्भंतरे धुवं सुविणो । एवं ति मउलियंजलिपुडेण पडिवण्णमेएणं ॥ ७३ ॥ पत्तो कमेण विन्नायडम्मि परिचिंतियं तओ
तेण । अच्चंतनिद्धणो हं भमामि कह नयरमज्झम्मि ॥ ७४ ॥ तो रयणीए ईसरगिहम्मि एगम्मि खणियखत्तो सो । आ-
रक्खिएहिं गहिओ बद्धो य नीओ य करणम्मि ॥ ७५ ॥ चोरस्स वहो दंडो त्ति नीइसत्थं सरंतओऽमच्चो । तं वज्झ-
माणवेई निज्जइ जा वज्झभूमीए ॥ ७६ ॥ ता चिंतेइ किमेयं सव्वं पुव्वुत्तमलियगं होही ?। तस्सेवुदयागयपोढपुण्णवसओ
पुरे तत्तो ॥ ७७ ॥ उग्गाढसूलवियणो विहुरसरीरो अपुत्तओ मरइ । नरनाहो दिव्वाइं अहिवासिज्जंति तो पंच ॥ ७८ ॥
तंबेरमो तुरंगो छत्तं चामरजुगं च तह कलसो । तो देवयाउ लहु ओयरंति एएसु रज्जस्स ॥ ७९ ॥ मग्गिज्जइ नररयणं
जोग्गं रज्जस्स चच्चराईसु । दिव्वेहिं तेहिं नयरीइ सव्वओ हिंडमाणेहिं ॥ ८० ॥ दिट्ठो य खरारूढो छित्तरछत्तो सरावमा-
लगलो । रत्तंदणकयराओ मसिमुद्दयमुद्दियसरीरो ॥ ८१ ॥ संमुहमेंतो सो मूलदेवतेणो तओ गइंदेण । पारद्धा गल-

यदिणे तं अडविमइच्छिया दोवि ॥ ५० ॥ पत्ते वसिमसमीवे आसासंपायणेण मम एसो । दूरमुवयारकारि त्ति चिंतिउं मूलदेवेण ॥५१॥ भणिओ भद्द! पयट्टसु नियकज्जे संभलाहि मं जइया । संपत्तरज्जमेज्जसु तइया जं देमि ते गामं ॥५२॥ दिणपहरदुगे गामं समागओ तत्थ भिक्खणट्ठाए । करकलियपत्तपुडओ अकिलिट्ठमणो पविट्ठो सो ॥ ५३ ॥ कुम्मासेहिं चिय केवलेहिं लद्धेहिं पूरिओ पुडओ । चलिओ तलागतीरे अच्चंतमणुस्सुओ सणियं ॥ ५४ ॥ एत्थंतरम्मि मासोववासतववसविसोसियसरीरो । उज्जाणाओ एंतो गामाभिमुहो मुणी एगो ॥ ५५ ॥ पारणगकए दिट्ठो अणेण पप्फुल्ललोयणमणेण । तो चिंतिउं पयट्टो अहो मे पुण्णपरिवाडी ॥ ५६ ॥ चिंतामणीवि लब्भइ लब्भइ कइयावि कप्परुक्खोवि । भोयणसमए एसो न लब्भए भागहीणेहिं ॥ ५७ ॥ इह जं जम्मि खणे संपज्जई दाउमइमहग्घं तं । ता कुम्मास च्चिय मज्झ नो अन्नं संपयं दाणं ॥ ५८ ॥ अइवहलपुलयकलिओ हरिसंसुयउल्ललोयणजुगलो । पभणइ भयवं! गेण्हसु मम करुणं काउं कुम्मासे ॥ ५९ ॥ मुणिणावि दव्वक्खित्ताइएहिं परियाणिऊण संसुद्धिं । पज्जत्तं ते पत्ते गहिया महियाभिमाणेण ॥ ६० ॥ धण्णाणं खु नराणं कुम्मासा हुंति साहुपारणए । इय भणइ मूलदेवो जा परितुट्ठो तओ गयणे ॥ ६१ ॥ मुणिभत्तदेवयाए मग्ग वरं पभणिओ वरेइ तओ । गणियं च देवदत्तं दंतिसहस्सं च रज्जं च ॥ ६२ ॥ कुम्मासेहिं अवसेसएहिं विहियं च भोयणं तेण । अमयमयभोयणेण व बाढं संपाविओ तित्तिं ॥ ६३ ॥ वेन्नायडवरनयरं पओसकालम्मि पाविउं तत्थ । देसियसहाइ सुत्तो पभायसमयम्मि पासेइ ॥ ६४ ॥ पडिपुन्नचंदमंडलमइधवलपहापहासियदिसोहं । पिज्जंतमप्पणा देसिओवि तं पेच्छए अन्नो ॥ ६५ ॥ पडिबुद्धा ते जुगवं हलबोलं उट्ठिओ तओ काउं । अइमं-

स्यापदोऽस्तं गताः स्त्रीभिः कस्य न खण्डितं भुवि मनः को नाम राज्ञां प्रियः?। कः कालस्य न गोचरान्तरगतः कोऽर्थी गतो गौरवं को वा दुर्जनवागुरासु पतितः क्षेमेण यातः पुमान्? ॥ १ ॥"

विडउ व सलिलभिन्नो निग्गच्छइ जाव ताव अयलेण। अयलग्गकरेण सिरे गिण्हिय केसेसु सो भणिओ ॥ ३७ ॥ किं ते करेमि इण्हिं, जं रुच्चइ तं करेसु, सो भणइ । नियदुच्चरियवसाओ जमहं तुह गोयरे जाओ ॥ ३८ ॥ वयणपउत्तिं सो तस्स सोउमक्खित्तमाणसो भणइ । ही देवपरिणईए सुयणावि जमावईं इंति ॥ ३९ ॥ नासियनीसेसतमो जगचूडामणिपयं पवन्नो य । पावइ रवीवि वसणं गहकल्लोला हि कालवसा ॥ ४० ॥ मज्झ करेज्ज कयाइवि साहेज्जं भद्द! वसणपडियस्स । सक्कारिऊण मुक्को अयलेणं मूलदेवो त्ति ॥ ४१ ॥ अपत्तपुव्वनिग्गहकलंकलज्जाविलक्खभावेण । विन्नायडपुरसंमुहमारद्धो एस अह गंतुं ॥ ४२ ॥ संबलमेत्तेणवि वज्जिओ य पत्तो महाडवीइ मुहे । वायासहायगं किंचि जाव अवलोयए पहियं ॥ ४३ ॥ लोभभुयंगमडक्को ढक्को जाईए सद्धडो नाम । भग्गो मग्गपयट्टो ससंबलो तेण तो दिट्ठो ॥ ४४ ॥ एयस्स संबलवलेण जामि इण्हिं न वंचणं काही । मज्झ इमो ते चलिया परोप्परं विहियसंभासा ॥ ४५ ॥ पत्तो दिणपहरतिगे निग्गामपहाइ तीइ अडवीए । कत्थ वि सजलपदेसे विस्सामं काउमारद्धा ॥ ४६ ॥ नीहारिऊण वइयाइ सत्तुया तेण पत्तपुडियाए । आलोडिय सलिलेणं भुत्ता एगागिणा चेव ॥ ४७ ॥ वायामेत्तेणं पि य इयरो न निमंतिओ समीवेवि । वट्टंतो निट्ठुरमाणसेण ही किविणचरियाइं ॥ ४८ ॥ विस्सरियमिणं नूणं एयस्स णिमंतणं न तेण कयं । कल्ले दाहिइ इय चिंतिऊण तेणेव सह चलिओ ॥ ४९ ॥ एवं बीएवि दिणे न तेण संभासिओ मणागंपि । तो पत्ते तइ-

महब्बओ एरिसो विहिओ ॥ २१ ॥ सविसायं सा भासइ किमहं करिणी जमेवमुवणेइ । असमारइयाउ इमा समूलडा-
लाउ लट्ठीओ ॥ २२ ॥ तो भणसु मूलदेवं किं काही सोवि ताव पिच्छामो । पहिया चेडी जाणाविओ य सो जूयखल-
यम्मि ॥ २३ ॥ तत्तो तेण कवड्डे घेत्तूणं दस दुगेण तम्मज्झा । गहिया दो लट्ठीओ दुगेण दो अहिनवसरावे ॥ २४ ॥
सेसेण चाउजायं तिक्खेण छुरेण ताउ घडिऊण । तह गंडली कयाओ सूलासुं पोइयाओ य ॥ २५ ॥ चाउज्जाएणं वा-
सिऊण ठविउं सरावदुगमज्झे । चेडीकरप्पियाओ काउं संपेसिया तीसे ॥ २६ ॥ जणणीइ दंसियाओ पेच्छसु विन्ना-
णअंतरं दोण्हं । अकिलेसेणं भक्खणरिहाउ संपेसिया तेण ॥ २७ ॥ अयलेण पुण महंतो अत्थवओ कारिओ न उण
मज्झ । एक्कावि उच्छुलट्ठी जहोवजुज्जइ तहा विहिया ॥ २८ ॥ एगंतेणेव गुणे एसा पेच्छेइ मूलदेवस्स । इय सविसाया
जणणी चिंतेउं एवमारद्धा ॥ २९ ॥ को नाम सो उवाओ जेणेसो निग्गहं लहेज्जाहि । अयलाउ जेण न पुणो पविसेज्जा
मज्झ गेहम्मि ॥ ३० ॥ अह अण्णवासरे अयलसत्थवाहो भणाविओ तीए । छउमेण गामगमणं करेत्तु एज्जाहि संझाए
॥ ३१ ॥ तेण तहच्चिय विहिए गमणे तुट्ठाइ देवदत्ताए । गेहम्मि मूलदेवो पवेसिओ जाव अभिरमइ ॥ ३२ ॥ विज्जु-
झडप्पो व्व तओ आवडिओ झत्ति अयलसत्थाहो । गिहमज्झे य अइगओ इयरो सेज्जायले लीणो ॥ ३३ ॥ णाओ य
तेण, भणिया गणिया, ण्हायव्वं मज्झ इत्थेव । सेज्जाए, सा पभणइ निरत्थं किं विणासेसि ॥ ३४ ॥ मज्झं चेव विणस्सइ
ण उणो तुह किंपि किं विसूरेसि ? । पारद्धो ण्हाणविही अब्भंगुव्वट्टणाईओ ॥ ३५ ॥ कलसपलोट्टणसमए पारद्धो चिं-
तिउं तओ इयरो । ही ही वसणाण वसा वसणाइं जओ भवंतेवं ॥ ३६ ॥ "कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितो विषयिणः क-

जंति दिणा ॥ ७ ॥ अह अन्नया महूसवसमए उज्जाणकीलणनिमित्तं । अयलेण देवदत्ता दिट्ठा सह मूलदेवेण ॥ ८ ॥ सिवियारूढा, पोढं पणयं तक्खणमुवागओ तीए । चिंतेइ सत्थवाहो ता धण्णाणं घडइ एसा ॥ ९ ॥ ता केण उवाएणं मज्झ समीहियकरा भवेज्जेसा? । आढत्तो दाणाई उवयारोऽणेगहा तीए ॥ १० ॥ उवयारमेत्तगज्झा गणियाओ जेण तेण सो तीए । आणीओ बहुमाणस्स गोयरं दावियसिणेहो ॥ ११ ॥ वरचित्तभित्तिकलिए निम्मलमणिभूमिए सउल्लोचे । पज्जलियरयणदीवयपहागलत्थियतिमिरपूरे ॥ १२ ॥ कयउब्भडसिंगारो पओससमए य वासभवणे सो । पत्तो पडिवण्णो आसणाइदाणेण सो तीए ॥ १३ ॥ एवं तेण समं सा गमेइ कालं विसालभोगपरा । परमंचंतसिणेहा णिच्चं च्चिय मूलदेवम्मि ॥ १४ ॥ अक्काभणए एसा न पवेसइ तं नियम्मि गेहम्मि । खिज्जेइ किंचि चित्ते णाओ जणणीइ तब्भावो ॥ १५ ॥ भणिया पुत्ति! पवेससु जो रुच्चइ तुज्झ झूरसि किंमेवं? । समए पवेसिओ सो भणिओ अक्काइ तो एवं ॥१६॥ "अपात्रे रमते नारी गिरौ वर्षति माधवः । नीचमाश्रयते लक्ष्मीः प्राज्ञः प्रायेण निर्धनः ॥ १ ॥" पभणेइ देवदत्ता नाहं लुद्धा धणम्मि किंतु गुणे । सो उ गुणो सव्वो च्चिय निवसइ इह मूलदेवम्मि ॥ १७ ॥ भणिया जणणीए सा अणेगगुणगणसमण्णिओ अयलो । तत्तो तुह प्पियाओ सा पभणइ कीरउ परिच्छा ॥ १८ ॥ तो अयलस्स समीवे दासी संपेसिया जहा भणसु । तुह वल्लहाइ जायं उच्छूणं भक्खणे चोज्जं ॥ १९ ॥ तप्पत्थणाइ सोहग्गियाणमग्गेसरं मुणंतो सो । अप्पाणमणेगाइं संपेसइ उच्छुसगडाइं ॥ २० ॥ भणिया जणणीए सा अचलस्सोदारयं तुमं पिच्छ । एक्कवयणेण जेणं

१ घ 'मच्चत्तसिणेहा'।

रयणाणि मोल्लरहियाणि विक्कओ ताण कह विहिओ? ॥ ९ ॥ मोल्लाणि पडिसमप्पिय तेसिं वणिजारयाण लहु चेव। जह इंति मज्झ गेहं ताइं तुब्भेहिं तह कज्जं ॥ १० ॥ तो ते अट्ठवि अट्ठसु दिसासु तेसिं गवेसणनिमित्तं। पारसकूलाईसुं पत्ता देसंतरेसु कमा ॥ ११ ॥ सव्वायरेण ताइं गवेसियाइं, न सव्वसंजोगो । संजाओ वणियाणं कहिंपि केसिंचि गमण-वसा ॥ १२ ॥ रयणाण तेसिं दुलहो समागमो जह तहेव जीवाण। मणुयत्ताउ चुयाणं पुणोवि माणुस्सओ जम्मो॥१३॥ इति ॥ १० ॥

अथ षष्ठदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

सुमिणम्मि चंदगिलणे मंडगरज्जाइं दोण्ह वीणणओ। नाएऽणुताव सुमिणे तल्लाहसमं खु मणुयत्तं ११

अत्थि अवंतीविसए समुज्जया जा जिणेउममरपुरिं। अइनिम्मलविभववसा उज्जेणी नाम पवरपुरी ॥ १ ॥ उग्गपर-क्कमवसविजियसयलदिसिमंडलो कलानिउणो। नामेणं जियसत्तू नरनाहो तं च पालेइ ॥ २ ॥ तत्थत्थि सत्थवाहो समत्थदेसेसु पत्तववहारो। अयलो अयलो व्व थिरो चागी भोगी महाभागो ॥ ३ ॥ तत्थ वि य देवदत्ता लायण्णमहोयही कमलनयणा। गणिया गणियागयलोयमाणसा निवसइ धणड्ढा ॥ ४ ॥ तहा,—धुत्ताणं तेणाणं वसणीणं कोउगीण कुसलाणं। विउसाण धम्मियाणं जो मूलसलाहणं लहइ ॥ ५ ॥ रायन्नकुलुप्पन्नो संपुन्नो रायलक्खणसएहिं। तत्थत्थि मूलदेवो धुत्तो पत्तो परं कित्तिं ॥ ६ ॥ सब्भावसारमणहं विसयसुहं तस्स सेवमाणस्स । गणियाइ देवदत्ताइ दिन्नतोसस्स

जलम्मि । सव्वोवि रयणरासी दिसोदिसिं विप्पइण्णो य ॥ ४ ॥ सो वि य समुद्ददत्तो पाविय फलगं कहिंचि तीरम्मि । लग्गो विसन्नचित्तो खारजलासीणसव्वंगो ॥ ५ ॥ पारद्धं रयणाणं गवेसणं तेण पउणदेहेण । जह तस्स रयणनिवहो दुलहो, तह एत्थ मणुयत्तं ॥ ६ ॥ इति ॥

अक्षरार्थः । 'रयणे'त्ति द्वारपरामर्शः—भिन्नपोतस्य समुद्रदत्तवणिज इति शेषः, तेषां रत्नानां रत्नद्वीपोपात्तानां नाशः समुद्रमध्येऽभूत्, ततस्तेन वणिजा अन्वेषणे रत्नानां प्रारब्धे यादृशो रत्नलाभो, भणितं पूर्वमुनिभिस्तल्लाभसमं, खुरेवार्थः, ततस्तल्लाभतुल्यमेव मनुजत्वं प्रस्तुतमिति ॥

आवश्यकचूर्णौ त्वन्यथापि दृश्यते रत्नदृष्टान्तः, यथा—आसि सुकोसलनयरे नयरेहिरपउरजणसमाइण्णे । इब्भो अच्चब्भुयभूइभायणं धणयदत्तो त्ति ॥ १ ॥ तस्स पियपणइणी धणसिरित्ति जाया सुयाओ ताणट्ठ । बहुरयणरासिसारो घरसारो अगणिओ तह य ॥ २ ॥ जायम्मि वसंतमहे तम्मि पुरे जस्स जत्तिया अत्थि । धणकोडीउ, पडाया तावइया सो समुस्सेइ ॥ ३ ॥ सो पुण इब्भो कोडीहिं रयणमुल्लं करेउमसमत्थो । तेसिमणग्घत्तणओ नो उब्भइ तो पडायाओ ॥ ४ ॥ कालेण तम्मि वुड्ढे जायम्मि गयम्मि कत्थवि य समए । कत्तोवि कज्जवसओ वहिया देसंतरं दूरं ॥ ५ ॥ तो तरुणबुद्धिणो ते तणया कोऊहलं पडागाण । काऊण मणे रयणाण विक्कयं काउमारद्धा ॥ ६ ॥ विहिया धणकोडीओ पत्तेयमहम्मि पंचवण्णाओ । पवणपणोल्लिरकणकणिरकिंकिणीजालकलियाओ ॥ ७ ॥ नियपासायस्सुवरिं सयसंखा ऊसिया पडायाओ । एवं वट्टंताणं तेसिं ताओ समायाओ ॥ ८ ॥ भणिया तेण किमेयं चेट्ठियमसमंजसं, जओ ताणि ।

सुओ अहण्णया चिंतइ कुचित्तो ॥ ६ ॥ रज्जं जहा कहंचि वि संपत्तं सोहणं ति जणवाओ । ता थविरं नियपियरं मारिय गिण्हामि रज्जमिणं ॥ ७ ॥ नाओ य तस्स भावोऽमच्चेण निवेइयं तओ रण्णो । आहूओ तेण सुओ भणिओ य कमं पडिक्खाहि ॥ ८ ॥ अह तोरसि रज्जकए दाएणेगेण अट्ठसयवारे । जिणसु निरंतरमस्सिं एक्केक्कं, देमि तो रज्जं ॥९॥ जह तासिं अस्सीणं तस्स जओ दुल्लहो चिरेणावि । तह मणुयत्तं जीवाण जाण भवगहणलीलाणं ॥ १० ॥ (इति)

अथाक्षरार्थः । 'जूए'त्ति द्वारपरामर्शः—स्थविरनृपस्योक्तनामकस्य सुतो नन्दनः राज्याकाङ्क्षी संपन्नस्ततोऽसौ पित्रा प्रोक्तः, यथा—'सहट्ठसयस्सिदाएणेति' इयं सभा त्वया तदा जिता भवति यद्यष्टशतं वारान् एकैकाश्रिरेकेन दायेन जीयते, ततश्च राज्यं लब्धुमर्हसि नान्यथा इतो संभावनीयात् 'जयाउ'त्ति सभाजयात्—अधिकः समधिको दुर्लभतया 'मुहाए' त्ति मुधिकया शुद्धधर्माराधनतया महामूल्यविरहेणेत्यर्थः नेयो ज्ञातव्यो मनुजलाभ इति ॥ ९ ॥

अथ पञ्चमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

रयणे त्ति भिन्नपोयस्स तेसिं नासो समुद्दमज्झम्मि । अण्णेसणम्मि भणियं तल्लाहसमं खु मणुयत्तं १०

रयणकयाणगवसउच्छलंतकित्तीइ तामलित्तीए । आसि अमुद्दियचित्तो समुद्ददत्तो त्ति नाइत्तो ॥ १ ॥ सो अन्नया कयाई नाणाविहवत्थभरियबोहित्थो । रयणदीवमइगओ विहिओ रयणाण संजोगो ॥ २ ॥ पूरियमणोरहो सो वलिओ जा एइ जलहिमज्झम्मि । नयरीइ तामलित्तीइ संमुहो ताव तं पोयं ॥ ३ ॥ पुण्णक्खएण भिन्नं अइगहिरे तम्मि सागर-

रोयविहुरंगी । तं सुप्पसणाहकरा विगिंचए ताइं धन्नाइं ॥ ३ ॥ ता जा सरिसवपत्थो पुन्नो सो चेव सा तहा काउं । पारद्धा मेलेज्जा किं तं पत्थं सरिसवाण? ॥ ४ ॥ एमेव मणुयजम्मो अणेगजोणीसु परिभमंताणं । पत्तो भट्ठो मणुयाण दुल्लहो मोहमलिणाण ॥ ५ ॥

अथाक्षरार्थः । 'धन्ने' त्ति द्वारपरामर्शः, 'भरहधन्ने'त्ति भरतक्षेत्रधान्येषु मध्ये केनापि देवेन दानवेन वा कुतूहलिना सिद्धार्थानां सर्षपाणां प्रस्थस्य सेतिकाचतुष्टयात्मकस्य क्षेपः कृतः । ततः स्थविरयात्यन्तवृद्धया स्त्रिया कर्तृभूतया 'अवगिंचण'त्ति अववेचनेनाशेषधान्येभ्यः पृथक्करणेन यद् मीलनं प्रस्तुतसर्षपलाभो मनुष्यप्राप्तिरिति ॥ ८ ॥

अथ चतुर्थदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

जूयम्मि थेरनिवसुयरज्जसहट्ठसयथंसिद्धाएण । एत्तो जयाउ अहिओ मुहाइ नेओ मणुयलाभो ॥९॥

इह अत्थि वसंतउरं नयरं नामेण धणकणसमिद्धं । पोढपरक्कमकलिओ जियसत्तू आसि तत्थ निवो ॥ १ ॥ भज्जा य धारिणी से नियरूवविणिज्जियामरवहूया । जाओ तेसिं तणओ पुरंदरो रज्जभारसहो ॥ २ ॥ चउविहबुद्धिसमेओ अइनिम्मलविउलकुलसमुप्पन्नो । आसि अमच्चो सच्चो निच्चं सज्जो निवइकज्जे ॥ ३ ॥ खंभट्ठसयणिविट्ठा सुसिणिद्धाणेगरूवकलिया य । नरवइणो तस्स सहा अहेसि रिउचित्तखोभसहा ॥ ४ ॥ तत्थेक्केक्के थंभे अस्सीण सयं समत्थि अट्ठहियं । इय अस्सीण सहस्सा एगारस छ सय चउसट्ठा ॥ ५ ॥ एवं कालम्मि गए बहुम्मि रज्जं निसेवमाणस्स । नरवइणो तस्स

उ । देवयपसायलद्धा तओ सुदक्खो नरो एगो ॥ ४ ॥ भणिओ तेण जहेए पासे दीणारथालमेगं च । गिण्हिचु भणाहि तुमं तियचच्चरचउमुहाईसु ॥ ५ ॥ जो मं जिणाइ जूए सो दीणाराण जिणइ थालमिणं । अह कहवि जिणामि अहं तो दीणारो ममं एगो ॥ ६ ॥ एवं च सो पयट्टो निरंकुसो जूयमुद्धुरं रमिउं । न कयाइ सो जिणिज्जइ जिणइ च्चिय सो परं अण्णे ॥ ७ ॥ जह तस्स जओ दुलहो अइदक्खेणावि केणइ नरेण । तह मणुयत्तणभट्ठो दट्ठवो तस्स लंभम्मि ॥ ८ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः । यौगिकौ यन्त्रप्रयोगनिष्पन्नौ देवतावितीर्णौ वा पाशकौ अक्षौ—ताभ्यामीप्सितपातेन रमणं क्रीडनं प्रारब्धं, तथा दीनारपात्रीपणः कृतश्चाणक्यनियुक्तपुरुषेण, द्यूते तादृशे यथा चैव जयो दुर्लभोऽन्यस्य पुरुषस्य धीरस्य बुद्धिमतो मानवस्य तथैव मनुजत्वं दुर्लभं प्रतिभासत इति ॥ ७ ॥

अथ तृतीयदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

धण्णे त्ति भरहधण्णे सिद्धत्थगपत्थखेव थेरीए । अवगिंचणमेलणओ एमेव ठिओ मणुयलाभो ॥८॥

किल कप्पणाइ केणवि सुरेण कोऊहलेण सव्वाइं । धन्नाइं मेलियाइं[1] भारहवासस्स तणयाइं ॥ १ ॥ एगो सरिसवपत्थो पक्खित्तो ताण मज्झयारम्मि । आलोडियाइं ताइं भणिया एगा तओ थेरी ॥ २ ॥ दुब्बलदेहा दालिद्ददूमिया किंचि-

१ क 'मिलियाइं'।

जीवमैकान्तिकमात्यन्तिकं च मुक्तिवधूसुखं प्रति कृतोत्साहमुपस्थितराज्यसमसंयमलाभमपि कर्मप्रकृतिभार्या भोजनमात्रतुल्ये वैषयिकसुखे प्रतिबद्धं करोति । यथा च तस्य चक्रवर्त्तिगृहप्रभृतिषु सर्वेषु भरतक्षेत्रगृहेषु कृतभोजनस्य पुनश्चक्रवर्त्तिगृहे भोजनमसंभावनीयम्, तथास्य जीवस्याकृतसम्यग्धर्मस्य सम्यग्दर्शनादिमुक्तिबीजलाभफलं मानुषं जन्मेति॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—'चोल्ल'त्ति भोयणमिति, प्रागुक्तदृष्टान्तद्वारगाथायां यश्चोल्लक इति पदमुपन्यस्तं तद्देशीवशाद् भोजनस्य वाचकमित्यर्थः । तच्च भोजनं 'परीवारभारहजणम्मि'त्ति सूचनात् सूत्रमिति न्यायात् प्रथमं तावद् ब्रह्मदत्तगृहे, ततोऽन्तःपुरादिपरिवारवेश्मसु, ततोऽपि भारतवासिलोकमन्दिरेषु कररूपतया प्रागुक्तब्राह्मणस्य निरूपितं राज्ञा, तावद्भोजनपर्यन्ते च स्वयमेव तस्यैव ब्राह्मणस्य न पुनः पुत्रपौत्राद्यपेक्षया पुनर्द्वितीयवारं दुर्लभं दुरापं तन्निरूपितभोजनं यथा येन प्रकारेण तत्र चक्रवर्त्तिगृहे, तथैव प्रस्तुतं मनुजत्वमिति ॥ ६ ॥

अथ द्वितीयदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

जोगियपासिच्छियपाडरमणदीणारपत्तिजूयम्मि । जह चेव जओ दुलहो धीरस्स तहेव मणुयत्तं॥७॥

चाणक्कस्सुप्पत्ती वत्तवा पढमयाइ जा नंदो । पाडलिपुत्ते नयरे समूलमुम्मूलिओ ताव ॥ १ ॥ सयमेव नवरि भणिही न य तेण पवित्थरो इहं गहिओ । रज्जंमि चंदगुत्ते ठियम्मि चिंतेइ चाणक्को ॥ २ ॥ लद्धा न नंदलच्छी समुद्धरा काइ तीइ विरहम्मि । रज्जं केरिसमेवं करेसुवायं तदज्जणणे ॥ ३ ॥ तो जंतपासया तेण निम्मिया, केइ विंति अण्णे

च्छिय नियभज्जं पच्छा मग्गामि जं पियं तीसे । इय भणिऊणमइगओ नियगेहं, पुच्छिया सा य ॥ ४९६ ॥ अइनिउण-वुद्धिजुत्ता पाएण हवंति (इत्थ) नारीओ । तो चिंतियमेईए बहुविहवो परवसो होही ॥ ४९७ ॥ एक्केक्कम्मि गिहम्मी पइदिवसं भोयणं तुमं मग्ग । दीणारदक्खिणं तह पज्जत्तं एत्तिएणावि ॥ ४९८ ॥ इय भणिओ सो तीए रायाणं विन्न-वेइ तह चेव । राया भणइ किमेवं अइतुच्छं मग्गियं तुमए ? ॥ ४९९ ॥ मइ तुट्ठे मग्गिज्जइ रज्जं चलधवलचामराडोवं । विप्पकुलुप्पन्नाणं किमम्ह रज्जेण सो भणइ ॥ ५०० ॥ पढमं नियंगेहम्मि य तो रण्णा भोयणं सदीणारं । दिण्णं तओ कमेणं अंतेउरिगाइलोएणं ॥ ५०१ ॥ बत्तीस सहस्सा नरवईण बहुया कुडुंबकोडीओ । तत्थ निवसंति नयरे तप्पज्जंतं न सो जाइ ॥ ५०२ ॥ छण्णवई गामाणं कोडीओ तत्थ कुलसहस्साइं । कइया भारहपज्जंतमेस संजाहिहि वराओ ? ॥ ५०३ ॥ तइया वाससहस्सं संभवई आउयं नराण परं । कह एयकालजीवी नयरस्सवि लहइ पज्जंतं ? ॥ ५०४ ॥ एवं पुणरवि दुलहं जह चक्किगिहम्मि भोयणं तस्स । तह मणुयत्तं जीवाण जाण संसारकंतारे ॥ ५०५ ॥

अयं चात्र पूर्वाचार्यकृतो विशेषोपनयो दृश्यते;—यथा स साधितसकलभरतो ब्रह्मदत्तश्चक्रवर्त्ती, तथा निखिलजी-वलोकमध्यसमुज्जृम्भितधर्मचक्रवर्त्तित्वसाम्राज्यस्तीर्थकरः । यथासौ महाटवीपर्यटनपटुर्वटुः, तथा नरनारकादिपर्याय-भाजि अनर्वाक्पारे संसारेऽनेकधा भ्रान्तपूर्वोऽयं जीवः । यथा स चक्रवर्तिदर्शनदायको द्वारपालः, तथा मिथ्यात्व-मोहादिघातिकर्मविवरः । यथा चासावन्यभार्यासक्तं तमनिच्छन्ती भोजनमात्र एव संतुष्टं चकार ब्राह्मणी, तथाऽमुं

१ क 'नियगेहं वियं' ।

लक्खसंखोवलक्खिज्जभडमुंडओ। जाउ जमनयरलोयाण परमूसवो, भीसणो ताण दुन्हवि बलाणाहवो ॥ ४८० ॥ त मुहुत्तमेत्ता दट्ठुं भंगं बलस्स निययस्स। धिट्ठत्तणेण दीहो पहाविओ बंभदत्तस्स ॥ ४८१ ॥ बावल्लभल्लसेल्लाइएहिं सिरिबंभदत्तदीहाण। वट्टंते समरभरे अच्छेरकरे सुरनराणं ॥ ४८२ ॥ नवरविमंडलसन्निभमईवनिसियग्गधारमइघोरं। परचक्कक्खयकारगमारूढं करयले चक्कं ॥ ४८३ ॥ जक्खसहस्साहिट्ठियमह पंचालाहिवंगजायस्स। तक्खणखित्तेणं तेण दीहसीसं तओ छिण्णं ॥ ४८४ ॥ गंधव्वसिद्धखेयरनरेहिं मुक्काउ कुसुमवुट्ठीओ। वुत्तं जहेस चक्की बारसमो इण्हिमुववन्नो ॥ ४८५ ॥ कंपिल्लपुरस्स वहिं बारस वासाणि चक्कवट्टिमहो। जाओ य अइमहंतो चोद्दसरयणाहिनाहस्स ॥ ४८६ ॥ नवनिहिपहुणो तस्सन्नया उ भोगे निसेवमाणस्स। देसाहिंडणदिट्ठो समागओ माहणो एगो ॥ ४८७ ॥ सो तस्स अणेगेसुं ठाणेसु विहियविविहसाहेज्जो। अच्चंतभत्तिमंतो य आसि परमं पणयठाणं ॥ ४८८ ॥ रायाभिसेयमहिमाइ वट्टमाणीइ वासबारसगं। चक्की तेण न दिट्ठो अलद्धदारप्पवेसेणं ॥ ४८९ ॥ तप्पज्जंते बाढं निसेवमाणेण दारपालनरं। तयणुग्गहेण दिट्ठो बारसमे वासरे राया ॥ ४९० ॥ अण्णे भणंति जाहे न लहइ सो दंसणंपि चक्किस्स। तो जिण्णुवाहणाओ वंसे दीहम्मि विलएइ ॥ ४९१ ॥ बहिनिग्गमसमए सो रण्णो जे चिंधवाहया तेसिं। मिलिओ नियचिंधकरो पहाविओ उग्गवेगेण ॥ ४९२ ॥ निज्झाइओ य रण्णा किमियं चिंधंति चिंतियं तेण। पुट्ठो य तेण भणियं तुह सेवाकालमाणमिणं ॥ ४९३ ॥ एत्तियउवाहणाओ घट्ठाओ तं निसेवमाणस्स। न य दंसणमुवलद्धं कहिंचि तुह देव ! चलणाणं ॥ ४९४ ॥ सकयण्णुयाइ तेणं पुव्वुवयारे मणे सरंतेणं। भणिओ संतुट्ठमणेण भद्द ! मग्गाहि वरमेगं ॥ ४९५ ॥ आपु-

॥ २० ॥

हियपउरजवसिंधणं च निस्सारनिग्गयजणं च । निप्पंकविहियचिरवाविकूवनइदुग्गपागारं ॥ ४६५ ॥ अपमत्तपुरिसकीरं-
तपोलिरक्खं निरुद्धसंचारं । सययभमंततुरंगमसेणामुच्चंतपज्जंतं ॥ ४६६ ॥ ठावियपागारोवरिविचित्तजंतं कयं नरिंदेण ।
दीहेण रोहसज्झं असज्झपरवलभयवसेण ॥ ४६७ ॥ एत्तो अणुगम्मंतो स वंभदत्तो नरिंदचक्केण । कंपिल्लपुरं रुंभइ समं-
तओ संभमुब्भंतं ॥ ४६८ ॥ तलभागसंठियाणं सालोवरितलगयाण य भडाणं । अण्णोण्णागयदुस्सहमच्छरविसवेगवि-
हुराणं ॥ ४६९ ॥ अइघोरविहियसंहारवाणनीरंधउवलवरिसाणं । कयनिद्दयपहयपहाणतूररवकायरभडाणं ॥ ४७० ॥
जंतविणिक्खित्तसुतत्ततिल्लविहडंतपत्तिवंधाणं । फरगतिरोहियरक्खणमण्णपागारमूलाणं ॥ ४७१ ॥ रोसपरवसदट्ठोट्ठवं-
धमुच्चंतनिट्ठुरगिराणं । दित्ततणमूलपक्खेवजलियकरिसारिसूराणं ॥ ४७२ ॥ निसियकुहाडयताडियवियडपओलीकवा-
डवंधाणं । कयरोलजणालोइज्जमाणविहडियकरिघडाणं ॥ ४७३ ॥ भीमाणि कुऊहलकारगाणि हासावहाणि जायाणि ।
आओहणाणि पइदिणमइदारुणरोसपसराणि ॥ ४७४ ॥ दीहभडेसुं निवेयमागएसुं पुरस्सरो होउं । अलहंतो अन्नमुवा-
यमत्तणो जीवियवस्स ॥ ४७५ ॥ दीहो उग्घाडियपुरकवाडपुडओ झडत्ति नयराओ । निक्खंतो विउलवलो अवलंविय-
पोरिसुक्करिसो ॥ ४७६ ॥ ताण सेणाण संगाम सुमहल्लओ, ठाणठाणम्मि निवडंतसियभल्लओ । लग्गु मग्गेसु उच्छलिय-
रयमंडलो, पोढधाणुक्ककिज्जंतधणुकुंडलो ॥ ४७७ ॥ भेरिभंकाररवभरियभवणोयरो, कुंतसिल्लासिसरभीरुभुयकायरो ।
सत्थसंघट्टउच्छलियविज्जुच्छडो पाणनिरवेक्खपहरंतसंमुहभडो ॥ ४७८ ॥ वद्धकंधारनच्चंतवेयालओ, साइणीलोयपिज्जंत-
कीलालओ । सत्थसंपायछिज्जंतछत्तज्झओ, निन्नगावेगवहमाणभडरत्तओ ॥ ४७९ ॥ वियडविचलंतवहुसूरजणभंडओ,

हाणपंचालरायमित्तस्स पासम्मि ॥ ४४९ ॥ वरधणुणा गमणं कयमेसो कमलायरो व सूरुदए । जाओ हरिसपरवसो विलोयणे तस्स पुट्ठो य ॥ ४५० ॥ कुमरपउत्तिं, तेणावि साहियं जह समागओ इहइं । नियबलवाहणसहिओ से निग्गओ संमुहो तस्स ॥ ४५१ ॥ दिट्ठो कडएण निवाउ बंभनामाउ निव्विसेसेण । जयकुंजरमारोविय सियचामरवीइओ संतो ॥ ४५२ ॥ पडिपुन्नचंदमंडलनिभेण छत्तेण उवरिं धरिएण । उग्गिज्जमाणचरिओ पए पए चारणगणेण ॥ ४५३ ॥ नीओ सो नयरब्भंतरम्मि नियमंदिरम्मि ठविओ य । कडगवई नियधूया पणामिया तीइ वीवाहो ॥ ४५४ ॥ णाणाविहहयगयरहवराइसामग्गियापयाणेण । जुत्तो पसत्थदिवसे पवत्तिओ तीइ विसयसुहं ॥ ४५५ ॥ सेवंतो जा चिट्ठइ ता दूयाकारिओ समणुपत्तो । नरनाहपुप्फचूलो धणुमंतिकणेरुदत्तो य ॥ ४५६ ॥ तह सीहो नरनाहो भवदत्तोऽसोयचंदमाईया । बहवो नराहिवा मिलिय तेहिं तो वरधणू विहिओ ॥ ४५७ ॥ अभिसिंचिय सेणावइपयम्मि चउरंगविउलबलकलिओ । दीहस्स पेल्लणकए कंपिल्लपुरम्मि पेसविओ ॥ ४५८ ॥ अणवरयं जा गंतुं स पवत्तो ताव दीहनरवइणा । कडगाइनरवईणं दूओ संपेसिओ, भणियं ॥ ४५९ ॥ तेण जह दीहराया तुम्होवरि अमरिसं परं पत्तो । जं एस बंभदत्तो तुब्भेहिं पुरस्सरो विहिओ ॥ ४६० ॥ णूणं तुम्ह न कल्लाणमत्थि दीहे समोत्थरंतम्मि । पलयानिललोलियजलहिसलिलसारिच्छविउलबले ॥ ४६१ ॥ ता एत्तो विनियत्तह खमणिज्जो भे इमोऽवराहो मे । सप्पुरिसा विणयपरे नरम्मि निम्मच्छरा जेण ॥ ४६२ ॥ कयउब्भडभिउडीभंगपयडअइरुद्दरोसपसरेहिं । निब्भच्छिओ स दूओ सयं च पंचालविसयम्मि ॥ ४६३ ॥ जा पत्ता ताव पुरं पल्लीवियासन्नगामसंदोहं । बहिनिग्गालियसरजलमंतो य पविट्ठबहुधण्णं ॥ ४६४ ॥ संग-

संतो । नेइ निवो नियभवणं कारावइ मज्जणाईणि ॥ ४३४ ॥ भुत्तुत्तरम्मि दिण्णाउ अट्ठ कण्णाउ तेण कुमरस्स । सुप-
सत्थवासरम्मि य विहिओ वारिज्जओ तासिं ॥ ४३५ ॥ कइवयदिणा जहासुहमिय चिट्ठंताण अन्नया एगा । महिला
आगम्म कुमारअंतियं इय समुल्लवइ ॥ ४३६ ॥ कुमर! त्थि इहेव पुरे वेसमणो नाम सत्थवाहसुओ । धूया तस्स सिरि-
मई सा य मए बालभावाओ ॥ ४३७ ॥ आरब्भ पालिया जा तुमए करिसंभमा सुहय! तइया । रक्खियपुव्वा सा तुज्झ
घरिणिभावं अभिलसइ ॥ ४३८ ॥ तइयच्चिय जीवियदायगोत्ति तं साहिलाससदिट्ठीए । अवलोइओ चिरं तीए किज्जउ ता
मणस्स पियं ॥ ४३९ ॥ वोलीणे हत्थिभए णीया कहकहवि परियणेण गिहं । तत्थवि न मज्जणाइं देहठिइं काउमभिल-
सइ ॥ ४४० ॥ कीलियमुहव केवलमच्छइ परिचत्तवयणवावारा । पुत्ति! अकंडे तं कीस एरिसं पाविया वसणं? ॥४४१॥
इय भणिए सा साहइ तुज्झं सव्वं पयासणिज्जं मे । लज्जा इत्थवरज्झइ जइवि तहावि य भणामि अहं ॥४४२॥ रक्खसरू-
वाउ तओ करिणो नियपाणदाणओ जेण । परिरक्खिया समं तेण पाणिगहणं जइ न होही ॥ ४४३ ॥ ता मे अवस्स-
मरणं सरणंति तओ निसामिउं कहिओ । पिउणो इमीइ सव्वो वुत्तंतो तेणवि समीवे ॥ ४४४ ॥ तुम्हमहं पेसविया
बालमिमं ता पडिच्छसु तुमं ति । कालोववन्नमेयंति मन्निया सावि वरधणुणा ॥ ४४५ ॥ तहमच्चेणवि दिण्णा कण्णा
नंदाभिहाणगा विहियं । वीवाहमंगलं जंति वासरा दुण्हवि सुहेण ॥ ४४६ ॥ सव्वकलंकविमुक्का उच्छलिया सव्वओ विय
पउत्ती । जह पंचालनिवसुओ सव्वत्थ जयं उवलभंतो ॥ ४४७ ॥ हिमवंतकाणणगओ जहा गइंदो निरंकुसो भमइ ।
वरधणुणा धणकुलनंदणेण अणुगम्ममाणपहो ॥ ४४८ ॥ वाणारसिं गया ते अहन्नया ठाविउं बहिं कुमरं । कडयाभि-

माइ! गहिया रक्खसु करिरक्खसा इमं तुरियं । चिंतियमण्णं तु मए विहिणा अन्नं समाढत्तं ॥ ४१९ ॥ तत्तो कुमरेणावि य करुणारसपरवसंतकरणेण । अभिधाविऊण पुरओ सधीरमुक्कोसिओ हत्थी ॥ ४२० ॥ रे दुट्ठ करिण्णाहम! कुजाय! संभंतजुवइगहणेण । निक्किव! नियस्सवि किं न लज्जिओ थूलकायस्स? ॥ ४२१ ॥ अइदुब्बलाइ! निग्घिण! सरणविहीणाइ निरवराहाए । एयाइ मारणाओ जहत्थनामासि मायंगो! ॥ ४२२ ॥ सावट्ठंभत्तणधीरसद्दपडिसद्दभरियनहविवरं । सुणिऊण कुमरहक्कं तस्साभिमुहं पलोएइ ॥ ४२३ ॥ तं बालं मुत्तूणं रोसारुणनयणजुयलदुप्पेच्छो । धावइ कुमराभिमुहं तव्वयणुक्कोविओ हत्थी ॥ ४२४ ॥ तड्डवियकन्नजुयलो गहीरसुक्कारभरियनहविवरो । दीहपसारियहत्थो कुमराणुवहेण सो लग्गो ॥ ४२५ ॥ कुमरोवि तस्स पुरओ ईसीसि वलंतकंधरो धाइ । करपज्जंतनिवेसियनियपाणिविदिन्नपच्चासो ॥ ४२६ ॥ कमजणियकुमारग्गलगइपयपसरंतकोववहुवेगो । एसेस पाविओ इय मईए सो धावइ गइंदो ॥ ४२७ ॥ विवरीयभमणवसओ कुमरेणावि य समं तहा नीओ । चित्तलिहिओव्व जाओ खणेण सो मत्तमायंगो ॥४२८॥ उवलद्धनिसियअंकुसहत्थो करिकंधरं समारूढो। कुमरो नीलुप्पललोयणाहिं महिलाहिं दीसंतो ॥४२९॥ तह महुराहिं गिराहिं पण्णत्तो सो करी जहा रोसो । तस्सोसरिओ आलाणखंभलीणो च सो विहिओ ॥ ४३० ॥ उच्छलिओ जयसद्दो अहो परक्कमनिही इमो कुमरो । जेण जियाण दुहत्ताण ताणकरणम्मि पगुणमणो ॥ ४३१ ॥ कहमवि तन्नगरपहू राया अरिदमणनामगो तम्मि । समए समागओ नियइ कुमरवुत्तंतमियरूवं ॥ ४३२ ॥ विम्हियमणो य पुच्छइ को एसो कस्स निवइणो पुत्तो? । तत्तो तव्वइयरजाणगेण सचिवेण सो कहिओ ॥ ४३३ ॥ निहिलाभाओ समहियमाणंदमपुव्वमागओ

लीणो कत्थ इमो ठियस्स कालो, भणइ ताहे ॥ ४०३ ॥ गहणम्मि तम्मि रयणीइ तीइ तुम्हाण सुहपसुत्ताण । एगेण पिट्ठओ धाविऊण निविडे कुडंगम्मि ॥ ४०४ ॥ चोरपुरिसेण मज्झं वाणो गाढं निवेसिओ देहे । तग्घायवेयणाए अमुणंतो महियले पडिओ ॥ ४०५ ॥ उवलद्धचेयणो ता तुम्ह अवाए बहू निरिक्खंतो । गोवियनिययावत्थो ठिओ तहिं चेव वणगहणे ॥ ४०६ ॥ वोलीणम्मि रहवरे तमंतरालमह पायचारेण । सणियं अवक्कमंतो पत्तो गामंतरे तत्थ ॥ ४०७ ॥ जत्थ निसाइ निवसिया तुब्भे, गामाहिवेण परिकहिओ । तुह वइयरो विचित्तोसहेहिं मह रोहिओ य वणो ॥ ४०८ ॥ तत्तो ठाणे ठाणे तुमं गवेसंतओ इहायाओ । भोयणववएसेण य दिट्ठा तुब्भे मए इहइं ॥ ४०९ ॥ चिट्ठंति जाव निव्वुयचित्ता विरहं खणंपि असहंता । तावण्णया परोप्परमालावो एरिसो जाओ ॥ ४१० ॥ जह कालो केवइओ गमियव्वो मुक्कपुरिसगारेहिं । किंचि इओ निग्गमणोवायं अणहं उवलहामो ॥ ४११ ॥ ता महुमासो पत्तो वम्महपहरिज्जमाणसयलजणो । आयड्ढियचंदणपरिमलेहिं मलयानिलेहिं सुहो ॥ ४१२ ॥ तत्थ पवत्तासु पुरीजणाण णाणाविहासु कीलासु । धणविच्छड्डुविडंबियकुबेरनयरीविलासासु ॥ ४१३ ॥ सुमहल्लकोउहल्ला तेवि कुमारा गया पुरुज्जाणे । दिट्ठो तत्थ गइंदो गीयज्झुणिझरियदाणजलो ॥ ४१४ ॥ भूमिनिवाडियमिंठो निरंकुसो सव्वओ परिभमंतो । कदलीथंभसमाओ जणकीलाओ विलोलंतो ॥ ४१५ ॥ हल्लोहलए वट्टंतयम्मि कुलबालिया भउब्भंता । गहिया एगा तेणं करिणा करुणं विलवमाणी ॥ ४१६ ॥ दिट्ठा सा तेण गइंदघोरकरगोयरा कुमारेण । उव्विल्लमाणकोमलबाहुमुणाला कमलिणिव्व ॥ ४१७ ॥ विलुलंतकेसपासा भयतरलनिहित्तसयलदिसिनयणा । नियरक्खमपेच्छंती सुमरियमरणंतकरणीया ॥ ४१८ ॥ हा माइ!

सियमह सुमरिऊण रयणवईए संचलिओ । अण्णेसणत्थमासमसंमुहमालोयए न तयं ॥ ३८८ ॥ कं पुच्छामि पउत्तिं एवं चिंतिय पलोइयाउ दिसा । न य कोई सच्चविओ ठिओ सरंतो तयं चेव ॥ ३८९ ॥ खणमेत्ताओ एगो कल्लाणाकारओ परिणओ य । पत्तो पुरिसो परिपुच्छिओ य भो भो महाभाय ! ॥ ३९० ॥ एवंविहनेवत्था कल्ले वा अज्ज वा न दिट्ठत्ति । बाला काइ भमंती इमाइ अडवीइ मज्झम्मि ? ॥ ३९१ ॥ तेणुत्तं भत्तारो किं पुत्तय ! तीइ होसि, आमंति । भणिए कुमरेण भणाइ सा मए भद्द ! रोयंती ॥ ३९२ ॥ दिट्ठाऽवरण्हसमए कासि तुमं पुच्छिया कुओ चेह । किं कारणं इमस्सा सोयस्स कहिम्मि गंतव्वं ? ॥ ३९३ ॥ कहियमिमीए गग्गरगिराइ किंचि वियाणिया ताहे । भणिया जहा मम च्चिय तं पुत्ति ! दुहित्तिया होसि ॥ ३९४ ॥ तीए च्चिय चुल्लपिउस्स साहियं सायरं च सगिहम्मि । नीया तेण तुमं च्चिय गवेसिओ न उण दिट्ठो सि ॥ ३९५ ॥ ता सुंदरमिह जायं जं मिलिओ संपयंति भणिऊण । सो सत्थवाहगेहं नीओ विहिओ य वीवाहो ॥ ३९६ ॥ रयणवईए तस्संगलालसो जा गमइ दिवसाइं । ता वरधणुमरणदिणो समागओ कप्पियं भोज्जं ॥ ३९७ ॥ भुंजंति बंभणाई बंभणनेवत्थधारगो ताहे । तत्थागओ वरधणू भोयणकज्जेण भणियं च ॥ ३९८ ॥ भो भो साहिज्जउ भोज्जकारिणो दूरदेसओ एगो । चउवेओ चूडारयणसन्निभो सयलविप्पाण ॥ ३९९ ॥ मग्गइ भोयणमुयरम्मि जस्स भत्तं कहंपि संपत्तं । उवणमइ भवंतरवत्तिणोवि तुम्हाण पियरस्स ॥ ४०० ॥ सिट्ठं कुमरस्स तयं भोयणविणिउत्तएहिं पुरिसेहिं । बाहिं विणिग्गओ जा ता कुमरो वरधणुं नियइ ॥ ४०१ ॥ किंचि रसंतरमपुव्वमेव सव्वंगमुवहंतेण । आलिंगिओ पविट्ठो य मंदिरे मज्जिओ संतो ॥ ४०२ ॥ कयभोयणकरणिज्जो य पुच्छिओ तेण जह वयंस ! तुहं । वो-

कुडंगयम्मि जं पुण इओ उवरिं ॥ ३७३ ॥ तं भवओ नायं चिय तुम्ह सयासाउ तम्मि कालम्मि । आगम्म सामपुव्वं पुप्फवईए इमं भणियं ॥ ३७४ ॥ पंचालसामिपुत्तं पइं पव्वज्जेह तुम्ह जो भाया । सो अलियखग्गवावारणेण इमिणा खयं नीओ ॥ ३७५ ॥ ता सोयनिब्भराओ बहिरीकयअडविअंतरालाओ । जा रोविउं पवत्ताउ ताव अइनिउणवयणेहिं ॥ ३७६ ॥ पुप्फवईए संबोहियाउ तह नट्ठुमंतवयणाओ । विण्णायवइयराओ भत्ता एयासिं बंभसुओ ॥ ३७७ ॥ होहित्ति तहा भणियं न विगप्पो एत्थ कोवि कायव्वो । सुमरिज्जउ मुणिवयणं मन्निज्जउ बंभदत्तपई ॥ ३७८ ॥ तव्वयणायण्णणओ मण्णियमम्हाहिं साणुरायाहिं । तो रहसपरवसाए तीए चलिया सियपडागा ॥ ३७९ ॥ तो रत्तासंकेए विवरीयत्तणमुवागए संते । अण्णत्थ कत्थइ तुमं पउत्थमन्नेसमाणीओ ॥ ३८० ॥ भूमीमंडलमाहिंडमाणिगाओ ठियाउ न य दिट्ठो । कत्थइ तुमं विसण्णाओ एत्थ अम्हे समायाओ ॥ ३८१ ॥ अवियक्कियजच्चसुवन्नवुट्ठिविब्भममचिंतणिज्जमओ । जायं तुज्झ निहालणमज्जम्हाणं सुहनिहाणं ॥ ३८२ ॥ ता पत्थियकप्पद्दुम! तुमं महाभाग! सुमरिऊण तहा । पुप्फवईए वइयरमायरसु समीहियं अम्ह ॥ ३८३ ॥ तो रहसपरवसमणो ताओ वीवाहिऊण उज्जाणे । रत्तीए ताहिं समं वुत्थो पत्ते विभायम्मि ॥ ३८४ ॥ वुत्ताओ जह समीवे पुप्फवईए विणीयरूवाहिं । ता ठायव्वं जा अम्ह रज्जलाभो वियंभेइ ॥ ३८५ ॥ इय काहामुत्ति पयंपिऊण तासुं गयासु पासाइं । जाव पलोयइ नो किंचि ताव तं धवलहरमाई ॥ ३८६ ॥ पासइ, चिंतियमेएण णूणं माया इमा कया सव्वा । विज्जाहरीहिं कहमण्णहा इमं इंदयालसमं? ॥ ३८७ ॥ जायं विल-

---

१ क 'नट्ठमंत–'।

मुणिजुयलं पणमिऊण भत्तीए संनिविट्ठो सो । नीरभरभरियजलहरगहिराए भारईइ तओ ॥ ३५९ ॥ पारद्धा धम्मकहा एगेणं तेसिं समणसीहेण । तेसिं सुराण असुराण खेयराणं च जह एत्थ ॥ ३६० ॥ कदलीदलं व पेलवमिमं कलेवरमणेगरोयगिहं । तडिदंडाडंबरभंगुराइं ही विसयसोक्खाइं ॥ ३६१ ॥ सरयसमुब्भवबहलब्भविब्भमं जीवियं जियाण जए । किंपागफलं व विवागदारुणा वल्लहसिणेहा ॥ ३६२ ॥ उवणपवणालोलियकुसदललवजलचलाओ लच्छीओ । अनिमित्तमेव दुक्खं पइक्खणं पेक्खइ जणो य ॥ ३६३ ॥ सयलपुरिसत्थकारणमइदुलहो माणुसो भवो एसो । निच्चं पच्चासन्नो परिसक्कइ सव्वओ मच्चू ॥ ३६४ ॥ संसारपरिच्चायं काउमणेहिं कुसलेहिं जिणभणिओ । सव्वायरेण धम्मो परिसुद्धो सेवणिज्जोत्ति ॥ ३६५ ॥ इय सुयमुणिंदवयणा उवलद्धविसुद्धबोहिणो संता । जे आगया जउच्चिय तत्तो च्चिय ते नियत्तत्ति ॥ ३६६ ॥ अग्गिसिहिणा वयंसेणमम्ह जणगस्स अवसरं लद्धुं । परिपुच्छियं जहा को भत्ता एयाण बालाणं ? ॥ ३६७ ॥ भयवं! होही, भणियं च तेण एयाओ भायवहगस्स । भज्जा होहिंति निसामिऊण कसिणाणणो राया[1] ॥ ३६८ ॥ एत्थावसरे वुत्तो अम्हेहिं ताय! एस संसारो । एयारिसो इह च्चिय कहिओ अलमित्थ विसएहिं ॥ ३६९ ॥ दारुणपरिणामेहिं ताएणं मन्निय इमं सव्वं । भाउगवल्लहयाए विमुक्कनियदेहसोक्खाओ ॥ ३७० ॥ तस्सेव भोयणाईं विचिंतयंतीउ जाव चिट्ठामो । तावण्णदिणे पुहविं गामागरसंकुलं तेण ॥ ३७१ ॥ दिट्ठा भमंतएणं अम्हाणं भाउगेण पुप्फवई । तुह माउलस्स धूया कन्ना वा रूवखित्तमणो ॥ ३७२ ॥ हरिऊणमागओ तीइ दिट्ठिमसहंतओ गओ विज्जं । साहेउं वंस-

१ चोल्लकनिदर्शनम्.

[1] क 'राया जाओ'।

रपरिभिज्जमाणतिमिरभरे । जत्थ न सूरो चंदो व किंचि परभागमुवलभइ ॥ ३४३ ॥ तलवाहिगंगासिंधूपवाहरेहंतपरि-
सरुद्देसो । ठाणट्ठाणविलोइज्जमाणमाणोसहिसमूहो ॥ ३४४ ॥ विज्जाहरेहिं कीलापरेहिं निव्वुइमणेहिं सवत्तो । परिभु-
ज्जमाणदेसो दीसंतच्छेरयसहस्सो ॥ ३४५ ॥ जो मणिभासुरकूडो उच्चसिलो सहइ अंवरतलाओ । विज्जुओ व पडिओ
घणनिवहोऽण्णोण्णघट्टणओ ॥ ३४६ ॥ अच्चंतुच्चासु च मेहलासु सोहंति जत्थ ताराओ । पेरंतचरंतीओ फालिहमणि-
किंकिणीउ व ॥ ३४७ ॥ जत्थ य विज्जाहरकामिणीण मुहमुंडणे पसत्ताण । निसि सिहरगयाण ससी मणिदप्पणलीलमु-
वहइ ॥ ३४८ ॥ तह जत्थ महोसहिगंधरुद्धवीरियफणिंदवंदेसु । चंदणवणेसु निब्भयमणाइं कीलंति मिहुणाइं ॥ ३४९ ॥
णियमाहप्पोणामियसमत्थसामंतमत्थयमणीण । बहलकरजालसलिलेण निच्चसिच्चंतकमकमलो ॥ ३५० ॥ जो तत्थ दा-
हिणाए सेढीइ सुदिट्ठगामनगराए । सिवमंदिरे पुरे अत्थि पत्थिवो जलणसिहिनामो ॥ ३५१ ॥ जोण्हव सिसिरकिरणस्स
तस्स सोहग्गसंपयनिहाणं । विज्जुसिहा नाम पिया अम्हे तस्से सुया दोवि ॥ ३५२ ॥ अम्हाण नट्टमत्तो जेट्ठो भाया
अहण्णया जणगो । अग्गिसिहिमित्तसहिओ अच्छइ गोट्ठीइ जा ताव ॥ ३५३ ॥ पेच्छइ गयणे अट्ठावयम्मि जिणबिंब-
वंदणनिमित्तं । देवासुरसंदोहं गच्छंतमतुच्छविच्छड्डुं ॥ ३५४ ॥ तं दट्ठूण पवड्ढियसड्ढो राया समं चिय पवत्तो । मित्तेहिं
अम्हेहि य कमेण पत्तो य तत्थ नगे ॥ ३५५ ॥ गंधुक्कुरेहिं बंधुरबंधेहिं मिलंतभसलमालेहिं । मंदारपारिजायाइतियस-
तरुकुसुमनियरेहिं ॥ ३५६ ॥ परिपूइय भयवंते कप्पूरागुरुसुगंधधूवं च । उग्गाहिऊण थुणिऊण निग्गओ चेइयहराओ
॥ ३५७ ॥ निग्गच्छंतेण पलोइयं च पच्चक्खपसमपुंजसमं । हेट्ठा असोयसालस्स संनिविट्ठं पणट्ठमयं ॥ ३५८ ॥ चारण-

जम्हा एसा अडवी वसे मज्झ ॥ ३२७ ॥ तो पेसिया नियनरा सव्वत्तो आगएहिं तेहिं इमं । सिट्ठं जहा न अम्हेहिं कोइ आलोइओ तत्थ ॥ ३२८ ॥ केवलमेस लुठंतो महीयले पाविओ पहरिऊण । सुहडस्स कस्सइ तणुं जमजिहासन्निभो बाणो ॥ ३२९ ॥ तब्बयणायण्णणजायतिव्वखेओ स सोइउं सुचिरं । कहकहवि दिवससेसं गमेइ रयणीइ पत्ताए ॥ ३३० ॥ सुत्तो रयणवईए सममेसो एक्कजाममित्ताए । रयणीइ तत्थ धाडी पडिया चोराण कुमरेण ॥ ३३१ ॥ दूरायड्ढियधणुणा सरेहिं कडुयाविया दढं भग्गा । चोरा पयंडपवणेण धूणिया जह घणा गयणे ॥ ३३२ ॥ गामपहुणा सगामेण दूरमभिणंदिओ पणयसारं । को नाम तुह सरिच्छो जयलच्छीमंदिरं पुरिसो? ॥ ३३३ ॥ पत्ते पभायसमए गामपहुं पुच्छिऊण परिचलिओ । रायगिहसंमुहं तस्सुएण सहिओ गओ बाहिं ॥ ३३४ ॥ एगम्मि तत्थ परिवायगाण निलए ठवित्तु रयणवइं । नयरब्भंतरदेसं पविट्ठओ दिट्ठमेयं च ॥ ३३५ ॥ अइभूरिखंभसयसन्निविट्ठमविणट्ठचित्तकम्मजुयं । धवलहरमेगमुत्तुंगसिंगसोहंतझयमालं ॥ ३३६ ॥ आलोइयाउ नियरूवविजियसुरमहिलिया विसालाओ । दो तत्थ सुंदरीओ, दट्ठूण कुमारमेयाहिं ॥ ३३७ ॥ भणियं किं तुम्हाणं सहावओ परुवयारकारीणं । भत्तमणुरत्तमुज्झिय जणं समुचियं परिभमेउं? ॥ ३३८ ॥ भणियमिमिणा जणो को सो जो चत्तो मए भणह तुब्भे । कीरउ आसणगहणं पसायमम्हासु काऊण ॥ ३३९ ॥ इय विण्णत्तेण कयं आसणगहणं कओ य उवयारो । सायरमाहारपयाणमाइओ तदवसाणम्मि ॥ ३४० ॥ भणिउं ताउ पवत्ताउ अत्थि इत्थेव भरहवासम्मि । वेयड्ढो नाम गिरी झरंतबहुनिज्झरजलोहो ॥ ३४१ ॥ नियआयामगुणाओ पुव्वावरजलहिरुद्धमहिमिणणे । जो माणदंडलीलं वलंवए खलियसूरपहो ॥ ३४२ ॥ णाणामणिणियरपहापहक-

कहमवि कुमरो निद्दामुक्को पवियंभमाणतणू ॥ ३१२ ॥ जाव निभालेइ दिसंतराइं नो ताव वरधणुं नियइ । परिभावियं जलद्धा इओ तओ होहिइ गउत्ति ॥ ३१३ ॥ नवजलयगहिरघोसेण तेण सद्दो करेत्तुमारद्धो (ग्रंथाग्रं ५००)। पडिवयणमलभमाणेण कहवि दिट्ठं रहस्स धुरं ॥ ३१४ ॥ अइबहलरुहिरधारालित्तं संजायसंभमो ताहे । वावाइओ वरधणू णूणंति विगप्पिउं पडिओ ॥ ३१५ ॥ तस्स रहस्सुच्छंगे निरुद्धसव्वंगचेयणो धणियं । रयणवईए सीयलजलपवणासासिओ संतो ॥ ३१६ ॥ उम्मीलियचेयण्णो हा हा भाय! त्ति रोविउं लग्गो । रयणवईए कहकहवि उवरमो रोयणस्स कओ ॥ ३१७ ॥ सा तेण तओ भणिया सुंदरि! नज्जइ फुडं न किंचि जओ । किं वरधणू मओ जीवइत्ति ता तस्स वुत्तंतं ॥३१८॥ उवलद्धुं जुत्तं गमणमिण्हिं पच्छामुहस्स मे सुयणु!। भणियमिमीए रण्णे इमम्मि बहुसावयाइण्णे॥३१९॥ कह मंसपेसिसरिसं बहुसामण्णं विमुत्तु जियनाह! । इच्छसि ममं तुमं, तह नियडे च्चिय वट्टए वसिमं ॥ ३२० ॥ जेण कुसकंटयाई जणचलणविलोलिया इह पएसे । दीसंति तत्थ गम्मउ तत्तो जुत्तं करेज्ज तुमं ॥ ३२१ ॥ तत्तो लग्गो गंतुं मगहाभिमुहं ठियम्मि संधीए । विसयस्स गओ गामे एक्कम्मि स, भाविएण तहिं ॥ ३२२ ॥ गामपहुणा विलोइय रूवं तस्स परिभावियं मणसा । एस महप्पा दिव्वस्स वसगओ कोवि एगागी ॥ ३२३ ॥ पडिवन्नो बहुगउरवमाणीओ नियघरे सुहासण्णो । पुट्ठो जहा महाभाग! किं समुव्विग्गचित्तो सि ? ॥ ३२४ ॥ परिफुसियनयणसलिलो सो भणइ महं सहोयरो लहुओ । चोरेहिं समं भंडणमाढत्तो काउमह तत्थ ॥ ३२५ ॥ पत्तो किमवत्थंतरमेत्तो तस्सा गवेसणं काउं । गंतव्वमत्थि भणियं तेण तओ गामपहुणेवं ॥ ३२६ ॥ मा एत्थ कुणसु खेयं जइ वणगहणे इमम्मि सो होही । तं लहिही धुवं

जो दिट्ठो ॥ २९६ ॥ बुद्धिल-सायरदत्ताण संतिए माणसम्मि तुह रमिही । सो बंभदत्तनामा तह कुक्कुडजुज्झकालाओ ॥ २९७ ॥ जं किंचि तुज्झ वित्तं वरधणुणा संगयस्स तं कहियं । तह हारपेसणाइवि किच्चं विहियं मए तुम्ह ॥ २९८ ॥ इय निसुणियवुत्तंतो मह रक्खाए कयादरा एसा । कहमन्नहा रहवरो सपहरणो मज्झ उवणीओ? ॥ २९९ ॥ इय परिभाविय तीए दूरं रत्तो रहं तमारूढो । नाया जह रयणवई एसा पुट्ठा कओहुत्तं ॥ ३०० ॥ गंतव्वमिमीए भणियमत्थि मगहापुरम्मि मह पिउणो । भाया धणाभिहाणो कणिट्ठगो सेट्ठिपयपत्तो ॥ ३०१ ॥ विन्नायवइयरो सो तुम्हं मज्झ य परम्मि संतोसे । वट्टंतो गउरवमायरेण परमं विहेहि त्ति ॥ ३०२ ॥ ता तत्थ गमो कीरउ तदुत्तरं तुम्ह रुच्चए जं तं । कुणसु त्ति पयट्टो तस्स संमुहो गंतुमह कुमरो ॥ ३०३ ॥ विहिओ सारहिभावो वरधणुणा तो कमेण गच्छंतो । कोसंबिजणवयाओ विणिग्गओऽणेगदुग्गाओ ॥ ३०४ ॥ पत्तो गिरिगहणंतरमेगं तरुसिहरहरियसूरकरं । कंटयसुकंटया नाम तत्थ चोराण महिवइणो ॥ ३०५ ॥ निवसंति, पहाणरहं महिलारयणं च भूसियसरीरं । दट्ठूणमप्पपरियरलोयं कुमरं च तो लग्गा ॥ ३०६ ॥ संनद्धबद्धकवया उप्पीलियधणुहपट्टिया होउं । नवनीरवाहधारासरिसं सरवरिसणं काउं ॥ ३०७ ॥ कुमरेणवि धीरिममंदिरेण किंचिवि अक्खुब्भमाणेण । हरिणव्व हरिणगा तक्खणेण ते हारिमाणीया ॥ ३०८ ॥ निवडंतछत्तचिंधा णाणाउहघायघुम्मिरसरीरा । जाया पलायमाणा दिसोदिसिं निप्फलारंभा ॥ ३०९ ॥ तत्तो तमेव रहवरमारूढो जाव जाइ वरधणुणा । भणिओ कुमरो परिसममसमं तं पाविओ इण्हिं ॥ ३१० ॥ ता निद्दासुहमेगं मुहुत्तमुवलंभ रहवरे एत्थं । सुत्तो रयणवईए सहेव अइनेहभरियाए ॥ ३११ ॥ एत्थंतरम्मि गिरिनइमेगं पावित्तु रहहया थक्का ।

हियमिणं वुत्तंतं सोउमुम्मणो कुमरो। जाओ रयणवईए उवरिं अणिभालियाएवि ॥ २८१ ॥ डज्झइ नलिणीदलसत्थरेवि चंदणरसेण सित्तोवि। सो तिव्वविरहजलणालिद्धो णो णिव्वुइं लहइ ॥ २८२ ॥ अन्नम्मि दिणे पुरबाहिराउ देसाउ वर-धणू कुमरं। आगम्म भणइ णो इह तुम्हमुवट्ठाणमुइयं ति ॥ २८३ ॥ जम्हा कोसलवइणा दीहेण गवेसणाकए तुज्झ। इह पुरिसा पेसविया कओ य पुरसामिणा जत्तो ॥ २८४ ॥ सव्वत्तो अम्ह गवेसणम्मि इय सुम्मए जणे वाओ। तो णायवइयरेणं सागरदत्तेण भूमिहरे ॥ २८५ ॥ संगोविया दुवेवि पत्ता रयणी दिसाउ तिमिरेण। आपूरियाउ कज्जलको-इलकुलनीलवण्णेण ॥ २८६ ॥ भणिओ य सेट्ठिपुत्तो कुमरेण जहा तहा कुणसु अम्हं। जह एत्तो निग्गमणं सिज्झइ लहुमेव एयं च ॥ २८७ ॥ सोऊण सेट्ठिपुत्तो सागरदत्तो विणिग्गओ नयरा। तस्सहिओ भूभागं तिण्णिवि थेवं गया जाव ॥ २८८ ॥ सागरदत्तं कहकहवि ठविय ते दोवि गंतुमारद्धा। तीए च्चिय नयरीए बाहिं जक्खालयसमीवे ॥२८९॥ घणपायवंतरालट्ठियाइ एयाइ तरुणमहिलाए। णाणाविहपहरणभरियरहवरासण्णपत्ताए ॥ २९० ॥ दट्ठुं सायरमब्भुट्ठि-ऊण भणियं चिराउ किं तुब्भे। एत्थागया तओ तं निसुणेत्ता भणियमेएहिं ॥ २९१ ॥ भद्दे! के अम्हे सावि भणइ किल बंभदत्तवरधणुणो। कहमेयमुवगयं ते सुम्मउ ता तीइ पडिभणियं ॥ २९२ ॥ एत्थेव पुरे सेट्ठी धणपवरो नाम भारिया तस्स। धणसंचयाभिहाणा जाया कुच्छीइ तीइ अहं ॥ २९३ ॥ अट्ठण्हमुवरि पुत्ताण पत्तजोव्वणभराइ नो कोवि। रुच्चइ वरो तयट्ठं जक्खस्साराहणं विहियं ॥ २९४ ॥ तेण य महभत्तिपरवसेण पच्चक्खएण होऊणं। भणियं वच्छे! जह तुह भविस्सई चक्कवट्टि पई ॥ २९५ ॥ नामेण बंभदत्तो मए कहं सो वियाणियव्वो त्ति। भणियमणेण पयट्टे कुकुडजुज्झम्मि

कइ इयाणिं ॥ २६५ ॥ ता साहेमि अहं ते परमत्थं वोलियम्मि एकम्मि । दिवसे कीलाहेउं वणम्मि चंदावयारम्मि ॥ २६६ ॥ नियभाउगेण बुद्धिलनामेण समं गयाइ एयाए । लग्गम्मि कुक्कुडाणं जुज्झम्मि कओवि तत्थ गओ ॥ २६७ ॥ दिट्ठो अपुव्वरूवो कोवि कुमारो तया इओ चेव । झीणसरीरसिरीया विच्छायमुहा इमा जाया ॥ २६८ ॥ तं च सए सोऊणं विन्नायं वम्महो इमीइ मणे । चंदोदए व जलही उल्लसिओ लोलकल्लोलो ॥ २६९ ॥ दावियसिणेहवयणा पभासिया सा मए जहा वच्छे! । नियसब्भावं सब्भूयरूवमक्खाहि तो भणियं ॥ २७० ॥ तीए भगवइ! जणणी तुमं ममं नत्थि किंचिवि रहस्सं । जं तुज्झ नो कहिज्जइ ता सुण एगग्गचित्ता तं ॥ २७१ ॥ एयाइ पियंगुलयाइ जाणिओ एस बंभदत्तोत्ति । पंचालाहिवपुत्तो कहिओ य सगउरवं मज्झ ॥ २७२ ॥ तप्पहिईं मे हिययं तत्तो नोसरइ सुविणकालेवि । ता जइ पईं न एसो मरणं सरणं परं मज्झ ॥ २७३ ॥ तो पुणरवि सा भणिया मए जहा धीरिमं कुणसु वच्छे! । तह कहमुज्जमं जह संपज्जइ चिंतियमिमं ते ॥ २७४ ॥ जाया सत्थतणू सा हियया सासणकए मए भणिया । कल्ले मए स दिट्ठो कुमरो नयरीइ मज्झम्मि ॥ २७५ ॥ सोउमिमं सा हरिसियहियया वयणं भणेइ जह तुम्ह । भयवइ! पसायओ मज्झ सुंदरं होहिई सव्वं ॥ २७६ ॥ किंपुण विस्सासकए तस्स इमं बुद्धिलस्स ववएसा । हाररयणं समप्पसु लेहं च तदंचले लग्गं ॥ २७७ ॥ इय एस लेहजुत्तो हारो घेत्तुं करंडगस्संतो । पुरिसस्स करे दाउं तव्वयणाओ मए पहिओ ॥ २७८ ॥ तो लेहवइयरो ते तीए कहिओ इयाणिं पुण देहि । पडिलेहं तो दिन्नो तुहनामंको मए लेहो ॥ २७९ ॥ जहा;—सिरिबंभरायपुत्तो वरधणुकलिओ विढत्तमाहप्पो । रयणवइं रमिउमणो कोमुइमिव पुण्णहरिणंको ॥ २८० ॥ वरधणुणा क-

भणइ कुमर! को मुणाइ एयवुत्तंतपरमत्थं? ॥ २५१ ॥ जं तुम्हसरिसनामा संति अणेगे नरा महीवलए । एवं पडिहयवयणो कुमरो तो मोणमल्लीणो ॥ २५२ ॥ वरधणुणावि स लेहो विहाडिओ पेहिया तहिं गाहा । अइतिव्ववम्महुम्माहकारिया एयरूवत्ति ॥ २५३ ॥ जहा;—पत्थिज्जइ जइ[1] हियए जणेण संजोयजणियजत्तेण। तहवि तुमं चिय धणियं रयणवई महइ माणेउं ॥२५४॥ वरधणुणो चिंतासंगयस्स कहमेयलेहभावत्थो । णायवो, बीयदिणे पव्वइगा आगया एगा॥ २५५ ॥ कुमरस्स सिरे कुसुमे तहक्खए निक्खिवेइ भणई य । पुत्तय! वाससहस्सं जीवसु तो वरधणुं नेइ ॥ २५६ ॥ एगंते तेण समं किंचिवि सा मंतिउं झडित्ति गया। तो पुच्छई कुमारो वरधणुमेयाइ किं कहियं? ॥ २५७ ॥ ईसीसिहसिरवयणो तो साहइ वरधणू जहा एसा । पव्वइया पडिलेहं मं मग्गइ तस्स लेहस्स ॥ २५८ ॥ भणियं मए जहेसो लेहो निववंभदत्तनामंको। दीसइ ता कहसु तुमं को एसो वंभदत्तो त्ति? ॥ २५९ ॥ भणियं तीए सुण सोम! किंतु न तए पयासियवमिमं । अत्थि इहेव पुरवरे रयणवई सेट्ठिणो धूया ॥ २६० ॥ सा वालकालओ च्चिय मइ निद्धा जोव्वणं समणुपत्ता । तिजगजउज्जयवम्महभिल्लस्स महल्लभल्लिसमं ॥ २६१ ॥ दिट्ठा दिणम्मि अन्नम्मि सा मए किंचि किंचि झायंती । पल्हत्थियगंडयलां वामे करपल्लवे विमणा ॥ २६२ ॥ तीइ समीवं गंतुं पण्णत्ता सा मए जहा पुत्ति! । चिंतासायरलहरीहिं हीरमाणव तं भासि ॥ २६३ ॥ तो परियणेण भणियं बहूणि दिवसाणि एवमेईए । विमणुम्मणा य पुट्ठा पुणो पुणो जाव न कहेइ ॥ २६४ ॥ भणियं तस्स सहीए पियंगुलइयाइ भगवइ! जहेसा । लज्जंती तुज्झ न किंपि अक्खिउं स-

---

१ क 'जइवि जए' ।

१ चोल्लको-
दारणम्.-

बुद्धिलकुक्कुडस्स नेच्छेइ। जुज्झं कहंचि लग्गं सागरदत्तो जिओ तेण ॥ २३६ ॥ एत्थंतरम्मि भणिया वरधणुणा सेट्ठि-
नंदणा दोवि। एसो किं उत्तमजाइगोवि इय कुक्कुडो भग्गो? ॥ २३७ ॥ ता पेच्छामि न कुप्पह जइ तुब्भे, भासियं
पहिट्ठेण। सागरदत्तेण न मे लोभो एत्थत्थि दव्वकओ ॥ २३८ ॥ किंतु अभिमाणसिद्धीइ कज्जमम्हं तओ य मंतिसुओ।
पेच्छइ बुद्धिलकुक्कुडमह तच्चलणेसु दिट्ठाओ ॥ २३९ ॥ सण्हाउ लोहमइयाउ सूइआओ नहेसु बद्धाओ। तो बुद्धिलेण
णायं जह विन्नाओ वइयरो मे ॥ २४० ॥ सणियं समीवदेसं तस्सागंतूण भासियं तेण। मा पयडसु वइयरमेयमद्धगं ते
पयच्छामि ॥ २४१ ॥ पणलक्खस्स, वरधणू भणाइ मेच्छा न किंचि पेच्छामि । तह बुद्धिलो न याणइ जहा तहा स-
न्निओ इयरो ॥ २४२ ॥ तेणावि कड्ढियाओ सूईओ तह नहग्गलग्गाओ। आभेडिओ तओ पुण स तंबचूडो पराजि-
णिओ ॥ २४३ ॥ पडिकुक्कुडो स बुद्धिललक्खोवि य हरिमागओ ताहे । जाया दोवि सरिच्छा सागरदत्तो य वहुतुट्ठो
॥ २४४ ॥ ते दोवि नेइ नियमंदिरम्मि आरोविओ रहं रम्मं। विहिओचियपडिवत्ती ते तत्थ नयंति केवि दिणे ॥ २४५ ॥
तन्नेहनियडिया आगओ य अह अन्नया नरो एगो । नीओ एगंते तेण वरधणू भासिओ एवं ॥ २४६ ॥ जो सूइवइयरे
जं पणम्मि तुह बुद्धिलेण पडिवण्णो । दीणारअद्धलक्खो तस्स निमित्तं तुहं पहिओ ॥ २४७ ॥ हारो चालीससहस्स-
मोल्लओ वोत्तुमिय समप्पेओ। हारकरंडगमह सो गओ तओ कड्ढिओ हारो ॥ २४८ ॥ सारयससहरकिरणुक्करो व परि-
पंडुरीकयदिसोहो। आमलगथूलनित्तुलनिम्मलमुत्ताफलधरो सो ॥ २४९ ॥ सो दंसिओ कुमारस्स तेण निउणं निभाल-
यंतेण। दिट्ठो नियनामंको तदेगदेसट्ठिओ लेहो ॥ २५० ॥ आपुच्छिओ वरधणू कस्सेस वयंस! संतिओ लेहो। सो

॥ २२१ ॥ एत्तो तओ भमंतो कवडेण गओ विलोयणपहम्मि । विहिया पलायसु मए तुह सन्ना तो कया वयणे ॥२२२॥ परिवायगदिन्ना वेयणाइ संहारकारिणी गुलिया । जाओ विचेयणो तो मओत्ति णाऊण परिचत्तो ॥ २२३ ॥ तेसु गएसु चिराओ गुलिया सा कड्ढिया मुहाउ मए । लग्गो गवेसिओ तं सुमिणेवि न कत्थइ दिट्ठो ॥ २२४ ॥ एगं गाममइगओ दिट्ठो परिवायगो मए तत्थ । सप्पणयं पणमित्ता कोमलवयणेहिं आभट्ठो ॥ २२५ ॥ तेणुत्तं तुह पिउणो वसुभागो नाम परममित्तमहं । कहियं च तुज्झ जणओ पलायमाणो वणम्मि गओ ॥ २२६ ॥ माया ते चंडालाण पाडगे दीहराइणा ठविया । तद्दुक्खगहिल्लो चलिओ य कंपिल्लणगरमहं ॥ २२७ ॥ काओ कावालियवेसमित्थ पत्तो तओ पवंचेण । केणवि अमुणिज्जंतेण पाडगाओ तओ जणणी ॥ २२८ ॥ अवहरिया पिउमित्तस्स देवसम्मस्स माहणस्स गिहे । मुक्का गामे एगम्मि तुम्ह अण्णेसणपरो हं ॥ २२९ ॥ इहमागओ म्हि चिट्ठंति जाव सुहदुक्खपुच्छणपयट्टा । ते दोवि ताव एक्को आगम्म नरो इय भणेइ ॥ २३० ॥ भो भो महाणुभावा! न किंचि तुम्हाण हिंडियव्वेण । जम्हा दीहनिउत्ता पत्ता जमसण्णिभा पुरिसा ॥ २३१ ॥ ते दोवि लहुं ताओ वणगहणाओ कहिंचि निग्गंतुं । महिमंडलं भमंता पत्ता कोसंबिनामपुरिं ॥ २३२ ॥ बहिरुज्जाणे दिट्ठं सिट्ठिसुयाणं महल्लविहवाण । सागरदत्तो अह बुद्धिलो य इह रूढनामाणं ॥ २३३ ॥ लग्गं कुक्कुडजुज्झं सयसाहस्सो पणो कओ तत्थ । निहओ सागरदत्तस्स कुक्कुडेणं पयंडेणं ॥ २३४ ॥ सेट्ठिसुयबुद्धिलकुक्कुडो तओ तेण इयरओ निहओ । रणलग्गभग्गचित्तो सागरदत्तस्स कुक्कुडओ ॥ २३५ ॥ किज्जंतोवि अभिमुहं सो

१ घ 'वूढ'।

दुग्गम्मि पविसेइ ॥ २०६ ॥ सिरिमइनामाए पणइणीइ जाया चउण्ह पुत्ताणं । उवरि अहं पिउणो वल्लहा य नियजी-
वियाओवि ॥ २०७ ॥ पत्ता तारुण्णभरं भणिया सव्वेवि पुत्ति! नरवईणो । दूरं मज्झ विरुद्धा वट्टंति तओ इह एव
॥ २०८ ॥ जो मणहरणो कइयाइ कोइ भत्ता घडेज्ज तो मज्झ । सो कहियव्वो जेणाहमस्स काहामि जं जोग्गं ॥ २०९ ॥
अन्नम्मि दिणे वरकोउहल्लपडिपेल्लिया इमं पल्लिं । मेल्लित्तु अहं पत्ता सरोवरं जत्थ तं ण्हाओ ॥ २१० ॥ दिट्ठो तुमं सल-
क्खणं! सोहग्गियमाणिणीमयणजणणो । इय एसो परमत्थो जो पुट्ठो आसि ते पुव्वं ॥ २११ ॥ सो सिरिकंताइ समं
विसयसुहं निब्भरं अणुहवंतो । वोलेइ कालमन्नम्मि वासरे पल्लिनाहो सो ॥ २१२ ॥ निययबलेण समेओ समीवदेसं-
तराइं हणिउमणो । पल्लीओ निग्गओ सोवि तेणं सद्धिं समुच्चलिओ ॥ २१३ ॥ हंतवगामबाहिं कमलसरोवरतडम्मि सह-
सत्ति । आभोइओ वरधणू तेणावि इमो ततो दोवि ॥ २१४ ॥ पढमघणसलिलधारासमूहसित्तव्व मरुत्थलाभोगा । उव-
लद्धपुन्निमाचंदकंतिणो गिम्हकुमुयव्व ॥ २१५ ॥ किंपि अणक्खेयं दाहपसममुवगम्म रोविउं लग्गा । संठविओ य
कुमारो वरधणुणा सुहनिसन्नो य ॥ २१६ ॥ परिपुट्ठो कुमरो सुहय! कहसु किं ते ममप्परोक्खम्मि । अणुहूयं तेणावि
य कहियं सव्वंपि नियचरियं ॥ २१७ ॥ वरधणुणावि य भणियं कुमार! सुव्वउ ममावि जं वित्तं । तइया हं नग्गोहस्स
हेट्ठभागे तुमं ठविउं ॥ २१८ ॥ जलहेउं जाव गओ दिट्ठं च महासरं नलिणिपुडए । घेत्तूण जलं चलिओ तुहंतिगे ताव
दिट्ठो हं ॥ २१९ ॥ दीहपुरिसेहिं सन्नद्धवद्धकवएहिं ताडिओ य बहुं । पुट्ठो रे रे वरधणु! कहसु कहिं बंभदत्तो सो?
॥ २२० ॥ भणियं मए न याणामि तेहिं तो दढयरं हओ म्हि अहं । अइताडिज्जंतेणं भणियं जह वग्घखइओ सो

१ चोल्लको-
दारणम्.

तीरुत्तिण्णेण पलोइया य सरपच्छिमुत्तरे भाए। नवतारुण्णा उन्नयपओहरा कन्नगा एगा ॥ १९१ ॥ तक्कालारोवियचावदंडमुक्केहि मम्महसरेहिं। सल्लिज्जंतसरीरो वण्णेओ सो समाढत्तो ॥ १९२ ॥ अव्वो सुकयपरिणई मज्झं सा जं कुरंगसुयनयणा। रण्णे एयम्मि कहिंचि दिट्ठिपहचारिणी जाया ॥ १९३ ॥ धवलेहिं सिणेहसमुज्जलेहिं नयणेहिं तं पलोयंती। चलिया तओ पएसा विज्जुव अदंसणीहूआ ॥ १९४ ॥ तत्तो मुहुत्तमेत्तेण पेसिया चेडिया इमीइ इहं। पत्ता समप्पियं वत्थजुयलमइकोमलमहग्घं ॥ १९५ ॥ तंबोलं पुप्फाणि य अन्नंपि सरीरसंठिईजोग्गं। भणियं च तीइ जा सा सरपेरंते तए दिट्ठा ॥ १९६ ॥ संतोसदाणमेयं पहियं तीए तुहं तहा भणियं। मज्झाभिमुहं हलि! वणलयाइ एसो महाभागो ॥ १९७ ॥ जह महपिउमंतिगिहे संजायइ संठिओ तहा कुणसु। ता एह तत्थ तुब्भे नीतो तो मंतिगेहम्मि ॥ १९८ ॥ मउलियकरकमलाए भणिओ मंतीइ तीइ जह एसो। तुह सामिणो सुयाए पहिओ सिरिकंतनामाए ॥ १९९ ॥ तो दट्ठव्वो तह ठाउरवेण विहियं तहेव सचिवेण। बीयदिणे कमलायरबंधुम्मि समुट्ठिए सूरे ॥ २०० ॥ नीओ रण्णो वज्जाउहस्स पासम्मि तेण सो दट्ठं। अब्भुट्ठिओ विदिण्णं धुरम्मि अह आसणं तस्स ॥ २०१ ॥ पुट्ठो वुत्तंतं साहिओ य तेणवि जहोचियं एसो। भुत्तुत्तरकाले भासिओ य जह तुम्हमम्हेहिं ॥ २०२ ॥ अन्नं विसिट्ठसागयकिच्चं काउं न तीरए किंचि। सिरिकंताए पाणिग्गहणं ता कीरउ इयाणिं ॥ २०३ ॥ सुद्धे दिणम्मि वित्तो वीवाहो पुच्छिया अह कयाइ। सिरिकंता मह एगागिणोवि तं कह णु दिन्नासि? ॥ २०४ ॥ सियदसणपहापहकरपंडुरविहियाहरा भणइ एसा। मम एस पिया बहुबलदाइयपरिपीडिओ संतो ॥ २०५ ॥ अइविसमपल्लिमग्गं समस्सिओ तह य नगरगामाइं। पइदिवसं गंतूणं इमम्मि

पेसेउं । वंसकुडंगे गहणम्मि संपयं सो पविट्ठोत्ति ॥ १७६ ॥ मं परिणेही साहियविज्जो अज्जं च सिद्धिदिवसो से । सिद्धं कुमरेण तओ जहा हओ सो मए अज्ज ॥ १७७ ॥ हरिसुस्ससियसरीरा सा भासइ सुट्ठु सुट्ठु ते विहियं । जं तारिसाण दुन्नयपराण मरणं चिय वरं ति ॥ १७८ ॥ गंधवविवाहेणं परिणीया तक्खणं पणयखाणी । तीए य समं स ठिओ जा कालं किंचि ता निसुओ ॥ १७९ ॥ समए अन्नम्मि सुहावुट्ठिसमो सवणतोसमुवणिंतो । दिव्ववलयाण सद्दो पुट्ठा सा तेण किमियं ति? ॥ १८० ॥ एयाओ ताओ तुह अज्जउत्त ! सत्तुस्स नट्टमत्तस्स । भगिणीओ खंडविसाहनामगाओ सुरूवाओ ॥ १८१ ॥ तस्स विवाहनिमित्तं घेत्तुं उवगरणमागया एत्थ । ता तुम्हे थोवमवक्कमेह लहु एयठाणाओ ॥ १८२ ॥ जाणामि भावमेयासिमत्थि नत्थी तुमम्मि अणुराओ । जइ होही ता रत्तं पडागमुवरिं पयालिस्सं ॥ १८३ ॥ अन्नह परिपंडुरमेवमेस तीए विइण्णसंकेओ । थेवाए वेलाए धवलपडागं परिचलंतं ॥ १८४ ॥ दट्ठूणमवक्कंतो तओ पएसाओ गिरिनिगुंजम्मि । पत्तो दिट्ठं च महासरोवरं केरिसं तं च ॥ १८५ ॥ सज्जणमणं व सच्छं परपियकरणं व सीयलसहावं । सावेगं सं–गहचिट्ठियं व बहुलोलकल्लोलं ॥ १८६ ॥ कामिकुलं व, समुज्जलरूवं चंदस्स विययठाणं व । हिययं व फलिहगिरिणो जलनिहिसलिलं व गयपारं ॥ १८७ ॥ गयणंगणोवदप्पणकप्पं गलिएहिं केसकुसुमेहिं । नयणंजणेहिं तणुकुंकुमेहिं कमलग्गलत्तेहिं ॥ १८८ ॥ तह तिलगचंदणेहिं इओ तओ नयणगोयरगएहिं । संसूइयखेयरनारिण्हामणलिकुलसमालीढं ॥ १८९ ॥ ण्हाओ तत्थ जहिच्छाइ छिन्नपहलग्गसव्वसंतावो । अग्घाइयवियसियपुंडरीयसुइसुरभिगंधभरो ॥१९०॥

१ चोल्लकोदारणम्.

१ क ख 'नट्ठुमत्तस्स' । १ क 'गयणंगणोए दप्पण' ।

तीसे कलकोइलकोमलाइ अइनिउणभणणंकुसलाए । वाणीइ रंजियमणो जहट्ठियं कहिउमाढत्तो ॥ १६२ ॥ पंचालसामिणो वंभराईणो सुयणु! वंभदत्तो हं । पुत्तो कज्जवसाओ समागओ रण्णमज्झम्मि ॥ १६३ ॥ तव्वयणाणंतरमेव हरिससलिलेण पूरियच्छिपुडा । सव्वंगुग्गयरोमंचकंचुया सोमवयणा य ॥ १६४ ॥ पडिया कमकमलेसुं तओ य सा तस्स रोविउं लग्गा । कारुण्णमहण्णवसण्णिभेण तेणुन्नयं काउं ॥ १६५ ॥ वयणसरोरुहमाभासिया य मा रुयसु कलुणरवगब्भं । कहसु जहट्ठियमाकंदणस्स जं कारणमिमस्स ॥ १६६ ॥ परिफुसियनयणसलिला सा भणइ कुमार? हं तुहं चेव । चुलणीए देवीए सहोयरपुप्फचूलस्स[1] ॥ १६७ ॥ नरवइणो धूया तुम्ह चेव दिन्ना पडिच्छमाणीए । मह वीवाहस्स दिणं जायं तिदिणा घरुज्जाणे ॥ १६८ ॥ पुलिणम्मि दीहियाए णाणाकीलाहि कीलमाणी ता । विज्जाहराहमेणं केणावि अहं समाणीया ॥ १६९ ॥ वंधुविरहग्गिडज्झंतमाणसा जाव एत्थ चिट्ठामि । ताव तुमं अवितक्कियहिरण्णवुट्ठीसमो सहसा ॥ १७० ॥ कत्तोवि आगओ मज्झ पुण्णजोगेण जीवियव्वासा । संपुन्ना तेण पुणो वुत्ता सो कत्थ मह सत्तू? ॥ १७१ ॥ जेण परिक्खेमि वलं तस्स अहं, भासियं तओ तीए । दिन्ना मे विज्जा संकरित्ति तेणं पढियसिद्धा ॥ १७२ ॥ भणियं च तुज्झ एसा सुमरियमेत्ता भवित्तु परिवारो । साहियमाणं कज्जं काही पडिणीयरक्खं च ॥ १७३ ॥ साहिस्सइ य वइयरं मम संतं, समरिया तए एसा । नामेण नट्टमत्तो विक्खाओ सोवि भुवणम्मि ॥ १७४ ॥ पुन्नेहिं समहियाए मम तेयं असहमाणओ संतो । विज्जासिद्धिनिमित्तं मं मोत्तुमिमम्मि पासाए ॥ १७५ ॥ भगिणीणं जाणणकए विज्जं जाणावणं च

---

१ क 'स्रहोयरस्स इह पुप्फचूलस्स'।

हंतो । पयनहछलाउ खंडीभावं कहमण्णहा वहइ[1] ॥ १४७ ॥ इस्से नियंववविंवं जियसुरसरिविउलवालुयापुलिणं । उवभाइ तिजयजयसंतकुसुमसरसयणफलगं व ॥ १४८ ॥ मण्णे अणंगकरिणो निविडकरग्गहनिपीडणातणुयं । मज्झं मज्झट्ठियरोमराइमिसदाणलेहमिमं ॥ १४९ ॥ एसा सहावगहिरा नाही एयाहि नज्जइ जणेण । जयवेहकारिणो कूविगव मयरद्धयरसस्स ॥ १५० ॥ तिवलीमिसेणिमीए उयरे रेहंति तिण्णि रेहाओ । मन्ने विहिविहियाओ नियतणुनिज्जियतिहुयणाए ॥ १५१ ॥ उट्टंतपीणथणमंडलस्स वच्छत्थलस्स को सोहं। लहइ इमीए जं समरसारजुयजूयफलगसमं ॥ १५२ ॥ कप्पतरुणो लयाउव दोवि रेहंतिमीए वाहूओ । करपल्लवाउ कररुहकुसुमाउ सणिद्धरूवाओ ॥ १५३ ॥ सोहइ वयणमिमीए कसिणुज्जलकलियंकुंतलकलावं । ससिमंडलं व उवरिं घडंतअइकसिणघणपडलं ॥ १५४ ॥ दीहरनयणनईए वम्महवाहो निरंतरं ण्हाइ । कहमन्नहा तडीए दीसइ भमुहा धणुलयव्व! ॥ १५५ ॥ गोरे मुहम्मि एईइ भाइ अहरो निसग्गसोणपहो । रत्तोप्पलपत्तचउव्व धवलकमले कयनिवासो ॥ १५६ ॥ सवणा सहंति एईइ नयणसरिपवहपडिखलणकुसला । भमुहाधणुणो अंते वम्महवाहस्स पासव्व ॥ १५७ ॥ अव्वो जं जं दीसइ अवयवरूवं इमाइ देहम्मि । तं तं मणणिव्वुइकारि होइ सुरतरुलयाए व्व ॥ १५८ ॥ दिट्ठो तीए अब्भुट्ठिओ य दिण्णं च आसणं तत्तो । पुट्ठा सा तेण तुमं का सुंदरी एत्थ परिवससि? ॥ १५९ ॥ सज्झसरुज्झंतगलाइ तीइ परिजंपियं महाभाग ! । गरुओ मह वुत्तंतो न तरामि सयं परिकहेउं ॥ १६० ॥ ता कहसु तुमं नियमेव वइयरं को तुमं इह कहं वा? । गंतुं पयट्टओ होसि सोउमेवं तओ कुमरो ॥ १६१ ॥

१ क 'भवइ' ।

क्खिउं लग्गो। जावं ताव नियच्छइ वंसकुडंगं महागुविलं ॥ १३१ ॥ परिमुक्कपासखेडगखग्गं तो कोउगेण तं खग्गं। वाहेइ वंसयालीइ तीइ छेयत्थमायरओ ॥ १३२ ॥ पडियं वंसकुडंगं तं झत्ति तदंतरालभागम्मि। पडिपुण्णचंदमंडल-सरिसं तह वयणतामरसं ॥ १३३ ॥ दहूण दुट्ठचेट्ठियमेयं विहियं मए जमेरिसगो। निहओ अकयवराहो कोइ नरो सज्जणसरूवो ॥ १३४ ॥ हद्धी मह वाहुवलं कोऊहलमलियमेरिसं मज्झं। पच्छायावपरवसो किं करणिज्जंति चिंतेइ ॥ १३५ ॥ आलोयंतेण दिसंतराइं दिट्ठं कवंधमुद्धकमं। पारद्धधूमपाणं विज्जासंसाहणपहाणं ॥ १३६ ॥ अहियथरं से अधिई जाया हा हा मए कओ विग्घो। एयरस ता किमित्तो होज्जा मे पडिविहाणंति ॥ १३७ ॥ इय झूरमाणहियओ जा परिसक्कइ निहालए ताव। उज्जाणमुज्जुयागारसालसंदोहसोहिल्लं ॥ १३८ ॥ वियसियसव्वोउयसाहिकुसुमसंभारपरिम-लविलोलं। जत्थालिजालमइकलरवरुद्धदिसं सया सहइ ॥ १३९ ॥ तह उच्चतालतरुसंडमंडली भाइ पवणकयकंपा। कुमरनवरूवदंसणविम्हयरसधुणियसीसव्व ॥ १४० ॥ तत्थ य महल्लपल्लवकंकिल्लितरुहिं सव्वओ चेव। परिकिण्णं पासायं सत्ततलं ऊसियपडागं ॥ १४१ ॥ नियभित्तिभागपसरंतकंतिपब्भारसलिलधोयदिसं। तुंगत्तणगुणघट्टियरविरहपहसिहर-संताणं ॥ १४२ ॥ पासइ पासपरिट्ठियसरसीजलसीयलेण पवणेण। दूरोसारियदाहप्पसरं मणिकम्मरम्मतलं ॥ १४३ ॥ तत्थ कमेणारूढो भूमीए सत्तमीइ पेच्छेइ। एगं कमलदलच्छं कण्णं लायण्णजलजलहिं ॥ १४४ ॥ तो रूवाखित्तमणो उप्फुल्लविलोयणो य पुणरुत्तं। तं चेव पासमाणो विचिंतिओ इय समाढत्तो ॥ १४५ ॥ घेत्तुं केइ अपुव्वे परमाणू मीसि-ऊण अमएण। नियसिप्पदंसणत्थं नूणमिमा निम्मिया विहिणा ॥ १४६ ॥ णूणं पएहिं दलिओ चंदो मुहमच्छरं परिव-

लग्गिएहिं परिपूरियदियंतं ॥ ११६ ॥ सो दट्ठूण कुमारं संमुहमिंतं सरोससिग्घगई । चलिओऽभिमुहं पच्चक्खमेव नज्जइ जमो भीमो ॥ ११७ ॥ तक्केलिकोउगेणं तिलतुसमेत्तमपलायमाणेणं । पक्खित्तमुत्तरीयं काऊणं मंडलागारं ॥ ११८ ॥ संमुहमिमस्स तेणावि तक्खणा चेव गहियमुक्खित्तं । सुंडादंडेण नहंगणम्मि जाओ स रोसंधो ॥ ११९ ॥ जा सो रण्णगइंदो गहियं दक्खत्तणेण छलिऊण । तं कुमरेण अक्खुद्धो[1] तो तं कीलाविओ लग्गो ॥ १२० ॥ सुंडग्गभायफुंसणवड्ढियवेगस्स तस्स वणकरिणो । अणुमग्गगामिणो खणमह कुमरो धाविओ पुरओ ॥ १२१ ॥ ता जा सो खलियकमो जाओ चलिऊण पच्छिमे भागे । मुट्ठिपहारेण हओ विमुक्कहक्कारवरउद्दं ॥ १२२ ॥ परिवत्तइ जा तत्तो अवराहुत्तं कमेइ ता इयरो । पायंतरालभागेण करयलामुसियतलभागो ॥ १२३ ॥ एवं कुलालचक्केण भामिओ जा समं परं पत्तो । तत्तो थंभियतद्देसचारिमयजूहमइमहुरं ॥ १२४ ॥ लग्गो कागलिगीएण गाइउं मुक्कसेसवावारो । कुमरो ताव करिंदो आयण्णइ तड्डवियकण्णो ॥ १२५ ॥ किंचि अपेच्छंतो तह थिरविहियकरो निरुद्धकमपसरो । चित्तलिहिउव्व जाओ खणेण सो वारणाहिवई ॥ १२६ ॥ दसणग्गलग्गपयपंकएण पविमुक्कसव्वतासेण । पिट्ठिपएसे कुमरेण सो तओ सुदढमारूढो ॥ १२७ ॥ पडिपुन्नकोउगो अह झणियं सणियं समुत्तरित्ताण । लग्गो गंतुं पडिपहपरायणो मूढदिसिचक्के ॥ १२८ ॥ तत्तो विसंठुलगई परिभमंतो नईए एगाए । तद्देसट्ठियगिरिणो कुहराओ नीहरंतीए ॥ १२९ ॥ तडसंठियं पुराणं पडियगिहं खंडभित्तिमित्तेण । उवलक्खिज्जंतं नगर मेगमह पासई कुमारो ॥ १३० ॥ तद्दंसणम्मि संजायकोउहल्लो निरि-

१ चोलकोदारणम्.

॥ ८ ॥

[1] क 'भरतुद्धो'।

वा । कज्जो जओ अणज्जाओ इमाउ अणवट्ठियमणाओ ॥ १०२ ॥ रज्जंति अरत्तेसुवि णियमणचवलत्तणेण एयाओ । अणिमित्तं च्चिय रत्तेसु झत्ति पावंति य विरत्तिं ॥ १०३ ॥ खणरत्ताणं कूराण चेव अवसाणविहियतिमिराण । संझाण व रामाणं वसम्मि को कुसलमुव्वहइ? ॥ १०४ ॥ तम्हा चयसु विसायं जं धीरच्चिय तरंति विसमदसं । इयरे गहिरजले इव अतारगा झत्ति बुड्डुंति ॥ १०५ ॥ लद्धाभिप्पाओ कुलवइस्स सो तत्थ अच्छिउं लग्गो । पत्तो वासारत्तो जलवाहाउलियगयणयलो ॥ १०६ ॥ नवनीलियवत्थेहिं व सव्वत्थ समुत्थिया तिणेहि मही । विरहिजणुम्माहेहिं व फुरियं तह इंदगोवेहिं ॥ १०७ ॥ सुमुणीण माणसाणि व धवलाउ वियंभिया बलायाओ । सुयणाण संगमेण व नियट्टदाहो जणो जाओ ॥ १०८ ॥ उज्जोइयभुवणयला पत्ता च्चिय निहयदूरतिमिरभरा । धम्मियजणधम्मकहव्व झत्ति विज्जोइया विज्जू ॥ १०९ ॥ अइगहिरघणारवसवणखुहियवल्लहजणाणुरागाओ । नियठाणाभिमुहाओ पंथियमालाउ चलियाओ ॥ ११० ॥ सो कुलवइणा धणुवेयमाइयाओ कलाउ सयलाओ । अणहिज्जियपुव्वाओ सम्ममहिज्जाविओ कुमरो ॥ १११ ॥ पत्तो य सरयकालो परिपंडुरजलयवलयकलियनहो । उप्फुल्लकमलवणलोलहंसकलरावरमणिज्जो ॥ ११२ ॥ कइयाइ कंदफलजलगवेसगे तावसे अणुसरंतो । डज्झंतो कुलवइणा कुऊहला तरलिओ संतो ॥ ११३ ॥ सो [1]रण्णपरिसरम्मी आलोइंतो वणाइं रम्माइं । अंजणगिरिव्व तुंगं मायंगमहो पलोएइ ॥ ११४ ॥ थिरथोरकरं सियदसणकोडिमोडिज्जमाणवणसंडं । निज्झरझरंतमयजलनिब्भरलोलालिपरिकिण्णं ॥ ११५ ॥ सत्तंगपइट्ठाणं कुंभत्थलजियनभत्थलाभोयं । पलयघणगहिरग-

१ क पुस्तके 'रण्णपरिसपरिसरम्मि आभोइंतो' इति पाठः ।

न ओयरंति तरुवहलपल्लवंतरिया । मन्ने नवनवउतदंभसूई कयभयाओ ॥ ८६ ॥ मयरायपहयगयकुंभगलियमुत्ताहलाइं रेहंति । जत्थुण्णयतरुसिहरग्गखलियतारावलीओ य ॥ ८७ ॥ जत्थ वहुभिल्लभल्लयसल्लियचित्तगझरंतरुहिरेण । भाइ मही वणदेवयचलणालत्तयरसेणेव ॥ ८८ ॥ जं जमपुरंव सवराहएहि उद्दंडपुंडरीएहिं । तरुसाहासिहरोलंविएहिं भीमेहिं एगत्थ ॥ ८९ ॥ अन्नत्तो हरिहिंसियसमयगइंदट्ठिवियडकूडेहिं । निच्चं संतासुक्करिसकारगं पहियलोयाणं ॥ ९० ॥ गयगंधगब्भिणेसुं तरूसु सत्तच्छएसु गुविलेसु । करिसंकिणो मइंदा भमंति विहलक्कमा जत्थ ॥९१॥ जत्थ गमइंति कइणो हेमंतं तरुवरग्गसंलग्गा । सययं पसरियअइगुरूणी सासुण्हेहि पवणेहिं ॥ ९२ ॥ तण्हाछुहाकिलंतो तं अडविमइक्कमित्तु तइयदिणे । पेच्छइ तावसमेक्कं तवसुसियतणुं पसन्नमणं ॥ ९३ ॥ तद्दंसणमित्तेणवि संजाया तस्स जीवियासंसा । पयपणिवायपुरस्सरमापुट्ठो तेण सो भगवं ॥ ९४ ॥ तुम्हाणमासमो कत्थ तेण कहिओ तओ कुलवइस्स । नीओ समीवमाभासिओ य सप्पणयमेएणं ॥ ९५ ॥ बहुपच्चवायमेयं रण्णं सुण्णं च सज्जणजणेण । ता कह तुह आगमणं जायं संपइ महाभाग! ॥ ९६ ॥ सब्भावगब्भमेयं नाऊण जहट्ठिओ नियगिहस्स । कुमरेणं वुत्तंतो कहिओ सवोवि कुलवइणो ॥ ९७ ॥ दूभग्गप्पणयपरवसेण कुलसामिणा तओ भणिओ । बंभस्स तुम्ह पिउणो भायाहं चोल्लगो आसि ॥ ९८ ॥ ता वच्छ ! निओ च्चिय एस आसमो निब्भयं परिवसाहि । मुंचसु विसायमेयारिसाइं संसारचरियाइं ॥ ९९ ॥ होऊण उन्नयाओ तह भरियाओ जलस्स जंतम्मि । जह घडियाउ खणाओ जायंते इयररूवाओ ॥ १०० ॥ तह इत्थं भवचक्के लच्छीनिलया जणुत्तमकुला य । होओ कालवसाओ जीवा जायंति विवरीया ॥ १०१ ॥ इत्थीचरिएसु न कोइ केणई विम्हओ विसाओ

कुमरस्स सिरम्मि अक्खए देइ । भणइ य वंधुमईए कण्णाइ वरो इमो होही ॥ ७० ॥ अच्चंतं णियगोवणपरेण भणियं अमच्चपुत्तेण । किं अस्स कए किज्जइ खेओ मुक्खस्स बडुयस्स ॥ ७१ ॥ उप्फुल्ललोयणेणं भणियं घरसामिणा सुणसु सामि ! । नेमित्तिएण पुव्वं भणियमिणं जो घरे एही ॥ ७२ ॥ पट्टाच्छाइयवत्थो मित्तजुओ भोयणं करिस्सइ य । एयाए बालाए वरो स होही न उण अन्नो ॥ ७३ ॥ तो तम्मि चेव दिवसे पाणिग्गहणं करेइ सो कुमरो । तक्खणमेव विलग्गो परोप्परं निब्भरो नेहो ॥ ७४ ॥ तुच्छीहूओ जणगाइएसु चिरपरिचिएसुवि जणेसु । पडिबंधो तीए जं भणंति कुसला इ एरिसगं ॥ ७५ ॥ बालत्तणम्मि पिइमाइभाइसहियायणो पिओ होइ । आरूढजोव्वणाणं जुवईण पिओ पिओ एगो ॥ ७६ ॥ नीया रयणी सा तेण तीए सद्धिं सकोउगमणाए । अइलज्जालुत्तणओ सव्वंगमणुप्पणंतीए ॥ ७७ ॥ बीयदिणे वरधणुणा भणिओ गंतव्वमत्थि ते दूरं । कहिओ वंधुमईए सब्भावो निग्गया दोवि ॥ ७८ ॥ गामंतरम्मि पत्ता अइदूर-पहम्मि वरधणू तत्थ । सलिलनिमित्तमइगओ लहुं तओ निग्गओ भणइ ॥ ७९ ॥ निसुओ जणप्पवाओ मए जहा दीह-राइणा मग्गा । सव्वेवि वंभदत्तस्स गहणहेओ निरुद्धत्ति ॥ ८० ॥ ता नासिज्जउ दूरेण मग्गचागं करित्तु गच्छामो । जाया महाडवीए पडिया तिसिओ बहुं कुमरो ॥ ८१ ॥ वरधणुणा वडहिट्ठा ठविओ एसो गओ स सलिलट्ठा । जायं दिणाव-सार्ण न लद्धमुदगं परं एसो ॥ ८२ ॥ दिट्ठो दीहभडेहिं दढं च हम्मंतओ सरोसेहिं । पत्तो कुमरासन्ने कहिंवि विरलहु-मंतरिओ ॥ ८३ ॥ कयसंकेओ विहिओ तेण कुमारो पलायसु सुदूरं । तत्तो स तिव्ववेगो पलायमाणो दुरुत्तारं ॥ ८४ ॥ कंतारं कायरलोयसोयसंपायगं गओ जत्थ । हरिणारिणो वियंभंति भीमरवभरियगिरिकुहरा ॥ ८५ ॥ रविपाया जत्थ

एहिं अप्पणो निव्विसेसपुरिसेहिं । चउगाउयं सुरंगं करावइ जाव जउगेहं ॥ ५४ ॥ एवं ठियम्मि नरवइकण्णा सा णिय-
यपरियरसमेया । वीवाहत्थं पत्ता कंपिल्ले ऊसियपडाए ॥ ५५ ॥ वित्तं पाणिग्गहणं वासनिमित्तं तओ य रयणीए । वर-
धणुवहूसमेओ पवेसिओ जउहरं कुमरो ॥ ५६ ॥ जामदुगम्मि अइगए निसाइ पज्जालियं च तं भवणं । जाओ य कल-
यलरवो अइभीमो सव्वओ तस्स ॥ ५७ ॥ पक्खुहियजलनिहिनिहं कुमरेणायण्णिऊण हलबोलं । आपुच्छिओ वरधणू
किमकंडे डमरमेयंति ॥ ५८ ॥ कुमर! तुहाणत्थकए एसो वीवाहवइयरो रइओ । एसा न रायकण्णा अण्णच्चिय काइ
तस्सरिसा ॥ ५९ ॥ तो तीइ मंदपणओ कुमरो जंपेइ किं विहेयमओ! । तो भणिओ वरधणुणा पण्हिपहारं अहो देसु
॥ ६० ॥ दिण्णम्मि तम्मि पत्तं सुरंगदारं विणिग्गया तेण । दोण्णिवि गंगातीरे पवापएसम्मि संपत्ता ॥ ६१ ॥ पुव्वं चिय
धणुणा ठावियम्मि जच्चम्मि तुरयजुयलम्मि । तक्खणमारूढा ते पण्णासं जोयणाणि गया ॥ ६२ ॥ अइदीहरपहखेएण
खेइया झत्ति निवडिया तुरया । पाएहिं चेव गंतुं लग्गा पत्ता तओ गामं ॥ ६३ ॥ कुड्डाभिहाणमेत्थं कुमरेणं वरधणू
इमं भणिओ । जह बाहए छुहा मे परिसंतो तह दढं जाओ ॥ ६४ ॥ गामबहिम्मि य तं ठाविऊण गामंतरे पविट्ठो सो ।
घेत्तूण ण्हावियं आगएण मुंडाविओ कुमरो ॥ ६५ ॥ वत्थे कसायरत्ते निवासिओ पट्टएण बद्धो य । चउरंगुलेण वच्छे
सिरिवच्छो लच्छिकुलनिलओ ॥ ६६ ॥ वेसविवज्जासाओ वरधणुणावि य कओ परावत्तो । जइ कहवि दीहराया जाणेज्ज
हणेज्ज तो अम्हे ॥ ६७ ॥ इय संभमं वहंता तप्पडियारं तहा कुणंता य । गामंतो संपत्ता एगाओ माहणगिहाओ ॥६८॥
निग्गम्म दासचेडेण भासिया भुंजहेह गेहंमि । भुत्ता तत्थ निवोच्चियनीईए तदवसाणम्मि ॥ ६९ ॥ एगा पहाणमहिला

णकए जे जे असमाणजाइणो जीवा । कोइलकायाईया विसरिसआयारकरणरया ॥ ३८ ॥ अंतेउरस्स अंते गयाइ तीए य ते पदंसेइ । भणइ य सकोववयणो अम्ब! निगिण्हामि अहमेए ॥ ३९ ॥ अन्नोच्चिय जो मज्झं रज्जेऽणायारसेवणं काही । दूरं निगिण्हियव्वो निरवेक्खमणेण सो सव्वो ॥ ४० ॥ एवं अणेगवारे विणिगिण्हंतं तहा पभासंतं । दट्ठूण बंभदत्तं दीहो चुलणिं समुल्लवइ ॥ ४१ ॥ नेयं परिणामसुहं जं जंपइ एस तुज्झ किल पुत्तो । सा भणइ बालभावो इत्थवरज्झइ न सब्भावो ॥ ४२ ॥ मुद्धे! न अन्नहेयं आरूढो जोव्वणं इमो कुमरो । मुज्झं तुज्झ य मरणाय होहिही भणइ इय दीहो ॥ ४३ ॥ तो मारिज्जउ एसो केणावि अलक्खिएणुवाएण । मइ साहीणे भद्दे अन्ने होहिंति तुह पुत्ता ॥ ४४ ॥ रइरागपरवसाए इहपरभवकज्जवंझचित्ताए । पडिवन्नं चुलणीए धिरत्थु इत्थीण चरियाइं ॥ ४५ ॥ जं सव्वलक्खणधरे लायण्णुक्करिसनिजियकुसुमसरे । सव्वाविणयविरहिए नियपुत्ते ववसिया एवं ॥ ४६ ॥ वरिया य तेहिं तत्तो तस्स कए भूमिपहुसुया एगा । पउणीकयं च सव्वं विवाहपाउग्गमुवगरणं ॥ ४७ ॥ थंभसयन्निविट्ठं अइगूढपवेसनिग्गमदुवारं । कारावियं जउहरं वासनिमित्तं कुमारस्स ॥ ४८ ॥ णाओ एस वइयरो धणुणा तो रज्जकज्जकुसलेण । भणिओ य दीहराया एस सुओ वरधणू मज्झ ॥ ४९ ॥ संपत्तजोव्वणभरो निव्वाहसहो य रज्जकज्जाण । वणगमणावसरो मे अणुमण्णसु जामि जं तत्थ ॥ ५० ॥ तो कइयवेण भणिओ दीहेण अमच्च! एयनयरठिओ । दाणाइणा पहाणं करेसु परलोयणुट्ठाणं ॥ ५१ ॥ पडिवज्जिऊण एयं पुरपरिसरबाहिगंगतीरम्मि । कारा‌विया विसाला एगा धणुणा पवा पवरा ॥ ५२ ॥ परिवायगाण तह भिक्खुगाण णाणाविहाण पहियाण । भद्दगइंदोव्व तहि दाणं दाउं पयट्टो सो ॥ ५३ ॥ सम्माणदाणगहि-

च वाओधूलिडमरेसु । उज्जोइयदिसिचक्को जाओ तणओ कयचमक्को ॥ २२ ॥ वद्धावणयाईसुं विहिएसुं विविहजाइ-
कम्मेसु । समयम्मि तस्स नामं पइट्ठियं वंभदत्तत्ति ॥ २३ ॥ सियपक्खसोममंडलमिव वुड्ढिं एस लद्धुं चारुद्धो । लच्छी-
निवाससिरिवच्छकलियवच्छत्थलो एसो ॥ २४ ॥ कत्थइ समए कडगाइएसु पत्तेसु वंभनिवपासे । वंभस्स सिरे रोगो
जाओ दावियसुयणसोगो ॥ २५ ॥ सुत्तत्थपारगेहिं पहाणविज्जेहि ओसहाईसु । सम्मं पउंजिएसुवि न निवत्तइ जा
सिरोवियणा ॥ २६ ॥ मरणावसाणमेयं जयमेवं निच्छयं मणे काओ । वाहरिया कडगाई समप्पिओ वंभदत्तो सिं ॥२७॥
जह सयलकलाकुसलो पावियनीसेसरज्जपब्भारो । जायइ सुओ ममेसो तह कायवं ति भणिया य ॥ २८ ॥ तत्तो कमेण
पत्तो परलोयपहम्मि वंभनरनाहो । मयकज्जेसु कएसुं सव्वेसुवि जणपसिद्धेसुं ॥ २९ ॥ ते रज्जकज्जसज्जं संठाविय तत्थ
दीहनरनाहं । कडगाई तिन्नि निवा संपत्ता नियनिययरज्जेसु ॥ ३० ॥ चुलणीए दीहस्स य दोण्हवि कज्जाइं चिंतयंताणं ।
सीलवणदहणपवणो जलणोव विज्जंभिओ मयणो ॥ ३१ ॥ अगणियकुलमालिण्णा चुलणी चडुलत्तणेण चित्तस्स । दूरु-
ज्झियजणलज्जा रज्जित्था पावदीहंमि ॥ ३२ ॥ इयरो उण छिद्दरओ कुडिलगई विसयगिद्धिविसपुण्णो । चुलणीए त्त-
च्छो संजाओ दीहपट्ठो व ॥ ३३ ॥ नायं नीसेसमिणं चरियं चुलणीइ सीलभंगफलं । धणुणाऽमच्चेण विचिंतियं च नो
कुमरकुसलमओ ॥ ३४ ॥ भणिओ य वरधणू तेण पुत्त कुमरस्स अप्पमत्तेणं । कुज्जा सरीररक्खा जणणी णो सुंदरा
जेण ॥ ३५ ॥ समए य माउचरियं जाणावेयव्वअं तए सव्वं । जेण ण पावेज्ज इमो उवद्दवं केणइ छलेण ॥ ३६ ॥ उव-
लद्धे जणणीए चरिए तो तिव्वअमरिससणाहो । कुमरो कालवसेणं संजाओ जोव्वणाभिमुहो ॥ ३७ ॥ जणणीइ जाण-

१ चोल्लकनिदर्शनम्.

याओ रेहंति व धम्मियजणकित्तीओ सग्गचलियाओ ॥ ७ ॥ तं च अणेगच्छेरयसारं पालेइ विउलबलकलिओ । इक्खा-
गुवंसवसहो बंभो नामेण नरनाहो ॥ ८ ॥ अइपीवरेहि अइदीहरेहि कत्थवि अपत्ततोडेहिं । जस्स गुणेहिं व गुणेहि दा-
मिया सइ थिरा लच्छी ॥ ९ ॥ सामेण य दंडेण य भेएण उवप्पयाणकरणेण । अवसरपत्तेण जसो जेण पवित्थारिओ
दूरं ॥ १० ॥ तस्सुब्भडरिउभडकोडिघडणउब्भडियपुरिसकारस्स । बहुपणयरयणखाणी चुलणीनामा य आसि पिया
॥ ११ ॥ अभविंसु तस्स मित्ता निक्कित्तिममित्तिभावसंजुत्ता । चउरो चउराणणचउरबुद्धिकलिया महीपाला ॥ १२ ॥
कासीणाहो कडओ कणेरुदत्तो य गयउराहिवई । कोसलसामी दीहो चंपापहू पुप्फचूलोत्ति ॥ १३ ॥ निरवज्जरज्जचिं-
ताधुरंधरो तह धणू महामच्चो । पुत्तो तस्स वर धणू धणियं कलिओ पिओगुणेहिं ॥ १४ ॥ ते पंचवि रायाणो बंभाईया
परूढपणयवसा । विरहं अणिच्छमाणा परोप्परं एवमभणिंसु ॥ १५ ॥ पत्तेयं पत्तेयं पंचसु रज्जेसु वरिसमेक्केक्कं नियपरि-
वारजुएहिं जुगवं चिय संवसेयव्वं ॥ १६ ॥ वोलीणम्मि य काले केवइए दूरमुण्णयमणाणं । बहुपुण्णपावणिज्जं भोगसुहं भुंज-
माणाणं॥१७॥अह अन्नया कयाई रयणीए मज्झभागसमयम्मि । चुलणी अइफारफले चउदस सुमिणे नियच्छेइ ॥१८॥ जहा;—
"कुंजरवसहसीहअइसेया—दामसोमरविझयअभिसेया । कुंभंभोरूहसरजलनिहिणो—दिवविमाणरयणगणसिहिणो" ॥ १ ॥

तक्खणमेव पबुद्धा सा मुद्धा कहइ बंभनरवइणो । जह सामि! संपइ मए चउदस सुमिणा इमे दिट्ठा ॥ १९ ॥ राया
रंजियहियओ धाराहयनीवकुसुमसमपुलओ । फुल्लिंदीवरनयणो भणइ इमं देवि ! ते होही ॥ २० ॥ अम्ह कुलकप्प
रुक्खो कुलज्झओ कुलपईवसंकासो । महिमंडलमउलमणी गुणरयणखणी सुपुत्तो त्ति ॥ २१ ॥ साहियनवमासंते संतेसु

प्रदर्शनाकाङ्क्षिस्वप्नकार्पटिकतादृशस्वप्नलाभवत् ६, मन्त्रिदौहित्रराजसुतसुरेन्द्रदत्ताष्टचक्रारकपरिवर्त्तान्तरितराधावेधवत् ७, एकच्छिद्रमहच्चर्मावनद्धमहाहृदसंभूतकच्छपग्रीवानुप्रवेशोपलब्धपुनस्तच्छिद्रलाभवत् ८, महासमुद्रमध्ये विघटितपूर्वापरान्तविक्षिप्तयुगे समिलास्वयंछिद्रानुप्रवेशवत् ९, अनन्तपरमाणुसंघातघटितदेवसंचूर्णितविभक्ततत्परमाणुसमाहारजन्यस्तम्भवद् वा १०, इति दृष्टान्ताः । अनेकजात्यन्तरप्राप्तिलक्षणबह्वन्तरायान्तरितं च मानुषत्वं जन्मेत्युपनयः, तस्माद्दुरापमिति निगमनमिति ॥ ५ ॥

अथैतानेव दृष्टान्तान् विस्तरतः क्रमेण भावयन्नाह;—

चोल्ल त्ति भोयणं बंभदत्तपरिवारभारहजणम्मि । सयमेव पुणो दुलहं जह तत्थ, तहेत्थ मणुयत्तं ॥६॥

गाथाभावार्थः कथानकादवसेयस्तच्चेदम्;—अत्थि इह भरहवासे दाहिणभरहद्धमज्झखंडम्मि । निच्चमकंपिल्लं परभयाहि कंपिल्लनामपुरं ॥ १ ॥ सुइणा सीलेण घणेण भूरिणा बाढवूढमाहप्पो । सुमिणेवि जत्थ न कुणइ परदारालोयणं लोगो ॥ २ ॥ दक्खिन्नामयजलही पियंवओ थिरगहीरचित्तो य । अइपउरो पउरजणो जायपमोओ सया वसइ ॥ ३ ॥ सज्जाईओ सुमणोहराउ अइफारतिलयकलियाओ । पुन्नागसंगसुगया रमणिज्जपयोहराओ य ॥ ४ ॥ सच्छायाओ सुवओजुयाओ सरलाओ सुरहिगंधाओ । जत्थंतो रामाओ बहिया आरामपंतीओ ॥५॥ उज्जलसुवन्नतारुन्नयाउ पारद्धदुकरवयाओ । लच्छीउ जत्थ सज्जणगिहेसु विहवंगणाओ य ॥ ६ ॥ अविय जत्थ जिणमंदिरोवरि घणपवणपणोल्लिया पडा-

श्रोतॄन् स्वयमेव भावार्थप्रतिपत्तिसहानपेक्ष्य भावार्थाविष्करणानादरेण नोपदेशप्रणयनमकारि, संप्रति तु तुच्छबुद्धिः श्रोतृलोको न स्वयमेव भावार्थमवबोद्धुं क्षमत इति तदनुग्रहधिया भावार्थसारयुक्तोपदेशपदप्रणयनं प्रस्तुतमिति ॥ ४ ॥

चोल्लकादिदृष्टान्तानेवाह;—

चोल्लगपासगधण्णे–जूए रयणे य सुमिणचक्के य । चम्मजुगे परमाणू–दस दिट्ठंता मणुयलंभे ॥ ५ ॥

चोल्लकश्च पाशकौ च धान्यानि चेति चोल्लकपाशकधान्यानि, 'धन्ने' इत्येकवचननिर्देशः प्राकृतत्वात्, एवमन्यत्रापि १–२–३, द्यूतं प्रतीतमेव ४, रत्नानि च ५, स्वप्नश्च चक्रं चेति स्वप्नचक्रे ६–७, चः समुच्चये, चर्म च युगं चेति चर्मयुगे ८–९, पदैकदेशेऽपि पदसमुदायोपचारादिह युगशब्देन युगसमिले गृह्येते, परमाणवः १० अमी दशसंख्याः, दृष्टं प्रमाणोपलब्धमर्थं मनुजत्वदुर्लभत्वादिलक्षणमन्तं श्रोतुः प्रतीतिपथं नयन्तीति दृष्टान्ताः मनुजलम्भे मानुष्यप्राप्तावित्यर्थः । दृष्टान्तभावना चैवं कार्या;—जीवो मानुष्यं लब्ध्वा पुनस्तदेव दुःखेन लप्स्यत इति प्रतिज्ञा, अकृतधर्मत्वे सति बह्वन्तरायान्तरितत्वादिति हेतुः, यद्यद्बहुभिरन्तरायैरन्तरितं तत् तत् पुनर्दुःखेन लभ्यते, ब्रह्मदत्तचक्रवर्त्तिमित्रस्य ब्राह्मणस्यैकदा चक्रवर्त्तिगृहे प्राप्तभोजनस्य सकलभरतक्षेत्रवास्तव्यराजादिलोकगृहपर्यवसाने पुनश्चक्रवर्त्तिगृहे चोल्लकापरनामभोजनवत् १, चाणाक्यपाशकपातवत् २, भरतक्षेत्रसर्वधान्यमध्यप्रक्षिप्तसर्षपप्रस्थपुनर्मीलकवत् ३, अष्टाधिकस्तम्भशतोष्टोत्तराश्रिशताष्टसमर्गलशतवारानिरन्तरद्यूतजयवत् ४, महाश्रेष्ठिपुत्रनानावणिग्देशविक्रीतरत्नसमाहारवत् ५, महाराज्यलाभस्व-

मनुजजन्म-दुर्लभता.

वाचि;—"पयईइ तणुकसाओ दाणरओ सीलसंजमविहूणो । मज्झिमगुणेहिं जुत्तो मणुयाउं बंधए जीवो ॥ १ ॥" अतिदुर्लभमतीव दुरापं वक्ष्यमाणैरेव चोल्लकादिभिर्ज्ञातैर्भवसमुद्रेऽनेकपरजात्यन्तरनीरभराकीर्णेऽनर्वाक्पारे संसाराकूपारे। किमित्याह—सम्यक् स्वावस्थोचितानुष्ठानारम्भरूपसंगतभावयुक्तं यथा भवति एवं नियोक्तव्यं मनोवाक्कायसामर्थ्यागोपनेन व्यापारणीयं कुशलैरज्ञानादिदोषकुशलवञ्चनकलाकलापकलितैः मतिमद्भिः पुंभिरित्यर्थः। सदापि बालयुवत्वादिसर्वावस्थाव्याप्त्या सर्वकालमेव, धर्मे श्रुतचारित्रलक्षणे जिनप्रणीते, एत एव पठ्यते;—"बाल एव चरेद्धर्ममनित्यं खलु जीवितम्। फलानामिव पक्वानां शश्वत् पतनतो भयम् ॥ १ ॥ अद्य श्वो वा परश्वो वा श्रोष्यते निष्पतिष्यतः। परिपक्वफलस्येव वपुषोपि टणक्ककः ॥ २ ॥"

मनुजत्वदुर्लभत्वमेवाह;—

अइदुल्लहं च एयं चोल्लगपमुहेहिं अत्थ समयम्मि। भणियं दिट्ठंतेहिं अहमवि ते संपवक्खामि ॥४॥

अतिदुर्लभं चातिदुरापमेव एतन्मानुषत्वं चोल्लकप्रमुखैरनन्तरमेव व्याख्यास्यमानैर्दशभिरत्रार्हते समये सिद्धान्ते भणितं निरूपितं वर्त्तते दृष्टांतैरुदाहरणैः। यदि नामैवं ततः किमित्याह;—अहमपि कर्त्ता, न केवलं पूर्वैरेवोक्ता इत्यादिशब्दार्थः, तान् चोल्लकादिदृष्टान्तान् संप्रवक्ष्यामि भगवद्भद्रबाहुस्वामिभणितानुसारसांगत्येन प्रतिपादयिष्यामि । ननु पूर्वैरेवोपदेशपदानामुक्तत्वात् किं भवतः पिष्टपेषणप्रायेण तद्भणनेन प्रयोजनमिति ? उच्यते—पूर्वैस्तत्कालभाविनः प्रौढप्रज्ञान्

शानां मोक्षमार्गविषयाणां शिक्षाविशेषाणां पदानि स्थानानि मनुष्यजन्मदुर्लभत्वादीनि, यद्वा, उपदेशा एव पदानि वचनानि उपदेशपदानि तानि । कतिचित्–स्वल्पानि सूत्रतः, अर्थतस्त्वपरिमाणानि, सर्वसूत्राणामनन्तार्थाभिधायकत्वेन पारगतगदितागमे प्रतिपादनात् । तथा चार्षम्;—"सव्वनईणं जा हुज्ज वालुया सव्वउदहि जं तोयं । एत्तो अणंतगुणिओ अत्थो सुत्तस्स एकस्स ॥ १ ॥" कथं वक्ष्ये इत्याह;–तस्य महाभागादिगुणभाजनस्य भगवतो महावीरस्योपदेशास्तदुपदेशास्तेभ्यस्तदुपदेशतः महावीरागमानुसारेणेत्यर्थः, स्वातन्त्र्येण च्छद्मस्थस्योपदेशदानानधिकारित्वात् । कीदृशानीत्याह,–सूक्ष्माणि सूक्ष्मार्थप्रतिपादकत्वात् कुशाग्रबुद्धिगम्यानि, अत एव भावार्थ ऐदम्पर्यं तदेव सारः पदवाक्यमहावाक्यार्थेषु मध्ये प्रधानं तेन युक्तानि भावार्थसारयुक्तानि । भावार्थश्च "एयं पुण एवं खलु" इत्यादिना वक्ष्यते । किमर्थमित्याह;–मन्दा जडा संशयविपर्ययानध्यवसायविप्लवोपेता तत्त्वप्रतीतिं प्रति मतिर्बुद्धिर्येषां ते तथा तेषां विबोधनं संशयादिबोधदोषापोहेन परमार्थप्रकाशनं तदेवार्थः प्रयोजनं यत्र भणने तन्मन्दमतिविबोधनार्थम्, क्रियाविशेषणमेतत् ॥ १–२ ॥

अथ पदेषूपदेशपदेषु सर्वप्रधानमुपदेशपदं तदभिधित्सुराह;—

लद्धूण माणुसत्तं कहंचि अइदुल्लहं भवसमुद्दे । सम्मं निउंजियव्वं कुसलेहिं सयावि धम्मम्मि ॥ ३ ॥

लब्ध्वा समुपलभ्य मानुषत्वं मनुजभावलक्षणं कथंचित्केनापि प्रकारेण तनुकषायत्वादिनाध्यवसायविशेषेणेत्यर्थः, यद-

श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमालापुष्पम्—

परहिताधाननिबिडनिबद्धबुद्धिसुगृहीतनामधेयभगवत्—श्रीहरिभद्रसूरिविरचित
श्रीमन्मुनिचन्द्रसूरिविनिर्मितया टीकया विभूषित

श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थः ।

नमः श्रीसर्वज्ञाय ।

यस्योपदेशपदसंपदमापदंतसंपादिका सपदि संघटितश्रियं च ।
आसाद्य सन्ति भविनः कृतिनः प्रयत्नात् तं वीरमीरितरजस्तमसं प्रणम्य ॥ १ ॥ अस्यत (...)

तत्त्वामृतोदधीनामानन्दितसकलविबुधहृदयानाम् । उपदेशपदानामहमुपक्रमे विवरणं किंचित् ॥ २ ॥
पूर्वैर्यद्यपि कल्पितेह गहना वृत्तिः समस्त्यल्पधीर्लोकः कालवलेन तां स्फुटतया बोद्धुं यतो न क्षमः ।
तत्तस्योपकृतिं विधातुमनघां स्वस्यापि तत्त्वानुगां प्रीतिं संतनितुं स्वबोधवचनो यत्नोऽयमास्थीयते ॥ ३ ॥

शानां मोक्षमार्गविषयाणां शिक्षाविशेषाणां पदानि स्थानानि मनुष्यजन्मदुर्लभत्वादीनि, यद्वा, उपदेशा एव पदानि वचनानि उपदेशपदानि तानि । कतिचित्-स्वल्पानि सूत्रतः, अर्थतस्त्वपरिमाणानि, सर्वसूत्राणामनन्तार्थाभिधायकत्वेन पारगतगदितागमे प्रतिपादनात् । तथा चार्षम्;—"सव्वनईणं जा हुज्ज वालुया सव्वउदहि जं तोयं । एत्तो अणंतगुणिओ अत्थो सुत्तस्स एकस्स ॥ १ ॥" कथं वक्ष्ये इत्याह;-तस्य महाभागादिगुणभाजनस्य भगवतो महावीरस्योपदेशास्तदुपदेशास्तेभ्यस्तदुपदेशतः महावीरागमानुसारेणेत्यर्थः, स्वातन्त्र्येण च्छद्मस्थस्योपदेशदानानधिकारित्वात् । कीदृशानीत्याह,-सूक्ष्माणि सूक्ष्मार्थप्रतिपादकत्वात् कुशाग्रबुद्धिगम्यानि, अत एव भावार्थ ऐदम्पर्यं तदेव सारः पदवाक्यमहावाक्यार्थेषु मध्ये प्रधानं तेन युक्तानि भावार्थसारयुक्तानि । भावार्थश्च "एयं पुण एवं खलु" इत्यादिना वक्ष्यते । किमर्थमित्याह;-मन्दा जडा संशयविपर्ययानध्यवसायविप्लवोपेता तत्त्वप्रतीतिं प्रति मतिर्बुद्धिर्येषां ते तथा तेषां विबोधनं संशयादिबोधदोषापोहेन परमार्थप्रकाशनं तदेवार्थः प्रयोजनं यत्र भणने तन्मन्दमतिविबोधनार्थम्, क्रियाविशेषणमेतत् ॥ १-२ ॥

अथ पदेषूपदेशपदेषु सर्वप्रधानमुपदेशपदं तदभिधित्सुराह;—

लद्धूण माणुसत्तं कहंचि अइदुल्लहं भवसमुद्दे । सम्मं निउंजियव्वं कुसलेहिं सयावि धम्मम्मि ॥ ३ ॥

लब्ध्वा समुपलभ्य मानुषत्वं मनुजभावलक्षणं कथंचित्केनापि प्रकारेण तनुकषायत्वादिनाध्यवसायविशेषेणेत्यर्थः, यद-

भव्यजनस्य नाथः—अप्राप्तसम्यग्दर्शनादिगुणाधानेन प्राप्तगुणानां च तत्तदुपायप्ररूपणेन रक्षणतो योगक्षेमकर्त्ता यस्तं त्रिलोकनाथम्; जिनं दुरन्तरागाद्यन्तरवैरिवारजेतारम् । कमित्याह;—दुर्गसुराधमसंगमकादिक्षुद्रजन्तुकृतोपसर्गवर्जसंसर्गेऽप्यविचलितसत्त्वतया महान् बृहद्वीरः शूरो यस्तं महावीरम् अपश्चिमतीर्थाधीश्वरं वर्द्धमाननामानमित्यर्थः । पुनरपि कीदृशमित्याह;—लोक उक्तलक्षणस्तद्विपरीतश्चालोकः, लोकालोकयोर्मृगाङ्क इव केवलालोकपूर्वकवचनचन्द्रिकाप्राग्भा- १८
रेण यथावस्थिततत्स्वरूपप्रकाशनात् तं लोकालोकमृगाङ्कम् । तथा, 'षिञ् बन्धने' इति वचनात्सितं चिरकालबद्धं कर्म ध्मातं निर्दग्धं शुक्लध्यानानलाद्येन स निरुक्तात्सिद्धः; 'षिधु गत्याम्' इति गतो निर्वृतिं यातो भुवनाद्भुतभूतविभूतिभाजनतया, 'षिधू शास्त्रे मांगल्ये च' इति वचनात् समस्तवस्तुस्तोमशास्ता विहितमङ्गलः, 'षिधु संराद्धौ' 'राध साध २५
संसिद्धौ' इति वचनात् साधितसकलप्रयोजनो वा सिद्धस्तं सिद्धम्—उक्तं च;—"ध्मातं सितं येन पुराणकर्म यो वा गतो निर्वृतिसौधमूर्ध्नि । ख्यातोऽनुशास्ता परिनिष्ठितार्थो यः सोऽस्तु सिद्धः कृतमङ्गलो मे ॥ १ ॥" तथा, सिद्धः प्रमाणवलोपलब्धात्मतत्त्व उपदेशस्य प्रवचनस्यार्थः जीवाजीवादिरूपोऽभिधेयविशेषो यस्य स तथा; अथवा सिद्धः सकलक्लेश- २६
विनिर्मुक्तो जीवविशेषः स एवोपदेशस्याज्ञाया अर्थं प्रयोजनं यस्य स तथा, भगवदाज्ञाया मोक्षैकफलत्वेन परमर्षिभिः प्रतिपादितत्वात्, अतस्तं सिद्धोपदेशार्थम् । अत्र च विशेषणबाहुल्यमज्ञातज्ञापनफलमेवोक्तम्, न पुनर्व्यवच्छेदार्थम्, यथा कृष्णो भ्रमरः शुक्ला बलाका इत्यादीवेति । वक्ष्येऽभिधास्ये किमित्याह;—उपदेशपदानि, इह सकललोकपुरुषार्थेषु २७
मोक्ष एव प्रधानः पुरुषार्थ इति तस्यैव मतिमतामुपदेष्टुमर्हत्वेन तदुपदेशानामेव भावत उपदेशत्वमामनन्ति तत उपदे-

भिधेययोर्वाच्यवाचकभावलक्षणः, अभिधेयप्रयोजनयोश्च साध्यसाधनभावस्वभावः संवन्ध उक्त इति समुदायार्थः। संप्रत्यवयवार्थः प्रतन्यते;—तत्र नत्वा प्रणम्य प्रशस्तमनोवाक्कायव्यापारगोचरभावमानीयेति यावत्, महावीरमित्युत्तरेण योगः। कीदृशमित्याह,—भागोऽचिन्त्या शक्तिः, ततो महान् प्रशस्यो भागो यस्य स तथा तं महाभागम्। महाभागता चास्य जन्ममज्जनकाल एव सहस्राक्षशङ्काशङ्कुसमुत्खननाय वामचरणाङ्गुष्ठकोटिविघट्टितामरगिरिवशात् संकुलशैलराशेरिलाया विसंस्थूलतासंपादनेन, शक्रकृतपराक्रमप्रशंसाऽसहिष्णोः क्रीडनव्याजानीतात्मपरिभवस्य स्वस्कन्धभगवदारोपणानन्तरमेवारब्धगगनतलोल्लङ्घनकारिकायवृद्धेः सुरस्य वज्रनिष्ठुरमुष्टिपृष्ठघाताद् भूमिवत्कुब्जताकरणेन, सकलत्रैलोक्यसाहाय्यनिरपेक्षतया प्रव्रज्यानन्तरमेव दिव्याद्युपसर्गसंसर्गाधिसहनाङ्गीकारेण, केवलज्ञानलाभकाले चाष्टमहाप्रातिहार्यसपर्योपस्थापनेन, तदनु आन्तरतमःपटलपाटनपटीयसा समस्तजनमनोहारिणाऽवितथकथापथस्फीतिकारिणा जातिजरामरणापहारिणा प्रधानार्धमागधभाषाविशेषेण समकालमेव मिश्रस्वरूपनरावरादिजन्तुसंशयसंदोहापोहसमुत्पादनेन, स्वविहारपवनप्रसरेण च पञ्चविंशतियोजनप्रमाणचतुर्दिग्विभागमहीमण्डलमध्ये सर्वाधिव्याधिरजोराशेरपसारणेन, सकलसुरासुरातिशायिशरीरसौन्दर्यादिगुणग्रामवशेन च त्रिभुवनस्यापि प्रतीतैव। पुनरपि कीदृशमित्याह;—लोक्यते केवलालोकलोचनबलेन केवलिभिर्दृश्यते यः स लोकः, स च धर्माधर्मजीवपुद्गलास्तिकायोपलक्षित आकाशदेशः, तदुक्तम्;—"धर्मादीनां वृत्तिर्द्रव्याणां भवति यत्र तत् क्षेत्रम्। तैर्द्रव्यैः सह लोकस्तद्विपरीतं ह्यलोकाख्यम् ॥ १ ॥" इह तु तदेकदेशोऽप्यूर्ध्वादिर्ग्रामैकदेशग्रामवल्लोक इत्युच्यते, ततस्त्रयो लोकाः समाहृतास्त्रिलोकम्, त्रिलोकस्य लोकत्रयवर्त्तिनो

उपोद्घात-मङ्गलादि.

इह खल्वार्यमण्डलमध्योपलब्धजन्मानोऽपि निष्पङ्कपङ्कजपुञ्जोज्वलकुलजातिप्रभृतिगुणमणिरमणीयताभाजोऽपि तथाविधशास्त्राभ्यासवशोपजातजात्यमतिमाहात्म्यापहस्तितबृहस्पतयोऽपि विहितौदार्यदाक्षिण्यप्रियंवदत्वाद्यनुपमकृत्यपरंपरासंपादितसकलमनस्विमानवमनःप्रमोदसंपदोऽपि स्वभावत एव मन्दमोहमदिरामदतया मनाक्प्राप्तनिर्वाणपुरपथानुकूलविषयवैराग्या अपि प्राणिनः प्रायो जिनोपज्ञानि सकलकुशलारम्भमूलवीजानि अत एवाधरीकृतनिधानकामधेनुप्रमुखपदार्थप्रभावाणि दूरसमुत्सारितप्रचुरतरमोहतिमिरप्रसराण्युपदेशपदानि विना न सम्यग्दर्शनादिपरिपूर्णमोक्षमार्गावतारसारा भवितुमर्हन्ति । कथंचित्तत्रावतीर्णा अप्यनादिकालविलग्नविलीनवासनासंतानविषवेगावेशवशेन क्षोभ्यमाणमनसो न स्थैर्यमवलम्बितुमलं, यद् वक्ष्यति,—"सफलो एसुवएसो गुणठाणारंभगाण भव्वाण । परिवडमाणाण तहा पायं न उ तट्ठियाणं तु ॥" इत्यवधार्य परहिताधाननिविडनिबद्धबुद्धिर्भगवान् सुगृहीतनामधेयः श्रीहरिभद्रसूरिरुपदेशपदनामकं प्रकरणं चिकीर्षुरादावेव मङ्गलाभिधेयप्रयोजनप्रतिपादकमिदं गाथायुग्ममाह,—

नमिऊण महाभागं तिलोगनाहं जिणं महावीरं । लोयालोयमियंकं सिद्धं सिद्धोवदेसत्थं ॥ १ ॥
वोच्छं उवएसमए कइइ अहं तदुवदेसओ सुहुमे । भावत्थसारजुत्ते मंदमइविबोहणट्ठाए ॥ २ ॥ ॥ १ ॥

इह चाद्यगाथया सकलाकुशलकलापनिर्मूलोन्मूलकत्वेन समीहितशास्त्रनिष्पत्तिहेतुरादिमङ्गलमुक्तम्, द्वितीयया तु प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं साक्षादेवोपदेशपदलक्षणमभिधेयं, मन्दमतिश्रोतृजनाववोधलक्षणं च प्रयोजनम् । सामर्थ्याच्चाभिधाना-

श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमालापुष्पम्—

परहिताधाननिबिडनिबद्धबुद्धिसुगृहीतनामधेयभगवत्—श्रीहरिभद्रसूरिविरचित

श्रीमन्मुनिचन्द्रसूरिविनिर्मितया टीकया विभूषित

श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थः ।

नमः श्रीसर्वज्ञाय ।

यस्योपदेशपदसंपदमापदंतसंपादिका सपदि संघटितश्रियं च ।
आसाद्य सन्ति भविनः कृतिनः प्रयत्नात् तं वीरमीरितरजस्तमसं प्रणम्य ॥ १ ॥

तत्त्वामृतोदधीनामानन्दितसकलविबुधहृदयानाम् । उपदेशपदानामहमुपक्रमे विवरणं किंचित् ॥ २ ॥
पूर्वैर्यद्यपि कल्पितेह गहना वृत्तिः समस्त्यल्पधीर्लोकः कालबलेन तां स्फुटतया बोद्धुं यतो न क्षमः ।
तत्तस्योपकृतिं विधातुमनघां स्वस्यापि तत्त्वानुगां प्रीतिं संतनितुं स्वबोधवचनो यत्नोऽयमास्थीयते ॥ ३ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya-sagar Press, No. 23, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Shâh Lalchand Nandlal; Secretary; Shriman-Muktikamal-Jain-Mohanmala.
Kothipole, Baroda.

परमोपकारि–अस्मद्गुरुपादैः-अनुयोगाचार्य श्रीमोहनविजयगणिवरैस्समुपदिष्टा एते–
द्रव्यसहायकाः । इत्यत्र परमुपकृतं श्रेयःकर्मणि ।

२००० शाह चुनीलाल कमळशी. मु० हळवद–हाल मुंबई ।
६०० शाह पोपटलाल डाह्याभाई. लींच ।
५०० शाह गुलाबचंद नगीनदास. अमदावाद ।

श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला—पुष्पम् १९.

श्वेतपटपटलप्रधानप्रावचनिकपुरुषप्रवरचतुर्दशशतप्रकरणप्रणायिसुगृहीतनामधेय—श्रीहरिभद्रसूरिप्रणिते

श्रीमन्मुनिचन्द्रसूरिविनिर्मितया टीकया समलङ्कृतः

श्रीउपदेशपद-महाग्रन्थः ।

(प्रथमो विभागः)

श्रीमत्तपागच्छाम्बरनभोमणिश्रीमन्मुक्तिविजय(मूलचंदजी)गणिपुङ्गवपट्टधरबालब्रह्मचारिश्रीमद्विजयकमलसूरि-पुरन्दर शिष्यरत्न—अनुयोगाचार्य (पं.) श्रीमन्मोहनविजयगणिवरशिष्य पं० श्रीप्रतापविजयगणिना संशोधितः।

प्रकाशयित्री—कार्याधिकारि—"शाह लालचन्द नन्दलाल वकीलद्वारा श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला ।

वडोदरा—कोठीपोल.] वीर सं० २४४९ सन १९२२ विक्रम सं० १९७९ प्रतयः १००० [विजयादशमी.